

Regeringens proposition

1977/78: 150

med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1978/79, m. m. (kompletteringsproposition);

beslutad den 20 april 1978.

Regeringen förelägger riksdagen vad som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll för de åtgärder som framgår av föredragandenas hemställan.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

INGEMAR MUNDEBO

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen behandlas den ekonomiska politiken mot bakgrund av den samhällsekonomiska utvecklingen.

Det förslag till statsbudget för budgetåret 1978/79 som lades fram i årets budgetproposition kompletteras med hänsyn till senare inträffade förändringar rörande såväl inkomst- som utgiftssidan av budgeten. I samband därmed redovisas en förnyad beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår. Denna ger vid handen att totalbudgetunderskottet skulle minska med 3 627 milj. kr. i förhållande till beräkningarna i årets budgetproposition. Sålunda förutses nu ett underskott om ca 29,6 miljarder kr. För budgetåret 1978/79 beräknades i budgetpropositionen ett underskott om ca 32,2 miljarder kr. De nya beräkningarna visar ett underskott av ca 41,8 miljarder kr.

I särskilda bilagor redovisas den reviderade finansplanen 1978 och det reviderade budgetförslaget 1978/79.

Vidare redovisas bl. a. en reviderad nationalbudget för år 1978 och en långtidsbudget för budgetåren 1978/79—1982/83.

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-04-20

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Bohman, Ullsten, Romanus, Turesson, Gustavsson, Antonsson, Mogård, Olsson, Dahlgren, Åsling, Söder, Troedsson, Mundebo, Krönmark, Wikström, Johansson, Friggebo, Wirtén

Föredragande: statsråden Bohman, Mundebo, Wirtén

Proposition med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1978/79, m. m. (kompletteringsproposition)

Statsrådet Mundebo anför: Regeringen har i årets budgetproposition (prop. 1977/78: 100) förelagt riksdagen ett förslag till statsbudget för budgetåret 1978/79. På de punkter där förslaget upptog endast beräknade belopp har regeringens förslag sedermera redovisats i särskilda propositioner.

Enligt bestämmelserna i 3 kap. 2 § riksdagsordningen skall regeringen — förutom förslaget till statsbudget i budgetpropositionen — avge ett särskilt förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för det kommande budgetåret i den s. k. kompletteringspropositionen. Detta förslag bör nu lämnas till riksdagen. I samband därmed bör regeringen redovisa sin bedömning av den ekonomiska politiken i en reviderad finansplan. Likaså bör en reviderad nationalbudget tillställas riksdagen.

Statsråden föredrar de delar av förslaget till kompletteringsproposition som faller inom vederbörandes ansvarsområde. Anförandena redovisas i underprotokollen för resp. departement.

Statsrådet Mundebo hemställer att regeringen i en gemensam proposition förelägger riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder som de har hemställt om.

Regeringen ansluter sig till föredragandenas överväganden och beslutar att genom proposition förelägga riksdagen vad föredragandena har anfört för de åtgärder som föredragandena har hemställt om.

Regeringen förordnar att de anföranden och förslag som har upptagits i underprotokollen skall bifogas propositionen som *bilagorna 1—3*.

EKONOMIDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-04-20

Föredragande: statsrådet Bohman

**Anmälan till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1978/79
såvitt avser reviderad finansplan m. m.**

1 Den internationella utvecklingen

Den internationella ekonomiska utvecklingen under 1977 präglades av fortsatt stora skillnader mellan olika länderområden. Återhämtningen gick vidare med god styrka i Förenta staterna med en tillväxt på nära 5 %. I Västeuropa blev konjunkturförloppet fortsatt svagt, och ökningen i totalproduktionen stannade här vid något över 2 %. I Japan noterades en förhållandevis hög tillväxttakt. Det var emellertid främst den utländska efterfrågan som bar upp konjunkturen, medan den inhemska utvecklingen var återhållen.

Expansionen i den amerikanska ekonomin möjliggjorde en avsevärd nedgång i den höga arbetslösheten. I flertalet västeuropeiska länder däremot var inte tillväxten tillräcklig för att antalet arbetslösa skulle kunna reduceras. I stället ägde här en ökning rum under loppet av 1977, och arbetslösheten kom att nå rekordhöga nivåer i många länder. Totalt för OECD-området översteg antalet arbetslösa därigenom 16 miljoner personer vid slutet av året. Den höga andelen ungdomar bland dessa är ett ytterst allvarligt problem.

Det är framför allt den privata konsumtionen som bidragit till efterfrågetillväxten under de senaste åren. De privata investeringarna och särskilt industrins investeringar har däremot utvecklats mycket svagt. Till stor del förklaras detta av den stora överkapaciteten och den låga vinstnivån. Företagens osäkerhet inför den framtida konjunkturutvecklingen har också verkat dämpande på investeringsviljan. Den svaga investeringsutvecklingen verkar inte bara återhållande på konjunkturförloppet, utan minskar också möjligheterna att inom en inte alltför avlägsen framtid uppnå full sysselsättning. Dessutom ökar faran för en uppgång i prisstegringstakten, eftersom en återgång till en mer normal efterfrågeutveckling snabbt kan leda till flaskhalsar inom vissa produktionssektorer.

Den svaga tillväxten i världshandeln 1977 är en annan källa till besvikelse. OECD-ländernas handel ökade med mindre än 5 % efter att ha stigit med 12 % året innan. Nedgången i handelns tillväxt hänger bl. a. samman med att lagerrörelserna spelade en ringa roll i fjol jämfört med 1976 samtidigt som efterfrågeutvecklingen var svagare. Det kan emellertid inte uteslutas att den långsamma ökningen av världshandeln också till en del förklaras av en tilltagande protektionism. Frihandeln har haft en avgörande betydelse för den snabba välfärdsutvecklingen i industriländerna under efterkrigstiden. Ett återfall i protektionism hotar att leda in i en ond cirkel av lägre tillväxt, ökad arbetslöshet och ytterligare reglerande ingripanden.

Den ökade användningen av handelsbegränsande åtgärder har bl. a. föranletts av den betydande ojämvikten i fördelningen av industriländernas bytesbalanser. Den förvärrades under 1977. Japan ökade sitt bytesbalansöverskott kraftigt, samtidigt som de stora västtyska och schweiziska överskotten blev i stort sett oförändrade. Flertalet övriga länder fick därför ta på sig en fortsatt oproportionerligt stor del av det samlade underskottet gentemot OPEC-länderna. För många mindre underskottsländer utgör de stora bytesbalansunderskotten en allvarlig begränsning av den ekonomisk-politiska handlingsfriheten. Omsvängningen i den amerikanska bytesbalansen från i stort sett jämvikt till ett betydande underskott 1977 innebar ett väsentligt bidrag till anpassningsprocessen. Det bör dock framhållas att ett ökat beroende av importerad olja svarar för en stor del av denna försvagning av bytesbalansen. Frankrike, Storbritannien och Italien har med hjälp av en stram ekonomisk politik lyckats att väsentligt förbättra sina bytesbalanser. De båda senare länderna uppnådde jämvikt 1977, medan man i Frankrike åstadkom en halvering av underskottet.

Inflationen, mätt med konsumentprisernas ökningstakt, blev något lägre 1977 jämfört med året innan. Kraftiga prisstegringar ägde rum under den tidigare delen av året, varefter inflationen dämpades markant. Av avgörande betydelse för utvecklingen är nedgången i flera råvarupriser sedan våren 1977.

Betydande framgång i att begränsa inflationen nåddes i framförallt Storbritannien men också i Italien. Av stor betydelse för de resultat som här noterades var den restriktiva inriktningen av den ekonomiska politiken. Den nedgång i både inflationstakt och bytesbalansunderskott som uppnåddes i dessa länder fick dock köpas till priset av en stagnerande produktion och en återhållen utveckling av hushållens konsumtion. Också i de flesta övriga västeuropeiska länder utövade den ekonomiska politiken under större delen av 1977 ett dämpande inflytande på konjunkturutvecklingen. Förutom hänsynen till prisutvecklingen och den externa situationen, verkade en strävan att åstadkomma balans i den offentliga sektorns finanser återhållande på de offentliga utgifterna. På flera håll,

bl. a. i Förbundsrepubliken Tyskland och Storbritannien, blev dessutom skatteintäkterna större än vad som ursprungligen beräknats.

Efterhand blev det allt tydligare att konjunkturtrenden under 1977 var betydligt svagare än vad som allmänt förutsetts. Mot bakgrund av den försvagning som ägde rum under sommarhalvåret sattes stimulansåtgärder in i en rad länder under hösten. Skattesänkningar genomfördes bl. a. i Förbundsrepubliken Tyskland och Storbritannien. De stimulansåtgärder som vidtogs i Japan var främst inriktade på ökade offentliga utgifter. Effekten av dessa åtgärder blev dock mycket begränsad vad gäller utvecklingen under 1977. Däremot kommer de sannolikt att ha större betydelse för konjunkturförloppet under innevarande år.

De nämnda ekonomisk-politiska åtgärderna har bidragit till att konjunkturläget i Västeuropa har förbättrats något under de inledande månaderna i år. Kurvan för industriproduktionen pekar uppåt, och viktiga konjunkturindikatorer visar på en fortsatt förstärkning. Sålunda tyder orderingången i den västtyska ekonomin på att en förbättring av konjunkturutvecklingen som kunde noteras under de senaste månaderna i fjol, kommer att hålla i sig ytterligare en tid framåt. Vidare visar detaljhandels försäljning en ganska gynnsam utveckling i flera länder. Den senaste konjekturenkäten inom EG tyder på en allmän förbättring i företagens produktionsförväntningar. I Förenta staterna bröts fjolårets gynnsamma utveckling av efterfrågan och produktion första kvartalet i år. Både detaljhandels försäljning och industriproduktionen minskade. Detta var dock främst en effekt av den då pågående kolstrejken och den onormalt kalla väderleken. De senaste konjunkturindikatorerna tyder på en återhämtning från nedgången i början av året. Nedgången var likväl så markerad att den inte kan undgå att negativt påverka Förenta staternas genomsnittliga tillväxt i år.

Under de inledande månaderna i år har nya stimulansåtgärder tillkommit i Förenta staterna, Japan och Storbritannien. Det amerikanska budgetförslaget innehåller ett skattesänkingspaket omfattande 25 miljarder dollar, som är avsett att träda i kraft fr. o. m. fjärde kvartalet i år. I den japanska budgeten för innevarande budgetår ingår omfattande ökning av de offentliga utgifterna. I Storbritannien bidrar det nyligen föreslagna stimulanspaketet, den expanderande oljeproduktionen i Nordsjön och de ökande reala disponibla inkomsterna hos hushållen till att avsevärt förbättra de ekonomiska utsikterna.

Mot en väntad förstärkning i vissa större länder står en fortsatt svag utveckling i de mindre ländernas ekonomier. Flera av dessa har under de senaste månaderna tvingats vidta åtstramande åtgärder med hänsyn till utrikesbalansen. Tillväxten i denna grupp av länder, till vilken våra nordiska grannländer hör, kan nu väntas bli mer dämpad än som förutsågs i årets finansplan.

Ett för de nordiska länderna gemensamt problem är att bl. a. basindu-

strierna brottas med stora svårigheter. Detta förhållande speglas bl. a. i de sedan flera år tillbaka avtagande industriinvesteringarna. En viktig orsak till svårigheterna i våra nordiska grannländer är den under senare år mycket ogynnsamma kostnadsutvecklingen. Denna har bidragit till att — liksom för svensk del — marknadsandelar förlorats på såväl export- som hemmamarknaden. Som ett resultat härav har bytesbalanserna försämrats, vilket framtvingat ekonomisk-politisk åtstramning i olika hänsenden. För Finlands del tog denna utveckling sin början för ett par år sedan. Finland har nu uppnått i stort sett balans i utrikesbetalningarna. Detta har dock åstadkommit till priset av en mycket hög arbetslöshet. Ett motsvarande svagt arbetsmarknadsläge råder i den danska ekonomin. I Norge är omläggningen av politiken i restriktiv riktning av senare datum. Här bidrar dessutom den expansiva oljeverksamheten i Nordsjön till att arbetsmarknaden alltjämt präglas av hög efterfrågan. I syfte att nå en kostnadsanpassning i förhållande till utlandet genomfördes i februari i år devalveringar i såväl Norge som Finland.

Även om tillväxten i de större ländernas ekonomi, och därmed i OECD-området totalt sett, kan förutses bli något starkare i år jämfört med 1977, väntas dock flera av de tidigare nämnda problemen kvarstå. Sålunda är det inte sannolikt att någon utjämning av rådande bytesbalansojämvtikt kan komma till stånd under innevarande år. Med nuvarande utvecklingstendenser finns det i stället risk för att överskottsländerna ytterligare ökar sina överskott, medan underskottsländernas situation förblir oförändrat besvärlig. I förening med ett fortsatt stort amerikanskt bytesbalansunderskott kan detta leda till ett bestående tryck uppåt på överskottsländernas valutor. En ytterligare appreciering får en direkt depressiv effekt på dessa länders ekonomi. Samtidigt skulle underskottsländerna kunna tvingas skärpa inriktningen av den ekonomiska politiken ytterligare. Mot denna bakgrund är det uppenbart att initiativ måste tas, vilka leder till en anpassning av rådande bytesbalansojämvtikt.

En differentierad efterfrågepolitik, där de betalningsbalansmässigt starka länderna går före i en expansion av den inhemska efterfrågan, framstår som den bästa vägen att undvika de svårigheter industriländerna riskerar ställas inför. I och med att de länder som har det största utrymmet för expansion ökar den inhemska efterfrågan och därigenom importen, lindras bytesbalansrestriktionen för övriga länder. Efterhand kan därigenom allt fler länder medverka i en allmän stimulanspolitik inom OECD-området.

I överskottsländerna hävdas i allmänhet den uppfattningen att tillräckliga åtgärder redan vidtagits för att stimulera efterfrågan. Den västtyska regeringen anser sig vilja studera utvecklingen under den tidigare delen av innevarande år, innan den tar ställning till om ytterligare åtgärder behöver sättas in. Man anser emellertid att det interna utrymmet för nya stimulansåtgärder är mycket begränsat. Av konstitutionella skäl lägger storleken på det federala budgetunderskottet hinder i vägen, och

budgetpolitiken på det delstatliga planet kan inte påverkas. Vidare befaras att en ytterligare efterfrågestimulans kan leda till en uppgång i inflationen. Också i andra länder är rädslan för inflationen en återhållande faktor för den ekonomiska politiken. Det finns emellertid mycket som talar för att en ökning av den ekonomiska aktiviteten kan låta sig förenas med en fortsatt nedgång i inflationstakten. Produktivitetsutvecklingen har genomgående varit mycket svag under det gångna året. En av de viktigaste orsakerna härtill är att en omfattande undersysselsättning har uppkommit genom att arbetskraften har hållits kvar inom företagen.

Det är emellertid inte bara i fråga om bytesbalanssituationen som utsikterna för innevarande år ger anledning till bekymmer. Också arbetslöshetsproblemet kan komma att förvärras. OECD-sekretariatet har beräknat att en ekonomisk tillväxt i såväl hela OECD-området som i Västeuropa på ungefär 4,5 % är nödvändig för att arbetslösheten skall kunna nedbringas. Det är sannolikt att tillväxten i Västeuropa väsentligt kommer att understiga detta tal. Därmed är faran stor för att en uppgång i antalet arbetslösa äger rum i år. Det är därför troligt att ytterligare stimulansåtgärder kommer att vidtas i vissa länder.

Med tanke på den tidseftersläpning man måste räkna med innan ekonomisk-politiska beslut får någon nämnvärd effekt på konjunkturförloppet, kommer ytterligare stimulansåtgärder att i endast begränsad utsträckning påverka utvecklingen redan i år. För OECD-området totalt sett förutses mot bakgrund av rådande utvecklingstendenser en ekonomisk tillväxt på 3,5 till 4 % 1978. Detta innebär en viss nedjustering jämfört med den prognos som lades fram i finansplanen. Huvudsakligen hänger den något försiktigare prognosen samman med att återhämtningen i Västeuropa väntas gå något långsammare än tidigare förutsetts. Även om en klar förbättring torde komma till stånd jämfört med 1977, väntas tillväxten här stanna vid 2,5 till 3 % i år. För Förenta staternas del förutses tillväxten uppgå till ca 4,5 %.

Tabell 1 Bruttonationalproduktens utveckling i vissa länder och länderområden 1975—1978

Årlig procentuell volymförändring

	1975	1976	1977	1978
Förenta staterna	-1,8	6,0	4,9	4—5
Japan	2,4	6,3	5,1	5—5,5
Förbundsrepubliken Tyskland	-3,2	5,6	2,4	3—4
Storbritannien	-1,8	2,1	0,3	3—3,5
Frankrike	-1,1	5,2	2,7	3—3,5
Italien	-3,5	5,6	2,0	2—3
Norden	0,8	2,9	-0,2	1—1,5
därav: Sverige	0,8	1,4	-2,5	0,8
Västeuropa	-1,6	4,2	2,0	2,5—3
OECD totalt	-1,0	5,2	3,5	3,5—4

Källor: För 1975, 1976 och 1977: OECD. För 1978: Ekonomidepartementet.

Den uppgång i den ekonomiska aktiviteten som förutses för Väst-europas del äger rum från en låg utgångsnivå. Även om en avsevärd förbättring av tillväxten äger rum under loppet av 1978, blir därför den genomsnittliga expansionstakten för året begränsad. De stimulansåtgärder som redan satts in, följda av eventuellt ytterligare åtgärder, väntas dock bidra till en successiv förstärkning av konjunkturen i Västeuropa. Den amerikanska administrationen har deklarerat att den ämnar upprätthålla en hög tillväxt i ekonomin såväl i år som under 1979. En sådan utveckling förutsätter att finanspolitiken bibehålls expansiv. Som redan nämnts har administrationen lagt fram förslag om stimulans via skattesänkningar andra halvåret i år. Med hänsyn till dels den senaste tidens ogynnsamma utveckling av priserna, dels bytesbalansunderskottet och den oroande kursutvecklingen för dollarn, torde dock utrymmet för ytterligare stimulansåtgärder vara begränsat. Samtidigt kan en tyngdpunktsförskjutning i den ekonomiska politiken mot större stramhet i kreditpolitiken bli nödvändig. Därmed ökar risken för att produktionstillväxten i Förenta staterna mot slutet av 1978 och under 1979 kan undergå en försvagning.

Den nedåtgående trenden i prisstegringarna väntas fortsätta under loppet av innevarande år. Dämpningen i lönestegringstakten i flera länder kommer efterhand att prägla konsumentpriserna. Råvarumarknaderna kännetecknas sedan något år av utbudsöverskott. För flertalet råvarupriser förutses därför en fortsatt långsam utveckling i år. Dessa prisdämpande faktorer väntas fortsätta att göra sig gällande på den inhemska inflationstakten i olika länder. Den mest markanta nedgången i prisstegringarna väntas dock äga rum för varor i internationell handel. En ökning av endast 4—5 % är här trolig.

Utsikterna för världshandeln ter sig inte heller i år särskilt ljusa. En successiv förstärkning av handelns tillväxt, i linje med produktionsutvecklingen, väntas dock komma till stånd under loppet av året. Förbättringen förklaras delvis av världshandelns ländersammansättning. De utomamerikanska länderna har nämligen en betydligt större andel av handeln än av produktionen, och en förstärkning av konjunkturen i dessa länder leder därför till en snabbare tillväxt också av världshandeln. I genomsnitt för 1978 förutses OECD-ländernas import stiga med endast ca 4 %. Däremot är en något högre tillväxttakt för exporten trolig på grund av en starkare efterfrågan från utvecklingsländerna.

Jämviktsbristerna i den internationella handeln är som tidigare framhållits alltjämt mycket stora. För att finansiera underskottsländernas bytesbalanser krävs sedan ett antal år tillbaka en årlig kapitalförmedling via det internationella betalningssystemet på omkring 80 miljarder dollar. De internationella lånemarknaderna svarar för huvudparten av krediterna. Kredittillgången gör det möjligt för underskottsländerna att förlänga den nödvändiga anpassningen till ny betalningsbalansjämvikt

och därmed undvika en alltför drastisk ekonomisk åtstramning. En på längre sikt verkande ekonomisk politik blir möjlig som förstärker den utlandskonkurrerande industrisektorn och som samtidigt tar tillvara de existerande produktionsmöjligheterna.

En sådan utveckling är emellertid behäftad med flera problem på det internationella planet. En förutsättning är att efterfrågan i de valutastarka länderna ökar i tillräcklig grad. Med undantag för Förenta staterna har detta inte varit fallet. Därför har den erforderliga utjämningen i bytesbalanserna i viktiga hänseenden uteblivit. Utlandsupplåningen och den skuldsättning som underskottsländerna ikläder sig blir i detta perspektiv alltmer bekymmersam.

Ett annat problem är förhållandena i det internationella banksystemet. I den mån som anpassningsprocessen mellan under- och överskottsländer blir alltmer utdragen, kommer också kreditgivningen att koncentreras på ett sätt som inte överensstämmer med banksystemets kapitalförsörjning. Andelen av mycket stora krediter för betalningsbalansfinansiering till ett fåtal låntagare och med i praktiken lång löptid växer. Samtidigt är bankernas inlåning i allmänhet kortfristig och det egna kapitalet relativt litet. En minskning av riskspridningen och en förskjutning till betalningsbalansfinansiering kan således konstateras. Problemen i detta sammanhang gäller särskilt i fråga om krediter till utvecklingsländerna.

Strävandena fortsätter att öka Internationella valutafondens (IMF) andel av finansieringen av ländernas betalningsbalanser. Medlemsländerna kommer under innevarande år att börja inbetala den ökning av insatskapitalet (kvoterna) från ca 35 till 47 miljarder dollar som tidigare beslutats. Överläggningar pågår också om en ny kvotökning — den sjunde — som sannolikt kommer att tillföra IMF ytterligare 20 à 30 miljarder dollar omkring 1980. Som en tillfällig förstärkning under mellantiden kommer IMF att uppta lån med ca 10 miljarder dollar hos ett antal valutastarka länder. Sverige stöder strävandena att ge valutafonden ökade finansiella resurser och stärka den som ett viktigt forum för det valutapolitiska samarbetet. Inom ramen för det begränsade utrymme som vår egen betalningsbalans medger ställer också Sverige finansiella medel till förfogande.

Förenta staternas bytesbalansunderskott utgör den primära källan till den snabbt stigande penningmängden i det internationella betalningssystemet. Genom omsvängningen i den amerikanska bytesbalansen mellan 1975 och 1977 har dollarutbudet ökat med inte mindre än ca 30 miljarder dollar. Utflödet har inte kunnat absorberas vid oförändrat värde för dollarn. Under de senaste två åren har dollarn sjunkit mycket kraftigt gentemot valutorna i Förbundsrepubliken Tyskland, Japan och Schweiz. Under loppet av 1977 då det stod klart att någon snar utjämning i nämnda länders bytesbalanser inte var att vänta, förstärk-

tes utvecklingen av kortfristiga kapitalomplaceringar från dollar till de starka valutorna. Trots omfattande stödoperationer från centralbankerna sjönk dollarn i allt snabbare takt och ligger nu på en lägre nivå mot de västtyska, japanska och schweiziska än någon gång under efterkrigstiden.

Den senaste tidens kursförändringar har varit större än skillnaderna i Förenta staternas pris- och kostnadsutveckling jämfört med nämnda länder. Utvecklingen av dollarn påverkas emellertid också av rådande bedömningar av framtida skillnader i den ekonomiska utvecklingen i olika länder. Tecken på en starkare uppgång i den amerikanska prisnivån börjar nu ge sig tillkänna på grund av bl. a. den fördyring av importen som dollarns nedgång utomlands skapar. Det är inte osannolikt att den amerikanska penningpolitiken kommer att stramas åt under året för att hejda en sådan utveckling.

I de valutastarka länderna har som nämnts omfattande stödoperationer satts in för att dämpa kursrörelserna. Den interna ekonomin i dessa länder har tillförts betydande penningtillskott. Detta kan leda till en likviditet som överstiger vad som i resp. länder anses vara förenligt med den reala utvecklingen.

Det internationella valuta- och betalningssystemet präglas således av allvarlig obalans och osäkerhet. Underhandlingar pågår om internationellt samordnade insatser för att bringa den fortsatta utvecklingen under bättre kontroll. Enligt min mening är en förutsättning för en stabilisering på det finansiella området att man lyckas nå enighet om åtgärder som angriper de grundläggande orsakerna till jämviktsbristerna i bytesbalanserna.

2 Konjunkturer och ekonomisk politik under 1977 och början av 1978

Den ekonomiska politiken har under den tid som gått sedan regeringen tillträdde hösten 1976 inriktats på att återställa balansen i den svenska ekonomin. Utgångsläget kan karakteriseras på följande sätt:

Arbetskostnaden per producerad enhet hade i jämförelse med våra viktigaste konkurrentländer försämrats med ca 25 % mellan 1974 och 1976. I jämförelse med Förbundsrepubliken Tyskland, till vilken vår valuta var knuten genom samarbetet i den s. k. ormen, var försämringen ännu större. Utvecklingen hade lett till stora förluster av marknadsandelar både på export- och hemmamarknad. Under 1975 och 1976 tapade svensk industri marknadsandelar på OECD-marknaden för bearbetade varor motsvarande mer än 16 %.

Bytesbalansunderskottet var stort och stigande. För 1976 uppgick det till 11,7 miljarder kr. eller 3,6 % av bruttonationalprodukten (BNP).

De dåliga avsättningsmöjligheterna tillsammans med strävan att bibe-

hålla arbetskraften i företagen hade lett till en låg produktivitet. Den snabba kostnadsutvecklingen och den låga produktiviteten hade laddat upp ett högt kostnadstryck som successivt mognade ut i en kraftig inflation.

I strävan att överbrygga den internationella lågkonjunkturen under 1975 och 1976 hade lageruppbyggnaden stimulerats. De betydande överlager som därmed uppkommit kunde inte avyttras i den takt och till de priser man tidigare räknat med.

Den svaga efterfrågan och de starkt försämrade vinsterna utgjorde ett hinder för en långsiktigt nödvändig kapacitetsutbyggnad och investeringstillväxt inom industrin.

Konsumtionstillväxten hade under flera år legat på en väsentligt högre nivå än som svarade mot produktivitetstillväxten i ekonomin även vid fullt kapacitetsutnyttjande.

Den ekonomiska politiken inriktades på att angripa dessa problem under bibehållen hög sysselsättning. Den strategi som regeringen valde var att justera kostnadssituationen, stärka konkurrenskraften och reducera bytesbalansunderskottet. Samtidigt inriktades politiken på att bibehålla och på sikt göra det möjligt att föra över resurser för att bygga ut utrikeshandelssektorn. Genom kostnadsdämpande åtgärder eftersträvades en gradvis dämpning av inflationen.

Genom de valutakursjusteringar som ägde rum under 1977 togs ett väsentligt steg mot ett mera balanserat kostnadsläge. Den svenska kronan frikopplades från D-marken genom utträdet ur valutaormen i augusti 1977 och en fortsatt appreciering av kronan förebyggdes. Sedan utträdet har D-marken stigit med 7—8 %. Om de valutapolitiska åtgärderna under 1977 inte vidtagits hade vår kostnadssituation i dag varit avsevärt sämre och svenska produkter hade fortsatt att förlora marknadsandelar både inom och utom landet.

För att en devalvering skall bli framgångsrik är det nödvändigt att dämpa den inhemska efterfrågans expansionstakt. Utan en återhållsam politik äventyras de åsyftade effekterna av en inflationistisk utveckling. Regeringens stabiliseringspolitiska program i april 1977 syftade till att hålla tillbaka den inhemska efterfrågan och stärka bytesbalansen. Viktigast var förslaget om en höjning av mervärdskattesatsen. Detta representerade en åtstramning av den privata konsumtionen om drygt 1,5 % räknat för helt år.

Genom en stark återhållsamhet med utgifter för statens egen konsumtion hölls denna på en praktiskt taget oförändrad nivå. Den kommunala expansionstakten är dock högre än vad som är förenligt med en på längre sikt balanserad utveckling.

Som en följd av ett lågt kapacitetsutnyttjande och låga vinster hade industriinvesteringarna stagnerat 1976 och föll med ca 16 % 1977. Grundförutsättningarna för att vända denna utveckling är att industrins

konkurrenskraft successivt återställs så att kapacitetsutnyttjandet ökar och investeringarna därmed åter kan komma igång. I direkt investeringsstimulerande syfte förlängdes investeringsavdrag och investeringsbidrag hösten 1976 till att avse 1977 samtidigt som investeringsfonderna fick stå öppna för utnyttjande. Under hösten 1977 utsträcktes dessa åtgärder att avse även 1978 samtidigt som investeringsfundsutnyttjandet utvidgades och prövningsförfarandet förenklades.

Den inriktning av politiken som jag här redogjort för präglade även kreditpolitiken. Den hölls stram för att i största möjliga utsträckning stimulera företagen och kommunerna att täcka sina långfristiga finansieringsbehov genom upplåning i utlandet. Samtidigt gavs kreditväsendet riktlinjer med innebörd att den utlandskonkurrerande sektorns kapitalbehov och bostadsbyggandet skulle prioriteras. Innebörden härav blev då naturligen att andra ändamål såsom utlåningen till hushållen och kommunerna måste begränsas.

På bostadspolitikens område ledde den snabba kostnadsutvecklingen tillsammans med en viss försiktighet inom kommunerna till en reduktion av igångsättningen av nya lägenheter främst under andra kvartalet i fjol. Kostnadsutvecklingens dämpande inverkan på bostadsbyggandet motverkades genom successiva uppjusteringar av det s. k. lånetaket. En ny överenskommelse inför 1978 mellan delegationen för bostadsfinansiering och bankerna bidrar till att undanröja tidigare finansieringshinder. Den statliga garanterade bostadslåneräntan kommer enligt regeringens förslag att sänkas med 0,5 % från den 1 januari 1978. Minskningen av andelen outnyttjade lägenheter har gjort kommunerna benägna att eftersträva ett högre bostadsbyggande. Som följd av de åtgärder jag här redogjort för ägde ett kraftigt omslag i igångsättningen rum mot slutet av 1977 och de första månaderna 1978. Detta är betydelsefullt bl. a. från sysselsättningssynpunkt, eftersom byggaktiviteten försvagats inom andra sektorer.

Det kan nu konstateras att de förväntningar i fråga om bl. a. den internationella konjunkturutvecklingen som låg till grund för den lageruppbyggnadspolitik som påbörjades 1975 inte har uppfyllts. Resultatet blev kraftiga överlager inom industrin, främst i de råvaruproducerande branscherna men senare även inom industrigrenar med tillverkning av bearbetade varor. Regeringen inriktade därför politiken fr. o. m. ingången av 1977 på en avtappning av överlagren. En sådan tycks också ha skett under 1977 och tycks ha gått fortare än vad man kunde förutse bara för några månader sedan. Det är främst inom skogsindustrin och järn- och stålindustrin som lageranpassningen kunnat ske medan överlagren ännu är avsevärda inom verkstadsindustrin. Detta har naturligtvis medfört den olägenheten att produktionen legat på en låg nivå. Den depressiva effekten på totalproduktionen av omslaget från lageruppbyggnad 1976 till lagerminskning 1977 är större än hela nedgången i BNP

Tabell 2 Försörjningsbalans för 1977

	Miljarder kr. 1977, löpande priser	Procentuell volymförändring, 1975 års priser	
		1975— 1976	1976— 1977
<i>Tillgång</i>			
BNP	351,5	1,4	-2,5
Import	90,1	8,1	-4,5
Summa tillgång	441,6	2,8	-2,9
<i>Efterfrågan</i>			
Bruttoinvestering	71,4	-1,8	-3,4
Näringsliv	34,9	1,4	-6,5
därav: industri	14,6	0,2	-16,3
Statliga myndigheter och affärsverk	8,1	-0,2	-3,7
Kommuner	14,5	-3,5	8,6
Bostäder	13,9	-9,4	-6,3
Lagerinvestering	-1,3	(-0,7) ¹	(-3,1) ¹
Privat konsumtion	189,3	4,3	-0,9
Offentlig konsumtion	100,9	4,8	2,7
Statlig	31,7	0,8	0,6
Kommunal	69,2	6,9	3,8
Tjänstenetto	-4,2
Export	85,5	5,5	0,2
Summa efterfrågan	441,6	2,8	-2,9

¹ Lagerinvesteringarnas förändring i procent av föregående års bruttonationalprodukt.

på 2,5 % 1977. Samtidigt har dock grunden lagts för att en successivt stigande efterfrågan snabbare skall leda till produktions- och sysselsättningsökning.

Det har trots produktionsminskningen varit möjligt att hålla en hög och stigande sysselsättningsnivå under hela denna period. Under första kvartalet 1978 var 20 000—30 000 fler sysselsatta än under andra halvåret 1976 sedan hänsyn tagits till normala säsongvariationer. Under samma period har antalet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder berörda personer ökat kraftigt.

Sysselsättningsökningen har inte kunnat förhindra en viss ökning av arbetslösheten som i början av 1978 låg på drygt 2 %. Det svaga konjunkurläget har medfört att sysselsättningen gått ned inom i första hand industrin. Mellan 1976 och 1977 minskade antalet industrisysselsatta med över 30 000 personer. För att upprätthålla sysselsättningen har regeringen i stort sett följt två handlingslinjer. För det första har omfattande insatser gjorts på arbetsmarknadspolitikens område. I första hand har eftersträövats att genom bl. a. omfattande utbildningsinsatser ge de anställda möjlighet att stanna kvar inom förctagen. Därmed underlättas en expansion inom industrin när efterfrågan och produktionen åter börjar få fart. Under 1977 var i genomsnitt över 160 000 personer

berörda av någon form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. För det andra har man genom näringspolitiska åtgärder kunnat trygga sysselsättningen för anställda som annars drabbats av arbetslöshet genom en forcerad nedläggning av företag. För det tredje har en ökning av sysselsättningen ägt rum i den offentliga sektorn. De senaste årens allt tydligare tendenser till minskad rörlighet på arbetsmarknaden kommer att ställa arbetsmarknadspolitiken inför nya uppgifter när efterfrågan på arbetskraft åter börjar öka.

Inflationen var ett av de mest svårbemästrade ekonomisk-politiska problemen under 1977. De kraftiga ökningarna av arbetskraftskostnaderna under 1975 och 1976 och den sjunkande produktivitetstakten hade byggt upp ett kostnadstryck som ofrånkomligen måste komma till uttryck i prisstegringar. Så blev också fallet och kostnadsgenomslaget på konsumentpriserna fick verkningar inte bara 1977 utan påverkar också 1978 års prisutveckling. De nödvändiga anpassningsåtgärder som regeringen vidtog under 1977 och som bl. a. var föranledda av de tidigare kostnadsstegringarna, ledde till en viss höjning av konsumentprisnivån. Under det första halvåret 1977 bidrog också stora prisstegringar på kaffe till att höja konsumentpriserna. Under andra halvåret 1977 dämpades inflationstakten trots att devalveringen i augusti verkade prishöjande. Prishöjningarna i januari och februari i år förklaras i betydande mån av att prisjusteringar brukar ske i samband med årsskiften samt att konsekvenser av jordbruks- och hyresavtal infaller då. Den oförändrade prisnivån i mars tyder på att en klar dämpning av prisstegrings-takten har kommit till stånd.

Den reallt disponibla inkomsten steg trots den snabba inflationen med 1,5 % mellan 1976 och 1977. Enligt riksrevisionsverkets beräkningar av realinkomstutvecklingen efter skatt för olika inkomstslag var reallönerna efter skatt oförändrade medan pensioner och inkomstöverföringar från det offentliga efter skatt steg med 5—10 %.

Den omläggning av den ekonomiska politiken som skedde under 1977 måste få tid att verka över en längre period för att resultatet med någon högre grad av säkerhet skall kunna avläsas. Vissa tecken till en utveckling i rätt riktning har dock kunnat iakttas. Sålunda sjönk importvolymen successivt under hela 1977. För exporten kan noteras en volymmässig uppgång mot slutet av 1977. De preliminära siffror som föreligger för 1978 tyder på en fortsatt exportvolymuppgång, medan importvolymen tycks ha fortsatt att minska i snabb takt. Lagerneddragningen är med all sannolikhet en viktig förklaring till detta. Importen har hållits nere samtidigt som företagen pressat ut sina varor på export. Osäkerheten är självfallet stor men ett återtagande av förlorade marknadsandelar både på export- och hemmamarknad tycks dock ha påbörjats under andra halvåret 1977. Såvitt nu kan bedömas har företagen utnyttjat devalveringsutrymmet till att i huvudsak sänka sina pri-

Tabell 3 Betalningsbalans 1974—1977

Milj. kr., löpande priser

	1974	1975	1976	1977
Handelsbalans	-2 286	-1 988	-5 105	-4 621
Tjänste- och transfereringsbalans	-1 927	-4 714	-6 561	-10 299
Bytesbalans	-4 213	-6 702	-11 666	-14 920
Kapitalbalans	347	7 212	3 683	12 320
Restpost	343	5 429	5 357	7 419
Valutareservens transaktionsförändring	-3 523	5 939	-2 626	4 819
Förändring på grund av kursrörelser	-1	-863	486	1 196
Valutareservens totala förändring	-3 524	5 076	-2 140	6 015

ser relativt till de utländska konkurrenterna. Detta innebär samtidigt att importpriserna stiger avsevärt snabbare än exportpriserna vilket på kort sikt försämrar handels- och bytesbalanserna. För kalenderåret 1977 uppgick handelsbalansunderskottet till 4,6 miljarder kr. De senaste månadernas utveckling tyder dock, som jag tidigare framhållit, på att en successiv förbättring av balansen mellan export och import kommer till stånd. För månaderna november 1977—mars 1978 har ett överskott på mer än 2 miljarder kr. registrerats. Underskotten på tjänste- och transfereringsbalanserna kräver dock en långsiktig successiv förbättring av varuutbytet för att det samlade underskottet på bytesbalansen skall kunna nedbringas. Detta uppgick 1977 till närmare 15 miljarder kr. motsvarande 4,2 % av BNP. Valutareserven ökade dock under 1977 bl. a. till följd av upplåning i utlandet. Den s. k. restposten svarar för ett inflöde om ca 7,5 miljarder kr. Till en del kan detta inflöde tänkas bestå av oregistrerad tjänsteexport. Statistiska centralbyrån har fått i uppdrag att kartlägga tjänsteexportens omfattning.

Förutom den förbättrade handelsbalansen finns vissa andra tecken till en ljusare situation för den svenska ekonomin. Nedgången i volymer av nya order har upphört och för vissa branscher vänts i en uppgång omkring årsskiftet 1977/1978. I förening med att neddragningen av överlagren blev större än väntat 1977 ger detta vissa förhoppningar om gradvisa produktionsförbättringar framöver. Det torde dock ta tid innan detta sätter tydliga spår i form av en förbättrad arbetsmarknad.

3 Den ekonomiska politiken 1978

3.1 Målen för och inriktningen av den ekonomiska politiken

Vid ingången till 1977 förelåg en fundamental jämviktsbrist i svensk ekonomi. Det var inte, som under tidigare konjunktuppgångar under efterkrigstiden, fråga om en mindre avvikelse från tillväxttrenden utan om en betydligt mer djupgående balansrubbing. Som jag understrukt

i tidigare finansplaner tar det flera år att från ett sådant utgångsläge återföra ekonomin till en balanserad tillväxtväg. Det kan endast ske genom gradvisa steg i en lång återanpassningsprocess som bl. a. kräver betydande strukturella förändringar i ekonomin. Målet måste vara att uppnå en rimlig tillväxt, full sysselsättning, en väsentligt lägre inflationstakt och jämvikt i bytesbalansen. Detta måste också ske med hänsynstagande till behovet av regional balans och en rättvis inkomstfördelning.

Under 1977 togs — som jag tidigare redovisat — de första avgörande stegen mot återställd balans. Nedskrivningen av den svenska kronan har i betydande utsträckning utnyttjats till sänkningar av de relativa priserna på exportvarorna. Lageravvecklingen går något snabbare än beräknat. Exporten stiger nu ungefär i takt med världshandeln och Sverige har således upphört att tappa marknadsandelar. Handelsbalansen uppvisar en stark förbättring som dock till en del måste hänföras till den snabba lageravvecklingen.

Trots dessa ljusare inslag är dock läget alltjämt allvarligt. Den internationella konjunkturförbättringen går långsamt. Industriproduktionen fortsätter att falla och kapacitetsutnyttjandet i industrin ligger lågt. Antalet personer som är arbetslösa eller som är sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder är högt. Det finns allvarliga strukturella problem i flera industribranscher, vilka kräver utomordentligt stora statliga insatser för att möjliggöra en anpassning av verksamheten ifråga om inriktning och omfång i socialt acceptabla former. En reduktion av sysselsättningen i dessa branscher är nödvändig. Nya arbetstillfällen måste därför skapas i annan industriell verksamhet. Sysselsättningen inom industrin kan dock inte väntas öka förrän industrin nått någorlunda fullt kapacitetsutnyttjande vilket förutsätter en relativt stor uppgång i produktionen. Först i detta skede, då även lönsamheten bör kunna förbättras, kan man räkna med att industrins investeringar ökar och nya arbetstillfällen skapas.

En grundtanke i regeringens ekonomisk-politiska strategi har varit att nedskrivningen av den svenska kronans effektiva kurs med ca 15 % *tillsammans* med den produktivetsreserv som vid en ökande produktion kunde frigöras, skulle leda till ett återställande av Sveriges relativa kostnadsläge till den nivå som gällde i början av 1970-talet. Förutsättningen för detta var en dämpad lönekostnadsutveckling. Det nyligen träffade avtalet mellan LO, PTK och SAF har lagt en god grund för ett återställande av Sveriges konkurrenskraft. Det tidigare i år ingångna jordbruksavtalet har på liknande sätt präglats av stor återhållsamhet. Trots detta ligger dock den relativa kostnaden per producerad enhet i enhetlig valuta alltjämt drygt 10 % över genomsnittsnivån 1970—1974.

Effekten på de totala produktionskostnaderna av den starka inhemska kostnadsökningen 1975 och 1976 dämpades av att priserna på importerade insatsvaror i industrin steg relativt sett långsammare bl. a. som

följd av den uppskrivning av den svenska kronan, som då ägde rum. Efter devalveringarna tenderar dock insatsvarupriserna i svenska kronor att stiga snabbare vilket påverkat möjligheterna till relativa prissänkningar.

En höjning av aktivitetsnivån inom industrin måste först och främst komma till stånd genom ökad export och återvinnande av marknadsandelar på hemmamarknaden. Nödvändigheten att återställa jämvikten i bytesbalansen medger inte att den privata konsumtionen får bära upp expansionen. Den inledda överflyttningen av inhemsk efterfrågan till utlandsefterfrågan måste fortsätta. En svag utveckling av privat konsumtion i förening med fortsatt lageravveckling ger ingen uppgång i industriproduktionen innevarande år. Genom att exporten fortsättningsvis kan väntas åtminstone följa världshandels utveckling — ett visst återtagande av marknadsandelar förutses i nationalbudgeten — och lagerinvesteringarna kan beräknas ge ett positivt bidrag till efterfrågan 1979 finns det skäl att räkna med en uppgång i industriproduktionen med 4 å 5 % 1979. Med hänsyn till omfattningen av den outnyttjade kapaciteten är detta dock en relativt begränsad uppgång. Det tar därför relativt lång tid innan vi kan räkna med att sysselsättningen inom industrin åter stiger.

Det är således ytterst angeläget att så snabbt som möjligt höja aktivitetsnivån inom industrin utan att för den skull äventyra den påbörjade stabiliseringen av pris- och kostnadsutvecklingen. Ju längre stagnationen i industriproduktionen varar och det mycket pressade lönsamhetsläget består, desto större risk löper vi att för framtiden värdefull industrikapacitet går förlorad. Industrissysselsättningen fortsätter att sjunka med drygt 20 000 personer mellan 1977 och 1978. Nedgången kan beräknas fortsätta långt in på 1979 om inte efterfrågan ökar snabbare än som nu kan förutses.

För närvarande är kapacitetsutnyttjandet i svensk industri mycket lågt. Om trenden för industrins produktion vid fullt kapacitetsutnyttjande under första hälften av 1970-talet dras ut och jämförs med den faktiska produktionsnivån, uppgår gapet till ca 20 %. Den faktiska outnyttjade kapaciteten torde dock vara väsentligt mindre som följd av nedgången i industrissysselsättningen och i industriinvesteringarna. Dessutom har viss produktionskapacitet i ekonomisk mening förlorats genom långsiktiga strukturella förändringar i den internationella efterfrågan. Uppskattningsvis ligger den outnyttjade kapaciteten inom intervallet 8—12 % av produktionen vid fullt kapacitetsutnyttjande. Genom att arbetskraften alltjämt till stor del finns kvar i företagen kan en ökning av industriproduktionen leda till betydande produktivitetsökningar.

En uppgång i industriproduktionen är nödvändig för att frigöra produktivetsreserven. Genom att arbetskraftskostnaden till betydande del är en fast kostnad kommer produktionskostnaden per producerad enhet därigenom att sjunka. Detta möjliggör ytterligare relativa prissänkningar

på exportmarknaden och ökad försäljnings- och produktionsvolym.

Av central betydelse för att åstadkomma en sådan dynamisk expansionsprocess blir därför den internationella konjunkturutvecklingen och Sveriges möjligheter att återvinna marknadsandelar. Liksom så många andra underskottsländer knyter Sverige förväntningar till att den utländska efterfrågan skall dra upp aktivitetsnivån i den utlandskonkurrerande sektorn. I stort sett ligger prognosen i finansplanen för BNP-ökning inom OECD-länderna på 4 % fast. Risk finns dock att den västtyska expansionen inte når upp till den där antagna ökningen i BNP på 3,5 % och att Förenta staternas tillväxt avtar under andra halvåret 1978. Den amerikanska ekonomiska politiken synes komma att lägga allt större tonvikt vid att dämpa inflationen och reducera underskottet i bytesbalansen bl. a. i syfte att stabilisera dollarn. För 1979 är osäkerheten om konjunkturutvecklingen naturligtvis betydligt större. Mycket talar för att den amerikanska ekonomins tillväxt avtar medan den västeuropeiska tillväxten däremot kan öka något. Den ekonomiska politiken i Sverige måste enligt min bedömning därför baseras på en relativt försiktig internationell konjunkturprognos.

Det av arbetsmarknadens parter träffade avtalet är uppsägbart om konsumentprisindex stiger med mer än 7,25 % mellan januari och december 1978 och med mer än 5 % under perioden december 1978 och oktober 1979. Jag anser det ytterst angeläget att dessa prisökningstal inte överskrids. Enligt nationalbudgetens prisprognos för 1978 kommer det att vara möjligt att hålla inflationstakten inom den stipulerade gränsen. Osäkerheten i prisprognoser av detta slag är dock stor. Bl. a. kan den internationella prisutvecklingen för exempelvis råvaror bli högre än som antagits. Politiken måste därför inriktas på att med en betryggande marginal underskrida den uppställda prisökningsgränsen.

För att bidra till att prismålet uppnås, expansionsprocessen påskynas inom industrin samt till att öka sysselsättningen kommer regeringen att föreslå riksdagen att fr. o. m. den 1 juli 1978 avskaffa den allmänna arbetsgivaravgiften på 2 procentenheter. Härigenom fullföljs det i augusti 1977 tillkännagivna beslutet att stegvis avskaffa den allmänna arbetsgivaravgiften.

Riksdagen har tidigare beslutat att sjukförsäkringsavgiften och barnomsorgsavgiften skall höjas med sammanlagt 1,3 procentenheter fr. o. m. den 1 januari 1979.

Om de av regeringen föreslagna åtgärderna skulle visa sig otillräckliga för att öka kapacitetsutnyttjandet i näringslivet, frigöra de produktivtetsreserver som där föreligger samt återvinna förlorade marknadsandelar i den takt som på sikt är nödvändig för en balanserad samhällsekonomi, är regeringen beredd att i höst pröva det samlade uttaget av arbetsgivaravgifter fr. o. m. den 1 januari 1979.

Med borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften försvinner den regionalpolitiskt motiverade differentieringen av avgiftsuttaget. Det finns därför anledning överväga andra former av insatser. En hämmande faktor för utvecklingen av näringslivet i inre stödområdet är alltjämt bristande vägstandard. Regeringen har därför för avsikt att återkomma med förslag till en särskild satsning avseende vägnätet i detta område inom en ram av 85 milj. kr.

Som understrukits i tidigare finansplaner är det nödvändigt att anpassa kommunernas expansion till det samhällsekonomiska utrymmet. Företrädare för regeringen förhandlar f. n. med företrädare för lands- ting och primärkommuner om begränsning av tillväxten i den kommunala konsumtionsutvecklingen under 1979. Ett borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften betyder en förstärkning av kommunernas finansiella ställning. Detta måste beaktas i de fortsatta förhandlingarna med kommunerna och den uppgörelse dessa skall leda fram till.

Regeringen har nyligen framlagt en proposition angående reglering av priserna på jordbruksprodukter, m. m. för tiden 1 juli 1978—30 juni 1981 (prop. 1977/78: 154). Propositionen grundas på en mellan lantbrukarnas förhandlingsdelegation och statens jordbruksnämnd jämte nämndens konsumentdelegation träffad överenskommelse som präglas av stark återhållsamhet. Jordbruket kommer att erhålla kompensation för beräknade pris- och kostnadsökningar. Däremot kommer inte den 1 juli i år att tillämpas de regler för inkomstföljsamhet som ingår i överenskommelsen. Enligt överenskommelsen bör vidare ändring av den allmänna arbetsgivaravgiften, i vad gäller den s. k. egenavgiften, beaktas vid första möjliga justeringstillfälle.

I den reviderade nationalbudgeten har försök gjorts att beräkna effekterna av den föreslagna sänkningen av arbetsgivaravgifterna. Kalkyler av detta slag är osäkra och det är svårt att exakt fånga in de positiva självgenererande effekter som en sådan åtgärd kan utlösa. Det är angeläget att det utrymme som borttagandet av arbetsgivaravgiften ger används till att sänka de relativa priserna inom den utlandskonkurrerande sektorn. Den försämring i bytesförhållandet som detta innebär uppvägs av högre exportvolym och lägre importvolym. Industriproduktionen ökar därför snabbare än den skulle ha gjort utan åtgärder. Någon förbättring i handels- och tjänstebalansen bör man knappast räkna med under första året. På sikt bör dock en betydande förbättring kunna uppnås i utrikesbalansen. Tungt vägande skäl för att ytterligare stärka industrins konkurrenskraft är att påskynda investeringsuppgången inom industrin och att förbättra sysselsättningsläget.

En sänkning av arbetsgivaravgiften av den angivna storleksordningen kan beräknas leda till en reduktion av prisökningstakten under loppet av 1978 med ca 1/2 %. Prisstegringen beräknas i den reviderade nationalbudgeten inkl. denna effekt uppgå till knappa 6 % mellan januari

och december 1978. Därmed har förutsättningar skapats för att hålla prisstegringstakten under 1978 inom den gräns som angivits i avtalet mellan arbetsmarknadens parter. En arbetsgivaravgiftssänkning är klart att föredra framför en momssänkning därför att den inte bara sänker priserna utan även stärker industrins internationella konkurrenskraft. Detta kan i sin tur leda till sänkta produktionskostnader per producerad enhet och bidra till en ytterligare neddragning av inflationstakten. En sänkning av arbetsgivaravgiften i kombination med en skärpt prisövervakning bidrar till att bryta inflationsförväntningarna och dämpa inflationstakten.

Priskontrollen utgör en integrerad del i den föreslagna politiken. Regeringen har redan skärpt prisövervakningen genom att införa krav på att prisökningar och skälen för dem skall anmälas en månad i förväg. Om SPK inte finner de anmälda prisökningarna motiverade tas överläggningar upp med företagen för att förmå dem att avstå från dessa. Ytterst kan frågan anmälas till regeringen för ev. beslut om prisstopp. Det får förutsättas att den sänkta arbetsgivaravgiften begränsar företagens krav på prishöjningar och att SPK vid sina överläggningar med företagen beaktar de effekter sänkningen får. Åtgärderna ökar också möjligheterna att förhindra eller begränsa redan planerade prishöjningar. I synnerhet är det viktigt att undvika att sänkningen av arbetsgivaravgiften leder till omotiverade pris- och vinsthöjningar i den icke konkurrensutsatta sektorn där det är lättare att kompensera kostnadsökningar med höjningar av priserna. Även i utrikeshandelssektorn är det viktigt att kostnadssänkningen får slå igenom på priserna för att därigenom öka avsättningsvolymen. Syftet med prisövervakningen är naturligtvis i första hand att förhindra omotiverade prisökningar men också att hålla tillbaka löneglidningen. Skulle åtgärden leda till en prisutveckling som ligger lägre än den som angivits i det träffade kollektivavtalet kommer hushållens realinkomster att kunna öka något mer än de annars skulle ha gjort. Någon stark expansion av den privata konsumtionen är dock inte förenlig med rådande bytesbalansunderskott.

I dagens konjunkturläge med stor outnyttjad kapacitet i ekonomin torde risken vara liten för att den relativt begränsade expansiva effekten på ekonomin, som den föreslagna arbetsgivaravgiftssänkningen innebär, skall leda till ett påskyndande av löneglidning och prisstegringar. Det krävs dock att alla parter i samhället aktivt medverkar till att bekämpa inflationen och hålla tillbaka löneglidningen. Skulle den internationella konjunkturuppgången bli betydligt snabbare än som nu bedöms som mest sannolikt finns dock risk för ett ökat tryck uppåt på löner och priser. I så fall blir det nödvändigt att sätta in restriktiva åtgärder. Den ekonomiska politiken måste snabbt kunna anpassas till ändrade förutsättningar.

En ökad aktivitet i näringslivet betyder att industripolitiska stödin-

satser och arbetsmarknadspolitiska åtgärder kan trappas ned i takt med stigande arbetskraftsefterfrågan. Därigenom kan betydande besparingar i statsutgifterna åstadkommas. Det är av central betydelse för en framgångsrik stabiliseringspolitik att arbetsmarknadspolitiken ges en sådan inriktning att arbetskraftsbehovet i företag och branscher kan tillgodoses under en uppåtgående konjunkturfase. Detta är en förutsättning för att lösa de nödvändiga omställningsproblemen inom näringslivet och för att utnyttja den outnyttjade produktionskapacitet som finns. Detta krävs också för att dämpa den löneglidning som lätt uppstår när efterfrågan på arbetskraft åter skjuter fart.

Efterfrågans inriktning

Bidraget till ökningen i totala efterfrågan i ekonomin måste huvudsakligen komma från utlandet. Förbättringen i handelsbalansens och tjänstebalansens saldo beräknas i 1977 års priser uppgå till 8 miljarder kr., vilket ger ett bidrag till BNP-efterfrågan på 2,5 % (se nedanstående tablå). Genom den nödvändiga sänkningen av exportpriserna i förhållande till importpriserna och de ökande underskotten på transfereringsbalansen blir dock förbättringen i bytesbalansen mer begränsad.

Bidrag till BNP-tillväxten 1977 och 1978

	1976— 1977	1977— 1978
Privat konsumtion	-0,5	-0,6
Statlig konsumtion	0,0	-0,1
Kommunal konsumtion	0,7	0,7
Bruttoinvesteringar	-0,7	-0,2
Lagerinvestering	-3,1	-1,6
Nettoefterfrågan från utlandet ¹	1,1	2,5
Bruttonationalprodukten	-2,5	0,8

¹ Export av varor och tjänster ./ Import av varor och tjänster.

Som jag tidigare nämnt, är det nödvändigt att de stora överlagren skärs ned. Lageravvecklingen förklarar till väsentlig del den starka nedgången i importvolymen. Det kan också till viss del förklara ökningen i exporten. Den markanta förbättringen i handelsbalansen under de senaste fem månaderna skall därför inte ses som enbart en följd av en förstärkning av den underliggande konkurrenssituationen. Den starka ökningen i den utländska nettoefterfrågan vägs till stor del ned av ett negativt bidrag till BNP-efterfrågan från lagersidan.

Nödvändigheten att lämna resursutrymme i ekonomin för en fortsatt ökning i utländsk nettoefterfrågan och på sikt även ökade investeringar i lager och realkapital medför att den privata konsumtionen inte kan tillåtas expandera. 1978 beräknas den privata konsumtionen falla med ca 1 %. När konkurrenskraften i svensk industri successivt återställts, kan tillväxten i privat konsumtion åter tillåtas öka. Förutsättningarna

för ett återtagande av hemmamarknadsandelar är då också större. För 1979 räknar jag med en tillväxt i privat konsumtion på ca 1,5 %.

Den statliga konsumtionen hölls under 1977 på en i stort sett oförändrad nivå. Även under 1978 iakttas stor återhållsamhet med nya resurskrävande utgifter.

Den kommunala expansionstakten har under en följd av år legat väsentligt över vad som är möjligt att upprätthålla om samhällsekonomisk balans skall kunna uppnås. Detta är delvis ett resultat av statliga ålägganden och normer, som på kommunal nivå blivit kostnadskrävande. Det allvarliga ekonomiska läget kräver begränsningar av den kommunala konsumtionens ökningstakt. De kommunala investeringarna väntas nu inte stiga i samma takt som tidigare, vilket på sikt kan innebära att även den kommunala konsumtionsökningen bromsas upp.

Industriinvesteringarna fortsätter att falla starkt i år. Regeringen har stött industriinvesteringarna dels genom det generella frisläppet av investeringsfonderna, dels genom selektivt stöd till olika investeringsprojekt. Någon omsvängning i investeringsutvecklingen kan dock inte förväntas förrän kapacitetsutnyttjandet höjts väsentligt och lönsamhetsläget förbättrats.

I rådande läge är det angeläget att upprätthålla en hög aktivitet inom bostadsbyggandet. Som angavs i finansplanen siktar regeringen mot en igångsättning på inmot 60 000 lägenheter. Enligt konjunkturinstitutets nu föreliggande prognos för 1978 kommer detta mål att uppnås. Regeringen har beslutat om en successiv höjning av lånetaket i takt med produktionskostnadsindex för bostäder. I produktionskostnadsindex inräknas dock inte ev. löneglidning. En stor löneglidning minskar därför möjligheterna att nå det uppställda målet för bostadsbyggandet.

3.2 Finanspolitiken

De hittills genomförda åtgärderna för att bryta inflationsutvecklingen kommer tillsammans med det av regeringen föreslagna borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften att under loppet av 1978 ge resultat i form av en dämpad prisstegringstakt. Jag vill betona att en förutsättning härför är en stark återhållsamhet i såväl den privata som den offentliga konsumtionsutvecklingen.

Återhållsamheten i de offentliga utgiftsåtagandena måste emellertid avvägas mot sysselsättnings- och fördelningspolitiska målsättningar. För den statliga sektorn innebär detta i det korta perspektivet fortsatt stora utgifter för att trygga sysselsättningen, vilket tillsammans med en svag utveckling av budgetens inkomstsida medverkar till ett kraftigt underskott i den statliga sektorns finansiella sparande. Som framgår av tabell 4 beräknas underskottet i finansiellt sparande för kalenderåret 1978 öka till ca 26 miljarder kr.

Tabell 4 Statens inkomster och utgifter 1976—1978

Exkl. statens affärsverk och aktiebolag. Löpande priser

	Milj. kr.			Förändring, %	
	1976	1977	1978	1976— 1977	1977— 1978
1 Inkomster	90 342	93 680	92 930	3,5	-1,0
2 Utgifter	91 975	106 270	119 060	15,5	12,0
2.1 Transfereringar	60 781	71 830	81 480	18,0	13,5
2.2 Konsumtion	26 478	30 010	32 520	13,5	8,5
2.3 Realinvesteringar	2 972	3 260	3 900	10,0	19,5
2.4 Korrektionspost	1 744	1 170	1 160	.	.
3 Utlåning och andra finansiella transaktioner	5 696	5 980	14 100	.	.
4 Totalsaldo (1—2—3)	-7 329	-18 210	-40 230	.	.
5 Totalsaldo exkl. utlåning och andra finansiella transaktioner = Finansiellt sparande	-1 633	-12 590	-26 130	.	.
6 Finansiellt sparande som procent av brutto- nationalprodukten	-0,2	-3,6	-6,7	.	.

Källor: Ekonomidepartementet, budgetdepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

Den svaga tillväxten av statens inkomster under 1978 förklaras till en del av de stora utbetalningarna av kommunalskattemedel. En annan faktor som bidrar till en långsam tillväxt av statsinkomsterna är den privata konsumtionsvolymens svaga utveckling, varigenom mervärdeskattens och andra indirekta skatters ökning begränsas. Den relativt måttliga tillväxten i hushållens inkomster leder vidare till en svag ökning av statens intäkter från inkomstbeskattningen.

Utvecklingen av statens intäkter från inkomstbeskattningen måste också sättas i samband med den statliga skatteskalans omläggning inför 1978. Denna omläggning medför att det reala skatteuttaget har sänkts något. Det skapade en förutsättning för en balanserad avtalsrörelse under 1978.

Ett flertal samverkande faktorer förklarar den fortsatt höga nivån på den statliga budgetens utgiftssida. Jag vill emellertid betona att utgifterna för statlig konsumtion uppvisar en mycket återhållsam utveckling. De för 1978 angivna krontalshöjningarna avspeglar således en ungefär oförändrad statlig konsumtionsvolym.

De stora utgiftshöjningarna återfinns i stället bland de s. k. transfereringsutgifterna. Den utdragna lågkonjunkturen påkallar även fortsättningsvis omfattande stödinsatser av industripolitisk och arbetsmarknads-

politisk natur. Dessa är en direkt följd av ambitionerna att så långt möjligt mildra lågkonjunktorens effekter för de människor som riskerar att bli friställda.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att den främsta förutsättningen för att skapa nya arbetstillfällen ligger i den ekonomiska politikens allmänna uppläggning. Effekterna härav kommer under 1978 att avspeglar sig bl. a. i en fortsatt ökning av exportvolymen och därmed på sikt i ett ökat antal nya arbetstillfällen i den konkurrensutsatta delen av näringslivet. I samma riktning verkar det föreslagna borttagandet av arbetsgivaravgiften. Denna åtgärd bidrar till att minska det framtida behovet av industri- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Den ekonomiska politikens generella åtgärder måste dock kompletteras med insatser på det närings- och arbetsmarknadspolitiska området. De särskilda industripolitiska åtgärderna beräknas under 1978 uppgå till ungefär 10 miljarder kr., varav huvuddelen utgör satsningar för att hålla sysselsättningen uppe i krisbranscher som stålindustrin, textil- och beklädnadsindustrin samt varven. Utgifterna för de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna uppgår till ca 7 miljarder kr.

Det stora underskottet i den statliga budgeten skall ses mot bakgrund av att Sverige nu genomgår den allvarligaste lågkonjunkturen under efterkrigstiden. En höjning av den ekonomiska aktivitetsnivån kommer att förändra förutsättningarna såväl vad gäller budgetens utgifter som inkomster. Efter hand som tillväxten ånyo tar fart kommer således en stor del av utgifterna för den typ av industri- och arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som jag nyss berört, att försvinna. Samtidigt kommer beskattningsunderlaget, och därmed de statliga inkomsterna, att växa. Den långtidsbudget, som budgetministern senare denna dag framlägger, visar emellertid att finanspolitiken i framtiden kommer att ställas inför betydande problem. När kapacitetsutnyttjandet i ekonomin återgått till en normal nivå måste de statliga budgetunderskotten nedbringas. En grundläggande förutsättning för detta är att den fastlagda inriktningen mot en stark återhållsamhet i den statliga konsumtionsutvecklingen vidmakthålls.

Utvecklingen av den statliga sektorns finansiella sparande kan emellertid inte ses isolerat. De statliga finanserna måste infogas i en samlad bild med hänsyn till finansieringsströmmarnas art och det starka sambandet mellan olika delar av den offentliga sektorn. Om sålunda statens finansiella sparande sammanställs med sparandet i återstoden av den offentliga sektorn erhålls en mera fullständig bild av den offentliga sektorns totala sparande. För den konsoliderade offentliga sektorn beräknas underskottet i det finansiella sparandet 1978 uppgå till drygt 8 miljarder kr. Det statliga underskottet uppvägs således i stor utsträckning av finansiella sparöverskott i socialförsäkringssektorn och kommunerna, vilket framgår av tabell 5.

Tabell 5 Finansiellt sparande i den offentliga sektorn 1976—1978
Milj. kr., löpande priser

	1976	1977	1978
1 Staten	-1 600	-12 600	-26 100
2 Socialförsäkringssektorn inkl. Allmänna pensionsfonden	14 400	15 100	14 900
Rad 1+2	12 800	2 500	-11 200
3 Kommunerna	-3 400	-1 900	2 900
Offentlig sektor totalt (rad 1+2+3)	9 400	600	-8 300

Källor: Ekonomidepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

Den offentliga sektorns sparande bör i sin tur ställas i relation till den rådande sparbristen i ekonomin och det underskott i utrikesbetalningarna som sammanhänger härmed. Det totala finansiella sparandet och dess fördelning på olika inhemska sektorer anges i tabell 6. För 1978 räknar jag med en förbättring i bytesbalansens underskott, dvs. en viss förbättring av det totala sparandet. De vidtagna ekonomisk-politiska åtgärderna har alltså börjat ge avsedd effekt. För att fortsätta denna utveckling måste emellertid det inhemska sparandet ytterligare ökas. Denna ökning måste ske i alla sektorer: hushåll, företag och offentlig sektor.

En grundläggande förutsättning härför är en förbättrad ekonomisk tillväxt och att resultatutvecklingen förbättras och självfinansieringsgraden ökar i företagen. De redan genomförda åtgärderna förväntas tillsammans med det av regeringen föreslagna borttagandet av arbetsgivaravgiften under 1978 leda till en utveckling i denna riktning.

Reduktionen av näringslivets sparandeunderskott balanserar den samtidiga nedgången i den offentliga sektorns sparande. Minskningen av företagets sparandeunderskott måste ses i relation till den relativt låga investeringsnivån samt den pågående lageravvecklingen som ger ett betydande finansiellt tillskott. När investeringsaktiviteten ökar och lagerut-

Tabell 6 Finansiellt sparande 1976—1978
Milj. kr., löpande priser

	1976	1977	1978
Bytesbalans	-11 700	-14 900	-12 200
Hushåll	10 100	16 800	17 700
Näringsliv, bostäder	-31 200	-32 300	-21 600
Offentlig sektor (inkl. socialförsäkringssektorn)	9 400	600	-8 300
Summa	-11 700	-14 900	-12 200

Källor: Ekonomidepartementet och konjunkturinstitutet.

vecklingen vänder kommer förbättringen i näringslivets sparande inte längre att kunna uppväga en sparbrist i offentlig sektor av nuvarande omfattning. Jag vill med anledning härav ånyo framhålla vikten av att den offentliga sektorns sparandeunderskott reduceras.

Utrymmet för en ytterligare åtstramning av den privata konsumtionen är starkt begränsat. Regeringens strävan är härvidlag att upprätthålla den höga sparviljan i hushållssektorn och av denna anledning har för riksdagen framlagts ett förslag till värdesäkert lönsparande, som kommer att införas den 1 oktober 1978.

I detta sammanhang vill jag betona att den kommunala konsumtionsstillväxten fortfarande är betydligt snabbare än vad som långsiktigt är förenligt med det samhällsekonomiska utrymmet. Konsumtionsvolymen beräknas öka med 4,1 % under 1978. Detta skall ställas i relation till att det enligt kommunalekonomiska utredningen (KEU) krävs en volymexpansion på drygt 2 % per år för att upprätthålla oförändrad ambitionsnivå, klara det av riksdagen beslutade programmet för utbyggnaden av barnomsorgen och fullfölja de fastställda planerna för långtidssjukvårdens utbyggnad.

De kommunala skatteintäkterna baseras huvudsakligen på skattunderlaget två år tidigare. De kraftiga lönehöjningarna 1975 och 1976 förklarar således till stor del ökningen av de kommunala skatteintäkterna och den förbättrade finansiella ställning under 1977 och 1978 som åter speglades i tabell 5. För 1978 tillkommer dessutom en genomsnittlig höjning av den kommunala utdebiteringen på 1,85 kr. per skattekrona. Mot bakgrund av den svaga utvecklingen av den beskattningsbara inkomsten under 1977 och 1978 kan redan nu förutses en kraftig försvagning av utvecklingen för de kommunala intäkterna under 1979 och 1980.

Med anledning härav anser jag det vara av yttersta vikt att den kommunala expansionen anpassas till det samhällsekonomiska utrymmet. Höjningar av den kommunala utdebiteringen bör hållas tillbaka och det tillfälliga inkomstöverskottet under 1978 får inte utnyttjas till att höja expansionstakten. Tillsammans med strävandena att så långt det är möjligt med hänsyn till syselsättningspolitiska målsättningar begränsa det statliga utgiftsöverskottet, framstår en neddragning av den snabba tillväxten av de kommunala resursanspråken som en särskilt angelägen åtgärd under de närmaste åren.

Avslutningsvis återges i tabell 7 beräkningar av den offentliga sektorns samlade effekt på bruttonationalprodukten under 1978. För jämförelse anges också effekterna under tidigare år. Av tabellen framgår att statens bidrag till den totala efterfrågan i ekonomin uppgår till drygt 3,5 % av BNP 1978. Den kommunala sektorns återhållande effekt 1978 förklaras av det finansiella överskott som kommunerna beräknas få genom den kraftiga höjningen av skatteuttaget.

Tabell 7 Finanspolitiska effekter 1975—1978

Bidrag till ökning av BNP i fasta priser

	1975	1976	1977	1978
Staten	0,4	1,1	2,2	3,9
Kommunerna	1,1	0,4	0,2	-0,8
Socialförsäkringssektorn inkl. Allmänna pensionsfonden	0,4	-0,2	0,4	0,6
Totalt	1,9	1,3	2,8	3,7

Källa: Ekonomidepartementet.

3.3 Kreditpolitik och utlandsupplåning

Som framhölls i årets finansplan skulle kreditpolitiken under 1978 ställas inför problemet att bibehålla ett tillräckligt stramt likviditetsläge för att hindra en ogynnsam utveckling av kapitalströmmarna till och från utlandet men samtidigt tillåta en tillräckligt stor kreditexpansion för att tillgodose den utlandskonkurrerande industrins behov av investerings- och rörelsekrediter. Avvägningen försvårades av det tillskott till penningmängden som orsakades av det stora underskottet i statsbudgeten och den stora spridningen mellan olika företags finansiella läge.

Kreditpolitiken har under 1978 varit väl förenlig med den allmänna inriktning av den ekonomiska politiken som angavs i finansplanen. Likviditetskraven för affärsbankerna har höjts. Syftet har varit att dels hindra den okontrollerade ökning av bankernas kreditkapacitet som annars skulle följa av ökningen av deras likvida tillgångar dels bereda utrymme för en ökning av utlåningen till näringslivet av ungefär samma omfattning som 1977.

På kapitalmarknaden har placeringskraven på allmänna pensionsfonden och försäkringsbolagen skärpts något för att åstadkomma ökade placeringar i stats- och bostadsobligationer. Prognosen för fondtillväxten i försäkringsinstituten har emellertid blivit något gynnsammare, vilket betyder att deras bidrag till industrins långfristiga finansiering kan bli lika stor som föregående år. Det bör i detta sammanhang observeras att statens direkta utlåning till näringslivet beräknas visa en stark ökning.

När det gäller bankernas bidrag till bostadsbyggandets finansiering, såväl vad avser byggnadskrediter som förvärv av bostadsobligationer, träffades tidigt på året en överenskommelse mellan delegationen för bostadsfinansiering å ena sidan och de olika grupperna av bankinstitut å den andra, i syfte att göra det möjligt att genomföra årets bostadsbyggnadsprogram utan rubbningar i kreditförseln av det slag som uppstod under 1977.

Syftet att öka tillgången på långfristig kredit — i detta fall genom att stimulera företag och hushåll att placera medel direkt i obligationer i

stället för i bankerna har också legat bakom de räntejusteringar som riksbanken genomförde den 17 februari och den 19 april. Räntesatsen vid emission av långfristiga obligationer har höjts med en halv procentenhet medan diskontot, och därmed bankernas ut- och inlåningsräntor, har sänkts i två etapper till 7 %. De räntesatser bankerna tillämpar för inlåning av mycket stora belopp, specialinlåningsräntorna, har det senaste halvåret sjunkit än mera. Som en följd av den väsentligt större skillnad mellan den korta räntan som nu uppnåtts kan ett större intresse väntas hos nya placerargrupper för obligationsförvärv, på samma sätt som under perioden april 1975—september 1976, då skillnaden mellan den långa räntan och diskontot också var relativt stor.

Med den allmänna upplägning av den ekonomiska politiken som redovisades i finansplanen i januari stod det klart att det inte kunde undvikas att penningmängdens tillväxt under 1978 skulle bli betydligt större än föregående år och överstiga bruttonationalproduktens ökning i löpande priser. En utveckling av detta slag kan med varierande grad av eftersläpning innebära en impuls till ökad inflationstakt. Risken för ett inflatoriskt tryck från efterfrågesidan är emellertid begränsad i rådande ekonomiska läge med relativt betydande outnyttjade produktionsreserver. Oavsett detta kan emellertid en alltför stor likviditet skapa en finansiell miljö som ger en mindre motståndskraft mot kostnadsstegringar och underlättar ett genomslag i priserna av sådana ökningar. På kort sikt kunde en likviditetsökning också tänkas medföra vissa risker på betalningsbalanssidan genom att påverka de korta kapitalrörelserna.

Vid en ny bedömning i dag framträder de risker som ovan diskuteras som mindre utpräglade än vid årets början. För det första har de nya löneavtalen som täcker 1978 och större delen av 1979 reducerat riskerna för en starkare prisstegring som följd av snabbt ökade lönekostnader. För det andra har utvecklingen på valutamarknaden hittills visat att vår valutapolitik, med en anknytning av den svenska kronan till en "korg" av våra viktigaste handelspartners valutor, skapat förtroende för den svenska kronan. Trots den mycket dramatiska utvecklingen på den internationella valutamarknaden har det icke förelegat några svårigheter att hålla den svenska kronans effektiva kurs stabil. Prognosen för bytesbalansen under 1978 pekar också på ett mindre underskott än som tidigare förutsågs. Näringslivets totala likviditet ligger också alltför på en relativt låg nivå.

Det stora budgetunderskottet kommer dock att ställa stora krav på smidig anpassning av kreditpolitiken för att undvika att den likviditetsökning i ekonomin som budgetunderskottet ger upphov till får inflationistiska effekter. En fortsatt stark återhållsamhet i bankernas utlåning till hushåll och icke prioriterade sektorer är nödvändig. För att begränsa ökningen i penningmängden är det nödvändigt att med generella kreditpolitiska åtgärder begränsa allmänhetens och företagens likviditets-

ökning. Det krävs en omfördelning av den korta inlåningen i bankerna till den långa kapitalmarknaden. Detta underlättar samtidigt för staten att finansiera en större del av budgetunderskottet på den långa kapitalmarknaden och att begränsa upplåningen i affärsbankerna. Detta kommer att ställa stora krav på en smidig anpassning av statens upplåningspolitik för att dra in överlikviditeten hos allmänhet och företag. Det kan därmed inte undvikas att finansieringen av statens budgetunderskott kommer att leda till en undanträngning av andra kredittagare.

Det i proposition nr 1978/79: 165 till riksdagen framlagda förslaget om ökat lönsparande innebär också att en del av hushållens sparande binds långsiktigt och begränsar likviditeten i systemet.

Statens upplåning på den internationella kapitalmarknaden uppgick 1977 till ca 9 miljarder kr. Därutöver skedde en betydande upplåning av statliga företag och institutioner samt av kommuner och näringsliv. Utlandsupplåningens storlek bestäms dels av behovet av att finansiera det löpande underskottet i bytesbalansen, dels av kravet på att finansiera amorteringar och den kapitalexport som är förenad med utländska direktinvesteringar och långfristig exportkreditgivning. Därutöver syftade den stora utlandsupplåningen 1977 till att öka valutareserven för att skapa förtroende för Sveriges självständiga valutapolitik. Valutareserven är nu av så betryggande storlek — nästan 18 miljarder kr. — att jag inte anser det nödvändigt att räkna med någon ytterligare höjning under 1978.

Det lägre bytesbalansunderskottet som nu förutses för 1978 i förening med en tillräcklig valutareserv betyder att den totala utlandsupplåningen kan bli väsentligt lägre än 1977. Den privata långfristiga upplåningen torde minska. Nedgången begränsas dock av en relativt omfattande upplåning av statliga företag och institutioner och av upplåning med statsgaranti.

3.4 Sysselsättningspolitiken

Att vidmakthålla sysselsättningen på en hög nivå är ett centralt mål för den ekonomiska politiken. De arbetsmarknads- och industripolitiska insatserna har mot bakgrund av den långsamma internationella konjunkturförstärkningen därför successivt byggts ut under 1977 och i år för att bekämpa tendenserna till ökad arbetslöshet och regional obalans. Kortsiktigt har arbetsmarknadspolitiken bl. a. inriktats på att mildra effekterna för anställda och företag av de problem som många branscher har i dag. Den ekonomiska politiken måste inriktas på att skapa ett sådant utvecklingsfrämjande klimat att den expansion som är nödvändig för att trygga sysselsättningen framöver kommer till stånd.

Att arbetslösheten kunnat hållas nere på en i internationell jämfö-

relse mycket låg nivå trots den svaga ekonomiska utvecklingen förklaras till en väsentlig del av de arbetsmarknadspolitiska åtgärder som vidtagits. Trots den mycket svaga efterfrågan på arbetskraft ökade härigenom också sysselsättningen totalt med ca 16 000 personer mellan 1976 och 1977. Minskningen inom industrin som uppgick till drygt 30 000 personer uppvägdes således mer än väl av expansionen inom den offentliga tjänstesektorn och ökningen av antalet sysselsatta i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. I genomsnitt under 1977 var 75 000 personer (1,8 %) arbetslösa. Av dessa var 30 000 ungdomar. Den relativt höga ungdomsarbetslösheten är ett mycket allvarligt problem som Sverige i likhet med andra industriländer kommit att vidkännas under 1970-talet. Väsentliga delar av de arbetsmarknadspolitiska program som regeringen presenterat under 1977 har därför innehållit åtgärder för att motverka ungdomsarbetslösheten.

I mars i år var 96 000 personer, eller 2,3 % av arbetskraften arbetslösa. Läget på arbetsmarknaden var fortfarande svagt. Nästan 200 000 personer sysselsattes i mars i arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbete, skyddat och halvskyddat arbete eller arkivarbete. Utsikterna var inte särskilt ljusa för någon mera märkbar förbättring av sysselsättningsläget under det närmaste året. I slutet av mars tog regeringen ytterligare steg för att motverka tendenserna till ökad arbetslöshet. I proposition 1977/78: 164 föreslogs sålunda ytterligare åtgärder för att bekämpa arbetslöshet bland ungdom och underlätta övergången från skola till arbetsliv. Bl. a. kommer medel att anslås för att starta försöksverksamhet i tio kommuner innebärande en varvning av vanliga studier med praktiskt arbete för långtidsarbetslösa ungdomar.

Det föreslagna borttagandet av arbetsgivaravgiften från den 1 juli i år gör det lättare för åtskilliga företag att hålla kvar sina anställda. Detta torde gälla även i det fall man ännu för en tid räknar med att ha övertalig personal. Den sysselsättningsstimulerande effekten kan för industrin beräknas till i storleksordningen 5 000 personer under andra halvåret i år.

I detta sammanhang vill jag framhålla betydelsen av att arbetsmarknadspolitiken utformas så att den underlättar den omställningsprocess som är nödvändig i vår ekonomi. Den förda arbetsmarknadspolitiken har gjort det möjligt för s. k. övertalig personal att genomgå yrkesutbildning inom företaget. Härigenom kan omställning till nya arbetsuppgifter underlättas. Regeringen har därför funnit det angeläget att förlänga stödet för sådan utbildning, den s. k. 25-kronan, att gälla även för andra halvåret 1978. Vidare föreslår regeringen att särskilt stöd införs i syfte att förmå industriföretag att tidigarelägga nyrekrytering. Den närmare utformningen av dessa och andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder presenteras av chefen för arbetsmarknadsdepartementet i särskild bilaga till denna proposition.

Arbetskraftsutbudet 1978 väntas öka med ca 20 000 personer, eller räknat i timmar minska med 1,5 % jämfört med 1977. Minskningen i timvolymen sammanhänger bl. a. med införandet av den femte semesterveckan. De sektorvisa prognoserna för produktion och produktivitet för 1978 pekar på att arbetskraftsefterfrågan på totalnivå blir fortsatt svag, även om den tilltar under året. De varuproducerande näringsgrenarna förutses minska antalet sysselsatta med uppemot 30 000 personer mätt mellan genomsnittet 1977 och 1978. Därav väntas drygt 20 000 falla på industrin, dvs. en något mindre nedgång än mellan 1976 och 1977. Under loppet av 1978 torde man få räkna med en fortsatt minskning under första halvåret som dock torde upphöra mot slutet av året. Industrin torde emellertid ha en ganska stor produktivitsreserv som möjliggör en ökning av produktionen utan att nyanställningsbehovet blir så stort under 1978. Inom de privata tjänstesektorerna förutses sysselsättningen minska med drygt 10 000 personer medan expansionen väntas fortsätta inom den offentliga sektorn. Kommunerna förutses sålunda komma att öka antalet sysselsatta med ca 45 000 personer och staten med ca 8 000 personer.

Ställer man efterfrågekalkylen mot utbudsprognosen tyder detta sålunda på att en viss risk finns för ökning av arbetslösheten under 1978. De föreslagna arbetsmarknadspolitiska åtgärderna skall ses mot denna bakgrund. Jag vill dock understryka osäkerheten i dessa kalkyler. Ökningen av arbetskraftsutbudet kan bli lägre än vad som förutspås. Vidare är effekterna av den femte semesterveckan svåra att förutsäga. Nyanställningsbehovet inom industrin och kommunerna som detta timbortfall väntas medföra kan bli större än vad som antagits i prognoserna. Med hänsyn till det osäkra arbetsmarknadsläget kommer regeringen att hålla hög beredskap för att sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att även i fortsättningen hålla arbetslösheten tillbaka.

En konsekvens av den pågående processen med resursöverföringar till utrikeshandelssektorn är att sysselsättningsutvecklingen i olika sektorer ändrar karaktär. Sålunda visar de prognoser som gjorts i den reviderade nationalbudgeten avseende utvecklingen 1979 och 1980 att industri-sysselsättningen återigen skulle komma att visa upp en viss ökning. Att det tar så pass lång tid innan den redan nu skönjbara förbättringen i industrikonjunkturen slår igenom på arbetsmarknaden beror på att många företag alltså har övertalig arbetskraft. Först sedan dessa tagits i anspråk kan produktionsuppgången fullt ut kräva anspråk på ökad tillgång på ny arbetskraft. Parallellt med den väntade utvecklingen för industrins anställda väntas en lugnare ökningstakt för antalet sysselsatta inom den offentliga sektorn.

3.5 Industripolitiken

I finansplanen i januari i år redovisade jag de tankegångar som låg bakom den inriktning som regeringen givit industripolitiken. Jag vill här i största korthet erinra om vad som då sades.

De industripolitiska åtgärderna kan mycket förenklat sägas ha varit av tre slag.

För det första har riktade insatser varit nödvändiga i branscher som även i ett balanserat allmänt konkurrensläge saknar förutsättningar att långsiktigt behålla en konkurrenskraftig produktion i nuvarande omfattning. Den neddragning av kapaciteten som där är nödvändig är så omfattande att de arbetsmarknadspolitiska medlen inte är tillräckliga. Även industripolitiska insatser måste tillkomma för att avvecklingen skall kunna ske i socialt acceptabla former. Varven utgör ett exempel på detta.

För det andra finns det företag som har en långsiktig konkurrenskraft och livskraft men befinner sig i en svår finansiell situation. En omstrukturering och anpassning måste här ske. För att underlätta denna process har statliga insatser gjorts. Specialstålindustrin kan här nämnas som exempel.

Av grundläggande betydelse, och därmed på lång sikt viktigast, är dock generella åtgärder för att skapa ett klimat som är gynnsamt för industriell expansion, nyföretagande och satsningar på forskning och utveckling. Det är inom denna tredje typ av åtgärder som tyngdpunkten framöver måste ligga om vårt näringsliv skall kunna återfå sin expansionskraft och kunna bidra till att skapa nya arbetstillfällen.

De industripolitiska insatser som gjorts under 1977 och början av 1978 har varit koncentrerade till de mest utsatta branscherna: varvs-, stål-, teko- och skogsindustrin.

Varvsindustrin utgör en av de branscher där kapaciteten successivt måste reduceras. Våren 1977 lade regeringen fram en proposition som angav en viss kapacitetsneddragning fram till 1979. Samtidigt gavs ett omfattande stöd till lagerproduktion samt till beställare av fartyg hos den svenska varvsindustrin. Befintliga kreditgarantier för finansiering i anslutning till produktion av fartyg byggdes ut. Regeringen kommer att i proposition i juni i år ta ställning till frågan om den svenska varvsindustrins framtid. De belopp som regeringen ställde till förfogande i mars i år tjänar därför syftet att upprätthålla handlingsfriheten i avvakten på regeringens beslut i juni.

För att åstadkomma en långsiktig strukturomvandling inom handelsstålindustrin har regeringen framlagt förslag om bildandet av ett handelsstålbolag, Svenskt Stål AB. Förslaget har godtagits av riksdagen. Inom ramen för detta företag skall en samordning och rationalisering ske av större delen av handelsståltillverkningen. Särskild uppmärksamhet ägnas även åt de mindre handelsstålverken.

Inom specialstålindustrin och stålgljuteriindustrin har medel satsats för att underlätta en strukturomvandling. Särskilda arbetsmarknads-politiska insatser med inriktning på stålindustrin har också beslutats.

Tekoindustrin är en bransch som under lång tid befunnit sig i en genomgripande omvandlingsprocess. De statliga insatserna här utgörs av statliga lånegarantier, s. k. särskilda strukturgarantier. Dessa har byggts ut ytterligare under 1977. Vidare har staten bildat en ny teko-koncern med AB Eiser som moderbolag.

Skogsindustrin är en av de branscher som kraftigt fått känna på verkningarna av den utdragna lågkonjunkturen. För att göra det möj-ligt för skogsföretagen att finansiellt överbrygga den konjunktursvacka som branschen befinner sig i har regeringen framlagt förslag om tids-begränsade kreditgarantier för skogsindustrin. Som villkor har upp-ställts bl. a. att företagens ägare och långivare medverkar i överbrygg-ningsprocessen.

De särskilda industripolitiska åtgärderna är således koncentrerade till ett relativt begränsat antal men för samhällsekonomi och sysselsättning betydelsefulla branscher. Åtgärderna uppgick till ca 5 miljarder kr. 1977 och beräknas för 1978 till ungefär 10 miljarder kr.

Genom det förslag om ökade möjligheter till exportkreditfinansiering som regeringen lagt fram förslag om, ökas möjligheterna för de svenska företagen att konkurrera på lika villkor som utländska företag på vik-tiga exportmarknader. Som framgår av den reviderade nationalbud-geten har svensk export fortsatt att förlora marknadsandelar på länder utanför industriländernas krets. Jag bedömer att det föreliggande för-slaget utgör ett verksamt medel att vända denna utveckling. Särskilt torde möjligheterna att exportera kvalificerade verkstadsprodukter öka.

Man kan klart konstatera att medvetandet om behovet av en utbygg-nad av vår industriella kapacitet ökat kraftigt under senare tid. En så-dan ökad förståelse är av största vikt för att kunna få en tillräcklig nivå och kvalitet på den teknologiska utvecklingen.

Regeringen har lagt fram förslag om ökade resurser till styrelsen för teknisk utveckling (STU). En viss omorganisation föreslås så att STU effektivare kan främja teknisk utveckling och forskning.

Regeringen lade hösten 1977 vidare fram en proposition angående de mindre och medelstora företagens utveckling (prop. 1977/78: 40). Den innefattade åtgärder som lättade skattebelastningen på de mindre företagen. Genom de nyinrättade regionala utvecklingsfonderna för-stärktes också företagens möjligheter till kapitalförsörjning.

Med den utveckling, bl. a. i fråga om den internationella konjunk-turen, som nu kan överblickas kommer fortsatta industripolitiska åtgärder att vara nödvändiga för att strukturomvandlingen inom särskilt utsatta branscher skall kunna försiggå i socialt acceptabla former. Suc-cessivt kommer dock tyngdpunkten att förskjutas till de offensiva och framåtriktade insatser jag pekat på.

4 Försörjningsbalans och bytesbalans för 1978

Som jag tidigare framhållit finns det skäl att räkna med en fortsatt förhållandevis långsam konjunkturutveckling i industriländerna under 1978. Möjligen kan en viss förstärkning påräknas i Västeuropa, medan å andra sidan riskerna ökat för en tydlig dämpning av den snabba tillväxten i Förenta staterna.

Marknadstillväxten för våra exportprodukter blir därför sannolikt ganska svag också i år. Den svenska industrins konkurrenskraft har emellertid förstärkts. Mot slutet av 1977 vände den utveckling som sedan 1975 inneburit förlorade marknadsandelar för de svenska företagen. Den starka uppgången i den svenska exporten under fjärde kvartalet 1977 torde dock ha påverkats av lageravvecklingen. Den föreslagna åtgärden att ta bort den allmänna arbetsgivaravgiften möjliggör en viss förstärkning av konkurrenskraften under andra halvåret i år. Sammantaget ser jag nu något ljusare på den svenska exporten under 1978 än för några månader sedan. För detta talar också de bedömningar och förväntningar om exportorderingången som de svenska industriföretagen redovisat i konjunkturinstitutets barometerundersökning i mars 1978.

Samtidigt som exportvolymen ökar i något snabbare takt förutses också importutvecklingen dämpas mera markerat än väntat. Detta innebär att handels- och bytesbalansen utvecklas gynnsammare än vad jag tidigare räknat med. Sålunda väntas handelsbalansen 1978 för första gången sedan 1973 uppvisa ett överskott, på 900 milj. kr., mot ett beräknat underskott enligt finansplanen på drygt 3,5 miljarder kr.

Trots en något gynnsammare utveckling av exportefterfrågan kan den totala tillväxten i ekonomin väntas bli relativt blygsam under 1978. Den privata konsumtionen förutses minska något samtidigt som den offentliga konsumtionen väntas öka något långsammare än enligt tidigare kalkyler. De totala bruttoinvesteringarna väntas minska för fjärde året i rad — om än i mindre omfattning än i fjol. Lagerinvesteringarna kommer att verka kraftigt neddragande på produktionen även i år. Totalt sett väntas den inhemska efterfrågan minska med drygt 1,5 % från 1977 till 1978. Mot denna bakgrund kommer bruttonationalproduktens (BNP) tillväxt att stanna vid knappt 1 % 1977—1978.

De ekonomiska utsikterna för 1978 på olika delområden redovisas utförligt i den reviderade nationalbudgeten (bilaga 1). Jag vill emellertid här peka på några huvuddrag i den förutsedda utvecklingen.

De fasta *bruttoinvesteringarna* väntas minska även under 1978 men nedgången blir mindre än väntat. Totalt sett beräknas nu investeringarna minska med knappt 1 % 1977—1978 mot en förväntad minskning på 1,5 % i finansplanen. Den något gynnsammare — eller snarare mindre ogynnsamma — investeringsutvecklingen sammanhänger främst med en annorlunda bedömning av bostadsinvesteringarna och de statliga investeringarna.

Tabell 8 Försörjningsbalans för 1978

	Miljarder kr. 1977, löpande priser	Procentuell volymföränd- ring, 1975 års priser	
		1976— 1977	1977— 1978
<i>Tillgång</i>			
BNP	351,5	-2,5	0,8
Import	90,1	-4,5	-3,5
Summa tillgång	441,6	-2,9	-0,1
<i>Efterfrågan</i>			
Bruttoinvestering	71,4	-3,4	-0,9
Näringsliv	34,9	-6,5	-9,0
däruv: industri	14,6	-16,3	-12,0
Statliga myndigheter och affärsverk	8,1	-3,7	7,9
Kommuner	14,5	8,6	0,1
Bostäder	13,9	-6,3	14,8
Lagerinvestering	-1,3	(-3,1) ¹	(-1,6) ¹
Privat konsumtion	189,3	-0,9	-1,0
Offentlig konsumtion	100,9	2,7	2,5
Statlig	31,7	0,6	-0,8
Kommunal	69,2	3,8	4,1
Tjänstenetto	-4,2
Export	85,5	0,2	5,6
Summa efterfrågan	441,6	-2,9	-0,1

¹ Lagerinvesteringarnas förändring i procent av föregående års bruttonationalprodukt.

Bostadsbyggandet tycks nu definitivt ha vänt uppåt efter de senaste årens svaga utveckling. Under fjärde kvartalet 1977 igångsattes betydligt fler lägenheter än enligt tidigare prognoser och under de första månaderna 1978 fortsatte igångsättningen — särskilt för flerfamiljshus — att öka kraftigt. De åtgärder som regeringen satt in för att stimulera bostadsbyggandet förutses komma att verksamt bidra till en snabbare igångsättning under 1978.

Mot denna bakgrund beräknas antalet igångsatta lägenheter komma att uppgå till inemot 60 000 lägenheter under 1978. Motsvarande igångsättning 1977 uppgick till 53 000. Även ombyggnadsverksamheten i bostadsbeståndet väntas öka. Sammantaget beräknas bostadsinvesteringarna öka med ca 15 % under 1978 från den låga nivån 1977.

De statliga affärsverkens och myndigheternas investeringsaktivitet väntas också öka påtagligt, ca 8 %, under 1978. Uppgången förklaras främst av ökade investeringar inom televerket, postverket och statens järnvägar samt av en kraftig uppgång av det statliga vägbyggandet genom omfattande beredskapsarbeten. Den kommunala investeringsverksamheten väntas däremot plana ut 1978 på den höga nivå som uppnåddes under 1977.

Nedgången i de totala bruttoinvesteringarna under 1978 förklaras av en fortsatt kraftig minskning för näringslivets investeringar. Investeringstilviljan inom näringslivet är fortfarande mycket svag, främst inom industrin och handeln. De planer som industriföretagen redovisat pekar på en kraftig nedgång i investeringarna även under 1978. Kapacitetsutnyttjandet är alltså lågt och lönsamheten pressad varför förutsättningarna för en snabb återhämtning inte kan bedömas som särskilt goda. Enligt företagets planer är det de kapitalintensiva basindustrierna, främst järn- och stålverk samt massa- och pappersindustri, som genomför de kraftigaste neddragningarna av investeringsnivån. För hela industrin förutses investeringarna minska med 12 % i volym 1977—1978. Även inom stora delar av det övriga näringslivet är investeringstilviljan svag. Nedrevideringen av den förväntade långsiktiga tillväxten i privat konsumtion tillsammans med ett försämrat finansiellt läge väntas leda till en kraftig nedgång också i handelns investeringar. Liksom inom industrin är nedgången mest markerad för byggnadsinvesteringarna. Sammantaget väntas näringslivets totala bruttoinvesteringar minska med 9 % i volym från 1977 till 1978.

Lagerinvesteringarna kommer att verka hämmande på produktionen även i år. Den lageravveckling som inleddes under 1977 väntas fortsätta under 1978. Lagerrörelserna mellan 1977 och 1978 får emellertid inte lika stark produktionsneddragande effekt som mellan 1976 och 1977, då omslaget från lageruppbyggnad till lagerneddragning skedde. Totalt sett beräknas lagren minska med inemot 7 miljarder kr. i löpande priser från 1977 till 1978. Detta innebär volymmässigt ett efterfrågebortfall mellan åren motsvarande drygt 1,5 % av BNP, mot 3 % mellan 1976 och 1977.

Den *privata konsumtionen* väntas fortsätta att minska även under 1978. Under förutsättning att den redan träffade löneuppgörelsen på LO-PTK-SAF-området blir normerande för övriga avtalsområden kan arbetskraftskostnadsökningen mellan 1977 och 1978 beräknas till ca 10 % innan hänsyn tagits till den av regeringen nu föreslagna avgifts-sänkningen. Med utgångspunkt i de antaganden om övriga faktorinkomster, inkomstöverföringar, skatter etc. som redovisas närmare i den reviderade nationalbudgeten, ger kalkylerna sammantaget en ökning av hushållens disponibla inkomster på nominellt ca 9 % för 1978. Prisökningstalet för privat konsumtion har enligt konjunkturinstitutets kalkyler uppskattats till knappt 11 % mellan åren 1977 och 1978. Realinkomsten skulle därmed minska med 1 3/4 % 1977—1978. Med hänsyn till de sjunkande realinkomsterna och den svaga detaljhandelsförsäljningen under början av 1978 har konjunkturinstitutet räknat med en nedgång i den privata konsumtionen med 1,2 % i volym 1977—1978. En smärre neddragning av sparkvoten har således också lagts in i kalkylerna. Med beaktande av effekterna på konsumentpriserna av bortta-

gandet av arbetsgivaravgiften torde minskningen i den privata konsumtionsvolymen bli något mindre. Nedgången har i den reviderade nationalbudgeten beräknats till 1 % 1977—1978. Med hänsyn till den starka nedgången i privat konsumtion under 1977 och början av 1978 bör detta innebära en viss ökning under loppet av 1978.

Den *offentliga konsumtionen* väntas öka med 2,5 % under 1978. Tillväxten kan i sin helhet återföras på en fortsatt expansion i den kommunala sektorn. Den tungt vägande kommunala konsumtionen väntas sålunda komma att öka med drygt 4 % 1977—1978, medan den statliga konsumtionen förutses minska med knappt 1 %. Ökningen i den kommunala konsumtionen förklaras främst av ökade utgifter för barn- och äldreomsorgen.

Som jag tidigare framhållit kan man nu förvänta en ytterligare förbättring av de svenska *exportutsikterna*. Den ökning av den svenska exportens marknadsandelar som jag räknade med redan i finansplanen 1978 bedöms nu bli ytterligare markerad. Den medvetna politiken att stärka det svenska näringslivets internationella konkurrenskraft tycks ha fått effekt snabbare än väntat. Exportvolymen kan väntas öka med drygt 5,5 % från 1977 till 1978. För råvaruexporten antas utvecklingen — liksom under 1977 — bli betydligt svagare än för den övriga exporten. Marknadstillväxten väntas visserligen bli av samma storleksordning som för exporten av bearbetade varor men andelsutvecklingen bedöms bli mindre gynnsam. Bland de varugrupper som väger tungt i den svenska råvaruexporten är det endast pappersmassa som väntas uppvisa någon mer betydande andelsvinst.

Genom den fortsatta dämpningen av den inhemska efterfrågan kommer *importen* att minska påtagligt under 1978. Med den avgiftssänkning som jag tidigare redovisat kan konkurrenssituationen förbättras även för den importkonkurrerande delen av näringslivet. Totalt sett väntas importvolymen minska med 3,5 % 1977—1978. Härigenom kommer

Tabell 9 Bytesbalans för 1976—1978

Milj. kr., löpande priser

	1976	1977	1978 prognos
Export av varor	80 195	85 527	96 910
Import av varor	85 300	90 148	95 990
Handelsbalans	-5 105	-4 621	920
Korrigerig av handelsstatistiken	-106	-366	-375
Sjöfartsnetto	3 149	3 006	3 000
Resevaluta	-3 169	-3 601	-4 075
Övriga tjänster, netto	-2 888	-3 628	-4 000
Transfereringar, netto	-4 347	-6 510	-8 425
Korrigeringspost	800	800	800
Bytesbalans	-11 666	-14 920	-12 155

handelsbalansen att förbättras kraftigt under 1978 jämfört med förra året. För första gången sedan 1973 beräknas handelsbalansen uppvisa ett överskott. Överskottet i handelsbalansen väntas uppgå till 0,9 miljarder kr. 1978 att jämföra med ett underskott på mer än 4,5 miljarder kr. under 1977.

Omsvängningen i varuhandeln med utlandet kommer i år delvis att uppväga den fortgående försämringen av tjänste- och transfereringsnettot så att *bytesbalansen* kan förbättras. Sjöfartsnettot för 1978 väntas till följd av svårigheterna för svensk rederinäring ligga kvar på samma nivå som under 1977. Turistnettot förutses försämrats med 400 à 500 milj. kr. liksom nettot av övriga tjänster. Nettotransfereringarna med utlandet, dvs. biståndet till utvecklingsländerna, räntebetalningarna på utländska lån m. m., väntas ge ett underskott på hela 8,4 miljarder kr. Detta är en försämring med nästan 2 miljarder kr. från 1977. Sammantaget innebär kalkylerna att bytesbalansen förbättras med mer än 2,5 miljarder kr. och uppvisar ett underskott på ca 12,2 miljarder kr. 1978. Detta innebär en förbättring på drygt 4,5 miljarder kr. jämfört med prognosen i finansplanen.

Den nedgång i den internationella inflationen som registrerats under loppet av det senaste året väntas komma Sverige till del under innevarande år. *Konsumentprisindex* väntas stiga med drygt 8 % under loppet av 1978, vilket innebär en avsevärd nedtrappning av ökningstakten från 1977.

Den totala *tillväxten* i ekonomin väntas bli måttlig under 1978, men ändock påtagligt bättre än vad som angavs i finansplanen. BNP beräknas sålunda kunna öka med knappt 1 % 1977—1978.

Med de antaganden om utvecklingen av arbetsproduktiviteten torde efterfrågan på arbetskraft bli fortsatt relativt svag från näringslivets sida, medan sysselsättningen i den offentliga sektorn väntas fortsätta att expandera, om än i något långsammare takt än under 1977. Arbetsmarknadsläget har i den reviderade nationalbudgeten bedömts bli på det hela taget ganska oförändrad mellan 1977 och 1978. Svårigheter för nytillträdande grupper på arbetsmarknaden liksom problem inom vissa utsatta branscher och regioner torde komma att kvarstå under 1978.

5 Utblick mot 1979—1980

Ekonomisk-politiska åtgärder som devalveringarna under 1977 och det borttagande av arbetsgivaravgiften som föreslås i denna finansplan har effekter som sträcker sig längre fram i tiden än det år då åtgärderna vidtas. Avvägningen av stabiliseringspolitiken får därför ske under beaktande av den förväntade ekonomiska utvecklingen under de närmaste åren. Det är mot denna bakgrund man bör bedöma de kalkyler över den ekonomiska utvecklingen under 1979 och 1980 som presenteras i den

reviderade nationalbudgeten. De är överslagsmässiga och får mera betraktas som räkneexempel än prognoser. De har sitt intresse därigenom att de ger en bild av en möjlig ekonomisk utveckling under de närmaste åren.

Kalkylerna har utformats mot bakgrund av de övergripande målsättningarna för regeringens ekonomiska politik. Det har sålunda förutsatts att den ekonomiska politiken får en inriktning som möjliggör en stark förbättring av arbetsmarknadsläget, höjning av aktivitetsnivån i ekonomin, en neddragning av inflationstakten samt en fortsatt förbättring av bytesbalansen.

Enligt den bild som tidigare tecknades av den internationella konjunkturutvecklingen finns risk för en avmattning i Förenta staterna 1979 men fortsatt tillväxt i Västeuropa i något högre takt än 1978. Risk finns för att flera av de faktorer som ligger bakom den relativt måttliga tillväxten i världsekonomin, den ojämna fördelningen av bytesbalansunderskotten, starka förändringar i växelkurserna, överkapacitet i flera sektorer, växande protektionism blir bestående även 1980. En snabb allmän uppgång i världskonjunkturen har därför inte bedömts sannolik. Till grund för kalkylen har lagts antagandet om en fortsatt BNP-tillväxt inom OECD-området med 3,5 à 4 % per år 1979—1980. Mot den här skisserade bakgrunden har kalkylerna för 1979 och 1980 tagit som utgångspunkt en tillväxt i världshandeln på 5 resp. 6 % 1979 och 1980 och en prisutveckling för världshandeln på 5 % båda åren.

En sådan utveckling ställer vår exportindustri inför svårigheter under de närmaste åren. En klar återhämtning för exportindustrin kan under dessa omständigheter ske endast under förutsättning att förlorade marknadsandelar fortlöpande kan återtas. Detta ställer i sin tur stora krav på återhållsamhet i vår relativa pris- och kostnadsutveckling. Devalveringarna har lett till en betydande förbättring av våra relativpriser, vilket kommer att bidra till ökad exportvolym även under 1979 och 1980. En positiv faktor i detta sammanhang är vidare det tvåårsavtal som nyligen träffats för den privata arbetsmarknaden. Det borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften som nu föreslås kommer att bidra till en förbättrad kostnads- och prisutveckling. En aktiv prispolitik spelar också en viktig roll när det gäller att bryta inflationsförväntningarna och hålla tillbaka prisstegringarna. Den prisutveckling kalkylerna ger anges i tabell 10.

Tabell 10 Prisutveckling 1978—1980

Årlig procentuell förändring

	1978	1979	1980
Internationella priser	10,5	5	5
Terms-of-trade	-3	0	0
Exportpriser	7	5	5
Konsumentpriser	11	5,5	5,5

Den lugnare kostnadsutvecklingen möjliggör en avsevärd minskning av inflationstakten. Vi kan enligt kalkylerna förvänta oss den dämpade prisutveckling som förutsätts i årets centrala avtal på arbetsmarknaden. Det måste å andra sidan understrykas att den förmånliga pris- och kostnadsutveckling som anges i tabellen kan komma till stånd endast om vi verkligen får den långsamma löneutveckling som ligger i årets avtal. Det är alltså nödvändigt att starkt begränsa löneglidningen.

En avgörande fråga är hur snabbt produktivetsreserven kan frigöras. Detta beror i hög grad på den möjliga produktionsökningen. I kalkylen har antagits att produktiviteten i den konkurrensutsatta sektorn ökar med 6 % 1979 och 7 % 1980. Det skulle innebära att ökningen i kostnaden per producerad enhet blir begränsad under 1979 och 1980. Den långsamma pris- och kostnadsutvecklingen möjliggör, trots den svaga internationella utvecklingen, en fortgående förbättring av konkurrenskraften i industrin, vilket skapar förutsättningar för återtagande av marknadsandelar för såväl vår exportindustri som den importkonkurrerande industrin. Detta möjliggör en uppgång i varuexporten med ca 6 % 1979 och 8 % 1980. Ett återtagande av marknadsandelar även på hemmamarknaden ger upphov till en importutveckling som i stort sett håller jämna steg med BNP-utvecklingen. Denna mycket gynnsamma bild när det gäller handelsbalansens volymkomponenter modifieras av den försämring i terms-of-trade som följer av våra sänkta relativa exportpriser. Sammantaget får vi emellertid en förbättring av handelsbalansen med ca 1,5 miljarder kr. 1979 och en ytterligare förbättring 1980 med ca 4 miljarder kr. Ser vi till hela bytesbalansen kan vi vänta oss en fortgående försvagning av såväl tjänstenettot som transfereringsnetto. Som framgår av tabell 11 ger kalkylen dock en förbättring av bytesbalansen, så att vi 1980 har ett underskott på drygt 10 miljarder kr. Därmed har en god utgångspunkt skapats för återställande av den externa balansen mot mitten av 1980-talet.

Jag har pekat på den roll sänkningen av relativpriserna spelar när det gäller förbättringen av bytesbalansen. En annan förutsättning härför är en fortsatt långsam utveckling av inhemsk efterfrågan. Sålunda ökar privat konsumtion med 1,5 % och offentlig konsumtion med 2,2 % under de båda åren. En fortsatt dämpad utveckling av den inhemska konsumtionen är en förutsättning för att återgången till en mera balan-

Tabell 11 Bytesbalans 1977—1980
Milj. kr., löpande priser

	1977	1978	1979	1980
Handelsbalans	-4 600	900	2 100	6 100
Tjänstenetto	-4 200	-5 100	-5 400	-5 800
Transfereringsnetto	-6 100	-8 000	-9 500	-11 300
Bytesbalans	-14 900	-12 200	-12 800	-10 900

scrad utveckling av ekonomin, med normalt kapacitetsutnyttjande i näringslivet kan ske samtidigt med en dämpning av inflationstakten i ekonomin.

Även på investeringsidan förutses en relativt lugn utveckling. Industriinvesteringarna förutsätts inte få någon mera markant uppgång förrän 1980. Bakgrunden till detta är det låga kapacitetsutnyttjande och den låga lönsamhetsnivå som f. n. råder i industrin. Det är först när vi fått en normalisering av såväl lönsamhetsnivå som kapacitetsutnyttjande, som det är möjligt att räkna med att industriinvesteringarna får fart. Mot bakgrund av den stora vikt dessa investeringar har när det gäller industrins långsiktiga produktionskapacitet och konkurrensförmåga är det emellertid av största betydelse att återgången till en normal utveckling i driftsöverskott och kapacitetsutnyttjande kan ske så snart som möjligt. En samlad bild av efterfrågeutvecklingen ger försörjningsbalansen i tabell 12.

Av tabellen framgår också att BNP-ökningen 1979 blir 3,7 % och 1980 4,3 %. Industriproduktionen beräknas öka med knappt 5 % 1979 och 6 % 1980. Vi får alltså en markerad uppgång i aktivitetsnivån i ekonomin de båda åren. Detta möjliggör en fortsatt uppgång i sysselsättningen med kanske 40 000—50 000 personer per år 1979 och 1980. Utbudet av arbetskraft kan antas stiga relativt mycket i en uppåtgående konjunktur. Den ökade efterfrågan på arbetskraft bör dock kunna leda till en viss minskning i antalet arbetslösa.

En del av de som i dag är sysselsatta genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder kommer också att kunna få arbete på den ordinarie arbetsmarknaden. Eftersom dessa personers arbetstid redan räknas som insats i produktionen betyder en övergång till den öppna arbetsmarknaden en höjning av produktiviteten.

Sammanfattningsvis pekar kalkylerna på att det är möjligt för den svenska ekonomin att återgå till en mera normal situation med en för-

Tabell 12 Försörjningsbalans 1975—1980
Årlig procentuell volymförändring

	1975— 1976	1976— 1977	1977— 1978	1978— 1979	1979— 1980
BNP	1,4	-2,5	0,8	3,7	4,3
Import av varor	8,1	-4,5	-3,5	4,1	5,5
Summa tillgång	2,0	-2,9	0,1	3,7	4,5
Investeringar	-1,8	-3,4	-0,9	3,4	3,7
Lagerinvestering ¹	-0,7	-3,1	-1,6	1,0	1,3
Privat konsumtion	4,3	-0,9	-1,0	1,5	1,5
Offentlig konsumtion	4,8	2,7	2,5	2,2	2,2
Tjänstenetto ¹	-0,3	-0,0	-0,1	0,0	0,0
Export av varor	5,5	-0,2	5,6	5,8	7,9
Summa efterfrågan	2,0	-2,9	0,1	3,7	4,5

¹ Förändring i procent av föregående års BNP.

bättrad extern balans, en höjning av aktivitetsnivån och en dämpning av inflationstakten. Grunden till denna utveckling har lagts av den ekonomiska politiken under 1977 och 1978, som möjliggjort en förbättring av vår industris konkurrenskraft och en dämpning av inflationsförväntningarna. Om vägen till balans skall kunna fullföljas är i hög grad beroende på om vi kan få en fortgående förbättring på dessa båda områden. Det är regeringens avsikt att med all kraft verka för att en sådan utveckling kommer till stånd.

6 Avslutning

Den bristande balansen i Sveriges ekonomi blev under hösten 1976 alltmer påtaglig. I motsats till de mindre avvikelser från tillväxttenden som förekommit under tidigare konjunktursvackor var det fråga om en djupgående balansrubbing. Vårt kostnadsläge hade under loppet av ett par år försämrats med ca 25 % i jämförelse med våra viktigaste konkurrentländer. Betydelsefulla branscher brottades med djupgående strukturproblem.

Det starkt försämrade konkurrensläget hade lett till att svensk industri förlorat marknadsandelar på såväl export- som hemmamarknaden. Underskottet i bytesbalansen var stort och förutsågs komma att stiga. Sedan början av 1975 hade industriproduktionen minskat trots att en betydande lageruppyggnad ägt rum. Näringslivets investeringsnivå var vikande. De stora kostnadsstegringarna hade byggt upp ett latent inflationstryck.

Regeringens ekonomiska politik inriktades därför på att återställa balansen i den svenska ekonomin. Åtgärder vidtogs för att genomföra en kostnadsanpassning i förhållande till omvärlden, för att stärka exportindustrins och den importkonkurrerande industrins internationella konkurrensförmåga och för att skapa förutsättningar för ett återtagande av förlorade marknadsandelar. Som betydelsefulla inslag i denna strategi ingick en successiv nedskrivning av den svenska kronan och beslutet att lämna den s. k. valutaormen. Den allmänna arbetsgivaravgiften sänktes från och med årsskiftet. Den privata konsumtionen stramades åt.

Det är för tidigt att med säkerhet bedöma effekterna av dessa ekonomisk-politiska åtgärder. Tydliga tecken kan emellertid iakttas på att utvecklingen börjat vända åt rätt håll. Underskottet i handels- och bytesbalansen blev under 1977 mindre än vad jag räknade med i årets finansplan. En klar förbättring av handelsbalansen inträffade under de sista månaderna förra året och har fortsatt under de första månaderna i år. För månaderna november 1977—mars 1978 uppgick överskottet till drygt 2 miljarder kr. En ökad optimism har kunnat skönjas inom näringslivet. Konjunkturbarometern för första kvartalet redovisar en mer

positiv utveckling än tidigare barometerdata. För andra kvartalet förutses ökad orderingång och fortsatt stigande exportorder.

Genom årets avtal mellan LO, PTK och SAF, som var präglad av medvetande om allvaret i de problem vårt land drabbats av och en stor beredvillighet att medverka till problemens lösning, har lagts en grund för en lugnare kostnads- och prisutveckling. Det är angeläget att statsmakterna svarar upp mot den vilja till medverkan som sålunda kommit till uttryck. Detta är inte minst betydelsefullt som Sveriges ekonomiska läge i många hänseenden alltjämt måste bedömas som allvarligt.

Kapacitetsutnyttjandet inom industrin ligger lågt. Våra relativa arbetskraftskostnader per producerad enhet ligger alltjämt över nivån i våra konkurrentländer. Industriproduktionen fortsätter att sjunka. Investeringsutvecklingen är klart otillfredsställande. Antalet personer som är arbetslösa eller som sysselsätts genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder är högt. Någon snar lättnad i arbetsmarknadsläget kan inte förutses. Det är därför utomordentligt angeläget att kostnadsläget ytterligare nedbringas och att den produktivetsreserv som föreligger i näringslivet frigörs. Behövliga stimulansåtgärder bör i dagsläget inriktas på att förstärka industrisektorn.

Det är mot denna bakgrund som man skall bedöma förslaget att från 1 juli ta bort den allmänna arbetsgivaravgiften. I motsats till vad fallet skulle vara vid en motsvarande momssänkning, är en dylik åtgärd ägnad att nedbringa de relativa arbetskraftskostnaderna i såväl export- som hemmamarknadsindustrin. Konkurrenskraften i näringslivet förstärks, sysselsättningsmöjligheterna förbättras och förutsättningar skapas för en dämpad prisutveckling. Därmed kan större reellt innehåll ges åt träffade löneavtal.

Skulle de steg som nu vidtas icke visa sig tillräckliga för att uppnå angivna syften är regeringen beredd att i höst pröva om ytterligare avgiftssänkande åtgärder erfordras.

Borttagandet av arbetsgivaravgiften leder till en ökning av statens budgetunderskott. Enligt min mening är detta emellertid fullt försvarbart i nuvarande samhällsekonomiska läge, där alla ansträngningar måste inriktas på att få fart på ekonomin och återvinna ekonomisk balans. Det är inte statsbudgeten som skall balanseras utan ekonomin i dess helhet. Ett högre kapacitetsutnyttjande i näringslivet är en förutsättning för att statsbudgetens underskott på sikt ska kunna nedbringas.

Avtalet mellan LO, PTK och SAF förutsätter att omförhandlingar skall ske om prisstegringarna skulle överstiga 7,25 % mellan januari och december i år eller 5 % under perioden december 1978 t. o. m. oktober 1979. Det är betydelsefullt att avtalets förutsättningar håller. I syfte att hålla prisutvecklingen under kontroll har regeringen redan tidigare vidtagit åtgärder för att skärpa prisövervakningen. Min bedömning i dagsläget är att förutsättningarna att nedbringa inflationstakten 1978 till 8 %

— kommer att förbättras genom den av regeringen nu föreslagna åtgärden. Detta skulle innebära en lägre prisstegringstakt än vi haft sedan 1973. Osäkerheten i sådana prisprognoser måste dock understrykas inte minst med hänsyn till svårigheterna att bedöma den internationella prisutvecklingen.

De förutsägelser jag i övrigt redovisar för 1978 innebär på vissa punkter justeringar i positiv riktning i förhållande till finansplanen. Överskott i handelsbalansen torde för första gången sedan 1973 komma att registreras. Bruttonationalprodukten torde därmed kunna komma att öka med knappt 1 % mot förra årets minskning på 2,5 %. Bostadsinvesteringarna beräknas öka med nära 15 %. Det skulle vara första gången under 1970-talet — med undantag från en mindre ökning 1972 — som bostadsinvesteringarna ökar.

Någon klar förbättring av industrisysselsättningen kan dock förutses först under 1979. Liksom tidigare måste därför en hög arbetsmarknadspolitisk beredskap upprätthållas. De ytterligare arbetsmarknadspolitiska insatser som vidtas är erforderliga för att hålla arbetslösheten nere.

Trots den mer optimistiska bedömning av vårt lands ekonomiska läge som nu kan göras, vill jag återigen understryka att åtskilliga allvarliga problem återstår att lösa. Industriproduktionen väntas inte öka förrän 1979. Strukturomvandlingen inom näringslivets krisbranscher har bara påbörjats. Industriinvesteringarna faller alltjämt. Utrymmet för ökad privat konsumtion kommer under flera år att vara begränsat även om den minskning av konsumtionen som skedde förra året och som förutses också i år därefter bör kunna undvikas. Det privata konsumtionsutrymmet kommer inte minst att vara beroende av i vilken utsträckning den kommunala konsumtionen kan bringas ned. För innevarande år förutses en ökning av den kommunala konsumtionen på inte mindre än 4,1 %. Det är en siffra som är oförenlig med de krav på utgiftsåterhållsamhet som med ökad kraft måste ställas under kommande år.

Sådana krav gäller också den statliga sektorn. Under 1978 beräknas den statliga konsumtionen minska med 0,8 %. Utrymme för nya åtaganden kommer inte heller att finnas under de närmast kommande åren. För 1978 förutses ett underskott i den offentliga sektorns finansiella sparande på drygt 8 miljarder kr. Detta är emellertid till stor del konjunkturpolitiskt betingat och en följd av åtgärder som måst vidtas inte minst på arbetsmarknadspolitikens och industripolitikens område för att hålla sysselsättningen uppe. På sikt är dock en ökning av den offentliga sektorns finansiella sparande erforderlig. Detta medför att offentliga utgiftsökningar måste begränsas till starkt prioriterade områden. Det är också nödvändigt att hushållens sparande ökas. I detta syfte har regeringen nyligen framlagt förslag om nya sparformer som syftar till att ge småspararna möjlighet till en långsiktig värdesäkring av sina sparmedel.

Skulle den internationella konjunkturutvecklingen bli väsentligt snabbare än vad som idag kan antas, kan detta på längre sikt komma att leda till en expansionstakt som kan äventyra de stabiliseringspolitiska målen. Regeringen måste därför vara beredd att i ett sådant skede vidta nödvändiga restriktiva åtgärder. Återställandet av balans i den svenska ekonomin måste ske i sådan takt att förutsättningarna för en framtida stabiliseringspolitik inte försvåras.

Underlaget för en försiktig optimism i fråga om den ekonomiska utvecklingen har alltså blivit fastare. Den svenska ekonomin har passerat botten i konjunkturhänscende. Vi kan räkna med en förbättring under det kommande året. Det är emellertid en förbättring som sker från en mycket låg utgångsnivå. Vi kommer att få brottas med en rad strukturproblem under lång tid framöver. Mycket beror på den fortsatta internationella konjunkturutvecklingen. En uppbromsning skulle få negativa återverkningar också för Sverige. Inte minst den under senare tid ökande beslutsamheten i vår omvärld att söka bemästra arbetslöshetsproblemen genom en mera expansiv politik leder emellertid till att en viss optimism också i detta hänseende kan vara berättigad.

Till regeringsprotokollet i detta ärende bör fogas som
Bilaga: Reviderad nationalbudget 1978

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen

att godkänna de allmänna riktlinjer för den ekonomiska politiken som jag har förordat i det föregående.

Tabellförteckning

1	Bruttonationalproduktens utveckling i vissa länder och länderområden 1975—1978	5
2	Försörjningsbalans för 1977	11
3	Betalningsbalans 1974—1977	13
4	Statens inkomster och utgifter 1976—1978	21
5	Finansiellt sparande i den offentliga sektorn 1976—1978	23
6	Finansiellt sparande 1976—1978	23
7	Finanspolitiska effekter 1975—1978	25
8	Försörjningsbalans för 1978	33
9	Bytesbalans för 1976—1978	35
10	Prisutveckling 1978—1980	37
11	Bytesbalans 1977—1980	38
12	Försörjningsbalans 1975—1980	39

Reviderad Nationalbudget 1978

DEN REVIDERADE NATIONALBUDGETEN 1978

Inledning

Den reviderade nationalbudgeten för 1978 som härmed läggs fram är utarbetad inom ekonomidepartementet och konjunkturinstitutet. Nationalbudgeten bygger på material som erhållits från fackdepartement och olika verk och institutioner. Vidare har utredningsrådet hörts. Dess ledamöter bär dock ej något ansvar för nationalbudgetens utformning och bedömningar.

Nationalbudgeten består av tre delar. I den första delen, kapitel 1, sammanfattar ekonomidepartementet det ekonomiska läget och konjunktutsikterna. Den andra delen, kapitel 2—9, behandlar utvecklingen, t. o. m. 1978 inom olika områden mera i detalj. I den tredje delen redovisas vissa kalkyler över en tänkbar utveckling 1979 och 1980. Dessa kalkyler har utförts inom ekonomidepartementet.

Kapitlen 3 Utrikeshandeln, 6 De enskilda konsumenternas ekonomi, 7 Investeringarna och 9 Kreditmarknaden har sammanställts inom konjunkturinstitutet. Institutet har även sammanställt avsnitten om gruvor, mineralbrott och tillverkningsindustri samt skogsbruk i kapitel 4. Av ett bihang som följer efter kapitel 10 framgår även i tablåform vilka kapitel och avsnitt som sammanställts inom ekonomidepartementet resp. konjunkturinstitutet. Vidare redovisas prognostal för olika delsektorer enligt ekonomidepartementets och konjunkturinstitutets bedömningar.

Ansvar för bedömningen av Sveriges ekonomi 1978 vilar på ekonomidepartementet där arbetet med nationalbudgeten letts av statssekreteraren Lars Wohlin och departementsrådet Lennart Nilsson.

1 Sammanfattande översikt¹

1.1 Tillbakablick

De nationalräkenskaper för 1977 som nu föreligger bekräftar den bild av den ekonomiska utvecklingen förra året som gavs i den preliminära nationalbudgeten. De preliminära siffrorna visar att den samlade produktionen i vårt land, bruttonationalprodukten (BNP), minskade med 2,5 % mätt från användningssidan. Samtidigt hade den ekonomiska politiken expansiv inverkan på samhällsekonomin. I kapitel 8 redovisas kalkyler över finanspolitikens effekter. Där framgår att finanspolitiken sammantaget ökade BNP med ca 3 % 1977. Utan denna påverkan skulle sålunda en produktionsminskning på mer än 5 % varit att vänta från 1976 till 1977. Det finns dock anledning att understryka osäkerheten i beräkningarna. En rad förhållandevis schablonartade antaganden får göras. Detta gäller kanske särskilt för ett år som 1977, då svårigheterna varit betydande att beräkna effekterna av lagerstöd, investeringsstimulanser och olika industripolitiska åtgärder. Men kalkylerna duger för att ange ett grovt mått på finanspolitikens effekter.

BNP-beräkningar görs också från produktionssidan. Enligt dessa kalkyler minskade BNP med 1,5 %. Differensen mellan produktions- och användningssidekalkylerna skulle därmed vara betydligt större 1976—1977 än de närmast föregående åren, vilket möjligen kan tolkas så att osäkerheten i det statistiska underlaget är något större än vanligt. Det kan hävdas att osäkerheten i regel är något större när BNP framräknas från produktionssidan. Osäkerheten är bl. a. stor när det gäller verkstadsindustrins produktionsvolym. Produktionsberäkningarna för tjänstesektorerna är också mycket osäkra. Även på användningssidan finns självfallet *felmarginaler*, speciellt vad gäller beräkningen av lagerposten. För 1977 — med en mycket stor restpost i transaktionerna med utlandet — kan det kanske också ligga nära till hands att föreställa sig att exporten undervärderats något.

Som framgår av tabell 1: 1 minskade såväl investeringar som privat konsumtion 1977. Exportvolymen lyckades nått och jämnt överskrida 1976 års nivå, medan importfallet blev kraftigt. I reala termer förstärktes därmed handelsbalansen. Eftersom importpriserna steg snabbare än ex-

¹ I detta kapitel presenteras ekonomidepartementets bedömning av det ekonomiska läget och av konjunkturutsikterna. Här (men ej i de specialkapitel som utarbetats av konjunkturinstitutet) *inarbetas också effekterna av de förslag till ekonomisk-politiska åtgärder som lagts fram i den reviderade finansplanen.* I de följande kapitlen 2 t. o. m. 9 redovisas mera ingående utvecklingen inom olika områden. I kapitel 10 redovisas en tänkbar utveckling för 1979 och 1980.

	Procentuell volymförändring från föregående år	
	1977	1978
BNP från produktionssidan	-1,5	1,2
därav: varuproduktion	-3,8	1,4
tjänsteproduktion	1,0	1,1
BNP från användningssidan	-2,5	0,8

portpriserna försämrades däremot handelsbalansen i löpande priser. De fortsatta underskotten i fråga om tjänsteutbytet, turism, sjöfart etc., och transfereringarna, medförde ett ökande bytesbalansunderskott. Inflationen blev hög och läget på arbetsmarknaden försämrades något under loppet av året, även om arbetslösheten hölls nere med hjälp av omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser.

De bakomliggande orsakerna till att 1977 blev ett ur ekonomiska synpunkter så dåligt år har utförligt beskrivits i många sammanhang, bl. a. i den preliminära nationalbudgeten i år. Det kan därför här räcka med att kort beröra de mest väsentliga punkterna.

Den internationella konjunkturen kom att utvecklas avsevärt svagare under 1976 och 1977 än vad som föreföll troligt när den s. k. överbrygg-

Tabell 1: 1 Försörjningsbalansens utveckling 1974—1977
Procentuell volymförändring, 1975 års priser

	1974— 1975	1975— 1976	1976— 1977
<i>Tillgång</i>			
BNP	0,8	1,4	-2,5
Import	-3,1	8,1	-4,5
Summa tillgång	-0,1	2,8	-2,9
<i>Efterfrågan</i>			
Bruttoinvestering	-0,5	-1,8	-3,4
Näringsliv	-0,8	1,4	-6,5
därav: industri	1,6	0,2	-16,3
Statliga myndigheter och affärsverk	1,1	-0,2	-3,7
Kommuner	-1,0	-3,5	8,6
Bostäder	-0,1	-9,4	-6,3
Lagerinvestering	(1,5) ¹	(-0,7) ¹	(-3,1) ¹
Privat konsumtion	3,0	4,3	-0,9
Offentlig konsumtion	4,8	4,8	2,7
Statlig	3,5	0,8	0,6
Kommunal	5,5	6,9	3,8
Tjänstenetto			
Export	-11,9	5,5	0,2
Summa efterfrågan	-0,1	2,8	-2,9

¹ Lagerinvesteringarnas förändring i procent av föregående års bruttonationalprodukt.

ningspolitiken utformades under 1974 och 1975. Avtalsuppögörelsen för 1975 och 1976 som resulterade i mycket kraftiga lönestegringar baserade sig också på föreställningar om en gynnsam internationell konjunktur. Av betydelse för lönekostnadsutvecklingen 1975 och 1976 var också den snabba pris- och vinstutvecklingen i främst råvarubranscherna under de närmast föregående åren. Vidare hade den ekonomiska politiken i vårt land fr. o. m. 1974 getts en klart expansiv inriktning. Medan omvärlden upplevde den kraftigaste recessionen på flera decennier kom Sverige att ha högkonjunktur. Denna olikartade utveckling kom att sätta sina spår.

Den matta utländska efterfrågan ledde snart till att vår industriproduktion började falla, eftersom närmare hälften därav går på export. Produktiviteten ökade allt långsammare. Arbetskraftskostnaderna per producerad enhet steg sammantaget för 1975 och 1976 inte mindre än 35 % snabbare än i Förbundsrepubliken Tyskland, till vilket land Sverige var knutet via den s. k. valutaormen. Den svenska industrins konkurrenskraft försvagades successivt. Exporten tappade marknadsandelar. Vinstutvecklingen blev allt svagare, investeringskurvan vände efterhand. Samtidigt medverkade sysselsättningspolitiken och lagerstödet till att produktionen på lager ökade starkt. Efterhand började också strukturella problem visa sig inom flera branscher, t. ex. varvs-, järn- och stål och tekoindustrierna.

Den internationella konjunkturen hade visat en tillväxt i många länder under ett års tid från mitten av 1975 till mitten av 1976. Frånsett en kort period av snabbare tillväxt kring årsskiftet 1976/1977 kom tillväxten i de flesta länder att bli ganska svag, med Förenta staterna som betydelsefullt undantag.

Till den inledande dystra "årsredovisningen" för 1977 bör fogas vissa kommentarer. Även om utvecklingen, mätt mellan genomsnittslägena för 1976 och 1977, i många avseenden blev negativ kom ändå förloppet under 1977 att ändra karaktär i några fall. Detta blir än tydligare om den hittills statistiskt belysta perioden av 1978 inkluderas. Framför allt gäller det utrikeshandeln. Exporten visade en tydlig uppgång fjärde kvartalet i synnerhet i fråga om verkstadsprodukter. Till en del förefaller det vara en förskjutning av varuexport från tredje till fjärde kvartalet. Exportvolymen sjönk markant under tredje kvartalet för att sedan öka mycket kraftigt till det sista kvartalet på året. Bidragande till en sådan utveckling är den mycket stora lagerneddragningen under fjärde kvartalet och i början av detta år. Med hänsyn härtill finns det skäl att räkna med att den högt uppdrivna exporttillväxten kring årsskiftet 1977/1978 blir något lugnare framöver. Emellertid har devalveringen skapat nya förutsättningar att konkurrera och konjunkturinstitutet räknar med återtagande av förlorade marknadsandelar redan från fjärde kvartalet i fjol. Detta innebär också att andelsförlusten för helåret 1977 skulle inskränka

sig till drygt 2 % för bearbetade varor (exkl. fartyg) inom OECD-området, eller mindre än hälften av vad som räknades med i den preliminära nationalbudgeten. Det finns en rad skäl till att andelsförlusten 1977 blev mindre än väntat. Exportefterfrågans priskänslighet kan vara annorlunda än vad som tidigare antagits. Det är också möjligt att effekterna av priskänsligheten fördelar sig annorlunda över tiden än vad man föreställt sig. Det är sannolikt att omsvängningen från relativprishöjningar på exportvarorna 1975 och 1976 till relativprissänkningar 1977 har "skurit av" en del av kvarstående negativa volym-effekter på exporten från den ogynnsamma prisbilden tidigare år. Exportens varusammansättning kan också ha haft en betydelse. En annan omständighet som bör lyftas fram är att lagerneddragningen blev större än väntat förra året. En väsentlig andel härav avser exportvaror.

Exporten till länderna utanför OECD-området utvecklades ogynnsamt 1977. Exporten till OPEC-länderna sjönk med 10 % 1977, vilket innebär en andelsförlust i storleksordningen 20 % eller mer än summan av de andelsvinster som noterats under de två föregående årens gynnsamma andelsutveckling. Exporten till Östeuropa och Kina uppvisade en fortsatt kraftig nedgång.

Vad gäller importutvecklingen förra året kan nu konstateras att den dämpning som successivt framträdde blev avsevärt kraftigare mot slutet av året än vad konjunkturinstitutet räknade med i den preliminära nationalbudgeten. Under fjärde kvartalet låg sålunda importnivån ca 12 % under motsvarande volymtal för fjärde kvartalet 1976. För helåret inregistrerades en nedgång på ca 4,5 % (i nationalräkenskapstermer). De mest betydelsefulla faktorerna bakom den kraftiga importminskningen var en kraftig dämpning i utvecklingen av såväl den privata konsumtionen som de totala bruttoinvesteringarna under loppet av 1977. Dessutom spelade lagerutvecklingen in.

Den reala handelsbalansen kom att bli något bättre än enligt beräkningarna i januari. Även i löpande priser har handelsbalansen utvecklats bättre än väntat. Underskottet blev som framgår av tabell 1: 2 4,6 miljarder kr. 1977. Bytesbalansens underskott blev knappt 15 miljarder kr. Sammanställs uppgifterna över bytesbalans och kapitalbalans med valutareservens förändring kan en restpost av storleksordningen 7,4 miljarder kr. — motsvarande halva underskottet i bytesbalansen — konstateras. För både 1975 och 1976 uppgick restposten till ca 5,4 miljarder kr. Förändringen i restposten från 1976 till 1977 är inte exceptionellt stor om man samtidigt beaktar utvecklingen för de registrerade kortfristiga handelskrediterna på kapitalbalansen. Summan av restposten och registrerade kortfristiga lån i utländska banker för finansiering av import och export har sålunda inte visat någon större förändring de senaste tre åren. 1975 uppgick nämnda summa till 7 miljarder kr., 1976 knappt 6 och för 1977 till ca 7 miljarder kr. Den osäkerhet som restposten repre-

Tabell 1: 2 Betalningsbalans för 1974—1977

Milj. kr., löpande priser

	1974	1975	1976	1977
Export av varor	70 514	72 012	80 195	85 527
Import av varor	72 800	74 000	85 300	90 148
Handelsbalans	-2 286	-1 988	-5 105	-4 621
Korrigering av handelsstatistiken	-100	-268	-106	-366
Sjöfartsnetto	3 868	2 940	3 149	3 006
Resevaluta	-2 232	-2 542	-3 169	-3 601
Övriga tjänster, netto	-1 688	-2 239	-2 888	-3 628
Transfereringar, netto	-2 575	-3 405	-4 347	-6 510
Korrigeringspost	800	800	800	800
Bytesbalans	-4 213	-6 702	-11 666	-14 920
Kapitalbalans	347	7 212	3 683	12 320
Restpost	343	5 429	5 357	7 419
Förändring i valutareserven p.g.a. kursörelser	-1	-863	486	1 196
Valutareservens totala förändring	-3 524	5 076	-2 140	6 015

senterar torde till en del också gälla tjänsteutbytet med utlandet. Statistiska centralbyrån undersöker f. n. storleken på företagets import och export av tjänster.

Som redan framhållits blev lageromsvängningen större än väntat förra året. Lagerneddragningen blev särskilt markant under sista kvartalet. Lagerneddragningen fortsätter i år, med tyngdpunkt på första halvåret. En avsevärd andel går på export och torde därför övergångsvis ge något "upplåsta" exportsiffror.

Den privata konsumtionen minskade med knappt 1 % i volym från 1976 till 1977. Ser man till utvecklingen under loppet av fjolåret kan konstateras att nedgångstakten ökade avsevärt under halva halvåret. Till en del torde detta ha förorsakats av mervärdeskattehöjningen den 1 juni. Det gäller nästan alla former av privat konsumtion, men med särskilt accentuerad nedgång vad gäller bilar. För dessa noterades en nedgång på 30—40 % tredje och fjärde kvartalen 1977 jämfört med motsvarande kvartal 1976. Markant var också att livsmedelskonsumtionen sjönk med 2 % förra året. Trots den svaga konsumtionsutvecklingen steg sparandets andel av disponibelinkomsten till den mycket höga nivån 9 1/2 %. Detta möjliggjordes av att de reala disponibla inkomsterna faktiskt ökade med 1,5 %. Konsumtions- och sparandebenenheten kan mot bakgrund av inkomstutvecklingen te sig något förvånande. Emellertid bestod i stort sett hela disponibelinkomstökningen av en uppgång av transfereringarna, särskilt till pensioner. Detta kan ha verkat neddragande på konsumtionsbenägenheten. Även andra faktorer, av ibland mera psykologisk art kan emellertid ha spelat in, t. ex. att insikten om det allvarliga ekonomiska läget för svensk ekonomi successivt

blev allmän under fjolåret. Tillsammans med en sen avtalsuppgörelse för lönerna ledde detta till en ökad försiktighet vad gäller privat konsumtion.

Det kan i detta sammanhang finnas anledning att något beröra sambandet mellan den inhemska efterfrågenivån och utrikeshandelns utveckling. I inledningen till den internationella recessionen låg efterfrågenivån påtagligt högre i Sverige än vad som gällde i omvärlden. Vårt s. k. relativa efterfrågetryck steg därmed under 1974 och 1975. I och med att en viss försiktig återhämtning påbörjades inom OECD-området medan aktivitetsnivån i vårt land minskade sjönk också det relativa efterfrågeläget. Denna sänkning skulle i och för sig ha lett till en minskad import och ökad export utan förändringar i den svenska kronans yttre värde. Möjligheterna att kompensera en vikande hemmamarknad med ökad export och undanträngning av import skulle dock varit betydligt sämre. I stället hade produktion och sysselsättning drabbats med desto större kraft. Samtidigt var sänkningen av det relativa efterfrågetrycket en förutsättning för att snabbt uppnå en effektiv devalvering, dvs. en sänkning av Sveriges relativa exportpriser. Genomslaget av kostnadsanpassningen på exporten och importen hade annars gått betydligt långsammare. Själva tidsfaktorn är av central betydelse eftersom ju längre tid effekten av en devalvering tar att slå igenom, desto större är risken vid ett högt relativt efterfrågetryck att de pris- och lönestegringar som en devalvering lätt genererar hinner äta upp effekten av devalveringen.

1.2 Utvecklingen under 1978

Inledningen av året har inneburit en hygglig exportutveckling, svag privat konsumtion, svag investeringsverksamhet i näringslivet men en förnyad uppgång i bostadsbyggandet sedan andra halvåret i fjol. Den kommunala konsumtionen fortsätter att expandera starkt. Den sammantagna inhemska efterfrågan är emellertid låg, vilket för med sig en mycket svag importutveckling och handelsbalansutvecklingen har till stor del av denna anledning varit mycket gynnsam. Arbetsmarknadsläget har inte nämnvärt försämrats.

En omständighet av största vikt är den skiftning mot ett mera optimistiskt — eller i vart fall mindre pessimistiskt — stämningssläge som tycks ha inträffat i industrin. Skälen härtill är flera. Devalveringen tycks ha varit lyckosam, så långt det nu är möjligt att ännu statistiskt belägga en sådan sak. Prissättningen på exportprodukterna förefaller ha varit sådan att positiva volymeffekter successivt uppstår. Avtalsuppgörelsen LO—PTK—SAF innebär låga avtalsmässiga lönepåslag och omfattar nästan två år. Det samhällsansvar som parterna på arbetsmarknaden därmed visat har sannolikt en mycket stor betydelse för tilltron till möjligheterna att vända ekonomin i en positiv riktning. Åtskilligt av stämningsslaget kan utläsas i konjunkturinstitutets marsbarometer för industrin. Orderingången har mera allmänt visat en uppåtgående ten-

dens och förhoppningarna att det fortsätter uppåt är ganska vitt spridda. För den totala produktionen i industrin väntas andra kvartalet medföra en vändpunkt. Däremot kan ännu någon ljusning inte skyntas vad gäller industrins sysselsättning. Tvärtom — med större eftersläpning än normalt mellan produktionsuppgång och sysselsättningsökning — kan vissa ytterligare påfrestningar förutses. Till avsevärd del sammanhänger detta med den arbetsmarknadspolitik som har förts under senare år. Reserverna av outnyttjad arbetskraft är på sina håll betydande. Den väntade produktionsförstärkningen kommer självfallet i första hand att resultera i ett högre utnyttjande av dessa reserver och först i ett senare läge medföra en ökad sysselsättning.

Det kan finnas anledning att stryka under att den ekonomiska situationen fortfarande är dålig. Det som hänt är att förhoppningar, prognoser, tendenser visar på en vändning. För industrikonjunkturen (betraktad från produktionsaspekten) kan det vara rimligt att tro på en vändning under första halvåret. Sysselsättningskurvan vänder senare. Och för de branscher som helt eller delvis präglas av strukturella kriser kan någon allmän ljusning ännu inte skönjas.

Som alltid för en ekonomi av vår typ är den internationella konjunkturers förlopp av avgörande betydelse. I kapitel 2 redovisas ekonomidepartementets syn på konjunkturutsikterna i vår omvärld för 1978. Där framhålls att konjunkturindikatorerna i vissa länder gav en något ljusare bild av läget i början av 1978 jämfört med situationen några månader tidigare. Det gäller t. ex. för Förbundsrepubliken Tyskland, Japan, Storbritannien och Frankrike. För de mindre länderna och de ur vår synpunkt så viktiga nordiska grannländerna är däremot läget nu snarare något dystrare. I Förenta staterna medverkade en ovanligt kall väderlek och den utdragna kolgruvestrejken till en dämpad utveckling i början av året.

Den underliggande styrkan i konjunkturen för den amerikanska ekonomin förefaller emellertid fortfarande vara stark. Arbetslösheten fortsatte också att sjunka under första kvartalet i år, samtidigt som sysselsättningen ökade. Budgetförslaget för 1978/79 innehåller en skattesänkning på 25 miljarder dollar, som — om den genomförs — sätts in under fjärde kvartalet i år. Därigenom skulle det vara möjligt att motverka den avmattning som kunde väntas efter ca 3 års snabb ekonomisk tillväxt. Det kan dock finnas anledning att sätta ett litet frågetecken i kanten för styrkan i den fortsatta expansionen i Förenta staterna. Genom den starkt tillväxtfrämjande politik som Förenta staterna fört — och avsaknaden av en mera bestämd sådan i andra viktiga länder, främst Japan och Förbundsrepubliken Tyskland — har underskottet i den amerikanska bytesbalansen vuxit mycket snabbt under det senaste året. Skillnaden i tillväxt, inflation och i bakgrunden den ekonomisk-politiska filosofin har lett till stora jämviktsbrister i den internationella handeln och betydande

förskjutningar i kurserna mellan viktiga valutor. Trots omfattande stödoperationer har dollarn sjunkit till en lägre nivå mot de västtyska, japanska och schweiziska valutorna än någon gång under efterkrigstiden.

Överskottsländerna som kraftigare än Förenta staterna har prioriterat inflationsbekämpningen har på det hela taget stått emot försöken att få dem att kraftigt stimulera efterfrågan. Den västtyska regeringen har sålunda sagt sig först vilja studera utvecklingen under första kvartalet i år innan man tar ställning till om ytterligare åtgärder behöver sättas in. Officiella uttalanden under senare tid har också uttryckt tvivel om möjligheterna att nå upp till en tillväxt på 3,5 % 1978, vilket är den målsatta siffran. Det förtjänar påpekas att eventuella åtgärder i stimulerande riktning med sedvanlig tidsfördröjning torde få sina huvudsakliga positiva effekter först mot slutet av året.

Förenta staterna, Förbundsrepubliken Tyskland och Japan har ansatts ha ett särskilt ansvar för att världsekonomin återigen skulle komma tillbaka till snabb tillväxt, ett högt utnyttjande av resurserna och en reduktion av den höga arbetslösheten. Som tidigare framhållits är det egentligen bara Förenta staterna som levt upp till denna målsättning. Tillväxten var där ca 5 % 1977 mot ungefär hälften i Förbundsrepubliken Tyskland.

Även om det kan förefalla troligt att stimulanser sätts in i Förbundsrepubliken Tyskland och att tillväxttakten där blir något högre i år kan Förenta staterna komma att finna det svårt att undvika en viss dämpning i tillväxttakten framöver. Tonvikten i politikutformningen glider sakta över mot inflationsbekämpning och reducering av det kraftiga bytesbalansunderskottet. Men tillväxten håller sig troligen kvar över 4 % även i år.

Möjligheterna att nå en förbättrad tillväxt i Västeuropa 1978 har ökat. Det är inte bara p. g. a. sannolikheten av en något högre tillväxt i Förbundsrepubliken Tyskland. Särskilt för Storbritannien torde stagnationen brytas. Förutsättningarna härför har ökat avsevärt genom en lyckosam pris- och kostnadsbekämpande ekonomisk politik under senare år. Stimulansåtgärder har också satts in i syfte att öka tillväxten. Även Frankrike och troligen också Italien har flera frihetsgrader än tidigare att föra en mera expansiv politik. För många små länder föreligger en fasförskjutning, såtillvida att politik mot inflation och växande underskott i utrikeshandeln sattes in betydligt senare än i de flesta stora länder. Också för 1978 torde därför de mindre ländernas tillväxt bli svag.

Sammantaget för Västeuropa kan tillväxttakten väntas öka från 2 % 1977 till storleksordningen 2,5—3 % i år och förmodligen högre nästa år om, vilket är sannolikt, erforderliga ekonomisk-politiska insatser görs. Investeringarna visar ännu ingen självgenererande växtkraft och det allmänna förtroendeklimatet i näringslivet är fortsatt ganska ogynnsamt. Däremot har en viss positiv grundton kommit fram på senare tid vad

gäller "consumer confidence", i t. ex. EG-länderna. Det är därför inte osannolikt att den privata konsumtionen i dessa länder kan komma att visa förnyad växtkraft och öka i högre takt under 1978. Efterhand påverkas produktion och investeringar. Om en utveckling enligt dessa linjer inträffar kan BNP-tillväxten i Västeuropa bli något högre än vad som angivits ovan. Emellertid finns anledning att utfärda en varning, som sammanhänger med lagerutvecklingen i dessa länder. Lagren ligger ännu på en hög nivå i Västeuropa och vid en snabbare efterfrågetillväxt är det troligt att en viss lagerkorrigering kommer till stånd. Det är i och för sig möjligt att en sådan process kan sträckas ut i tiden, men det finns också en viss risk att det går snabbare. I så fall kan de depressiva tendenserna härav motverka en uppsnabbning i tillväxtförloppet.

Sammantaget har som huvudprognos för den internationella konjunkturen i kalkylerna lagts in en successivt något lägre tillväxt i Förenta staterna och en tilltagande tillväxt i Västeuropa. För hela OECD-området bedöms tillväxten kunna bli ca 4 % från 1977 till 1978. Världshandeln har visat en avsevärd inbromsning i expansionstakten, från 12 % 1976 till 4,5 % 1977, ökningen väntas bli knappt 5 % 1978. För både 1976 och 1977 sammanhänger ökningstakten en hel del med lagerförloppet. Uppdragningen av lager 1976 drev upp handelssiffrorna och lageromsvängningen till 1977 fick sedan minuseffekter på världshandeln. Nyttillkomna omständigheter som växer i styrka och sannolikt påverkar handelsutbytet i inte oväsentlig omfattning är tendenser till ökad protektionism och den instabila situationen på den internationella valuta-marknaden.

Borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften i hela landet från den 1 juli 1978, som föreslås i den reviderade finansplanen, kommer att få betydelse för såväl exportutvecklingen som på förloppet på övriga områden i den svenska ekonomin. Borttagandet betyder att företagens arbetskraftskostnader sänks med ca 1,5 %, räknat för helår. I de effekt-kalkyler som har gjorts och som inarbetats i prognoserna i detta kapitel har antagits att konstnadssänkningen i huvudsak används till att sänka priserna.

Den totala exporten väntas öka med 5,8 % från 1977 till 1978, mätt i nationalräkenskapstermer. Exporten av bearbetade varor (exkl. fartyg), väntas öka med 8—10 %, medan råvaruexporten stiger något långsammare. Fartygsexporten verkar kraftigt nedhållande på exportvolymen; utförseln av fartyg torde nära nog halveras. Detta gäller främst nybyggda fartyg. Avgiftssänkningen har i kalkylerna bedömts sänka exportprisnivån med ca 0,5 procentenheter. Volymen påverkas av den extra prisdämpande åtgärden först med en viss eftersläpning. Med de elasticitetstal som har tillämpats av konjunkturinstitutet kan volymhöjningen troligen väntas uppgå till 0,1 % för helåret 1978. I sammanhanget finns det anledning att åter påpeka att de exportbedömningar som konjunktur-

Tabell 1: 3 Försörjningsbalans för 1978

	Miljarder kr. 1977, löpande priser	Procentuell volym- förändring, 1975 års priser:	
		1976— 1977	1977— 1978
<i>Tillgång</i>			
BNP	351,5	-2,5	0,8
Import	90,1	-4,5	-3,5
Summa tillgång	441,6	-2,9	-0,1
<i>Efterfrågan</i>			
Bruttoinvestering	71,4	-3,4	-0,9
Näringsliv	34,9	-6,5	-9,0
därav: industri	14,6	-16,3	-12,0
Statliga myndigheter och affärsverk	8,1	-3,7	7,9
Kommuner	14,5	8,6	0,1
Bostäder	13,9	-6,3	14,8
Lagerinvestering	-1,3	(-3,1) ¹	(-1,6) ¹
Privat konsumtion	189,3	-0,9	-1,0
Offentlig konsumtion	100,9	2,7	2,5
Statlig	31,7	0,6	-0,8
Kommunal	69,2	3,8	4,1
Tjänstenetto	-4,2
Export	85,5	0,2	5,6
Summa efterfrågan	441,6	-2,9	-0,1

¹ Lagerinvesteringarnas förändring i procent av föregående års bruttonationalprodukt.

institutet presenterar i kapitel 3 inte har kunnat inrymma effekterna av de ekonomisk-politiska förslag som lagts i den reviderade finansplanen.

Tillväxten av våra exportmarknader för bearbetade varor beräknas till 4 %. Relativpriset antas komma att sjunka med 5 à 5 1/2 % efter en nedgång med ca 3 % 1976—1977. Andelsvinster i storleksordningen 5 % för bearbetade varor har bedömts möjliga att nå 1978. Därvid har lagts in en bedömning att kvarvarande negativa effekter på andelsutvecklingen från prishöjningarna 1975 och 1976 blir mycket små eller obefintliga.

Omsvängningen väntas bli mycket markant för verkstadsexporten; från en liten tillbakagång 1977 till en ökning på ca 8 % i år. Pappersexporten som klarade sig förhållandevis hyggligt 1977 väntas öka med ytterligare 11 % i år och för järn och stål förutses en volymökning på 7 %. Även för trävaror och massa förutses en ökning.

Borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften syftar bl. a. till att uppnå en lägre inflationstakt. I den konkurrensutsatta sektorn av ekonomin får företagen utrymme för ytterligare relativa prissänkningar i förhållande till utländska konkurrenter både på hemma- och exportmarknad. I den skyddade sektorn där det är lättare för företagen att tillämpa

en stelare prissättning får man utgå från att prispolitiken får en sådan utformning att huvuddelen av avgiftssänkningen kommer konsumenterna tillgodo. Enligt konjunkturinstitutets prognos i kapitel 6 för konsumentprisernas utveckling skulle det vara möjligt att komma ner under den gräns för prisutvecklingen under 1978 som förutsätts i de på den privata arbetsmarknaden träffade avtalen. I den prognosen har den föreslagna avgiftssänkningen inte kunnat beaktas. Inräknat effekterna av borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften och sänkningen av diskontot med en halv procentenhet från den 20 april 1978, beräknas nu priserna öka med 8 % under loppet av året.

1978 års löneavtal ger, inberäknat en relativt låg löneglidning, en reallt disponibel inkomst som minskar med ca 1 1/4 %. De i kapitel 6 utförda beräkningarna över disponibelinkomstens fördelning visar att pensioner och transfereringsinkomster behåller sin reala köpkraft 1978. Som ovan nämnts har effekterna på priserna av avgiftssänkningen inte där kunnat beaktas.

Det torde vara rimligt att anta att konsumenterna försöker hålla kvar sina konsumtionsmöjligheter i år genom att sänka sparkvoten. Här har därför förutsatts att nedgången i den reala konsumtionsvolymen stannar vid 1 %. I genomsnitt för 1978 skulle då konsumtionsstandarden ligga på samma nivå som under första halvåret 1976. Detta innebär samtidigt att den lägsta nivån under 1978 skulle ha nåtts redan under första kvartalet och att volymen därefter sakta stiger under loppet av året.

Den offentliga konsumtionen präglas av två skilda tendenser. Statens egen konsumtion låg 1977 och kommer även 1978 att ligga på en ungefär oförändrad nivå. Kommunernas resursanspråk ökar dock; för 1978 väntas deras konsumtionsvolym öka med ungefär 4 %.

Detta är i och för sig en icke oväsentligt lägre takt än under 1975 och 1976 men fortfarande högt med tanke på det begränsade sammanlagda resursutrymmet för privat och offentlig konsumtion. Kommuninvesteringarna torde enligt bedömningar baserade på enkätmaterial ligga kvar på en oförändrad nivå 1978. Detta trots att bostadsinvesteringarna ånyo börjar öka, vilket regelmässigt ställer krav på kommunala följdinvesteringar.

Minskningen av lägenhetsreserven och anpassningen av lånemöjligheterna till kostnadsutvecklingen har skapat en grund för ett ökat bostadsbyggande, även av flerfamiljshuslägenheter. Påbörjandet av nya lägenheter tycks komma att ligga på den nivå som förutsades i finansplanen i januari, inemot 60 000 lägenheter.

Under 1978 kommer det ökade bostadsbyggandet att väga upp minskningar i byggaktiviteten på andra håll, exempelvis inom handel och industri. Handels investeringar minskar sålunda med närmare 10 % i år. Med tanke på de begränsade konsumtionsökningar som kan

väntas framöver torde investeringsnivån inom sektorn förbli låg under flera år.

Med tanke på den även i år låga vinstnivån och den betydande outnyttjade kapacitet som finns kan någon ökning av industriinvesteringarna inte väntas i år. Tillgängligt enkätmaterial tyder på en fortsatt investeringsminskning på drygt 10 %. Av avgörande betydelse för investeringsutvecklingen är hur stor den faktiska kapacitetsreserven är. Om denna reserv är mindre än vad tidigare trendmässiga samband indikerar skulle investeringsbehovet visa sig tidigare än om motsatsen gäller. En grundläggande förutsättning är dock att försäljnings- och vinstförväntningarna gradvis blir mera optimistiska.

Totalt innebär den skisserade utvecklingen att de fasta investeringarna fortsätter att sjunka något även 1978. Minskningarna hänför sig i första hand till näringslivet.

Avvecklingen av överlagren påbörjades under 1977, då också lagerpolitiken lades om. Denna avvecklingsprocess fortsätter under 1978, i särskilt hög grad under det första halvåret då basindustriernas lageravveckling är som mest omfattande. Inom verkstadsindustrin ligger tyngdpunkten i avvecklingen på andra halvåret. Lagerminskningen har av konjunkturinstitutet beräknats till 6 à 7 miljarder kr. motsvarande en produktionsnedhållande effekt om ca 1,5 % räknat på totalproduktionen.

Den ovan redovisade efterfrågeutvecklingen, med avräkning för importen, leder till att BNP ökar med ca 1 % i år. Den omstrukturering av ekonomin som pågår illustreras av att det i år för första gången på länge är varuproduktionen som ökar snabbare än tjänsteproduktionen. Industriproduktionen torde öka med ca 1/2 %. Den privata tjänsteproduktionen väntas komma att ligga på en oförändrad nivå.

Sysselsättningsmässigt fortsätter dock minskningen inom varuproduktionen, en minskning med över 20 000 personer mellan årsgenomsnittet 1977 och 1978 kan väntas för industrin. För utvecklingen under loppet av året torde detta ändå innebära en viss vändning uppåt mot slutet av året.

Även under 1978 kommer man att få räkna med betydande påfrestningar på arbetsmarknaden inom många regioner och inom flera branscher. Totalt sett är det dock troligt att efterfrågan i stort sett kommer att motsvara utbudet av arbetskraft. En viss ökning av arbetslösheten genomsnittligt sett kan möjligen komma att inträffa. I år föreligger särskilt stora osäkerheter i sysselsättningsberäkningarna. Speciellt gäller detta antagandena om i vilken grad bortfallet av arbetsinsatser genom införandet av den femte semesterveckan kommer att kompenseras av nyanställningar.

En låg inhemsk efterfrågenivå och en förbättrad konkurrenskraft för de svenska producenterna leder till att importen, i volym räknat, sjun-

Tabell 1: 4 Förändring i BNP-komponenterna i procent av bruttonationalprodukten föregående år 1974—1978

1975 års priser

	1974	1975	1976	1977	1978
Privat konsumtion	2,0	1,5	2,3	-0,5	-0,6
Statlig konsumtion	0,0	0,3	0,1	0,0	-0,1
Kommunal konsumtion	0,5	0,9	1,1	0,7	0,7
Bruttoinvesteringar	0,4	-0,1	-0,4	-0,7	-0,2
Lagerförändring	3,0	1,5	-0,7	-3,1	-1,6
Summa inhemsk efterfrågan	5,9	4,1	2,4	-3,6	-1,7
Nettoefterfrågan från utlandet ¹	-1,8	-3,3	-1,0	1,1	2,5
Summa BNP-ökning	4,1	0,8	1,4	-2,5	0,8

¹ Export av varor och tjänster ./ import av varor och tjänster.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån samt beräkningar utförda inom ekonomidepartementet.

ker med 3,5 %. Den konkurrensförbättring som avgiftssänkningen ger verkar i riktning mot en ytterligare sänkning av importnivån. Å andra sidan medger den lägre inflationstakten en något mindre nedgång i den privata konsumtionen än vad konjunkturinstitutet räknat med. Detta verkar i importhöjande riktning. De två nämnda tendenserna tar i stort sett ut varandra.

De fortsatta importpristegringarna leder till att vårt bytesförhållande, terms-of-trade, sjunker även 1978, med ca 3 %. Trots detta sker en kraftig förbättring av handelsbalansen från ett underskott på 4,6 miljarder kr. 1977 till ett beräknat överskott om nära 1 miljard kr. i år. Detta åstadkoms genom förbättringar i den reala balansen. Att sådana förbättringar kommer till stånd beror dels på positiva förskjutningar i konkurrenskraften, dels på att den inhemska efterfrågan hålls på en låg nivå, dels på den kraftiga lageravvecklingen. Sammantaget har importprognosen nedjusterats med ca två procentenheter sedan den preliminära nationalbudgeten.

Den kraftiga förbättringen av handelsbalansen motverkas inte helt av försämringen på tjänste- och transfereringsbalanserna. Tjänstebalansen försämras med ca 0,9 miljarder kr. Försämringen på transfereringsbalansen är större, ca 2 miljarder kr. och förklaras helt av ökade räntebetalningar på utlandsskulden samt ökat u-landsbistånd.

Totalt sett skulle en omsvängning i bytesbalansen på mer än 2,5 miljarder kr. kunna ske, från ett underskott på nära 15 miljarder kr. 1977 till drygt 12 miljarder kr. 1978. Utvecklingen mot ökande underskott i vår utrikesbalans förefaller därmed ha brutits. Som senare skall redovisas kan en viss rekyl förväntas under nästa år. Det främsta skälet härför är att importen i år utvecklas synnerligen svagt, beroende både på den all-

Tabell 1: 5 Bytesbalans för 1976—1978

Milj. kr., löpande priser

	1976	1977	1978 prognos
Export av varor	80 195	85 527	96 910
Import av varor	85 300	90 148	95 990
Handelsbalans	-5 105	-4 621	920
Korrigerig av handelsstatistiken	-106	-366	-375
Sjöfartsnetto	3 149	3 006	3 000
Resevaluta	-3 169	-3 601	-4 075
Övriga tjänster, netto	-2 888	-3 628	-4 000
Transfereringar, netto	-4 347	-6 510	-8 425
Korrigeringspost	800	800	800
Bytesbalans	-11 666	-14 920	-12 155

mänt svaga konsumtions- och investeringsefterfrågan och den fortsatta lagerneddragningen. En "normalisering" på dessa punkter kommer att föra med sig en avsevärt högre import. Förhoppningen är att exporten till dess hinner växa till i styrka i en sådan omfattning att dess ökning kan kompensera importtillväxten och den fortgående försämringen av tjänste- och transfereringsbalansen. I vart fall finns det skäl att varna för att den snabba förbättringen för bytesbalansen inte utan vidare kommer att bli permanent.

I tabell 1: 6 framgår utvecklingen och fördelningen av det finansiella sparandet för huvudsektorerna i ekonomin under 1976 t. o. m. 1978. Det totala sparandeunderskottet, bristen på sparande, är lika med underskottet på bytesbalansen. Sparandet i hushållen och inom den offentliga sektorn svarade 1976 och 1977 för positiva bidrag, medan näringslivet visade mycket kraftiga, och oförändrat stora minustal. En sådan bild av näringslivets finansiella situation överensstämmer med den statistik som nu föreligger avseende de större industriföretagens resultat för 1977. 550 företag med minst 200 anställda redovisar sammantagna ingen vinst alls efter avskrivningar och finansiella intäkter och kostnader. Resultatet har, i förhållande till omsättningen utvecklats på följande sätt, enligt statistiska centralbyrån. Genom omläggning av definitioner m. m. är uppgifterna för 1974—1976 inte i alla avscenden jämförbara med 1977 års siffror.

1974	1975	1976	1977
8 %	5 %	2 %	0 %

För en jämförelse mellan 1976 och 1977 redovisar statistiska centralbyrån följande tablå som avser 203 företag med 500 eller fler anställda,

för vilka det föreligger jämförbara uppgifter. (Rörelseresultat och bruttomarginal före avskrivningar och finansiella poster.)

	Omsättningsförändring, % 1976—1977	Ändring av rörelseresultat, % 1976—1977	Bruttomarginal	
			1976	1977
Samtliga industribranscher	+4	-30	7,0	4,7
Massa-, pappers- och pappersvaruindustrin	+8	-48	11,2	5,4
Järn-, stål- och metallverken	-2	..	-4,0	-4,5
Verkstadsindustrin	+3	-18	8,0	6,3

Av tabell 1: 6 framgår att den offentliga sektorns sammanlagda finansiella sparande skulle visa en fortgående kraftig försämring också från 1977 till 1978, trots en beräknad kraftig positiv omsvängning i kommunernas finansiella saldo. För näringslivet väntas däremot ske en påtaglig förbättring, till följd främst av den markanta förbättring som väntas för kostnadsutvecklingen. Med en antagen produktivitetsförbättring i den konkurrensutsatta industrin om drygt 5 % kan lönekostnadsökningen per producerad enhet bli 3—4 % i år mot drygt 12 % 1976—1977. Även om relativpriset på bearbetade exportvaror kan sänkas med 5 à 5 1/2 % innebär antagandet om en ökning av exportpriserna med 10 1/2—11 % i

Tabell 1: 6 Finansiellt sparande 1976—1978

Milj. kr., löpande priser

	1976	1977	1978
Bytesbalans	-11 700	-14 900	-12 200
Hushåll	10 100	16 800	17 700
Näringsliv	-24 900	-26 000	-12 600
Bostäder	-6 300	-6 300	-9 000
Offentlig sektor (inkl. socialförsäkringssektorn)	9 400	600	-8 300
Summa	-11 700	-14 900	-12 200

genomsnitt för denna typ av varor att en marginalökning kan komma till stånd 1978. Till detta kommer de positiva effekterna av volymökningarna.

I det följande avsnittet lämnas en sammanfattande beskrivning av kalkylerna rörande utvecklingen av den svenska ekonomin 1979 och 1980.

1.3 Utblick mot 1979 och 1980

För en bedömning av såväl effekterna som önskvärldheten av en viss ekonomisk politik är ofta ettårsperspektivet alltför kort. Många stabiliseringspolitiska åtgärder ger effekt först med stor tidseftersläpning, varför de måste vidtas mot bakgrund av en viss föreställning om ekonomins utveckling på ett par års sikt. Det får exempelvis anses välbelagt att de relativprisförändringar en devalvering ger upphov till ger märkbara effekter på marknadsandelarna två till tre år efter det att prisförändringen ägt rum. Bl. a. mot denna bakgrund presenteras även i årets reviderade nationalbudget en kalkyl över den ekonomiska utvecklingen i ett treårs-perspektiv. Dessa kalkyler avseende 1979 och 1980 avser att ge en sammanhållen bild av en ekonomisk utveckling som nu kan bedömas som möjlig mot bakgrund av de utvecklingslinjer i ekonomin som vi kan se i dag och mot bakgrund av den allmänna inriktningen av den ekonomiska politiken.

Naturligt nog bygger kalkylerna i många fall på relativt grova schablonantaganden och många av de antaganden som gjorts beträffande de yttre förutsättningarna för ekonomins utveckling får betraktas som mycket osäkra. Kalkylerna får därför betraktas mera som räkneexempel än som prognoser. En utförlig presentation av kalkylerna ges i kapitel 10 i den reviderade nationalbudgeten, varför vi här skall nöja oss med att diskutera kalkylens huvudresultat och några av de grundläggande förutsättningarna.

En viktig utgångspunkt vid utformningen av kalkylerna har varit att den ekonomiska politiken även fortsättningsvis inriktas på att återföra den svenska ekonomin till balans. Ett huvudmål för den ekonomiska politiken måste därmed vara att skapa förutsättningar för en kraftig dämpning i pris- och kostnadsutvecklingen, vilket dels innebär en återgång till en lägre prisökningstakt och dels att skapa utrymme för en fortsatt förbättring i industrins konkurrenskraft. Därmed möjliggörs en höjning av aktivitetsnivån i ekonomin samtidigt som en förbättring i vår externa balans kan komma till stånd. En viktig förutsättning i detta sammanhang har varit att finanspolitiken utformas så att den inhemska efterfrågeutvecklingen inte äventyrar prisstabiliseringsmålet eller en fortgående förbättring i bytesbalansen.

När det gäller att bedöma våra möjligheter att nå balans i den svenska ekonomin är frågan om hur världsekonomin kommer att utvecklas centralt. Svaret på denna fråga är i sin tur i hög grad beroende på vilken ekonomisk politik regeringarna i de stora industriländerna kommer att föra. Den nuvarande situationen med mycket lågt kapacitetsutnyttjande och låg sysselsättning i så gott som samtliga industriländer samt en i de flesta länder sjunkande prisökningstakt, skulle i princip kunna ge ett

mycket gott utgångsläge för en kraftig ekonomisk expansion, förutsatt att adekvata stimulansåtgärder sattes in framför allt i de starka industriländerna med stora överskott i bytesbalansen. Det förefaller emellertid som om den kraftiga prioriteringen av inflationsbekämpning i dessa länder kommer att resultera i en mycket försiktig ekonomisk politik även fortsättningsvis. Det finns därmed knappast anledning att förvänta sig något avgörande bidrag till en högre tillväxt i världsekonomin från dessa länder. Det finns också mycket som tyder på att den amerikanska ekonomin nu nått en mättnadsfas i sin mycket långvariga konjunkturuppgång. Man kan exempelvis peka på den press uppåt på räntenivå och prisökningstakt som kunnat förmärkas under de senaste månaderna. Detta kan förväntas ha en dämpande effekt på ekonomins reala utveckling. Därtill kommer att den tilltagande inflationstakten i förening med dollarns svaga ställning kan förväntas leda till en relativt försiktig ekonomisk politik även i Förenta staterna.

Det förefaller mot bakgrund av vad som här sagts finnas stora risker för en relativt svag utveckling av världsekonomin under den period som omfattas av kalkylen. För 1979 har antagits en tillväxt i världshandeln med 5 % och för 1980 med 6 %. Med tanke på den långsamma ekonomiska utvecklingen och regeringarnas prioritering av prisstabiliseringsmålet är det naturligt att anta en måttlig tillväxt i världshandelspriserna under de båda åren. I kalkylen har antagits en ökning med 5 % vardera året.

Denna relativt svaga internationella utveckling gör att möjligheterna till en återhämtning av exporttillväxten under de närmaste åren i mycket hög grad beror på i vilken takt vår exportindustri kan återvinna marknadsandelar. Förutsättningen för ett återtagande av marknadsandelar har redan skapats genom de devalveringar som vidtagits under 1977 och genom det tvåårsavtal som nyligen slutits mellan parterna på den privata arbetsmarknaden. Den minskning av arbetsgivaravgifterna som föreslås i årets reviderade finansplan kommer ytterligare att bidra till en förstärkning av industrins konkurrenskraft.

Mot bakgrund av vidtagna åtgärder och den löneutveckling som ligger i avtalet kan man förvänta sig att den sänkning av våra relativpriser som inträffade 1977 och som beräknas inträffa under 1978 kommer att bli bestående. Kalkylerna indikerar också att vi kommer att få en utveckling i kostnaden per producerad enhet, som ligger lägre än den vi kan förvänta oss i våra viktigare konkurrentländer. Det är en vansklighet att översätta denna förbättring av vår konkurrenskraft till en preciserad uppskattning av marknadsandelsutvecklingen för svensk export. Den mycket kraftiga nedgång i den svenska exportens marknadsandelar, som följde på höjningen av de svenska exportvarornas relativpriser 1975—1976, indikerar i och för sig att exportefter-

frågans priskänslighet när det gäller bearbetade varor skulle vara hög. Antar vi att denna höga priskänslighet råder även vid nedgången i relativpriserna under 1977 och 1978 skulle vi kunna förvänta oss en mycket snabb uppgång i exportefterfrågan på bearbetade varor. Här har dock en försiktigare kalkyl gjorts. En något lägre priskänslighet än den som konjunkturinstitutet arbetar med i samband med bedömningarna av effekten av de tidigare relativprishöjningarna har använts. Även med detta mera försiktiga elasticitetsantagande får vi en uppgång i exporten av bearbetade varor med ca 7 % 1979 och ca 9 % 1980. En samlad bild av exportens utveckling ges i följande tablå.

Export 1977—1980

Årlig procentuell volymförändring

	1977	1978	1979	1980
Export av varor	0,2	5,6	5,8	7,9
Export av varor och tjänster	0,3	5,0	5,5	7,5

Även på hemmamarknaderna förlorade svenska producenter marknadsandelar under 1975 och 1976. Detta bäddade för en mycket kraftig importökning dessa år. Även när det gäller importen kan vi förvänta oss ett återtagande av marknadsandelar till följd av den tidigare diskuterade förbättringen i den svenska industrins konkurrenskraft. Därför kan vi förutse en i förhållande till den inhemska efterfrågeutvecklingen långsam importökning under 1979 och 1980. Importökningen 1979 uppgår sålunda till ca 4 % och 1980 till ca 5 %. Eftersom BNP-tillväxten är 3,5—4 % 1979 och 4—4,5 % 1980 innebär detta att importelasticiteten med avscende på BNP båda åren ligger nära ett, vilket historiskt sett är ett mycket lågt värde. Den här beskrivna utvecklingen ger en förbättring av handelsbalansen med ungefär 5 miljarder kr. mellan 1978 och 1980. Samtidigt försämras tjänste- och transfereringsnettot med ca 4 miljarder kr., vilket innebär att förbättringen i bytesbalansen stannar vid drygt 1 miljard kr. Därmed ger bytesbalansens saldo 1980 enligt kalkylen ett underskott på 10,9 miljarder kr.

Inledningsvis berördes det principiella synsätt som ligger bakom den utveckling av inhemska efterfrågan som ingår i kalkylen. Efterfrågeutvecklingen förutsätts vara ett resultat av en relativt stram finanspolitik som tar sikte på en dämpning av prisstegringstakten och en fortgående förbättring i bytesbalansen. När det gäller det senare målet ger en långsam inhemska efterfrågeutveckling effekter på två sätt. Dels hålls import-

efterfrågan nere och dels skapas utrymme för en nödvändig expansion i exportindustrin.

Den privata konsumtionen ökar med 1,5 % per år såväl 1979 som 1980. Denna ökning motsvarar för övrigt den reallöneökning som ligger i kalkylerna. Den offentliga konsumtionen ökar med 2,2 % per år. Även investeringarna har, med undantag för bostadsinvesteringarna, bedömts öka relativt långsamt. De totala bruttoinvesteringarna ökar sålunda med 3,4 % 1979 och 3,7 % 1980. Speciellt intressanta är industriinvesteringarna, som även ökar relativt långsamt från den låga nivån 1978. Bakgrunden till detta är den låga vinstnivån och det låga kapacitetsutnyttjandet i utgångsläget. Det är först när vi fått en ökning av såväl vinster som kapacitetsutnyttjande som en uppgång i industriinvesteringarna kan bedömas som sannolik. Därför får vi en mer markant uppgång i industriinvesteringarna först 1980, sedan vinstnivå och kapacitetsutnyttjande närmat sig normala nivåer. En sammanfattning av den här beskrivna utvecklingen ges i försörjningsbalansen i tabell 1: 7.

Den totala produktionen i ekonomin ökar med 3,5—4 % 1979 och 4—4,5 % 1980. Industriproduktionens ökning är 5 % 1979 och 6 % 1980. När det gäller produktivitetens utvecklingen i främst industrin, är denna på grund av det låga kapacitetsutnyttjandet till mycket stor del beroende av produktionsutvecklingens storlek och av kapacitetsgapet

Tabell 1: 7 Försörjningsbalans 1977—1980
Årlig procentuell förändring

	1977	1978	1979	1980
BNP	-2,5	0,8	3,7	4,3
Import av varor	-4,5	-3,5	4,1	5,5
Summa tillgång	-2,9	-0,1	3,7	4,5
Privat konsumtion	-0,9	-1,0	1,5	1,5
Offentlig konsumtion	2,7	2,5	2,2	2,2
Bruttoinvestering	-3,4	-0,9	3,4	3,7
Lagerinvestering ¹	-3,1	-1,6	1,0	1,3
Tjänstenetto ¹	-0,2	0,0	0,0	0,0
Export av varor	0,2	5,6	5,8	7,9
Summa efterfrågan	-2,9	-1,0	3,7	4,5

¹ Lagerinvesteringarnas och tjänstenettots förändring är beräknade i procent av föregående års BNP.

i utgångsläget. I kalkylerna ökar arbetsproduktiviteten i industrin med 6 % 1979 och 7 % 1980. Eftersom utvecklingen av den potentiella produktiviteten får bedömas vara betydligt lägre, reduceras kapacitetsgapet i industrin under kalkylperioden. Sysselsättningen i industrin väntas

visa en mindre uppgång under loppet av 1979 och 1980. I hela ekonomin får vi emellertid en inte obetydlig ökning av sysselsättningen. Uppgången är 40 000 personer 1979 och 50 000 personer 1980. Större delen av denna ökning faller på kommunerna.

UTVECKLINGEN INOM OLIKA OMRÅDEN

2 Det internationella läget

2.1 Sammanfattande översikt

Utvecklingen 1977

Den ekonomiska utvecklingen inom OECD-området 1977 blev svagare än väntat. Den sammantagna tillväxten stannade något under 3,5 %, vilket var avsevärt lägre än förutsett vid årets början. Dessutom skedde en successiv försvagning under loppet av året. Den långsamma tillväxttakten ledde till en fortsatt ökning i arbetslösheten. Det totala antalet arbetslösa i OECD-länderna vid utgången av 1977 översteg 16 miljoner personer. Den ojämna fördelningen i de externa balanserna mellan OECD-länderna förvärrades under 1977. Överskottsländerna ökade sitt bytesbalansöverskott, medan många mindre länder fortsatte att ackumulera betydande underskott.

Tabell 2: 1 Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder 1975—1978
Årlig procentuell förändring

	Andel av OECD- områdets totala BNP (%) ¹	1975	1976	1977	1978 ²
<i>De sju stora länderna</i>					
Förenta staterna	39,4	-1,8	6,0	4,9	4—5
Japan	13,0	2,4	6,3	5,1	5—5,5
Förbundsrepubliken Tyskland	10,5	-3,2	5,6	2,4	3—4
Frankrike	8,1	-1,1	5,2	2,4	3—3,5
Storbritannien	5,1	-1,8	2,1	0,3	3—3,5
Italien	4,0	-3,5	5,6	2,0	2—3
Canada	4,4	1,1	4,9	2,3	3,5—4,5
<i>Norden</i>					
Danmark	0,9	-1,1	5,5	1,5	0,5—1,5
Finland	0,7	0,5	0,4	-0,7	0—1
Norge	0,7	3,5	6,0	3,9	4—5
Sverige	1,7	0,9	1,5	-2,5	0,8
<i>Vissa andra OECD-länder</i>					
Belgien	1,6	-1,9	2,3	2,5	2—3
Nederländerna	2,1	-1,1	4,6	2,5	2—3
Schweiz	1,3	-7,6	0,5	2,8	1—2
Österrike	0,9	-2,0	5,2	3,5	1—2
<i>OECD-Europa</i>	40,7	-1,6	4,2	2,0	2,5—3
<i>OECD-totalt</i>	100,0	-1,0	5,2	3,5	3,5—4

¹ 1976 års priser och växelkurser.

² Ekonomidepartementets bedömning.

Källor: OECD och nationell statistik.

Bland de större ekonomierna uppvisade endast den amerikanska en god utveckling. En bred uppgång både i den privata konsumtionen och de fasta investeringarna gav en tillväxt i bruttonationalprodukten på nära 5 %. En snabb ökning av sysselsättningen medförde att arbetslösheten kunde reduceras väsentligt, trots en samtidig kraftig tillväxt av arbetskraften. Den kvardröjande skillnaden i konjunkturfas mellan å ena sidan Förenta staterna och å andra sidan flertalet övriga industriländer bidrog till att den amerikanska bytesbalansen undergick en fortsatt avsevärd försvagning. Bytesbalansen resulterade 1977 i ett underskott på ca 20 miljarder dollar efter i det närmaste jämvikt året innan.

Också för Japans del kan man konstatera en ekonomisk tillväxt på ca 5 %. Den inhemska efterfrågeutvecklingen var här emellertid påfallande svag. Det var i stället exportefterfrågan som gav draghjälp åt den japanska ekonomin. Överskottet i bytesbalansen ökade därmed mycket markant, och det kom att uppgå till ca 11 miljarder dollar.

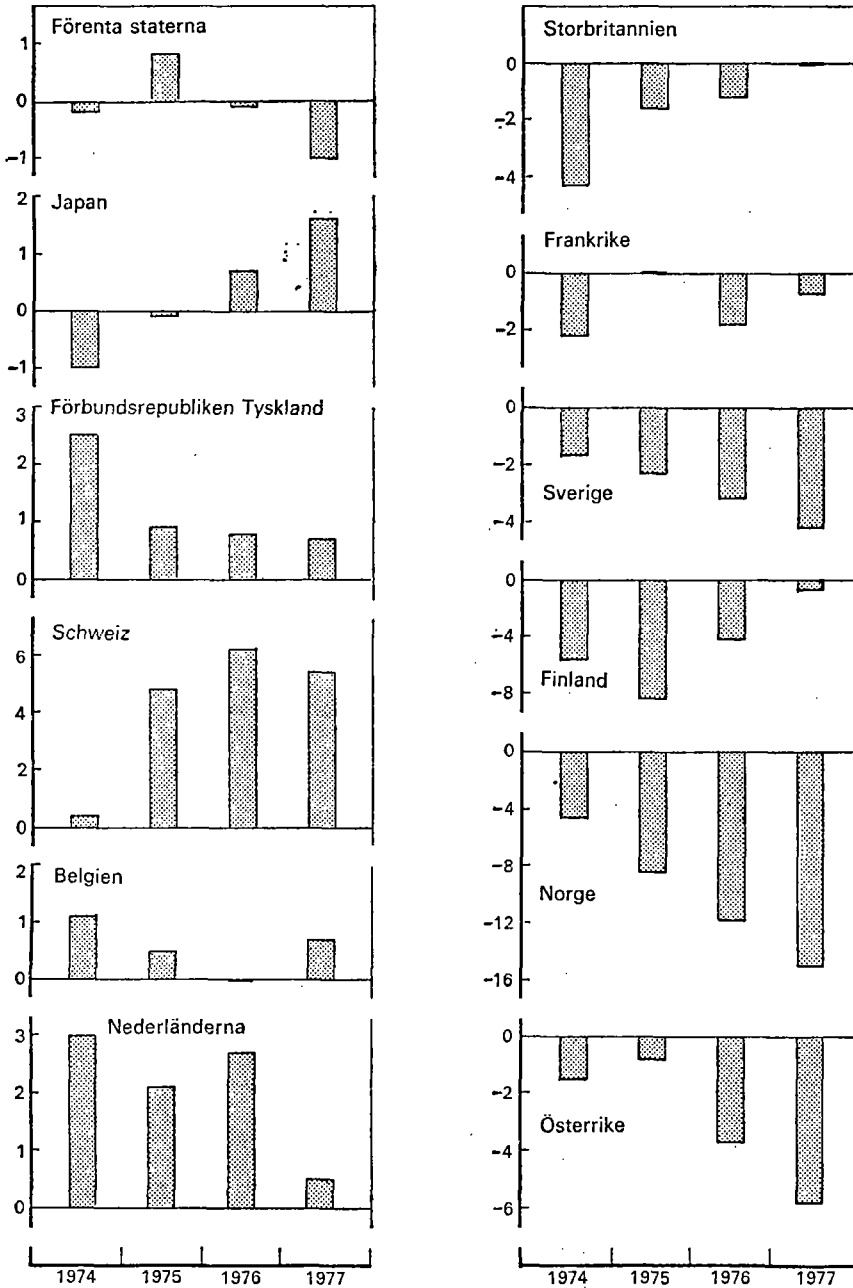
I de västeuropeiska ekonomierna var utvecklingen svagare, och tillväxten stannade sammantaget vid knappt 2 %. En allmänt stram inriktning av politiken i flertalet länder bidrog till denna utveckling. I Förbundsrepubliken Tyskland medförde en oväntat kraftig indragning av köpkraft via skatterna en långsam ökning av den privata konsumtionen. Tillväxtprognoserna fick här revideras nedåt efterhand, och ökningen i bruttonationalprodukten kom att uppgå till inte fullt 2,5 %. Bytesbalansen uppvisade ett ungefär oförändrat stort överskott jämfört med 1976, eller motsvarande ca 3,5 miljarder dollar. Den ekonomiska politiken i Frankrike, Storbritannien och Italien var under 1977 i första hand inriktad på att åstadkomma balans i utrikesbetalningarna och nedbringa prisstegringarna. För Storbritanniens och Italiens del kom detta att medföra nära nog stagnation i produktionen. Den franska ekonomin uppvisade en tillväxt på ca 2,5 %, dvs. högre än det västeuropeiska genomsnittet. Framgångarna i kampen mot inflationen blev dock mindre i Frankrike än i Storbritannien och Italien, där man lyckades dämpa prisstegringstakten avsevärt. De två senare länderna uppnådde också jämvikt i bytesbalanserna. Det franska underskottet halverades under året.

För de mindre industriländerna kom de betydande underskotten i bytesbalansen efterhand att bli en allt viktigare restriktion på den ekonomiska utvecklingen. Politiken i många mindre länder lades därför om i en mer restriktiv riktning. Särskilt markerad blev denna utveckling i de nordiska länderna. Sammantaget inträffade här en viss nedgång i den totala produktionen. Hade det inte varit för expansionen inom den norska oljesektorn, hade nedgången kommit att bli betydligt större.

Betraktar man utvecklingen av de enskilda efterfrågekomponenterna, kan man konstatera att den privata konsumtionen varit en pådrivande faktor i flertalet länder. Den offentliga konsumtionen däremot visade i linje med den restriktiva ekonomiska politiken generellt små öknings-

Diagram 2: 1 Bytesbalansläge i relation till bruttonationalprodukten i vissa länder 1974—1977

Procent

Källor: OECD och nationell statistik.

tal. Med Förenta staterna som viktigt undantag noterades vidare för näringslivets investeringar en fortsatt svag utveckling. Förklarande faktorer i detta sammanhang är det låga kapacitetsutnyttjandet, det historiskt sett låga vinstläget och det sviktande förtroendeklimatet. Också när det gäller bostadsbyggandet skiljer sig bilden i Förenta staterna från utvecklingen i övriga länder. Medan bostadsinvesteringarna ökade med nära 20 % i Förenta staterna, noterades en direkt tillbakagång i flera länder. Lagerinvesteringarna fick inte det stora inflytande på konjunkturförloppet som de haft under föregående år. Ett undantag utgjorde de nordiska länderna, där lagerrörelserna hade en kraftigt neddragande effekt på totalproduktionen.

Den snabba produktionsutvecklingen i Förenta staterna möjliggjorde en nedgång i arbetslösheten från nära 8 % i slutet av 1976 till mindre än 6,5 % i december förra året. I övriga större länder däremot ökade åter arbetslösheten. I Västeuropa steg den snabbt under årets första tre kvartal för att därefter stabiliseras på en hög nivå. Ett allvarligt problem inom hela OECD-området är den höga ungdomsarbetslösheten. För att komma tillrätta med arbetslöshetsproblemen har flertalet regeringar introducerat aktivt stödjande ekonomisk-politiska åtgärder. Detta har bidragit till att öka den dolda arbetslösheten, vilket bl. a. kommit till uttryck i en generell svag produktivitetsutveckling.

Till de positiva inslagen i den ekonomiska utvecklingen under 1977 hör den dämpning av prisstegringarna som ägde rum under årets senare del. Detta hänger givetvis samman med den svaga efterfrågesituationen, men också andra faktorer hade en viktig inverkan. Efter att ha accele-

Tabell 2: 2 Konsumentprisernas utveckling 1974—februari 1978

Årlig procentuell förändring

	1974	1975	1976	1977	Feb 1977 —Feb 1978
Förenta staterna	11,0	9,1	5,8	6,5	6,3
Japan	24,5	11,8	10,3	8,0	4,2
Förbundsrep. Tyskland	7,0	6,0	4,5	3,9	3,1
Nederländerna	9,6	10,2	8,8	6,7	5,1
Schweiz	9,8	6,7	1,7	1,3	1,1
Frankrike	13,7	11,7	9,6	9,5	9,2
Storbritannien	16,0	24,2	16,5	15,9	9,5
Italien	19,1	17,0	16,8	19,3	14,1
Canada	10,8	10,8	7,5	8,0	8,7
Belgien	12,7	12,8	9,2	7,1	5,4
Österrike	9,5	8,4	7,3	5,5	3,8
Sverige	9,9	9,8	10,3	11,4	14,1
Norge	9,4	11,7	9,1	9,1	9,1
Finland	16,9	17,9	14,4	12,7	10,5
Danmark	15,3	9,6	9,0	11,1	13,1
OECD-totalt	13,3	10,7	8,0	7,9	6,6
OECD-Europa	12,1	12,1	9,6	9,3	7,5

Källa: OECD.

rerat något under våren visade råvarupriserna en nedåtgående trend under resten av året. Detta slog så småningom igenom i konsumentprisedet. En annan viktig faktor i sammanhanget är den inkomstpolitik som flera länder bedrev med betydande framgång. Även om den genomsnittliga inflationstakten har minskat, kvarstår stora skillnader i prisutvecklingen mellan olika länder. Om man ser på konsumentprisernas ökningsmätta i löpande tolv månaderstal, låg Frankrike, Storbritannien, Italien och de nordiska länderna fortfarande över OECD-genomsnittet i december 1977. Japan lyckades att väsentligt reducera inflationen och var nere i en ökningstakt på mindre än 5 %. Förbundsrepubliken Tyskland och Schweiz uppvisade fortfarande låga ökningstal på 3,5 resp. 1 %. I Förenta staterna låg konsumentpriserna vid slutet av 1977 nära 7 % högre än ett år tidigare.

Världshandelns tillväxt blev tillbakahållen under 1977. Efter att ha expanderat med ca 12 % 1976, föll tillväxten tillbaka till 4 à 5 % förra året. Utvecklingen av handeln mellan OECD-länderna var särskilt svag, men kompensades delvis av en fortsatt stark uppgång i exporten till OPEC-länderna. Dessutom märktes en tydlig ökning av efterfrågan från icke-oljeproducerande utvecklingsländer mot slutet av 1977.

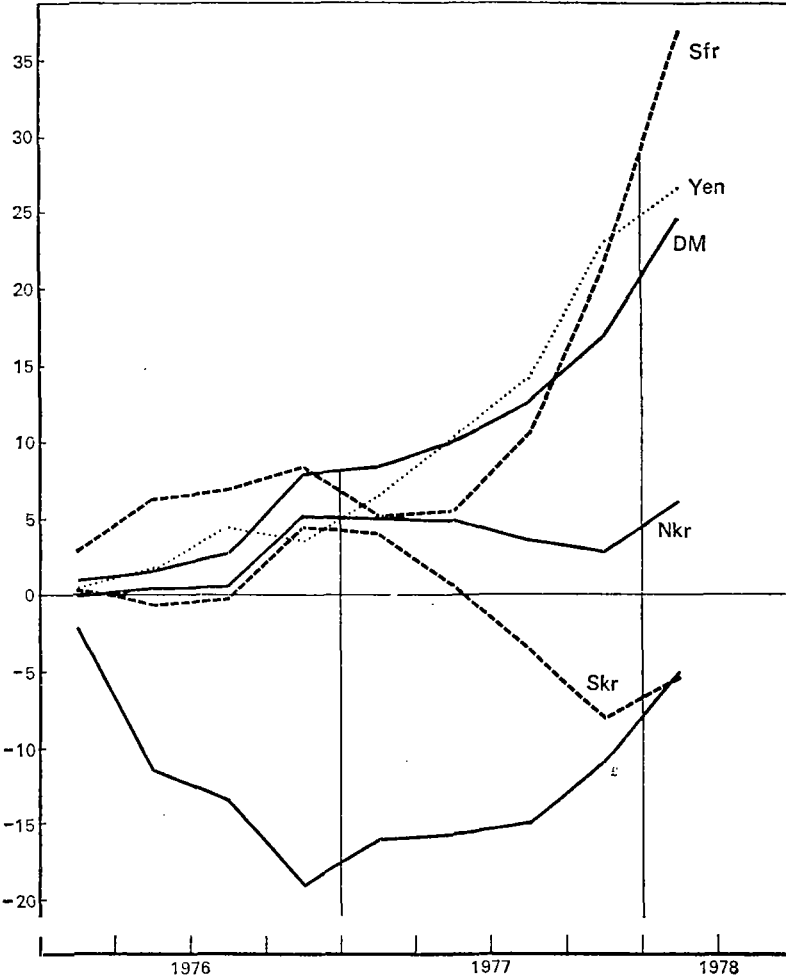
Den ökande ojämvikten i fördelningen av överskott och underskott i bytesbalanserna återspeglades i en stigande oro på valutamarknaderna. Under de senare månaderna av året resulterade tidigare uppbyggda spänningar i betydande kursförskjutningar mellan viktigare valutor. Överskottsländerna upplevde en kraftig appreciering av sina valutor, samtidigt som dollarns värde sjönk. I effektiva termer steg den japanska yenen och schweizerfrancen med ungefär 18 resp. 15 % under loppet av 1977. D-markens värde steg med ca 5 %, och dollarkursen sjönk ungefär lika mycket.

Utformningen av penningpolitiken i flertalet industriländer betingades i stor utsträckning av valutasituationen. Ränteläget i överskottsländerna pressades ned till historiskt mycket låga nivåer. I de länder där bytesbalansen hade börjat utvecklas i positiv riktning, framför allt Storbritannien och Italien, genomfördes en successiv sänkning av räntorna. I Förenta staterna utgjorde inte penningpolitiken något hinder för den pågående expansionen. I linje med den ökade efterfrågan på krediter skedde dock en måttlig dragning uppåt av ränteläget under loppet av 1977. De mindre underskottsländerna förde i allmänhet en mycket stram penningpolitik, framtvungad av hänsynen till den externa situationen.

Den allmänt sett strama inriktningen av finanspolitiken var en starkt bidragande orsak till den låga aktivitetsnivån inom OECD-länderna under 1977. När det efterhand stod klart hur svag den underliggande trenden var, sattes begränsade stimulansåtgärder in i ett flertal länder. Dessa åtgärder kom dock i allmänhet för sent för att i nämnvärd utsträckning påverka konjunkturförloppet under 1977. Överskottsländerna blev både

Diagram 2: 2 Kursutvecklingen mot US \$ för vissa valutor 1976 — 1 kv. 1978. Procentuell förändring från fjärde kvartalet 1975

Kvartalsmedelvärde¹

¹ 1 kv. 1978 utgör medelvärdet för årets tio första veckor.

Källa: Ekonomidepartementet.

inom internationella ekonomiska organisationer och i bilaterala sammanhang utsatta för ett starkt tryck att vidta expansiva ekonomisk-politiska åtgärder för att dels förstärka den allmänna konjunkturutvecklingen i världsekonomin, dels bidra till anpassningen av rådande externa obalanser. Under 1977 var det emellertid endast Förenta staterna som genom sitt bytesbalansunderskott kom att lämna ett väsentligt bidrag till denna anpassning.

I Förbundsrepubliken beslutades dock under våren 1977 om ett flerårigt offentligt investeringsprogram. Investeringar i en omfattning av ca 3 miljarder D-mark effektuerades under 1977. Ett skattesänkings-

paket till en total kostnad av drygt 10 miljarder D-mark, motsvarande ca 1 % av bruttonationalprodukten, antogs vidare under hösten. Den övervägande effekten härav infaller under innevarande år. Också i Japan vidtogs vissa konjunkturstödjande åtgärder. Efter några mer begränsade åtgärder tidigare under året presenterades i höstas ett stimulansprogram uppgående till ca 1 % av bruttonationalprodukten. Tyngdpunkten var här lagd på ökade offentliga utgifter och stöd till bostadsbyggandet.

Ytterligare ett antal länder vidtog stimulansåtgärder under hösten. Sålunda genomfördes skattesänkningar i bl. a. Storbritannien och Kanada. I båda dessa länder hade arbetslösheten ökat kraftigt. Konjunkturstödjande åtgärder presenterades också i Förenta staterna under våren. Dessa åtgärder adderade till effekterna av den tidigare förda expansiva politiken.

Utsikter för 1978

I den preliminära nationalbudgeten förutsågs att det internationella konjunkturläget skulle förbättras något under de inledande månaderna 1978 som en följd av de ekonomisk-politiska initiativ som vidtagits under hösten 1977. Konjunkturindikatorerna i vissa länder ger också en något ljusare bild av läget i början av 1978 jämfört med situationen några månader tidigare. I Förbundsrepubliken Tyskland hade kurvan för industriproduktionen börjat pekat uppåt, och orderingången tyder på att denna tendens kommer att hålla i sig ytterligare en tid framåt. Också i Japan antyder tillgängliga data, t. ex. utvecklingen av detaljhandels försäljning, en viss förbättring av konjunkturläget jämfört med i höstas. Detaljhandels försäljning har varit gynnsam också i Storbritannien. Den nedpressning av inflationstakten under 10 % i löpande tolv månaderstal som ägt rum där, pekar mot en fortsatt expansion av hushållens konsumtion. Den positiva konsumtionsutvecklingen har emellertid ännu inte reflekterats i en uppgång av industriproduktionen. I den franska ekonomin är läget likartat. Industriproduktionen stagnerar trots en ökande detaljhandel, samtidigt som prisstegringarna har dämpats avsevärt de senaste månaderna. I de flesta övriga länder är det svårare att finna några positiva tecken. För de mindre ekonomierna, och då särskilt i våra nordiska grannländer, framstår läget snarare som dystrare nu än för några månader sedan. Flertalet konjunkturindikatorer i Förenta staterna angav något oväntat negativa värden i början på året. Orsakerna till detta torde dock vara av tillfällig karaktär, såsom inflytandet av den ovanligt kalla väderleken och den utdragna kolgruvstrejken. Den underliggande konjunkturtrenden i den amerikanska ekonomin förefaller vara relativt stark, vilket antyds av bl. a. en fortsatt nedgång av arbetslösheten och en ökning av sysselsättningen under första kvartalet i år. Dämpningen i början av året var emellertid så betydande att den

får en negativ inverkan på den genomsnittliga tillväxten i den amerikanska ekonomin 1978.

Mot bakgrund av den måttliga, i vissa fall svaga, försäljningsutvecklingen, bedömdes lagren som alltför stora på många håll under 1977. Under senare delen av året skedde en anpassning nedåt av lagren. Särskilt påtagligt var detta i Förenta staterna. Det finns därför anledning räkna med att lagerutvecklingen ej kommer att ha någon nämnvärt neddragande effekt på produktionen den närmaste tiden.

Förtroendeklimatet inom näringslivet är generellt sett svagt. I Japan och Förbundsrepubliken Tyskland bidrar valutornas apprecieringar till att skapa pessimism. Också i Förenta staterna ser företagen i allmänhet dystert på framtidsutsikterna. Detta är förvånande dels med tanke på den hittillsvarande gynnsamma utvecklingen, dels med hänsyn till att administrationen klart deklarerat att man avser att hålla uppe den nuvarande expansionstakten i ekonomin ytterligare ett par år.

Jämfört med 1977 kommer den ekonomiska politiken i de större länderna att i år ge ett ökat bidrag till den totala efterfrågan. I Förenta staterna innehåller budgetförslaget för budgetåret 1978/79 en skattesänkning på 25 miljarder dollar. Denna bedöms kunna kompensera för den avmattning mot slutet av 1978 som många bedömare förutsåg skulle ha inträffat om inga ytterligare stimulanser hade satts in. Även den japanska finanspolitiken kommer att verka konjunkturstödjande. Tilläggsbudgeten från december 1977 innebar ökade statliga utgifter under det första kvartalet i år. Också den budget som trädde i kraft den 1 april i år är allmänt expansiv. Utgifterna i budgeten ökas med ca 20 % i löpande priser. De stimulansåtgärder som beslutades i Förbundsrepubliken Tyskland förra året kommer att fortsätta att påverka utvecklingen under 1978. Den västtyska regeringen har dock hittills avvisat uppmaningar att stimulera ekonomin ytterligare. Man menar att tillräckliga åtgärder redan vidtagits för att öka den inhemska efterfrågan och att man vill avvakta tills ett statistiskt underlag finns för första kvartalet i år innan man överväger ytterligare stimulanser.

Omläggningen av den ekonomiska politiken i både Japan och Förbundsrepubliken Tyskland representerar viktiga steg i expansiv riktning. Den svaga utvecklingen i dessa ekonomier under andra halvåret i fjol och den depressiva effekten på den inhemska efterfrågan av valutauppskrivningarna, gör det dock tveksamt om hittills vidtagna åtgärder är tillräckliga för att de interna tillväxtmålen skall kunna uppnås. Dessa båda länder måste fortfarande anses ha ett betydande utrymme att öka den interna efterfrågan. Överskotten i bytesbalanserna väntas inte reduceras i någon större utsträckning i år, och prisstegringstrenden pekar nedåt. Flertalet övriga länder har små möjligheter att vidta stimulansåtgärder, om inte Japan och Förbundsrepubliken Tyskland går före i en allmän expansion av ekonomierna inom OECD-området. Endast Stor-

Tabell 2: 3 Bytesbalansutvecklingen i vissa länder 1974—1977
Miljarder dollar

	1974	1975	1976	1977
Förenta staterna	-0,75	11,5	-1,4	-20
Japan	-4,75	-1,0	3,7	11,0
Förbundsrep. Tyskland	9,75	4,0	3,4	3,5
Nederländerna	2,0	1,5	2,4	0,5
Schweiz	0,3	2,5	3,5	3,3
Frankrike	-6,0	0	-6,1	-2,8
Storbritannien	-8,0	-3,5	-2,5	0
Italien	-8,0	-0,5	-2,8	1,5
Canada	-1,5	-5,0	-4,2	-3,8
Belgien-Luxemburg	0,5	0,5	-0,1	0,5
Sverige	-1,0	-1,5	-2,4	-3,25
Övriga OECD	-3,5	-9,5	-20,0	-22,5
OECD-totalt	-32,5	-6,5	-26,5	-32
OPEC-länderna	62,0	34,5	42,0	37
Icke oljeproducerande utvecklingsländer	-22,5	-32,5	-26,0	-23

Källor: OECD och nationell statistik.

Storbritannien har lyckats förbättra den externa situationen och inflationsutsikterna i en sådan utsträckning, att ytterligare stimulansåtgärder har bedömts kunna genomföras. Dessa förutses få ett betydelsefullt inflytande på konjunkturförloppet i år. Även för Frankrikes del torde det finnas ett visst, om än begränsat utrymme för stimulansåtgärder. I andra länder utgör den externa situationen en alltför stor begränsning för att ekonomisk-politiska initiativ i expansiv riktning skall kunna genomföras. Bytesbalansutvecklingen under de senaste månaderna har tvärtom tvingat flera av de mindre länderna att slå in på en ännu stramare kurs.

Återhämtningen från den svåra konjunkturedgången 1974—1975 har hittills gått i ett så långsamt tempo att arbetslösheten i industriländerna utanför Förenta staterna fortsatt att stiga. Mot bakgrund av den nuvarande ekonomisk-politiska inriktningen är det knappast sannolikt att tillväxten i OECD-länderna i år kommer att överstiga 4 %. För Väst-europas del kan ökningen i bruttonationalprodukten väntas stanna vid 2,5—3 %. Det beräknas emellertid att en tillväxt på minst 4,5 % skulle krävas för att en nedgång i arbetslösheten skall komma till stånd. Sannolikt kommer därför arbetslösheten i Västeuropa att öka under innevarande år. Det framstår mot den bakgrunden inte bara som önskvärt, utan också sannolikt att ytterligare expansiva åtgärder kommer att sättas in i vissa länder under året.

Liksom under 1977 väntas utvecklingen i de utomeuropeiska OECD-länderna bli förhållandevis hävdad. En ekonomisk tillväxt på ca 4,5 % är trolig för Förenta staternas del. Skattesänkingspaketet kommer att ge en välbehövlig stimulans till den privata konsumtionen, och lagerinvesteringarna kan förutses ge ett visst positivt bidrag till efterfrågan. Bostadsbyggandet har hittills expanderat i en så snabb takt, att man

sannolikt inte kan undvika en viss avmattning. Den höjning av ränteläget som skett den senaste tiden och den ytterligare uppgång som eventuellt förutses verkar också dämpande på bostadsinvesteringarna. För övriga fasta investeringar framstår utsikterna som goda. Kapacitetsutnyttjandet har nu nått en sådan nivå, att det bör verka pådrivande på investeringarna. Ett osäkerhetsmoment är dock det svaga förtroendeklimatet inom näringslivet. Sammantaget torde de fasta investeringarna kunna öka med inemot 6 % i år.

Den fortsatta uppgång som förutses i Förenta staterna kommer att positivt påverka utvecklingen i den kanadensiska ekonomin. Efter en mycket måttlig tillväxt förra året, kan ett uppsving med en ökning i bruttonationalprodukten på uppskattningsvis 4 % kunna komma till stånd. Det är framför allt den privata konsumtionen och lagerinvesteringarna som väntas verka pådrivande på konjunkturutvecklingen.

Den ekonomiska tillväxten i Japan förutses även i år uppgå till ca 5 %. Den privata efterfrågan väntas fortsätta att utvecklas tämligen svagt. I stället är det den offentliga sektorn som genom den expansiva budgetpolitiken förutses svara för det största bidraget till den totala efterfrågan. Dessutom väntas bostadsbyggandet expandera kraftigt som ett resultat av det statliga stödprogrammet som beslutades förra året.

I den preliminära nationalbudgeten förutsågs en tillväxt på 3 % i Västeuropa i år. Nu framstår denna expansionstakt som något svårare att uppnå. Den viktigaste orsaken till detta är att utvecklingen under andra halvåret i fjol blev betydligt svagare än enligt de bedömningar som gjordes endast för några månader sedan. Även om ytterligare stimulansåtgärder sätts in — vilket också antas komma att ske — påverkar detta sannolikt inte utvecklingen förrän under senare delen av 1978. Effekten därav på den genomsnittliga tillväxten i år skulle därför bli endast mycket begränsad.

Utvecklingen i den franska ekonomin i år väntas inte avvika avsevärt från den under 1977. Sålunda förutses en produktionstillväxt på ungefär 3 %. Den privata och offentliga konsumtionen väntas stå för huvuddelen av ökningen, medan de privata investeringarna antas fortsätta att utvecklas otillfredsställande. För den västtyska ekonomin förutses en förstärkning av produktionstillväxten jämfört med 1977 till ca 3,5 %. Den offentliga konsumtionen och de offentliga investeringarna förutses öka betydligt snabbare än i fjol.

I Storbritannien erhöll efterfrågan ett betydande bidrag från den externa sektorn under 1977. Utan detta bidrag hade en direkt nedgång i bruttonationalprodukten ägt rum. Jämfört med denna utveckling väntas en markerad förbättring äga rum under 1978. Samtliga inhemska efterfrågefaktorer förutses bidra till en produktionstillväxt av storleksordningen 3 %. Denna klara förbättring har sin grund i den nedgång i inflationstakten och i bytesbalansunderskottet som ägde rum under 1977.

Också i Italien nåddes betydande framgångar i dessa avseenden. Utsikterna för den italienska ekonomin präglas emellertid av en betydande osäkerhet, delvis betingad av den politiska situationen. Tillväxten väntas här uppgå till oförändrat ca 2 %.

Tillväxten i de mindre västeuropeiska ekonomierna förutses bli återhållen. Överskottsländerna — Schweiz, Nederländerna och Belgien — väntas uppnå en ökning i totalproduktionen med 1,5—2,5 %. Under-skottsländerna å sin sida tvingas att föra en stram politik med hänsyn till den externa balansen. En åtstramning av den ekonomiska politiken har de senaste månaderna genomförts bl. a. i Österrike och Norge. Den norska totalproduktionen väntas dock öka med 4 à 5 % på grund av oljesektorns fortsatta expansion. Övriga nordiska länder kommer sannolikt att kunna uppnå endast en mycket begränsad tillväxt.

Totalt för OECD-länderna kan man förutse att den offentliga sektorn i år kommer att lämna ett ökat bidrag till efterfrågetillväxten i jämförelse med 1977. Med tanke på den offentliga efterfrågans inriktning innebär detta troligen att industriproduktionen kommer att uppvisa lägre tillväxttal än den totala produktionen. Detta har i sin tur konsekvenser för industrins investeringar, för vilka den mycket svaga trenden från 1977 kan väntas fortsätta.

Den måttliga uppgången av efterfrågan inom OECD-området medför att någon kraftigare ökning av världshandeln inte är att förutse. Också i år kommer förmodligen internhandeln i OECD att utvecklas långsammare än den totala världshandeln, vilken väntas stiga med ca 5 %. Den snabba exportökningen till OPEC-länderna väntas fortsätta. Likaså kan man anta att den uppgång av exporten till de icke-oljeproducerande utvecklingsländerna som kunde förmärkas vid slutet av 1977, kommer att hålla i sig. Denna ökning av exporten från OECD-området till andra länder, kombinerad med en gynnsam utveckling av handelspriserna förutses leda till att OECD-ländernas samlade bytesbalansunderskott reduceras avsevärt. Den allvarliga ojämvikten i bytesbalansläget mellan olika OECD-länder väntas emellertid bestå. Med nuvarande uppläggning av den ekonomiska politiken i enskilda länder kommer den oundvikliga anpassningen av dessa obalanser att äga rum via växelkurserna i stället för genom förändringar i berörda länders inhemska efterfrågan. Ändringar i växelkurserna påverkar emellertid bytesbalanserna först med en betydande tidseftersläpning, och inledningsvis gör sig en motsatt "terms of trade"-effekt gällande. Det finns därför en viss risk att rådande bytesbalansojämvikter kommer att öka totalt sett i år, även om man lyckas nå en differentiering i efterfrågepolitiken.

Sammanfattningsvis finns det anledning att betrakta den ekonomiska utvecklingen 1978 med visst bekymmer. Ojämvikten i fördelningen av underskott och överskott i bytesbalanserna har en direkt depressiv effekt på tillväxten. De skapar dessutom grundvalen för ökade protektionistis-

ka strömningar. Den svaga utvecklingen av den internationella handeln under förra året kan antyda att vissa protektionistiska inflytanden kan ha varit betydelsefulla redan då. Ytterligare ett fenomen som inger farhågor är den svaga utvecklingen av näringslivets investeringar i flertalet länder. Härigenom försämras utsikterna för den ekonomiska tillväxten i ett längre tidsperspektiv. Slutligen innebär den höga arbetslösheten inom OECD-området en i längden oacceptabel situation. Särskilt den utbredda ungdomsarbetslösheten är en utomordentligt allvarlig företeelse. Mot denna dystra teckning av de ekonomiska utsikterna står den förmånligare utveckling som en mer expansiv ekonomisk politik skulle kunna åstadkomma.

2.2 Länderöversikter

Förenta staterna

Uppgången i den amerikanska ekonomin fortsatte med god styrka under 1977. Bruttonationalprodukten steg med nära 5 %, vilket innebar att administrationens officiella målsättning uppfylldes. Arbetslösheten reducerades under loppet av året med drygt 1 procentenhet, ned till 6,4 % i december. Detta kunde ske samtidigt som arbetskraften under loppet av 1977 ökade med drygt 4 miljoner personer.

Liksom 1976 var expansionen snabbast under årets inledande kvartal. En kraftig ökning både av den privata konsumtionen och lagerinvesteringarna bidrog till att tillväxten då uppgick till 7,5 % i årstakt. Därefter mattades emellertid tillväxten av. Den privata konsumtionens expansion dämpades, liksom också de fasta investeringarna. Den svaga utvecklingen under sommarhalvåret gav upphov till farhågor att det amerikanska konjunkturuppsvinget, som pågått ända sedan mitten av 1975, var på väg att ebba ut. Tillväxten fick dock ny fart det sista kvartalet. Den slutliga inhemska efterfrågan steg då med ca 7 % i årstakt. En omfattande neddragning av lagerinvesteringarna och en fortsatt negativ effekt från utrikeshandeln medförde att BNP-tillväxten stannade vid inte fullt 4 % i årstakt.

Den privata konsumtionen har varit den dominerande faktorn bakom den nuvarande konjunkturuppgången. Den har stimulerats av en stadig ökning av de reala disponibla inkomsterna, samtidigt som sparkvoten sjunkit under det långsiktiga genomsnittet. Försäljningen av varaktiga konsumtionsvaror och särskilt bilar har ökat mycket kraftigt. Detta förklaras till stor del av det uppdämda konsumtionsbehovet efter den djupa lågkonjunkturen 1974—1975. Sammantaget ökade den privata konsumtionen med nära 5 % i fjol.

I linje med den goda inkomstutvecklingen har också bostadsbyggnaderna expanderat ovanligt kraftigt efter den låga aktiviteten på detta område under flera år. Även demografiska faktorer har här verkat pådri-

vande. Industrins investeringar ökade däremot inte i det tempo man hade hoppats med hänsyn till den stigande industriproduktionen. Detta kan förklaras med den kvardröjande överkapaciteten inom vissa sektorer och en betydande försiktighet hos företagen, betingad av djupet på den senaste konjunkturedgången. Totalt steg dock de fasta investeringarna med nära 12 %.

Lagerupbyggnaden gav ett betydande bidrag till produktionsuppgången i början av 1977. Efterhand fick den en allt mindre positiv effekt, för att slutligen verka direkt neddragande under det fjärde kvartalet. Sammantaget för hela året gav lagerinvesteringarna därmed endast ett marginellt tillskott till den totala efterfrågan.

Den ekonomiska politiken har verkat konjunkturstödjande under större delen av året. Ett förslag om skattesänkningar i en omfattning av 11 miljarder dollar drogs dock tillbaka under våren eftersom det inte bedömdes nödvändigt för att vidmakthålla den gynnsamma utvecklingen. Det är framför allt de offentliga utgifterna som svarar för stimulansen. Penningpolitiken har successivt fått stramas åt med hänsyn till utvecklingen för den externa balansen.

Handelsbalansen utvecklades sålunda negativt under 1977 och noterade ett underskott på ca 30 miljarder dollar. Medan den snabbt stigande inhemska efterfrågan drev upp importen med nära 10 % i volym stannade tillväxten av exporten vid knappt 5 %. Denna skillnad i expansionstakt mellan import och export beror i första hand på att Förenta staterna ligger före de flesta övriga industriländer i konjunkturcykeln. En annan faktor av betydelse är det ökande beroendet av importerad olja. Oljeimporten beräknas ha kostat ca 45 miljarder dollar 1977. Det bör dock framhållas att också oljeimportens storlek i stor utsträckning förklaras av den höga ekonomiska aktiviteten. En positiv tjänstebalans medförde att underskottet i bytesbalansen kunde begränsas till ca 20 miljarder. Härtill kommer dock ett utflöde på kapitalbalansen av ungefär samma storleksordning, vilket bidrog till att dollarn under senare delen av 1977 utsattes för en kraftig press på valutamarknaderna. Trots massiva officiella interventioner deprecierades den amerikanska valutan med ca 5 % i effektiva termer. Jämfört med de starkare valutorna, D-mark, yen och schweizerfrancs, blev dock nedskrivningen betydligt större.

Dollarns svaghet måste i första hand betraktas som ett cykliskt fenomen. Det amerikanska näringslivet kan nämligen knappast anses ha förlorat i relativ konkurrenskraft under den senaste tiden. Inflationstakten i Förenta staterna har hållit sig under genomsnittet för OECD-länderna totalt. En viss stegring i konsumentprisernas ökningstakt kunde visserligen förmärkas mot slutet av 1977, men fortfarande begränsades uppgången till 6,7 % under loppet av året.

Den gynnsamma utvecklingen av efterfrågan och produktion under

det sista kvartalet 1977 bröts vid ingången av 1978. Både detaljhandelns försäljning och industriproduktionen minskade anmärkningsvärt. Detta händelseförlopp är dock främst att se som resultatet av den pågående kolstrejken och den onormalt kalla väderleken. Samtidigt försvagades efterfrågan på bilar, vilket föranledde en nedgång i biltillverkningen. Viktiga konjunkturindikatorer tyder på en återhämtning från nedgången i början av året. Industriproduktionen liksom orderingången visar åter en positiv utveckling. Samtidigt har arbetslösheten gått ner ytterligare. Dämpningen var dock så betydande att den kommer att få en negativ inverkan på den genomsnittliga tillväxten i ekonomin 1978.

Vid presentationen av den federala budgeten betonade administrationen vikten av att stimulera den ekonomiska tillväxten och reducera arbetslösheten. Den målsatta ökningen i bruttonationalprodukten 1978 anges till 4,5 à 5 %.

I syfte att driva på tillväxten föreslog administrationen i budgeten för 1978/79 ett skattesänkingspaket uppgående till 25 miljarder dollar. En stimulans av ekonomin i denna storleksordning anses komma att bli nödvändig dels för att motverka effekten av att löntagarna på grund av inflationen flyttas upp i skatteklasser med högre progressivitet, dels för att kompensera för den avsaktande underliggande trenden i ekonomin under loppet av 1978. Skattesänkningarna föreslås träda i kraft den 1 oktober i år och får därmed direkt inverkan på utvecklingen under det fjärde kvartalet. Det kan dock inte uteslutas, att den omständigheten att en skattesänkning avsevärt leder till en positiv effekt på konjunkturutvecklingen redan dessförinnan.

Den privata konsumtionen får en ordentlig stimulans av den föreslagna skattesänkningen. Härtill kommer att konsumenternas förväntningar om den framförliggande ekonomiska utvecklingen, som den kommer till uttryck i enkätundersökningar, är optimistiska. Detta framgår också av hushållens benägenhet att acceptera en ökad skuldsättning för att tillgodose sina konsumtionsbehov. En konsumtionsutveckling i år med ungefär samma styrka som 1977 ter sig därför trolig.

Däremot kan bostadsbyggandet knappast väntas fortsätta att expandera i samma takt som 1977. Investeringar i nya bostäder har nu nått en sådan volym att en viss tillbakagång ter sig naturlig. Den senaste tidens uppåtriktade trend i ränteläget verkar också neddragande. För industrins investeringar finns det dock anledning räkna med en fortsatt relativt gynnsam utveckling. Med hänsyn till den nivå kapacitetsutnyttjandet har nått torde samtidigt investeringarna i större utsträckning inriktas på en utbyggnad av produktionskapaciteten. Sammantaget för de fasta investeringarna är dock en viss dämpning av expansionen jämfört med 1977 sannolik.

Utvecklingen på prisområdet kan komma att utgöra ett problem under 1978. Den senaste tidens ogynnsamma utveckling av priserna på en

rad basvaror kommer efterhand att slå igenom på konsumentpriserna. Vidare verkar det stora budgetunderskottet, vilket beräknas uppgå till drygt 60 miljarder dollar såväl innevarande som kommande budgetår inflationsdrivande. Ytterligare inflationsimpulser kan komma från den svaga dollarkursen och den fördyring av importen som detta innebär, samt en eventuell ökning i lönestegringstakten. Risken finns därför att prisutvecklingen kommer att innebära en ökad restriktion på den ekonomisk-politiska handlingsfriheten.

Den höga aktivitetsnivån inom den amerikanska ekonomin innebär att efterfrågan för importerade varor kommer att hållas uppe. För exportens del förutses en förstärkning äga rum under loppet av året. Av betydelse i detta sammanhang är den förbättrade konkurrenskraft amerikanska produkter fått till följd av dollarns svaga utveckling det senaste året. Den amerikanska handelsbalansen torde mot denna bakgrund inte komma att undergå någon ytterligare större försämring.

Sammanfattningsvis ter sig utsikterna för den amerikanska ekonomin under 1978 tämligen goda. En fortsatt förhållandevis snabb tillväxttakt bör leda till en ytterligare reduktion av arbetslösheten. Den underliggande trenden för utvecklingen av den privata efterfrågan är visserligen f. n. dämpad, men de föreslagna stimulansåtgärderna kan väntas ge ett välbehövligt efterfrågetillskott under senare delen av året. Mot denna bakgrund förefaller en produktionstillväxt på ca 4,5 % sannolik.

Japan

Den ekonomiska utvecklingen i Japan under 1977 präglades av motsättningen mellan en stagnerande inhemsk efterfrågan och en mycket kraftig uppgång av exporten. Medan den förra steg endast ca 3,5 %, uppvisade exporten en volymökning på 11,5 %. Exporttillväxten var kraftigast i början av året för att därefter successivt dämpas. Denna avmattning sammanföll med en allt svagare utveckling också av den privata inhemska efterfrågan. En ökad stimulans från den offentliga sektorn förmådde inte kompensera för denna dämpning, och utvecklingen under det andra halvåret blev därför betydligt sämre än vad de flesta bedömare hade förutsett. För helåret 1977 uppgick ökningen i bruttonationalprodukten till ca 5 %.

Den privata konsumtionen steg med ca 3 % 1977. Detta återspeglar dels en försiktig attityd från konsumenternas sida, dels tämligen måttliga öknningar i hushållens disponibla inkomster.

Den svagaste utvecklingen bland de olika efterfrågekomponenterna uppvisade de privata investeringarna. Näringslivets investeringar ökade med endast ca 2 %. Förklaringen härtill är i första hand en utbredd överkapacitet. Flera industribranscher, med ett högt beroende av importerade råvaror och av importerade energi, befinner sig vidare i en all-

varlig strukturkris. Även bostadsbyggandet bidrog till den svaga utvecklingen. Här inträffade en nedgång i absoluta tal.

Den offentliga sektorn kom under loppet av 1977 att ge ett ökat bidrag till den totala efterfrågan. Den ursprungliga budgeten för budgetåret 1977/78 innehöll en del expansiva element. När det så småningom stod klart att ekonomin utvecklades svagare än förutsett, lades ett paket med ytterligare stimulansåtgärder fram i september. Tonvikten i detta låg på ökade offentliga utgifter och stöd till byggnadsverksamheten.

Utvecklingen av den externa sektorn har blivit föremål för en omfattande internationell kritik. Samtidigt med den våldsamma uppgången av exporten förblev importtillväxten mycket svag och resultatet blev en väldig ansvällning av det externa överskottet. Bytesbalansen noterade ett överskott på drygt 11 miljarder dollar 1977. Detta kontrasterar skarpt mot den japanska regeringens ursprungliga målsättning om ett smärre underskott. Utvecklingen av den externa balansen bidrog verksamt till en nästan ständig press uppåt på valutakursen under 1977. Under loppet av året apprecierades valutan med effektivt ca 18 %.

Yen-apprecieringen fick ett starkt negativt inflytande på förtroendeklimatet inom näringslivet. Även antalet konkurser bland exportföretag ökade kraftigt. Å andra sidan bidrog kursuppgången till att utestänga utifrån kommande inflationstendenser och medverkade till en tydlig dämpning i prisstegringstakten. Under loppet av 1977 reducerades konsumentprisernas ökningstakt, mätt i löpande tolv månaderstal, från drygt 9 till under 5 %. Ett annat positivt tecken i den japanska ekonomin var den klara uppgång i industriproduktionen som ägde rum i början av 1978.

Utvecklingen i den japanska ekonomin under det framförliggande året är i hög grad beroende av insatta och kommande stimulansåtgärder över budgeten. Det stimulanspaket som lades fram i höstas avsåg ökade utgifter motsvarande inte fullt 1 % av bruttonationalprodukten. Dessa insatser var lokaliserade till i huvudsak det första kvartalet i år. Den ordinarie budgeten för budgetåret 1978/79, vilket inleddes den 1 april, omfattar utgiftsökningar uppgående till 20 % jämfört med den ursprungliga budgeten från föregående år. Särskilt anslagen för offentliga investeringar har ökat kraftigt. Budgeten innehåller också en omfattande satsning på bostadsbyggandet. Byggnadsinvesteringarna kan till följd härav förutses stiga inemot 7 %.

För näringslivets investeringar däremot är utsikterna fortsatt dystra. Den kvardröjande överkapaciteten, apprecieringen av yenen och det dåliga förtroendeklimatet inom industrin talar för att investeringsutvecklingen kommer att förbli mycket svag.

De ekonomiska stimulanser som presenterats har huvudsakligen varit inriktade på ökade offentliga utgifter. Någon stimulans av den privata konsumtionen via skattesänkningar har inte ingått i de aviserade åtgär-

derna. I stället kan hushållens disponibla inkomster väntas påverkas negativt av att skatternas andel av de stigande nominella inkomsterna ökar med de progressiva skatteskalorna.

Häremot verkar givetvis den avsevärda dämpningen av inflationstakten som inträffat under det senaste året. Sammantaget förutses en viss uppgång av den privata konsumtionens tillväxt jämfört med 1977.

Till följd av den omedelbara förbättringen av bytesförhållandet torde yenen appreciering inte resultera i någon snar nedgång i det externa överskottet i löpande priser. Bytesbalansöverskottet 1978 väntas sålunda bli lika omfattande som förra året. En fortsatt dämpad utveckling av den inhemska privata efterfrågan skapar inte heller förutsättningar för någon större ökning av importen. Härtill bör givetvis fogas att den ganska betydande uppskrivning av yenen som ägt rum under det senaste året successivt borde få kännbara effekter på handelsströmmarna. Detta är dock en process som erfarenhetsmässigt kan bli tämligen utdragen. En annan faktor som verkar i samma riktning — och där likaledes resultatet kan väntas visa sig först på sikt — är det starka tryck som riktats mot Japan från såväl amerikanskt som västeuropeiskt håll att "öppna den japanska marknaden" för ökad import. En omedelbar effekt på handeln har däremot olika åtgärder att hålla tillbaka exporten av vissa produkter, men betydelsen härav på den totala handeln torde vara relativt begränsad.

Den officiella målsättningen för den ekonomiska tillväxten 1978 är liksom för 1977 mycket ambitiös. Trots insatta stimulansåtgärder är det tveksamt om den ökning av bruttonationalprodukten med ca 6,5 % som målsatts, går att realisera. Häremot talar främst den svaga underliggande trenden för den privata inhemska efterfrågan under senare delen av 1977 och de inledande månaderna i år. En produktionstillväxt av storleksordningen 5 % ter sig mer sannolik om inte ytterligare stimulanser vidtas. Däremot torde vidtagna åtgärder få positiva, indirekta effekter under senare delen av 1978, vilket skulle innebära en successiv förstärkning av konjunkturen under loppet av året.

Förbundsrepubliken Tyskland

Den västtyska ekonomin utvecklades mindre tillfredsställande under 1977 än vad som allmänt hade förutsetts. Sålunda stannade den reala tillväxten vid ca 2,5 %, medan den officiella målsättningen så sent som vid halvårsskiftet 1977 angav en ökning av bruttonationalprodukten med 5 %. Den långsamma produktionstillväxten var ej tillräcklig för att reducera arbetslösheten, vilken låg kvar på en nivå kring 4,5 % i säsongrensade termer.

De första månaderna 1977 präglades av en hög ekonomisk aktivitet, i första hand uppbyggnaden av den privata konsumtionen, men efterhand mattades uppgången av. När den utländska efterfrågan dämpades under vå-

ren, påverkades också den inhemska efterfrågan negativt. Sammantaget ledde detta till att industriproduktionen stagnerade under det andra och tredje kvartalet. En viss uppgång ägde därefter rum under årets senare del, då effekten av insatta stimulansåtgärder började visa sig.

Den restriktiva inriktningen av den ekonomiska politiken under första halvåret 1977 bidrog i hög grad till den svaga utvecklingen i ekonomin. De offentliga investeringarna minskade under denna period i absoluta tal, medan den offentliga konsumtionen ökade med mindre än 1 %. Under det andra halvåret skedde sedan en tydlig uppgång i de offentliga utgifterna. Detta var i stor utsträckning resultatet av att regeringens fleråriga investeringsprogram började visa sig.

När det efterhand stod klart hur svag den underliggande trenden i konjunkturutvecklingen var, vidtog regeringen ytterligare åtgärder för att stimulera efterfrågan. Under hösten beslöts om relativt omfattande skattesänkningar både för hushållen och företagen. Huvuddelen av dessa åtgärder får emellertid effekt först under innevarande år. Skattesänkningar i en omfattning av 2—3 miljarder D-mark bidrog dock till att stödja den privata konsumtionen redan under de sista månaderna 1977. Den privata konsumtionen gavs också stimulans av de frisläpp från löntagarnas sparfonder som företogs vid halvårsskiftet. Härigenom uppnåddes en ökning i den privata konsumtionen på ca 3 % för helåret 1977.

De privata investeringarna ökade med drygt 5 % 1977. Huvuddelen av denna uppgång hänför sig emellertid till årets inledande månader. En utbredd överkapacitet inom flera industrigrenar och en ökande pessimism beträffande exportutsikterna, bidrog till att investeringsverksamheten avtog under loppet av året.

En snabbare tillväxt av exporten i löpande priser jämfört med importen ledde till att handelsbalansöverskottet ökade 1977. I motsatt riktning verkade en fortsatt negativ trend i utvecklingen av tjänste- och transfereringsbalansen, varför överskottet i bytesbalansen begränsades till 1976 års nivå, eller motsvarande ca 3,5 miljarder dollar.

Liksom den japanska yenen var D-marken under 1977 utsatt för ett starkt uppåtriktat tryck. I effektiva termer ägde en appreciering på ca 5 % rum. Gentemot vissa valutor, särskilt den amerikanska dollarn, blev apprecieringen betydligt större. D-markens kursutveckling och förhållandevis måttliga löneökningar medförde att den i internationell jämförelse redan låga inflationstakten kunde nedbringas ytterligare. Under loppet av 1977 steg konsumentpriserna med endast 3,5 %.

Uppgången i den ekonomiska aktiviteten under senare delen av 1977 fortsatte in på 1978. Industriproduktionen steg i jämn takt, och orderingången utvecklade sig gynnsamt. Särskilt order från inhemska beställare ökade kraftigt. Av stor betydelse är det faktum att orderingången för investeringsvaror visade en uppåtgående trend. Den positiva bild

som dessa konjunkturindikatorer förmedlar, skall dock ses mot bakgrund av den låga utgångsnivån. D-markens uppskrivning och de därmed försämrade exportutsikterna är faktorer som verkar negativt på förtroendeklimatet i näringslivet.

De ekonomisk-politiska åtgärder som beslutades under 1977 får till stor del effekt under innevarande år. Av de 16 miljarder D-mark som det medelsfristiga investeringsprogrammet omfattar, förutses drygt en tredjedel effektueras i år. Sänkningen i höstas av de direkta skatterna innebär ett inkomstbortfall för staten om drygt 10 miljarder D-mark. En motverkande faktor utgör dock höjningen av mervärdesskatten med en procentenhet från 1 januari i år. De statliga utgifterna förutses öka med ca 10 % under året. Sammantaget innebär detta att det federala budgetunderskottet väntas stiga med 10 miljarder D-mark till ca 30 miljarder. En betydande osäkerhet föreligger när det gäller att bedöma utvecklingen av delstaternas och kommunernas utgifter. En strävan att åstadkomma budgetbalans kan här verka återhållande.

Den officiella målsättningen för produktionsutvecklingen 1978 innebär en tillväxt på 3,5 %. Denna målsättning betraktas av de flesta bedömare som realistisk; flertalet prognoser anger en ökning i bruttonationalprodukten på 3—3,5 %. Återhämtningen i den västtyska ekonomin skulle således bli tämligen långsam också i år. Med tanke på den låga utgångsnivån krävs dock att tillväxten når upp till 4—5 % under loppet av 1978 för att målet skall realiseras.

Den bestående överkapaciteten inom många branscher utgör en dämpande faktor för de privata investeringarna. Härtill kommer att industrigrenar som upplevt en god konjunktur under 1977 — särskilt bilindustrin — väntas få sämre avsättningsmöjligheter innevarande år och därmed minskade incitament att företa kapacitetsutvidgningar. Apprecieringen av D-marken tvingar företagen att reducera kostnaderna för att bibehålla konkurrenskraften på världsmarknaden. En stor del av investeringarna kan därför väntas få en rationaliseringsinriktad karaktär. Den förutsedda kraftiga ökningen av de offentliga investeringarna väntas tillsammans med en måttlig ökning av bostadsbyggandet leda till att de totala fasta investeringarna visar en något högre tillväxttakt än förra året. Lagerinvesteringarna tros inte heller i år ge något bidrag till tillväxten.

De faktorer som verkat dämpande på inflationen under 1977 väntas göra sig gällande också i år. En ökning i konsumentpriserna med ca 3,5 % ter sig därmed sannolik. Utgången av pågående avtalsrörelse är oviss. Avståndet mellan parternas bud på den privata sidan är fortfarande stort. Om man utgår ifrån att slutresultatet kommer att innebära en löneökning av storleksordningen 6 %, kan den privata konsumtionen förutses öka i ungefär samma takt som under 1977, dvs. med ca 3 %.

I internationella sammanhang har den västtyska regeringen under de senaste åren ofta uppmanats att göra mer för att stimulera den inhemska efterfrågan och därmed bidra till en gynnsammare utveckling av världsekonomin. Förbundsrepubliken tillmäts här en nyckelroll, särskilt när det gäller utvecklingen i Västeuropa. En i internationell jämförelse mycket låg inflationstakt och betydande överskott i bytesbalansen skapar enligt många bedömare ett stort utrymme för en mer expansiv politik. Om den nuvarande inriktningen av politiken bibehålls, menar man att D-marken kommer att apprecieras ytterligare, vilket skulle medföra ökade depressiva effekter på den västtyska ekonomin.

Den västtyska regeringen anser däremot att man redan gjort tillräckligt för att stimulera ekonomin: om den underliggande trenden i utvecklingen är svag, är det inte möjligt att helt motverka detta genom ökad offentlig efterfrågan. Den offentliga sektorns samlade budgetunderskott beräknas för innevarande år uppgå till drygt 4 % av bruttonationalprodukten, vilket enligt officiell bedömning avsevärt begränsar utrymmet för ytterligare expansiva åtgärder. I detta sammanhang anförs också konstitutionella hinder att öka budgetunderskottet vidare.

Den tilltagande depressiva effekten av valutaapprecieringen och möjligheten av en ökning i arbetslösheten gör dock ytterligare stimulansåtgärder allt mer påkallade. Trycket på den västtyska regeringen att mera positivt bidra till konjunkturförloppet särskilt i Västeuropa, är betydande. Det kan därför väntas att åtgärder trots allt kommer att vidtas, vilket skulle förbättra utsikterna för årets senare del. En tillväxt uppemot 3,5 % ter sig därmed trolig.

Storbritannien

Den strama ekonomiska politiken bidrog till anmärkningsvärda framgångar i den brittiska ekonomin under 1977. Efter en rad av år med underskott noterades ett överskott i bytesbalansen. Samtidigt dämpades inflationstakten avsevärt. Prisstegringarna, mätta i löpande tolv månaders-tal, uppgick i december 1977 till något över 12 %, att jämföra med nära 18 % då ökningarna var som störst. Denna utveckling medförde ett stigande förtroende för det brittiska pundet och ett kraftigt inflöde till valutareserven.

Framgångarna med den externa balansen och på inflationssidan har köpts till priset av en stagnerande inhemsk produktion. De offentliga utgifterna minskade i volym under 1977. Den offentliga konsumtionen bibehölls på 1976 års nivå, medan de offentliga investeringarna minskade med mer än 20 %. Åtstramningen inom den offentliga sektorn kom i volymtermer att bli hårdare än avsett, delvis som en följd av att kostnadsstegringarna blev något större än förutsett.

Den privata konsumtionen sjönk med ca 1 % i volym. Detta var i första hand ett resultat av nedgången i hushållens disponibla inkomster.

Genom regeringens lönepolitiska samarbete med fackföreningarna uppnåddes en avsevärd dämpning av lönestegringarna. De skattesänkningar som löntagarna erhöll som kompensation, motverkade endast delvis effekten av att lönerna ökade långsammare än priserna.

Liksom de offentliga investeringarna gick också bostadsinvesteringarna tillbaka kraftigt. Det privata näringslivet — särskilt tillverkningsindustrin — kunde däremot registrera en ökning i investeringarna. Härtill bidrog en betydande uppgång i vinsterna från den mycket låga nivån under de närmast föregående åren. Produktionen av olja i Nordsjön gav dessutom ett både direkt och indirekt incitament till ökade investeringar. Industrins investeringar ökade med 7 %. Sammantaget minskade dock de fasta bruttoinvesteringarna med ca 7 %.

Den svaga inhemska efterfrågan och den stagnerande produktionen resulterade i en fortlöpande ökning av antalet arbetslösa. Först mot slutet av 1977 stabiliserades arbetslöshetsandelen på en nivå av ca 6 % i säsongrensade tal.

Bruttonationalprodukten steg endast marginellt 1977. Att en direkt nedgång inte inträffade berodde på den expansiva utvecklingen av exporten. Denna ökade mer än 6 %, varvid en flerårig trend med marknadsandelsförluster kunde brytas. Särskilt exporten av olja gav ett betydande bidrag, men också den övriga exporten utvecklades gynnsamt. Trots den positiva exportutvecklingen kvarstod ett underskott i handelsbalansen. Detta komparerades dock av en positiv tjänste- och transfereringsbalans, varför i stort sett jämvikt i bytesbalansen kom att uppnås.

Internationell upplåning har utgjort en viktig beståndsdel av den ekonomiska politiken under de senaste åren. Omfattande lån har erhållits från Internationella valutafonden, det senaste från december 1976 på nära 4 miljarder dollar. I samband med dessa lån har regeringen åtagit sig att följa vissa riktlinjer vad beträffar bl. a. storleken på det offentliga budgetunderskottet och den inhemska kreditexpansionen.

Det offentliga budgetunderskottet kom att ligga väl under de uppställda gränserna. För att motverka den stigande arbetslösheten kunde mot denna bakgrund den ekonomiska politiken under hösten ges en efterfrågestödande inriktning. I oktober presenterades ett stimulanspaket med en omfattning av ca 1 miljard pund, vilket motsvarar ungefär 0,7 % av bruttonationalprodukten. Paketet innehöll vissa skattelättnader samt en ökning av den offentliga byggnadsverksamheten.

Stabiliseringen av pundkursen under 1977 åtföljdes av en mycket snabb ökning av valutaserven, trots att diskontot sänktes successivt under en tolv månadersperiod med hela 10 procentenheter. Efter hand medförde ökningen i valutaserven en stark press uppåt på pundet och i november förra året beslöt myndigheterna att upphöra med interventionerna för att hålla valutakursen nere. En omedelbar appreciering av pundet ägde därvid rum.

Vid ingången av 1978 präglades den brittiska konjunkturbilden av fortsatt stagnation. Varken industriproduktionen eller arbetsmarknadsläget visade någon förändring till det bättre. Lager- och ordersituationen var fortfarande otillfredsställande. Ett positivt tecken var dock statistiken över detaljhandelns försäljning. Denna visade en klar uppgång, vilken kan förklaras dels med skattesänkningen från oktober, dels med den ökning i de reala disponibla inkomsterna som inträffat i samband med dämpningen i inflationstakten.

De enkätundersökningar över förtroendeklimatet inom näringslivet som utförts under årets första månader, visar på en förhållandevis stor optimism. Exportföretagen var dock oroade över att apprecieringen i pundet kunde ha medfört en försämring av deras konkurrenskraft på världsmarknaden. En annan osäkerhetsfaktor var löneutvecklingen. Det formella lönepolitiska samarbetet upphörde i augusti 1977. Fackförningarna har emellertid förbundit sig att också i fortsättningen iakttå regeln, att löneförhandlingar skulle ske med ett tidsintervall av minst 12 månader. Regeringen angav 10 % som en övre gräns för lönehöjningarna och hotade med sanktioner mot företag som gick över denna gräns. De faktiska löneökningarna kom trots detta att i de flesta fall snarare ligga över än under 10 %, och det är därför sannolikt att de genomsnittliga lönekostnadsökningarna 1978 kommer att ligga över den rekommenderade gränsen.

Flertalet prognoser är optimistiska beträffande utsikterna för den brittiska ekonomin 1978. De konsoliderade statsfinanserna och framgångarna med att dämpa inflationen och åstadkomma extern balans, har ökat regeringens utrymme att vidta ytterligare stimulansåtgärder. Expansiva åtgärder i en omfattning av ca 2,5 miljarder pund offentliggjordes i mitten av april i år. Merparten av insatserna gäller skattelättnader för såväl företag som hushåll.

Trenden med en ökning i de reala disponibla inkomsterna förutses hålla i sig under 1978. Därmed skapas förutsättningar för en uppgång i den privata konsumtionen med drygt 3 %. Också bostadsbyggandet, som gått tillbaka under senare år, väntas ta ny fart.

De investeringsenkäter som publicerats pekar mot en snabb ökning i de privata investeringarna 1978. Liksom i fjol är det tillverkningsindustrins investeringar som väntas expandera snabbt. Det kan anses sannolikt att investeringarna efter hand allt mer inriktas på en utbyggnad av produktionskapaciteten. Sammantaget förutses en ökning i de fasta investeringarna med ca 4 %.

En viktig förutsättning för den skisserade positiva utvecklingen av den brittiska ekonomin är, att inga allvarliga bakslag inträffar vad gäller den externa balansen eller prisutvecklingen. Bytesbalansen kommer troligen att utvecklas mot ökade överskott under loppet av 1978. Från officiellt håll kalkylerar man med ett överskott på motsvarande ca 1,5 mil-

jarde dollar. I januari i år meddelade regeringen att man i förtid avsåg att återbetala 1 miljard dollar av skulden till Internationella valutafonden och ca 2 miljarder dollar av övriga lån.

Vad gäller prisutvecklingen däremot finns det anledning att vara något mindre optimistisk. Trots den neddragning i inflationstakten som ägt rum, är inflationen i Storbritannien fortfarande högre än i flertalet andra större industriländer. Om lönekostnadsstegringarna blir alltför stora kan man befara att prisstegringarna åter accelererar mot slutet av året. Detta skulle betyda att förtroendeklimatet inom näringslivet försämrats.

Helhetsbilden av den brittiska ekonomin ter sig dock ljus. Det verkar troligt att 1978 blir det år då en längre tids stagnation bryts. En ekonomisk tillväxt på 3 à 3,5 % ter sig fullt förenlig med fortsatt finansiell stabilitet.

Frankrike

I enlighet med den s. k. Barre-planen gavs både finans- och penningpolitiken en restriktiv utformning under 1977. För att motverka de negativa effekterna härav på sysselsättningen, företogs en rad selektiva arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Selektiva ekonomisk-politiska åtgärder vidtogs också i syfte att hålla tillbaka pris- och lönestegringarna.

Den strama utformningen av den ekonomiska politiken bidrog till att den franska ekonomin utvecklades tämligen långsamt under 1977. Totalproduktionens tillväxt stannade vid ca 2,5 %. En motsvarande ökning noterades också för den privata konsumtionen, medan de fasta investeringarna, liksom i flertalet övriga industriländer, uppvisade en otillfredsställande utveckling. Expansionen av bostadsbyggandet dämpades under året, medan övriga privata investeringar gick tillbaka i absoluta tal. Detta kompensades delvis av en uppgång i de offentliga investeringarna, där särskilt investeringarna inom de statsägda företagen expandrades kraftigt. Den offentliga konsumtionen ökade med ca 3 %.

Den svaga produktionstillväxten ledde efter hand till att arbetslösheten ökade. De högsta talen noterades under tredje kvartalet med en arbetslöshet på nära 5,5 %. Till följd av de selektiva sysselsättningsstödjande åtgärderna, som sattes in, skedde därefter en nedgång av arbetslösheten till drygt 4,5 % vid årets slut.

Trots den dämpade efterfrågesituationen, de måttliga löneökningarna och den selektiva prispolitik som bedrevs, visade inflationstendenserna länge inte någon tendens att mattas av. Först mot slutet av året kunde en klar nedgång i prisstegringstakten förmärkas. För 1977 i sin helhet innebar detta att praktiskt taget ingen reducering av inflationen åstadkoms.

Medan resultatet i kampen mot prisstegringarna blev begränsade, var framgångarna större beträffande den externa balansen. Underskottet i bytesbalansen halverades i stort sett under året. Underskottet, som upp-

gått till drygt 6 miljarder dollar 1976, stannade vid ca 3 miljarder 1977. En viss förbättring av tjänstenettet bidrog till denna utveckling, men den avgörande orsaken var en kraftig förstärkning av handelsbalansen. Bl. a. till följd av marknadsandelvinster steg exporten mer än 6 % i volym, medan importen stagnerade i linje med den dämpade inhemska efterfrågan.

Den franska konjunktursituationen i början av 1978 företer en splittad bild. Till de positiva inslagen hör nedgången i arbetslöshet och inflationstakt. Det råder dock viss tveksamhet huruvida dessa framgångar är av en varaktig natur, eller om de främst är betingade av de selektiva åtgärder som vidtagits. Förtroendeklimatet inom näringslivet ligger fortfarande på en låg nivå, och industriproduktionen har i stort sett stagnerat. En viss neddragning av färdigvarulagren ägde rum i slutet av 1977, men företagen bedömer ännu lagren som alltför stora. Vad gäller investeringsplanerna i början av 1978 kan man anta att företagens avvaktande attityd i hög grad hängde samman med osäkerheten inför det då förestående parlamentsvalet.

Under förutsättning att inriktningen av den ekonomiska politiken förblir oförändrad, är det troligt att utvecklingen i den franska ekonomin i år ej väsentligt kommer att avvika från den under 1977. Således kan man vänta att exporten också i fortsättningen kommer att expandera förhållandevis snabbt. Några ytterligare stora vinster av marknadsandelar är visserligen ej att räkna med, men däremot väntas jordbruksexporten komma upp till en normal nivå efter den svåra torkan 1977. Utvecklingen mot extern balans tros därför fortgå under året. Vad inflationen beträffar är det sannolikt att den ekonomiska politiken kommer att uppvisa bättre resultat i år än 1977. Härför talar bl. a. de relativt måttliga löneökningarna och den lugnare prisutveckling som förutses för jordbruksprodukter.

En avmattning i prisstegringstakten skulle verka positivt på den privata konsumtionen som därigenom skulle kunna öka något snabbare än förra året, eller med ca 3 %. Med utgångspunkt från redovisade utgiftsplaner beräknas den offentliga konsumtionens tillväxt uppgå till ca 3,5 %. De offentliga investeringarna väntas fortsätta att expandera kraftigt. Den uppgång på mellan 4 och 5 % som förutses betingas framför allt av ambitiösa investeringsprogram inom de statsägda företagen.

Utvecklingen för de privata investeringarna däremot förutses bli fortsatt svag. Bostadsbyggandet väntas stagnera, medan den negativa trenden i övriga privata investeringar sannolikt kommer att brytas. Den lageranpassning som ägde rum under 1977 avslutades troligen i början av innevarande år. För året som helhet kan man därför vänta en neutral eller måttligt neddragande effekt av lagren på produktionstillväxten.

De framgångar man i Frankrike vunnit på den externa sidan, måste fortfarande anses vara bräckliga. De skulle uppenbarligen äventyras vid

en alltför snabb uppgång i den inhemska efterfrågan. Endast vid en allmän uppgång i den västeuropeiska ekonomin kan därför Frankrike väntas följa efter med en omläggning av politiken i expansiv riktning. Med hänsyn till rådande svaga utsikter för utvecklingen på de viktigaste exportmarknaderna ter sig sannolikheten för en snar sådan omläggning relativt liten. En produktionstillväxt i den franska ekonomin 1978 på 3 % eller något därutöver framstår mot denna bakgrund som mest trolig. Den osäkerhet som präglade läget i den franska ekonomin under perioden omedelbart före parlamentsvalet beträffande såväl den ekonomiska politiken som företagens investeringsvilja innebär dock att prognosen måste omgärdas med betydande reservationer.

Danmark

Den ekonomiska politikens restriktiva inriktning och den svaga utlandsefterfrågan präglade i hög grad utvecklingen i den danska ekonomin 1977. Bruttonationalprodukten ökade med endast drygt 1 %. Detta var otillräckligt för att hindra att sysselsättningsläget försämrades och arbetslösheten steg till ca 7,5 %.

Den offentliga konsumtionen ökade med ca 2,5, dvs. något mindre än året förut. Investeringarna på den offentliga sidan minskade däremot med ca 2,5 %. Denna utveckling speglar 1975 och 1976 års beslut om besparingar inom den offentliga sektorn.

Inom näringslivet minskade satsningarna på maskininvesteringar, vilket starkt kontrasterar mot utvecklingen 1976. Däremot ökade industrins byggnadsverksamhet med ca 6 % 1977. Industriinvesteringarnas andel av de totala investeringarna har minskt från 13 % i början av 1960-talet till 7 % 1977. För bostadsinvesteringarna noterades en minskning med drygt 15 % i fjol.

I huvudsak som en följd av de båda s. k. augustiuppgörelserna 1976 och 1977, vilka via avgifts- och skatthöjningar tog sikte på att minska konsumtionsutrymmet, stagnerade den privata konsumtionen. Samtidigt visade industrins import av insatsvaror en fallande tendens under året. Den svaga utvecklingen av dessa båda importtunga områden ligger bakom importminskningen på ca 3 %. Även om exporten utgjorde det mest expansiva inslaget i efterfrågan — ökningen uppgick till ca 4,5 % — skedde till följd av den svaga marknadsutvecklingen en dämpning i tillväxttakten jämfört med 1976. Sammantaget medförde denna utveckling av utrikeshandeln att handelsbalansens underskott minskade med ca 3 miljarder till drygt 5 miljarder Dkr 1977. Den externa balansen förbättrades, särskilt under årets senare del. Bytesbalansunderskottet stannade vid ca 9,6 miljarder Dkr, en förbättring med ca 2 miljarder jämfört med 1976 trots väsentligt ökade ränteutbetalningar för utlandsskulden. Staten tog 1976 och 1977 en betydligt större del av den ut-

ländska upplåningen än tidigare. Nettoutlandsskulden uppgick till 48 miljarder Dkr vid slutet av 1977.

De begränsade möjligheterna till ökad utlandsförsäljning inverkar i hög grad på bedömningen av den ekonomiska utvecklingen 1978. Av särskild betydelse är naturligtvis den relativt ogynnsamma bild, som tecknas för de för dansk export så viktiga nordiska marknaderna. Utvecklingen påverkas också i betydande grad av de omfattande ekonomisk-politiska åtgärder, som sattes in under 1977 i syfte att dämpa konsumtionsefterfrågan via höjda skatter och avgifter. De sysselsättnings- och aktivitetsfrämjande satsningar som gjorts inom den offentliga sektorn, byggnadssektorn samt vissa åtgärder för att stärka företagens konkurrensförmåga och investeringsvilja väntas endast delvis kunna uppväga de mer negativa tendenserna.

Ökningstakten för exporten väntas bli något lägre än i fjol, ca 4 %. Då företagens kostnadsökningar avtagit något, anses industriexporten kunna öka i ungefär samma takt som efterfrågan på importerade industrivaror i de viktigaste avnämareländerna. Exporten av lantbruksprodukter resp. tjänster antas öka med ca 6 % vardera.

För hushållens disponibla realinkomster förutses en viss fortsatt nedgång, vilket torde leda till en minskning i den privata konsumtionen. Särskilt väntas försäljningen av bilar och andra varaktiga konsumtionsprodukter att bli drabbade.

Delvis som en följd av satsningar inom arbetsmarknadspolitiken samt på energiområdet förutses den offentliga sektorns efterfrågan öka med ca 2,5 % och visa en ökande trend under året.

Den relativt svaga efterfrågeutvecklingen indikerar att näringslivets investeringar fortsätter att minska. Investeringsavdraget för maskiner, vilket har utsträckts till årets slut, kan komma att medföra ökade satsningar under årets senare del. Industrins anläggningsverksamhet antas komma att öka med ett par procent. Reparationer och isoleringsarbete i energibesparande syfte väntas väsentligt bidra till aktiviteten inom bostadssektorn, där totalt en ökning på ca 4 % väntas.

Importprognosen antyder en nedgång på ca 2 % 1978. Minskningar väntas främst för konsumtionsvaror. Energiimporten beräknas fortsätta att stiga. Maskinimporten kan komma att tillta mot årets slut, om företagen vill utnyttja avskrivningsmöjligheterna. Importen av tjänster antas öka, men i lägre takt än 1977.

Handelsbalansen kan mot denna bakgrund förbättras ytterligare, till ett underskott på ca 1 miljard Dkr. Underskottet i bytesbalansen har i prognoserna angetts till inemot 7 miljarder Dkr för 1978. För bruttonationalprodukten antas ökningen bli ca 1 %, vilket kommer att förvärra det redan besvärliga läget på arbetsmarknaden.

Finland

Efter två år av svag produktionsutveckling i den finska ekonomin, minskade bruttonationalprodukten med ca 0,5 % 1977. Efterfrågan från utlandsmarknaderna var sämre än väntat, men ändå ökade exporten med 10% och nådde den högsta nivån någonsin. Med undantag för den offentliga konsumtionen och bostadsbyggandet uppvisade de inhemska efterfrågekomponenterna en starkt negativ utveckling. Den sjunkande aktivitetsnivån och restriktiva åtgärder, riktade direkt mot införseln, satte tydliga spår i importen, som sjönk med ca 7 %.

Den externa balansen förbättrades sålunda avsevärt 1977. Handelsbalansens underskott på ca 4 miljarder mark 1976 förbyttes i ett smärre överskott. Frakterna samt övriga tjänster, främst inom byggnads- och anläggningsverksamheten, bidrog med ca 1,6 miljarder. Trots att räntebetalningarna ökade med över 1/3 kunde bytbalansens underskott reduceras från 4,5 miljarder mark 1976 till drygt 700 milj.

Exportökningen åtföljdes emellertid inte av någon produktionsuppgång inom industrin, utan klarades med hjälp av en markerad lagerneddragning. Arbetslösheten ökade därför fortlöpande under året och utgjorde i genomsnitt 6 % av den totala arbetsstyrkan. Det kärva läget på arbetsmarknaden bidrog till att både kostnader och priser steg något långsammare 1977, trots att marken skrevs ned vid två tillfällen.

Industriproduktionen avtog, särskilt vad gäller insatsvaror. Investeringarna minskade totalt med drygt 6 %, efter en nästan 12-procentig nedgång 1976. Ett överlag lågt kapacitetsutnyttjande, dåliga försäljningsutsikter, låg räntabilitet och en kärv kreditmarknad förklarar företagens svaga vilja att investera.

De reala disponibla inkomsterna sjönk något mindre 1977 än året innan till följd av att inkomstskatterna reducerades och familjebidragen ökades. Men då sparandet åter steg, minskade den privata konsumtionen med drygt 2 %.

Penningpolitiken — som trots vissa lättnader var restriktiv — får delvis anses ligga bakom framstegen både med den externa balansen och inflationsbekämpningen. I syfte att stimulera den inhemska efterfrågan och söka bromsa en ytterligare försämring på arbetsmarknaden gjordes en viss omorientering av finanspolitiken i expansiv riktning. Effekterna av fjolårets åtgärder väntas först under loppet av 1978. Det kärva ekonomiska läget ökar kraven på statliga insatser för att understödja sysselsättningen och produktionen.

Regeringens tilläggsbudget, framlagd för riksdagen i februari 1978, omfattar ca 700 milj. mark, avsedda att skapa fler arbeten för ungdomar. Ett planerat varvsstöd får formen av tidigare lagda fartygsbeställningar. Budgetunderskottet beräknas genom dessa insatser öka till 4,4 miljarder.

Den norska devalveringen i början av februari i år aktualiserade gi-

vetvis frågan om den finska valutans kurs. Industrin, särskilt skogssektorn, hade sedan länge yrkat på en nedskrivning av marken och många exportföretag hade kompenserat sina ogynnsamma konkurrenspositioner med friställning av personal. Devalveringen i Finland, som genomfördes i mitten av februari, kan därför motiveras av både konkurrens- och samsättningskäl.

I regeringens åtgärds paket för att följa upp devalveringen märks en räntesänkning med 1 %, lägre omsättningskatt på investeringar samt minskade sociala avgifter för arbetsgivare och arbetstagare. Dessa åtgärder ansågs otillräckliga från fackligt håll, varför arbetstagarorganisationernas krav på direkt lönekomensation kvarstod. Arbetsgivarna höll fast vid att löneförhöjningarna var oförenliga med rådande ekonomiska situation i företagen. Jämkningsförhandlingar fördes under strejkhott. Ett viktigt inslag i det kompromissförslag som antogs knyter an till den överenskommelse om en frysning av löner och priser, vilken träffades mellan regeringen och arbetsmarknadens parter i december 1977. Då beslöts att flytta framåt i tiden redan överenskomna lönelöft på totalt 2,5 %. Enligt det nu accepterade förlikningsförslaget kommer en löneökning på 1,5 % att äga rum i maj 1978, återstående ökning kommer att betalas ut i februari 1979. Möjligheterna att hålla prisstegringarna under 10 % får ändå anses relativt goda.

Justeringen av skatteskalorna och skatteåterbäringarna under våren kan öka hushållens vilja att konsumera. Å andra sidan dras köplusten sannolikt ned av det svaga arbetsmarknadsläget. Sparandet lär knappast minska under rådande ekonomiska klimat, varför den privata konsumtionen kan väntas minska också i år.

Den ekonomiska politiken lägger tyngdpunkten på att bibehålla den uppnådda restaureringen av den externa balansen och att samtidigt successivt söka förbättra sysselsättningsläget. Detta förutsätter bl. a. ökade marknadsandelar både för exporten och för hemmamarknadsindustrin. En sådan utveckling skulle ge underlag för produktionshöjande investeringar, vilka även skulle kräva nyanställningar.

Men efterfrågeutvecklingen på viktiga finska exportmarknader torde förbli fortsatt dämpad. De långsammare inhemska kostnadsstegringarna och den förbättrade konkurrensförmågan anses inte kunna kompensera det svaga efterfrågläget. Exporttillväxten väntas därför avta till ca 3 %. Byggnads- och metallindustrins orderstock minskade avsevärt under 1977, och exportnedgångar väntas i år. Skogsindustrins konkurrenssituation förbättrades visserligen något genom kursjusteringarna, men mot detta står att lagren av bl. a. cellulosa är stora och att den nordamerikanska konkurrensen alltfört är betydande.

Den fortsatt svaga utvecklingen av den inhemska efterfrågan väntas leda till att importvolymen minskar även i år, men med bara en knapp procent. Den stagnerande industriproduktionen indikerar att insatsva-

rorna och även råvarorna drabbas, och likaså antas konsumtionsvaru-
producenterna få en svag marknad i Finland. Handelsbalansen väntas
kunna förbli positiv och ge ett mindre överskott. Bytesbalansen bör
kunna föras närmare balans, trots att ränteutgifterna för utlandslånen
väntas resultera i ett utflöde med inemot 2,5 miljarder mark.

För totalproduktionen förutses ingen ökning i år. Bostadssektorn, som
i fjol gav ett positivt bidrag till efterfrågan, förutses nu stagnera. Indu-
strins investeringar antas fortsätta att minska kraftigt för tredje året i
följd. Utsikterna för sysselsättningen är därmed dystra, trots det offent-
ligas satsningar. Genomsnittligt för 1978 väntas andelen arbetslösa när-
ma sig 9 %.

Norge

De senaste årens ekonomiska utveckling i Norge har klart avvikit från
den i flertalet övriga industriländer. Produktionstillväxten har genom-
snittligt varit starkare än generellt i OECD-området dels till följd av den
överbryggingspolitik Norge förde under den senaste internationella låg-
konjunkturen, dels till följd av impulserna från den expansiva oljesek-
torn.

Den gynnsamma produktionsutvecklingen åstadkoms till priset av en
kraftigt försämrad extern balans och kraftiga pris- och kostnadssteg-
ringar. Från 1974 till 1977 steg bytesbalansunderskottet från 4,5 % till
drygt 14 % av bruttonationalprodukten. Till denna försämring bidrog
också en betydande tillbakagång på fraktmarknaderna. Den expansiva
finanspolitiken och stegrade inkomstförväntningar, grundade på de
framtida oljeinkomsterna, pressade emellertid upp kostnads- och prisni-
vån. Samtidigt sjönk produktiviteten inom de traditionella sektorerna i
ekonomin, när produktionen anpassades till den svaga utlandsefterfrå-
gan och sysselsättningen hölls uppe genom olika åtgärder. Konkurrens-
kraften inom ekonomin försvagades även av uppskrivningen av kronans
värde, vilken var en följd av anknytningen till D-marken inom den s. k.
valutaormen. De begränsade kursjusteringarna i oktober 1976 samt i
april och augusti 1977 kompenserade endast delvis för detta.

Den norska ekonomin företedde sålunda en splittrad bild i fjol. Å ena
sidan inverkade den ogynnsamma kostnadsutvecklingen och den svaga
utländska efterfrågan negativt. Lönerna ökade i genomsnitt med drygt
10 %, vilket ändå var den lägsta nominella uppgången under sjuttioå-
ret. Konsumentpriserna steg i ungefär samma takt som 1976, eller med
drygt 9 %.

Å andra sidan hölls den inhemska efterfrågan, produktionen och sys-
selsättningen uppe. Bruttonationalprodukten ökade med drygt 3,5 %
1977. Trots att importtillväxten mer än halverades, uppgick den till ca
5 % i volym.

Den internationella lågkonjunktorens verkningar blev kännbara för

flera sektorer inom ekonomin. Sjöfartskrisen, som först drabbade tanktonnaget, utsträcktes i följd till torrlastfartygen. En fjärdedel av tankflottan och ca 13 % av torrlastarna var upplagda vid slutet av 1977. I industrin, där de mest utsatta branscherna var träförädling, järn-, stål- och ferrolegeringar, visade produktionen för fjärde året i följd inte någon tillväxt. Relativt många företag berördes av varsel om driftsinskränkning, men arbetslösheten kunde hållas nere på oförändrat ca 1 %.

Inom andra sektorer, t. ex. byggnads- och anläggningsverksamheten, var aktiviteten hög med stark efterfrågan och brist på arbetskraft. Den expansiva utvecklingen av hushållens konsumtion — ökningstakten nådde nästan 5 % — gav god avsättning för konsumtionsvaruindustrin. Investeringsaktiviteten var livlig inom olje- och gasutvinningen i Nordsjön samt inom den petrokemiska industrin.

För den traditionella norska exportindustrin blev 1977 ett dåligt år med en exportminskning på över 5 % och en betydande produktion för lager. Exportökningen totalt sett stannade vid ca 3,5 %. Bytesbalansunderskottet på ca 27,5 miljarder Nkr reflekterar bl. a. den importkrävande verksamheten på kontinentalsockeln. Utlandsskulden har ökat med ca 60 miljarder på tre år och passerar troligen 100-miljardstrecket i år.

Under det senaste halvåret har de tidigare optimistiska prognoserna för den ekonomiska utvecklingen reviderats nedåt på ett drastiskt sätt.

Behovet att rätta till kostnadsläget och att bromsa tillväxten i den privata konsumtionen har blivit de mest angelägna uppgifterna. Regeringens förslag i februari 1978 med bl. a. skärpta avbetalningsvillkor och åtstramning för konsumtionskrediter är ett steg i riktning mot en omorientering av politiken i detta syfte.

Vidare skrevs den norska kronan ned med 8 % i förhållande till valutaormen. I samband därmed infördes prisstopp samt förbud för importörer att kompensera sig för kostnadsfördyringen. Vid samma tidpunkt höjdes diskontot från 6 till 7 % och bankerna ålades att vara restriktiva i sin utlåning.

Enkäter från början av 1978 visar att företagen tror på fortsatt svaga försäljningssiffror. Investeringsverksamheten på kontinentalsockeln minskar betydligt i år och arbetet med att färdigställa de petrokemiska anläggningarna är avslutat. Sjöfartens och varvens kris består. Till de ljusare inslagen hör bl. a. en expansiv anläggningsverksamhet inom energiförsörjningen.

Trots devalveringen förutses den traditionella exporten minska med ca 3 %. Även om förseningar inom olje- och naturgasproduktionen hämmar exportmöjligheterna, blir denna sektor sannolikt ändå expansiv, vilket starkt bidrar till en totalt sett positiv exportbild.

De ekonomisk-politiska åtgärderna kan antas verka neddragande på hushållens konsumtionstillväxt, vilken väntas stanna vid ca 3 % i år.

Importutvecklingen väntas slå om till en minskning på ca 5 %, vilket bidrar till ett minskat handelsunderskott. Men utlandslånen förutses kräva nästan 8 miljarder i räntor 1978, vilket betyder att bytesbalansunderskottet väntas bli stort, eller ca 20 miljarder Nkr.

Sammantaget förutses en markant dämpning av den inhemska efterfrågan i år. Totalproduktionens ökningstakt hålls i första hand uppe av den expansiva oljesektorn, men i någon mån också av den privata konsumtionsefterfrågan. Bruttonationalprodukten förutses visserligen öka med totalt 4 à 5 %, men undantas oljesektorn torde tillväxten stanna vid ca 2 %.

3 Utrikeshandeln

3.1 Exporten

Utvecklingen 1977

Världshandeln, vilken ökat mycket kraftigt under senare delen av 1975 och under 1976, utvecklades svagt under 1977. Volymökningen från 1976 synes ha varit obetydligt större än OECD-ländernas genomsnittliga ekonomiska tillväxt eller i storleksordningen 4 %. Det faktum att uppbromsningen av världshandelstillväxten från 1976 till 1977 blev så markerad får ses mot bakgrund av att tillväxten 1976 betingades av det kraftiga omslaget från lagernedskärningar 1975 till lageruppbyggnad 1976.

Återhämtningen av den svenska exporten från hösten 1975 skedde i ett betydligt långsammare tempo än vad som gällde för världshandeln och kom också att brytas redan efter ett år. Den därpå följande mycket svaga exportutvecklingen varade fram till hösten 1977 varefter exporten på nytt började växa. Den oväntat kraftiga exporttillväxten fjärde kvartalet — särskilt accentuerad i fråga om verkstadsprodukter — medförde att exportvolymens nedgång 1976—1977 stannade vid ca 1 %.¹ Beräkningen i den preliminära nationalbudgeten 1978 kom härigenom att utgöra en liten underskattning.

Exporten av bearbetade varor till OECD-området utgör mer än hälften av den totala svenska exporten. OECD-områdets import av bearbetade varor beräknas ha ökat med ca 6,5 % 1976—1977. Den svenska exportens strukturella ländersammansättning var emellertid starkt oförmånlig 1977 — främst till följd av betydande importminskningar i de för svensk export viktiga länderna Danmark och Finland — varför marknadstillväxten för den svenska exporten av bearbetade varor till OECD-området kom att inskränka sig till ca 4 %.²

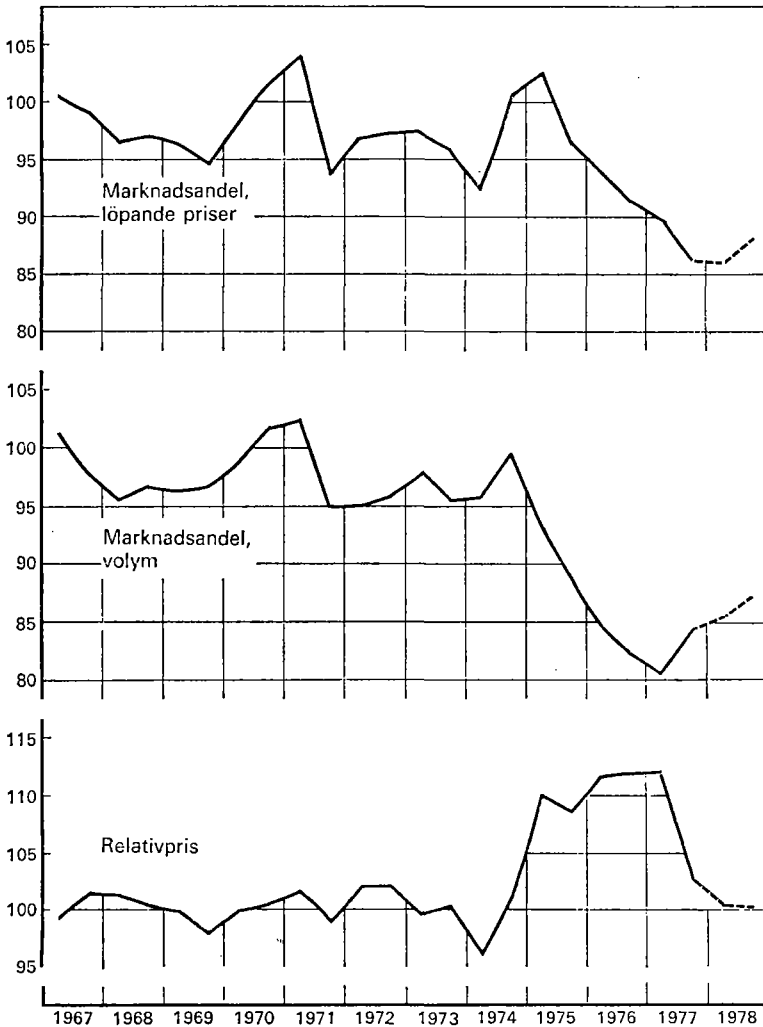
Den kraftiga nedgången i den svenska exportens marknadsandelar som ägde rum 1974—1976 bromsades upp kraftigt 1976—1977 (se diagram 3: 1). Under loppet av 1977 synes andelsutvecklingen ha vänt och preliminära data tyder på en mycket kraftig andelsvinst fjärde kvartalet. Härigenom kom andelsförlusten för helåret 1977 att inskränka sig till drygt 2 % eller blott ca hälften av den andelsförlust som räknades med i den preliminära nationalbudgeten. De andelsprognoser för 1977 och 1978 som där redovisades grundades bl. a. på vissa antaganden om

¹ Härvid avses den exportvolym som framkommer vid deflatering med enhetsvärdeindex (typ Laspeyres). Med nationalräkenskapernas deflateringsystem beräknas exportvolymen ha ökat med några få tiondels procent.

² Exportens länderinriktning utanför OECD-området var likaledes oförmånlig under 1977. OPEC-ländernas import — där Sverige har en förhållandevis liten andel — ökade betydligt snabbare än världshandeln totalt och importen till Östeuropa och Kina — där de svenska andelarna är förhållandevis stora — sjönk.

Diagram 3:1 Marknadsandelar och relativa priser för Sveriges export till OECD-länderna 1967—1978

Index: 1970 = 100. Säsongsrensade halvårsdata

Anm. Relativpriset har angivits med avdrag för en sedan länge konstaterad historisk trend — motsvarande en ökning på ca 0,5 % per halvår — som kan vara utslag av systematiska mätfel. I motsvarande grad har marknadsandelen i volym justerats så att den multiplicerad med det justerade relativpriset är lika med marknadsandelen i löpande priser. Se också anm. till tabell 3: 1.

Källa: Se tabell 3: 1.

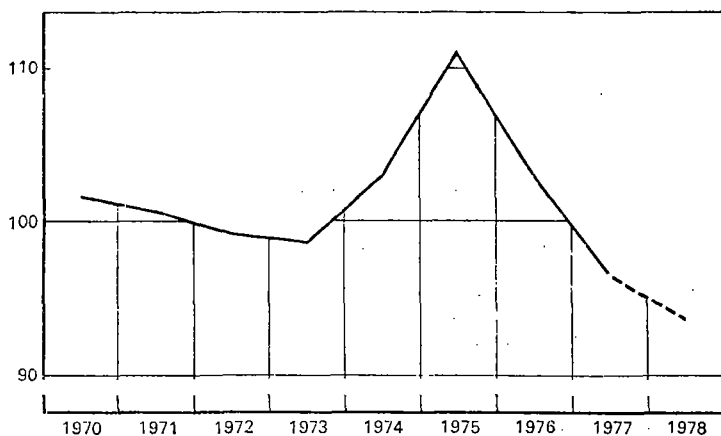
exportefterfrågans känslighet för förändringar i de relativa exportpriserna såväl på kort som på litet längre sikt.¹ Det antogs sålunda att den mycket kraftiga höjningen av exportens relativpris 1974—1975 och den fort-

¹ Priselasticiteten antogs sålunda vara 0,5 under det år en relativprisförändring sker, 0,7 under året därefter, 0,4 under det tredje året och 0,2 under det fjärde året. Den långsiktiga priselasticiteten antogs följaktligen vara 1,8.

satta — ehuru väsentligt mindre — höjningen 1975—1976 (se diagram 3: 1) ännu under 1977 skulle ha påverkat andelsutvecklingen med avsevärd kraft. Det faktum att andelsförlusten 1977 blev betydligt mindre än väntat kan naturligtvis tolkas på många olika sätt. Exportefterfrågans pris-känslighet kan vara högre på kort sikt och/eller lägre på lite längre sikt än vad som antagits. Resultat med denna innebörd framkommer som regel vid ekonometriska ansatser att förklara utvecklingen enbart med de relativa priserna. Man kan också tänka sig att exportefterfrågans pris-känslighet påverkas av det internationella konjunkturläget. De senaste årens svaga konjunkturläge i de allra flesta av våra viktigare avnämländer skulle sålunda ha kunnat medverka till ett ökat prismedvetande i dessa länder och därmed till ett snabbare utmognande av de svenska relativprishöjningarnas effekter på exportefterfrågan.

En annan tänkbar förklaring till de oväntat små andelsförlusterna 1977 är att valutajusteringarna 1977 kan ha förebyggt en del av de sena reaktioner som utländska kunder eljest skulle ha visat på de svenska relativprishöjningarna 1975 och 1976. Vidare är det möjligt att effekterna på andelsutvecklingen av de senaste årens mycket kraftiga nedgång i det svenska relativa kapacitetsutnyttjandet underskattas (se diagram 3: 2). Det har antagits att förändringar i det relativa kapacitetsutnyttjandet främst påverkar andelsutvecklingen indirekt via effekter på exportens relativpris. De mer direkta effekterna på andelsutvecklingen av ett minskat relativt efterfrågetryck och därmed ökad marknadsföringsintensitet (i vid mening) för Sverige i förhållande till konkurrentländerna

Diagram 3: 2 Sveriges relativa efterfrågetryck 1970—1978

Ann. Efterfrågetrycket för varje enskilt land har mätts som den faktiska industriproduktionen i procent av den trendmässiga industriproduktionen. Trenden har beräknats genom att binda samman topparna i industriproduktionskurvan. Det relativa efterfrågetrycket har beräknats genom att dividera det svenska efterfrågetrycket med ett vägt medeltal av de 14 OECD-ländernas efterfrågetryck. Vikterna i den sistnämnda beräkningen återspeglar ländernas betydelse som konkurrenter till Sveriges export av bearbetade varor.

kan mycket väl ha varit större än vad som räknats med. Slutligen kan exportens varusammansättning ha haft en viss — icke beaktad — betydelse för andelsutvecklingen 1977. Det kan alltså ha varit så att efterfrågan på vissa produktgrupper, som traditionellt upptar jämförelsevis stora andelar av svensk export, utvecklats starkare än övrig efterfrågan. Vid en grov varuuppdelning av den svenska exporten är det svårt att finna några belägg för att sådana varusammansättningseffekter skulle ha varit betydelsefulla 1977. Sveriges Exportråd har emellertid presenterat en studie som tyder på att varusammansättningseffekter inom gruppen investeringsvaror kan medföra förhållandevis kraftiga effekter på andelsutvecklingen.¹ Nu är det inte självklart att alla varusammansättningseffekter skall beaktas vid ett försök att ge en "rättvisande" bild av andelsutvecklingen. De varusammansättningseffekter som man kan finna inom en grupp som investeringsvaror kan ju i många fall snarare vara strukturella än konjunkturella till sin natur. Om exempelvis negativa varusammansättningseffekter vore ett utslag av en oförmåga hos de svenska exportföretagen att anpassa utbudet till mer långsiktiga förändringar i utlandets efterfrågan (och effekterna alltså ej vore reversibla vid en senare fas i det internationella konjunkturförloppet) så borde effekterna snarast ses som ett utslag av en långsiktigt vikande konkurrensförmåga. Man kan också tänka sig fall där de svenska företagen har en marknadsledande ställning och där de genom sitt prissättningsbeteende förorsakat en försvagning av marknadstillväxten. Inte heller i ett sådant fall synes det motiverat att korrigera för eventuella varusammansättningseffekter om syftet är att belysa utvecklingen av den svenska exportindustrins konkurrensförmåga.

Den totala exportvolymen under 1977 drogs i inte oväsentlig grad ned genom att exporten till länder utanför OECD-området fortsatte att minska påtagligt. Exporten till OPEC-länderna sjönk med ca 10 %, vilket innebar en andelsförlust i storleksordningen 20 % eller mer än summan av de andelsvinster som noterats under de två föregående årens gynnsamma andelsutveckling. Exporten till Östeuropa och Kina, vilken minskat avsevärt redan 1976, uppvisade en fortsatt kraftig nedgång 1977 med en ytterligare kraftig minskning av marknadsandelen som följd. Utvecklingen under andra halvåret och därmed för helåret 1977 blev likväl avsevärt bättre än vad som räknades med i den preliminära nationalbudgeten. Motsatsen gäller för exporten till de icke-oljeproducerande utvecklingsländerna. En oväntat svag utveckling av exporten till dessa länder under andra halvåret medförde att den emotsedda exportökningen 1976—1977 i det närmaste utblev varigenom de båda föregående årens svaga andelsutveckling kom att följas av en ytterligare

¹ Sveriges Exportråd, [1978], "Svensk och västtysk export av investeringsvaror 1974—1976 — en undersökning av våra förlorade marknadsandelar", Stockholm.

nedgång. Denna blev emellertid betydligt mindre accentuerad än under 1976.

Reaktionerna på den svenska exportens höga relativpris 1975 och 1976 förefaller mot denna bakgrund ha blivit betydligt mer fördröjda i OPEC-länderna och i statshandelsländerna än i OECD-länderna. Det är inte svårt att finna plausibla förklaringar till en sådan skillnad i reaktionsmönster. Efter den kraftiga oljeprishöjningen kring årsskiftet 1973/1974 följde ett par år av utomordentligt snabb importtillväxt i OPEC-länderna. Efterfrågans priskänslighet kan antas ha varit något reducerad under denna period. Bl. a. som en följd av att oljeinkomsterna de senaste åren blivit betydligt mindre än vad ursprungligen kalkylerades med, synes prisedvetandet ha ökat påtagligt i dessa länder. De senaste årens utveckling av exportens marknadsandelar i statshandelsländerna får bl. a. ses mot bakgrund av att handeln med dessa länder i så hög grad baseras på långsiktiga kontrakt.

I de icke-oljeproducerande utvecklingsländerna synes efterfrågans anpassning till den svenska exportens relativpris ha skett med samma snabbhet som i OECD-länderna. A priori hade man annars kunnat vänta sig en något senare reaktion även i de icke-oljeproducerande utvecklingsländerna. För exporten till dessa länder gäller nämligen att den i mycket stor utsträckning består av verkstadsprodukter där priskänsligheten på kort sikt torde vara tämligen låg och till mycket liten del av stapelvaror där den kortsiktiga priskänsligheten kan förväntas vara hög.

Utsikterna för 1978

För 1978 emotses en mycket måttlig förstärkning av det internationella konjunkturläget. Som framgått av kapitel 2 bedöms en svag uppdragning av BNP-tillväxten i OECD-länderna komma att generera en världshandelstillväxt som med någon procentenhet överstiger den som skedde 1977. En bedömning av marknadstillväxten 1977—1978 i OECD-området för den svenska exporten av bearbetade varor har grundats på de prognoser för den reala utvecklingen i olika länder som redovisas i kapitel 2 samt på vissa antaganden om relativprisernas utveckling i fråga om bearbetade varor i de olika avnämrländerna. Beräkningarna ger en marknadstillväxt som är av samma storleksordning som det preliminära utfallet för 1977 — ca 4 %. Exportens strukturella ländersammansättning synes även under 1978 komma att verka klart neddragande på marknadstillväxten. Den ekonomiska tillväxten väntas nämligen bli fortsatt svag i flera av våra viktigaste avnämrländer samtidigt som den expansion som ändå emotses i dessa länder huvudsakligen synes komma att äga rum inom importsnåla sektorer.

En markerad dämpning av prisstegringstakten för bearbetade varor i internationell handel ägde rum under loppet av 1977. Med en som sannolik bedömd svag ökning av prisstegringstakten under loppet av

Tabell 3: 1 Sveriges export av bearbetade varor (exkl. fartyg)¹ till OECD-området² 1970—1978
Procentuell förändring

	1970— 1971	1971— 1972	1972— 1973	1973— 1974	1974— 1975	1975— 1976	1976— 1977 prel.	1977— 1978 prognos
<i>Löpande priser, Skr.</i>								
Marknad	11,5	12	25,5	27,5	-0,5	19,5	17,5	21,5
Marknadsandel	-1,5	-2	-0,5	-0,5	3	-6,5	-5	-1
Export	10	10	24,5	27	2,5	11,5	11,5	20,5
<i>Volym</i>								
Marknad	7	9	16	4,5	-6	12,5	4	4
Marknadsandel	-2,5	-4	0,5	0	-8	-9,5	-2	4,5
Export	4	4,5	17	4,5	-13,5	2	1,5	8,5
<i>Pris (enhetsvärde), Skr.</i>								
Marknad	4,5	2,5	8	22	6	6	13	17
Relativpris	1	2,5	-1	-0,5	11,5	3	-3	-5
Export	6	5,5	6,5	21,5	18,5	9	10	11

¹ SITC 5—8, exkl. 68 och 793.

² Utom Australien, Nya Zeeland, Grekland, Irland, Island, Portugal, Spanien och Turkiet.

Anm. Begreppet "marknad" avser importförändringen för de olika länderna sammanvägda med deras andelar i Sveriges export. Härigenom elimineras eventuella förmånliga eller oförmånliga effekter av exportens strukturella ländersammansättning. Marknadens pris avser det implicit beräknade mellan marknad i löpande priser och i volym.

Källor: FN, OECD, nationell statistik, statistiska centralbyrån samt beräkningar och bedömningar inom konjunkturinstitutet.

1978 antas prisstegringen 1977—1978 bli ca 4 1/2 % i nationella valutor, vilket är drygt 2 procentenheter lägre än 1976—1977. Lönekostnadernas ökningstakt väntas visserligen avta förhållandevis svagt eller med ca 1 procentenhet men insatsvaruprisernas väsentligt långsammare uppgång och en till följd av det fortsatt svaga marknadsläget förutsedd försiktighet i företagens prissättningsbeteende synes motivera en sådan prisprognos. I kronor räknat motsvarar prisprognosen för bearbetade varor i internationell handel ca 17 % givet oförändrade växelkurser från prognostillfället. Jämfört med vad som räknades med i den preliminära nationalbudgeten innebär detta en smärre uppdragning, vilken förklaras av en viss effektiv depreciering av kronan mellan de båda prognostillfällena. Som en konsekvens härav har även prognosen för de svenska exportpriserna dragits upp något. De bedöms nu komma att stiga med ca 11 % 1977—1978 (mot 10 % i den preliminära nationalbudgeten).

De svenska företagens kostnadsutveckling kommer av allt att döma att undergå en påtaglig förbättring 1977—1978. Visserligen kommer kostnaderna för importerade insatsvaror troligen att stiga mer 1977—1978 än 1976—1977 till följd av det senaste årets kraftiga depreciering av kronan. Av avgörande betydelse för kostnadsutvecklingen är emellertid den mycket markerade nedgång i lönekostnadernas ökningstakt som kan emotses 1977—1978. Lönekostnadsökningen per producerad enhet förutsätts nu inskränka sig till ca 5 % mot drygt 12 % 1976—1977. Den gjorda exportprisprognosen implicerar följaktligen att den kraftiga ned-

Tabell 3: 2 Sveriges export av bearbetade varor (exkl. fartyg)¹ till olika länderområden 1972—1978

Export till	Procentuell volymförändring						Andel av totalsumman 1976, %
	1972—1973	1973—1974	1974—1975	1975—1976	1976—1977	1977—1978 prognos	
OECD-länderna ²	16,9	4,6	-13,3	2,2	1,7	8,5	74
Övriga länder	15,6	27,8	1,7	-8,0	-4,3	6	26
däruv: Östeuropa och Kina	29,1	34,6	12,4	-18,2	-12,7	4	6
OPEC-länderna ³	21,7	39,6	60,2	21,2	-9,5	10	6
Andra länder	10,9	23,8	-11,6	-12,1	1,3	5	14
Summa	16,6	9,6	-9,5	-0,7	0,1	8	100

¹ SITC 5—8, exkl. 68 och 793.

² Utom Australien, Nya Zeeland, Grekland, Irland, Island, Portugal, Spanien och Turkiet.

³ Qatar, Förenade Arabemiraten, Saudiarabien, Kuwait, Irak, Iran, Indonesien, Venezuela, Libyen, Algeriet och Nigeria.

Källor: Statistiska centralbyrån samt beräkningar och bedömningar inom konjunkturinstitutet.

pressning av industrins vinstmarginaler som ägt rum under de senaste åren upphör och att en viss marginalökning kommer till stånd 1977—1978.

Den svenska exportens relativpris antas vidare komma att sjunka med ca 5 % 1977—1978 efter en nedgång med ca 3 % 1976—1977. Relativprishöjningen från 1974 års nivå skulle därmed komma att inskränkas till ca 2 % 1978.¹ Frågan är nu hur de senaste årens relativprispförändringar kommer att påverka andelsutvecklingen 1977—1978.

De antaganden om exportens priskänslighet på kort och på lite längre sikt som låg till grund för andelsprognosen i den preliminära nationalbudgeten implicerar en andelsvinst i storleksordningen 1 % 1977—1978. Som tidigare redogjorts för synes utvecklingen under 1977 motivera en viss försiktighet vid tillämpningen av dessa priselasticiteter. Här antas att den negativa inverkan på andelsutvecklingen 1978 av de relativprishöjningar som inträffade 1974—1976 blir betydligt mindre än vad som tidigare räknades med. Bl. a. räknas med den tidigare nämnda möjligheten av att den "nollställning" av exportens relativpris som inträffade i samband med de svenska devalveringarna 1977 har förebyggt en del av de sena reaktioner som utländska kunder eljest skulle ha visat på den svenska exportens höga relativpris 1975 och 1976. Det svenska relativa kapacitetsutnyttjandet synes komma att sjunka ytterligare även om nedgången blir mindre brant än under de båda närmast föregående åren. Nedgången bör — vid sidan av indirekta effekter via prisbildningen — få en viss positiv inverkan på andelsutvecklingen. Några mer påtagliga effekter på andelarna av en eventuellt förmånlig eller oförmånlig varustruktur hos den svenska exporten av bearbetade varor har inte antagits uppkomma 1978. Investeringsutvecklingen utomlands väntas

¹ Denna iakttagelse gäller om man från den beräknade relativprispförändringen drar bort den trendmässiga ökningen med ca 1 % per år. Jfr anmärkningen till diagram 3: 1.

Tabell 3: 3 Världsmarknadspriserna (enhetsvärdeindex) för bearbetade varor. 1970—1978
1970 = 100

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977 prel.	1978 prognos
US dollar	100	105	113	133	162	182	183	202	229
Genomsnittliga nationella valutor	100	103	103	110	136	148	157	168	175
Svenska kronor	100	104	105	113	140	147	155	175	205

Källor: FN samt beräkningar och bedömningar inom konjunkturinstitutet.

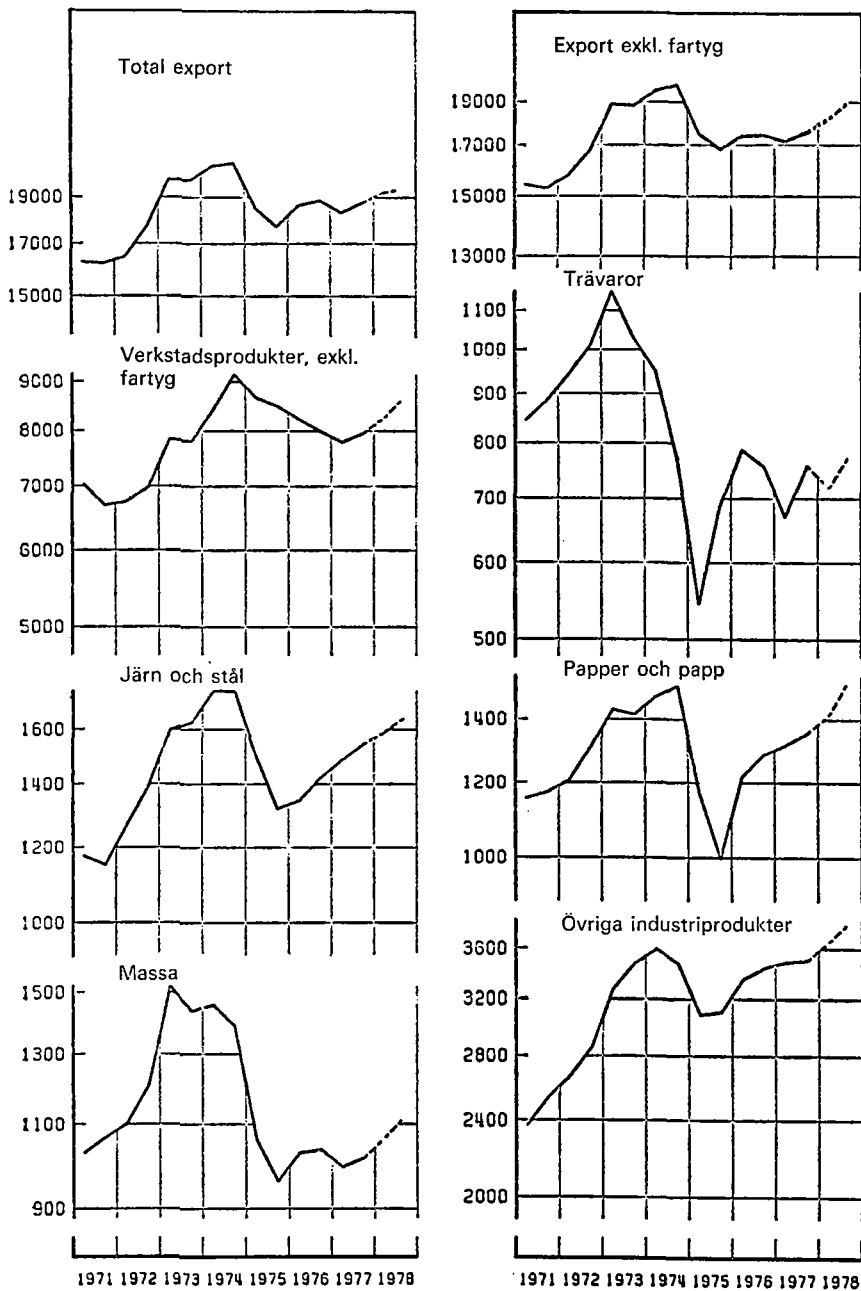
bli fortsatt dämpad och det förefaller inte troligt att marknadstillväxten för investeringsvaror — en varugrupp som i likhet med papper väger tyngre i den svenska exporten än i avnämrländernas import — nämnvärt kommer att överstiga den totala marknadstillväxten för bearbetade varor. (Detta hindrar naturligtvis inte att det kan uppkomma positiva eller negativa varusammansättningseffekter inom gruppen investeringsvaror. Möjligheterna att i förväg skatta betydelsen av sådana varusammansättningseffekter är emellertid mycket små. Som tidigare påpekats föreligger också vissa problem vid tolkningen av sådana varusammansättningseffekter.) Utlandets pappersimport väntas visserligen öka något mer än den övriga importen, men den härav följande extra andelsvinsten torde knappast bli större än några få tiondels procent. Efter en kvalitativ avvägning av de olika faktorer som inverkar på andelsförändringen 1977—1978 har en andelsvinst i storleksordningen 4—5 % antagits komma att realiseras.

När det gäller exporten till länder utanför OECD-området förefaller det — som tidigare framhållits — rimligt att räkna med att efterfrågans anpassning till den svenska exportens relativpris sker med större tröghet än vid exporten till OECD-länderna. De prognoser för exporten till länder utanför OECD-området som redovisas i tabell 3: 2 har grundats på ett antagande om oförändrade marknadsandelar i dessa länderområden 1977—1978.

För råvaruexporten antas utvecklingen — liksom 1977 — bli betydligt svagare än för den övriga exporten. Marknadstillväxten väntas visserligen bli av samma storleksordning som för exporten av bearbetade varor men andelsutvecklingen bedöms bli mindre gynnsam. Den i och för sig förhållandevis kraftiga sänkning av råvaruexportens relativpris som emotses 1978 antas nämligen snarare medföra att nedgången i råvaruexportens marknadsandelar upphör än medge några mer påtagliga andelsvinster. Bland de varugrupper som väger tungt i den svenska råvaruexporten är det endast pappersmassa som bedöms komma att uppvisa någon mer betydande andelsvinst. Ökningen av råvaruexporten 1977—1978 väntas under dessa omständigheter inskränka sig till ca 5 %.

Diagram 3:3 Exportutvecklingen, totalt och för vissa varugrupper 1971—1978

Milj. kr., 1968 års priser. Säsongsrensade halvårsdata. Log. skala

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Sammanfattningsvis beräknas den totala exporten, exkl. fartygsexporten, växa med knappt 7,5 % 1977—1978 — en upprevidering med 1 procentenhet jämfört med den preliminära nationalbudgeten. Utleveranserna av fartyg väntas 1978 bli mycket lägre än 1977. Räknat inkl. fartygsexporten blir prognosen för den svenska exportens tillväxt 1977—1978 därför betydligt lägre eller drygt 4 % (ca 5,5 % i nationalräkenskapstermer).

Tabell 3: 4 Exportutvecklingen för olika varugrupper 1976—1978

	Exportvärde, milj. kr.			Årlig procentuell förändring					
	1976	1977	1978	Volym			Pris (enhetsvärde)		
				1976	1977	1978	1976	1977	1978
Jordbruksprodukter och fisk	1 225	993	1 065	-8,8	-17,5	0	5,5	-1,8	7
Skogsbruksprodukter	239	170	210	-22,0	-35,9	15	16,9	11,1	7
Mineraliska produkter	2 398	1 931	1 750	16,5	-10,1	0,5	-2,4	-10,4	-10
därav: järnmalm	1 888	1 357	1 180	15,7	-17,0	0	-2,7	-13,5	-13
Industriprodukter exkl. fartyg	70 528	76 960	90 755	1,2	0,4	7,5	7,8	8,7	9,5
därav:									
livsmedelsprodukter	1 289	1 479	1 675	8,9	5,0	3	3,2	9,2	10
trävaror	3 626	3 841	4 200	25,2	-7,5	5	9,6	14,5	4
massa	5 478	4 942	5 315	2,1	-2,6	9	-2,9	-7,4	-1,5
papper och papp	5 225	5 729	6 930	15,3	6,6	11	-3,7	2,8	9
petroleumprodukter	901	1 195	1 365	-8,7	19,2	4	9,0	11,3	10
järn och stål	5 445	6 247	7 250	-1,9	9,5	7	-0,6	4,8	8,5
ickejärnmetaller	1 362	1 742	1 975	10,7	17,5	5	5,2	8,9	8
verkstadsprodukter exkl. fartyg	34 003	37 034	44 515	-5,6	-2,9	8	13,4	12,2	11,5
övriga industriprodukter inkl. elektrisk ström	13 199	14 752	17 525	9,8	2,9	7,5	6,7	8,5	10,5
Export exkl. fartyg	74 390	80 054	93 780	1,4	-0,3	7,5	7,5	7,9	9
Fartyg	5 805	5 473	3 245	42,5	-12,3	-44	8,8	7,5	6
Totalt	80 195	85 527	97 020	3,5	-1,1	4	7,6	7,8	9
Bearbetade varor exkl. fartyg ¹	57 553	63 403	75 795	-0,4	0,3	8	9,0	9,8	11
Råvaror ²	16 837	16 652	17 985	8,0	-2,5	5,5	2,3	1,5	2,5
Total export enligt nationalräkenskapernas beräkningsmetoder ³	80 195	85 527	97 020	5,5	0,3	5,5	5,6	6,4	7,5

¹ Papper och papp, järn och stål, verkstadsprodukter samt övriga industriprodukter utom elektrisk ström.

² Export exkl. fartyg minus de i not 1 nämnda varugrupperna.

³ I nationalräkenskaperna deflateras exportvärdet med Paasche enhetsvärdeindex vilket alltså ger Laspeyres' volymindex. I tabell 3: 4 i övrigt åreger prisindex Laspeyres och volymindex Paasche. Nationalräkenskapernas uppgifter om den totala exportvolymens förändring visar därigenom regelmässigt en mera positiv volymutveckling.

Ann. 1976 och 1977 års exportvärden enligt utrikeshandelsstatistiken. Uppgifterna för 1978 avser prognoser. I prognoserna är värdeuppgifterna avrundade till 5- resp. 10-tal milj. kr. och de procentuella förändringarna till närmaste hela resp. halva tal.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

5 Riksdagen 1977/78. 1 saml. Nr 150. Bilaga 1. Bil.

3.2 Importen

Importen minskade med 6 1/2 % i volym 1976—1977, motsvarande en nedgång på 4 1/2 % enligt nationalräkenskaperens beräkningsmetod. Eftersom fartygsimporten i det närmaste fördubblades var minskningen räknad (exkl. fartyg) 1 procentenhet större och uppgick sålunda till 7 1/2 %.

Importen (exkl. fartyg) vände nedåt i början av 1975 och fortsatte sedan att minska året ut. Importen ökade sedan åter snabbt under 1976 — trots att tillväxten i den inhemska efterfrågan var långsammare än under 1975. Importvolymen (exkl. fartyg) föll sedan med närmare 9 % första halvåret 1977, jämfört med andra halvåret 1976 och med ytterligare 4 % mellan halvåren 1977. Nedgången var ett resultat av den starkt försvagade inhemska efterfrågan under 1977. Hushållens inköp av varor minskade nämligen kraftigt under 1977 och dessutom föll maskininvesteringarna med ca 8 % 1976—1977. Vidare minskade industrins förbrukning av insatsvaror som en följd av den neddragna industriproduktionen. Samtidigt drogs även industrins lager av insatsvaror ned, efter att ha ökat under hela 1976.

Importvolymen har de tre senaste åren legat på en väsentligt högre nivå än vad som kan återföras enbart på utvecklingen av den inhemska efterfrågan. Det beror säkerligen till stor del på att importpriserna för den tunga delgruppen bearbetade varor under 1975 och 1976 steg betydligt långsammare än priserna på motsvarande svenska produkter. Detta fick en starkt uppdragande effekt på importen av bearbetade varor under 1975 och i synnerhet 1976, då importen av dessa varor steg med 7 1/2 %. Importen av bearbetade varor synes 1976 ha legat i runt tal 5 % högre än man haft anledning förvänta med hänsyn till den inhemska efterfrågeutvecklingen. Devalveringen av den svenska kronan i augusti 1977 medförde att importpriserna mellan helåren 1976 och 1977 steg 2 1/2 % mer än motsvarande exportpriser. Troligen steg importpriserna då också ungefär lika mycket mer i förhållande till de svenska företagens priser på hemmamarknaden. Denna förändring av relativpriset hann dock säkerligen endast i liten utsträckning påverka importvolymen under 1977. Importen av bearbetade varor sjönk sålunda med 7 % 1976—1977, vilket var mindre än den nedgång som hade kunnat förväntas med hänsyn till den inhemska efterfrågeutvecklingen. För 1977 har den uppdragande effekten av relativprissänkningen 1974—1976 skattats till ytterligare ca 5 %, så att importvolymens nivå vad avser bearbetade varor legat närmare 10 % högre än den skulle ha gjort vid oförändrade relativpriser sedan 1974. Att den inhemska varuproduktionen ersatts med import har samtidigt inneburit att behovet av råvaror och insatsvaror minskats. Totala importen (exkl. fartyg) kan därför — på basis av grova skattningar beräknas ha legat ca 5 % högre

1977 än vad den skulle gjort vid oförändrade relativpriser sedan 1974.¹

Devalveringen av kronan i augusti 1977 beräknas medföra att importpriserna för bearbetade varor stiger ytterligare 4 % mer än exportpriserna 1978 — och ungefär lika mycket mer än de svenska företagens priser på hemmamarknaden. Devalveringen väntas också få till effekt att åtskilliga företag, som på grund av relativprishöjningarna på svenska varor 1974—1976 annars skulle ha övergått till import under 1978, kan förmodas avstå från detta. Relativprishöjningarna 1974—1976 skulle därigenom inte få tillfälle att mogna ut med hela den uppdrivande effekt på importnivån, som man annars haft anledning befara. Dessutom tillkommer de direkta marknadsandelsvinster, som kan komma till stånd 1978 av relativprissänkningarna 1976—1978. Sammantaget skulle dessa effekter innebära en viss omfördelning från import till hemmaproducerade varor under 1978. Med de prognoser för den inhemska efterfrågan, som nu föreligger, innebär detta att importen av bearbetade varor skulle sjunka med ytterligare 4 1/2 % 1977—1978. Den totala inhemska efterfrågan förutses nämligen sjunka även 1977—1978 — men i lägre takt än 1976—1977. Varukonsumtionen förutses minska något mer 1978 än 1977. De importtunga maskininvesteringarna beräknas minska kraftigt även 1978, men i lägre takt än 1977. Samtidigt väntas industriproduktionen stiga under loppet av året och takten i neddragningarna av insatsvarulagren minska markant. För totala importen (exkl. fartyg) har detta beräknats innebära en nedgång på 4 % 1977—1978 och inberäknat fartygsimporten en nedgång på 5 %. Enligt nationalräkenskaperens beräkningsmetoder motsvarar detta en nedgång på 3 1/2 % för totala importen.

Importen av *jordbruks-, skogsbruksprodukter och fisk* sjönk med ca 22 % 1976—1977. Till denna kraftiga neddragning bidrog främst en minskad import av jordbruksprodukter. Mellan 1977 och 1978 väntas

¹ Grova skattningar av importefterfrågans priselasticitet ger vid handen att en relativprissänkning på importvaror med 1 % ger en importvolymökning på 0,3 % samma år relativprissänkningen sker och en importvolymökning med ytterligare 0,4 % året därefter. Det förefaller rimligt räkna med att en importökande effekt kommer även det tredje och troligen även det fjärde året och att elasticiteten då når upp till ett sammanlagt värde klart överstigande 1.

Utvecklingen under 1977 kan förefalla svår att förena med en sådan syn på elasticitetens utveckling. Importen 1977 blev nämligen lägre än vad man utifrån den angivna hypotesen skulle haft anledning förmoda med hänsyn till relativprisutvecklingen för importvaror 1974—1977.

Det förefaller som om devalveringarnas höjande effekt 1977 på importens relativpriser fått ett förhållandevis snabbt utslag på importvolymen. En tänkbar förklaring är att utmognaden av de effekter på importefterfrågan som härrör från sänkningarna av importens relativpriser 1975 och 1976 helt eller delvis kommit att avbrytas i samband med devalveringen. Detta skulle med avseende på importens volymutveckling vara likvärdigt med ett tidigare-läggande av tyngdpunkten i devalveringseffekterna. En hypotes av denna innebörd har ingått i de överväganden som ligger till grund för importprognosen 1978.

importen för hela gruppen minska med 3 1/2 % som en följd av en beräknad tillbakagång i importen av jordbruks- och skogsbruksprodukter.

Införseln av *livsmedelsprodukter* föll med drygt 4 % 1976—1977 på grund av en vikande privat konsumtion och en avtappning av livsmedelsindustrins lager. En annan bidragande orsak var att importbehovet av sockerprodukter minskade. Även 1978 beräknas konsumtionen sjunka, och en fortsatt neddragning av livsmedelslagren kommer troligen till stånd. Importen av livsmedelsprodukter antas därför minska med ytterligare någon procent 1977—1978.

Importen av *mineraliska produkter* minskade med 1 1/2 % 1976—1977. Importen av råolja som utgör huvuddelen av denna import, ökade emellertid från 1976 till 1977. Det var i stället importen av bl. a. stenkol, som minskade drastiskt, och därmed svarade för största delen av nedgången. Importen av mineraliska produkter förutses öka med 8 % 1977—1978, liksom även införseln av råolja.

Införseln av *petroleumprodukter* sjönk med 6 % 1976—1977, till största delen beroende på att förbrukningen inom landet minskade. Nedgången i förbrukningen förklaras till största delen av en kraftig minskning av energiåtgången inom industrin men också av att den jämfört med 1976 varmare väderleken lett till ett minskat uppvärmningsbehov i bostäder och lokaler.

Även för 1978 väntas förbrukningen av oljeprodukter minska. Då produktionen vid de svenska raffinaderierna förutses öka, beräknas importen av petroleumprodukter komma att dras ned med 12 % 1977—1978.

Stålimporten minskade med drygt en fjärdedel 1976—1977. Nedgången berodde till stor del på en påtaglig minskning av förbrukning och lager inom de stålkonsumerande branscherna verkstadsindustri och varv. Att nedgången blev så pass kraftig förklaras dock främst av att lagren i handelsledet drogs ned efter att ha ökat 1976. Dessutom sjönk importandelen i tillförseln något.

För 1978 beräknas en fortsatt minskning av stålförbrukningen ske, hänförlig till den starka produktionsminskningen inom varven. Detta motverkas dock av att takten i lagerneddragningarna i förbrukar- och handelsleden väntas avta. Samtidigt beräknas emellertid importandelen i tillförseln sjunka snabbare än under 1977, och därmed skulle stålimporten minska med ytterligare 5 % 1977—1978.

Införseln av *ickejärnmetaller* minskade ca 16 % 1976—1977. Den kraftiga nedgången i importvolymen berodde dels på den svaga produktionsutvecklingen inom tillverkningsindustrin, dels på att de svenska producenterna synes ha stärkt sin ställning på den inhemska marknaden. För 1978 väntas den inhemska förbrukningen av ickejärnmetaller öka endast obetydligt. Förutsatt att de svenska producenterna

Tabell 3: 5 Importutvecklingen för olika varugrupper 1976—1978

	Importvärde, milj. kr.			Årlig procentuell förändring			
	1976	1977	1978	Volym		Pris (enhetsvärde)	
				1977	1978	1977	1978
Jord- och skogsbruksprodukter samt fisk	4 479	4 899	4 875	-21,9	-3,5	40,1	3,1
Mineraliska produkter	7 472	7 955	9 116	-1,5	7,8	8,1	6,3
däruv: råolja	5 846	6 535	7 489	2,8	8,0	8,8	6,0
Industriprodukter exkl. fartyg	72 054	74 922	80 548	-7,1	-5,3	12,0	13,5
däruv:							
livsmedelsprodukter	4 195	4 657	5 118	-3,1	-1,5	14,6	11,6
trävaror, massa samt papper och papp	472	439	442	-16,0	-8,5	10,7	10,0
petroleumprodukter	8 426	8 681	8 065	-5,9	-11,9	9,4	5,4
järn och stål	4 604	3 745	3 962	-26,4	-5,0	10,4	11,4
ickejärnmetaller	2 247	2 105	2 261	-15,8	-2,5	11,3	10,1
verkstadsprodukter exkl. fartyg	30 017	31 129	32 965	-9,1	-8,9	14,1	16,3
övriga industriprodukter inkl. elektrisk ström	22 093	24 166	27 735	-0,6	0,8	10,1	13,9
Import exkl. fartyg	84 005	87 776	94 539	-7,7	-4,1	13,2	12,3
Fartyg	1 295	2 372	1 376	96,8	-42,0	-6,9	0,0
Total import	85 300	90 148	95 915	-6,4	-5,0	12,9	12,0
Bearbetade varor exkl. fartyg	56 403	58 852	64 502	-7,1	-4,7	12,3	15,0
Total import enligt nationalräkenskaper skapernas beräkningsmetoder	85 300	90 148	95 915	-4,5	-3,5	10,7	10,3

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

efter devalveringen fortsätter att stärka sin ställning, verkar således ytterligare någon neddragning av importen sannolik.

Importen av verkstadsprodukter föll med 9 % 1976—1977. Nedgången förklaras bl. a. av att hushållens inköp av verkstadsprodukter minskat starkt — helt och hållet en följd av de brant fallande nybilsinköpen. Bilimporten minskade också med över en fjärdedel. Vidare drogs maskininvesteringarna ned med ca 8 %. Dessutom minskade tillverkningsindustrins behov av verkstadsprodukter som insatsvaror avsevärt, i och med att produktionen inom verkstäder och varv föll kraftigt.

För 1978 väntas importen av verkstadsprodukter minska med ytterligare 9 %. Denna importminskning framkommer som en följd av dels att de inhemska efterfrågekomponenterna beräknas utvecklas negativt, dels ett antagande om att de svenska producenterna kan vinna tillbaka marknadsandelar som förlorades under 1975—1977.

Importen av övrigvaror föll med drygt 1/2 % 1976—1977. Den matta inhemska efterfrågeutvecklingen och tillverkningsindustrins minskade behov av övrigvaror i form av insatsleveranser verkade i återhållande riktning på importen. Dessutom påbörjade de inhemska övrigvaruproducenterna en neddragning av sina färdigvarulager 1976—

1977. För 1978 väntas importen av övrigvaror stiga med drygt 1/2 %. En viss ökning av efterfrågan på övrigvaror för slutliga ändamål väntas — främst till följd av en beräknad exportvolymökning. Dessutom förutses att tillverkningsindustrin får ett ökat behov av övrigvaror i form av insatsleveranser 1977—1978.

Importprisnivån för totala importen steg med 13 % 1976—1977. Av denna uppgång kan uppskattningsvis ca 5 procentenheter hänföras till de förändringar i kronkursen, som ägde rum under 1977. Till följd av devalveringarna i april och augusti kom också de kraftigaste prishöjningarna att infalla dels från första till andra kvartalet och dels från tredje till fjärde kvartalet. Mätt enligt nationalräkenskåpernas beräkningsmetod steg importpriserna med 10 1/2 % 1976—1977.

Drygt 1 procentenhet av ökningen i importprisindex kan återföras på de dramatiska prisstegringarna på kaffe från 1976 till 1977. Under andra halvåret började dock kaffepriserna att sjunka. För övriga varor inom gruppen jordbruks-, skogsbruksprodukter och fisk steg importpriserna med 16 1/2 %, och för livsmedelsprodukter exkl. kött blev uppgången i importprisindex 15 1/2 %. För båda dessa grupper återspeglar dessa tal en accelerering av den internationella prisutvecklingen. De svenska importpriserna på kött steg emellertid inte mer än 5 %, varför uppgången i importprisindex för hela gruppen livsmedelsprodukter stannade vid 14 1/2 %.

Den internationella prisutvecklingen var tämligen lugn för flertalet industriella basråvaror under 1977. Importprisökningen för råolja och petroleumprodukter stannade t. ex. vid omkring 9 %, trots nedskrivningen av kronan. De svenska importpriserna för järn och stål steg med drygt 10 % och för ickejärnmetaller med drygt 11 %. Prisbildningen för de olika ickejärnmetallerna var dock splittrad — priserna på importerat aluminium steg kraftigt, medan importprisökningen på övriga metaller var mycket blygsam.

Importpriserna för färdigvaror ökade med drygt 12 % 1976—1977. Härvid steg importpriserna för verkstadsprodukter mer än för övriga industriprodukter.

För 1977—1978 förutses de svenska importpriserna för gruppen jord- och skogsbruksprodukter samt fisk inte öka med mer än 3 %. Kaffepriserna beräknas då fortsätta falla, medan priserna för övriga varor i gruppen väntas stiga väsentligt mindre än 1976—1977. Prisökningstakten för livsmedelsprodukter exkl. kött väntas avta under 1978, medan en viss acceleration i priserna på importerat kött verkar sannolik. Importpriserna för livsmedelsprodukter totalt skulle därmed stiga med 11 1/2 % 1977—1978.

Den internationella prisutvecklingen för industriella basråvaror förväntas bli fortsatt lugn 1978. Världsmarknadspriset på råolja förutses sålunda hållas oförändrat hela 1978. Till följd av devalveringen i augusti

1977 samt de växelkursförändringar som ägt rum fram till mars 1978, kommer de svenska importpriserna att stiga med ca 6 % 1977—1978. Priserna på importerade petroleumprodukter väntas stiga med drygt 5 %. Prisutvecklingen på metaller förutses bli snabbare — importpriserna för järn och stål väntas stiga med drygt 11 % 1977—1978 och för ickejärnmetaller med ca 10 %.

Den internationella prisutvecklingen på färdigvaror förutses bli livligare än för industriella basråvaror. Någon stark allmän prisstegring på färdigvaror verkar dock inte sannolik under 1978. Kapacitetsutnyttjandet inom de flesta länder är nämligen alltjämt lågt, och betydande produktivitetsvinster borde kunna komma till stånd vid en uppdragning av industriproduktionen utomlands. Dessutom är den ekonomiska politiken av antiinflationistiska skäl alltjämt tämligen återhållande. Prisstegringen i Sverige på importerade färdigvaror blir emellertid, till följd av devalveringen i augusti 1977 samt de växelkursförändringar som ägt rum efter denna, betydande — uppgången 1977—1978 har beräknats till ca 15 %. Härvid förutses importpriserna för verkstadsprodukter stiga snabbare än för övriga färdigvaror.

Prisnivån för totala importen har därmed beräknats stiga med 12 % 1977—1978. Den största uppgången beräknas ske under första halvåret och utgör till största delen en följd av devalveringen i augusti 1977 samt växelkursförändringarna fram till mars 1978. Mellan halvåren 1978 förutses de svenska importpriserna stiga relativt måttligt. Mätt enligt nationalräkenskapernas beräkningsmetod skulle prisindex för totala importen stiga med drygt 10 % 1977—1978.

3.3 Bytes- och betalningsbalansen

Bytesbalansen för varor, tjänster och transfereringar har sedan 1974 visat ständigt växande negativa saldon. Det beräknade underskottet 1977 kom att uppgå till närmare 15 miljarder kr. och innebar en försvagning gentemot 1976 med drygt 3 miljarder kr. (se tabell 3: 6). Varuhandeln resulterade i en negativ handelsbalans på ca 4,6 miljarder kr. mot 5,1 miljarder kr. 1976. Den förstärkning av handelsbalansen detta innebar var emellertid helt otillräcklig för att förhindra en fortsatt försämring av bytesbalansen, eftersom underskotten i tjänste- och transfereringsbalansen ökade med ca 3,7 miljarder kr. Som en direkt följd av den omfattande långfristiga upplåningen under 1977 förstärktes *kapitalbalansen* jämfört med 1976 mycket kraftigt med ca 8,6 miljarder kr. Den registrerade nettokapitalimporten uppgick därmed till ca 12,3 miljarder kr., vilket dock var mindre än det angivna underskottet i bytesbalansen. Statistiskt registrerades sålunda transaktioner avseende varor, tjänster, transfereringar och kapital motsvarande ett nettoutflöde 1977 på 2,6 miljarder kr.

Tabell 3: 6 Bytes- och betalningsbalans 1974—1978
Milj. kr., löpande priser

	1974	1975	1976	1977	1978 prognos
Export av varor, fob ¹	70 514	72 012	80 195	85 527	97 020
Import av varor, cif ¹	72 800	74 000	85 300	90 148	95 915
Handelsbalans	-2 286	-1 988	-5 105	-4 621	1 105
Korrigerig av handelsstatistiken ²	-100	-268	-106	-366	-375
Sjöfartsnetto	3 868	2 940	3 149	3 006	3 000
Resevaluta, netto	-2 232	-2 542	-3 169	-3 601	-4 075
Övriga tjänster, netto	-1 688	-2 239	-2 888	-3 628	-4 000
Korrigeringspost	800	800	800	800	800
Bytesbalans för varor och tjänster ³	-1 638	-3 297	-7 319	-8 410	-3 545
Transfereringar, netto	-2 575	-3 405	-4 347	-6 510	-8 425
därav: räntor och utdelningar	-79	-231	-799	-2 074	-3 400
Bytesbalans för varor, tjänster och transfereringar ⁴	-4 213	-6 702	-11 666	-14 920	-11 970
Kapitalbalans	347	7 212	3 683	12 320	..
Restpost	343	5 429	5 357	7 419	..
Valutareservens transaktionsförändring	-3 523	5 939	-2 626	4 819	..
Förändring på grund av kursrörelser	-1	-863	486	1 196	..
Valutareservens totala förändring	3 524	5 076	-2 140	6 015	..

¹ Enligt handelsstatistiken. Ett nytt redovisningssystem för utrikeshandeln har införts fr.o.m. 1977. I syfte att öka jämförbarheten mellan 1976 och 1977 har statistiska centralbyrån numera utfört en beräkning av utrikeshandeln för 1976 enligt det nya redovisningssystemet. Detta har resulterat i uppjustering av *importvärdet* 1976 med 1 300 milj. kr. Därmed torde jämförbarhet råda mellan 1976 och efterföljande år medan jämförbarheten mellan 1976 och tidigare år är mera begränsad.

² Nettot av återutförelse och återinförelse, korrigerig av SAS' flygplansimport, i utlandet direktlandad fisk, nettoimport av icke monetärt guld samt rabatter och koncernbidrag i samband med oljeimport.

³ Överensstämmer med saldot mellan import och export av varor och tjänster i nationalräkenskapernas försörjningsbalans bortsett från att korrigeringsposten endast med halva beloppet ingår i försörjningsbalansen. Den resterande hälften korrigerar i nationalräkenskaperna transfereringarna.

⁴ Överensstämmer med riksbankens bytesbalansbegrepp.

Källor: Konjunkturinstitutet och riksbanken.

Oron på valutamarknaden under 1977 förorsakade stora svängningar i *valutareserven*. Sålunda registrerades en minskning med 4,4 miljarder kr. under perioden juni—augusti. Efter devalveringen i slutet av augusti ägde ett kraftigt återinflöde rum och för helåret kunde totalt registreras en ökning av valutareserven med ca 4,8 miljarder kr. Detta kom att betyda att det ånyo uppstod en kraftig positiv *restpost* på ca 7,4 miljarder kr. Efter justering för värdeförändring förorsakad av kursrörelser ökade valutareserven totalt under 1977 med ca 6 miljarder kr. och uppgick vid årets slut till närmare 16,7 miljarder kr.

Enligt de prognoser och antaganden som föreligger väntas bytesbalansen 1978 uppvisa ett underskott på ca 12 miljarder kr. Gentemot 1977 innebär detta en inte oväsentlig förstärkning med närmare 3 miljarder

kr. Denna förklaras i sin helhet av det omslag som förutses i handelsbalansen från ett underskott på ca 4,6 miljarder kr. 1977 till ett överskott på drygt 1 miljard 1978. Handelsbalansen väntas härigenom förstärkas med närmare 6 miljarder kr., vilket mer än väl uppväger tjänste- och transfereringsbalansens väntade tillväxt i negativ riktning.

Handelsbalansen

Efter en oväntat kraftig ökning av exporten under årets sista kvartal kom handelsbalansens underskott 1977 att inskränka sig till ca 4 1/2 miljard kr. Underskottet blev därmed 1 miljard kr. mindre än vad som räknades med i den preliminära nationalbudgeten och också något mindre än under 1976. Förbättringen 1976—1977 skulle sannolikt ha varit betydligt större om de båda svenska devalveringarna 1977 ej hade företagits. Den omedelbara — och avsedda — effekten av en devalvering är ju att bytesförhållandet försämras vilket på kort sikt utgör en påfrestning för handelsbalansen. Att en devalvering ändå företas beror naturligtvis på en önskan att uppnå de med en relativprisförändring förknippade positiva volymeffekterna och deras åtföljande inverkan på handelsbalansen. Dessa inträder emellertid först med en viss tidsförskjutning.

Den svenska utrikeshandels volymutveckling 1976—1977 torde därför endast i begränsad omfattning ha hunnit påverkats av de båda devalveringarna. Eventuella effekter av detta slag bör i alla händelser ha uppvägs av fördröjda — för Sverige oförmånliga — volymeffekter från de närmast föregående årens export- och importprisutveckling. Den betydande förbättring av den fastprisberäknade handelsbalansen som ägde rum 1976—1977 — mätt i 1976 års priser synes förbättringen ha varit i storleksordningen 4 miljarder kr. — torde därför i första hand få ses som ett resultat av den kraftiga nedgång i den inhemska efterfrågan som inträffade från 1976 till 1977. Det förhållandet att underskottet i löpande priser minskade endast obetydligt 1976—1977 skulle då kunna återföras på den kortsiktigt ogynnsamma effekten av att index för bytesförhållandet samtidigt sjönk med ca 4 %.

Den prognos för handelsbalansens utfall 1978 som redovisades i den preliminära nationalbudgeten har blivit föremål för en kraftig upprevidering. Den oväntat gynnsamma utvecklingen av exportindustrins, liksom även den importkonkurrerande industrins, marknadsandelar under senare delen av 1977 har bidragit till en mer optimistisk bedömning av andelsutvecklingen 1977—1978. De negativa effekterna på marknadsandelarna av de tidigare relativprishöjningarna antas sålunda till en del ha hävts snabbare än vad som troddes tidigare. Den ytterligare försämring av bytesförhållandet 1977—1978 som får anses vara en oundviklig följd av den svenska devalveringen i slutet av augusti 1977 bedöms vidare komma att inskränka sig till ca 3 % i stället för 4 %.

Det överskott i handelsbalansen med ca 1 miljard kr. som nu väntas uppkomma 1978 innebär om det realiseras en avsevärd förbättring jämfört med 1977. Relaterar man överskottet till Sveriges relativa efterfrågeläge så framstår emellertid bristen på balans i den svenska utrikeshandeln som fortsatt betydande. OECD-ländernas samlade industriproduktion beräknas bli ca 8 % högre under 1978 än under 1974, vilket var det år då industriproduktionen nådde sitt högsta värde under den förra högkonjunkturen. Den svenska industriproduktionen väntas vid samma jämförelse komma att uppvisa en nedgång med ca 6 %. Den positiva effekten på handelsbalansen av denna synnerligen kraftiga nedgång som inträffat i det svenska relativa efterfrågeläget är säkerligen mycket stor. Vid en tänkt situation med ett mer normalt relativt efterfrågeläge — åstadkommen genom en ökning av den inhemska efterfrågan — är det följaktligen rimligt att anta att handelsbalansen fortfarande skulle uppvisa ett kraftigt underskott. Skulle en sådan normalisering av det relativa efterfrågetrycket komma till stånd genom att exporten ökade kraftigt ett par år, en utveckling som efter devalveringarna inte förefaller osannolik, skulle konsekvenserna för handelsbalansen självfallet bli annorlunda.

Tjänste- och transfereringsbalansen

Det internationella fraktmarknadsläget är oförändrat svagt med små variationer i tonnageefterfrågan. Tonnageöverskottet är fortfarande betydande och den ökning i efterfrågan som tidvis uppstår är i allmänhet alltför otillräcklig och kortvarig för att nämnvärt förändra situationen. Liksom under de närmast föregående åren skedde en viss förbättring av tankraterna under fjärde kvartalet i fjol, men som väntat blev också denna av kort varaktighet. Redan tidigt på nyåret föll ratererna till tidigare låga nivåer, vilka åtminstone för svenskt tanktonnage endast i undantagsfall gav täckning åt driftkostnaderna. Uppläggningarna har åter ökat och i början av mars rapporteras ca hälften av det oljebärande tonnaget upplagt eller på annat sätt taget ur trafik. Förhållandena är mycket besvärande även för *torrlas*tonnage i trampfart. För *linjetonnage* däremot är läget något bättre. Dess situation förbättrades väsentligt andra halvåret 1977 och det rapporterades god beläggning på flertalet linjer. Man räknade då allmänt med att detta skulle bli bestående för en längre tid, men redan på nyåret i år synes ha inträffat en viss nedgång. På senare tid kan emellertid skönjas vissa förbättringar, särskilt för de linjer vilka trafikerar OPEC-länderna, vars import nu ökar kraftigt efter en svacka 1977.

Den svaga sjöfartskonjunktur som rått de senaste åren väntas inte heller 1978 förbättras i nämnvärd grad. Världshandeln väntas enligt internationella bedömningar öka i volym 1978 obetydligt mer än 1977, ca 5 %. Även om vissa internationella undersökningar visar att världens handelsflotta nu sakta börjat minska får man räkna med ett be-

tydande överskott på i första hand tank- och bulktonnage för en ganska lång tid framöver.

Ett oväntat starkt inflöde av utlandsvalutor från den utrikes sjöfarten registrerades under fjärde kvartalet i fjol. Det samlade inflödet för helåret 1977 blev därigenom, det svaga marknadsläget till trots, mycket betydande — ca 7,3 miljarder kr. — och kom att ligga väl i nivå med det som registrerades rekordåret 1974. Följdverkningar av devalveringarna utgör med säkerhet en god del av förklaringen. Dessa innebar emellertid även höjda kostnader, varför nettoinseglingen 1977, ca 2,5 miljarder kr., kom att något understiga den som registrerades 1976. I sjöfartsnettots termer, dvs. nettoinseglingen med avdrag för biljettintäkter i svensk valuta men med tillägg av utländska fartygs utgifter i Sverige, uppgick nettoinflödet till ca 3 miljarder kr. Enligt många bedömare väntas sjöfartsåret 1978 inte bli nämnvärt bättre än 1977. Det kommer sålunda att föreligga tonnageöverskott ännu lång tid framöver. Den väntade uppgången för världshandeln på ca 5 % i volym är sannolikt otillräcklig för att påtagligt förändra detta förhållande. Sett mot denna bakgrund har *sjöfartsnettot* för 1978 antagits bli av ungefär samma storleksordning som 1977, dvs. ca 3 miljarder kr.

Nettoutflödet av *resevaluta* blev 1977 ca 400 milj. kr. större än 1976 och kom att uppgå till ca 3,6 miljarder kr. Därvid ökade bruttoutflödet ovanligt starkt eller med bortåt 400 milj. kr. (ca 25 %) och bruttoutflödet med drygt 800 milj. kr. (ca 17 %). Förväntningar om en förestående devalvering förefaller ha stimulerat till spekulativa transaktioner, vilka i inte ringa utsträckning påverkat såväl inflöde som utflöde av resevaluta. Detta inslag kan uppskattas ligga kring storleksordningen 200 milj. kr. i båda riktningarna. Omräknat i fasta priser har utflödet av resevaluta hållits nästan oförändrat 1976—1977. Att antalet charterresenärer destinerade till olika turistorter samtidigt ökade med 15 % kan verka motsägelsefullt men troligen har andra transaktioner än de som härrör från den rena turismen verkat i neddragande riktning.

För 1978 har nettoutflödet av resevaluta kalkylerats till drygt 4 miljarder kr. Härvid har antagits en viss volymtillväxt för såväl inflöde som utflöde jämfört med normaliserade värden för 1977.

Resterande kända tjänstetransaktioner förs till posten *övriga tjänster*. Posten blir därigenom ytterst heterogen. Den domineras och styrs emellertid av en förhållandevis liten grupp. Hit hör framför allt transaktioner rörande företagsadministration, provisioner samt entreprenader, montage etc. Sammanlagt resulterade transaktionerna under denna post i ett nettoutflöde på ca 3,6 miljarder kr. 1977, vilket innebar en förskjutning i negativ riktning med drygt 700 milj. kr. från 1976. En i huvudsak trendmässig framskrivning av bruttostörmarna för 1978 ger ett nettoutflöde av storleksordningen 4 miljarder kr.

Transfereringarna till och från utlandet 1977 gav ett negativt saldo

på ca 6,5 miljarder kr., en tillväxt sålunda i negativ riktning med drygt 2 miljarder kr. från 1976. Gåvobiståndet till utvecklingsländer tillsammans med de under senare år alltmer växande räntebetalningarna till utlandet förklarar nästan helt postens tillväxt. Gåvobiståndet förutses 1977—1978 öka med ca 550 milj. kr. till 3,4 miljarder.¹ Räntebetalningarna väntas samtidigt resultera i ett ökat nettoutflöde på ca 1,3 miljarder kr. och därmed visa ett negativt saldo på ca 3,4 miljarder kr. Tillsammans väntas sålunda dessa transaktioner utmyнна i ett ökat nettoutflöde på drygt 1,8 miljarder kr., vilket i stort motsvarar transfereringspostens antagna totala förändring 1977—1978.

Kapitalbalansen

Kända kapitaltransaktioner med utlandet resulterade 1977 i en betydande nettokapitalimport, drygt 12 miljarder kr. Kapitalbalansen förstärktes därigenom med ca 8,6 miljarder från 1976. Härtill bidrog framför allt den långfristiga upplåningen utomlands. Denna blev mycket omfattande 1977, drygt 22 miljarder kr., vilket innebar mer än en fördubbling gentemot 1976. Av denna upplåning svarade svenska staten för ca 9,7 miljarder kr. och kommuner och kommuninstitut för 750 milj. kr. En fortsatt långfristig upplåning utomlands kan väntas även 1978; i vilken omfattning är dock ovisst. Under januari och februari i år gavs lånetillstånd till ett belopp på ca 1,7 miljarder kr. inberäknat svenska staten. Detta kan jämföras med 7,5 miljarder under samma period 1977. Statens andel härav var då ca 4,3 miljarder för att under samma period i år uppgå till endast ca 400 milj. kr. I tablan nedan redovisas hur nettotransaktionerna med utlandet fördelade sig 1977.

Kapitaltransaktioner, netto

Milj. kr.

	1977	Förändring 1976—1977
Bankerna	3 312	2 072
Statliga	8 346	8 761
Långfristig upplåning	8 762	8 762
Övrigt	-416	-1
Kommunala	700	-2
Privata	-38	-2 194
Direkta investeringar	-2 666	-119
Långfristig upplåning	5 177	491
Övrig värdepappershandel	-122	-11
Övriga långfristiga kapitaltransaktioner	-2 053	-221
Kortfristig upplåning för finansiering av export och import	-333	-2 224
Övriga kortfristiga kapitaltransaktioner	-41	-110
Kapitalbalans	12 320	8 637

¹ Uttryckt i procent av BNP utgjorde denna del av u-landsbiståndet 0,81 % 1977 och beräknas uppgå till 0,87 % 1978. För det totala biståndet, dvs. inkl. biståndskrediter, var motsvarande tal 0,97 % 1977 och väntas något överstiga 1 % 1978.

Som framgår av tablån resulterade statens och bankernas (inkl. riksbanken) transaktioner i ett med närmare 11 miljarder kr. ökat nettoinflöde, i huvudsak ett resultat av ökad långfristig upplåning. Av övriga utlandstransaktioner förblev de kommunala i stort sett oförändrade gentemot 1976 medan de privata ungefär balanserade efter att ha givit ett nettoinflöde på drygt 2 miljarder kr. 1976. Omkastningen kan i huvudsak återföras därpå att den kortfristiga upplåningen för finansiering av import och export slog om från ett nettoinflöde på ca 1,9 miljarder kr. 1976 till ett nettoutflöde på ca 300 milj. kr. 1977. Övriga privata transaktioner förändrades som synes endast måttligt.

Redovisningen av valutareserven har ändrats i så måtto att endast riksbankens valutareserv inkluderas. Valutabankernas avistaposition som tidigare fördes till valutareserven redovisas nu som kapitaltransaktion och faller därmed inom ramen för kapitalbalansen. Enligt den nya definitionen uppgick *valutareserven* vid utgången av 1977 till 16 672 milj. kr. och ökade därigenom med 6 015 milj. kr. under året. Härav hänför sig 1 196 milj. kr. till effekten av kursförändringar varför *transaktionsförändringen* uppgick till 4 819 milj. kr. Utfallet av statistiskt belagda transaktioner — avseende varor, tjänster, transfereringar och kapital — motsvarade emellertid ett nettoutflöde på ca 2,6 miljarder kr. Sålunda uppstod det ånyo en mycket betydande positiv restpost, ca 7,4 miljarder kr.

4 Produktionen

4.1 Sammanfattning av industriproduktionens utveckling

Industriproduktionen förefaller att ha minskat i en tämligen jämn takt under loppet av 1977 möjligen med en tendens till uppbromsning mot slutet av året. Fallet i industriproduktionen blev drygt 4 % räknat mellan helåren 1976 och 1977. Det förtjänar påpekas att det finns vissa brister i den statistiska belysningen av produktionsutvecklingen. Avsevärda produktionsinskränkningar skedde inom basindustrierna men även skeppsvarven liksom verkstadsindustrin såg sig tvungna att dra ned produktionsnivån i betydande utsträckning.

Industrins exportordergång vände svagt uppåt under hösten 1977 och konjunkturbarometern visar på en inte obetydlig tillväxt av exportorderna i början av 1978. Exportleveranserna, exkl. fartyg, förutses nu stiga mellan 7 och 8 % 1977—1978 efter en total stagnation 1976—1977. Effekterna härav på produktionen väntas dock bli begränsade då lageranpassningen särskilt under första halvåret beräknas bli som mest uttalad för att därefter avta något i styrka. Därtill kommer att den slutliga inhemska efterfrågan, som föll under loppet av 1977, väntas fortsätta minska i synnerhet under första delen av 1978. En plusfaktor är dock att devalveringen synes leda till att den inhemska industrin under 1978 återtar en del av sina tidigare marknadsförluster gentemot importen.

Totalt beräknas industriproduktionen falla ytterligare något under första halvåret 1978 för att därefter stiga svagt mellan halvåren. För helåret räknat innebär den förutsedda utvecklingen att produktionsnivån 1978 förblir i stort sett oförändrad i förhållande till den genomsnittliga för 1977.

Produktionen förutses stiga främst inom basindustrin medan verkstadsindustrin liksom övrigvarusektorn i stort sett väntas bibehålla en oförändrad produktionsnivå mellan årsgenomsnitten 1977 och 1978.

4.2 Utvecklingen inom olika delbranscher

Malnutvinningen i de svenska järnmalmgruvorna minskade ca 18 % 1976—1977 till följd av fortsatt försämrade avsättningsmöjligheter på exportmarknaderna. Den internationella stålkonjunkturen började återigen försvagas mot slutet av 1976 och denna tendens har inte brutits under loppet av 1977. I början på 1977 trodde man fortfarande på en återhämtning av stålkonjunkturen men i stället har produktionen av stål i Västeuropa fortsatt att minska under loppet av året. Detta innebär en fortsatt nedskärning av de svenska exportskeppningarna av malm och

Tabell 4: 1 Industriproduktionens utveckling 1975—1978
Procentuell volymförändring från föregående år

SNI		1975 def.	1976 prel.	1977 prel.	1978 prognos
2	<i>Gruvor och mineralbrott</i>	-14,6	-2,9	-12,8	-5,4
2301	Järnmalmgruvor	-10,3	-4,9	-18,1	-8,5
2302	Ickejärnmalmgruvor	-42,9	12,5	4,6	4,0
210, 220, 290	Övriga gruvor och mineralbrott	6,8	-5,9	3,5	0,0
3	<i>Tillverkningsindustrin</i>	-1,3	-0,5	-4,0	0,4
33111	Sågverk ¹	-21,2	14,2	-4,2	6,2
34111	Massaindusti	-10,2	-8,1	-17,7	10,6
34112, 34113	Pappers- och pappindustri m.m. ²	-20,4	11,7	2,0	8,3
353, 354	Petroleumraffinaderier m.m. ³	11,5	16,9	-2,0	0,2
371	Järn- och stålverk ⁴	-7,3	-4,2	-13,9	4,0
372	Ickejärnmetallverk	-12,7	6,4	4,2	3,5
38 ./..3841	Verkstadsindustri exkl. varv	4,5	-2,3	-5,0	-0,5
3841	Varv ⁵	15,6	-9,8	-5,9	-15,0
31	Livsmedelsindustri m.m. ⁶	1,4	0,8	-1,8	0,0
3 resterande	Övrig industrisektor	-5,2	0,9	-1,7	0,5
2, 3	Hela industrin	-1,7	-0,6	-4,3	0,2

¹ Inkl. hyvlerier och träimpregneringsverk.

² Inkl. träfiberplattindustri.

³ Inkl. smörjmedels-, asfalt- och kolproduktindustri.

⁴ Inkl. ferrolegeringsverk.

⁵ Inkl. båtbyggerier.

⁶ Inkl. dryckesvaru- och tobaksindustri.

Ann. Beräknat utfall för verkstadsindustrin 1977 enligt konjunkturinstitutet.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

exportvolymen minskade ca 17 % 1976—1977. I kvantitetstermer innebar detta en järnmalmsexport på drygt 19 milj. ton 1977. Även de inhemska malmleveranserna har minskat betydligt 1976—1977. Trots en fortsatt neddragning av malmproduktionen skedde en uppbyggnad av de inhemska järnmalmslagren. En avveckling av utlandslagren — om än blygsam — kunde dock påbörjas. Totala lagren uppgick vid slutet av året till ca 15 milj. ton.

Någon större tillväxt i stålefterfrågan väntas inte äga rum under 1978 utan stålproduktionen i Västeuropa bedöms i stort ligga kvar på 1977 års låga nivå. Någon tillväxt av malmefterfrågan förutses därför inte och för den svenska järnmalmsexportens del har här kalkylerats med en oförändrad exportvolym 1977—1978. Hemmaleveranserna förutses samtidigt bli i stort sett oförändrade. En fortsatt avtrappning av de svenskägda utlandslagren bedöms komma till stånd medan någon större ökning av de rekordstora hemmalagren inte förutses. Innebörden av dessa leverans- och lagerprognoser blir att en betydande produktionsnedsättning måste ske även 1977—1978.

Efterfrågeläget för sågverksindustrin var under 1977 pressat. Orderingången, som varit avtagande mot slutet av 1976, upphörde att falla under första kvartalet 1977. Redan under andra kvartalet minskade

dock orderingången ånyo på såväl hemma- som exportmarknaderna. Fallet fortsatte på hemmamarknaden mot årets slut, medan exportorderingången, frånsett en mindre tillbakagång under andra kvartalet, kunde hållas på i stort sett oförändrad nivå för resten av året.

Den obalans mellan utbud och efterfrågan som karakteriserade den internationella trävarumarknaden 1976 kom i allt väsentligt att kvarstå även under 1977. Trots den mycket höga igångsättningstakten för bostäder i Förenta staterna visade sig inte denna marknad i tillräcklig omfattning kunna absorbera det kanadensiska trävaruutbudet. Exporten av trävaror från Canada till Västeuropa kom därför att bli betydande, samtidigt som trävaruefterfrågan på de västeuropeiska marknaderna utvecklades svagt. Kursfallet för den kanadensiska dollarn under loppet av 1977 medförde dessutom att konkurrenskraften stärktes för de kanadensiska exportörerna. De finska försäljningspriserna justerades också efterhand ned i förhållande till de svenska. Västeuropas svaga trävaruefterfrågan hade huvudsakligen sin förklaring i den låga aktiviteten inom den västeuropeiska byggnadsindustrin. Trots de efterfrågestimulerande åtgärder som vidtogs under 1977 av flertalet regeringar i Västeuropa förändrades inte bostadsbyggandet i nämnvärd omfattning, varför även trävaruefterfrågan kom att bibehållas på en låg nivå. Importen till de åtta största importörländerna minskade därmed totalt sett något från 1976 till 1977.

I detta kärva efterfrågeläge i Västeuropa kom de svenska exportleveranserna av trävaror att utvecklas svagt. En viss ökad leveransaktivitet mot slutet av året bidrog dock till att nedgången i exporten kunde begränsas till 7,5 % från 1976 till 1977. Handelsstatistikens exportprisindex visar samtidigt en ökning på 14,5 % för sågade och hyvlade trävaror mellan helårsgenomsnitten för 1976 och 1977. Prisutvecklingen under loppet av 1977 blev emellertid betydligt blygsammare, närmare 4,5 %.

Efterfrågan var sålunda svag från utlandet och vikande på hemmamarknaden och detta ledde till en fortsatt återhållsam trävaruproduktion. Produktionen minskade med ca 4,5 % i volym 1976—1977. En viss neddragning av trävarulagren kunde därvid åstadkommas.

Med den tillväxt som förväntas av bostadsbyggandet i Västeuropa synes utsikterna för en förbättring av trävaruefterfrågan vara goda inför 1978. Icke minst gäller detta den svenska sågverksindustrins huvudmarknad Storbritannien, där tidigare vidtagna bostadspolitiska stimulansåtgärder — vilka för närvarande kommer till uttryck i en hög efterfrågan på bostadsbyggnadslån — bör ge effekt i form av en väsentligt förbättrad trävaruefterfrågan. Utbudet av trävaror kommer emellertid att fortfarande vara betydande i Västeuropa. Trots ett fortsatt expansivt bostadsbyggande i Förenta staterna torde utbudet av kanadensiskt virke i Västeuropa även under 1978 bli omfattande. En viktig orsak härtill är

att trävaruefterfrågan på den för kanadensisk sågverksindustri viktiga japanska marknaden förväntas bli fortsatt låg under 1978. Utbudet från sovjetiska leverantörer bedöms i stort sett bli oförändrat 1977—1978. Prismässigt har dock de sovjetiska leveransavtalen med europeiska importörer förändrats såtillvida att avtalen nu innehåller ett större hänsynstagande till kursutvecklingen på den svenska kronan, i stället för som tidigare den amerikanska dollarn. För de finska sågverken har devalveringen av den finska marken i februari inneburit bättre möjligheter till priskonkurrens, varför en fortsatt hård konkurrens från finskt håll är att vänta även under 1978.

Den svenska exporten av trävaror har mot denna bakgrund antagits öka med ca 5 % i volym från 1977 till 1978. Exportpriserna har bedömts bli i stort sett oförändrade under loppet av 1978. Utvecklingen av den svenska trävaruexporten under 1978 kan emellertid i hög grad komma att påverkas av den fortsatta kursutvecklingen för såväl den kanadensiska som den amerikanska dollarn. Ett fortsatt kursfall för dollarn kommer att försvåra förutsättningarna för den svenska trävaruexporten.

Även under 1978 väntas hemmaefterfrågan bli fortsatt svag. Vid oförändrad lagernivå och med den förutsedda exportökningen förefaller en produktionsökning på närmare 6 % trolig från 1977 till 1978. Produktionen hämmas redan nu av en viss brist på sågtimmer. Här har förutsatts att denna inte förvärras.

För *pappersindustrin* blev 1977, från såväl leverans- som produktionsynpunkt, ett otillfredställande år. Efterfrågan förbättrades visserligen under andra kvartalet, efter ett fall i början av året, men föll ånyo under andra halvåret på hemmamarknaden. Orderingången från exportmarknaden kunde i stort sett upprätthållas på oförändrad nivå till årets slut. Tillströmningen av nya order blev därmed alltför blygsam för att medge någon väsentlig leveransförbättring.

Den avmattning i pappersefterfrågan som skedde i Västeuropa mot slutet av 1976 och i början av 1977 torde i stor utsträckning ha varit en effekt av att lageruppbyggnaden upphörde i förbrukar- och köparleden i Västeuropa, samtidigt som en avsaktning i konjunkturuppgången inträdde i flertalet viktiga avnämjarländer under hösten 1976. För de svenska bruken begränsades marknadsutrymmet dessutom ytterligare till följd av det betydande nordamerikanska produktionsöverskott som avsattes på den västeuropeiska marknaden som en följd av den otillräckliga pappersefterfrågan i Nordamerika. En mer normaliserad lagersituation i Västeuropa samt en efter hand stigande konsumtionstillväxt i Förenta staterna medförde dock att de svenska exportleveranserna successivt kunde öka under loppet av första halvåret 1977. Uppgången blev dock relativt kortvarig. Redan under tredje kvartalet föll exporten ånyo tillbaka, sannolikt som ett utslag av den konjunkturav-

mattning som allmänt kännetecknade Västeuropas ekonomier under sommarhalvåret. Exportleveranserna kom slutligen att öka något mot slutet av året, som följd av stora utskjepningar till marknader utanför Västeuropa. Sammantaget kom exportleveransökningen att bli ca 6,5 % från 1976 till 1977.

Handelsstatistikens exportprisindex för papper och papp beräknas ha ökat knappt 3 % från 1976 till 1977.

Den inhemska pappersefterfrågan föll något från 1976 till 1977, huvudsakligen som en följd av den privata konsumtionens svaga utveckling samt en låg förbrukning inom industrin. Leveranserna av papper och papp från de svenska bruken för konsumtion inom landet kom under dessa omständigheter att minska knappt 2 % från 1976 till 1977. Produktionsökningen blev därför endast ca 2 % 1976—1977. Kapacitetsutnyttjandet sjönk ytterligare då betydande kapacitetstillskott tillkom under 1977.

Tillväxten i Västeuropa torde enligt de bedömningar som görs i avsnittet om det internationella konjunkturläget även för 1978 bli måttlig, varför utvecklingen inte väntas kunna medföra någon starkare efterfrågestimulans för pappersindustrin. Lagersituationen i Västeuropa bör dock ge anledning till viss tillförsikt då förbrukar- och köparlagren befinner sig på en låg nivå. En relativt blygsam konsumtionsökning bör därför kunna ge direkt effekt i form av ökad efterfrågan. Bedömningarna om en fortsatt relativt expansiv utveckling i Förenta staternas ekonomi torde dessutom ge anledning att förutsätta att det nordamerikanska pappersutbudet under 1978 i högre grad än under 1977 får avsättning på den inhemska marknaden och därigenom också bidrar till att öka marknadsutrymmet för den svenska pappersexporten. Förutsättningarna för exportökningar varierar dock mellan de olika papperskvaliteterna. Sålunda väntas kraftpappersexporten förbli fortsatt låg även under 1978 som en följd av en förväntad låg efterfrågan från den västeuropeiska emballageindustrin. För övriga kvaliteter emotses öknningar i exporten; förväntningarna är dock mest uttalade på finpapperssidan. Goda förutsättningar anses dessutom föreligga att exporten till marknader utanför Västeuropa skall fortsätta att öka under 1978. Sammantaget skulle denna marknadsutveckling medföra en volymmässig ökning av exporten till ca 11 % från 1977 till 1978.

Någon väsentlig förbättring av den inhemska efterfrågan väntas inte inför 1978. Tillsammans med en förmodad återhållsam lagerpolitik i företagen skulle leveransutvecklingen därmed innebära att produktionen ökar ca 8 % från 1977 till 1978. Kapacitetsutnyttjandet inom pappersindustrin skulle då under 1978 förbli fortsatt lågt, om än förbättras något jämfört med 1977.

Med hänsyn till den förväntade höjningen av massapriserna vid halvårsskiftet beräknas även de svenska exportpriserna av papper och papp

öka något snabbare under andra halvåret. För helåret 1978 beräknas exporthöjningen bli ca 9 % för papper och papp.

Efterfrågeläget blev även under 1977 pressat för den svenska *massaindustrin*. Efter en viss uppbromsning i nedgången under första kvartalet försämrades ytterligare orderingången från exportmarknaderna under sommarhalvåret. Mot slutet av 1977 förstärktes dock efterfrågan något, främst som följd av en förbättrad orderingång från utomeuropeiska marknader. Detta kunde dock inte förhindra att exportorderstockarna ytterligare reducerades mot slutet av året.

Efter ett fall i exportleveranserna under fjärde kvartalet 1976 vände exporten åter uppåt under första kvartalet 1977. Uppgången bröts emellertid redan under andra kvartalet och vändes i en mindre nedgång och exporten låg sedan kvar på i stort sett oförändrad nivå under det tredje kvartalet. Till följd av omfattande leveranser till utomeuropeiska marknader under slutet av året växte exporten åter under fjärde kvartalet. Sammantaget kom exporten att minska med närmare 2,5 % i volym från 1976 till 1977. Detta tal utgör dock sannolikt en underskattning vad gäller förändringen av den verkligt avsatta volymen under året. Det vilar nämligen på handelsstatistikens uppgifter och tar alltså inte hänsyn till de leveranser som skett från svenska utlandslager och direkt till köpare i utlandet. Då utlandslagren beräknas ha kraftigt reducerats under loppet av 1977 bör alltså den verkliga avsättningen ha varit högre.

Fortfarande under 1977 förekom en betydande konkurrens från framför allt billig nordamerikansk massa på den västeuropeiska marknaden. Detta kom att medföra ytterligare prisjusteringar nedåt för massaprisnivån under våren 1977. Även de svenska företagen sänkte sina priser under våren och sommaren, sannolikt med motiv att så långt som möjligt undvika ytterligare marknadsförluster i Västeuropa. Prisutvecklingen för augusti och september antyder att de svenska företagen i varierande omfattning utnyttjade devalveringen i augusti till att sänka massapriserna i utländska valuta. Utöver nedskrivningsprocenten förekom dessutom ytterligare nedjusteringar av exportpriserna. Avvecklingen av de stora massalagren har till stor del skett genom leveranser till utomeuropeiska marknader. Leveranspriserna på dessa partier kom att ligga 8—10 % lägre än leveranspriserna till Västeuropa. Prisutvecklingen under 1977 innebar således att handelsstatistikens exportprisindex sänktes ca 7,5 % från 1976 till 1977.

Produktionen av avsalumassa kom med hänsyn till leverans- och lagerutveckling att kraftigt dras ned under året till en historiskt sett mycket låg nivå. Inte sedan 1963 har produktionen varit så låg inom svensk avsalumassaindustri. Kapacitetsutnyttjandet sjönk från 1976 till 1977 och blev endast ca 65 % i genomsnitt under året.

Bedömningarna för 1978 visar på en något gynnsammare marknads-

tillväxt för massa i Västeuropa. Avgörande blir givetvis utvecklingen av den västeuropeiska pappersproduktionen samt dess förmåga att generera en ökad massaefterfrågan. Lagren hos de västeuropeiska bruken bedöms emellertid vara på så pass låg nivå att relativt blygsamma produktionsökningar väntas kunna få direkt effekt i form av ökade massainköp. Den svenska exportkonkurrensförmågan kan också anses ha stärkts som en följd av nedskrivningen av den svenska kronkursen, även om denna konkurrensfördel i viss utsträckning reducerats sedan augusti 1977 till följd av den fortsatta deprecieringen av dollarn. Utvecklingen av dollarkursen är dock avgörande ur såväl konkurrens- som intäkts-hänseende. Resultatet av den redan under hösten 1977 inledda lageravvecklingen är också givetvis betydelsefull för exportutsikterna. Målet är här inställt på en avveckling av överlagren till halvårsskiftet. Avvecklingen väntas delvis äga rum med hjälp av leveranser till marknader utanför Västeuropa. Anledningen till detta torde vara en strävan från de svenska exportörernas sida att så långt som möjligt undvika ytterligare prisjusteringar nedåt i Västeuropa.

Den ovan skisserade utvecklingen väntas medföra en exportökning på ca 9 % i volym från 1977 till 1978. Exportpriserna bedöms i stort sett ligga stilla under första halvåret, och förutsättningarna för prishöjningar under andra halvåret väntas bli direkt avhängig av hur pass framgångsrikt lageravvecklingen kommer att kunna ske.

Med de bedömningar som gjorts för leverans- och lagerutvecklingen väntas produktionen stiga ca 10 % i volym från 1976 till 1977. Ökningen väntas i huvudsak äga rum under andra halvåret. Kapacitetsutnyttjandet skulle därmed öka något under 1978 jämfört med 1977, om än utnyttjandegraden alltså förblir på en otillfredsställande låg nivå.

Skogsavverkningarna sjönk under 1977 främst som följd av det under året minskade råvarubehovet inom massaindustrin. Förbrukningen av massaved sjönk således drygt 8 % — sågtimmerförbrukningen något mindre. Även massavedsimporten minskade, medan importen av sågtimmer kom att öka. Därmed sjönk den totala rundvirkesimporten knappt 3 %. Exportleveranserna av rundvirke sjönk kraftigt med närmare 36 % från 1976 till 1977, huvudsakligen som en följd av den minskade efterfrågan från norsk massaindustri. Med denna utveckling av förbrukning och leveranser drogs de totala skogsavverkningarna ned ca 13 % i volym under 1977. Härvid kom även rundvirkeslagren att reduceras, vilket dock uteslutande var ett resultat av en neddragning av massavedslagren.

Produktionsprognoserna för skogsindustrierna indikerar en ökad rundvirkesförbrukning med ca 8 % under 1978, med en något starkare ökning för massaved än för sågtimmer. Exporten av rundvirke väntas öka medan importen antagits ytterligare sjunka. Rundvirkeslagren beräknas

Tabell 4: 2 Försörjningsbalans för rundvirke 1976—1978
Fast mått utan bark (barr- och lövträ)

	1 000 kbm 1976	Förändring från föregående år, % resp. 1 000 kbm	
		1977 prel.	1978 prognos
Produktion	55 010	-13,0	2,5
sågtimmer	23 745	-3,0	1,5
massa- och boardved	29 165	-22,0	4,0
övrigt rundvirke	2 100	0,0	0,0
Import	3 000	-2,5	-8,0
Summa tillgång	58 010	-12,5	2,0
Export	1 530	-39,0	19,5
Lagerförändring	2 390	-970	-4 215
Förbrukning	54 090	-6,5	8,0
sågtimmer	24 225	-4,5	6,0
massa- och boardved	27 800	-8,5	10,5
övrigt rundvirke	2 065	1,5	0,0
Summa användning	58 010	-12,5	2,0

Källa: Konjunkturinstitutet.

minska väsentligt under 1978. Under de förutsättningar som hittills angivits skulle avverkningsvolymen behöva öka med drygt 2 % från 1977 till 1978.

Järn- och stålverkens efterfrågeläge förblev utomordentligt svagt under 1977 även om en förbättring kunde skönjas under senare hälften av året till följd av stigande exportordergång. Orderstockarna som reducerades drastiskt under loppet av 1976 och början av 1977 kom därvid att stiga något. De omfattade dock endast ca 700 000 ton och var därmed klart lägre än vid något årsskifte sedan 1964.

Exportleveranserna steg emellertid inte obetydligt eller med närmare 10 % räknat i volym mellan 1976 och 1977. Uppgången torde dock i viss utsträckning kommit till stånd genom utförsäljning av produkter som normalt inte exporteras i motsvarande konjunkturskede. Särskilt svagt utvecklades exporten till Norden samt till Östeuropa och Kina medan avsättningen kunde öka i Nordamerika och i CECA-länderna på kontinenten. Vidare noterades en betydande exporttillväxt till vissa länder utanför Europa och Nordamerika. Devalveringen i augusti 1977 ledde till en viss sänkning av exportpriserna räknat i utländsk valuta. Räknat i inhemsk valuta kom däremot exportpriserna att öka knappt 5 % mellan helåren 1976 och 1977.

Leveranserna till hemmamarknaden, som föll under loppet av 1976, reducerades markant under 1977. Stålkonsumtionen minskade nämligen högst väsentligt främst som en följd av vikande produktion inom verkstadsindustrin och varven. Samtidigt skedde ett kraftigt omslag till lagerneddragning inom verkstadsindustrin och i grossistledet medan la-

gerneddragningen inom varven intensifierades. Tillförseln av stål till den svenska marknaden kom härigenom att minska drastiskt. Konsekvenserna av efterfrågebortfallet blev dock mest uttalade vad gäller importen som i volym räknat decimerades med omkring 26 % 1976—1977. De svenska producenterna kunde således återvinna något av sina sedan senare delen av 1960-talet kraftigt förlorade marknadspositioner.

Produktionsinskränkningarna inom stålverken var betydande under 1977. Årsgenomsnittet 1977 kom att ligga ca 14 % lägre än 1976 års med en produktionstakt i slutet av året som var närmare 30 % lägre än under toppåret 1974. Genom produktionsneddragningen kunde väsentlig reducering av stålverkens lager av färdigvaror och varor i arbete ske.

Mot bakgrund av bedömningen i det internationella avsnittet om en svagt stigande internationell investeringsvilja beräknas stålverkens leveranser till exportmarknaderna visa en måttlig ökning under 1978. Här har kalkylerats med en uppgång på omkring 7 % i volym mellan 1977 och 1978, innefattande fortsatta lagerrensningsaffärer. Den något stabila marknaden som förutses torde medge vissa prishöjningar — uppskattningsvis omkring 8 % mellan 1977 och 1978.

Den inhemska stålförbrukningen förutses minska ytterligare 1977—1978. Produktionsnedgången inom verkstadsindustrin beräknas dock bli begränsad samtidigt som stålförbrukningen inom byggnadsverksamheten stiger. En fortsatt minskning av förbrukar- och grossistledens stål-lager kan påräknas ske. Lagerreduceringen förutses dock bli svagare än under 1977 varför dess negativa inverkan på efterfrågan försvagas. Stålbekovet på den svenska marknaden skulle därigenom komma att bli i stort sett oförändrat 1977—1978. Då den svenska stålindustrin förutses ytterligare kunna återtaga marknadsandelar 1978 väntas stålimporten återigen minska. Minskningen har skattats till omkring 5 % i volym 1977—1978.

Lagerreduceringen i producentledet kommer säkerligen att bli betydande även 1978. Räknar man med en lagerminskning av en sådan storleksordning att större delen av överlagren är avvecklade mot slutet av året ger den ovan skisserade leveransutvecklingen utrymme för en produktionsökning under 1978. Uppdragningen väntas dock inte bli starkare än att den genomsnittliga produktionsnivån 1978 ligger omkring 4 % högre än 1977 års.

Huvuddelen av *ickejärnmetallverkens* produktion går i form av insatsleveranser till den inhemska industrin och ca 1/3 av produktionen finner avsättning på exportmarknaderna.

Den inhemska förbrukningen av ickejärnmetaller som insatsvaror i tillverkningsindustrin minskade 1975—1976 samtidigt som en förstärkning av utlandsefterfrågan medförde en ökning av exportvolymen.

Detta resulterade i att produktionsvolymen drogs upp med drygt 6 % 1975—1976.

Den inhemska efterfrågan fortsatte att minska 1977 och minskningen blev relativt kraftig på grund av betydande produktionsneddragningar inom tillverkningsindustrin — främst verkstadssektorn — vilket medförde att insatsleveranserna sjönk påtagligt. Däremot blev förstärkningen av utlandsefterfrågan oväntat kraftig och exportvolymen ökade 17 1/2 % 1976—1977. Under andra halvåret 1977 kunde en nedtrappning av färdigvarulagren påbörjas, vilket för helåret resulterade i en minskning av ickejärnmetallverkens totala lager. Efterfrågeökningen från utlandet svarade sålunda för en fortsatt produktionstillväxt 1976—1977, beräknad till drygt 4 %.

Den inhemska efterfrågan torde upphöra att sjunka under 1978 då en viss förbättring emotses inom tillverkningsindustrin. Exportvolymen beräknas fortsätta att öka om än i något reducerad takt. Därmed skulle en viss produktionsökning kunna påräknas även 1977—1978.

Verkstadskonjunkturen förefaller ha passerat ett bottenläge mot slutet av 1977 och en försiktig uppgång kan nu skönjas. Orderingången från exportmarknaden har varit på uppåtgående sedan mitten av 1977 och under fjärde kvartalet kunde en rejäl uppgång i exportleveranserna registreras. Orderingången från hemmamarknaden har däremot legat på en mycket låg nivå under hela 1977 — återspeglade såväl näringslivets som hushållens starkt minskade efterfrågan på verkstadsprodukter. Inköpen av maskiner föll med ca 8 % 1976—1977, samtidigt som hushållens inköp av verkstadsprodukter minskade med 13 % — helt och hållet en följd av den starka minskningen av nybilsinköpen 1977. Samtidigt minskade importen av verkstadsprodukter med 9 %. Under 1975 och 1976 tappade de svenska producenterna i ovanligt stor utsträckning marknadsandelar till importen. Importutvecklingen under 1977 innebär att dessa förluster bromsats upp markant under året.

Exportvolymen har minskat praktiskt taget oavbrutet sedan början av 1975. Genom den uppgång som kom till stånd fjärde kvartalet 1977 begränsades minskningen mellan helåren 1976 och 1977 till 3 %. Det var framför allt exporten till Västeuropa som sköt fart mot slutet av fjolåret, så att exporten dit för helåret 1977 kom att överstiga 1976 års export. Exporten till Nordamerika ökade stadigt under hela 1977, och därmed kom en viss uppgång till stånd mellan helåren 1976 och 1977. Det var dock enbart exporten av andra verkstadsprodukter än bilar, som ökade. Bilexporten till Nordamerika minskade starkt 1976 och första halvåret 1977. Den steg sedan snabbt andra halvåret 1977, men för helåret kom bilexporten till Nordamerika ändå att bli avsevärt mindre än för 1976. Nedgången i verkstadsexporten 1976—1977 var framför allt hänförlig till den starkt minskade exporten på övriga

Tabell 4: 3 Försörjningsbalans för verkstadsprodukter exkl. fartyg 1976—1978
1968 års producentpriser

	Milj. kr. 1976	Förändring från föregående år, % resp. milj. kr.	
		1977 prel.	1978 prognos
Produktion ¹	28 110	-8,1	-0,6
Import	16 210	-9,1	-8,9
Summa tillgång	44 320	-8,5	-3,6
Offentlig konsumtion	1 920	-0,2	4,3
Privat konsumtion	5 170	-12,8	-8,2
Investeringar	11 410	-8,0	-6,5
Export	16 740	-2,9	7,8
Lagerförändring i industrin (milj. kr.)	1 260	-1 200	-1 660
Lagerförändring i handeln (milj. kr.)	340	-310	-100
Varuinsats	7 480	-2,6	-0,4
industri	2 680	-5,3	-4,9
byggnadsverksamhet	3 400	-1,4	2,7
övrigt	1 400	-0,1	0,3
Summa användning	44 320	-8,5	-3,6

¹ Produktionen framkommer som saldote i balansen och avviker från statistiska centralbyråns årsberäkningar över produktionsutvecklingen. Försörjningsbalansens produktionsförändring för prognosperioden korrigeras därför i enlighet med mönstret för tidigare avvikelser.

Källa: Konjunkturinstitutet.

länder, framför allt då OPEC-länderna. Exporten dit torde ha minskat med inmot 20 % i volym — trots en kraftig uppgång mot slutet av 1977. Även till övriga råvaruländer minskade verkstadsexporten kraftigt 1976—1977. Också till Östeuropa minskade exporten mellan åren 1976 och 1977, men under loppet av fjolåret kunde likväl en försiktig uppgång noteras. Exportpriserna steg med drygt 12 % 1976—1977, dvs. långsammare än under 1976 och framför allt 1975.

Den svaga efterfrågan och de exceptionellt stora lagren av färdigvaror och varor i arbete ledde till att produktionsvolymen successivt anpassades nedåt under 1977. Produktionsneddragningen tycks ha gått såpass snabbt att man under senare delen av 1977 lyckats hejda den tidigare starka tillväxten av framför allt färdigvarulagren.

Enligt statistiska centralbyråns produktionsindex skulle produktionen ha minskat med 1 1/2 % 1976—1977. Produktionen beräknas då som summan av verkstadsindustrins leveranser och lagerförändring, uttryckt i fasta priser. Leveransstatistiken ger uppgift om leveranserna i löpande priser, vilka sedan räknas om till fasta priser med hjälp av producentprisindex för verkstadsprodukter. Mätt på detta sätt skulle exportleveranserna ha ökat med ett par procent 1976—1977, medan leveranserna till hemmamarknaden skulle ha sjunkit med ett par procent. Som nämndes ovan sjönk exportleveranserna enligt tullstatistiken med ca 3 %

1976—1977 (deflatering har då skett med handelsstatistikens prisindex). Vidare tyder de kraftiga minskningarna av maskininvesteringarna och den privata konsumtionen av verkstadsprodukter på att leveranserna till hemmamarknaden skulle ha sjunkit avsevärt mer än ett par procent. En produktionsminskning på ca 5 % erhålls, om man i kalkylen över produktionsutvecklingen enbart ersätter uppgifterna om exporten enligt leveransstatistiken för 1977 med tullstatistikens exportsiffror (deflaterade med handelsstatistikens prisindex), men avstår från att försöka korrigera leveransutvecklingen till hemmamarknaden.

Här har därför räknats med att verkstadsproduktionen fallit med åtminstone 5 % 1976—1977.

Enligt senaste konjunkturbarometern steg orderingsgången från exportmarknaden starkare än företagen väntat sig under första kvartalet i år och orderingsgången förutses fortsätta stiga under andra kvartalet. Orderingsgången till hemmamarknaden fortsatte avta under första kvartalet, men företagen räknar med att den nedåtriktade utvecklingen bryts under andra kvartalet.

Exportleveranserna för 1978 har bedömts dels med hjälp av en enkät till verkstadsföretagen, dels med stöd av konjunkturinstitutets kalkyler över utvecklingen av marknadstillväxt och marknadsandelar för den svenska exporten av bearbetade varor. Företagen i verkstadsenkäten räknar med att öka exporten med närmare 14 % i värde, samtidigt som exportpriserna uppges stiga med 7 1/2 %. Detta innebär alltså att exportvolymen skulle öka med drygt 5 % 1977—1978. Tidigare erfarenheter av enkäten visar emellertid att företagen tenderar att underskatta exportökningen i början av en uppgång för exporten. De ovan nämnda bedömningarna över marknadstillväxt och utveckling av marknadsandelar (se exportavsnittet) pekar också mot att en starkare exportökning skulle vara möjlig. Här har räknats med en exportvolymökning på närmare 8 % 1977—1978. Samtidigt bedöms exportpriserna stiga med 11 1/2 %, dvs. i lägre ökningstakt än under de sista tre åren.

Efterfrågan från hemmamarknaden väntas sjunka även 1977—1978, om än i lägre takt än 1976—1977. Maskininvesteringarna beräknas då minska med 6 1/2 % och hushållens inköp av verkstadsprodukter förutses falla med ytterligare 8 %. Förbrukningen av verkstadsprodukter som insatsvaror inom övriga sektorer väntas däremot minska endast obetydligt — en beräknad fortsatt nedgång av industrins förbrukning motvägs till största delen av en förutsedd uppgång i byggnadsverksamheten.

Devalveringen i augusti av den svenska kronan ledde till att importpriserna för verkstadsprodukter steg något snabbare än de inhemska priserna 1976—1977. Under 1978 beräknas importpriserna stiga väsentligt starkare än priserna på svensktillverkade verkstadsprodukter. Den gynnsamma inverkan härav på de svenska tillverkarnas konkur-

renskraft torde dock även under 1978 i någon mån begränsas med hänsyn till tidsfördröjda marknadsförluster till följd av att de inhemska priserna steg så mycket snabbare än importpriserna under 1975 och 1976. Importvolymen har beräknats minska med 9 % 1977—1978, vilket innebär att de svenska producenterna i viss utsträckning skulle vinna tillbaka marknadsandelar från importen.

Vid ingången av 1978 kvarstår ett stort behov hos verkstadsföretagen att reducera de exceptionellt stora lagren av färdigvaror och varor i arbete. Det har därför ansetts sannolikt att företagen åtminstone under första halvåret 1978 håller kvar produktionen på ungefär samma nivå som vid utgången av 1977. Därefter skulle en försiktig uppgång kunna komma till stånd under andra halvåret 1978 — en utveckling som även indikeras av verkstadsföretagen i konjunkturbarometern. Därmed skulle produktionen minska endast obetydligt mellan helåren 1977 och 1978. Lagren av varor i arbete och färdigvaror skulle då kunna reduceras med 1 500 milj. kr. i 1968 års priser — motsvarande ungefär hälften av den lageruppbyggnad som ägde rum under perioden 1975—1977. Denna lageruppbyggnad var delvis oönskad och delvis frammanad av lagerstödet.

Varvens orderstockar för leverans under återstoden av 1978 och senare uppgick i mars 1978 till 5,6 miljarder kr. i löpande priser enligt statistiska centralbyråns varvsenkät. Av denna orderstock beräknas fartyg till ett värde av 2,8 miljarder levereras under återstoden av 1978. Återstående beställningar hänför sig till största delen till 1979. Vid varven kommer dessutom ett antal fartyg byggda i egen regi att färdigställas under 1978 och 1979.

Fartygsleveranserna var till följd av tidigare utlagda beställningar alltså relativt höga under 1977 — även om de minskade påtagligt jämfört med 1976. Framför allt var det leveranserna till svenska rederier som minskade, men även exportvolymen av nybyggda fartyg blev lägre 1977 än 1976. Samtidigt drogs lagren av varor i arbete ned, och produktionen minskade därmed med ca 6 %.

Leveranserna under 1978 har bedömts med hjälp av den ovan nämnda varvsenkäten. De senaste årens mycket låga orderingång väntas komma till uttryck i markant minskade fartygsleveranser under 1978. Exportleveranserna beräknas sålunda inte volymmässigt uppgå till mer än drygt 40 % av 1977 års export. Däremot beräknas leveranserna till svenska rederier öka starkt 1977—1978 — trots att då inte inräknats fartyg byggda i varvens egen regi. För 1978 får man räkna med stora reduceringar av lagren av varor i arbete. Däremot sker en lagerökning i form av fartyg byggda i egen regi. Inberäknat dessa fartyg kan produktionen vid varven väntas minska med uppskattningsvis 15 % 1977—1978.

Industribranscherna inom den heterogena *övrige*ktorn¹ producerar huvudsakligen färdigvaror vilka till övervägande delen avsätts på den inhemska marknaden, i huvudsak till privat konsumtion och — som insatsvaror — till industrin och byggnadsverksamheten. En trendmäsigt växande andel av sektorns produktionsresultat exporteras dock.

Konjunktursituationen för övrigektorn förbättrades under 1976. Efterfrågan från utlandsmarknaderna expanderade under löppet av året — speciellt från Västeuropa — så att exportvolymen ökade med nästan 10 % 1975—1976. Exportpriserna som låg stilla under 1975, började åter stiga under 1976 och prisökningen blev därigenom ca 6 1/2 % 1975—1976. Även den inhemska efterfrågan ökade — främst på grund av en betydande tillväxt av både den privata och kommunala konsumtionen av övrigevaror. Dessutom skedde en betydande lageruppbyggnad inom handelsledet. Däremot verkar förbrukningen av insatsvaror inom tillverkningsindustrin ha förblivit oförändrad och inom byggnadsverksamheten minskade behovet av övrigevaror på grund av de vikande investeringarna i byggnader och anläggningar.

Färdigvarulagren inom övrigektorn steg ytterligare under 1976 men uppbyggnaden var inte av samma omfattning som 1975. Den allmänna efterfrågeökningen medförde att produktionsvolymen åter kunde höjas 1975—1976. Produktionstillväxten blev dock blygsam eftersom uppgången i den privata konsumtionen främst ledde till en ökning av importen som steg med 12 % i volym.

Avsättningsläget för övrigevaror försämrades åter under 1977. Tillväxten av exportvolymen — som inleddes i slutet på 1975 — bröts, och exporten sjönk andra och tredje kvartalen. En återhämtning i slutet på året medförde dock att exporten av övrigevaror kom att stiga med knappt 3 % 1976—1977. Exportpriserna upphörde att öka under sista kvartalet 1977 men prisökningen mellan årsgenomsnitten 1976 och 1977 kom ändå att uppgå till ca 8 1/2 %. Den inhemska efterfrågan på övrigevaror utvecklades svagt 1976—1977. Detta innebar att avsättningen av övrigevaror för slutliga ändamål ökade endast 1 1/2 % 1976—1977. Detaljhandeln fortsatte sin lageruppbyggnad medan partihandeln minskade sin lagerhållning av övrigevaror. Handelsledets lageruppbyggnad blev därmed måttlig jämfört med 1976.

Tillverkningsindustrins och byggnadsverksamhetens vikande produktionsutveckling under 1977 minskade behovet av övrigevaror för insatsleveranser. Dessutom förefaller uppbyggnaden av övrigesektorns färdig-

¹ Sektorn omfattar textil-, beklädnads-, läder- och lädervaruindustri (SNI 32), trähus- och byggnadssnickeriindustri, möbelindustri samt övrig trävaruindustri utom sågverk (SNI 33 exkl. 33111), pappers- och pappförpackningsindustri (SNI 3412), övrig pappers- och pappvaruindustri (SNI 3419), grafisk industri (SNI 342), kemisk industri, gummivaru-, plast- och plastvaruindustri (SNI 351, 352, 355, 356), jord- och stenvaruindustri (SNI 36) samt annan tillverkningsindustri (SNI 39).

Tabell 4: 4 Försörjningsbalans för övrig industrisektor 1976—1978
1968 års producentpriser

	Milj. kr. 1976	Förändring från föregående år, % resp. milj. kr.	
		1977 prel.	1978 prognos
Produktion ¹	21 320	-1,9	0,5
Import	12 030	-0,7	0,8
Summa tillgång	33 350	-1,5	0,6
Offentlig konsumtion	2 550	6,0	7,2
Privat konsumtion	10 440	0,5	-3,9
Investeringar	740	-8,0	-6,5
Export	6 100	2,9	7,5
Lagerförändring i industrin (milj. kr.)	150	-210	-120
Lagerförändring i handeln (milj. kr.)	340	-290	-110
Varuinsats	13 030	-2,4	1,7
industri	4 460	-4,5	2,0
byggnadsverksamhet	4 850	-1,4	2,7
övriga sektorer	3 720	-1,1	-0,1
Summa användning	33 350	-1,5	0,6

¹ Produktionen framkommer som saldot i balansen och avviker från statistiska centralbyråns årsberäkningar över produktionsutvecklingen. Försörjningsbalansens produktionsförändring för prognosperioden korrigeras därför i enlighet med mönstret för tidigare avvikelser.

Källa: Konjunkturinstitutet.

varulager ha avstannat under 1977 och mot slutet av året påbörjades en avveckling, vilket för helåret innebar att färdigvarulagren minskade. Den svaga inhemska efterfrågeutvecklingen medförde att även importen av övrigvaror sjönk — med knappt 1 % — samtidigt som övrigvaruproducenterna beräknas ha dragit ned produktionen med knappt 2 % 1976—1977.

Efterfrågeläget förutses förbättras något under 1978, främst till följd av gynnsammare avsättningsmöjligheter på exportmarknaderna. Som en följd av devalveringen och i viss mån ökad tillväxttakt i de västeuropeiska ekonomierna väntas exportvolymen öka med ca 7 1/2 % 1977—1978. Den inhemska efterfrågan på övrigvaror kommer sannolikt att utvecklas svagt 1977—1978, eftersom efterfrågan för inhemsk privat konsumtion väntas minska relativt kraftigt. Dessutom beräknas en minskning av handelsledets övrigvarulager ske. Tillverkningsindustrins och byggnadsverksamhetens produktion kommer dock att växa något, vilket innebär att behovet av övrigvaror i form av insatsvaror ökar. Den påbörjade avvecklingen av övrigvaruproducenternas färdigvarulager och lager av varor i arbete väntas fortsätta även under loppet av 1978.

Ökningen av andelen importvaror i försörjningen av övrigvaror beräknas komma att dämpas 1977—1978, som en följd av den relativprisstegring för importvaror som devalveringen medfört. Importvolym-

ökningen beräknas stanna vid drygt 1/2 % 1977—1978. Med den inriktning som den förväntat måttliga efterfrågetillväxten förutses få, beräknas utrymmet för produktionstillväxt inom övrigsektorn stanna vid ca 1/2 % 1977—1978.

Den helt övervägande delen av produktionen inom *livsmedelsindustrin inkl. dryckesvaru- och tobaksindustrin* går till privat konsumtion inom landet. Livsmedelskonsumtionen ökade med nästan 4 % 1975—1976 och en betydande lageruppbyggnad kom till stånd såväl inom livsmedelsindustrin som inom handeln. Dessutom ökade exportvolymen — för första gången sedan 1972 — med 9 %. Efterfrågetillskottet riktade sig i förhållandevis hög grad mot utlandet — varvid livsmedelsindustrins produktion ökade endast ca 1 % 1975—1976.

Konsumtionen av livsmedel minskade med ca 2 1/2 % 1976—1977. Exportvolymen däremot ökade; efter att ha varit vikande första halvåret 1977 återhämtades den kraftigt under loppet av andra halvåret. Ökningen mellan årsgenomsnittet 1976 och 1977 blev därmed ca 5 %. Livsmedelsindustrins egna lager minskade under loppet av 1977 och likaså partihandelns livsmedelslager, medan däremot detaljhandelns lager fortsatte att stiga. Den vikande inhemska efterfrågan samt lagerutvecklingen tvingade livsmedelsindustrin till en produktionsminskning med knappt 2 % 1976—1977.

Livsmedelskonsumtionen väntas fortsätta att minska 1977—1978, medan exportvolymen beräknas öka något. En fortsatt minskning av livsmedelsindustrins egna lager syns trolig 1978 och livsmedelslagren inom handeln torde också minska något. Med denna svaga efterfrågeutveckling kan produktionsvolymen inte väntas stiga 1977—1978.

4.3 Övriga näringsgrenar och den totala produktionen

Efterfrågeutvecklingen under 1977 ledde till en mycket svag utveckling av den totala produktionsaktiviteten i ekonomin. Den inhemska efterfrågan minskade samtidigt som exporthafterfrågan förblev svag. Trots att exporten utvecklades något bättre än väntat mot slutet av året kom exportvolymen i stort sett att stagnera för helåret 1977 jämfört med 1976. Den totala produktionen i Sverige kom mot denna bakgrund att minska påtagligt från 1976 till 1977. Mätt från användningssidan beräknas minskningen i bruttonationalprodukten ha uppgått till 2,5 %. Motsvarande kalkyler från produktionssidan pekar på att nedgången i den totala produktionsaktiviteten inte varit fullt så kraftig; minskningen i bruttonationalprodukten från produktionssidan har sålunda beräknats till 1,5 % 1976—1977.

I nedanstående tablå redovisas förändringstal för de olika näringsgrenarna 1976—1977 enligt statistiska centralbyråns beräkningar samt

prognoser för utvecklingen 1977—1978. Vad gäller 1978 har härvid hänsyn tagits till de ekonomisk-politiska åtgärder som föreslås i den reviderade finansplanen.

	Andel av total produktion, % 1977	Procentuell förändring i produktionsvolym	
		1976—1977	1977—1978
Jordbruk	2,5	-4	2
Skogsbruk	2	-6	3
Industri	30,5	-4,5	0,5
Elkraftproduktion m. m.	2,5	-1	6
Byggnadsverksamhet	7	-1	3
Summa varu- och kraftproduktion	44,5	-4	1,5
Privata tjänster	33,5	0	0
Offentliga tjänster	22	3	3
Summa tjänsteproduktion	55,5	1	1
Total produktion	100	-1,5	1,2

Jordbrukets produktionsvolym beräknas enligt statistiska centralbyråns kalkyler ha minskat med ca 4 % 1976—1977. Nedgången faller helt på vegetabilieproduktionen medan animalieproduktionen ökade något. Skördeutfallet för 1977 blev betydligt sämre än 1976 vad gäller brödsäd och oljeväxter, men bättre för fodersäd, potatis och oljeväxter. Under förutsättning om normalskörd 1978 räknar statens jordbruksnämnd med att produktionsvolymen inom jordbruket kommer att öka med 2 % från 1977 till 1978. Vegetabilieproduktionen väntas sammantaget minska något medan animalieproduktionen förutses fortsätta att öka.

Skogsbrukets förädlingsvärde beräknas ha minskat med drygt 6 % 1976—1977. För 1978 väntas den efterfrågesituation som beskrivits i avsnitt 2 i detta kapitel leda till att produktionen inom skogsbruket ökar med 3 %.

Som framgått tidigare i detta kapitel beräknas *industriproduktionen* ha minskat med 4,5 % under 1977. Därmed har produktionsvolymen minskat för tredje året i rad. Tidigare under efterkrigstiden har industriproduktionen endast minskat under enstaka år. Även under 1978 är produktionsaktiviteten inom industrin svag. Enligt konjunkturinstitutet väntas industrins produktionsvolym öka mycket obetydligt. De ekonomisk-politiska stimulansåtgärder som redovisas i den reviderade finansplanen kan emellertid väntas ge en något gynnsammare utveckling för den konkurrensutsatta delen av industrin än vad konjunkturinstitutet räknat med. Vidare väntas åtgärderna leda till att minskningen i den pri-

vata konsumtionen inte blir fullt lika stor. Med beaktande av dessa effekter kan industriproduktionens tillväxt uppskattas till ca 0,5 % 1977—1978.

Inom *elsektorn* beräknas produktionsvolymen ha minskat med ca 1 % 1976—1977. Nedgången förklaras främst av att elkonsumenterna inom industrin minskat till följd av den svaga produktionsutvecklingen. Elanvändningen inom hushåll, handel m. m. har däremot ökat med ca 4,5 % från 1976 till 1977. Under 1978 förutses enligt industriverket industrins elförbrukning öka samtidigt som elanvändningen inom gruppen hushåll, handel m. m. fortsätter att stiga. Förädlingsvärdet inom elsektorn väntas mot denna bakgrund öka med ca 6 % 1977—1978. Elproduktionen i såväl vattenkraftverk som kärnkraftverk väntas öka påtagligt medan elproduktionen i oljeeldade kondenskraftverk förutses minska.

Inom *byggnadsverksamheten* beräknas produktionen ha minskat med drygt 1 % 1976 till 1977. Nedgången förklaras främst av ett fortsatt minskat bostadsbyggande och minskade bygginvesteringar inom industrin. Som framgår av kapitel 7 minskade de totala bruttoinvesteringarna i byggnader och anläggningar med ca 3,5 % under 1977. För 1978 förutses — trots fortsatt kraftiga nedgångar i industrins och handelns byggande — de totala byggnadsinvesteringarna vända uppåt. Främst genom en förutsedd uppgång i bostadsbyggandet och en ökad statlig byggaktivitet väntas de totala byggnadsinvesteringarna öka med ca 2,5 % 1977—1978. Inkluderas reparationer och underhåll kan en ökning i byggnadssektorns produktion på ca 3 % förutses för 1978.

Den svaga utvecklingen av bruttoinvesteringarna och den privata konsumtionen under 1977 har verkat starkt återhållande på produktionen inom de *privata tjänstesektorerna*. Inom varuhandeln, som svarar för ungefär 1/3 av den totala privata tjänstesektorn, minskade produktionen med ca 2 %. Även inom samfärdseln och hotell- och restaurangsektorn minskade produktionsvolymen, medan övriga delsektorer kunde öka sin produktion. Sammantaget beräknas den privata tjänstesektorn ha varit i stort sett oförändrad mellan 1976 och 1977. Mot bakgrund av bl. a. den svaga privata konsumtionsutveckling som förutses i år, väntas den totala privata tjänsteproduktionen i det närmaste stagnera även under 1978.

Den *offentliga tjänsteproduktionen* beräknas ha ökat med nära 3 % 1976—1977. Under 1978 väntas den utveckling som närmare beskrivs i kapitel 8 leda till att den offentliga tjänsteproduktionen ökar med inemot 3 %. Liksom under 1977 är det en uppgång i den kommunala aktiviteten som bidrar till ökningen.

Med ovan redovisade förändringstal skulle *bruttonationalprodukten*, mätt från produktionssidan, öka med 1,2 % 1977—1978. Ökningen i totalproduktionen kommer främst till stånd genom att en vändning

uppåt för de varu- och kraftproducerande näringsgrenarna förutses ske under 1978. Produktionen inom både den privata och offentliga tjänstesektorn väntas totalt sett utvecklas som under 1977.

5 Arbetsmarknaden

5.1 Läget på arbetsmarknaden under 1977 och början av 1978

Under sommarmånaderna 1977 noterades en viss ökning av den öppna arbetslösheten, men därefter har relativt små förändringar skett. Arbetslösheten ligger därför kvar på en internationellt sett låg nivå. I mars 1978 var sålunda 96 000 personer, motsvarande 2,3 % av arbetskraften arbetslösa. I genomsnitt under 1977 befann sig 75 000 personer (1,8 %) i öppen arbetslöshet. Av dessa var 30 000 ungdomar under 25 år. Den låga öppna arbetslösheten förklaras bl. a. av de omfattande stödåtgärder som vidtagits och successivt byggts ut under 1975, 1976 och 1977. Bland dessa åtgärder kan nämnas en kraftig satsning på beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning (främst inom företagen genom den s. k. 25-kronan). Intensifierade arbetsförmedlingsinsatser och inrättande av praktik- och beredskapsarbeten speciellt för ungdomar har satts in. Statliga byggen och industribeställningar har tidigarelagts m. m. I genomsnitt under 1977 var 163 000 personer, eller 3,9 % av arbetskraften, berörda av olika former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Bland dessa gick dock ett stort antal, ca 40 000—50 000 i genomsnitt under höstmånaderna, på utbildning inom ramen för det s. k. 25-kronorsbidraget. Denna interna företagsutbildning sker vanligen bara några timmar per dag eller under någon dag i veckan, övriga tider är arbetstagarna sysselsatta i vanlig produktion.

Trots det allmänt sett svaga arbetsmarknadsläget ökade sysselsättningen 1976—1977 med 16 000 personer. Minskningen av sysselsättningen inom de varuproducerande näringsgrenarna kompensrades således mer än väl av en fortsatt expansion inom den offentliga tjänstesektorn och utbyggnaden av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Att sysselsättningen på totalnivå t. o. m. kunde öka något i antalet personer 1977 sammanhänger också med att det främst är deltidssysselsättningen som ökat. Nedgången i antalet arbetade timmar har inte återspeglats i antalet sysselsatta personer. Antalet sysselsatta i primärkommuner och landsting ökade med 40 000 mellan genomsnittslägena 1976 och 1977 medan ökningen i den statliga sektorn uppgick till 9 000 personer. Industrisysselsättningen minskade i ökande takt under 1977. Sysselsättningsnedgången 1976—1977 uppgick till 31 000 personer mot 11 000 mellan 1975 och 1976.

Antalet varsel om personalinskränkningar var fortsatt högt mot slutet av 1977 och början av 1978. Fjärde kvartalet 1977 berördes 20 900 personer av varsel om uppsägning eller permittering mot 12 900 motsvarande period 1976. Hittills under 1978 (jan.—mars) har 14 900 personer varslats om personalinskränkningar.

Arbetskraftsutbud

Arbetskraftsutbudet i antal personer bestäms av tre faktorer: den inhemska befolkningsutvecklingen, in- och utvandringen samt förvärvsfrekvensen. Den mest betydelsefulla av dessa faktorer för arbetskraftsutbudets storlek är förvärvsfrekvensernas utveckling i olika befolkningsgrupper. Förvärvsfrekvensen, mätt med det relativa arbetskraftstalet, anger den andel av befolkningen i en viss åldersgrupp som befinner sig på arbetsmarknaden antingen som sysselsatt eller arbetslös.

Folkmängden ökade under 1977 med 32 000 personer, 0,4 %, vilket innebar 4 000 fler än året innan. Födelseminskningen fortsatte under 1977, dock i en något lägre takt än under de närmast föregående åren. Antalet födda 1977 uppgick till 96 000 mot 98 000 1976. Födelseöverskottet 1977 var något högre än 1976, 9 000 personer mot 7 700. Merparten av folkökningen var således hänförligt till ett ökat invandringsöverskott. Av nettoinvandringen på 23 000 personer kom 9 600 från Finland, 2 600 från Turkiet och 1 700 från Chile. Hittills under 1978 (jan.—föbr.) uppgår nettoinvandringen till 2 800 personer mot 5 900 under motsvarande period i följ.

Utvecklingen av förvärvsfrekvenserna för män och kvinnor i olika åldersgrupper framgår av tabell 5: 1. För männen minskade de relativa arbetskraftstalen i samtliga åldersgrupper, mest markant för dem över 55 år medan kvinnorna fortsatte att öka sitt deltagande i arbetslivet. Arbetskraftens utveckling under det senaste decenniet framgår av tabell 5: 2. Mellan 1972 och 1975 ökade antalet personer i arbetskraften starkt (diagram 5: 1). Mot slutet av 1975 och under loppet av 1976 avtog tillväxten markant. Räknat mellan genomsnittet 1975 och 1976 uppgick dock ökningen till 25 000 personer. Mellan 1976 och 1977 stannade ökningen också vid 25 000 personer. Hela arbetskraftstillskottet 1977 föll på kvinnorna som ökade med 37 000 medan antalet män i arbetskraften följaktligen minskade. Denna minskning var till övervägande

Tabell 5: 1 Relativa arbetskraftstalen 1970, 1973—1977

Årsmedeltal (16—74 år)

	1970	1973	1974	1975	1976	1977
Män	80,6	79,5	79,7	80,0	79,5	78,6
därav: 16—24 år	67,3	67,9	70,5	72,4	72,9	71,9
25—54 år	95,1	94,3	94,5	95,2	95,7	95,5
55—74 år	62,8	58,3	56,6	55,4	52,8	50,8
Kvinnor	52,8	55,2	57,1	59,2	60,0	61,1
därav: 16—24 år	58,9	60,1	63,5	66,1	67,7	68,0
25—54 år	64,5	68,9	71,3	74,2	75,6	77,5
55—74 år	29,0	28,9	28,9	29,7	29,9	30,1
Samtliga	66,7	67,3	68,4	69,6	69,8	69,9

Källa: Statistiska centralbyrån.

Tabell 5: 2 Antal personer i arbetskraften 1965—1977
1 000-tal

	1965	1970	1975	1977	Förändring	
					1965— 1970	1970— 1975
Totalt	3 744	3 916	4 129	4 174	172	213
män	2 365	2 368	2 373	2 349	3	5
kvinnor	1 379	1 548	1 756	1 824	169	208
därav: kvinnor med barn under 7 år	200	304	350	382	104	46

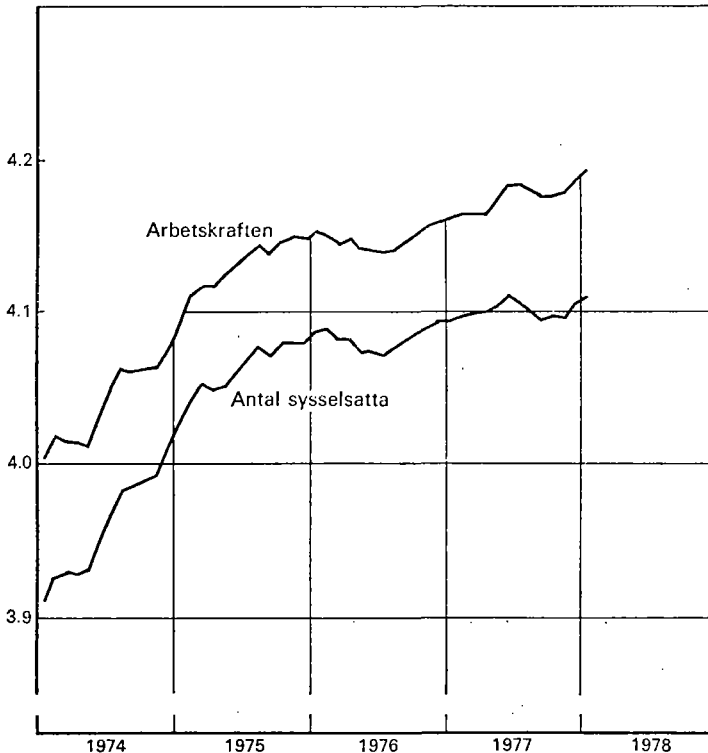
Källa: Statistiska centralbyrån.

del koncentrerad till de äldre och sammanhänger bl. a. med det svaga arbetsmarknadsläget för dessa grupper.

Arbetskraftsutbudet mätt i timmar minskade med 1,3 % mellan 1976 och 1977. Av denna nedgång berodde 0,7 % på förändring i långtidsfrånvaron (frånvaro över en vecka). Ungefär hälften av effekten från förändringen i långtidsfrånvaron var hänförlig till ändrad semesterförläggning.

Diagram 5: 1 Arbetskraft och sysselsättning 1974—1978

Milj. personer. Säsongsrensade månadsdata. 3 månaders glidande genomsnitt

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

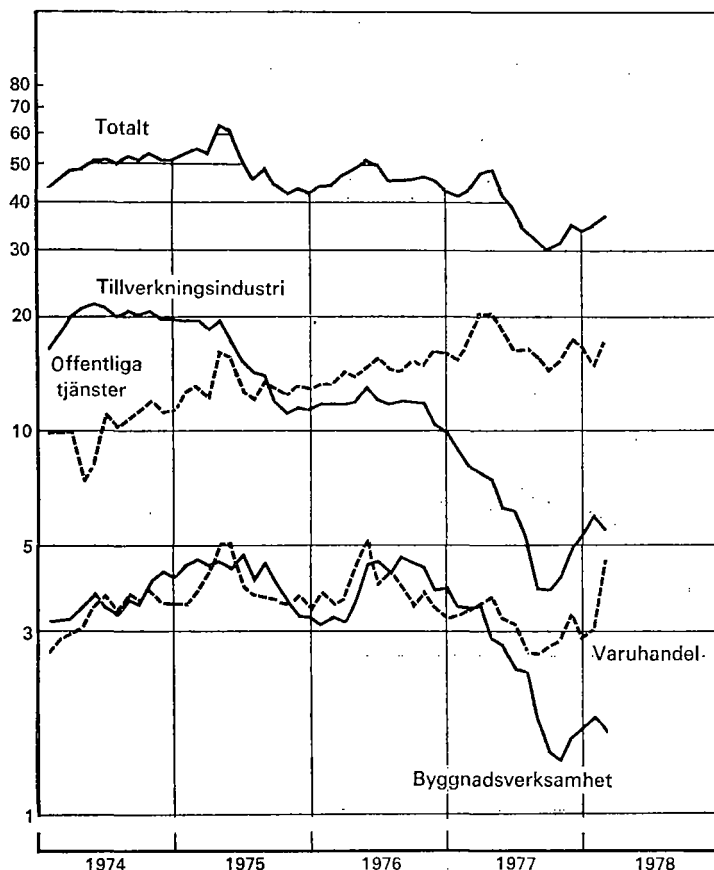
Den olikartade förändringen av utbudet mätt i personer jämfört med förändringen i timutbudet beror av ett flertal faktorer. Den ökande andelen kvinnor i arbetskraften sänker det totala timutbudet eftersom de genomsnittligt har kortare medelarbets-tid än männen. Effekten av denna könsmässiga förskjutning har för 1976—1977 uppskattats till 0,2 %. Andra faktorer som förklarar den olikartade utbudsutvecklingen är det ökande antalet deltidsarbetande, ökad delpensionering, arbetstidsförkortningar, korttidsfrånvaro och övertidsuttag. Sammantaget minskade dessa faktorer timutbudet med ca 1 % mellan 1976 och 1977.

Arbetskraftsefterfrågan

Tillströmningen av nyanmälningar av lediga platser till arbetsförmedlingarna minskade under 1975. Under 1976 bromsades nedgången upp

Diagram 5: 2 Vid arbetsförmedlingarna kvarstående lediga platser 1974—1978

Säsongrensade månadsdata. Log. skala

Anm. Delbranscherna summerar sig inte till totalen då vissa branscher utesluts.

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

och nivån, säsongkorrigerad, låg relativt konstant mellan halvåren. Under 1977 fortsatte nyanmälningarna att minska. Nivån andra halvåret låg ca 17 % under nivån första halvåret.¹ Inom tillverkningsindustrin sjönk nyanmälningarna av lediga jobb med 17 % mellan första och andra halvåret 1977. En minskning av ungefär samma storleksordning noterades även inom byggnadsverksamheten. I mars i år nyanmälldes 63 700 platser vid arbetsförmedlingarna mot 68 500 vid samma tid i fjol. Inom den offentliga tjänstesektorn låg nyanmälningarna av lediga platser kvar på en hög nivå under 1977. T. ex. för sjukvårdsarbete anmälldes 20 % fler platser än under 1976.

Antalet kvarstående lediga platser (diagram 5: 2) som är en indikator på den icke tillgodosedda efterfrågan på arbetskraft, började sjunka andra halvåret 1975 men låg sedan relativt konstant under 1976. Under 1977 fortsatte nedgången; nivån andra halvåret låg (säsongkorrigerat) 25 % under första halvåret. Inom tillverkningsarbete sjönk, mätt mellan samma perioder som ovan, antalet lediga platser med 30 %. Som en konsekvens av bl. a. den låga igångsättningen inom bostadssektorn sjönk antalet lediga platser även inom byggnadsverksamheten kraftigt under 1977. Mot slutet av 1977 och början av 1978 har emellertid nedgången upphört. I mars 1978 uppgick antalet lediga platser totalt till 42 800 vilket visserligen innebar 6 000 färre än i februari 1977 men fler platser

Tabell 5: 3 Andelen företag som uppgett brist på arbetskraft 1976, 1977 och 1978
Procentuell andel ja-svar

	1976			1977			1978	
	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	1 kv.
<i>Brist på yrkesarbetare</i>								
Totala industrin	40	42	29	27	24	21	16	16
Trävaruindustri	42	48	35	35	30	29	26	29
Massa-, pappers- och grafisk industri	28	26	12	16	15	10	7	7
Järn- och stålverk	52	54	20	22	9	4	4	11
Verkstadsindustri	41	40	32	32	24	21	14	16
Varvsindustri	38	67	55	39	54	53	64	13
<i>Brist på byggnads- och anläggningsarbetare</i>								
Betongarbetare	30	45	39	33	28	24	6	1
Träarbetare	66	80	71	58	66	57	18	8
Murare	22	26	26	11	9	14	3	1

Källa: Konjunkturinstitutet.

¹ Analys av tidsserier över lediga platser försvåras av den anmälningsplikt av lediga arbeten som på försök har införts i olika delar av landet. Sedan oktober 1976 har Malmöhus, Kristianstads och Blekinge län en sådan verksamhet. Den 1 november 1977 utsträcktes anmälningsplikten till att även omfatta Stockholms, Uppsala och Södermanlands län. Fr. o. m. mars 1978 omfattas även arbetsgivare i Jönköpings, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs och Värmlands län av anmälningsplikten.

Tabell 5: 4 Sysselsättningsutvecklingen 1973—1977
Medeltal sysselsatta, 1 000-tal

	1973	1974	1975	1976	1977
Sysselsatta	3 879	3 963	4 062	4 088	4 099
män	2 295	2 316	2 342	2 337	2 314
kvinnor	1 584	1 647	1 720	1 751	1 785
Heltidssysselsatta (mer än 35 tim/v)	3 214	3 282	3 313	3 239	3 191
Deltidssysselsatta (20—34 tim/v)	448	465	521	603	659
Deltidssysselsatta (1—19 tim/v)	217	216	228	246	249

Källa: Statistiska centralbyrån (arbetskraftsundersökningarna).

än vad som noterats under höstmånaderna 1977 och under början av 1978. Denna något ljusare efterfrågesituation gäller också för tillverkningsarbete. Den kraftiga sysselsättningsavtappningen i industrin under 1976 och 1977 torde innebära att man behöver nyrekrytera inom en del företag nu när efterfrågan från utlandet börjar bli något bättre.

I tabell 5: 3 redovisas bristen på yrkesarbetare inom några industribranscher såsom den mäts i konjunkturinstitutets barometerundersökningar. För såväl andra arbetare än yrkesarbetare som för industri-tjänstemän låg bristtalen på en låg nivå under 1977.

Tabell 5: 5 Medelantal sysselsatta 1965, 1970, 1975—1977
1 000-tal

	Antal					Förändring		
	1965	1970	1975	1976	1977	1965- 1970	1970- 1975	1976- 1977
Jordbruk, skogsbruk o. fiske	450	327	272	261	253	-123	-55	-8
Industri ¹	1 117	1 083	1 078	1 067	1 035	-34	-5	-32
Byggnadsverksamhet	359	370	332	324	327	11	-38	3
Privata tjänster ²	1 259	1 328	1 339	1 335	1 344	69	11	9
Staten	241	245	286	294	301	4	41	7
Kommunerna	336	560	760	802	842	224	200	40
Summa	3 762	3 913	4 067	4 083	4 102	151	154	19
Korrigeringspost			45	45	42
Totalt ³	3 762	3 913	4 112	4 128	4 144	151	199	16

¹ Gruvor, tillverkningsindustri, el-, gas- och vattenverk.

² Varuhandel, restaurang- och hotellrörelse, samfärdsl, bank- och försäkringsinstitut, fastighetsförvaltning m.m.

³ Den totala sysselsättningsutvecklingen fås från arbetskraftsundersökningarna (AKU) korrigerade för kalenderiska effekter m.m. för att överensstämma med nationalräkenskapernas definitioner. På senare år har förelegat en ganska stor diskrepans mellan sysselsättningen summerad över de olika näringsgrenarna och AKU.

Källa: Statistiska centralbyrån.

Sysselsättningen

Trots det allmänt sett svaga arbetsmarknadsläget ökade sysselsättningen något under 1977. Enligt arbetskraftsundersökningarna steg antalet sysselsatta med 16 000 mätt mellan genomsnittslägena 1976 och 1977 (tabell 5: 4). Mellan 1970 och 1977 ökade sysselsättningen med ca 250 000 personer. Hela denna ökning föll på kvinnorna medan antalet sysselsatta män minskade något. Merparten av ökningen bland kvinnorna ligger på de mest aktiva åldersgrupperna 25—54 år. Sysselsättningsminskningen bland männen var hänförlig till de äldsta åldersgrupperna och berodde på att dessa i ökad utsträckning lämnat arbetskraften. Detta är i sin tur en konsekvens bl. a. av pensionsålderssänkningen till 65 år den 1 juli 1976 och ett ökat antal förtidspensioneringar speciellt under 1972 och 1973. Hela sysselsättningsökningen under senare år har legat på de deltidssysselsatta medan antalet heltidssysselsatta minskat. Under 1973 var 17 % av de sysselsatta deltidsarbetande. Till 1977 steg denna andel till 22 %. Av kvinnorna var 1977 ca 45 % deltidssysselsatta medan samma andel bland männen uppgick till ca 5 %.

Under loppet av 1975 började sysselsättningen sjunka inom industrin. Denna utveckling förstärktes under 1976 och 1977. Minskningen i antalet personer uppgick 1975—1976 till 11 000 och mellan 1976—1977 till 32 000 personer (tabell 5: 5). Antalet arbetade timmar i industrin föll med drygt 2 % 1975—1976 och med närmare 5 % 1976—1977. Sysselsättningsökningen inom primärkommuner och landsting fortsatte under 1977 i ungefär samma takt som under 1976. Ökningen 1976—

Tabell 5: 6 Arbetslösheten 1975—1978
Års- och kvartalsmedeltal, 1 000-tal (16—74 år)

	1975	1976	1977				1978	
			1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Jan.	Febr.
Arbetslösa, totalt	67	75	78	61	80	81	110	92
16—24 år	26	30	30	23	37	32	40	32
25—54 år	28	36	38	30	36	39	56	46
55—66 år	13	9	10	8	7	10	13	14
Storstadslän	18	23	19	18	27	27	33	30
Skogslän	22	23	27	22	22	23	33	31
Övriga län	27	29	32	20	32	31	44	31
Medeltal antal veckor i arbetslöshet	16	15	14	17	15	16	16	15
<i>Relativa arbetslöshetstal (arbetslösa i procent av arbetskraften)</i>								
Totalt	1,6	1,8	1,9	1,5	1,9	1,9	2,6	2,2
16—24 år	3,8	4,4	4,5	3,3	5,1	4,7	6,1	4,9
25—54 år	1,1	1,3	1,4	1,1	1,3	1,4	2,0	1,7
55—66 år	1,9	1,3	1,5	1,2	1,0	1,5	2,0	2,0
Män	1,3	1,5	1,6	1,2	1,5	1,7	2,4	2,1
Kvinnor	2,0	2,2	2,3	1,7	2,4	2,2	2,9	2,4

Källa: Statistiska centralbyrån.

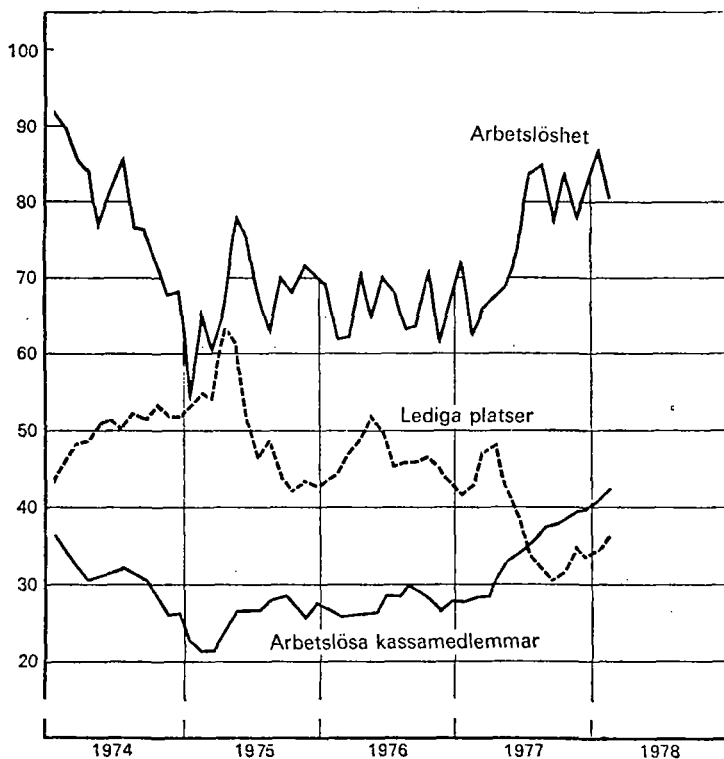
1977 uppgick till 40 000 personer. Mät i antalet arbetade timmar ökade arbetsinsatsen i den kommunala sektorn med 3 % mellan 1976 och 1977.

Arbetslöshet och arbetsmarknadspolitik

I mars 1978 uppskattades enligt arbetskraftsundersökningarna antalet öppet arbetslösa till 96 000 personer, motsvarande 2,3 % av arbetskraften. I genomsnitt under 1977 befann sig 75 000 personer (1,8 %) i öppen arbetslöshet, vilket innebar en ökning med ca 10 000 jämfört med 1976. Av samtliga 75 000 arbetslösa under 1977 sökte 50 000 nytt arbete omedelbart i anslutning till det tidigare arbetet. Av dessa hade 13 000 blivit arbetslösa p. g. a. permittering eller annan driftsinskränkning. Antalet ny- eller återinträdande på arbetsmarknaden av de arbetslösa uppgick till 25 000. Som framgår av diagram 5: 3 registrerades en viss säsongmässig uppgång i arbetslösheten under loppet av 1977. Av statistiken över arbetslösa medlemmar i arbetslöshetskassorna framgår att det i ökande grad är bland den etablerade arbetskraften som en ökning skett. Totalt registrerades 48 900 (1,7 %) arbetslösa i kassorna i

Diagram 5: 3 Arbetslösa enligt AKU, arbetslösa kassamedlemmar och kvarstående lediga platser 1974—1978

Säsongrensade månadsdata

Källor: Arbetsmarknadsstyrelsen, konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

mars 1978 mot 33 500 (1,2 %) i februari i fjol. Antalet arbetslösa i industrikassorna uppgick vid samma tidpunkt i år till 14 700 (2,0 %) mot 9 500 (1,3 %) i mars 1977. I byggkassorna registrerades i mars i år 10 200 (8,0 %) arbetslösa mot 5 500 (4,3 %) samma månad i fjol. Den relativa arbetslösheten i tjänstemannakassorna steg något mellan 1976 och 1977 men låg fortfarande på en mycket låg nivå, 0,5 % av medlemsantalet.

Av samtliga arbetslösa under 1977 utgjordes 40 %, eller 30 000 personer, av ungdomar under 25 år. Den relativa arbetslösheten i åldersgruppen 16—24 år låg i medeltal på 4,4 % 1977 mot 3,7 % året innan.

De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna som satts in på senare år har, förutom de direkta stödåtgärder som riktats mot de branscher som brottas med svåra strukturproblem, i hög grad varit inriktade på att bekämpa ungdomsarbetslösheten. Åtgärdsprogrammen har bl. a. omfattat inrättande av fler beredskaps- och praktikplatser för ungdomar, intensifierade arbetsförmedlingsinsatser och bidrag till företag som anställer ungdomar. Antalet ungdomar i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbeten har också ökat kraftigt. Av samtliga 52 000 som sysselsattes i beredskapsarbete i mars i år utgjordes närmare 60 %, eller 30 000, av ungdomar mot 48 % i mars 1977 och 32 % i mars 1976. I det tvåmiljardersprogram för att upprätthålla sysselsättningen som regeringen presenterade i oktober i fjol förstärktes även övriga åtgärder. Ettåriga yrkesutbildningar inom företag motsvarande en volym på 4 000 platser för ungdomar får anordnas under 1978 på arbetsförmedlingarna. Fler korta yrkesinriktade kurser i gymnasieskolan inrättas också. Parallellt med detta förstärktes också förmedlingarnas resurser för att kunna sätta in rutinerade arbetsförmedlare för ungdomar.

I februari 1978 förstärktes de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna ytterligare inom en ram på ca 900 milj. kr., innefattande bl. a. fler be-

Tabell 5: 7 Antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder 1974—1978

Års- och kvartalsmedeltal, 1 000-tal

	1974	1975	1976	1977				1978	
				1 kv.	2 kv.	3 kv.	4 kv.	Jan.	Febr.
Arbetsmarknadsutbildning	41	36	42	64	99	92	102	95	100
Beredskapsarbeten A	7	4	13	15	18	8	22	25	32
S	16	13	14	14	15	10	14	14	15
Arkivarbete	14	14	15	15	15	15	15	15	15
Skyddat och halvskyddat arbete m.m.	24	27	29	29	30	30	31	27	31
Totalt	102	94	113	137	177	155	184	176	193

Anm. A: Allmänna beredskapsarbeten.

S: Speciella beredskapsarbeten för närplacerad arbetskraft såsom äldre, alkoholister, mental- och kriminalvårdspatienter etc.

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

Tabell 5: 8 Antal personer berörda av varsel om personalinskränkningar (uppsägningar, permitteringar) 1974—1978

	1974	1975	1976	1977	1977	1978
					jan.— febr.	jan.— febr.
Industri	8 037	15 922	23 000	49 677	15 791	5 995
därav: verkstadsindustri	1 575	3 755	7 708	26 967	11 629	2 586
Branscher utanför industrin	6 191	7 871	11 023	18 544	1 957	3 406
Totalt	14 228	23 793	34 023	68 221	17 748	9 401

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

redskapsarbeten, tidigareläggning av statliga industribeställningar och byggen m. m. Som framgår av tabell 5: 7 var i genomsnitt 163 000 personer, motsvarande 3,9 % av arbetskraften, sysselsatta i olika slag av arbetsmarknadspolitiska åtgärder under 1977. Expansionen av arbetsmarknadsutbildningens omfattning sammanhänger i första hand med de utbildningsåtgärder inom företagen för permitteringshotad personal som igångsattes genom den s. k. 25-kronan. Denna verksamhet synes emellertid ha minskat något mot slutet av 1977 och början av 1978.

Bland övriga åtgärder som verksamt har bidragit att hålla sysselsättningen uppe kan nämnas det tillfälliga sysselsättningsstödet (75 % bidrag till lönekostnaden) för företag med dominerande ställning på vissa orter som annars hade friställt personal, fortsatt och utvidgat ianspråktagande av investeringsfondsmedel m. m. Sedan mitten av 1977 har hittills beslut om bidrag enligt det tillfälliga sysselsättningsstödet fattats för 25 företag med 55 000 anställda. Sysselsättningsstödet för äldre arbetskraft inom tekoindustrin omfattar hittills drygt 600 företag med ca 38 000 anställda.

Antalet berörda av varsel om personalinskränkningar var mycket högt under 1977 och början av 1978 (tabell 5: 8). Av det höga antalet berörda under jan.—feb. 1977 avsåg 9 300 permittering under en vecka i februari vid flera av Volvos anläggningar.

5.2 Arbetsmarknaden under 1978

Nedan redovisas först utbudsprognosen. Därefter diskuteras prognoserna för produktions- och produktivitetsutvecklingen inom olika näringsgrenar. Genom att sedan ställa utbudsprognosen mot efterfrågekalkylen kan man få en grov uppfattning om sysselsättning och arbetslöshet.

Arbetskraftsutbud

Det har inte funnits anledning att revidera utbudskalkylen i den preliminära nationalbudgeten på några mer väsentliga punkter. Sålunda

Tabell 5: 9 Produktivetsutvecklingen inom olika näringsgrenar 1972—1977
 Procentuell förändring från föregående år

	1972	1973	1974	1975	1976	1977
Jordbruk, fiske	8,0	-7,7	18,7	-1,4	5,7	0
Skogsbruk	10,6	12,8	-5,2	0,2	-6,3	-2,5
Gruvor och tillverknings- industri	6,5	7,5	3,5	-1,9	2,0	0,2
El-, gas- och vattenverk	17,1	9,4	-2,6	11,2	5,8	8,2
Byggnadsindustri	9,7	-2,3	1,1	7,1	-1,3	-0,5
Privata tjänster	6,0	5,1	5,8	-1,7	1,9	1,3
Offentliga tjänster	0,6	-0,1	-0,6	0,3	0,3	0,3
Totalt	5,6	4,2	3,3	-0,6	1,4	0,3

Källa: Statistiska centralbyrån.

väntas kvinnorna fortsätta att öka sin andel av arbetskraften under 1978 medan antalet män förutses minska något. Mellan årsgenomsnittet 1977 och 1978 väntas antalet kvinnor i arbetskraften öka med närmare 30 000 vilket är något färre än mellan 1976 och 1977. Minskningen bland männen väntas främst falla på de äldsta åldersgrupperna och uppgå till ca 8 000 personer. Nettoinvandringen förutses bli lägre än under 1977 och stanna vid ca 10 000 à 15 000 personer, av vilka kanske ca en tredjedel innebär ett tillskott till arbetskraften. Sammantaget förutses ett nettotillskott till arbetskraften på ca 20 000 personer eller 0,5 % mellan 1977 och 1978. Utbudet mätt i timmar blir avsevärt svagare. Det totala timutbudet väntas, främst som en effekt av den femte semesterveckans införande, minska med ca 1,5 %. Övriga faktorer förutom semesterförlängningen som påverkar timutbudet är den könsmässiga förskjutningen i arbetskraftens sammansättning, delpensionering m. m.

Produktion, produktivitet och sysselsättning 1978

Under 1960-talet noterades relativt snabba produktivetsökningar (mätt som produktion per arbetad timme) inom de flesta näringsgrenar. Under 1970-talet har denna utveckling förändrats mot en lägre tillväxttakt (tabell 5: 9). Detta beror på ett flertal faktorer. Numera riktar sig en relativt större del av den samlade efterfrågan mot de tjänsteproducerande sektorerna som erfarenhetsmässigt brukar uppvisa en lägre produktivitetstillväxt än de varuproducerande näringarna. Vidare torde de institutionella förändringar som har genomförts på arbetsmarknaden också ha verkat i produktivitetssänkande riktning. Den mycket svaga produktivitetstillväxten inom industrin på senare år sammanhänger också med den förändrade inriktningen som arbetsmarknadspolitiken fått. Genom att stimulera företagen att hålla kvar arbetskraften trots att produktionen minskar blir produktivitetstillväxten i motsvarande mån sämre. Sett på längre sikt torde dock bl. a. den inten-

sifierade utbildningsverksamheten av permitteringshotad personal inom företagen innebära att man byggt upp en relativt hög produktivetspotential som kan realiseras när produktionen vänder uppåt igen.

I tabell 5: 10 redovisas produktions- och produktivetsprognoserna för 1978. I kalkylerna är inlagt effekter av de ekonomisk-politiska åtgärder som föreslås i den reviderade finansplanen. Dessa åtgärder finns närmare beskrivna i kapitel 1.

Mätt mellan genomsnittslägena 1977 och 1978 väntas nu industriproduktionen öka med närmare 1 %. Detta är en upprevidering jämfört med den preliminära nationalbudgeten i vilken industriproduktionen förutsågs minska med en halv procentenhet 1977—1978. Den antagna produktionsökningen har också gjort det motiverat att revidera upp produktivetsökningen i industrin från 5 % till 5,5 %. Med hänsyn till det högre bostadsbyggandet samt ökade investeringar i energibesparande åtgärder m.m. förutses produktionen inom byggnadsverksamheten öka med 3 % 1978 efter produktionsminskning såväl under 1976 som under 1977. Produktionsökningarna inom de privata tjänstesektorerna väntas bli ganska svaga 1978 som en följd av att den privata konsumtionen förutses minska även under 1978.

I tabell 5: 10 anges sysselsättningen i timmar. På total nivå väntas en minskning med drygt 2 %.

En översättning av prognoserna från arbetade timmar till antalet sysselsatta personer pekar mot att industrin kommer att fortsätta att minska antalet sysselsatta. Minskningen mellan 1977 och 1978 beräknas uppgå till drygt 20 000 personer vilket är något mindre än mellan 1976 och 1977. Sett under loppet av året kommer sysselsättningsminskningen att bli relativt kraftig under första halvåret medan nedgången väntas plana ut och minskningen vändas i en viss uppgång mot slutet av 1978. Denna utveckling stämmer ganska väl med företagens egna bedömningar såsom dessa kan avläsas i konjunkturinstitutets industribaromet

Tabell 5: 10 Produktion, produktivitet och sysselsättning 1978

Procentuella förändringstal från föregående år

	Produk- tion	Produk- tivitet	Syssel- sättning (timmar)
Jordbruk, fiske	2	-4	6
Skogsbruk	3	-3	6
Gruvor och tillverkningsindustri	0,5	5,5	-5
El-, gas- och vattenverk	6	8	-2
Byggnadsverksamhet	3	4,5	-1,5
Privata tjänster ¹	0	3,5	-3,5
Offentliga tjänster	3	0,5	2,5
Totalt	1,2	3,5	-2,2

¹ Handel, restaurang- och hotellverksamhet, samfärdsel, banker och fastighetsförvaltning m.m.

ter i mars 1978. Trots de förbättringar som man där förutser för orderingång och produktion förutser man fortsatta relativt kraftiga neddragningar av sysselsättningen för den närmaste tiden. Detta förlopp stämmer väl med vad som sagts ovan om produktivitetsutvecklingen i industrin. Arbetskraftsbehovet från den offentliga sektorn förutses fortsätta att öka relativt starkt under innevarande år. Kommunerna väntas öka antalet sysselsatta med ca 45 000 personer medan ökningen för statens del förutses stanna vid ca 8 000 personer. De privata tjänstesektorerna väntas minska antalet sysselsatta med ca 10 000 personer.

Utbuds- och efterfrågeprognoserna på totalnivå på arbetsmarknaden tyder sålunda på ett relativt väl hävdad sysselsättningsläge under 1978. Den uppgång av den öppna arbetslösheten mellan 1977 och 1978 som prognoserna indikerar blir av relativt begränsad omfattning. Dock torde man få räkna med fortsatta svårigheter för nytillträdande grupper på arbetsmarknaden såsom ungdomar utan yrkesutbildning och kvinnor. Likaså torde svårigheterna inom vissa utsatta branscher och regioner komma att kvarstå under 1978. Den förstärkning av de arbetsmarknads- och industripolitiska satsningar som gjorts för 1978 kommer dock verksamt att bidra till att hålla sysselsättningen uppe på en hög nivå.

6 De enskilda konsumenternas ekonomi

6.1 Sammanfattning

Hushållens disponibla inkomster ökade från 1976 till 1977 med 12,6 %, vilket är nästan samma tal som angavs i den preliminära nationalbudgeten (PNB). Detta var ungefär samma tillväxt som 1976. Efter som prisstegringen 1977 var kraftigare steg dock den realt disponibla inkomsten 1977 med endast 1 1/2 % mot ca 2 1/2 % 1976.

Till skillnad mot 1976 ökade faktorinkomsterna 1977 (dvs. löner, enskilda företagares inkomster, m. m., se tabell 6: 1), mindre än den totala disponibla inkomsten. Faktorinkomsterna steg i lägre takt än den genomsnittliga prishöjningen på 11 % för hushållens konsumtion. Inkomstöverföringarna till hushållen i form av socialförsäkringsutfall (såsom pensioner, sjukförmåner och arbetslöshetsförsäkring), bidrag vid arbetsmarknadsutbildning, bostadsbidrag m. m. steg däremot kraftigt även realt, dvs. sedan hänsyn tagits till prisstegringen. Hushållens inbetalningar till stat och kommun av skatter och avgifter minskade samtidigt något, realt sett. Förändringen i nettoinbetalningarna till det offentliga — dvs. i det belopp varmed skatte- och avgiftsinbetalningarna överstiger erhållna transfereringar — gav därmed ett realt inkomstillskott som mer än uppvägde den reala nedgången i faktorinkomsterna.

Trots realinkomstökningen minskade konsumtionsvolymen 1977 med ungefär 1 %, vilket är ett kraftigt omslag jämfört med de tre föregående årens volymökningar på 3 till 4 1/2 % per år.¹ Bortsett från säsongmässiga förändringar sjönk konsumtionen redan från fjärde kvartalet 1976 till första kvartalet 1977, med drygt 2 %. Mervärdeskattehöjningen den 1 juni beräknas ha medfört att vissa inköp tidigare lades till andra kvartalet. Justerat för denna effekt fortsatte konsumtionsvolymen att minska i avtagande takt under andra och tredje kvartalen för att därefter öka med ett par procent under sista kvartalet, säsongrensat sett. Disponibelinkomsten steg kraftigt under tredje och fjärde kvartalen, bl. a. på grund av retroaktiva löncutbetalningar. Korrigerat för säsongmönstret sparade hushållen under första halvåret ca 7 % av den disponibla inkomsten och andra halvåret hela 12 %. För helåret 1977 uppgick sparkvoten därigenom till 9 1/2 % mot 7 1/2 % under föregående år.

I prognosen över inkomstutfallet 1978 förutses ytterligare avsaktad ökningstakt för faktorinkomsterna. Den avtalsmässiga löneökningen kan

¹ Fr. o. m. föreliggande beräkningar görs nationalräkenskapernas fastpriskalkyler för åren fr. o. m. 1963 med 1975 års priser som bas. Detta har, jämte sedvanliga revideringar av statistiken, medfört förändringar av såväl den registrerade helårsutvecklingen som kvartalsmönstret för konsumtion och inkomster.

Tabell 6: 1 De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1976—1978¹

	Milj. kr.		Procentuell förändring från föregående år		
	1976	1977	1976	1977	1978 prognos
<i>Löpande priser</i>					
1 Faktorinkomster ²	202 280	220 702	13,3	9,1	7,4
Egentliga löner ³	173 019	189 805	14,1	9,7	7,8
därav: kontant utbetald lönesumma	168 000	183 665	13,8	9,3	7,7
Enskilda företagares in- komster	13 362	13 601	13,3	1,8	4,2
Övriga faktorinkomster	15 899	17 296	5,9	8,8	4,8
2 Inkomstöverföringar till hushåll	57 868	69 749	19,6	20,5	17,9
3 Direkta skatter, avgifter m.m.	77 895	85 512	18,7	9,8	12,5
därav: Prel. A-skatt	65 568	71 891	17,0	9,6	13,3
4 Nettoinbetalningar till det offentliga (3—2)	-20 027	-15 763	16,2	-21,3	-11,5
5 Räntor och utdelningar, netto ⁴	2 867	3 749	19,4	30,8	6,0
6 Övriga transfereringsinkoms- ter och -utgifter, netto	793	725	—	—	—
7 Disponibel inkomst	185 913	209 413	12,9	12,6	8,9
8 Privat konsumtion	172 150	189 293	15,1	10,0	9,5
9 Sparande (7—8) ⁵	13 763	20 120	-8,2	46,2	3,0
10 Sparkvot (9:7) ⁶	7,4	9,6	-1,7	2,2	-0,5
<i>1975 års priser</i>					
11 Disponibel inkomst	168 583	171 089	2,4	1,5	-1,8
12 Privat konsumtion	156 106	154 657	4,3	-0,9	-1,2

¹ Hushållssektorn inkluderar, förutom hushållen, de s.k. ideella organisationerna som betjänar hushållen och som inte helt eller huvudsakligen finansieras och kontrolleras av offentliga sektorn. Hit räknas fackföreningarna, folkbildningsverksamheten, nykterhetsrörelsen, idrottsorganisationerna, tjänstemannaorganisationerna, Röda korset m.m. samt ej statsbidragsberättigade privata sjukhem, barnhem, barnkolonier, semesterhem. Utöver löntagarhushåll ingår hushåll som äger personliga företag, dvs. som erhåller sin huvudsakliga inkomst från rörelse.

² Arbetsgivaravgifter till socialförsäkring, fondavsättningar för PRI och andra privata fonder och stiftelser samt tillräknade pensionsavgifter för statliga och kommunala myndigheter och kommunala allärsverk är ej medtagna som löneförmåner i denna post.

³ Kontant utbetald lönesumma samt arbetsgivaravgifter till privat försäkring.

⁴ Inkl. räntor på privata försäkringsfonder (exkl. skadeförsäkring).

⁵ Inkl. privat försäkringsparande. Detta uppgick 1976 till 6 213 milj. kr. Det beräknas 1977 uppgå till 7 736 milj. kr. och 1978 till ca 8,2 miljarder.

⁶ Förändring mätt i procentenheter.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

för SAF-LO-PTK-området beräknas med utgångspunkt från redan träffade uppgörelser. Under förutsättning att dessa i huvudsak blir normerande för övriga avtalsområden, har totala avtalslöneökningen för 1978 vad gäller kontantförmånerna skattats till ca 2 %. Eftersläpande effekter av 1977 års avtal, som innebär att lönehöjningar med verkan först mot slutet av 1977 bidrar till att höja lönesumman 1978 i förhållande till

genomsnittet 1977, har beräknats till ca 4 % för samtliga anställda. Härtill har lagts 2 % till följd av införandet av femte semesterveckan. Avtalskomponentens bidrag till lönesummeutvecklingen skulle därmed uppgå till ca 8 procentenheter. Löneglidningen uppskattas, bl. a. till följd av försämrat arbetsmarknadsläge, bli lägre än under 1977 och har satts till 1,7 %. Beträffande sysselsättningsutvecklingen har antagits att den femte semesterveckan medför ett bortfall av arbetstimmar som endast till en del uppvägs av att ny arbetskraft sätts in. Totalt väntas sysselsättningen dra ner lönesummeutvecklingen med 1,7 procentenheter. Ökningen i lönesumman skulle under ovannämnda förutsättningar uppgå till 7,7 % 1978. De totala faktorinkomsterna uppskattas stiga med 7 1/2 % mellan 1977 och 1978 mot drygt 9 % 1976—1977.

Inkomstöverföringarna från det offentliga till hushållen väntas liksom tidigare år öka avsevärt mer än faktorinkomsterna, eller närmare 18 %. Med beslutade ändringar i skatteskalor och av riksskatteverket utfärdade regler för skatteuttag 1978 förutses hushållens inbetalningar av direkta skatter stiga ungefär 12 1/2 %. För avgifter till stat och kommun förutses än kraftigare ökning. Hushållens netto mellan inbetalningar till det offentliga och erhållna transfereringar skulle likväl fortsätta att avta mellan 1977 och 1978, men i betydligt mindre grad än 1976—1977.

Sammantaget ger kalkylerna för 1978 en ökning av hushållens disponibla inkomster på nominellt närmare 9 %. Prisökningstalet för privat konsumtion har uppskattats till knappt 11 %. Realinkomsten skulle därmed minska med 1 3/4 %. Med hänsyn till de sjunkande realinkomsterna och med beaktande av den mycket svaga utvecklingen av detaljhandelns försäljning de första månaderna 1978 har en volymminskning förutsatts för den privata konsumtionen 1978. Nedgången har satts till drygt 1 %. Detta innebär att sparkvoten skulle sjunka något under 1978, men fortfarande vara så hög som 9 %.

Viss information om den inbetalade skattens fördelning på inkomstslag (bl. a. uppgifter om skatteavdrag på utbetalade sociala förmåner) har numera blivit tillgänglig. I följande tablå har försök gjorts att fördela den inbetalda skatten på inkomstslag. Tablåen visar i mycket grova drag hur fördelningen på olika inkomstslag av den reallt disponibla inkomsten har utvecklats. Tablåen bygger på överslagsmässiga kalkyler över fördelningen av A- och B-skatteuttagen (inkl. fyllnadsskatt, kvarskatt och överskjutande skatt) på inkomstslagen löner, företagarinkomster, pensioner och beskattade förmåner. Beräkningarna baseras på en schablonfördelning av skattebeloppen — däribland även skatt på kapitalinkomster m. m. — varför den endast mycket grovt anger hur realinkomsterna förändrats efter skatt.

Tablåen visar dels den procentuella förändringen av de olika inkomstslagen, dels bidraget till disponibelinkomstutvecklingen. — Real-lönesumman steg kraftigt 1975 sedan hänsyn tagits till beskattningen.

Inkomstutveckling efter skatt

	Förändring i realinkomsten, %				Bidrag till disponibelinkomst- utvecklingen			
	1975	1976	1977	1978 pro- gnos	1975	1976	1977	1978 pro- gnos
Löner	5 1/2	1 1/2	0	-4 1/2	3	1	0	-2 1/2
Driftsöverskott	-5 1/2	-2	-18	-5	0	0	-1/2	0
Övriga kapital- och faktor- inkomster netto ¹	1/2	-2 1/2	1	-5	0	0	0	-1/2
Pensioner	3	7	9	4 1/2	1/2	1	1 1/2	1/2
Beskattade sociala förmåner	5	11	3	0	0	1/2	0	0
Övriga inkomstöverföringar netto	11 1/2	5	7	9	1	0	1/2	1/2
Disponibel inkomst	4 1/2	2 1/2	1 1/2	-2	4 1/2	2 1/2	1 1/2	-2

¹ Inkl. nationalräkenskapsens s.k. restposter i inkomstberäkningarna.

Det stora ökningstalet för övriga transfereringar, netto, beror delvis på att avdragsposten övriga skatter och avgifter till det offentliga detta år minskade, reallt sett. 1976 ökade de beskattade sociala förmånerna, bl. a. på grund av utbyggd arbetsmarknadsutbildning. Den vid halvårsskiftet 1976 sänkta pensionsåldern påverkade pensionsutbetalningarna detta år. Liksom införandet av delpensionen drog den sänkta pensionsåldern upp utvecklingen även 1976—1977. Under 1977 sjönk reallönesumman före skatt, men på grund av det reallt minskade skatteuttaget på löner skedde enligt dessa kalkyler ingen minskning av den reallt behållna lönesumman. Beträffande de beskattade förmånerna 1977 noteras för sjukförsäkringen lägre ökningstal än tidigare. Prognosen för 1978 ger en kraftigt minskad reallönesumma. Härvid får uppmärksammas att sysselsättningen i timmar beräknas sjunka med ca 1 3/4 %, till stor del som följd av införandet av femte semesterveckan. Per arbetad timme räknat blir sålunda reallöneminskningen knappt 3 %. Härvid har icke inräknats den standardökning som den förlängda semestern för med sig. Antalet pensionärer beräknas fortsätta öka relativt kraftigt. Den i tablån angivna ökningen för pensionsutbetalningarna sammanlagt är väsentligen att hänföra till tillväxten i antalet pensionärer. Även den ökande andelen ATP-pensionärer och den minskande andelen pensionärer med enbart folkpension verkar åt samma håll.

Vad gäller fördelningen av realinkomstutvecklingen på olika inkomstslag, framgår av tablån att övervägande delen av realinkomstökningen 1975 kan hänföras till posten löner. 1976 var inkomstökningen jämnare fördelad på inkomstslagen. 1977 var det endast pensionerna som sedan skatten dragits gav ett större positivt bidrag till disponibelinkomstökningen. Den prognosrade utvecklingen för 1977—1978 innebär ett svagt reallt tillskott från pensionerna, men ett negativt bidrag från lönerna.

6.2 Löner

Från 1976 till 1977 beräknas lönesumman för samtliga anställda ha ökat med 9,3 %. Härav svarade den avtalsmässiga löneökningen för 7,5 procentenheter, medan löneglidningen beräknas ha bidragit med 2,8. Sysselsättningskomponenten gav ett negativt bidrag till lönesummeutvecklingen på 1 procentenhet.

För industriarbetarnas del visar statistiska centralbyråns förtjänststatistik, korrigerad för retroaktiva löneutbetalningar, en timlöneökning från 1976 till 1977 på knappt 7 %. Därav beräknas avtalen ha svarat för drygt 3,5 procentenheter och löneglidningen för ca 3. Som en följd av ökade sociala avgifter steg timkostnaderna med drygt 3,5 procentenheter utöver timlöneökningen.

I lönesummeberäkningarna för 1978 ingår lönehöjningar enligt 1977 års avtal, som inföll under senare delen av 1977 och därigenom bidrar till att höja lönesumman 1978 i förhållande till genomsnittsnivån 1977. Denna effekt har kalkylerats till knappt 4 %. Bidraget till avtalskomponenten från 1978 års avtal har vad gäller kontantförmånerna satts till två procentenheter. Detta tal ligger förhållandevis väl i linje med de uppgörelser som träffats mellan LO—SAF resp. PTK—SAF. Avtalskomponenten för 1978 innefattar dessutom ca två procentenheter för införandet av den femte semesterveckan. Löneglidningen har satts till 1,7 %. Sysselsättningskomponenten förutses ge ett negativt bidrag till lönesummeutvecklingen på ca 1,7 procentenheter. Vid bedömningen av sysselsättningsutvecklingen har beaktats att den femte semesterveckan innebär ett bortfall i arbetstimmar, som överslagsmässigt beräknats till 1,6 %, och som endast delvis förutses bli ersatt genom att ny arbetskraft sätts in. Totalt uppskattas lönesumman inkl. sysselsättningseffekter öka med 7,7 %.

Industriarbetarlönerna beräknas avtalsmässigt öka med knappt 4,5 % från 1977 till 1978, varav 1 3/4 procentenheter på grund av 1978 års avtal. Förutsatt en löneglidning på 3,0 % skulle därmed en timlöneökning på inemot 7,5 % vara att vänta. Arbetskraftskostnaderna ökar härutöver till följd av införandet av den femte semesterveckan, med ca 3,5 procentenheter,¹ och en smärre nettohöjning av de sociala avgifterna, med 0,1 procentenhet. Det totala uttaget av lagstadgade arbetsgivaravgifter förändras ej mellan 1977 och 1978. Sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften med två procentenheter uppvägs av höjda arbetsgivaravgifter till sjukförsäkringen (1,6 procentenheter), barnomsor-

¹ Enligt den nya semesterlagen utgör semesterlönen 12 % av arbetstagarens under intjänandeåret förfallna lön. Tidigare uppgick (för arbetare) motsvarande tal till 9. Denna höjning tillsammans med bl. a. en utvidgning av den semesterlönegrundande frånvaron medför att kostnaderna för införandet av den femte semesterveckan blir högre än vad som föranleds enbart av minskningen i antalet arbetsdagar.

gen (0,3) och vuxenutbildningen (0,1). Höjningen av avtalsmässiga avgifter till STP (särskild tilläggspension inom LO—SAF-området) och ITP (industrins och handelns tilläggspension för tjänstemän och arbetsledare) medför en lönekostnadshöjning med en tiondels procentenhet utöver timlönehöjningen.

6.3 Hushållens disponibla inkomster

Hushållens disponibla inkomster beräknas ha stigit mellan 1976 och 1977 med 12,6 %, vilket med den prisstegring som registrerades för totala konsumtionsutgifterna — 11 % — innebar en realinkomstökning på 1,5 %.

Tillväxten i de totala faktorinkomsterna uppgick 1976—1977 till 9 % (se tabell 6: 1), en betydande avsakning jämfört med de närmast föregående åren. I avsnitt 6.2 redovisades beräkningar och prognoser för lönerna. Den kontant utbetalda lönesumman, som utgör den övervägande delen av faktorinkomsterna ökade med 9,3 %. För de enskilda företagarnas inkomster redovisas en endast obetydlig ökning. Kraftig stegring i skogsbruksinkomsterna motvägs av sjunkande driftsöverskott för jordbruk och övrig rörelse.

1978 förutses ökningstakten för de totala faktorinkomsterna sakta av ytterligare till ca 7 1/2 %. Härvid uppgår ökningen av kontantlönesumman till 7,7 %. Driftsöverskottet från personliga företag väntas 1978

Tabell 6: 2 Inkomstöverföringar till hushåll 1976—1978

Milj. kr., löpande priser

	1976	1977	1978 prognos
Egentliga inkomstöverföringar	15 018	17 870	21 003
därav: barnbidrag	3 231	3 501	3 958
bostadstillägg, statligt och statskommunalt ¹	1 718	2 099	2 510
studiebidrag	707	689	1 165
arbetsmarknadsutbildning	782	1 300	1 458
pensioner från stat och kommun	2 404	2 572	2 798
övrigt	6 176	7 709	9 114
Socialförsäkringsutfall	42 850	51 879	61 245
därav: folkpensioner ¹	18 788	22 448	25 855
ATP	6 913	9 688	12 360
delpension	74	412	693
sjukförsäkring ²	15 693	17 524	19 845
arbetslöshetsförsäkring	872	1 193	1 755
övrigt	510	614	737
Inkomstöverföringar till hushåll	57 868	69 749	82 248

¹ Kommunala bostadstillägg till pensionärer redovisas under posten folkpensioner.

² Inkl. apotekarrabatter.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

öka något mer än 1977. Till skillnad mot läget i fjol förutses fallande priser 1978 dra ner skogsinkomsterna, medan övriga enskilda företagens inkomster väntas öka.

I tabell 6: 2 återfinnes en detaljredovisning av *inkomstöverföringarna till hushållen från det offentliga*. De egentliga inkomstöverföringarna, dvs. transfereringar till hushållen från stat och kommun, steg 1976—1977 närmare 20 % — betydligt mer än föregående år. Utbetalningarna ökade mycket kraftigt vad gäller bostadsbidrag och ersättningar i samband med arbetsmarknadsutbildning och studiecirkelverksamhet. Beträffande socialförsäkringen har ökningstakten de senaste åren legat kring 20 % efter den mycket kraftiga höjningen i samband med ändrade regler för sjukersättning och arbetslöshetsförsäkring vid årsskiftet 1973/1974. Pensionsutbetalningarna fortsatte 1977 att öka i snabb takt, vilket återspeglar pensionsreformen vid halvårsskiftet 1976. Ersättningen från arbetslöshetsförsäkringen steg avsevärt på grund av höjd dagpenning och stigande arbetslöshet. Utbetalningarna från sjukförsäkringen beräknas 1976—1977 ha ökat betydligt mindre än 1975—1976.

För 1978 förutses obetydligt långsammare ökningstakt — ca 18 % mot drygt 20 % 1977 — vad gäller inkomstöverföringarna totalt. Höjda barn- och studiebidrag medverkar tillsammans med ändrade bidragsregler för bostadstillägg till att höja de egentliga inkomstöverföringarna. Dessa ökar dock inte lika mycket som 1977, bl. a. på grund av att arbetsmarknadsutbildningen inte beräknas öka lika snabbt som förra året. — Den tidigare snabba ökningen för ATP-pensionerna väntas nu dämpas något sedan systemet på förmånssidan uppnått en väsentlig omfattning. Sjukförsäkringsutfallet (inkl. föräldraförsäkringen) beräknas stiga lika mycket som 1977. Utbetalningarna från arbetslöshetsförsäkringen kan däremot förväntas öka mer än 1977 på grund av försämrat arbetsmarknadsläge och höjda ersättningsbelopp.

Hushållens inbetalningar till det offentliga i form av *skatter och avgifter m. m.* (se tabell 6: 3) beräknas ha ökat med närmare 10 % mellan 1976 och 1977. Ökningstakten blev kraftigare än tillväxten i faktorinkomsterna (9 %). Detta är en uppjustering av inbetalningarna jämfört med det i PNB redovisade värdet med 950 milj. kr.; dels inflöt under de två sista uppbördsterminerna mer preliminär A-skatt än väntat, dels inbetalades större belopp än beräknat som avgifter till kommunerna. Nettoinbetalningarna till det offentliga (se tabell 6: 1), dvs. den för hushållen negativa skillnaden mellan inbetalade skatter och avgifter och erhållna transfereringar, sjönk under 1977 med drygt 4 miljarder kr.

1978 års skatteomläggning innebär att statsskatten sänks samt att skatteskalan framgent inflationsskyddas genom att den anknyts till en s. k. basenhet. Skattereformen innebär dessutom att den särskilda skattereduktionen höjs från 250 till 400 kr. och utsträcks till samtliga in-

Tabell 6: 3 Hushållens direkta skatter och avgifter 1974—1978

Milj. kr., löpande priser

	1974	1975	1976	1977	1978 prognos
1 Prel. A-skatt	48 485	56 014	65 568	71 891	81 444
2 Prel. B-skatt	4 349	4 890	5 801	6 756	6 970
3 Fyllnadsskatt	1 734	2 676	3 787	3 729	3 686
4 Kvarskatt ¹	1 562	1 786	2 286	2 619	2 846
5 Överskjutande skatt	-4 266	-3 964	-4 331	-5 200	-5 248
6 Slutskattereglering (3+4+5)	-970	498	1 742	1 148	1 284
7 Övriga skatter och avgifter	3 976	4 225	4 784	5 717	6 504
8 Summa (1+2+6+7)	55 840	65 627	77 895	85 512	96 202
därav: socialförsäkringspremier	4 122	1 552	1 965	2 274	2 408

¹ Influtna delen.

Ann. Kvarskatten avser inkomsten två år tidigare, medan fyllnadsskatten och överskjutande skatten avser inkomsten ett år tidigare.

Källor: Konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

komsttagare, även pensionärer. För dessa reduceras samtidigt det extra avdraget något. Enligt riksrevisionsverkets kalkyler blir effekten av skatteomläggningen 1978 jämfört med ett beräknat utfall med 1977 års skatteskalor en minskning av skatteuttaget med ca 5 miljarder kr., varav drygt en kvarts miljard avser pensionärernas skatter. Riksskatteverket har för 1978 utfärdat nya regler för skatteuttag, som innebär att skattebeloppet inom varje inkomstskikt skall beräknas efter den inkomst som ligger högst i skiktet i stället för som tidigare i mitten. Därigenom beräknas skatteuttaget öka med ca 950 milj. kr. Netto beräknas alltså de ändrade bestämmelserna medföra en minskning av inflytande preliminär A-skatt med drygt 4 miljarder kr. jämfört med ett utfall med oförändrade regler. Till följd av att inkomstunderlaget stiger och den kommunala utdebiteringen ökar (med 1,86 kr.) resulterar kalkylerna i en ökning av preliminär A-skatt med 13 1/2 %. Slutskatteregleringen, dvs. skillnaden mellan inbetalningarna under året av fyllnadsskatt och kvarskatt samt återbäringarna av överskjutande skatt (se tabell 6: 3), väntas ge hushållen ett något större negativt netto än 1977. — Hushållens totala inbetalningar till det offentliga av skatter och avgifter förutses öka med 12,5 % 1977—1978.

Med ovan redovisade kalkyler skattas ökningen 1977—1978 i hushållens disponibla inkomster till ca 9 %. Den genomsnittliga prisuppgången har beräknats till 10,8 %, och reallt skulle därmed disponibelinkomsten minska med 1,8 % 1977—1978.

6.4 Konsumentpriserna

Från december 1976 till december 1977 steg konsumentprisindex 12,8 % enligt långtidsindex. Detta var en avsevärt högre ökningstakt än under 1976, då priserna gick upp 9,4 %. Som framgår av tabell 6: 5 beräknas höjningen under första halvåret 1977 av mervärdesskatten och vissa andra indirekta skatter ha bidragit med 2,6 procentenheter till den totala prisstegringen. Nettoprisindex, som visar konsumentprisutvecklingen med avdrag för indirekta skatter och tillägg för subventioner, steg december 1976—december 1977 med 10,6 %, mot 10,5 % under 1976.

Prisökningen 1977 blev 0,7 procentenheter lägre än prognoserna i konjunkturinstitutets höstrapport och i den preliminära nationalbudgeten. En betydande del av avvikelsen beror på att förutsägelseerna om den internationella prisutvecklingen och dess genomslag på den svenska konsumentprisnivån visat sig vara något för höga.

Prisutvecklingen för delgrupper i konsumentprisindex redovisas i tabell 6: 4. Under 1977 ökade, till skillnad mot 1976, varupriserna mer än priserna på tjänster. Bidragande till denna utveckling har varit de höjda indirekta skatterna och valutakursförändringarna under året. Endast bostadsposten och övriga privata tjänster samt delgruppen "övriga icke varaktiga varor" uppvisade en långsammare ökningstakt än 1976. Avgifterna för offentliga tjänster höjdes däremot under 1977 betydligt mer än året innan. — Livsmedlen steg i pris med 16 % och bidrog därmed

Tabell 6: 4 Konsumentprisindex december 1976—december 1977

	Vägningstal ¹	Procentuell förändring dec. 1976—dec. 1977	Inverkan på total index	Procentuell andel av totala ökningen
Totalt	1 000,0	12,8	12,8	100,0
Samtliga varor	658,5	13,3	8,8	68,2
Livsmedel	211,0	16,1	3,4	26,5
Alkoholhaltiga drycker och tobak	76,0	23,3	1,8	13,8
Bränsle och drivmedel ²	56,0	8,7	0,5	3,8
Kläder och skor	79,5	7,0	0,6	4,3
Övriga icke varaktiga varor	68,5	10,6	0,7	5,7
Varaktiga varor	167,5	10,8	1,8	14,1
Samtliga tjänster	341,5	11,9	4,1	31,8
Bostad	180,0	9,1	1,6	12,8
Övriga privata tjänster	89,0	15,9	1,4	11,1
Offentliga tjänster	72,5	14,0	1,0	7,9

¹ Förändringar i vägningstalen sedan den preliminära nationalbudgeten beror på att SCB ändrar vägningstalen i långtidsindex.

² Exkl. kokgas och elström, vilka ingår i offentliga tjänster.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 6: 5 Konsumentprisförändringen 1965—1978 uppdelad på komponenter
Långtidsindex dec.—dec.

	1965—1970		1970—1975		1976	1977	1978 pro- gnos
	To- talt	Per år	To- talt	Per år			
Konsumentprisnivåns procentuella uppgång, totalt	23,5	4,3	48,7	8,3	9,4	12,8	8,6
därav hänförs till:							
ändring i indirekta skatter	4,2	0,8	6,0	1,2	—	2,6	0,5
automatiska effekter av indirekta värdeskatter	0,9	0,2	3,7	0,7	0,9	1,2	1,0
ändring av internationellt bestämda priser	2,3	0,4	14,2	2,7	2,4	3,2	2,7
ändring av jordbrukspriser	1,0	0,2	2,2	0,4	0,4	0,6	0,5
ändring av bostadspris-sättning	5,0	1,0	5,9	1,1	2,3	1,6	1,4
ändring i diverse taxor	1,6	0,3	2,2	0,4	0,1	0,7	0,4
trendavvikelse i priserna på färskvaror	0,0	0,0	0,8	0,2	-0,3	-0,1	0,0
restfaktor	8,5	1,6	13,7	2,6	3,6	3,0	2,1

med 3,4 procentenheter till den totala konsumentprisuppgången. Priserna på de livsmedel som påverkas av jordbruksregleringen steg 10,7 % och övriga livsmedel betydligt mer, 23,3 %. Bland dessa livsmedel ingår bl. a. kaffe som ökade mer än 50 % och därmed svarade för 0,7 procentenheter av den totala prisstegringen.

I tabell 6: 5 redovisas indexhöjningen 1977 liksom den prognoserade prishöjningen för 1978 med uppdelning på olika prisstegringskomponenter. Av den totala ökningen av konsumentpriserna på 12,8 % under loppet av perioden december 1976—december 1977 beräknas restfaktorn, som innefattar lönekostnadsstegringarnas genomsnitt inom de från internationell konkurrens skyddade näringsgrenarna, ha svarat för tre procentenheter. Detta värde på restfaktorn är lägre än 1975 och 1976, men högre än det beräknade genomsnittet för perioden 1965—1976. Restfaktorn 1977 torde främst förklaras av lönekostnadsökningen 1977, som förmodligen till följd av låg produktivitetsökning inom berörda områden beräknas ha fått ett större än trendmässigt genomsnitt på prisnivån. Restfaktorn döljer troligen dessutom vissa eftersläpande effekter av tidigare års kostnadsökningar för löner och/eller import. Vidare ingår också höjningar av taxor för elström.

Den internationella prisutvecklingen, sådan den representeras av priserna vid import till Sverige, beräknas ha bidragit till konsumentprisökningen under loppet av 1977 med 3,2 procentenheter. Importpriserna har påverkats uppåt genom valutakursförändringarna under 1977. Effekten av devalveringen den 29 augusti har överslagsmässigt skattats till två procentenheter. Därav beräknas en tredjedel ha slagit igenom på priserna under 1977 och resten slå igenom under första kvartalet 1978. Denna devalveringseffekt har i tabellen fördelats mellan 1977 och 1978 under

posten ändring av internationellt bestämda priser, och den förutsedda eftersläpningen får därmed inte något utslag i restfaktorn för 1978.

Genomsnittet för konsumentprisindex 1977 låg 11,4 % över genomsnittet 1976. Vid beräkningen av implicitprisindex för den privata konsumtionen enligt nationalräkenskaperna framkommer en svagare genomsnittlig prisökning, 11 %.

Ökningstakten i implicitprisindex för total privat konsumtion har genom omräkningen till 1975 års priser och andra revideringar uppjusterats för åren 1973—1976 med 0,3 à 0,4 procentenheter. För flertalet tidigare år noteras lägre uppjusteringar. Prisökningstakten 1975—1976 är nu lika stor som enligt konsumentprisindex. Utvecklingen enligt nationalräkenskapernas implicitprisindex för de tre första kvartalen 1977 har sänkts med 0,4 procentenheter jämfört med PNB. Helårsgenomsnittet, 11 %, överensstämmer emellertid med helårsprognosen i PNB 1978, och är som redan nämnts 0,4 procentenheter lägre än konsumentprisindex. Att ökningstakten i implicitprisindex är lägre än den i konsumentprisindex skulle kunna förklaras av att hushållen förskjutit sina inköp så att varor med relativt sett lägre prisökningstakt fått större andel i den aktuella konsumtionen. Varusammansättningen i konsumentprisindex avser däremot konsumtionen under föregående år. Prognosen för implicitprisindex 1978 bygger på antagandet att hushållen även under 1978 i någon mån skulle styra sin konsumtion på liknande sätt.

Prisutsikter för 1978

Från december 1977 till februari 1978 har konsumentprisindex stigit med 3,5 %, varav höjda hyres- och egnahemskostnader svarar för 0,6 procentenheter, höjda priser på bensin och eldningsolja inkl. särskild beredskapsavgift för 0,1, höjda jordbrukspriser för 0,3 procentenheter och diverse taxehöjningar, inkl. avgifter för elström, för 0,6 procentenheter. Den totala indexhöjningen mellan februari 1977 och februari 1978 är 13,9 %.¹

Bedömningen av prisutsikterna för 1978 har utgått från prognoser och antaganden angående arbetskraftskostnader och importpriser m. m. samt beslutade höjningar av indirekta skatter. Med utgångspunkt från lönekalkylen har arbetsgivarnas genomsnittliga kostnader per timme för samtliga anställda förutsatts öka knappt 10 %. Lönekostnadernas genomslag i priserna inom de från internationell konkurrens skyddade områdena (exkl. jordbruk och bostadsförsörjning) har i prognosen över restfaktorn 1978 antagits få ett mera normalt värde än det beräknade lönekostnadsgenomslaget i restfaktorn för 1977. Produktivitetsökningen, som i viss utsträckning uppväger höjningen av lönekostnaderna, har nämligen för 1978 i motsats till 1977 antagits ligga i linje med den tidi-

¹ Procentuell ökning enligt SCB:s officiella indexserie. Jämförelse av indexserien över årsskiftet störs av därvid genomförda metod- och viktjusteringar. Om index hade räknats utan metod- och viktförändringar skulle uppgången i stället ha blivit 14,1 %.

gare trenden för berörda områden. Härutöver har restfaktorn justerats upp något med tanke på att timkostnadsökningen inom den skyddade sektorn kan antagas vara något större än den genomsnittliga på grund av det stora inslaget av låglönegrupper. Hänsyn har också tagits till kompletterande information vad avser utvecklingen av vissa taxor. Prognosen förutsätter dessutom någon återhämtning av vinstmarginalerna. — De priskomponenter som innefattas i restfaktorn (inkl. ändring i vissa taxor) väntas under dessa förutsättningar bidra till fortsatt ökning av konsumentprisnivån med 2,5 procentenheter.

Vad beträffar de internationellt bestämda priserna har inverkan av devalveringen i augusti 1977 redan berörts. I övrigt beräknas prisutvecklingen på den import som ingår i den privata konsumtionen bli avsevärt lägre under loppet av 1978 än under 1977, bl. a. på grund av sjunkande priser på kaffe och råolja. Inkl. den eftersläpande devalveringseffekten har den fortsatta uppgången i de internationellt bestämda priserna uppskattats bidra med 2,7 procentenheter till den totala konsumentpris-höjningen.

Beträffande ändringar i den indirekta beskattningen har höjningen av bensinskatten med 25 öre per liter från den 27 april 1978 beräknats dra upp totala prisnivån med 0,4 procentenheter.

Bidraget från ändrade jordbrukspriser har satts till 0,5 procentenheter, något lägre än 1977. Förhandlingarna mellan lantbrukarnas förhandlingsdelegation och statens jordbruksnämnd jämte nämndens konsumentdelegation har nämligen resulterat i att jordbrukarsidan i år endast skall tillgodoräknas ökade kostnader för inköpta produktionsmedel men däremot ingen höjning av brukarnas inkomster. Med hänsyn till detta kan antagas att höjningen av jordbrukspriserna skulle kunna bli något lägre i år än 1977.

Sammantaget leder dessa kalkyler till en konsumentprisstegring under loppet av 1978 på 8,6 %. Detta är samma totalprognos som i den preliminära nationalbudgeten. Höjningen av bensinskatten var inte inkalkylerad i konjunkturinstitutets PNB-prognos. Däremot skattades restfaktorn då till ett högre värde. Det i inledningen beskrivna utfallet för januari och februari månader överstiger PNB-prognosen med 1/2 procentenhet, främst beroende på att bostadsposten samt jordbrukspriserna och priserna på vissa färskvaror m. m. dragit upp konsumentprisnivån mer än förutsett. Den skärpta prisövervakningen fr. o. m. den 18 mars förutsätts emellertid få en viss fördröjande inverkan på den fortsatta prisutvecklingen. Också erfarenheterna av prisutvecklingen under senare delen av 1977 har gjort det motiverat att anta att företagets möjligheter att inom de s. k. skyddade sektorerna återställa sina pressade marginaler är mera begränsade än som förutsattes i PNB-prognosen.

Mellan genomsnittslägena för kalenderåren 1977 och 1978 uppskattas konsumentprisstegringen till 11,1 %. Som tidigare anförts har för

implicitprisindex antagits en något lägre ökning av genomsnittsnivån, 10,8 %.

6.5 Den privata konsumtionen

Den privata konsumtionen beräknas ha minskat med 0,9 % i volym från 1976 till 1977. Konsumtionen skulle därmed ha blivit 0,4 procentenheter högre än vad som angavs i PNB-78.

Första halvåret 1977 jämfört med andra halvåret 1976 sjönk den totala konsumtionen med ca 1 % säsongrensat. Mellan första och andra halvåret 1977 beräknas konsumtionen ha minskat med hela 2 %.

Hushållens disponibla inkomster steg med 1,5 % i fasta priser 1976—1977 främst tack vare de stora höjningarna i transfereringsinkomsterna. Inkomstökningen i kombination med en minskad konsumtionsvolym innebar en kraftig höjning av sparkvoten, dvs. sparandets andel av disponibelinkomsten, till en förhållandevis mycket hög nivå på 9 1/2 %.

Konsumtionsnedgången under 1977 gäller främst varaktiga varor (tabell 6: 6). Minskningen av nyinköp av bilar svarade för huvuddelen av det negativa resultatet för gruppen varaktiga varor. Konsumtionen av icke varaktiga varor minskade med 1,3 % främst beroende på att livsmedelskonsumtionen sjönk med 2 %. Turistnettot under 1977 visar sig nu reallt ha sjunkit med 4,5 % genom en kraftig tillbakagång fjärde

Tabell 6: 6 Hushållens konsumtionsutveckling 1965—1977

1975 års priser

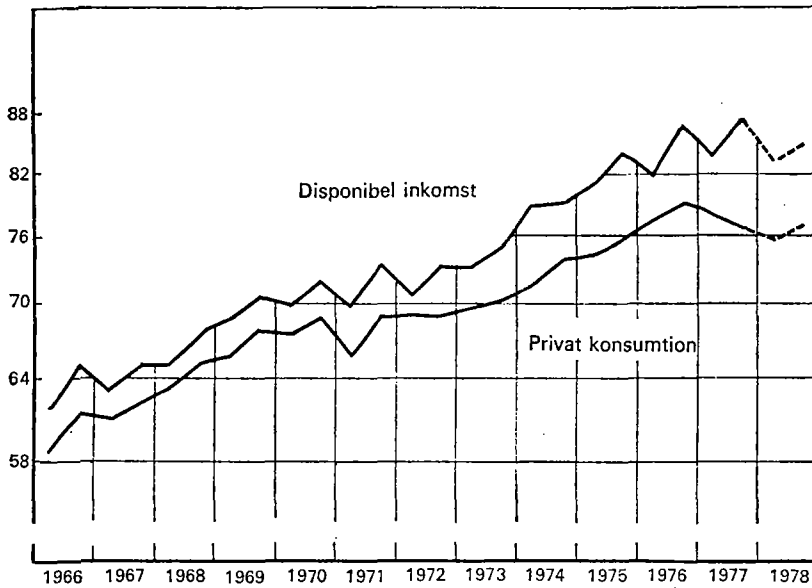
	Milj. kr. 1976	.Procentuell förändring			
		1965— 1970 ¹	1970— 1975 ¹	1975— 1976	1976— 1977
1 Varaktiga varor	17 909	2,8	4,6	8,3	-8,7
1.1 Bilar	6 693	-2,0	5,7	9,6	-23,3
1.2 Övriga	11 216	6,1	4,0	7,5	0,0
2 Delvis varaktiga varor	22 705	2,6	2,3	5,1	1,3
3 Icke varaktiga varor	64 742	3,3	1,1	4,1	-1,3
3.1 Livsmedel	40 299	2,2	0,9	3,1	-2,0
3.2 Övriga	24 443	5,4	1,2	5,7	-0,1
4 Tjänster	47 357	2,2	2,3	2,4	1,7
4.1 Bostäder	24 548	2,9	2,2	1,6	1,4
4.2 Övriga	22 809	1,5	2,3	3,3	2,1
5 Summa inhemsk konsumtion	152 713	2,8	2,0	4,2	-0,8
6 Turistnetto	3 393	14,8	-2,0	12,7	-4,5
7 Hushållens totala konsumtion	156 106	3,0	1,9	4,3	-0,9
8 Hushållens disponibla inkomster	168 580	2,6	3,1	2,4	1,5

¹ Per år.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Diagram 6: 1 Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter 1966—1978

Miljarder kr., 1975 års priser. Säsongrensade halvårsdata. Log. skala

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

kvartalet.¹ Ökningstakten för tjänstekonsumtionen avtog något under 1977 och beräknas till 1,7 %.

Säsongrensade halvårsdata för de olika varugrupperna tyder på att tendensen till fortsatt konsumtionsneddragning var särskilt påfallande under andra halvåret. Detta gäller främst gruppen varaktiga varor. Mervärdeskattehöjningen 1 juni 1977 torde ha bidragit till den skeva halvårsfördelningen. Tjänster totalt sett däremot har ökat något under andra halvåret.

För 1978 beräknas den totala privata konsumtionen sjunka ytterligare. Nedgången har satts till 1,2 % i volym. Denna prognos baseras på en kalkylerad minskning i hushållens disponibla inkomster med 1,8 %. Sparkvoten skulle därmed falla något, med en halv procent 1978. Utvecklingen av den privata konsumtionen de första månaderna i år, liksom den beräknade inkomstutvecklingen första halvåret, tyder på en fortsatt minskad konsumtion under första halvåret. En viss återhämtning väntas däremot ske andra halvåret 1978.

¹ Ökningen av turistnettot de tre första kvartalen har beräknats till 6,3 %.

7 Investeringarna

7.1 Sammanfattning av investeringsutvecklingen samt prognos för 1978

De reviderade kalkylerna för 1977 års investeringar som nu föreligger innebär på total nivå en i stort sett oförändrad investeringsutveckling 1976—1977, jämfört med de beräkningar som presenterades i den preliminära nationalbudgeten. Utöver de sedvanliga revideringar som statistiska centralbyrån gör — bl. a. mot bakgrund av nya enkätmaterial samt preliminärt utfall för 4:e kvartalet — har denna gång vidtagits omräkningar i samband med övergången till 1975 som basår för fastprisberäkningar. Dessa omräkningar har inte nämnvärt påverkat den statistiska informationen av investeringsutvecklingen 1976—1977 på total nivå.

Totalt beräknas sålunda investeringarna ha minskat med 3 1/2 % i volym 1976—1977 (tabell 7: 2). I fråga om delposterna kan märkas att industriinvesteringarna reviderats ned något medan däremot bostadsinvesteringarna reviderats upp. Industrins investeringar beräknas nu ha minskat med drygt 16 %, vilket innebär en 1 1/2 procentenheter större minskning än som angavs i den preliminära nationalbudgeten. Nedgången i bostadsinvesteringarna beräknas däremot ha varit 2 1/2 procentenheter mindre, eller 6 1/2 %. För den offentliga sektorn kan nämnas att kommunernas investeringar exkl. bostäder uppreviderats något och beräknas nu ha ökat med 8 1/2 % 1976—1977. Däremot har de statliga investeringarna reviderats ned kraftigt och nedgången beräknas ha varit 8 1/2 % mot tidigare angivna 4 % — främst hänförligt till framflyttningen av vissa av affärsverkens investeringar.

En fördelning av de totala investeringarna på byggnader resp. maskiner visar att nedgången fördelar sig jämnt på byggnads- och maskininvesteringarna, med i båda fallen 3 1/2 % (tabell 7: 1). Bortsett från handelsflottan — där investeringarna har ökat ovanligt kraftigt — beräknas maskininvesteringarna ha minskat avsevärt mera eller med 8 %. Industrins maskininvesteringar har därvid krympt mest, som nämnts med drygt 16 %. Bland de positiva posterna märks de statliga myndigheternas investeringar. På maskinsidan har dessa — bortsett från handelsflottan — visat den största ökningen, med 17 %.

Den största förändringen i *prognoserna för 1978* sedan föregående beräkningstillfälle har skett beträffande bostadsinvesteringarna. Under fjärde kvartalet 1977 igångsattes ett större antal lägenheter än som angavs i den preliminära nationalbudgeten. Denna mera positiva tendens vad gäller igångsättningen liksom även de ytterligare åtgärder som vidtagits inom bostadspolitiken — se bostadsavsnittet nedan — gör det rimligt att räkna med ett stegrat bostadsbyggande 1978. I kalkylerna

Tabell 7: 1 Bruttoinvesteringarnas utveckling 1974—1977 samt prognos för 1978

	Milj. kr. 1977, löpande priser	Procentuell volymförändring från föregående år, 1975 års priser				
		1974	1975	1976	1977	1978
<i>Byggnader och anläggningar</i>						
Permanent bostäder	13 867	-8,5	0,0	-9,5	-6,5	15,0
Nybyggnad	11 397	-11,0	-7,0	-10,0	-8,0	15,0
Näringsliv exkl. bostäder ¹	11 938	8,5	4,5	-2,0	-9,0	-12,0
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	826	-2,0	8,0	6,0	0,5	3,0
Egentlig industri	4 210	23,0	10,5	-6,5	-17,0	-20,0
Handel m.m.	2 678	-12,0	-4,0	8,5	-7,5	-16,0
Övrigt näringsliv	4 224	11,5	2,5	-5,0	-2,5	-5,0
Offentlig sektor exkl. företag och bostäder	15 965	-7,5	-1,5	-3,0	3,5	3,0
Statliga myndigheter inkl. militära ²	2 428	-4,0	-6,5	-6,0	-6,5	16,5
Statliga affärsverk exkl. industri	2 554	-5,5	12,5	5,0	-7,5	8,0
Kommunala myndigheter och affärs- verk	10 983	-9,0	-3,5	-4,0	10,5	-1,0
Summa	41 770	-4,0	0,5	-5,0	-3,5	2,5
Summa exkl. vägar	38 718	-3,9	1,1	-4,9	-3,7	2,1
<i>Maskiner m.m.</i>						
Näringsliv ¹	24 720	13,0	-3,0	2,0	-4,5	-7,0
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske	2 570	15,0	24,0	8,0	-12,5	-6,5
Egentlig industri	10 371	6,5	-2,0	3,0	-16,0	-9,0
Handel m.m.	4 031	8,0	21,0	11,0	4,5	-4,5
Övrigt näringsliv	7 778	24,0	-19,0	-6,0	14,0	-5,5
därav: handelsflottan	1 628	53,5	-58,0	-81,0	505,0	14,0
Näringsliv exkl. handelsflottan ¹	23 092	8,5	5,0	7,0	-10,0	-8,5
Offentlig sektor exkl. företag	4 784	2,0	3,0	3,5	3,0	3,5
Statliga myndigheter	858	27,5	2,0	5,5	17,0	-10,5
Statliga affärsverk exkl. industri	2 240	-7,0	-1,0	-0,5	-3,5	6,5
Kommunala myndigheter och affärs- verk	1 686	9,0	6,5	9,0	6,0	7,0
Summa	29 504	11,0	-2,5	2,5	-3,5	-5,5
Summa exkl. handelsflottan	27 876	7,5	4,5	6,5	-8,0	-6,5
<i>Totalt</i>						
Permanent bostäder	13 867	-8,5	0,0	-9,5	-6,5	15,0
Näringsliv exkl. bostäder ¹	36 787	11,5	-0,5	0,5	-6,0	-8,5
Privat jordbruk, skogsbruk och fiske ³	3 525	8,5	19,0	8,5	-10,0	-4,5
Egentlig industri	14 551	10,5	1,5	0,0	-16,5	-12,0
Handel m.m.	6 709	-2,5	9,5	10,0	-0,5	-9,0
Övrigt näringsliv	12 002	19,5	-12,0	-5,5	8,0	-5,5
Näringsliv exkl. bostäder och handels- flottan ¹	35 159	8,5	5,0	4,0	-9,5	-9,5
Offentlig sektor exkl. företag och bostäder	20 749	-5,5	0,5	-1,5	4,0	3,0
Statliga myndigheter inkl. militära	3 286	1,5	-4,5	-3,5	-0,5	9,0
Statliga affärsverk exkl. industri	4 794	-6,5	5,5	2,0	-5,5	7,0
Kommunala myndigheter och affärs- verk	12 669	-7,0	-2,5	-2,5	9,5	0,0
Summa ³	71 403	2,0	-0,5	-2,0	-3,5	-1,0
Summa exkl. handelsflottan	69 775	0,0	2,0	-0,5	-5,5	-1,5

¹ Privata, statliga och kommunala företag.

² Inkl. statliga väginvesteringar.

³ Här i innefattas investeringar i avelsdjur och travhästar m. m. Summan av byggnads- och maskinin-
vesteringar överensstämmer därför ej med totala investeringar.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Tabell 7: 2 Bruttoinvesteringarnas utveckling 1974—1977 samt prognos för 1978 för privat och offentlig sektor

	Milj. kr. 1977, löpande priser	Procentuell volymförändring från föregående år, 1975 års priser				
		1974	1975	1976	1977	1978
Privata						
inkl. bostäder	43 912	8,5	-0,5	-1,5	-5,5	-4,0
exkl. bostäder	32 764	11,5	-1,5	0,0	-5,0	-9,5
därav: exkl. handelsflottan	31 136	8,5	4,5	3,5	-9,0	-11,0
Offentliga						
inkl. bostäder	27 491	-7,0	-0,5	-2,5	0,0	4,0
exkl. bostäder	24 772	-3,5	1,0	-0,5	0,5	2,5
därav: statliga	10 274	1,5	4,0	3,5	-8,5	6,5
kommunala	14 498	-6,5	-1,0	-3,5	8,5	0,0
Summa						
inkl. bostäder	71 403	2,0	-0,5	-2,0	-3,5	-1,0
exkl. bostäder	57 536	5,0	-0,5	0,0	-3,0	-4,5

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

har räknats med en igångsättning av 59 000 lägenheter, varav 42 000 småhus. Detta innebär en minskning i småhusandelen. Investeringsvolymen beräknas öka ca 15 % 1977—1978. Detta är en betydligt större ökning än vad som angavs i den preliminära nationalbudgeten.

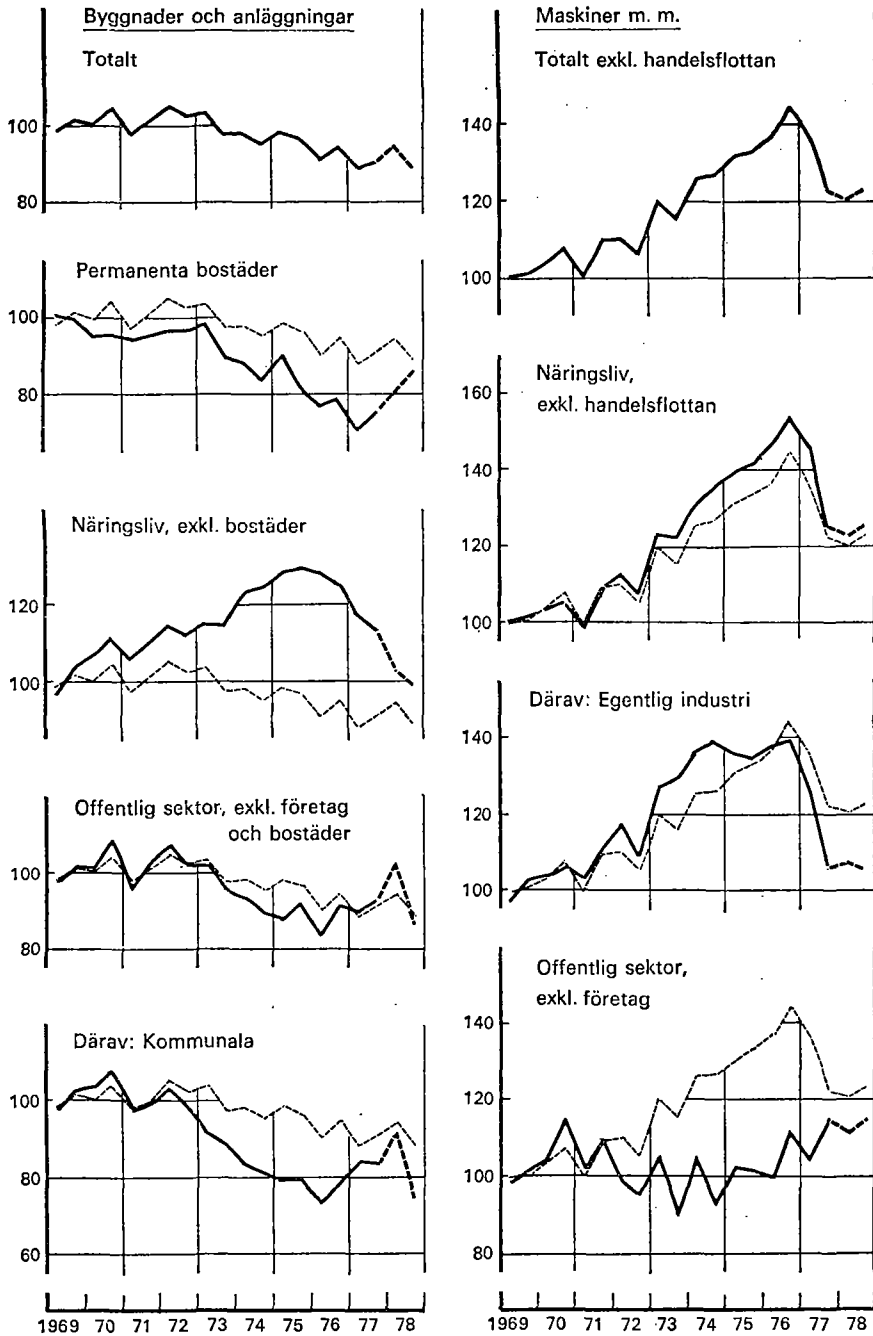
För industrins del har statistiska centralbyråns senaste enkätundersökning, som genomfördes vid månadskiftet februari/mars, legat till grund för bedömningarna av 1978 års investeringar. Planerna för 1978 hålls fortfarande på en mycket låg nivå. Industrin synes här inte ha givit till känna någon positiv omvärdering motsvarande den som börjat framträda vad beträffar exportefterfrågan. Med hänsyn till att industriföretagens internationella konkurrensläge har förbättrats, har en måttlig uppjustering av investeringsplanerna dock förefallit motiverad. Industriinvesteringarna har därmed totalt sett bedömts minska med 12 % i volym; 3 procentenheter mindre än den prognos som angavs i den preliminära nationalbudgeten.

Inom handel m. m. kom inte den volymökning till stånd som räknades med för 1977. Prognosen för 1978 som delvis baseras på nytt enkätmaterial innebär en starkare volymnedgång än som förutsetts tidigare. Något uppdämt investeringsbehov torde inte ha förelegat vid borttagandet i höstas av investeringsavgiften. Den nu förutsedda något större nedgången i den privata konsumtionen 1978 har också beaktats i den nu framlagda prognosen för investeringarna. Den totala volymminskningen på 9 1/2 % fördelar sig på -16 % och -4 % för byggnader resp. maskiner.

Investeringarna i handelsflottan företer stora kastningar. 1977 visade en ökning till 1 300 milj. kr. från 300 milj. kr. 1976 (räknat i 1975 års

Diagram 7: 1 Byggnads- och maskininvesteringar, totalt och uppdelat på sektorer 1969—1978

Index 1969 = 100. 1975 års priser

Anm. I varje deldiagram är resp. total inlagd som en streckad kurva.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

priser). Prognosen för 1978, baserad bl. a. på enkäter innebär en måttlig ökning i investeringarna i handelsflottan (till 1 500 milj. kr.).

Prognosen för kommunernas investeringar för 1978 har vad beträffar byggnadssidan exkl. bostäder nedjusterats relativt kraftigt i förhållande till beräkningarna till den preliminära nationalbudgeten. Däremot har gjorts en uppjustering på maskinsidan. På total nivå innebär detta en neddragning, då byggnadsinvesteringarna dominerar investeringsbilden. Investeringsvolymen har sålunda bedömts i det närmaste stagnera från 1977 till 1978. I den preliminära nationalbudgeten räknades med en volymökning med 4 1/2 %. Kommunernas planer tyder på en ökad försiktighet inför de finansiella svårigheter som väntas mot slutet av 1970-talet.

De statliga investeringarna beräknas däremot totalt öka med 6 % 1978, efter en kraftig minskning 1977. Uppgången är främst beroende på att affärsverken framflyttat vissa investeringsprojekt från 1977 till 1978. En oförändrad volym 1978 förutsågs i den preliminära nationalbudgeten.

Den väntade starka ökningen i bostadsinvesteringarna liksom ökningen i de byggnadstunga offentliga investeringarna innebär att byggnadsinvesteringarna totalt förutses öka 1978, med 2 1/2 %. Den kraftiga nedgången i de maskintunga privata investeringarna leder till att maskininvesteringarna minskar förhållandevis kraftigt, eller med 5 1/2 %.

Sammanlagt beräknas de totala investeringarna minska med 1 % i volym 1978 jämfört med 1977, vilket innebär en upprevidering med 1 procentenhet jämfört med prognosen i den preliminära nationalbudgeten. Byggnadsinvesteringarna förutses därvid öka med 2 1/2 % medan maskininvesteringarna beräknas minska med 5 1/2 %.

Den totala investeringsaktiviteten beräknas 1978 ligga ca 7 % under 1974 års nivå. *Investeringskvoten*, dvs. de fasta investeringarnas andel av bruttonationalprodukten, som 1974 uppgick till drygt 21 % har minskat något de senaste åren. 1977 beräknas investeringskvoten nämligen ha legat endast något över 20 %. Denna nedgång är delvis hänförlig till en kraftig minskning av bostadsbyggandet.

7.2 Investeringsutvecklingen inom olika områden

Bostäder

Enligt preliminära kalkyler minskade bostadsinvesteringarna totalt sett med drygt 6 % i volym 1976—1977. Nybyggnadsinvesteringarna sjönk därvid med 8 % i volym. Investeringarna i flerfamiljshus föll med 11 % medan investeringarna i småhus minskade med 7,5 %. Ombyggnadsinvesteringarna beräknas ha ökat med 3,5 % i volym 1976—1977.

Det fortsatt låga bostadsbyggandet under 1977 har inneburit att bostadsproduktionen för tredje året i följd understigit efterfrågan. Under

Tabell 7: 3 Lägenheter i påbörjade och inflyttningsfärdiga bostadshus 1973—1978

	1973	1974	1975	1976	1977 prel.	1978 prognos
<i>Påbörjade¹</i>						
Flerfamiljshus	37 000	27 500	15 250	14 350	13 000	17 000
Småhus	43 200	53 450	36 100	42 700	40 000	42 000
Totalt	80 200	80 950	51 350	57 050	53 000	59 000
<i>Inflyttningsfärdiga²</i>						
Flerfamiljshus	53 750	38 750	27 450	15 650	14 100	14 000
Småhus	43 750	46 550	47 050	40 150	40 800	41 000
Totalt	97 500	85 300	74 500	55 800	54 900	55 000

¹ Ett bostadshus anses bli påbörjat den månad då grundbottenbesiktning äger rum och/eller de egentliga byggnadsarbetena påbörjas.

² Då minst tre fjärdedelar av lägenheterna i ett bostadshus befinner sig i ett sådant skick att de kan tas i bruk anses huset vara inflyttningsfärdigt.

Anm. Samtliga siffror är för 1973—1976 avrundade till närmast hela femtiotal.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

1977 färdigställdes endast 55 000 lägenheter, vilket innebär en liten minskning jämfört med 1976. För att tillgodose en bostadsefterfrågan av samma storlek som 1976 dvs. om ca 60 000 lägenheter, skulle sålunda 5 000 outhyrda lägenheter behövt tas i anspråk under 1977. Av bostadsstyrelsens statistik över antalet outhyrda lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus framgår att dessa minskade med drygt 1 600 lägenheter under första halvåret 1977, vilket är något fler än under motsvarande tidsperiod 1976. Antalet outhyrda lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus¹ 1 september 1977 uppgick därmed till 14 450. Med ovan angivna antagande om bostadsefterfrågan 1977 skulle antalet outhyrda lägenheter ha reducerats med ytterligare ca 3 400 lägenheter under andra halvåret 1977. Härtill bidrog i viss mån ökningen av invandringsöverskottet, i synnerhet som invandringen i hög grad riktade sig mot storstadsområdena, där också en stor del av antalet outhyrda lägenheter fortfarande var belägna 1 september 1977. Inverkan härav på bostadsmarknadsläget i storstadsområdena motverkades till viss del därav att dessa hade ett negativt inrikes flyttningsnetto, vilket i sig medförde ett ökat efterfrågetryck i övriga delar av landet. En viss brist på lägenheter har också lokalt börjat göra sig kännbar.

Kommunernas bedömningar enligt den enkät som genomfördes av bostadsstyrelsen i början av 1978 tyder också på en viss åtstramning av bostadsmarknadsläget under 1977 — mera påtaglig i storstadsområdena än i övriga delar av landet. När det gäller marknadsläget i början av 1978 anger drygt 40 % av kommunerna att det är lång väntetid för

¹ Uppgifterna om antalet outhyrda lägenheter avser lägenheter i statsbelånade flerfamiljshus färdigställda fr. o. m. 1967 fram till det halvårsskifte som närmast föregick resp. mättilfälle.

bostadssökande även i de fall dessa inte har speciella önskemål om lägenhetstyp eller område. I ca 40 % av kommunerna kan bostad erhållas efter en väntetid om högst 3—4 månader, men med ringa valfrihet. Endast i 16 % av kommunerna kan bostadssökande genast erhålla bostad och ha flera alternativ att välja mellan. För 1978 förutses en fortsatt försämring av bostadsmarknadsläget i storstadsområdena. Totalt sett bedömer dock kommunerna att bostadsmarknadsläget blir i stort sett oförändrat under 1978.

Dessa omständigheter talar för en ökad press på bostadsproducenterna att öka igångsättningen. Under 1977 sjönk emellertid antalet påbörjade lägenheter till ca 53 000, vilket är en nedgång med ca 4 000 lägenheter från 1976. För såväl flerfamiljshus som småhus är dock nedgången i stort sett hänförlig till första halvåret 1977, medan igångsättningen under andra halvåret 1977 blev ungefär lika stor som under motsvarande tidsperiod 1976. Den ökade igångsättningen mot slutet av 1977 och i början av 1978 torde endast till en del kunna förklaras av de för byggandet rådande goda väderleksförhållandena. Under denna tidsperiod ökade också antalet inkomna preliminära ansökningar samt av länsbostadsnämnderna fattade preliminära beslut om bostadslån till nybyggnad, främst av flerfamiljshus. Denna utveckling som till stor del torde vara ett resultat av olika bostadspolitiska åtgärder (se nedan) tyder på en fortsatt ökning av igångsättningen under 1978.

Den låga igångsättningen under 1977, främst första halvåret, torde ha varit betingad av ett flertal olika faktorer däribland den snabba ökningen av byggnadskostnaderna, läget på kreditmarknaden och en otillfredsställande planberedskap i vissa kommuner.

Kostnadsökningen inom bostadsbyggandet har varit betydande under 1970-talet, och i synnerhet för flerfamiljshus. Detta har medfört en betydande ökning av kapitalkostnaden och därmed också boendekostnaden för nybyggda bostäder. Dessutom har det statliga lånetaket tidigare släpat efter utvecklingen av byggnadspriserna. Därigenom ökade väsentligt de s. k. överkostnaderna som måste finansieras med privata lån till marknadsränta eller egen insats. Många kommuner har tvekat att ånyo intensifiera byggandet av flerfamiljshus med hänsyn till befarade svårigheter att hyra ut de jämförelsevis dyra lägenheterna i nyproduktionen.

För att stimulera bostadsbyggandet har regeringen under 1977 jämfört med 1976 i genomsnitt höjt lånetaket med 20,5 % för flerfamiljshus och 15,5 % för småhus. Detta kan jämföras med en ökning av faktorprisindex inkl. löneglidning och mervärdeskatt på 15,5 % för såväl flerfamiljshus som småhus under samma tidsperiod. För att möjliggöra en smidigare anpassning av lånetaket till byggkostnadsutvecklingen skall regeringen varannan månad fr. o. m. februari 1978 pröva om den s. k. tidskoefficienten och därmed lånetaket behöver justeras. Denna

bedömning skall baseras på utvecklingen av faktorprisindex för småhus exkl. löneglidning och med visst avdrag för produktivitetsutveckling. Dessa åtgärder syftar till att bryta den uppåtgående trenden i de s. k. överkostnaderna för flerfamiljshus och därigenom få en positiv verkan på igångsättningen av lägenheter i flerfamiljshus under 1978. För att ytterligare stimulera igångsättningen av bostäder har regeringen föreslagit en sänkning av den statliga garanterade bostadslåneräntan med 0,5 procentenheter för såväl flerfamiljshus som småhus med retroaktiv verkan från 1 januari 1978. För flerfamiljshus påbörjade under 1977 har regeringen dessutom föreslagit att den garanterade räntan sänks med 0,3 procentenheter. Även den lägre prisökningstakt som kan förutses för 1978 kan få en positiv inverkan på bostadsbyggandet.

Under 1977 förelåg i flera fall betydande svårigheter att erhålla byggnadskreditiv till bostadsbyggandet. Detta gällde även för projekt som beviljats statliga lån. För åtskilliga flerfamiljshus och gruppbyggda småhus åtgick så lång tid för att lösa kreditivfrågan att påbörjandet avsevärt försenades. Den sedvanliga, årliga överenskommelse som träffades mellan delegationen för bostadsfinansiering och kreditinstituten i början av 1977 angående tillhandahållandet av kreditiv till det statsbelånade bostadsbyggandet under 1977 fick således inte genomgående den verkan som avsågs. En huvudorsak till de uppkomna problemen torde ha varit delade meningar mellan bankerna om hur den överenskomna kreditivolymen skulle fördelas dem emellan. Att dessa spörsmål tillspetsades under 1977 torde ha haft ett samband med att inlåningens fördelning på olika bankgrupper förändrades. Ett särskilt problem uppkom däri-genom att överenskommelsen endast avsåg kreditiv till ett belopp motsvarande statslånets övre gräns. För ett stort antal småhusprojekt, som haft behov av topplån för finansiering av kostnader utöver denna gräns, kunde finansieringen inte ordnas. Det ansträngda kreditläget medverkade också till att igångsättningen av privatfinansierade småhus bromsades.

I den överenskommelse som träffades mellan delegationen för bostadsfinansiering och kreditinstituten i början av 1978 har bankerna förklarat sig villiga att medverka till att byggnadskreditiv under 1978 ställs till förfogande även för bostadsbyggandet utan statliga lån. I syfte att undvika svårigheter i kreditgivningen har bankerna sinsemellan träffat en särskild överenskommelse om samarbetet under året. Denna innebär bl. a. att riktpunkter för fördelningen av krediterna på bankgrupper har lagts fast.

Den under 1970-talet fortgående försämringen av kommunernas planberedskap tycks nu, enligt kommunernas bostadsbyggnadsprogram för 1977—1981, i stort sett ha upphört. Någon påtaglig förbättring av planeringsläget har dock ännu inte kunnat observeras. Igångsättningen under 1978 förutses, som framgår av tabell 7:3, uppgå till 59 000 lägen-

heter varav 42 000 i småhus. Antalet inflyttningsfärdiga lägenheter 1978 beräknas till 55 000 varav 41 000 i småhus. Med det låga antal färdigställda lägenheter som kan väntas under 1978 är det sannolikt att den lokala bristen på lägenheter i olika delar av landet kommer att tillta.

Moderniseringen av lägenheter ökade i omfattning under 1977. Antalet lägenheter med preliminära beslut om bostadslån i detta syfte ökade totalt sett, vilket framgår av tabell 7:4. Nedgången i antalet lägenheter i flerfamiljshus höll i sig, medan antalet berörda småhus fortsatte att stiga. Antalet lägenheter med förbättringslån sjönk ytterligare. En kraftig minskning med i det närmaste en halvering inträffade under första halvåret 1977 för lägenheter med energisparstöd. Under andra halvåret 1977 skedde dock en betydande återhämtning, varför antalet lägenheter med energisparstöd för helåret 1977 uppnådde i stort sett samma nivå som 1975. Detta till följd av den förbättring av energisparstödet som trädde i kraft 1 juli 1977. För att tillgodose den starkt ökande efterfrågan på energisparstöd utlovade regeringen i december 1977 ytterligare 400 milj. kr. till energisparande åtgärder i bostadshus. Därmed skulle ramen för statliga lån och bidrag till energisparande åtgärder under budgetåret 1977/78 uppgå till 958 milj. kr. I budgetpropositionen har regeringen för budgetåret 1978/79 föreslagit en ram på 854 milj. kr. Dessutom föreslås en planeringsreserv på 400 milj. kr. att disponeras av regeringen för att utöka ramarna för lån och bidrag till energibesparande åtgärder med hänsyn till bl. a. sysselsättningsläget. Denna planeringsreserv har inte beaktats i beräkningarna av ombyggnadsinvesteringarna.

Med ovan angivna förutsättningar angående igångsättning m. m. beräknas bostadsinvesteringarna totalt sett öka med 15 % i volym 1977—1978. Även nybyggnadsinvesteringarna förutses öka med 15 %. Investeringarna i flerfamiljshus beräknas därvid stiga med 19 % och små-

Tabell 7: 4 Antal lägenheter med preliminära beslut om bostadslån, förbättringslån samt energisparstöd 1972—1977

	1972	1973	1974 ¹	1975	1976	1977
Obyggnadslån	3 250	5 650	15 750	18 500	16 800	17 600
därav: flerfamiljshus	1 150	3 150	12 250	12 800	8 450	8 100
småhus	2 100	2 500	3 500	5 700	8 350	9 500
Förbättringslån	8 400	9 300	6 650	6 300	5 700	3 850
Energisparstöd	—	—	59 300	185 450	211 950	185 100
därav: flerfamiljshus	—	—	38 800	111 200	166 550	135 450
småhus	—	—	20 500	74 250	45 400	49 650

¹ Det statliga stödet till energibesparande åtgärder infördes i juni 1974.

Anm. Samtliga siffror är avrundade till närmast hela femtiotal.

Källa: Bostadsstyrelsen.

husinvesteringarna med 14 %. Ombyggnadsinvesteringarna beräknas öka med 14 % i volym 1977—1978.

Egentlig industri

Den senaste enkätundersökningen angående industrins fasta investeringar, som genomfördes av statistiska centralbyrån kring månadsskiftet februari/mars 1978, bekräftar i stort de utvecklingstendenser som redovisades i den preliminära nationalbudgeten för 1978. Sålunda beräknas nedgången i industrins fasta investeringar 1977 ha varit kraftig och uppgått till drygt 16 %. Byggnadsvolyminskningen beräknas därvid ha uppgått till drygt 17 % och maskininvesteringarna minskade med 16 %. Nedgången 1976—1977 torde alltså ha varit något större än vad beräkningarna till PNB visade, nämligen en minskning med 15 % både på maskin- och byggnadssidan. Företagens planer för 1978, som närmare framgår av det följande, indikerar inte heller någon påtaglig stämningsförbättring sedan i november i fjol.

Förutsättningarna för en snabb återhämtning i investeringsaktiviteten bedöms inte som goda. Kapacitetsutnyttjandet är alltjämt lågt och lönsamheten pressad. Den förnyade bedömningen av den internationella konjunkturutvecklingen 1978 som framläggs i föreliggande reviderade nationalbudget ger i och för sig knappast heller anledning räkna med någon kraftig påfyllnad av företagens nuvarande mycket låga investeringsplaner för 1978. Positiva faktorer är dock det ur kostnadssynpunkt gynnsamma avtalsresultatet liksom den tillförsikt som börjar ge sig till känna vad beträffar möjligheterna till andelsvinster på exportmarknaderna under 1978.

Företagens planer enligt den nyssnämnda februarienkäten och konjunkturinstitutets prognos för 1978 samt redovisade planer och utfall för de föregående tio åren redovisas i tabell 7:5. Den variation i avvikelserna som kan observeras mellan planer och utfall kan delvis hänföras till konjunkturrell inverkan. Vidtagna ekonomisk-politiska åtgärder har dessutom påverkat investeringsaktiviteten och därmed givetvis också avvikelserna mellan planer och utfall.

Företagens redovisade enkätsvar i februari/mars innebär en revidering uppåt i förhållande till planerna ifrån november i fjol. Planpåfyllnaden mellan dessa enkät tillfällen är visserligen något större än den motsvarande för ett år sedan, men framstår likväl historiskt sett som begränsad och inte av sådan storlek att den antyder någon påtaglig ökning i investeringsviljan. Som framgår av tabell 7:5 är positiva avvikelser mellan planer och utfall mera vanligt förekommande än negativa sådana. Normalt brukar sålunda företagens planer underskatta den faktiska utvecklingen. Företagens svar i februari/mars har också bedömts så att det funnits skäl till en viss om än begränsad uppjustering.

Tabell 7: 5 Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins totala investeringar 1968—1978
 Procentuell förändring från föregående år. 1975 års priser

	1968	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Planerat i februari året innan ¹	-14	7	8	3	-4	0	2	2	-5	-15	-18
Faktiskt inträffad förändring	-4	8	4	1	4	10	11	1	1	-16	(-12)
Differens	10	1	-4	-2	8	10	9	-1	6	-1	(6)

¹ Planerna är beräknade som kvoten mellan prognosårets rena enkätvärde och enkätårets utfall. För planförändringen 1977—1978 har använts det preliminära utfallet för 1977.

Anm. Uppgifterna inom parentes är prognoserade värden.

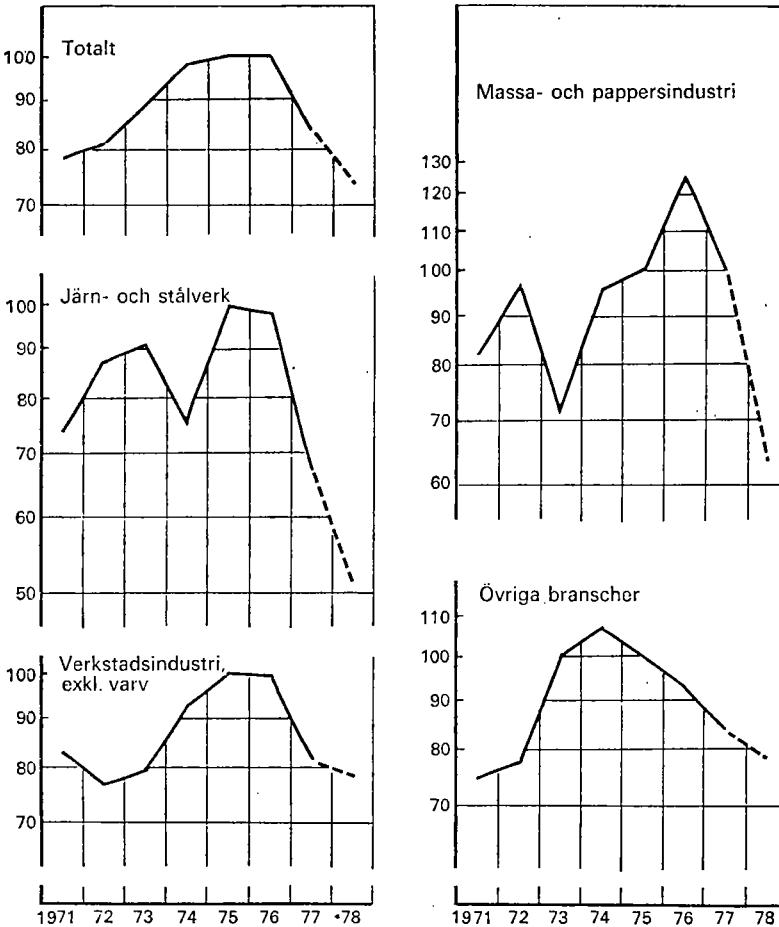
Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Inberäknat denna förutses industriinvesteringarna likväl minska kraftigt även 1977—1978 ehuru något mindre markerat än 1976—1977. Nedgången i industriinvesteringarna har nu bedömts bli ca 12 % 1977—1978, att jämföra med -15 % i den preliminära nationalbudgeten. Fallet i industrins investeringar skulle då bromsas upp under första delen av 1978, och sedan har en försiktig uppgång bedömts komma till stånd mot slutet av året — helt hänförlig till maskininvesteringarna. Liksom i den preliminära nationalbudgeten förutses nedgången i maskininvesteringarna för helåret 1978 bli mindre (-9 %) än i byggnadsinvesteringarna (-20 %).

I diagram 7:2 redovisas investeringsutvecklingen inom de olika huvudbranscherna av industrin. Branschuppgifterna för 1977 och 1978 har schablonmässigt korrigerats på samma sätt som för industrin i dess helhet. Med detta förfaringsätt kan bedömningen av de enskilda branschernas utveckling givetvis bli osäkrare än för industrin i sin helhet. Med denna reservation att beakta har det likväl sitt intresse att notera att betydande olikheter i utvecklingstendensen mellan branscherna framträder i diagrammet. Inom järn- och stålverk samt massa- och pappersindustri väntas investeringarna fortsätta att minska kraftigt 1978. Massa- och pappersindustrins investeringsnedgång beräknas därvid accelerera medan för järn- och stålindustrin en uppbromsning av nedgången kan förutses. Investeringarna 1978 beräknas för dessa båda branscher — järn- och stålverk samt massa- och pappersindustri — motsvara endast hälften av deras investeringar under toppåret 1975 resp. 1976 och investeringsnivån skulle därmed bli betydligt lägre än vid föregående bottenmarkeringar under 1970-talet. För verkstadsindustrin beräknas investeringsnivån 1978 ligga marginellt över föregående bottennivå från 1972. För de övriga branscherna beräknas däremot investeringsnivån 1978 ligga klart över föregående bottennivå från 1971.

Diagram 7:2 Investeringar inom egentlig industri, totalt och uppdelat på branscher 1971—1978

Index: 1975 = 100. 1975 års priser. Log. skala

Anm. De branschvisa prognoserna är något osäkrare än prognosen för totala industrin. Investeringarna i bilar är inkluderade.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Handel m. m.

De totala investeringarna inom gruppen handel m. m.¹ redovisas nu ha minskat med 0,5 % i volym från 1976 till 1977. Byggnadsinvesteringarna sjönk med 7,5 % medan maskininvesteringarna däremot steg med 4,5 %.

Beräkningarna för såväl 1977 som 1978 grundas dels på den av statistiska centralbyrån i februari 1978 genomförda enkätundersökningen

¹ Med investeringar inom gruppen handel m. m. avses investeringar i varuhan- del, bank- och försäkringsverksamhet, teatrar, hotell, restauranger, lagerbyggnader samt fastighetsförvaltning.

över faktiska och planerade investeringar inom handels-, bank- och försäkringsföretag, dels på uppgifter om totala kostnader och byggnadstider för byggnadsprojekt inom gruppen privat handel.

Företagens planer för den enkättäckta delen av byggnadsinvesteringarna anger en nedgång i byggandet under 1978. Dessa planer ligger i linje med de beräkningar som gjorts utifrån uppgifter om pågående projekt och förväntad igångsättning. Dessa beräkningar baseras även på arbetsmarknadsstyrelsens statistik över antalet beviljade byggnadsprojekt inom gruppen privat handel samt på uppgifter om förändringen i den s. k. projektreservens storlek. Som mått på denna har använts summa byggnadskostnader för ineliggande ej avgjorda ärenden under den senaste 12-månadersperioden. Dessutom har den av statistiska centralbyrån i november 1977 gjorda byggnadsinventeringen utnyttjats.

Den 15 maj 1977 infördes en investeringsavgift på 15 % på vissa oprioriterade byggnadsarbeten; avgiften togs bort genom riksdagsbeslut i december samma år med retroaktiv verkan från den 20 oktober 1977. Igångsättningen minskade enligt ännu preliminära beräkningar med drygt 19 % i volym från 1976 till 1977. Något uppdämt behov av igångsättningsstillstånd efter investeringsavgiftens borttagande synes inte ha förelegat. Vid bedömningen av påbörjandet för 1978 har beaktats den negativa utvecklingen för den privata konsumtionen i synnerhet mot slutet av 1977 liksom utsikterna till en fortsatt minskning under 1978. Med hänsyn till detta och till tidigare nämnda uppgiftskällor förutses igångsättningen fortsätta minska med 5 % i volym 1977—1978. En minskning av de utförda byggnadsinvesteringarna med 16,5 % i volym från 1977 till 1978 kan därmed påräknas för hela den privata handeln. Inkluderas även den statliga delen erhålls en nedgång med 16 %.

Beträffande maskininköpen pekar enkäten på en inte obetydlig minskning under 1978. Tidigare års erfarenheter av relationen mellan planer och utfall motiverar dock en betydande uppjustering av planerna. Maskininvesteringarna beräknas därför minska med 4,5 % i volym 1977—1978. Sammantaget skulle därmed de totala investeringarna inom gruppen handel m. m. sjunka med 9 % i volym från 1977 till 1978.

Handelsflottan

Investeringarna i handelsflottan — definierade som inköp av nybyggda fartyg från svenska och utländska varv minus nettoutförsel av begagnade fartyg — ökade mycket kraftigt 1976—1977 efter att ha varit mycket små 1976. Ökningen blev, räknat i 1975 års priser, drygt 1 miljard kr. och den därmed uppnådda investeringsnivån uppgick till 1,3 miljarder kr. Detta innebar emellertid inte någon tillväxt av handelsflottan mätt i antal fartyg och dödviktston, utan för andra året i rad kunde härvidlag noteras en minskning. Leveransvärdet av nybyggda fartyg från svenska varv till svenska rederier sjönk något 1976—1977

medan importleveranserna mer än fördubblades. Samtidigt registrerades en viss nedgång i nettoutförseln av begagnat tonnage från den rekordhöga nivån 1976.

Beräkningarna över nyinköpen av fartyg 1978 bygger på två enkäter, en till svenska redcrier angående deras beställningar i utlandet och en till de svenska varven. Enligt dessa kommer leveranserna 1978 från svenska varv¹ att öka i betydande grad och leveranserna från utländska varv att minska kraftigt från 1977. Totalt sett ökar emellertid inköpen av nya fartyg något gentemot 1977. En mycket svårbedömd post i kalkylerna över investeringarna i handelsflottan utgörs av exporten av begagnat tonnage. Storleken av dessa försäljningar 1978 kommer antagligen till stor del vara beroende av i vilken utsträckning utflaggning till andra länder kommer att tillåtas. Även utvecklingen av priserna på andrahandstonnage kan få avgörande betydelse. Dessa ligger för närvarande på rekordlåg nivå och verkar troligen återhållande på försäljningen. Här har antagits att nettoutförseln av begagnat tonnage ökar endast måttligt 1977—1978. Investeringarna i handelsflottan skulle då komma att uppgå till ca 1,5 miljarder kr. uttryckt i 1975 års priser, vilket får betraktas som en relativt måttlig förändring från 1977.

Statliga investeringar

De sammantagna statliga investeringarna minskade enligt ännu preliminära beräkningar med 8,5 % i volym från 1976 till 1977. Som framgår av tablan nedan sjönk investeringarna inom såväl de statliga affärsverken, myndigheterna som företagen.² Byggnadsinvesteringarna minskade med 11,5 % och maskininvesteringarna med 4 %. Till underlag för beräkningarna över den statliga investeringsverksamheten ligger enkäter från affärsverk, myndigheter och statliga företag insamlade av statistiska centralbyrån vid månadsskiftet februari/mars 1978. Vid jämförelse med de uppgifter som lämnades i oktober/november 1977 bör framförallt framhållas att en framflyttning av i första hand affärsverkens investeringar från 1977 till 1978 inträffat.

	1976	1977	1978
Statliga affärsverk exkl. industri	2,0	-5,5	7,0
Statliga myndigheter inkl. militära	-3,5	-0,5	9,0
Statliga företag (industri m.m.)	16,5	-22,5	0,5
Statliga investeringar, totalt	3,5	-8,5	6,5

De statliga affärsverkens totala investeringar beräknas nu ha minskat med 5,5 % i volym 1976—1977. Byggnadsinvesteringarna sjönk med

¹ Exkl. fartyg, vilka byggs i egen regi och som för närvarande saknar extern beställare.

² De statliga företagens investeringar redovisas i tabell 7: 1 dels under Egentlig industri vad avser statliga industriföretag och dels under Övrigt näringsliv vad avser övriga statliga företag.

7,5 % — främst till följd av en kraftig nedgång i televerkets och luftfartsverkets byggande. Vattenfallsverkets byggande förblev däremot i stort sett oförändrat. Maskininvesteringarna gick ned med 3,5 %. Nedgången kan huvudsakligen härledas till televerkets neddragning av maskininköpen.

För de statliga myndigheternas investeringar noterades en minskning med 0,5 % i volym 1976—1977. Byggnadsinvesteringarna sjönk med 6,5 % — huvudsakligen föranlett av en nedgång i det statliga vägbyggandet. Maskininvesteringarna ökade med hela 17 %.¹ Denna uppgång kan i sin helhet återföras på sjöfartsverkets inköp av en isbrytare, vilken levererades i oktober 1977.

Prognoserna för den statliga investeringsverksamheten under 1978 baseras på de ovan nämnda enkäterna och utgår sålunda från bedömningar grundade på de särskilda verkens, myndigheternas och företagens uppgifter. Enkätsvaren för andra halvåret 1978 från affärsverk och myndigheter bygger bl. a. på budgetproposition 1977/78: 100.

Den totala investeringsverksamheten bland de statliga affärsverken förutses öka med 7 % i volym från 1977 till 1978. Byggnadsinvesteringarna beräknas stiga med 8 %. Ökningen förklaras främst av den kraftiga uppgång som planeras inom televerket och statens järnvägar. Denna uppgång motverkas dock något av den väntade minskningen av luftfartsverkets och i viss mån vattenfallsverkets byggande. På maskinsidan beräknas inköpen stiga med 6,5 % i volym 1977—1978. Denna ökning härrör i första hand från den väntade kraftiga uppdragningen av televerkets maskininköp. Även postverket och statens järnvägar förutses en uppgång av maskininvesteringarna. Däremot planerar vattenfallsverket minska maskininköpen.

För de statliga myndigheterna beräknas de totala investeringarna stiga med 9 % i volym 1977—1978. På byggnadssidan förutses en ökning med hela 16,5 %. Uppgången kan främst återföras på en uppgång av det statliga vägbyggandet samt på det byggande som administreras av byggnadsstyrelsen. Även de byggnadsinvesteringar som administreras av fortifikationsförvaltningen förutses stiga. Maskininvesteringarna väntas minska med 10,5 %.

Inberäknat de statliga företagen förutses de totala statliga byggnadsinvesteringarna öka med 8,5 % i volym 1977—1978. På maskinsidan väntas en uppgång med 3,5 %. Sammantaget skulle då de totala statliga investeringarna stiga med 6,5 % i volym från 1977 till 1978.

¹ I samband med arbetet för den reviderade nationalbudgeten har statistiska centralbyrån ändrat redovisningsmetod vad avser sjöfartsverkets anskaffning av isbrytare. Detta innebär att vid inköp av isbrytare registreras numera hela värdet vid leveranstillfället, medan tidigare inköpsvärdet fördelades över tiden med hänsyn till betalningarna för isbrytaren.

Kommunala investeringar

Kommunernas investeringar ökade totalt sett med 8,5 % i volym 1976—1977. De visar därmed ökning för första gången sedan 1972. Det förklaras främst av att byggnadsinvesteringarna nu vänt kraftigt uppåt. Byggnadsinvesteringarna beräknas ha ökat med 10 % i volym och investeringarna i maskiner och inventarier med 3 %.

Till grund för kalkylerna över investeringsutvecklingen 1977 och 1978 ligger en av statistiska centralbyrån i februari insamlad enkät bland primärkommuner och landsting, samt en enkät avseende de kommunägda företagen.¹ Investeringsuppgifterna i februarienkäten för det passerade året brukar i allmänhet stämma väl överens med det definitiva utfall som senare redovisas. Endast primärkommunernas maskininvesteringar har på basis av tidigare erfarenheter korrigerats nämnvärt, i neddragande riktning.

Den förhållandevis höga investeringsaktiviteten inom primärkommunerna 1977, på byggnadssidan en volymökning med 13 % och på maskinsidan med 8,5 %, kan till stor del återföras på avsevärt ökande investeringar i dag- och fritidshem. Sannolikt har det höjda anordningsbidrag som utgick till dag- och fritidshem med förlängd giltighetstid till 1 mars 1977 medverkat till detta. Primärkommunernas investeringar synes totalt sett ha ökat med 12,5 % i volym 1976—1977. För landstingen förefaller investeringarna ha ökat med 1,5 % i volym och för de kommunägda företagen med 1 %. Den måttliga investeringsökningen inom företagssektorn 1977 jämfört med företagets tidigare bedömningar tycks enligt enkäten vara ett resultat av bl. a. senareläggningar av främst maskininvesteringar inom elförsörjningsområdet.

Den kommunala investeringsaktiviteten 1978 har liksom tidigare antagits bli volymmässigt beroende av den kommande prisutvecklingen för investeringsvaror. Eftersom budgetramarna i princip fastläggs årsvis och anges i nominella belopp kan prisutvecklingen nämligen förmodas inverka på den investeringsvolym som kommunerna kan realisera. I tabell 7: 6 anges primärkommunernas och landstingens investeringsplaner för 1978 omräknade till procentuella volymförändringar tillsammans med planer och faktiska förändringar för några tidigare år. Det är därvid den av institutet förväntade prisutvecklingen 1977—1978, som har använts vid deflateringen. De så framräknade investeringsplanerna i fasta priser korrigeras regelmässigt med hänsyn till tidigare systematiska över- resp. underskattningar av investeringsvolymen liksom för fysiska restriktioner såsom brist på arbetskraft, förlängda byggnads- och leveranstider etc. samt ekonomisk-politiska åtgärder. Inverkan av dessa faktorer ligger implicit i de differenser som anges i tabell 7: 6.

¹ I detta avsnitt redovisas de kommunägda företagens investeringar exkl. bostäder och egentlig industri.

Tabell 7: 6 Planerade och faktiska förändringar i de borgerliga primärkommunernas och landstingens investeringar 1969—1978

Procentuell förändring från föregående år. 1975 års priser

	1969	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
<i>Byggnadsinvesteringar</i>										
Planerat i februari samma år ¹	8	9	—	-4	-8	-6	-1	-1	13	2
Faktiskt inträffad förändring	4	5	-6	0	-10	-9	-3	-4	11	(-1)
Differens	-4	-4	—	4	-2	-3	-2	-3	-2	(-3)
<i>Maskininvesteringar</i>										
Planerat i februari samma år ¹	12	21	—	7	0	18	7	9	16	12
Faktiskt inträffad förändring	-1	27	-19	0	-10	9	7	9	6	(7)
Differens	-13	6	—	-7	-10	-9	0	0	-10	(-5)

¹ Planerna är beräknade som kvoten mellan prognosårets rena enkätvärde och föregående års utfall. För planförändringen 1977—1978 har använts det preliminära utfallet för 1977. Uppgifterna inom parentes är prognoserade.

Anm. Uppgifterna avser kommunala affärsverk och myndigheter exkl. kyrkor.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

Kommunernas investeringsplaner tyder på en fortsatt ökning av investeringsvolymen 1978. De torde grundas på en positiv bedömning av kommunernas finansiella utveckling under innevarande år (se avsnitt 8.3). Kommunernas försämrade upplåningsmöjligheter på den organiserade svenska kreditmarknaden kan dock få en dämpande inverkan på investeringsutvecklingen 1978.

Som framgår av tabell 7: 6 har kommunerna under ett antal år i februari överskattat såväl sina byggnads- som maskininvesteringar för det innevarande året. En viss nedjustering av planerna har därför bedömts vara motiverad också för 1978.

Primärkommunernas och landstingens byggnadsinvesteringar beräknas minska med 1 % i volym 1977—1978. Nedgången kan återföras på primärkommunernas byggande. Detta förutses falla tillbaka med 3 % bl. a. till följd av en förväntat lägre igångsättning av dag- och fritidshem under 1978. Landstingen väntas emellertid genomföra en kraftig expansion eller med 10 % i volym. Inkluderas byggandet inom de kommunägda företagen, som beräknas öka med 8 % i volym, skulle det totala kommunala byggandet bli i stort sett oförändrat 1978. Primärkommunernas och landstingens investeringsplaner på maskinsidan har i prognosen nedkorrigerats till en ökning på 7 % i volym. De kommunägda företagens planer för den enkättäckta delen av maskininvesteringarna anger en betydande minskning i inköpen av maskiner och inventarier, främst till elverken. Inberäknat företagens maskininvesteringar, som uppkorrigerats till en nedgång med 16 % i volym, beräknas kommunernas investeringar i maskiner och inventarier öka med 1 % i volym 1977—1978. Den kommunala investeringsutvecklingen förutses således totalt sett i det närmaste stagnera under 1978.

7.3 Lagerinvesteringarna

I början av 1977 påbörjades en lageravveckling i den svenska ekonomin efter en lång och sällsamt intensiv period av lageruppbyggnad. Uppbyggnadsfasen, med en enligt reviderade beräkningar markerad toppunkt andra halvåret 1975, kom att för alla näringsgrenar sammantaget resultera i en lagerökning på 22,4 miljarder kr. i 1975 års priser. Det är omkring 70 % mer än under föregående uppbyggnadsfas 1969—1971. Avvecklingen under 1977 uppgick till 1,4 miljarder kr. och omfattade praktiskt taget alla näringsgrenar.

Större delen av lagervariationerna har skett inom *industrin*. Som framgår av vidstående diagram¹ koncentrerades lagertillväxten där till färdigvarulagren och i någon mån också till lagren av varor i arbete. För insatsvarulagren däremot synes förloppet ha varit mer normalt. Vad gäller färdigvarulagren syns en tydlig acceleration av lagertillväxten under andra halvåret 1976. Denna var en följd av att industriproduktionen återigen drogs upp under våren 1976 i samband med en förbättring av främst exportorderingången. Efterfrågan föll dock oväntat och anpassningen av industriproduktionen blev långsam med åtföljande konsekvenser för färdigvarulagren. Den starka lagertillväxten var givetvis under speciellt 1976 till mycket stor del påverkad av det statliga stödet till lageruppbyggnad men grundades också på företagens alltför optimistiska egna bedömningar av efterfrågan.

Först vid ingången av 1977 drogs industriproduktionen ned i sådan utsträckning att industrilagren började minska. Avvecklingen inleddes för insatsvaror och varor i arbete under första halvåret medan färdigvarulagren drogs ned först under andra halvåret.

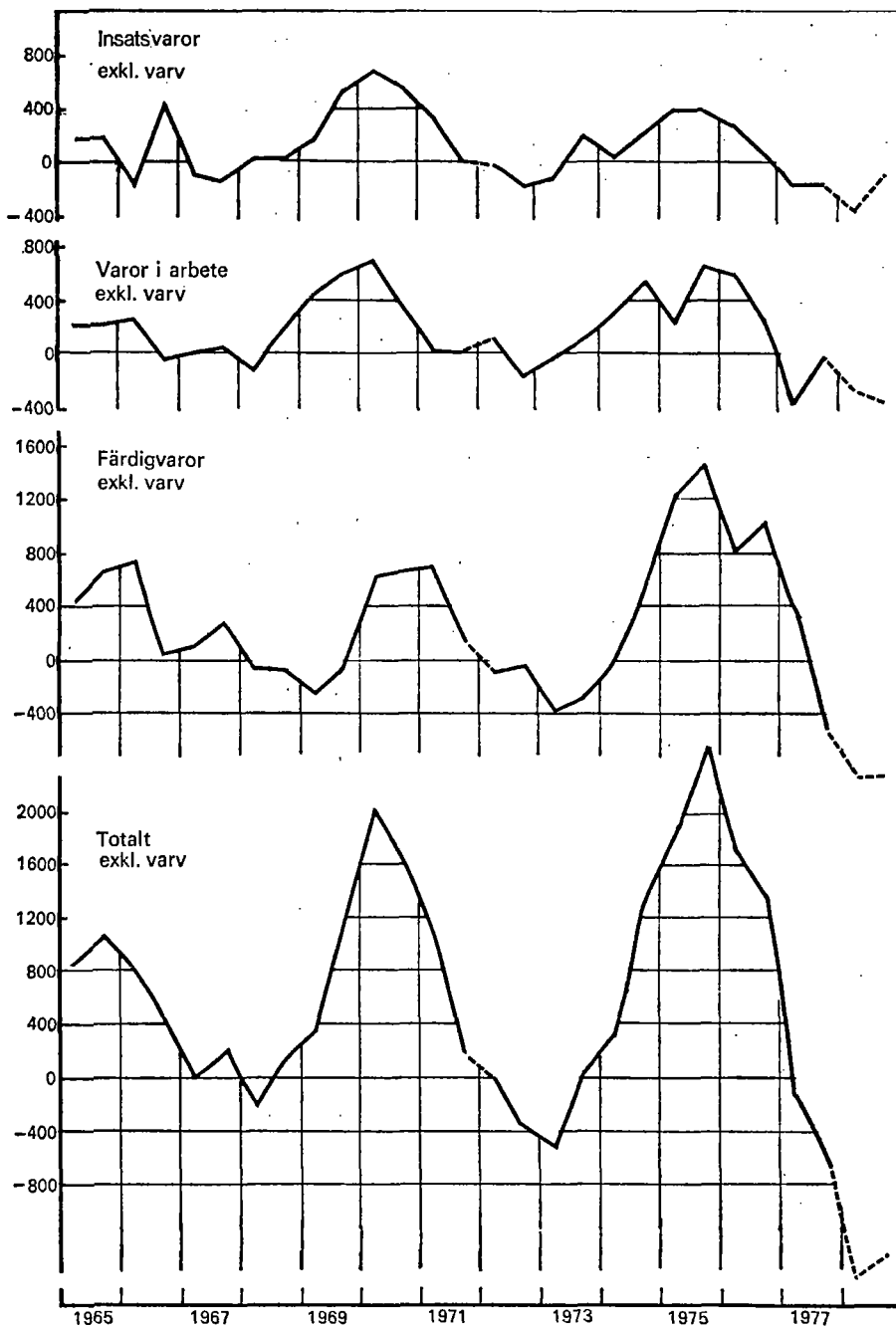
Under 1978 förutses en mycket stark minskning av färdigvarulagren ske, framför allt under första halvåret i och med att verkstadsindustrin då förutses inleda sin lageravtappning samtidigt som lagerminskningen inom basindustrierna blir som mest intensiv. Den fortsatta starka minskningen som väntas under andra halvåret beräknas verkstäderna huvudsakligen svara för. För varor i arbete förutses också en betydande neddragning av lagerstockarna medan lageravvecklingen för insatsvarorna torde avta under andra halvåret.

Därmed beräknas lagren inom industrin exkl. skeppsvarven komma att minska med ca 5,5 miljarder kr. i 1975 års priser. I och med detta skulle neddragningarna av industrilagren 1977 och 1978 komma att motsvara närmare hälften av lageruppbyggnaden 1975 och 1976.

Varvens lager av varor i arbete steg något under 1977. En kraftig minskning förutses för 1978. Ett antal fartyg byggda i varvens egen

¹ I diagrammet redovisas lagerförändringarna i 1968 års priser. Förloppet torde dock vara mycket snarlikt med lagerförändringarna uttryckta i 1975 års priser.

Diagram 7: 3 Totala industrins lagervolymförändring 1965—1978¹
 Milj. kr., 1968 års priser. Säsongrensade halvårsdata

¹ Exkl. varvens lagervolymförändringar.

Anm. Fr. o. m. första kvartalet 1972 redovisas lagerinvesteringarna enligt en ny metod, vilket stör jämförelser med tidigare perioder i obestämd omfattning.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

regi, dvs. sådana som ännu saknar extern beställare, blir färdigställda i år. De har här upptagits som väntad lagerökning av färdigvaror inom varven. Sammantaget beräknas totala varvslagren därmed öka något 1978.

Inom *handeln* skedde en avsedd lagerminskning under fjolårets första hälft. Den kom att vändas i en oönskad ökning under andra halvåret när den privata konsumtionen föll tillbaka. Handeln förutses under dessa förhållanden minska sina lager 1978.

För alla näringsgrenar sammantagna beräknas därmed lagerstockarna under 1978 minska med 5,8 miljarder kr. i 1975 års priser eller i löpande priser 6,7 miljarder kr. Lagerinvesteringarnas utveckling 1976—1977 svarade för 3% av fallet i totala inhemska efterfrågan mellan dessa år. Motsvarande negativa bidrag beräknas 1977—1978 i stort sett halveras.

Tabell 7: 7 Lagervolymförändringarna totalt och efter näringsgrenar 1974—1978
Milj. kr., 1975 års priser

	1974	1975	1976	1977 prel.	1978 prognos
Industri (inkl. el-, gas-, värme- och vattenverk)	3 866	9 986	5 987	-1 158	-5 450
därav: verkstadsindustri (exkl. varv)	2 088	3 288	2 475	-125	-3 060
Detaljhandel (inkl. bilar)	491	-142	983	515	-235
Partihandel	1 742	-517	641	-605	0
Jord- och skogsbruk	-764	162	-82	-105	-150
Summa	5 335	9 489	7 529	-1 353	-5 835

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

8 Den offentliga verksamheten

8.1 Allmänt

Verksamheten inom den offentliga sektorn diskuteras i avsnitten 8.2—8.5 med utgångspunkt från inkomst- och utgiftsöversikter för delsektorerna staten, kommunerna och socialförsäkringssektorn samt för den offentliga sektorn i dess helhet. Översikterna ger en viss, om än partiell, belysning av den offentliga sektorns inverkan på samhällsekonomin. De offentliga utgifter som avser konsumtion och investeringar påverkar direkt den totala efterfrågan i ekonomin. Transfereringar och skatter påverkar inkomsterna för hushåll och företag och har därmed en stor betydelse för efterfrågeutvecklingen också inom den privata delen av ekonomin.

Den offentliga sektorn har också ett inflytande på ekonomin via kreditmarknaden. De samband som här gäller är emellertid svåra att kartlägga och kan inte heller analyseras fristående från förhållandena på kreditmarknaden i stort. Effekterna via kreditmarknaden kommer därför inte att beröras i det följande. Det bör observeras att riksbanken här inte ingår i begreppet offentlig sektor.

Avslutningsvis presenteras i avsnitt 8.6 vissa beräkningar av finanspolitikens effekter på samhällsekonomin under perioden 1974—1978. Dessa beräkningar är baserade på den modell som presenterades och tillämpades första gången i nationalbudgeten 1974.

8.2 Staten

Den bild över utvecklingen i den statliga sektorn som presenteras i detta avsnitt bygger på redovisade utfallsiffror fram t. o. m. budgetåret 1976/77. För innevarande budgetår grundas bedömningarna i huvudsak på riksrevisionsverkets budgetprognoser. I beräkningarna har hänsyn tagits till tilläggsbudget I, II och III för budgetåret 1977/78. För andra halvåret 1978 har kalkylerna gjorts med utgångspunkt från det reviderade budgetförslaget avseende budgetåret 1978/79.

Endast de statliga myndigheterna, inte de statliga affärsverken och aktiebolagen, räknas till den statliga sektorn så som den definieras i detta sammanhang. De statliga myndigheterna har i år drygt 260 000 anställda. Antalet anställda vid de statliga affärsverken och aktiebolagen är ungefär lika många.

Skatteomläggningen den 1 januari 1978 innebär att den statliga inkomstskatten blir 5,5 miljarder kr. lägre 1978 än om oförändrade regler hade tillämpats. Det medför att den statliga direkta skatten torde vara i stort sett oförändrad i nominella tal mellan 1977 och 1978. Att posten

Tabell 8: 1. Statens inkomster och utgifter 1976—1978

Exkl. statens affärsverk och aktiebolag

	Milj. kr.			Förändring, %	
	1976	1977	1978	1976— 1977	1977— 1978
<i>Löpande priser</i>					
1 Inkomster	90 342	93 680	92 930	3,5	-1,0
1.1 Direkta skatter	36 288	32 260	28 180	-11,0	-12,5
1.2 Indirekta skatter	46 628	53 200	55 520	14,0	4,5
1.3 Övriga inkomster	7 426	8 220	9 230	10,5	12,5
2 Utgifter	91 975	106 270	119 060	15,5	12,0
2.1 Transfereringar	60 781	71 830	81 480	18,0	13,5
2.1.1 Till hushåll m.m.	8 577	10 310	12 620	20,0	22,5
2.1.2 Till socialförsäkringssektorn	12 461	11 790	11 960	-5,5	1,5
2.1.3 Till kommuner	21 169	26 280	28 870	24,0	10,0
2.1.4 Till företag inkl. livsmedels- och bostadssubventioner	11 797	14 370	16 570	22,0	15,5
2.1.5 Till internationell verksamhet	2 371	3 010	3 560	27,0	18,5
2.1.6 Ränteutgifter	4 406	6 070	7 900	38,0	30,0
2.2 Konsumtion	26 478	30 010	32 520	13,5	8,5
2.3 Realinvesteringar	2 972	3 260	3 900	10,0	19,5
2.4 Korrektionspost	1 744	1 170	1 160	.	.
3 Finansiellt sparande	-1 633	-12 590	-26 130	.	.
4 Utlåning och andra finansiella transaktioner	5 696	5 980	14 100	.	.
5 Totalsaldo	-7 329	-18 210	-40 230	.	.
6 Netto av transaktioner vid sidan av statsbudgeten	377	640	.	.	.
7 Av riksgäldskontoret redovisat budgetutfall	-6 952	-17 570	.	.	.
<i>1975 års priser</i>					
Konsumtion	23 334	23 380	23 080	0,0	-1,5
Realinvestering	2 699	2 680	2 920	-0,5	9,0

Anm. Skatteinkomsternas periodisering skiljer sig här från periodiseringen i nationalräkenskaperna.

Källor: Ekonomidepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

direkta skatter i tabell 8: 1 ändå minskar sammanhänger med att utbetalningarna av kommunalskattemedel ökar kraftigt. Kommunalskattemedlen utgör en avdragspost bland de direkta skatteinkomster som redovisas i tabellen. Den stora ökningen av utbetalningarna till kommunerna beror i sin tur på den kraftiga löneutvecklingen mellan 1974 och 1976. Genom den tidsmässiga eftersläpning med vilken kommunalskattemedlen utbetalas till kommunerna ökar utbetalningarna 1978 med ungefär 3 miljarder kr. mer än om de utdebiterade skatterna hade utbetalats till kommunerna samma år som de inbetalas av hushåll och företag.

Det samlade uttaget av lagstadgade arbetsgivaravgifter är f. n. 34,7 %. Avgifterna räknas i procent av avgiftsunderlag som för de flesta avgifter ungefär motsvarar de utbetalade lönerna. Den allmänna arbets-

givaravgiften sänktes den 1 januari 1978 med 2 %. Samtidigt höjdes vissa andra avgifter med sammanlagt 2 %, bl. a. avgifterna för sjukförsäkring och barnomsorg med 1,6 % resp. 0,3 %. I kompletteringspropositionen föreslås att den allmänna arbetsgivaravgiften tas bort den 1 juli 1978. Det genomsnittliga avgiftsuttaget skulle 1978 bli 33,7 %.

Eftersom den allmänna arbetsgivaravgiften inräknas i de indirekta skatterna i tabell 8:1 så ökar dessa mycket långsamt 1978. Av betydelse för de indirekta skatternas utveckling mellan 1977 och 1978 är också de höjningar av energiskatten på elektrisk kraft och av vissa punktskatter som gjordes under våren 1977, höjningen av mervärdesskatten den 1 juni 1977 och höjningen av skatten på bensin som genomförs den 27 april 1978.

Sammantaget ökar statens inkomster långsamt mellan 1976 och 1978. Om man emellertid exkluderar den tillfälliga neddragning som systemet för uppörd av kommunalskatt innebär dessa två år så ökar statens inkomster i övrigt med 9 % 1977 och 2 % 1978.

Statens utgifter beräknas öka med 15 à 16 % 1977 och ca 12 % 1978. Transfereringarna som svarar för ca 70 % av utgifterna ökar något snabbare medan konsumtion och investeringar som svarar för resten sammantagna ökar långsammare.

Barnbidraget höjdes den 1 juli 1977 med 300 kr. till 2 100 kr. per helår och med ytterligare 160 kr. den 1 april 1978 samtidigt som det statliga inkomstprövade bostadsbidraget höjdes med 360 kr. till 1 260 kr. per barn och helår. Dessa höjningar bidrar till en relativt kraftig höjning av transfereringarna till hushåll 1978. En annan faktor som bidrar till denna ökning är att försäkringskassan övertagit utbetalningarna av bidragsförskott den 1 oktober 1977. Det innebär att statens utgifter för bidragsförskotten fr. o. m. fjärde kvartalet 1977 kommer att föras som transfereringar till hushåll i stället för transfereringar till kommuner, se vidare avsnitt 8.3. Vidare bör påpekas att livsmedelssubventionerna och räntebidragen till bostäder i enlighet med nationalräkenskapernas principer räknas som transfereringar till företag i tabell 8:1.

Industripolitiken medför mycket stora utgifter under 1978. Huvuddelen av insatserna sker i form av lån och aktieteckning och redovisas i tabell 8:1 under posten utlåning och andra finansiella transaktioner. De omfattande industripolitiska satsningarna förklarar den kraftiga ökningen av denna utgiftspost 1978. Vidare kan nämnas att betydande kreditgarantier har ställts ut för bl. a. varvsproduktion.

Statsbidragen till socialförsäkringssektorn är i stort sett oförändrade i nominella tal mellan 1976 och 1978, se vidare avsnitt 8.4. Statsbidragen till kommunerna kommenteras i avsnitt 8.3.

Transfereringarna till internationell verksamhet utgörs huvudsakligen av gåvodelen av u-landsbiståndet. Tillsammans med de krediter som

också ingår i u-landsbiståndet beräknas de löpande utbetalningarna av u-landsbistånd överstiga 3 900 milj. kr. 1978. Ränteutgifterna ökar på grund av den kraftiga höjningen av diskontot i oktober 1976 och stats-skuldens stora ökning.

Den statliga sysselsättningen räknat i antal personer har enligt statistiska centralbyrån ökat med 3,5 à 4 % varje år sedan 1974. För 1978 beräknas ökningen bli något lägre, 3 %. Ändå minskar antalet arbetade timmar något 1978. Denna "arbetstidsförkortning" beror bl. a. på att allt fler arbetar deltid, att delpensioneringen ökar, att föräldraledigheten utökas, att den femte semesterveckan införs och att 1978 har färre arbetsdagar än 1977. Även inköpen av varor och tjänster väntas minska något 1978. Sammanlagt beräknas den statliga konsumtionen (exkl. socialförsäkringssektorn) minska med 1 à 2 % 1978. De statliga investeringarna kommenteras i kapitel 7.

Statens budgetunderskott ökade med nästan 11 miljarder kr. 1977 och beräknas öka med ytterligare 22 miljarder kr. 1978. De industri- och arbetsmarknadspolitiska insatserna har en väsentlig del i de ökade underskotten. Ca 8 miljarder kr. av ökningen mellan 1976 och 1978 förklaras av att kommunalskattemedlen utbetalas med en tidsmässig eftersläpning i stället för direkt när de tas in av staten.

8.3 Kommunerna

Sedan den preliminära nationalbudgeten presenterades i januari 1978 har statistiska centralbyrån genomfört en enkät till kommunerna avseende de kommunala inkomsterna och utgifterna 1977 och 1978. Denna enkät har legat till grund för en förnyad bedömning av den kommunala sektorns utveckling. Enkäten visar ett bortfall på 9 % vilket ger en speciell osäkerhet åt materialet. Vad gäller statsbidrag och kommunalskattemedel har emellertid beräkningarna baserats på uppgifter från riksrevisionsverket och budgetdepartementet. De i tabell 8: 2 redovisade utfallen för 1976 och 1977 överensstämmer med nationalräkenskaperna.

Kommunernas *skatteinkomster* beräknas 1978 öka med ca 25 %. Av denna ökning förklaras ca hälften av ökade förskott till följd av att lönerna ökade kraftigt mellan 1975 och 1976. Kommunernas förskott 1978 beräknas nämligen med utgångspunkt från ett skatteunderlag baserat på hushållens och företagens inkomster 1976. Resten av skatteinkomsternas ökning förklaras till lika delar av ökade slutavräkningsmedel samt av att den kommunala utdebiteringen höjdes den 1 januari 1978 med i genomsnitt 1,86 kr. till 28,71 kr.

Statsbidragen ökade kraftigt 1977, främst p. g. a. att det skattebortfallsbidrag som infördes i samband med 1975 års skatteomläggning utbetalades första gången 1977. Statsbidragen beräknas 1978 öka med ca

Tabell 8: 2 Kommunernas inkomster och utgifter 1976—1978

Exkl. kommunala aktiebolag och stiftelser

	Milj. kr.			Förändring, %	
	1976	1977	1978	1976— 1977	1977— 1978
<i>Löpande priser</i>					
1 Inkomster	76 366	95 060	112 820	24,5	18,5
1.1 Skatter	40 705	52 090	65 020	28,0	25,0
1.2 Statsbidrag	21 169	26 280	28 870	24,0	10,0
1.2.1 Allmänna statsbidrag	4 391	6 050	6 710	38,0	11,0
1.2.2 Speciella statsbidrag	16 778	20 230	22 160	20,5	9,5
1.3 Övriga inkomster	14 492	16 690	18 930	15,0	13,5
2 Utgifter	79 753	96 930	109 900	21,5	13,5
2.1 Transfereringar	12 646	14 820	16 780	17,0	13,0
2.1.1 Till hushållen	6 441	7 560	8 340	17,5	10,5
2.1.2 Till socialförsäkringssektorn	1 547	1 740	1 930	12,5	11,0
2.1.3 Till företag	1 213	1 420	1 800	17,0	27,0
2.1.4 Ofördelat	3 445	4 100	4 710	19,0	15,0
2.2 Konsumtion	56 720	69 240	79 040	22,0	14,0
2.3 Realinvesteringar	10 578	12 980	14 180	22,5	9,0
2.4 Netto av mark- och fastighetsköp	-191	-110	-100		
3 Finansiellt sparande enligt nationräkenskaper (1-2)	-3 387	-1 870	2 920		
4 Finansiellt sparande enligt kreditmarknadsstatistiken	-2 281	-1 284			
4.1 Likviditetsförändring (+)	-601	937			
4.2 Utlåning (+)	378	103			
4.3 Upplåning (-)	2 058	2 324			
<i>1975 års priser</i>					
Konsumtion	50 407	52 300	54 430	4,0	4,0
Realinvestering	9 502	10 350	10 370	9,0	0,0

Anm. Allmänna statsbidrag omfattar skattebortfallsbidrag, skatteutjämningsbidrag, särskilt bidrag till kommunerna, särskild ersättning till Luleå kommun 1978, extra bidrag till kommuner och landsting för 1976 och 1977 samt generellt bidrag till kommuner och landsting för 1978. Speciella statsbidrag utgår till bestämda verksamhetsområden.

Källor: Ekonomidepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

10 %. Administrationen av bidragsförskotten överfördes i oktober 1977 till försäkringskassan. Bidragsförskotten utbetalades tidigare av kommunerna, som i efterskott fick ersättning av staten med 75 % av det utbetalda beloppet. Sedan oktober 1977 betalar försäkringskassan ut beloppet, varefter kommunerna debiteras 25 % av det utbetalda beloppet jämte ersättning för administrationskostnader med 5 %. Kommunernas nettokostnader är således i stort sett opåverkade, men statsbidragsinkomster och transfereringsutgifter reduceras. Det speciella bidraget till anordnande av daghem upphörde i mars 1977.

Ökningen av de samlade kommunala utgifterna kan för 1978 förutses bli väsentligt lägre än 1977, ca 13 % mot ca 21 % 1977. *Transfereringarna* ökar i långsammare takt, vilket till stor del förklaras av den ändrade administrationen av bidragsförskotten.

Den kommunala konsumtionen ökade 1977 i löpande priser med 22 %, en ökningstakt som 1978 väntas avta till ca 14 %. Den volymmässiga ökningen beräknas för båda åren uppgå till ca 4 %. Genom en ändrad beräkningsmetod för den kommunala konsumtionen har nivån för samtliga år höjts med 700—1 100 milj. kr. Sysselsättningen i kommunerna fortsätter att öka kraftigt. För 1978 förutses en sysselsättningsökning med ca 45 000 personer. Till viss del beror denna ökning på att arbetstiden per anställd beräknas minska betydligt 1978, främst till följd av längre semester och ökat deltidsarbete. Antalet sysselsatta i kommunala beredskapsarbeten utgjorde i genomsnitt ca 1 % av den kommunala sysselsättningen 1977.

De kommunala myndigheterna och affärsverkens investeringar ökade 1977 med 9 % i volym. Denna förhållandevis kraftiga investeringsökning kan till stor del förklaras av det ökade byggandet av dag- och fritidshem som bl. a. betingas av det höjda anordningsbidrag som utgick t. o. m. mars 1977. För 1978 förutses en oförändrad investeringsvolym. För en närmare redovisning av dessa beräkningar hänvisas till kapitel 7.

De ovan redovisade beräkningarna över kommunernas inkomster och utgifter innebär att det finansiella sparandet i kommunerna har förbättrats från ett underskott på 3,4 miljarder kr. 1976 till ett underskott på knappt 2 miljarder kr. 1977. Genom att utgifterna 1978 beräknas öka väsentligt långsammare än inkomsterna förutses en fortsatt förbättring till ett inkomstöverskott på närmare 3 miljarder kr.

Statistiska centralbyrån har även genomfört en enkät avseende kommunernas finansiella tillgångar och skulder 1977. Det finansiella sparande som framkommer enligt denna enkät avviker väsentligt från det finansiella sparandet enligt nationalräkenskaperna. Underskottet skulle enligt denna statistik bara vara 2,3 miljarder kr. 1976 och 1,3 miljarder kr. 1977. Differensen mellan de två statistikserierna understryker den osäkerhet som råder kring storleken av det finansiella sparandet 1976 och 1977. Uppgifterna måste därför tolkas med stor försiktighet. Även den osäkerhet som råder kring prognosen för det finansiella sparandet 1978 bör framhållas. De pris- och löneantaganden beräkningarna vilar på överensstämmer med de som görs i andra kapitel i den reviderade nationalbudgeten. Om priser och löner utvecklas på ett annorlunda sätt 1978 kommer kommunernas ekonomi att påverkas av detta. Varje procentenhets löneökning medför ca 500 milj. kr. i ökade kommunala utgifter.

Ett förutsett inkomstöverskott på närmare 3 miljarder kr. reser frågan huruvida det är realistiskt att räkna med att kommunerna inför perspektivet av en sådan utveckling inte kommer att fatta beslut om nya utgifter, vilket skulle medföra att det förutsedda överskottet inte skulle komma att realiseras. En sådan utveckling kan inte uteslutas. Insikten om att skatteunderlagets svaga utveckling 1977—1978 medför en jäm-

förelsevis låg tillväxt av kommunernas skatteinkomster 1979—1980, de begränsade möjligheterna till nya utdebiteringshöjningar och svårigheterna att minska en pågående volymexpansion vid en försämrad ekonomisk utveckling torde dock verka återhållande på sådana utgiftshöjningar.

8.4 Socialförsäkringssektorn

Socialförsäkringssektorn är egentligen inte en självständig ekonomisk delsektor. Den är snarare en statistisk konstruktion som svarar mot internationell praxis. Socialförsäkringsssektorn består av ett antal försäkringsformer inom det sociala området. Sektorn omfattar allmän sjukförsäkring, föräldraförsäkring, yrkesskadeförsäkring, arbetslöshetsförsäkring, folkpensionering inkl. kommunala bostadstillägg till folkpensionärer, allmän tilläggs pensionering, delpensionsförsäkring och frivillig pensionsförsäkring. Alla dessa försäkringar finansieras helt eller delvis med avgifter. Arbetsgivarna svarar för den övervägande delen av avgifterna. Sjukförsäkringen, föräldraförsäkringen, arbetslöshetsförsäkringen och folkpensionerna finansieras också i betydande utsträckning över statsbudgeten. För de kommunala bostadstilläggen till folkpensionärer bär dock kommunerna hela kostnadsansvaret.

Pensionsutbetalningarna utgör drygt 60 % av de transfereringar till hushåll som redovisas i tabell 8: 3. De beräknas öka med drygt 6 miljarder kr. 1978. Bakom denna ökning ligger, vid sidan av kompensation för prisstegringar, de förbättringar av pensionsförmånerna som riksdagen redan har beslutat om och den successiva ökningen av antalet pensionärer med ATP. Folkpensionens grundbelopp är för ensamstående 95 % av basbeloppet och för pensionärspar 155 %. Basbeloppet är i april 1978 12 600 kr. De folkpensionärer som saknar ATP eller har

Tabell 8: 3 Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter 1976—1978
Löpande priser

	Milj. kr.			Förändring, %	
	1976	1977	1978	1976— 1977	1977— 1978
1 Inkomster	59 668	69 840	79 630	17,0	14,0
1.1 Avgifter	38 391	47 590	55 550	24,0	16,0
1.2 Bidrag från stat och kommun	14 008	13 530	13 890	-3,5	2,5
1.3 Ränteinkomster m.m.	7 269	8 720	10 190	20,0	17,0
2 Utgifter	45 274	54 700	64 750	21,0	18,5
2.1 Transfereringar till hushåll	42 850	51 880	61 150	21,0	18,0
2.2 Övriga transfereringar	1 025	1 110	1 570	8,5	41,5
2.3 Konsumtion m.m.	1 399	1 710	2 030	22,0	18,5
3 Finansiellt sparande	14 394	15 140	14 880	5,0	-1,5

Källor: Ekonomidepartementet, konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

låga ATP-belopp är garanterade en årlig standardökning på ca 4 % genom årliga ökningar av pensionstillskotten. Pensionstillskottet är f. n. 29 % av basbeloppet och höjs den 1 juli 1978 till 33 %.

Sedan juli 1976 har det varit möjligt för anställda mellan 60 och 65 år att ta ut delpension. Vid en reduktion av arbetstiden täcker delpensionsförsäkringen 65 % av inkomstbortfallet. Denna möjlighet har kommit att utnyttjas av ett stort antal personer. I mars 1978 hade ca 35 000 personer delpension, varav det övervägande antalet arbetar halvtid. Utbetalningarna beräknas 1978 uppgå till ca 700 milj. kr.

Det samlade uttaget av arbetsgivaravgifter, som hölls oförändrat mellan 1977 och första halvåret 1978, kommer med de i den reviderade finansplanen föreslagna åtgärderna att sänkas med 2 procentenheter den 1 juli 1978 och kommer andra halvåret 1978 att uppgå till 32,7 % av avgiftsunderlaget. I genomsnitt för år 1978 skulle därmed uttaget uppgå till 33,7 %. Arbetsgivaravgifternas utveckling 1970—1978 framgår av nedanstående tabell.

Arbetsgivaravgifter

Procent av avgiftsunderlaget

	1970	1971	1972	1973	1974	1975	1976	1977	1978
Socialförsäkringsavgifter	13,2	13,7	13,9	14,0	18,3	22,6	26,0	29,0	30,6
Övriga i lag reglerade avgifter	1,0	2,0	2,1	4,1	4,1	4,1	4,7	5,8	3,2
Summa	14,2	15,7	16,0	18,1	22,4	26,7	30,7	34,7	33,7

Aum. Årsgenomsnitt.

Socialförsäkringssektorns inkomster ökar 1977 och 1978 ungefär lika mycket som utgifterna. Sektorns utgiftsökning mellan 1976 och 1978 har i stort sett finansierats med höjda avgifter och ökade ränteinkomster. Statsbidragen har varit i det närmaste oförändrade i nominella tal under perioden och har som andel av utgifterna minskat från 31 % 1976 till 21 % 1978.

Det finansiella sparandet inom socialförsäkringssektorn uppgick 1977 till drygt 15 miljarder kr. men blir enligt beräkningarna något lägre 1978. I det närmaste hela denna fonduppyggnad sker inom Allmänna pensionsfonden. Fondökningen utbjuds till allra största delen på kreditmarknaden. Riksdagen har ställt 1 000 milj. kr. till Allmänna pensionsfondens fjärde fondstyrelses förfogande för placering i aktier. En proposition har förelagts riksdagen om att öka denna summa med 250 milj. kr.

Tabell 8: 4 Den offentliga sektorns konsumtion och investeringar 1976—1978

	Milj. kr. 1977	Volymförändring, %		Värdetförändring, %	
		1976-- 1977	1977-- 1978	1976-- 1977	1977-- 1978
Statlig konsumtion	30 010	0,0	-1,5	13,5	8,5
Statlig investering	3 260	-1,0	9,0	10,0	19,5
Totalt staten	33 270	0,0	0,0	13,0	9,5
Kommunal konsumtion	69 240	4,0	4,0	22,0	14,0
Kommunal investering	12 980	9,0	0,0	22,5	19,0
Totalt kommunerna	82 220	4,5	3,5	22,0	12,5
Socialförsäkringssektorns konsumtion och investering	1 710	8,0	8,0	22,0	22,0
Summa offentlig sektor	117 200	3,5	2,5	19,5	12,0
Summa offentlig konsumtion	100 930	2,5	2,5	19,5	12,0
Summa offentlig investering	16 270	7,0	2,0	20,0	11,0

Källor: Ekonomidepartementet, konjunkturinstitutet, riksrevisionsverket och statistiska centralbyrån.

8.5 Den totala offentliga sektorn

Den offentliga sektorns konsumtion och investeringar svarar tillsammans för ungefär 1/3 av bruttonationalprodukten. Förändringar i den offentliga sektorns efterfrågan har därför en stor betydelse för produktionens och sysselsättningens utveckling.

Den offentliga konsumtionen beräknas öka med 2,5 % per år 1977 och 1978. Bakom denna siffra ligger en betydligt snabbare tillväxt i den kommunala sektorn och en viss minskning i den statliga sektorn. Antalet anställda i den offentliga sektorn beräknas öka med ungefär 50 000 personer båda åren. P. g. a. att tillväxten i investeringarna väntas bli avsevärt lägre 1978 än 1977 kommer den offentliga sektorns reala efterfrågan på resurser att växa långsammare 1978.

I tabell 8: 5 redovisas den offentliga sektorns inkomster och utgifter 1976—1978. Transaktionerna mellan de tre offentliga delsektorerna har eliminerats. Tabellen visar alltså bara transaktioner mellan den offentliga sektorn som helhet och resten av ekonomin.

Överskottet i den offentliga sektorn var 1976 drygt 9 miljarder kr. Allmänna pensionsfonden svarade för mer än hela detta sparande. Både staten och kommunerna hade ett negativt finansiellt sparande. Överskottet minskade 1977 till nästan ingenting främst på grund av att statens underskott ökade med ca 11 miljarder kr. Allmänna pensionsfondens sparande uppvägdes 1977 i stort sett av underskotten i stat och kommun.

1978 uppstår ett samlat *underskott* på ca 8 miljarder kr. Statens underskott ökar med 14 miljarder kr. En väsentlig förutsättning för att det finansiella underskottet inte skall bli ännu större är att det över-

Tabell 8: 5 Den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter 1976—1978

Löpande priser

	Milj. kr.			Förändring, %	
	1976	1977	1978	1976— 1977	1977— 1978
1 Inkomster	191 199	218 770	242 620	14,5	11,0
1.1 Skatter	123 621	137 550	148 720	11,5	8,0
1.2 Avgifter	38 391	47 590	55 550	24,0	16,5
1.3 Övriga inkomster	29 187	33 630	38 350	15,0	14,0
2 Utgifter	181 825	218 090	250 950	20,0	15,0
2.1 Transfereringar	82 125	99 830	118 220	21,5	18,5
2.1.1 Till hushåll m.m.	57 868	69 750	82 110	20,5	17,5
2.1.2 Till företag, inkl. livsmedels- och bostadssubventioner	13 010	15 790	18 370	21,5	16,5
2.1.3 Till internationell verksamhet	2 371	3 010	3 560	27,0	18,5
2.1.4 Ofördelat	8 876	11 280	14 180	27,0	25,5
2.2 Konsumtion	84 573	100 930	113 560	19,5	12,5
2.3 Realinvestering	13 574	16 270	18 110	20,0	11,0
2.4 Korrigeringspost	1 553	1 060	1 060	.	.
3 Finansiellt sparande	9 374	680	- 8 330	.	.
4 Över statsbudgeten finansierad utlåning m.m.	5 696	5 980	14 100	.	.

Källa: Ekonomidepartementet.

skott på närmare 3 miljarder kr. som redovisas för den kommunala sektorn 1978 verkligen kommer till stånd. Kalkylerna för den kommunala sektorn har gjorts med utgångspunkt från bl. a. vissa centrala antaganden om den kommunala volymexpansionen och löneutvecklingen. Skulle utgifterna öka mer än vad som förutsatts i kalkylerna blir den offentliga sektorns finansiella underskott större än vad som redovisas i tabell 8: 5.

Vid beräkningen av statens finansiella underskott ingår inte statens utlåning, aktieteckning och andra finansiella utgifter. Även sådana utgifter måste staten finansiera med löpande inkomster eller genom upplåning. Den utlåning, aktieteckning m. m. som finansieras över statsbudgeten ökar 1978 på grund av de industripolitiska insatserna.

8.6 Beräkning av finanspolitiska effekter

Metod

Under många år har en enkel modell använts i nationalbudgetarbetet för att belysa de samlade finanspolitiska effekterna inte bara av statsbudgetens förändringar, utan även av förändringar i kommunernas och socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter. Fr. o. m. nationalbudgeten 1974 beräknas de finanspolitiska effekterna med hjälp av en i

förhållande till tidigare år något modifierad modell.¹

De *sektoravgränsningar* som har valts för modellberäkningarna skiljer sig något från redovisningen i tidigare avsnitt i detta kapitel. Investeringar i statliga affärsverk och bolag och kommunala bolag och stiftelser betraktas i detta sammanhang som ingående i den offentliga sektorns utgifter.

Analysen tar sin utgångspunkt i de *reala förändringarna* från föregående år i konsumtion, investeringar, transfereringar, skatter samt övriga inkomster. Beräkningarna visar dessa förändringars effekter på bruttonationalprodukten. I kalkylerna tas endast hänsyn till de effekter som kommer till uttryck under prognosåret. Kvarstående effekter av förändringar i den offentliga sektorns verksamhet under föregående år beaktas inte heller.

Den offentliga sektorns direkta efterfrågan i form av konsumtion och investering betraktas i modellen som en *direkt* effekt på bruttonationalprodukten. Med *indirekta* effekter avses de effekter som förändringarna i de olika delposterna i den offentliga sektorns inkomster och utgifter ger upphov till via hushållens och företagets efterfrågan. Exempelvis betraktas den stimulerande effekt som ökade transfereringar till hushållen har på bruttonationalprodukten som en indirekt effekt. Likaså betraktas den åtstramande effekt som ökade skatter har som en indirekt effekt.

Statens inkomster och utgifter påverkas ibland med en tidsmässig eftersläpning i förhållande till de ekonomisk-politiska åtgärdernas verkliga produktionsmässiga effekt. Det gäller exempelvis investeringsavdraget för maskininvesteringar. Det stimulerar produktionen under det år avdraget gäller men minskar statens skatteinkomster först under följande år. Med den teknik som tidigare har använts vid effektberäkningarna skulle den stimulerande effekten ha redovisats när statsinkomsterna minskar. De statliga stimulerande åtgärderna som är av denna karaktär är särskilt stora 1976—1978. Därför har fr. o. m. den preliminära nationalbudgeten 1977 ett försök gjorts att på särskilt sätt grovt uppskatta effekten av vissa ekonomisk-politiska åtgärder och fördela denna i tiden så att den redovisas för den period när produktionen påverkas. Det gäller *lagerstöd*, *investeringsstimulanser* och vissa *näringspolitiska insatser*.

Förändringar i olika delposter av de offentliga inkomsterna och utgifterna ger skilda effekter på samhällsekonomin. Genom att göra antaganden om bl. a. de marginella konsumtions- och importbenägenheterna tas i modellen hänsyn till detta förhållande. Till grund för effektberäkningarna ligger således bedömningar av dels importbenägenheterna för privat konsumtion samt för offentlig konsumtion och investering, dels hushållens konsumtionsbenägenhet för olika slags inkomster.

¹ Modellen är statisk och liknar i sina huvuddrag den som redovisats av Bent Hansen i *Fiscal Policy in Seven Countries 1955—1965* (OECD).

Det aktuella konjunkturläget liksom även efterfrågeökningarnas sammansättning påverkar de marginella importbenägenheternas storlek. För de nu aktuella åren, 1977 och 1978, har det bedömts rimligt att räkna med en marginell importbenägenhet för privat konsumtion som är något lägre än under tidigare år. Orsaken är nedskrivningen av den svenska kronan som gjort importen dyrare och den mycket svaga utvecklingen av den privata konsumtionen. Den marginella importbenägenheten för privat konsumtion har därför satts till 0,30 1977 och 0,25 1978. Importbenägenheterna för offentlig konsumtion och investering har uppskattats till lägre tal än för privat konsumtion. Hushållens marginella konsumtionsbenägenhet har som i tidigare beräkningar förutsatts vara 0,7 även om den svaga utvecklingen av hushållsinkomsterna 1977 och 1978 skulle ha kunnat motivera en något högre marginell konsumtionsbenägenhet. För inkomster som härrör från permanenta transfereringar har konsumtionsbenägenheten antagits vara något högre än för andra inkomster. De marginella konsumtionsbenägenheter som ingår i modellen avser, som tidigare framhållits, endast att avspegla den konsumtionsökning som inträffar under prognosåret.

Med de antaganden om import- och konsumtionsbenägenheter som redovisas ovan erhålls ur modellen värden på ett antal multiplikatorer. Med tillämpning av dessa multiplikatorer kan den totala effekten på bruttonationalprodukten av förändringar i den offentliga sektorns verksamhet räknas fram. För några av de viktigaste variablerna redovisas multiplikatorerna nedan.

Multiplikatorer

	1977	1978
Byggnadsinvesteringar	1,6	1,7
Maskininvesteringar	1,3	1,4
Offentliga löner	1,8	1,9
Övrig offentlig konsumtion	1,5	1,6
Permanent transfereringar till hushåll	1,0	1,1
Direkta skatter	-0,9	-1,0
Indirekta skatter	-1,0	-1,1

Resultat

De beräkningar för åren 1974—1976 som redovisas i tabell 8: 6 har hämtats från de reviderade nationalbudgeterna för 1975, 1976 resp. 1977. Den offentliga sektorn hade en i avtagande grad expansiv effekt dessa tre år. När det gäller 1976 bör påpekas att i den totala stimulerande effekten på 1,3 % av bruttonationalprodukten ligger en mycket grov uppskattning av effekterna av lagerstödet och investeringsstimulanserna (avdrag och bidrag för maskininvesteringar och investeringsfondernas frisläppning). De har bedömts svara för en stimulanseffekt på ca 3 % av brutto-

Tabell 8: 6 Finanspolitiska effekter 1974—1978

Procent av bruttonationalprodukten i fasta priser

	1974	1975	1976	1977	1978
Staten:					
direkt effekt	0,0	0,3	0,2	-0,2	0,1
indirekta effekter	1,5	0,1	0,9	2,4	3,8
totalt	1,5	0,4	1,1	2,2	3,9
Kommunerna:					
direkt effekt	0,4	0,5	0,5	0,9	0,7
indirekta effekter	0,6	0,6	-0,1	-0,7	-1,5
totalt	1,0	1,1	0,4	0,2	-0,8
Socialförsäkringssektorn inkl. Allmänna pensionsfonden	0,7	0,4	-0,2	0,4	0,6
Totalt	3,2	1,9	1,3	2,8	3,7

nationalprodukten. Frånsett dessa särskilda åtgärder var således finanspolitiken kontraktiv och svarade för en allmän åtstramning med närmare 2 % av bruttonationalprodukten.

Även 1977 och 1978 beräknas den offentliga sektorn ha en stimulerande inverkan på ekonomin, vilket också återspeglas i det minskade finansiella sparandet dessa båda år. Den expansiva effekten kommer främst från staten. En stor del av denna effekt beror 1977 på den tidigare redovisade eftersläpningen i utbetalning av kommunalskattemedel vilken svarar för närmare 1 1/2 % detta år och på de industripolitiska åtgärderna vilka beräknas svara för drygt 1 %. I stort sett motsvaras den reallt sett sänkta statliga direkta skatten 1977 av reala höjningar av mervärdeskatt och andra statliga indirekta skatter.

Även 1978 sänks den statliga direkta skatten i reala termer. Det motsvarar en expansiv effekt på ungefär 1 %. Sänkningen av den allmänna arbetsgivaravgiften den 1 januari 1978 från 4 % till 2 % och det i kompletteringspropositionen föreslagna borttagandet av avgiften den 1 juli 1978 medför att även statens indirekta skatter sänks i reala termer 1978 vilket ger en stimulerande effekt på ca 1 %. Ytterligare närmare 1 % av statens stimulerande effekt kan hänföras till eftersläpningen i utbetalningarna av kommunalskatt. Även ökade transfereringsutgifter och industripolitiska åtgärder verkar stimulerande på ekonomin 1978.

Kommunernas direkta efterfrågan i form av konsumtion och investeringar svarar för en expansiv effekt på 1/2 à 1 % både 1977 och 1978. Till detta kommer en positiv indirekt effekt av samma storleksordning från denna efterfrågan på grund av att produktionen i samhället stiger och därmed löner, konsumtion osv. De positiva effekterna motvägs delvis av de reala ökningarna i kommunalskatten och av eftersläpningen i kommunalskattens utbetalning. Utan denna eftersläpning hade den kommunala sektorn uppvisat en positiv effekt både 1977 och 1978 trots

den särskilt 1978 kraftigt höjda kommunala utdebiteringen av skatt.

Bruttonationalprodukten beräknas ha minskat 1977 med 2 1/2 %. Resultaten av effektberäkningarna tyder på att den samlade offentliga sektorn 1977 har dämpat bruttonationalproduktens minskning med närmare 3 %. 1978 beräknas den totala produktionen öka med ca 1 %. Den offentliga sektorn skulle enligt effektberäkningarna utöva en kraftigt expansiv inverkan med ungefär 4 % och förhindrar därmed en minskning av bruttonationalprodukten 1978.

De beräkningar som redovisas i detta avsnitt avser enbart finanspolitikens effekter. Andra delar av den ekonomiska politiken verkar återhållande 1977 och 1978. Det gäller exempelvis kreditpolitiken och devalveringen av den svenska kronan.

9 Kreditmarknaden

Obalansen i Sveriges transaktioner med utlandet styrde i hög grad utformningen av kreditpolitiken 1977 liksom under de närmast föregående åren. Det gällde sålunda att täcka bytesbalansunderskottet genom främst medel- och långfristig upplåning utomlands och att motverka utflöden av kortfristiga medel till utlandet. I detta syfte bibehölls kreditmarknaden stram med en oförändrad räntenivå samt en inhemsk kreditbegränsning. Inom ramen för en dämpad utlåningsexpansion skulle det befintliga låneutrymmet i första hand komma industrin tillgodo. Den inhemska kreditbegränsningen kom under perioden oktober 1976 till mars 1977 till stånd genom utlåningsreglering för affärsbankernas oprioriterade utlåning¹. Därefter ersattes regleringen av en rekommendation om utlåningsbegränsning. Sedan denna rekommendation utlöpt styrdes bankernas kreditkapacitet under fjärde kvartalet 1977 genom en anpassning av likviditetskraven. Som framgår av diagram 9: 1 innebar det att bankerna gavs möjlighet att öka sin kreditgivning snabbare än tidigare under året.

Mot bakgrund av det beräknade statliga budgetunderskottet för 1978 höjdes likviditetskraven för affärsbankerna fr. o. m. februari 1978. Höjningen uppgick till 6 procentenheter för de tre största bankerna och 5 procentenheter för övriga affärsbanker, Sparbankernas bank och Föreningsbankernas bank undantagna. Avsikten med höjningen var att förhindra en alltför kraftig ökning av bankernas oprioriterade utlåning och i stället förmå dem att i ökad utsträckning delta i finansieringen av statens budgetunderskott.

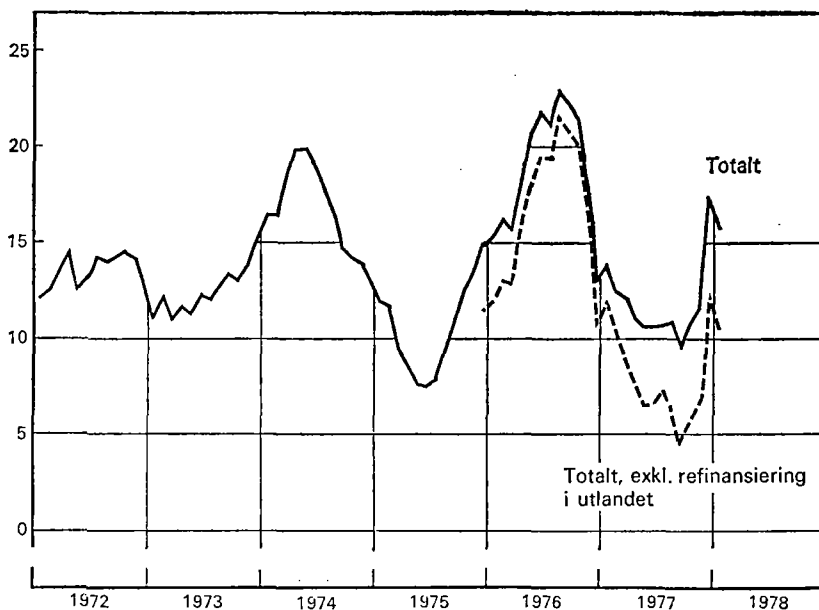
I april 1975 hade riksbanken inlett en politik syftande till att bredda kapitalmarknaden genom att höja den långa räntan i förhållande till diskontot. Denna utveckling bröts i oktober 1976 genom åtgärder som då fick vidtagas mot bakgrund av den internationella valutaöron. Diskontot höjdes med 2 procentenheter, medan obligationsräntorna steg med 0,5 procentenheter. Under det senaste halvåret fram till februari 1978 hade räntorna utomlands sjunkit, varför utrymme förelåg för en sänkning av diskontot från 8 % till 7,5 % i februari 1978. Samtidigt höjdes den långa räntan med 0,5 procentenheter. Detta innebär, att den tidigare ränteskillnaden mellan den korta och långa räntan återställts till större delen. Placeringar på kapitalmarknaden förväntas bli mer attraktiva genom dessa åtgärder.

Under 1977 förekom vissa svårigheter att få fram byggnadskreditiv till bostadsbyggandet. Vid överläggningar med delegationen för bostads-

¹ Det s. k. utlåningstaket omfattade ej bostadsbyggnadskrediter och krediter refinansierade i utlandet.

Diagram 9: 1 Affärsbankernas utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande 1972—1978

Procentuella 12-månadersförändringar

Källa: Riksbanken.

finansiering om åtagandet för 1978 har överenskommelser träffats, som syftar till att bostadsfinansieringen skall löpa smidigt under 1978.

Som framgår av diagram 9: 1 sjönk ökningstakten i det utestående be-
loppet för övrigutlåning successivt efter de kreditpolitiska åtgärderna i
oktober 1976. Till följd av statens omfattande budgetunderskott och
ökningen av valutareserven under senare delen av 1977 förbättrades
likviditeten kraftigt i bankerna och övrigutlåningen expanderade i
slutet av året. Detta medförde för 1977 som helhet att övrigutlåningen
ökade snabbare än 1976. Det befintliga låneutrymmet kom enligt
riksbankens intentioner, främst företagssektorn tillgodo (tabell 9: 1).

Tabell 9: 1 Affärsbankernas övriga utlåning 1976 och 1977

Milj. kr. Fördelning på låntagarsektorer

	Förändring		Stockuppgifter 31 dec. 1977
	1976	1977	
Kommuner	203	23	6 014
Icke-finansiella företag	4 425	9 527	46 324
Hushåll	3 866	3 810	29 570
Övriga sektorer	1 054	319	3 639
Ej sektorfördelad utlåning	-881	-748	1 492
Summa övrig utlåning	8 667	12 931	87 039

Källor: Riksbanken och statistiska centralbyrån.

I överensstämmelse med de utlåningsbegränsade åtgärdernas syfte öka de bankernas i utlandet refinansierade krediter i snabb takt 1977 (diagram 9: 1). Dessa krediter gick helt till företagssektorn (tabell 9: 2).

Den totala svenska långfristiga bruttoupplåningen utomlands under 1977 blev drygt dubbelt så stor som 1976 eller ca 22 miljarder kr. Härav svarade staten och riksbanken för inemot 10 miljarder kr. (tabell 9: 2).

Tabell 9: 2 Långfristig bruttoupplåning utomlands 1976 och 1977
Milj. kr.

	1976	1977
Riksbanken	—	913
Staten	—	8 762
Valutabanker	2 011	4 182
därav för kommuner	353	—
företag	1 183	3 762
staten	—	420
egen räkning	475	—
Kommuner inkl. kommuninstitut	705	755
Kreditinstitut	443	323
Företag	6 956	7 309
Summa svensk långfristig bruttoupplåning	10 115	22 244

Källa: Riksbanken.

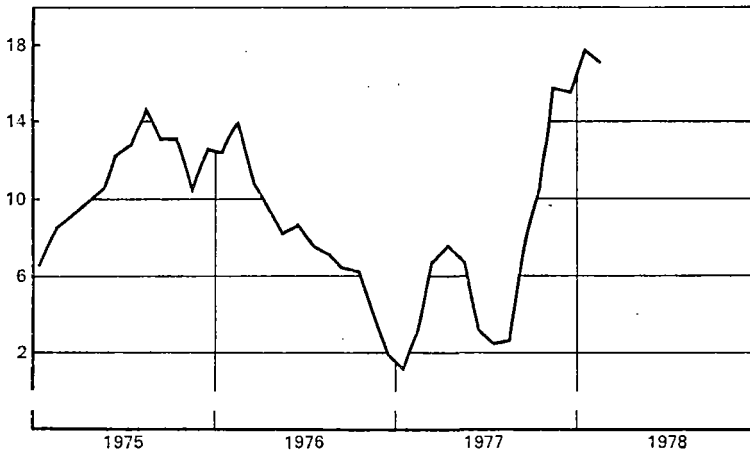
9.1 Likviditetsutvecklingen

Penningmängden

Penningmängden ökade under stora delar av 1975 i ett snabbt tempo (diagram 9: 2). Denna tendens bröts under 1976 och penningmängden

Diagram 9: 2 Penningmängden 1975—1978

Löpande 3-månadersförändringar uppräknade till årstakt. Procent. Säsongsrensade uppgifter

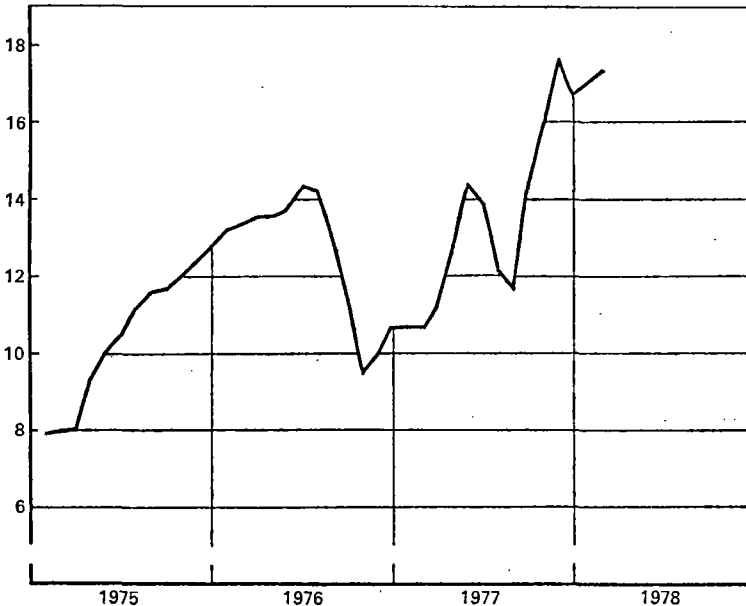

Källa: Riksbanken.

visade i slutet av året en tillväxt på endast ca 2 % i årstakt. Under loppet av 1977 kom penningmängdens ökningstakt att utvecklas i nära anslutning till valutarörelserna och statsbudgeten. I början av året accelererade den sålunda vid ett växande underskott i statsbudgeten. En omfattande valutautströmning bröt i juni likvidiseringen av penningmarknaden och kom att leda till ett mycket stramt likviditetssläge. Efter devalveringen i augusti ägde ett återinflöde av valutor rum (diagram 9: 3) som tillsam-

Diagram 9: 3 Valutareserven 1975—1978

Milj. kr. Stockuppgifter vid slutet av varje månad

Källa: Riksbanken.

mans med ett omfattande statligt budgetunderskott ånyo resulterade i en tilltagande stegringstakt för penningmängden. Mot slutet av året tenderade dessutom bankernas utlåning att dra upp tillväxten av penningmängden räknat i årstakt. I slutet av 1977 var penningmängdens tillväxt uppe i 15,5 % i årstakt. Den beloppsmässiga ökningen av penningmängden uppgick till närmare 17 miljarder kr. 1977 jämfört med närmare 9 miljarder kr. 1976 (tabell 9: 3).

Likviditetsutvecklingen inom vissa sektorer

Tendensen i samhällsekonomins totala likviditetsutveckling 1977 speglades i stort sett även i de större sektorerna. I samband med det starka valutautflödet sommaren 1977 sjönk företagens likviditet. Efter devalveringen i augusti skedde ett återflöde av valutor och företagens likvida medel ökade avsevärt. Utvecklingsmönstret återspeglas i likviditets-

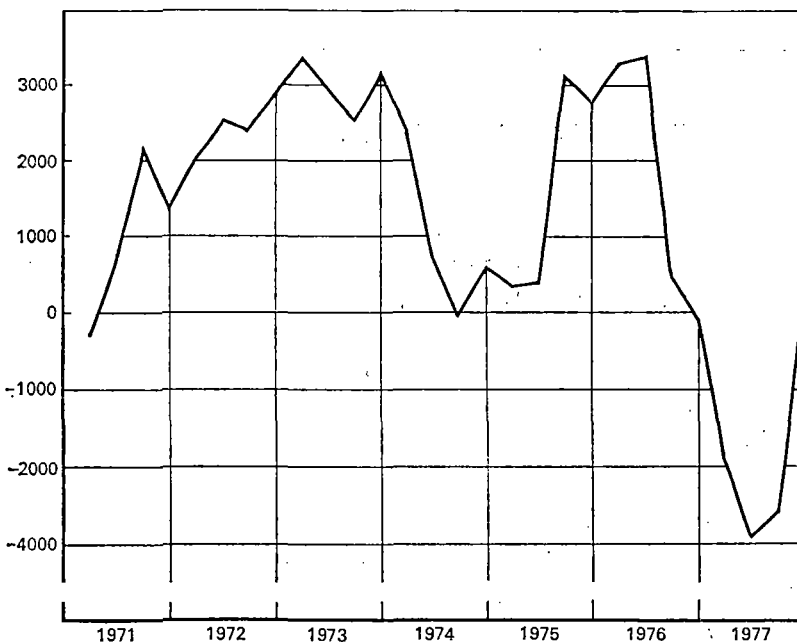
Tabell 9: 3 Penningmängden 1975—1977
Milj. kr.

	1975	1976	1977
<i>Penningmängden hos allmänheten, ökning</i>			
Allmänhetens banktillgodohavanden	16 448	6 887	14 689
Sedlar och mynt	2 807	2 035	2 254
Summa	19 255	8 922	16 943
<i>Tillskott genom</i>			
Valutareserven, exkl. statens och riksbankens nettouplåning i ut- landet, transaktionsvärden	5 202	-2 626	-4 141
Statens utgiftsoverskott	11 461	6 952	17 570
Statens upplåning utanför bankerna (ökn. = -)	-5 783	-8 313	-9 261
Medel på investeringskonton i riks- banken (ökn. = -)	-2 186	1 147	456
Övriga riksbankstransaktioner	-923	-1 160	-1 348
Bankernas utlåning till allmänheten exkl. refinansiering i utlandet	11 485	13 729	14 729
Bankernas nettoförvärv av bostads- obligationer	4 137	3 943	4 397
Bankernas fordringar på övriga kreditinstitut	189	-2 582	-1 388
Bankerna, diverse	-4 327	-2 168	-4 071
Summa	19 255	8 922	16 943

Källa: Riksbanken.

Diagram 9: 4 Industrins likviditetsutveckling 1971—1977

Milj. kr. 12-månadersflöde

Ann. Med likvida medel menas kassa-, bank-, postgirotillgodohavanden, kortfristiga penningplaceringar samt icke-utnyttjad checkräkningskredit. Uppgifterna avser industriföretag med fler än 200 anställda.

Källor: Konjunkturinstitutet och statistiska centralbyrån.

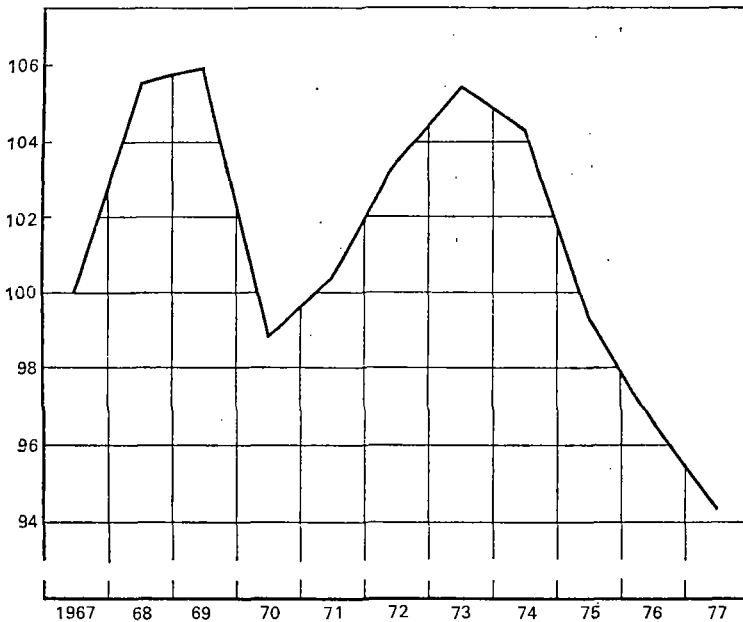
förändringarna inom industrin (diagram 9:4). Även hushållens banktillgodohavanden, som dock huvudsakligen bestäms av andra faktorer än de nyssnämnda, försvagades under första hälften av 1977 för att under den senare delen expandera i snabb takt. Kommunernas banktillgodohavanden uppvisade ett omslag från en minskning 1976 till en ökning 1977.

Real likviditet

I diagram 9:5 har den totala penningmängden satts i relation till bruttonationalprodukten i löpande priser, varvid samhällets samlade reala likviditet har erhållits. Härur kan utläsas att denna successivt har sjunkit mycket snabbt från ett toppläge 1973. Nedgången blev speciellt påtaglig från 1975 trots en fortsatt relativt snabb tillväxt i den nominella penningmängden sett över perioden i dess helhet och trots en mycket svag volymmässig produktionsutveckling under dessa år. Prisstegringstakten har sålunda överstigit ökningstakten i penningmängden.

Diagram 9:5 Real likviditet 1967—1977

Index: 1967 = 100

Anm. Den reala likviditeten är definierad som kvoten mellan ett index för penningmängden och ett index för bruttonationalprodukten till löpande priser.

Källor: Konjunkturinstitutet, riksbanken och statistiska centralbyrån.

Bankernas likvida tillgångar

Affärsbankernas likviditet försvagades märkbart under 1976 (tabell 9: 4). Statens stora inhemska upplåning utanför banksystemet bidrog under första halvåret 1977 till ett fortsatt ansträngt likviditetsläge för affärsbankerna med åtföljande stor upplåning i riksbanken och i riksgäldskontoret. Valutautflödet under sommaren accentuerade stramheten. Det omfattande utgiftsöverskottet i statens budget under senare delen av året medförde en stark ökning av bankernas likvida tillgångar. Bankerna minskade då kraftigt sin skuld till riksbanken och avvecklade den tidigare kortfristiga upplåningen i riksgäldskontoret. I anslutning till statens stigande budgetunderskott byggde bankerna under sista kvartalet upp kortfristiga fordringar på riksgäldskontoret. Likviditetsinflödet till bankerna syns också, med viss fördröjning, i att skillnaden mellan faktisk och krävd kvot räknat på 12-månadersperioder successivt ökade (tabell 9: 5).

Tabell 9: 4 Bankernas likvida tillgångar 1975—1977
Milj. kr., nettobelopp

	1975	1976	1977
<i>Påverkande faktorer</i>			
Valutareserven, exkl. statens och riksbankens nettoupplåning i utlandet, transaktionsvärden	5 202	-2 626	-4 141
Statens utgiftsöverskott	11 461	6 952	17 570
Statens upplåning utanför bankerna (ökn. = -)	-5 783	-8 313	-9 261
Allmänhetens innehav av sedlar och mynt (ökn. = -)	-2 807	-2 035	-2 254
Medel på investeringskonton i riksbanken (ökn. = -)	-2 186	1 147	456
Kassakvotsmedel i riksbanken (ökn. = -)	2 496	-513	-164
Övriga riksbankstransaktioner	-923	-1 160	-1 348
Summa (1)+(2)	7 460	-6 548	858
<i>Affärsbankernas likvida tillgångar</i>			
Korta nettofordringar på riksbanken	2 194	-2 587	-1 040
Korta nettofordringar på riksgäldskontoret	3 073	-3 455	3 471
Statsobligationer	2 039	-920	-1 325
Korta nettofordringar på spar- och föreningsbanker	-338	634	-909
Summa (1)	6 968	-6 328	197
<i>Spar- och föreningsbankernas likvida tillgångar</i>			
Korta nettofordringar på riksgäldskontoret	-114	-96	12
Statsobligationer	268	510	-260
Korta nettofordringar på affärsbanker	338	-634	909
Summa (2)	492	-220	661

Källa: Riksbanken.

Tabell 9: 5 Affärsbankernas likviditetskvoter 1975—1978

Genomsnittligt överskott för affärsbanksystemet under successiva 12-månadersperioder. Procent

	1975	1976	1977	1978
Januari		6,4	1,6	3,9
Februari		6,2	1,3	3,7
Mars	6,0	6,2	1,3	
April	6,1	5,9	1,4	
Maj	5,6	5,5	1,5	
Juni	5,5	5,0	1,4	
Juli	6,1	4,5	1,4	
Augusti	6,4	3,6	1,6	
September	6,4	3,0	2,1	
Oktober	6,4	2,3	2,7	
November	6,3	2,1	3,2	
December	6,4	1,8	3,5	

Ann. Systemet med utjämningsregler infördes i mars 1975. Första fullständiga 12-månadersperioden avser således värdet för februari 1976. Tidigare uppgifter har beräknats successivt från mars 1975.

Källa: Riksbanken.

9.2 Kreditinstitutens utlåning

Utlåningen på den organiserade kreditmarknaden växte totalt med närmare 13 miljarder kr. 1977 till 69,5 miljarder kr. (tabell 9: 6). Den registrerade svenska upplåningen i utlandet ökade med drygt 9 miljarder kr. och svarade således för huvuddelen av kredittillväxten 1977.

Affärsbankernas kreditgivning i svenska kronor växte med 8,4 miljarder kr. till 15 miljarder kr. 1977. Det var framför allt kreditgivningen till staten, som förändrades genom ett omslag i positiv riktning på 6,4 miljarder kr.

Affärsbankernas kreditgivning till bostadssektorn var av ungefär samma storleksordning 1977 som 1976. Utbetalningarna av bostadsbyggnadskrediter ökade i en snabbare takt än avlyften 1977, varför tillväxten i stocken utestående byggnadskrediter blev större 1977 än 1976. Nettoköpet av bostadsobligationer var av ungefär samma omfattning båda åren.

Affärsbankernas utlåning i svenska kronor till andra ändamål än bostäder var under perioden oktober 1976—september 1977 underkastade utlåningsbegränsningar (diagram 9: 1). Under fjärde kvartalet 1977 ägde en kreditexpansion rum, som ledde till en snabbare ökning i det utestående beloppet 1977 än 1976. Som framgår av tabell 9: 1 kom den ökade utlåningen i första hand företagssektorn tillgodo.

Sparbankernas och föreningsbankernas kreditgivning sjönk 1 miljard kr. 1977 till 6,4 miljarder kr. Minskningen föll med ungefär lika belopp på staten och hushållen.

De enskilda försäkringsinrättningarnas totala nettoplaceringar på kre-

Tabell 9: 6 Kreditmarknaden 1976 och 1977

Milj. kr., nettobelopp

Långgivare	Låntagare					
	Staten	Kommuner	Bostäder	Företag	Hushåll	Summa
1976						
A I Sverige						
Riksbanken	2 371	3	-6	19	89	2 476
Affärsbanker	-4 145	-472	3 794	4 202	3 250	6 629
Spar- och föreningsbanker	414	15	2 020	1 727	3 250	7 426
Enskilda försäkringsinrättningar	1 346	56	2 359	2 568	—	6 329
Offentliga försäkringsinrättningar	3 006	1 364	3 576	4 170	—	12 116
Allmänheten	3 960	439	461	2 028	—	6 888
Staten	—	—	2 518	2 330	650	5 498
Summa	6 952	1 405	14 722	17 044	7 239	47 362
B I utlandet						
Genom valutabanker	—	100	—	1 489	—	1 589
Genom mellanhandsinstitut	—	137	—	413	—	550
Övrigt	—	807	—	6 328	—	7 135
Summa	—	1 044	—	8 230	—	9 274
C Totalt A+B	6 952	2 449	14 722	25 274	7 239	56 636
1977						
A I Sverige						
Riksbanken	-2 347	3	—	-16	34	-2 326
Affärsbanker	2 259	-143	3 945	6 232	2 750	15 043
Spar- och föreningsbanker	-248	177	2 112	1 590	2 750	6 381
Enskilda försäkringsinrättningar	1 531	68	2 958	3 510	—	8 067
Offentliga försäkringsinrättningar	3 922	696	3 640	4 937	—	13 195
Allmänheten	3 549	-89	174	452	—	4 086
Staten	—	—	2 800	2 600	700	6 100
Summa	8 666	712	15 629	19 305	6 234	50 546
B I utlandet						
Genom valutabanker	—	—	—	4 407	—	4 407
Genom mellanhandsinstitut	—	180	—	272	—	452
Övrigt	8 904	542	—	4 661	—	14 107
Summa	8 904	722	—	9 340	—	18 966
C Totalt A+B	17 570	1 434	15 629	28 645	6 234	69 512

Ann. Tabell 9: 6 visar olika sektorerers upplåning på den organiserade kreditmarknaden i Sverige samt deras registrerade upplåning i utlandet. Den organiserade marknaden i Sverige är avgränsad till att omfatta riksbanken, affärsbanker, sparbanker, föreningsbanker, enskilda och offentliga försäkringsinrättningar samt allmänhetens förvärv av aktier, förlagsbevis och obligationer samt dessutom mellanhandsinstitutens upplåning utanför bankerna och försäkringsinrättningarna. Även statens utlåning ingår. Upplåningen i utlandet innefattar valutabankernas refinansiering i utlandet och statens, kommunernas, företagens och mellanhandsinstitutens långfristiga nettoupplåning. I företagens upplåning ingår även nettot av den kortfristiga upplåningen i utländska banker för finansiering av export och import. Bankernas utlåning till hushållen har beräknats på ett ofullständigt underlag. Deras utlåning till företag utgör restpost.

Källa: Riksbanken.

Tabell 9: 7 Allmänna pensionsfonden 1973—1977
Milj. kr.

	1973	1974	1975	1976	1977
Influtna avgifter	8 989	9 465	10 755	13 799	16 230
Räkenetto	3 981	4 740	5 642	6 754	8 123
Pensionsutbetalningar	2 944	3 881	5 007	6 915	9 692
Tillväxt i fondkapital	10 026	10 324	11 390	13 638	14 661

Källa: Allmänna pensionsfonden.

ditmarknaden växte med 1,7 miljarder kr. 1977 till drygt 8 miljarder kr. Den största delen av ökningen gick till företag.

Under 1977 accentuerades skillnaden i utvecklingstakt vad gäller *allmänna pensionsfondens* pensionsutbetalningar och ränteinkomster (tabell 9: 7). Under tidigare år har fondens ränteinkomster täckt pensionsutbetalningarna. I slutet av 1976 skedde en omsvängning så att även en viss del av avgifterna för 1977 måste användas för att täcka pensionsutbetalningarna. Härigenom kom ökningen i fondkapitalet att understiga de influtna avgifterna 1977. Fondtillväxten hos de tre första fonderna uppgick 1977 till 14,7 miljarder kr., vilket ändå blev ca 1 miljard kr. mer än 1976. Kapitalmarknadsplaceringarna från dessa fonder blev lägre, 13,1 miljarder kr., då återlånen var av stor omfattning 1977. Storleken på dessa lån är bl. a. avhängig läget på kreditmarknaden. I början av året visade bankerna stor restriktivitet vid beviljandet av återlån under inflytande av det då gällande utlåningstaket. Återlånen omfattades nämligen också av utlåningstaket. Efter takets avskaffande steg återlånen kraftigt och låg på en mycket hög nivå året ut.

En viss omfördelning i fondens kreditgivningsmönster skedde under 1977. Dess kreditgivning till kommuner både i form av obligationer och reverslån minskade till förmån för framför allt näringslivet. Fondens förvärv av bostadsobligationer blev av samma omfattning 1977 som 1976, medan förvärven av statsobligationer blev betydligt större än året innan.

9.3 Den sektorvisa upplåningen

Statens budgetunderskott uppgick till 17,6 miljarder kr. 1977 jämfört med 6,9 miljarder kr. 1976 (tabell 9: 8). Statens upplåning utomlands under 1977 bestod dels av banklån på euromarknaden till ett belopp på 4,3 miljarder kr., dels av några obligationslån på den internationella kapitalmarknaden på tillsammans 4,6 miljarder kr. Liksom under de närmast föregående åren var statens inhemska upplåning till övervägande delen långfristig och förlades i stor utsträckning utanför banksystemet. I samband med bankernas likviditetsförbättring under senare delen av 1977 finansierades emellertid även en del av underskottet i dessa.

Tabell 9: 8 Statens budgetutfall samt upplåningsformer 1975—1977

Milj. kr., nettobelopp

	1975	1976	1977
<i>Budgetutfallet</i> (nettoutgift = -)	-11 461	-6 952	-17 570
<i>Statsskuldens förändring inom landet</i> (ökn. = +)	11 461	6 952	8 666
Skattkammarväxlar och korttidslån	1 199	-3 218	558
Korta obligationer	1 105	-344	-2 475
Långa obligationer	6 703	6 341	5 948
Premieobligationer	1 575	2 025	1 700
Sparobligationer	630	1 010	1 129
Övrigt	249	1 138	1 806
<i>Statsskuldens förändring utom landet</i> (ökn. = +)	—	—	8 904
<i>Totala statsskuldens förändring</i>	11 461	6 952	17 570

Källa: Riksbanken och riksgäldskontoret.

Kommunernas utgiftsöverskott var lägre 1977 än 1976 (tabell 9: 9). Förbättringen i deras finansiella sparande uppgick till runt 1 miljard kr. Kommunernas utrymme på den inhemska kreditmarknaden var begränsat 1977. Upplåningen på denna marknad sjönk med 700 milj. kr. 1977. Även kommunernas upplåning i utlandet var något lägre 1977 än 1976. Sammanlagt medgav upplåningen ändå att kommunernas likvida tillgångar kunde byggas upp med nära 1 miljard kr. 1977.

Under 1977 var igångsättningen av *bostäder* ca 4 000 lägenheter läg-

Tabell 9: 9 Kommunernas finansiella sparande 1975—1977

Milj. kr., nettobelopp

	1975	1976	1977
Likvida tillgångar	150	-627	937
Utlåning	269	379	103
Övriga finansiella tillgångar	1 164	1 044	..
Summa finansiella tillgångar	1 583	796	..
Upplåning utomlands	1 024	1 044	722
Upplåning på svensk kreditmarknad	1 214	1 405	712
Övrig inhemsk upplåning	850	-187	890
Övriga skulder	875	1 206	..
Summa skulder	3 963	3 468	..
Finansiellt sparande:			
enligt finansräkenskaperna	-2 380	-2 672	..
enligt realräkenskaperna	-2 856	-3 387	-1 870

Anm. Kommunernas finansiella sparande enligt realräkenskaperna avviker något från beräkningen enligt finansräkenskaperna på grund av att vissa justeringar görs i kommunernas bokslutsredovisning, bl.a. för att uppnå överensstämmelse med statens redovisning.

Källor: Riksbanken och statistiska centralbyrån.

re än 1976 och uppgick till 53 000. Bostadsinvesteringarna minskade med drygt 6 % i volym 1977 men kostnadsstegringen innebar dock, att de växte med 7 % i löpande priser. Under 1977 var också utbetalningarna i bostadsbyggnadskrediter större än 1976 eller 15,7 miljarder kr. mot 15,3 miljarder kr.

Antalet färdigställda lägenheter var ca 1 000 lägre 1977 än 1976. Ävlyften för 1977 var större än 1976. Takten i ävlyften var dock ojämn under loppet av året med en nedgång under de tre första kvartalen samt en kraftig uppgång under sista kvartalet jämfört med motsvarande perioder 1976. Sektorns nettoupplåning på obligationsmarknaden ökade i snabbt tempo 1977 (tabell 9: 10). Försäkringsbolagen svarade för drygt hälften av ökningen. Deras placeringskapacitet växte nämligen betydligt 1977. Totalt ökade bostadssektorns nettoupplåning på kreditmarknaden inkl. staten med 900 milj. kr. 1977.

Företagssektorns investeringar i byggnader och maskiner ökade värdemässigt med 1,3 miljarder kr. 1977. Samtidigt ägde ett lageromslag rum från en lageruppbyggnad på ca 8 miljarder kr. 1976 till en avveckling av lagren på 1,5 miljarder kr. 1977. Företagens finansieringsbehov för fasta investeringar och lager avtog således 1977. Definitiva uppgifter om företagets bruttosparande 1977 är ännu inte tillgängliga. Uppgifter om bruttovinstmarginalerna dvs. kvoten mellan bruttovinster och försäljningsintäkter för industriföretag med minst 500 anställda visar en nedgång från 6,8 % 1976 till 4,9 % 1977. Resultaten för de stora industribolagen tyder på ett försämrat bruttosparande för hela företagssektorn 1977 och bruttosparandet för sektorn förefaller ha minskat mer än dess finansieringsbehov. Försämringen i sektorns finansiella sparande beräknas sålunda ha uppgått till drygt 2 miljarder kr. 1977.

Försämringen av företagssektorns finansiella sparande 1977 har täckts genom en ökad upplåning på kreditmarknaden, både den svenska och utländska. Företagens upplåning i Sverige var 2,3 miljarder kr.

Tabell 9: 10 Bostadssektorns upplåning på kreditmarknaden 1976—1977
Milj. kr., nettobelopp

	1976	1977
Obligationer	8 443	10 316
Direkta lån från bankerna	2 302	2 105
däruv: affärsbankerna	1 454	1 451
spar- och föreningsbankerna	848	654
Lån från enskilda och offentliga försäkringsinrättningar	940	501
Staten	2 518	2 800
Övrigt	519	-93
Summa	14 722	15 629

Källa: Riksbanken.

Tabell 9: 11 Företagens upplåning på kreditmarknaden 1976 och 1977
Milj. kr., nettobelopp

	1976	1977
<i>I Sverige</i>		
Obligationer och förlagslån	4 248	4 196
Aktier	2 312	1 479
Direkta banklån	5 091	6 570
därav: affärsbanker	3 801	5 481
Upplåning hos övriga institut	3 063	4 460
Staten	2 330	2 600
Summa	17 044	19 305
<i>I utlandet</i>		
Genom valutabanker	1 489	4 407
Genom mellanhandsinstitut	413	272
Övrigt	6 328	4 661
Summa	8 230	9 340
Totalt	25 274	28 645

Källa: Riksbanken.

större 1977 än 1976 (tabell 9: 11). Det var särskilt affärsbankernas kreditgivning som expanderade. Även försäkringsbolagens ökade placeringskapacitet kom företagen tillgodo detta år. Sektorns upplåning utomlands var ca 1 miljard kr. större 1977 än 1976 (tabell 9: 11). Den stora upplåningen medförde för året som helhet en uppbyggnad av sektorns banktillgodohavanden. Utvecklingen under loppet av året fram till hösten präglades emellertid av en betydande likviditetsneddragning i samband med förskjutningar i betalningsmönstret gentemot utlandet. Likviditetsutvecklingen var dock differentierad mellan de olika branscherna. Under årets senare del skedde en stark uppbyggnad av likviditeten.

9.4 Utblick 1978

Utifrån de inkomst- och utgiftsprognoser för de olika sektorerna, som presenteras i de övriga kapitlen, framläggs i det följande vissa skattningar för dessa sektorerers finansiella variabler för 1978.

Statens budgetunderskott beräknas uppgå till ca 40 miljarder kr. 1978. Mot bakgrund av ett fortsatt stort underskott i bytesbalansen kommer staten även 1978 att företa utlånssupplåning i stor omfattning. Statens anspråk på den svenska kapitalmarknaden kommer också att växa 1978. Dessutom kommer bankerna i ökad utsträckning att bli engagerade i finansieringen av budgetunderskottet.

Kommunernas finansiella sparande förväntas förbättras kraftigt 1978 till följd av bl. a. stark tillväxt i deras skatteintäkter. Detta skulle kunna innebära fortsatt växande likviditetsresurser för kommunerna, även om deras upplåningsmöjligheter på den svenska kreditmarknaden blir be-

gränsade 1978. Stora olikheter förekommer dock mellan kommunerna.

Igångsättningen av *bostäder*, som återhämtades i slutet av 1977, beräknas 1978 öka med ca 11 % eller 6 000 lägenheter till 59 000. Samtidigt uppskattas färdigställandet bli av samma omfattning 1978 som 1977. Bostadsinvesteringarnas volymmässiga ökning förefaller därmed bli kraftigt 1978 eller närmare 15 %. Investeringsutgifterna beräknas öka med 24 % i löpande priser, trots en viss dämpning i kostnadsstegringstakten. Behovet av bostadsbyggnadskrediter kommer således att växa kraftigt 1978. I överenskommelsen mellan delegationen för bostadsfinansiering och affärsbankerna, sparbankerna och föreningsbankerna har dessa förklarat sig villiga att, med en viss fördelning mellan bankerna, svara för de byggnadskrediter, som kommer att krävas enligt bostadsbyggnadsplanen för 1978.

Överenskommelsen om bostadsfinansieringen 1978 avser även bankernas bidrag till den långa bostadsfinansieringen. Bankerna förklarade sig villiga att öka sitt nettoinnehav av bostadsobligationer med 6 miljarder kr., med följande fördelning:

Fördelning av nettoökning av bostadsobligationer 1978, milj. kr.

affärsbanker	3 560
sparbankerna	2 090
föreningsbankerna	350
Summa	6 000

Företagssektorns fasta investeringar beräknas öka med 1,2 miljarder kr. i värde 1978 till 35,8 miljarder kr. Lageravvecklingen kommer att fortsätta 1978 och uppskattas till 6,8 miljarder kr. jämfört med 1,5 miljarder kr. 1977. Detta pekar på ett fortsatt avtagande finansieringsbehov för fasta investeringar och lager. Jämfört med 1977 kan under 1978 dessutom en viss förbättring av sektorns bruttosparande förväntas. En sådan utveckling tillsammans med en svag investeringsutveckling och en omfattande lageravveckling innebär att företagens finansiella sparande kommer att förbättras relativt kraftigt 1978.

Sammanfattningsvis pekar nu föreliggande beräkningar av de olika realsektorernas inkomster och utgifter på en klar förskjutning i mönstret för det finansiella sparandet 1977—1978. Statens finansiella underskott beräknas stiga kraftigt samtidigt som bostadssektorns finansieringsbehov tilltar väsentligt. Mot detta står en väntad ökning av hushållssparandet och en förstärkning av kommunernas finansiella sparande samt — framför allt — en betydande sänkning av företagens sparandeunderskott. Tillsammans taget skulle sparandebristen i den svenska ekonomin och därmed även bytesbalansunderskottet minska något. Utvecklingen på den svenska kreditmarknaden under 1978 kommer således att

präglas främst av det starkt ökande penningtillflödet från statens budgetunderskott och formerna för dess finansiering. Kredittillförseln till bostadssektorn kommer att ökas. Företagens kreditefterfrågan är svårbedömd. Trots den antagna sparandeförbättringen är det möjligt att deras kreditefterfrågan fortsätter att vara hög med hänsyn till behovet att återställa den reala likviditeten från de senaste årens försämring.

UTBLICK MOT 1979 OCH 1980

10 Utblick mot 1979 och 1980

10.1 Inledning

Ekonomisk-politiska åtgärder får i regel effekter på utvecklingen under flera år. Vid utformningen av den ekonomiska politiken är det självfallet av vikt att så långt som möjligt kunna beräkna dessa effekter. När regeringen i april 1977 föreslog ett antal åtgärder, låg till grund för dessa en uppfattning om ekonomins utveckling de kommande åren. I den reviderade nationalbudgeten 1977 redovisades sedan i räkneexemplets form en tänkbar utveckling för 1978 och 1979. Det påpekades samtidigt att kalkyler av detta slag självfallet är osäkra, men det ansågs ändå väsentligt att redovisa dem.

Riksdagen uttryckte vid behandlingen av kompletteringspropositionen sin tillfredsställelse med att en utblick mot de närmaste åren presenterades. Man uttryckte också önskemål om att det även i kommande reviderade nationalbudgeter skulle redovisas kalkyler som sträckte sig 2 à 3 år framåt.

Mot denna bakgrund redovisas i föreliggande kapitel en tänkbar utveckling av Sveriges ekonomi under 1979 och 1980. Kalkylerna är med nödvändighet osäkra. Sedan den reviderade nationalbudgeten 1977 har emellertid beräkningsmetoderna förbättrats. De beskrivs i avsnitt 10.2. Förutsättningar och resultat redovisas i avsnitt 10.3—10.11. Kalkylerna sammanfattas i kapitel 1.

Utgångspunkten för beräkningarna är den bild av 1978 som tecknas i kapitel 1 i den reviderade nationalbudgeten. Hänsyn har tagits till effekterna av att den allmänna arbetsgivaravgiften — vilken sänktes från 4 % till 2 % den 1 januari 1978 — tas bort helt den 1 juli 1978 enligt förslag i den reviderade finansplanen.

10.2 Metod

Kalkylerna har byggts upp kring två modeller. Den ena beskriver den reala utvecklingen dvs. den volymmässiga förändringen i ekonomins olika delar. Den andra beskriver prisernas och lönernas utveckling.

I *den reala modellen* är näringslivet uppdelat i fyra branscher, nämligen jord- och skogsbruket, industrin (inkl. gruvor och el-, gas-, vatten- och värmeverk), byggnadsverksamheten och den privata tjänstesektorn. Därtill kommer offentlig sektor uppdelad på staten och kommunerna. Samtliga delar av den slutliga användningen — privat konsumtion, offentlig konsumtion, bruttoinvesteringar, lagerförändring och export — anges exogent, dvs. som utifrån givna förutsättningar. Leveranserna mellan de olika sektorerna bestäms endogent med hjälp

av en "input-output-matris". I modellen beräknas också vilken produktion i olika branscher och vilken import dessa förutsättningar resulterar i. Via antaganden om produktivitetens utvecklingen beräknas också sysselsättningens utveckling. Resultaten av modellberäkningarna redovisas i form av försörjningsbalanser, bytesbalanser, etc.

Prismodellen anger bl. a. de bokföringsmässiga sambanden mellan internationella priser, inhemska priser, löner och vinster. Modellen ger prisutvecklingen för såväl privat som offentlig sektor. Den privata sektorn är uppdelad i en konkurrensutsatt sektor, vilken schablonmässigt antagits sammanfalla med industrin, och en sektor som är skyddad från utländsk konkurrens vilken i modellen utgörs av övriga näringslivet. Via priser på import och insatsleveranser tas hänsyn till kostnadsutvecklingen på förbrukningen av varor och tjänster. Förutsättningarna rörande produktivitetens utvecklingen i olika branscher är desamma i prismodellen som i den reala modellen. Genom att ange tre av de fyra faktorer som nämndes ovan — internationella priser, inhemska priser, löner och vinster — kan den fjärde beräknas i prismodellen. Vilka överväganden som har gjorts i dessa avseenden redovisas i avsnitt 10.4.

Såsom framhållits ovan är de båda modellerna inbördes beroende. Därför har flera beräkningsomgångar fått göras innan den bild som redovisas i detta kapitel har kommit fram. Viktiga delar av beräkningarna har också gjorts vid sidan av modellerna. Det gäller exempelvis bestämningen av offentlig konsumtion, bruttoinvestering, lagerförändring och export. Dessa faktorer införs som tidigare nämnts som givna förutsättningar i den reala modellen. De metoder som har använts vid sådana beräkningar beskrivs nedan.

10.3 Den internationella konjunkturutvecklingen

Utsikterna för den internationella konjunkturen under de kommande åren måste bedömas mot bakgrunden av den dramatiska utvecklingen sedan 1973. Den konjunkturedgång som ägde rum 1974—1975 var den djupaste sedan 1930-talet. En långsam återhämtning har ägt rum under loppet av snart tre år. Kapacitetsutnyttjandet inom näringslivet är emellertid fortfarande mycket lågt i de flesta industriländerna.

Samtidigt har industrivärlden och utvecklingsländerna ett mycket stort samlat underskott i bytesbalansen mot OPEC-länderna. Vissa av industriländerna, främst Förbundsrepubliken Tyskland och Japan, har betydande överskott i sina bytesbalanser medan andra länder har mycket stora underskott. För flera av de senare länderna utgör denna obalans en allvarlig begränsning för möjligheterna att föra en aktiv konjunkturpolitik.

Ett annat problem utgör den ökning av den internationella inflationen som inleddes under högkonjunkturen 1972—1973 och som förstärktes i och med oljeprishöjningen 1973. Trots den mycket svaga konjunkturutvecklingen därefter har inflationen i många länder kunnat nedbringas i endast begränsad omfattning. Den starka inriktningen i flertalet länder på prisstabilisering har emellertid för OECD-området som helhet medfört en dämpning i prisstegringarna. Klarast har dämpningen kommit till uttryck för varor i internationell handel för vilka priserna i år väntas stiga med högst 5 %.

Inom de stora västeuropeiska länderna torde förutsättningarna vara mindre goda för en mer väsentlig ökning av tillväxttakten de närmaste åren. I *Föbundsrepubliken Tyskland* antas tillväxten i år bli 3 à 4 %. Sysselsättningsläget riskerar därmed att försämrats. En viss ökning av tillväxttakten skulle kunna ske de närmaste åren, men utan omfattande stimulansåtgärder torde den emellertid inte bli mer än 3,5 à 4 % 1979 och 1980. De grundläggande förutsättningar som tidigare skapade en jämn och snabb tillväxt i *Frankrike* anses fortfarande föreligga. Även i Frankrike skulle man därför kunna räkna med en viss ökning av tillväxttakten. Den fortsatt relativt dämpade utvecklingen i omvärlden som kan förutses 1979 och 1980 utgör emellertid en begränsning för Frankrikes del. I *Storbritannien* är förutsättningarna goda för en period av i förhållande till tidigare år hög ekonomisk tillväxt. De senaste årens restriktiva politik har återfört landet till ett läge av monetär och extern balans. Den ökande oljeproduktionen i Nordsjön ger en viss stimulans till ekonomin.

De mindre ekonomierna i Västeuropa brottas allmänt med stora problem med de externa balanserna. Den ekonomiska tillväxten i dessa länder väntas därför bli mindre än i de stora länderna. *De nordiska länderna* har under senare år fört en expansiv politik och därmed dragit på sig en betydande utländsk skuldsättning. Samtidigt har den ogynnsamma kostnadsutvecklingen i flera fall framtingat devalveringar. Man kan utgå ifrån att den inhemska efterfrågan i de nordiska länderna inte tillåts öka särskilt starkt åtminstone under 1979. För Västeuropa som helhet förutses en viss förstärkning av produktionstillväxten 1979 och 1980 jämfört med tidigare år, se tabell 10: 1.

Tabell 10: 1 Bruttonationalprodukt i OECD-området 1977—1980

Årlig procentuell volymförändring

	1977	1978	1979	1980
Förenata staterna	5	4—5	3,5	4
Japan	5	5—5,5	6	6
Västeuropa	2	2,5—3	3,5	4
OECD, totalt	3,5	3,5—4	3,5—4	4—4,5

Förenata staterna har ensamt bland de stora västekonomierna upplevt en tillfredsställande expansion under de senaste två åren. Den senaste tidens tecken på en uppgång i inflationen, den negativa utvecklingen av den externa balansen och oron för dollarns värde kan emellertid lägga hinder i vägen för en fortsatt expansiv ekonomisk politik och leda till en förskjutning av politiken mot kreditpolitisk åtstramning. Detta väntas leda till en dämpning av tillväxten under loppet av 1978, och 1979 och 1980 förutses bli sämre år än de tre närmast föregående. Japan hade 1977 den högsta tillväxten i OECD-området, drygt 5 %. Den kraftiga tillväxten har emellertid inte som i många andra länder vid snabb tillväxt resulterat i stora underskott i bytesbalansen. Det beror på den japanska ekonomins grundläggande strukturella inriktning på exporten. Även 1979 och 1980 kan man vänta en exportledd tillväxt i ungefär samma takt i Japan.

Denna kortfattade genomgång tyder på att tillväxttakten i OECD-området sannolikt kommer att öka endast långsamt de närmaste åren. En tillväxttakt på över 4,5 % anses nödvändig för att reducera arbetslösheten i Västeuropa. Detta hänger delvis samman med den f. n. snabba ökningen av arbetskraftsutbudet som har sin grund i både demografiska förhållanden och en ökad förvärvsintensitet bland kvinnorna. Den tillväxttakt som har angivits i tabell 10: 1 torde därför inte möjliggöra någon reduktion av arbetslösheten i Västeuropa förrän tidigast 1980. Kapacitetsutnyttjandet torde därmed fortsätta att vara lågt de närmaste åren.

Det innebär att man trots en produktionstillväxt på 3,5—4,5 % per år troligen får räkna med en relativt svag utveckling av världshandeln. De tidigare normala relationerna mellan produktionstillväxt och handelstillväxt gäller inte vid nuvarande låga kapacitetsutnyttjande. Sålunda var 1977 den procentuella ökningen av världshandeln bara något större än den procentuella ökningen av bruttonationalprodukten. Även 1978—1980 får man räkna med en världshandelstillväxt som ligger obetydligt över BNP-tillväxten. En bidragande orsak härtill är de protektionistiska tendenser som på flera håll har börjat göra sig gällande. De förutsättningar rörande världshandelns tillväxt som har gjorts vid beräkningarna av den svenska exporten 1979 och 1980 redovisas i tabell 10: 2.

Tabell 10: 2 Bruttonationalprodukt, världshandel och internationella priser 1977—1980

Årlig procentuell förändring

	1977	1978	1979	1980
BNP i OECD-området	3,5	3,5—4	3,5—4	4—4,5
Världshandel, volym	4,5	4,5—5	5	6
Internationella priser ¹	8	5	5	5

¹ I nationella valutor.

Den dämpning av den allmänna internationella prisstegringstakten som ägt rum under 1977 väntas fortgå under 1978. Det låga kapacitetsutnyttjandet gör att man även för 1979 och 1980 kan räkna med en måttlig internationell prisstegring. De tendenser till prisstegringar som gör sig gällande från efterfrågesidan väntas motverkas av att produktiviteten stiger. Globalt sett väntas ett utbudsöverskott på olja bli bestående fram till början av 1980-talet. Några större risker för drastiska ökning av oljepriset anses därför inte föreligga. Inte heller för huvuddelen av andra råvaror finns det f. n. tecken som tyder på prisstegringar i snabbare takt än den som väntas för industrivaror. Den förutsatta internationella prisstegringen redovisas i tabell 10: 2. Som alltid när det gäller utvecklingen av priser på varor i internationell handel finns det skäl att framhålla den stora osäkerheten.

10.4 Löner och priser

De löneavtal för 1978 och 1979 som har slutits för huvuddelen av den privata arbetsmarknaden och det föreslagna borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften fr. o. m. den 1 juli 1978 har lagt grunden för en måttlig kostnadsökning de närmaste åren i Sverige. Inte heller prisimpulserna från utlandet väntas verka uppdrivande på inflations-takten.

Vid beräkningen av prisutvecklingen i den prismodell som tidigare nämnts har lönerna förutsatts öka med 7 % per år både 1979 och 1980. För 1979 ligger den antagna löneutvecklingen i linje med redan slutna avtal när hänsyn har tagits till bl. a. löneglidning. Det kan vidare nämnas att de prisprognoser som framkommer ur modellen ligger väl under de prisgränser som har angetts i de nämnda löneavtalen. För 1980 har schablonmässigt antagits gälla samma utveckling som för 1979. I modellen antas vidare samma löneökning gälla för både den konkurrensutsatta och den skyddade delen av näringslivet.

De produktivetsreserver som finns f. n. och den relativt snabba produktionsökning som beräkningarna visar på (vilket kommer att framgå nedan) gör det rimligt att räkna med en produktivetsökning 1979 och 1980 som ligger över den långsiktiga trenden. Produktiviteten i industrin beräknas 1978 öka med 6 %. För 1979 och 1980 förutsätts en fortsatt snabb produktivetsökning på 6 % resp. 7 %. En bidragande orsak till den förväntat relativt snabba produktivetsstegringen är att många som idag är sysselsatta utanför den direkta produktionen — i utbildning, i reparations- och underhållsarbeten etc. — kommer att övergå till produktionsverksamhet när efterfrågan stiger. Även den minskning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna — företagsutbildning, arbetsmarknadsutbildning, beredskapsarbeten etc. — som torde kunna ske vid en ökad aktivitetsnivå väntas bidra något till produktivi-

Tabell 10: 3 Priser 1977—1980

Årlig procentuell förändring

	1977	1978	1979	1980
Importpriser ¹	10,5	10,5	5	5
Terms-of-trade	-4	-3	0	0
Exportpriser	6,5	7	5	5
Konsumentpriser	11	11	5,5	5,5

¹ I svenska kronor.

tetsökningen. Svårigheterna att göra säkra prognoser av denna variabel är självklart stora.

Genom en relativt långsam kostnadsutveckling både när det gäller löner och importerade råvaror och halvfabrikat finns det utrymme för en återhämtning av vinsterna 1979 och 1980. Vid prisberäkningarna har förutsatts att vinståterhämtningen inte blir större än att exportprisernas ökningstakt kan hållas i nivå med den internationella prisstegringen, dvs. att "terms-of-trade" skall vara oförändrade. Det medger ändå en ökning av driftöverskottets andel av förädlingsvärdet i industrin till den nivå som rådde 1971 och 1972. I den skyddade sektorn antas också en viss vinståterhämtning komma att ske när efterfrågan stiger.

Huvudresultaten av prisberäkningarna återges i tabell 10: 3. Konsumentprisernas stegringstakt beräknas med utgångspunkt från den låga kostnadsökningen kunna begränsas till 5 à 6 % per år 1979 och 1980. De antaganden som har gjorts rörande lönerna och vinsternas utveckling de närmaste åren är centrala för prisprognosen. I tabellen anges också som jämförelse importprisernas utveckling.

10.5 Export

Exportprognoserna utgår från de förutsättningar som angivits ovan, nämligen att världshandeln uppvisar en måttlig tillväxt på 5 resp. 6 % för 1979 och 1980 samt att de svenska exportpriserna inte stiger snabbare än världsmarknadspriserna (och priset på vår import). Dessutom har hänsyn tagits till effekterna av de relativprisförändringar som har beräknats ske t. o. m. 1978.

För exporten av *bearbetade varor* spelar förskjutningar i relativpriserna en väsentlig roll. Stiger priserna på våra exportvaror snabbare än priserna på andra länders exportvaror får vi räkna med en förlust av marknadsandelar för svensk export. På motsvarande sätt vinner svenska exportvaror marknadsandelar vid en sänkning av våra relativa exportpriser. Den fulla effekten av prisförändringen kan väntas mogna ut med en viss tidseftersläpning. Hur stor exportens elasticitet med avseende på relativprisförändringar är (dvs. med hur många procent exporten minskar när relativpriset stiger med en procent) och hur effekterna av denna

Tabell 10: 4 Export 1977—1980
Årlig procentuell volymförändring

	1977	1978	1979	1980
Bearbetade varor	0,3	8—8,5	7	9
Råvaror	-2,5	5,5	6	7
Export av varor	0,2	5,6	5,8	7,9
Export av tjänster	1,4	0,9	2,0	2,0
Export av varor och tjänster	0,3	5,0	5,5	7,5

priskänslighet fördelar sig över tiden är mycket oviss. Konjunkturinstitutet har tidigare räknat med att elasticiteten är sammanlagt 1,8 fördelat med 0,5, 0,7, 0,4 och 0,2 på första, andra, tredje resp. fjärde året.

Vid beräkningarna av exporten 1979 och 1980 har flera olika elasticitetstal och tidsfördelningar prövats. Efter dessa beräkningar har bedömningen gjorts för det första att de på exporten kvarvarande dämpande effekterna av relativprishöjningarna 1975 och 1976 torde vara mycket små eller kanske inga alls under 1979 och 1980. För det andra torde relativprissänkningarna 1977 och 1978 komma att få en positiv inverkan på Sveriges marknadsandelar under 1979 och 1980.

Den prognos som bedömts som mest sannolik förutsätter att elasticiteten vid relativprishöjningar är högre än vid relativprissänkningar. Exportens priskänslighet med avseende på de relativprissänkningar som har förutsatts för 1977 och 1978 har antagits vara 1,3. Återhämtningen av marknadsandelar skulle då uppgå till ungefär 5 % för 1979 och 1980 tillsammans.

Fartygsexporten beräknas 1978 ligga på en volymnivå som är ca 55 % lägre än 1976 års höga nivå. Exporten av fartyg kan väntas fortsätta att minska även de närmaste åren. Exporten av råvaror har antagits öka i samma takt som världshandeln. För *tjänsteexporten* har en måttlig ökning antagits. Exportprognoserna redovisas i tabell 10: 4.

10.6 Konsumtion

Den *privata konsumtionsvolymen* minskade 1977 med närmare 1 %. Även för 1978 förutses en minskning. För 1979 och 1980 har som redan nämnts lönerna förutsatts öka med 7 % per år och priserna med 5,5 % per år. Reallönerna skulle därmed öka med 1,5 % per år. Mot bakgrund av den allmänna bilden av ekonomin under 1979 och 1980 när det gäller exempelvis bytesbalansutveckling, kapacitetsutnyttjande och inflationsförväntningar, har en real ökning av den privata konsumtionen med 1,5 % om året bedömts vara möjlig. Det innebär att den privata konsumtionen i kalkylen ökar i takt med reallönerna.

Tabell 10: 5 Konsumtion 1977—1980

Årlig procentuell volymförändring

	1977	1978	1979	1980
Privat konsumtion	-0,9	-1,0	1,5	1,5
Statlig konsumtion	0,6	-0,8	0,5	0,5
Kommunal konsumtion	3,8	4,1	3,0	3,0
Offentlig konsumtion	2,7	2,5	2,2	2,2
Total konsumtion	0,3	0,2	1,7	1,7

Den *statliga konsumtionen* har varit i stort sett oförändrad mellan 1976 och 1978. I långtidsbudgeten för den närmaste femårsperioden¹ anges den konsumtionstillväxt som följer av redan gjorda åtaganden till 0,5 % per år. Här har antagits att denna utveckling även gäller för 1979 och 1980.

Den *kommunala konsumtionen* beräknas i kapitel 8 öka med ca 4 % per år 1977 och 1978. De senast tillgängliga planerna i landsting och primärkommuner tyder på en ökningstakt om ca 3,6 % per år de närmaste åren. Emellertid finns det tecken som tyder på att dessa planer kan komma att nedrevideras något. Kommunalskatten har ökat kraftigt under 1970-talet, särskilt de senaste åren. Från 1970 till 1978 har medelutdebiteringen ökat från 21,00 kr. till 28,71 kr. per skattekrona. Motståndet mot ytterligare kommunala skattechöjningar torde ha vuxit. Av betydelse i sammanhanget är att den privata konsumtionen minskar 1977 och 1978. Ytterligare en faktor som verkar återhållande på den kommunala expansionen de närmaste åren är att kommunerna inte längre kommer att få kraftiga inkomstillskott genom eftersläpningseffekten i systemet med utbetalning av kommunalskattemedel, ett förhållande som beskrivs närmare i kapitel 8. Sammantaget har de överväganden som gjorts medfört att den kommunala konsumtionen här har antagits öka något långsammare 1979 och 1980 än tidigare år. Prognoserna rörande konsumtionsutvecklingen sammanfattas i tabell 10: 5.

10.7 Investeringar

Industrins investeringar beräknas som framgår av kapitel 7 minska med 16 % 1977 och 12 % 1978. Flera faktorer talar för att investeringsnivån åter kommer att öka 1979 och 1980.

Efterfrågläget för industrins vidkommande förutses förbättras påtagligt under 1979 och 1980. Efterfrågeökningen kommer främst från exporten vilken i högre utsträckning än andra efterfrågekomponenter riktar sig enbart mot inhemsk produktion. Denna utveckling börjar redan 1978 och torde lägga grunden för mer positiva förväntningar rörande de

¹ Redovisas i bilaga 2 till kompletteringspropositionen.

Tabell 10: 6 Industrins investeringar 1977—1980
Årlig procentuell förändring

	1977	1978	1979	1980
Bruttoinvesteringar	-16	-12	6	9
Produktion	-4	1	5	5
Produktivitet	1	6	6	7

framtida avsättningsmöjligheterna och därmed stimulera investeringarna.

Den tidigare utvecklingen mot ett allt lägre kapacitetsutnyttjande torde brytas redan 1978. De produktivitetökningar som kan väntas 1979 och 1980 ligger över den långsiktiga trenden. Kapacitetsgapet kommer därmed att minska. Investeringsnivån beräknas 1978 ha kommit ner på en så låg nivå att kapitalstocken endast tillväxer mycket långsamt. Enligt schablonmässiga beräkningar skulle tillväxten i industrins realkapitalstock ha minskat från ca 3 % 1976 till ca 1 % 1978. Med ett successivt högre kapacitetsutnyttjande kan industrins investeringar åter öka från den låga nivån 1978.

Vinsterna i industrin förväntas de närmaste åren återhämta sig. En förutsättning för detta är den relativt måttliga kostnadsökning som man kan räkna med både när det gäller lönekostnaden per producerad enhet och när det gäller priserna på importerade insatsvaror. Även återhämtningen av vinsterna torde verka stimulerande på investeringarna i industrin.

Varje prognos av industrins investeringar över en längre period är naturligtvis osäker. De faktorer som redovisas ovan gör det troligt att investeringsnivån stiger. Vid beräkningarna har ändå antagits en ganska måttlig ökning av investeringsaktiviteten i industrin. Ökningen motsvara halva nedgången mellan 1976 och 1978. Investeringsprognosen och några faktorer som kan inverka på investeringarna redovisas i tabell 10: 6.

Investeringarna i *jord- och skogsbruket* förutsätts öka något 1979 och 1980. Bedömningen baseras på preliminärt underlag till den avstämning av 1975 års långtidsutredning, som avses bli presenterad hösten 1978. Inom *handeln* finns ännu fram till 1980 en viss överkapacitet på grund av de stora investeringarna de senaste åren. Investeringsvolymen antas därför minska de närmaste åren. *Handelsflottans* investeringar förutses också minska relativt kraftigt.

Bostadsinvesteringarna har beräknats med utgångspunkt från att ca 65 000 lägenheter påbörjas vardera året 1979 och 1980. Ökningen från 1978 antas falla på flerfamiljshus, medan småhusinvesteringarna antas ligga på samma nivå som 1978. Investeringarna i *fritidshus* väntas öka något de närmaste åren. Investeringsnivån vid de *statliga myndigheterna*

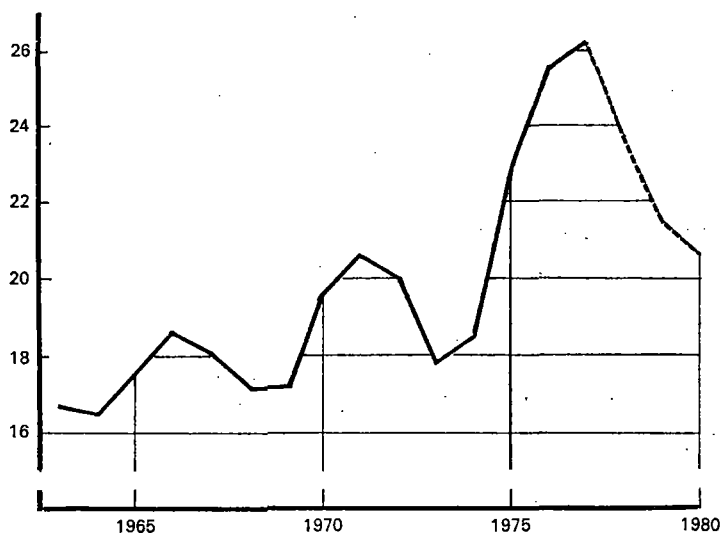
Tabell 10: 7 Bruttoinvesteringar 1977—1980

	1977	1978	1979	1980
Näringsliv	-6,5	-9,0	2,9	3,5
därav: industri	-16,3	-12,0	6	9
Statliga myndigheter och affärsverk	-3,7	7,9	0	0
Kommuner	8,6	0,1	2	2
Bostäder	-6,3	14,8	8,2	8
Totala bruttoinvesteringar	-3,4	-0,9	3,4	3,7

och affärsverken antas vara densamma 1979 och 1980 som 1978. De kommunala investeringarna har förutsatts öka med 2 % per år. De totala bruttoinvesteringarna redovisas i tabell 10: 7.

Lageravvecklingen 1978 beräknas bli mycket kraftig, se kapitel 7. Vid slutet av 1978 skulle en stor del av de överlager som delvis med statligt stöd byggdes upp under 1975 och 1976 vara avvecklade. Det finns därför anledning anta att lageravvecklingen 1979 kommer att bli långsammare än under 1978. Den relativt kraftiga produktionsökningen som förutses 1979 och 1980 kan vidare beräknas medföra en tendens till uppbyggnad av insatsvarulager. Under 1978 skulle denna tillsammans med en viss fortsatt avveckling av färdigvarulagren kunna resultera i en mindre lageruppbyggnad när det gäller de totala lagren. I diagram 10: 1 redovisas den utveckling av lagerkvoten i industrin som följer av de gjorda förutsättningarna.

Diagram 10: 1 Lagerkvoten inom industrin 1963—1980

Anm. Lagerstocken i procent av bruttoproduktionen, båda räknade i 1975 års priser.

Källor: Ekonomidepartementet och statistiska centralbyrån.

10.8 Produktion

I den reala modellen har produktionsutvecklingen i olika branscher beräknats. Produktionsutvecklingen är i modellkalkylerna en följd av antaganden beträffande tre faktorer. Den första utgörs av förändringar i den slutliga efterfrågan — privat konsumtion, offentlig förbrukning, bruttoinvesteringar, lagerförändring och export. Den slutliga efterfrågan har fördelats på producerande bransch på grundval av historiska mönster och med hänsyn till det aktuella konjunkturläget. Som underlag har funnits de preliminära branschvisa försörjningsbalanser för 1963—1975 som används i arbetet med avstämningen av 1975 års långtidsutredning samt underlaget till den reviderade nationalbudgeten.

Den andra faktorn är utvecklingen av insatsleveranser mellan olika branscher och förädlingsvärdets andel av bruttoproduktionen. Efter mönster från långtidsutredningarna har insatskoefficienter och förädlingsvärdesandelar uppskattats för 1979 och 1980. Dessa styr i sin tur tillsammans med produktionsutvecklingen efterfrågan i form av insatsleveranser.

Den tredje faktorn är hur stor del av efterfrågan som tillgodoses genom import av varor och tjänster och hur stor del som tillgodoses genom hemmaproduktion. Det bestäms av de importfunktioner som redovisas i avsnittet om import nedan.

Den produktionsutveckling i enskilda branscher som framkommer i modellen är till sin natur osäker. Resultaten tyder emellertid på att industriproduktionen skulle öka med ca 5 % 1979 och ca 6 % 1980. Hela bruttonationalprodukten skulle komma att öka med ca 3,5—4 % 1979 och 4—4,5 % 1980.

10.9 Sysselsättning

Produktionsutvecklingen resulterar via de produktivitsantaganden som har gjorts i en utveckling av arbetskraftsefterfrågan mätt i timmar. Översättningen av produktion till timmar och av timutveckling till antal sysselsatta personer är svår att göra. Likaså är osäkerhetsmarginalerna vida om man vid en jämförelse mellan det utbud av arbetskraft som kan

Tabell 10: 8 Sysselsättning i antal personer 1979 och 1980

Årlig förändring

	1979	1980
Näringslivet	10 000	20 000
Offentliga tjänster	30 000	30 000
Summa sysselsättningsökning	40 000	50 000
Summa utbudsökning	30 000	50 000

förutses försöker precisera om en viss produktionsutveckling medför en ökad arbetslöshet eller en brist på arbetskraft 1980. En felbedömning av exempelvis produktivitetens utvecklingen eller förändringen av antalet arbetade timmar per person med 1 % per år under två år medför en felbedömning av antalet arbetslösa med 80 000 personer. Med denna reservation har ändå ett försök gjorts att översätta produktionskalkylerna till förändring av antal sysselsatta.

Utbudet av arbetskraft i antal personer och i antal timmar har bestämts utifrån prognoser av befolkningens storlek i olika åldersgrupper och av förvärvsbenägenheter. Prognoserna bygger på de arbetskraftsprognoser för 1977—1983 som statistiska centralbyrån gör inför avstämningen av 1975 års långtidsutredning. Det har här förutsatts att den långsiktiga trend i arbetskraftsutbudet, som där redovisas, har uppnåtts 1980. Den totala utbudsökningen mellan 1978 och 1980 har uppskattats till ca 80 000 personer. Av utbudsökningen svarar befolkningens förändringar för 1/4 och ökad förvärvsintensitet för 3/4.

Antalet arbetade timmar per person minskade med i genomsnitt 1,4 % per år 1974—1978. För 1979 och 1980 skulle minskningen bli något mindre.

Kalkylerna av *efterfrågan* på arbetskraft tyder på att antalet sysselsatta skulle kunna öka med sammanlagt närmare 100 000 personer mellan 1978 och 1980. Ökningen faller på tjänstesektorerna. För industrins del kan man notera att de senaste årens tendens mot minskat antal sysselsatta bryts. Eftersom industrisysselsättningen minskade avsevärt 1977 och fortsätter nedgången 1978 skulle kalkylerna här innebära en förändring i positiv riktning redan mot slutet av 1978 eller första halvåret 1979. Än en gång måste kalkylernas osäkerhet och karaktär av räkneexempel betonas. Resultaten sammanfattas i tabell 10: 8.

10.10 Import

Liksom exportutvecklingen kan importutvecklingen de närmaste åren väntas bli påverkad av den relativa prissänkningen på svenska varor. En dämpning av varuimportens ökningstakt med ungefär 1 % både 1979 och 1980 väntas bli följden av pridförskjutningarna.

Denna dämpning har införts i modellen som en given förutsättning. I övrigt bedöms *varuimporten* i modellen som en funktion av ett tiotal efterfrågevariabler. Det har därvid förutsatts att relativt höga importbenägenheter gäller 1979 och 1980. De svarar mot importbenägenheterna 1963—1965, 1968—1970 och 1972—1974. Varuimportens elasticitet med avseende på den totala efterfrågan blir med dessa förutsättningar ca 1,4 och med avseende på den inhemska efterfrågan 1,6 à 1,8. *Tjänsteimporten* har antagits öka med ett par procent per år 1979 och 1980. Importprognoserna redovisas i tabell 10: 9.

Tabell 10: 9 Import 1977—1980

Årlig procentuell volymförändring

	1977	1978	1979	1980
Import av varor	-4,5	-3,5	4,1	5,5
Import av tjänster	6,3	0,1	2,0	2,0
Import av varor och tjänster	-3,1	-3,1	3,7	5,0

10.11 Sammanfattning

Om den utveckling av export och import som beskrivits ovan omräknas till löpande priser och kompletteras med transfereringsbalansens utveckling så framkommer bytesbalansens saldo. De beräkningar som redovisas i tabell 10: 10 är i de flesta fall schablonmässiga men visar ändå flera väsentliga tendenser. Den första är att underskottet på tjänste- och transfereringsbalanserna växer mycket kraftigt. Tillsammans uppvisar de ett underskott på över 17 miljarder kr. 1980. Det krävs därför mycket kraftiga överskott på handelsbalansen för att landet skall uppnå jämvikt i de utrikes betalningarna. Den andra tendensen är att handelsbalansen med de förutsättningar som kalkylen baseras på förbättras avsevärt mellan 1977 och 1980. Sammantaget innebär prognoserna en viss förbättring av bytesbalansen. Självfallet är prognosen be- häftad med stora osäkerhetsmarginaler.

Avslutningsvis sammanfattas de olika prognoser som tidigare har redovisats i en försörjningsbalans, tabell 10: 11. Bruttonationalprodukten skulle komma att öka med 3,5—4 % 1979 och 4—4,5 % 1980. Importen skulle, bl. a. till följd av relativprisförändringarna under 1977 och 1978, öka i väsentligt långsammare takt än exporten. Både den privata och offentliga konsumtionen skulle kunna öka inte oväsentligt utan att

Tabell 10: 10 Bytesbalans 1977—1980

Milj. kr., löpande priser

	1977	1978	1979	1980
Export av varor	85 500	96 900	107 100	122 500
Import av varor	90 100	96 000	105 000	116 300
Handelsbalans	-4 600	900	2 100	6 100
Tjänstenetto	-4 200	-5 100	-5 400	-5 800
därav: sjöfartsnetto	3 000	3 000	3 000	3 000
resevaluta	-3 600	-4 100	-4 200	-4 500
Transfereringsnetto	-6 100	-8 000	-9 500	-11 300
därav: räntor och utdelningar	-2 100	-3 400	-3 800	-4 700
gåvobistånd	-2 900	-3 400	-4 100	-4 600
Bytesbalans	-14 900	-12 200	-12 800	-10 900

Tabell 10: 11 Försörjningsbalans 1977—1980

Årlig procentuell förändring

	1977	1978	1979	1980
BNP	-2,5	0,8	3,7	4,3
Import av varor	-4,5	-3,5	4,1	5,5
Summa tillgång	-2,9	-0,1	3,7	4,5
Privat konsumtion	-0,9	-1,0	1,5	1,5
Offentlig konsumtion	2,7	2,5	2,2	2,2
Bruttoinvestering	-3,4	-0,9	3,4	3,7
Lagerinvestering ¹	-3,1	-1,6	1,0	1,3
Tjänstenetto ¹	-0,2	0,0	0,0	0,0
Export av varor	0,2	5,6	5,8	7,9
Summa efterfrågan	-2,9	-1,0	3,7	4,5

¹ Lagerinvesteringarnas och tjänstenettots förändringar är beräknade i procent av föregående års BNP.

bytesbalansens underskott försämras och utan att det uppstår överhettningstendenser på arbetsmarknaden. Bruttoninvesteringarna skulle åter ge ett positivt bidrag till efterfrågeökningen främst till följd av ökade industriinvesteringar och ökat bostadsbyggande. Lagerinvesteringarna skulle 1979 och 1980 inte längre som tidigare år utgöra en återhållande faktor.

BIHANG

Delprognoser och arbetsfördelning rörande den reviderade nationalbudgeten 1978

Av inledningen framgår vilka kapitel och avsnitt som sammanställts inom ekonomidepartementet (E) resp. konjunkturinstitutet (KI). Nedan redovisas detta i tablåform. Härutöver framgår E:s och KI:s bedömningar av utvecklingen inom olika delsektorer.

Sektor	Avsnittet utformat inom	Prognos, %	
		E	KI
Privat konsumtion	KI	-1,0	-1,2
Offentlig konsumtion	E	2,5	—
Bruttoinvesteringar	KI	-0,9	-0,9
Lagerinvesteringar	KI	(-1,6) ¹	(-1,6) ¹
Export av varor och tjänster	KI	5,0	4,9
Import av varor och tjänster	KI	-3,1	-3,1
Bruttonationalprodukt	E	0,8	—

Internationell bedömning	E		
Produktion inom gruvor, mineralbrott, tillverkningsindustri och skogsbruk	KI		
Övrig produktion	E		
Arbetsmarknad	E		
De enskilda konsumenternas ekonomi	KI		
Kreditmarknad	KI		
Utblick mot 1979 och 1980	E		
Sammanfattning	E		

¹ Lagerförändring i % av föregående års BNP.

Innehåll

1	<i>Sammanfattande översikt</i>	2
1.1	Tillbakablick	2
1.2	Utvecklingen under 1978	7
1.3	Utblick mot 1979 och 1980	17
2	<i>Det internationella läget</i>	25
2.1	Sammanfattande översikt	25
2.2	Länderöversikter	36
3	<i>Utrikeshandeln</i>	56
3.1	Exporten	56
3.2	Importen	66
3.3	Bytes- och betalningsbalansen	71
4	<i>Produktionen</i>	78
4.1	Sammanfattning av industriproduktionens utveckling	78
4.2	Utvecklingen inom olika delbranscher	78
4.3	Övriga näringsgrenar och den totala produktionen	93
5	<i>Arbetsmarknaden</i>	97
5.1	Läget på arbetsmarknaden under 1977 och i början av 1978	97
5.2	Arbetsmarknaden under 1978	106
6	<i>De enskilda konsumenternas ekonomi</i>	110
6.1	Sammanfattning	110
6.2	Löner	114
6.3	Hushållens disponibla inkomster	115
6.4	Konsumentpriserna	118
6.5	Den privata konsumtionen	122
7	<i>Investeringarna</i>	124
7.1	Sammanfattning av investeringsutvecklingen samt prognos för 1978	124
7.2	Investeringsutvecklingen inom olika områden	128
7.3	Lagerinvesteringarna	141

Bil. Reviderad nationalbudget 1978	191
8 <i>Den offentliga verksamheten</i>	144
8.1 Allmänt	144
8.2 Staten	144
8.3 Kommunerna	147
8.4 Socialförsäkringssektorn	150
8.5 Den totala offentliga sektorn	152
8.6 Beräkning av finanspolitiska effekter	153
9 <i>Kreditmarknaden</i>	158
9.1 Likviditetsutvecklingen	160
9.2 Kreditinstitutens utlåning	165
9.3 Den sektorvisa upplåningen	167
9.4 Utblick 1978	170
10 <i>Utblick mot 1979 och 1980</i>	175
10.1 Inledning	175
10.2 Metod	175
10.3 Den internationella konjunkturutvecklingen	176
10.4 Löner och priser	179
10.5 Export	180
10.6 Konsumtion	181
10.7 Investeringar	182
10.8 Produktion	185
10.9 Sysselsättning	185
10.10 Import	186
10.11 Sammanfattning	187
Bihang	
Delprognoser och arbetsfördelning rörande den reviderade nationalbudgeten 1978	189

Tabellförteckning

1: 1	Försörjningsbalansens utveckling 1974—1977	3
2	Betalningsbalans för 1974—1977	6
3	Försörjningsbalans för 1978	11
4	Förändring i BNP-komponenterna i procent av bruttonationalprodukten föregående år 1974—1978	14
5	Býtesbalans för 1976—1978	15
6	Finansiellt sparande 1976—1978	16
7	Försörjningsbalans 1977—1980	20
2: 1	Bruttonationalproduktens utveckling i vissa OECD-länder 1975—1978	25
2	Konsumentprisernas utveckling 1974—februari 1978	28
3	Bytesbalansutvecklingen i vissa länder 1974—1977	33
3: 1	Sveriges export av bearbetade varor (exkl. fartyg) till OECD-området 1970—1978	61
2	Sveriges export av bearbetade varor (exkl. fartyg) till olika länderområden 1972—1978	62
3	Världsmarknadspriserna (enhetsvärdeindex) för bearbetade varor 1970—1978	63
4	Exportutvecklingen för olika varugrupper 1976—1978	65
5	Importutvecklingen för olika varugrupper 1976—1978	69
6	Bytes- och betalningsbalans 1974—1978	72
4: 1	Industriproduktionens utveckling 1975—1978	79
2	Försörjningsbalans för rundvirke 1976—1978	85
3	Försörjningsbalans för verkstadsprodukter exkl. fartyg 1976—1978	88
4	Försörjningsbalans för övrig industrisektor 1976—1978	92
5: 1	Relativa arbetskraftstalen 1970, 1973—1977	98
2	Antal personer i arbetskraften 1965—1977	99
3	Andelen företag som uppgivit brist på arbetskraft 1976, 1977 och 1978	101
4	Sysselsättningsutvecklingen 1973—1977	102
5	Medelantal sysselsatta 1965, 1970, 1975—1977	102
6	Arbetslösheten 1975—1978	103
7	Antal personer i arbetsmarknadspolitiska åtgärder 1974—1978	105

8	Antal personer berörda av varsel om personalinskränkningar (upsägningar, permitteringar) 1974—1978	106
9	Produktivitetens utvecklingen inom olika näringsgrenar 1972—1977	107
10	Produktion, produktivitet och sysselsättning 1978	108
6:1	De enskilda konsumenternas inkomster och utgifter 1976—1978	111
2	Inkomstöverföringar till hushåll 1976—1978	115
3	Hushållens direkta skatter och avgifter 1974—1978	117
4	Konsumentprisindex december 1976—december 1977	118
5	Konsumentprisförändringen 1965—1978 uppdelad på komponenter	119
6	Hushållens konsumtionsutveckling 1965—1977	122
7:1	Bruttoinvesteringarnas utveckling 1974—1977 samt prognos för 1978	125
2	Bruttoinvesteringarnas utveckling 1974—1977 samt prognos för 1978 för privat och offentlig sektor	126
3	Lägenheter i påbörjade och inflyttningsfärdiga bostadshus 1973—1978	129
4	Antal lägenheter med preliminära beslut om bostadslån, förbättringslån samt energisparstöd 1972—1977	132
5	Planerade och faktiska förändringar av den egentliga industrins totala investeringar 1968—1978	134
6	Planerade och faktiska förändringar i de borgerliga primärkommunernas och landstingens investeringar 1969—1978	140
7	Lagervolymförändringar totalt och efter näringsgrenar 1974—1978	143
8:1	Statens inkomster och utgifter 1976—1978	145
2	Kommunernas inkomster och utgifter 1976—1978	148
3	Socialförsäkringssektorns inkomster och utgifter 1976—1978	150
4	Den offentliga sektorns konsumtion och investeringar 1976—1978	152
5	Den totala offentliga sektorns inkomster och utgifter 1976—1978	153
6	Finanspolitiska effekter 1974—1978	156
9:1	Affärsbankernas övriga utlåning 1976 och 1977	159
2	Långfristig bruttoupplåning utomlands 1976 och 1977	160
3	Penningmängden 1975—1977	162
4	Bankernas likvida tillgångar 1975—1977	164
5	Affärsbankernas likviditetskvoter 1975—1978	165

6 Kreditmarknaden 1976 och 1977	166
7 Allmänna pensionsfonden 1973—1977	167
8 Statens budgetutfall samt upplåningsformer 1975—1977	168
9 Kommunernas finansiella sparande 1975—1977	168
10 Bostadssektorns upplåning på kreditmarknaden 1976—1977	169
11 Företagens upplåning på kreditmarknaden 1976—1977	170
10:1 Bruttonationalprodukt i OECD-området 1977—1980	177
2 Bruttonationalprodukt, världshandel och internationella priser 1977—1980	178
3 Priser 1977—1980	180
4 Export 1977—1980	181
5 Konsumtion 1977—1980	182
6 Industrins investeringar 1977—1980	183
7 Bruttoinvesteringar 1977—1980	184
8 Sysselsättning i antal personer 1979 och 1980	185
9 Import 1977—1980	187
10 Bytesbalans 1977—1980	187
11 Försörjningsbalans 1977—1980	188

Diagramförteckning

2:1 Bytesbalansläge i relation till bruttonationalprodukten i vissa länder 1974—1977	27
2 Kursutvecklingen mot US \$ för vissa valutor 1976—1 kv. 1978	30
3:1 Marknadsandelar och relativa priser för Sveriges export till OECD-länderna 1967—1978	57
2 Sveriges relativa efterfrågetryck 1970—1978	58
3 Exportutvecklingen, totalt och för vissa varugrupper 1971—1978	64
5:1 Arbetskraft och sysselsättning 1974—1978	99
2 Vid arbetsförmedlingarna kvarstående lediga platser 1974—1978	100
3 Arbetslösa enligt AKU, arbetslösa kassamedlemmar och kvarstående lediga platser 1974—1978	104
6:1 Hushållens disponibla inkomster och konsumtionsutgifter 1966—1978	123
7:1 Byggnads- och maskininvesteringar, totalt och uppdelat på sektorer 1969—1978	127
2 Investeringar inom egentlig industri, totalt och uppdelat på branscher 1971—1978	135
3 Totala industrins lagervolympförändring 1965—1978	142
9:1 Affärsbankernas utestående krediter till andra ändamål än bostadsbyggande 1972—1978	159
2 Penningmängden 1975—1978	160
3 Valutareserven 1975—1978	161
4 Industrins likviditetsutveckling 1971—1977	162
5 Real likviditet 1967—1977	163
10:1 Lagerkvoten inom industrin 1963—1980	184

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning

Reviderad finansplan 1978

<i>1 Den internationella utvecklingen</i>	1
<i>2 Konjunkturer och ekonomisk politik under 1977 och början av 1978</i>	8
<i>3 Den ekonomiska politiken 1978</i>	13
3.1 Målen för och inriktningen av den ekonomiska politiken	13
3.2 Finanspolitiken	20
3.3 Kreditpolitik och utlandsupplåning	25
3.4 Sysselsättningspolitiken	27
3.5 Industripolitiken	30
<i>4 Försörjningsbalans och bytesbalans för 1978</i>	32
<i>5 Utblick mot 1979—1980</i>	36
<i>6 Avslutning</i>	40

Hemställan	43
-------------------	----

Tabellförteckning	44
--------------------------	----

Bilaga: Reviderad nationalbudget för 1978

<i>Innehållsförteckning</i>	190
<i>Tabellförteckning</i>	192
<i>Diagramförteckning</i>	195

BUDGETDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringsammansammanträde
1978-04-20

Föredragande: statsrådet Mundebo

Anmälan till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser utgifter och beräkning av statens inkomster, m. m.

REVIDERAT BUDGETFÖRSLAG

1 Budgetens samhällsekonomiska bakgrund

I regeringsförklaringen konstaterades att det är en avgörande uppgift att skapa balans i samhällsekonomin och stärka den internationella konkurrenskraften. Detta är en grundläggande förutsättning för att en målmedveten reformpolitik skall kunna förverkligas och sysselsättning och framsteg tryggas.

Mot denna bakgrund har regeringen i sin ekonomiska politik eftersträvat att angripa de grundläggande problemen i den svenska ekonomin. Till en del sammanhänger dessa med den påtagliga obalans som inträdde under åren 1975—1976, och som bl. a. yttrade sig i snabbt stigande bytesbalansunderskott, hög inflationstakt och kraftigt försämrad konkurrenskraft, men delvis är de resultat av en under flera år ofördelaktig utveckling, bl. a. i fråga om nyföretagande.

Genom kursjusteringarna för den svenska kronan och genom att Sverige lämnat valutaormen har en väsentlig del av näringslivets försvagade konkurrenskraft kunnat återvinnas. För att den positiva effekten av devalveringarna inte skulle motverkas av en inflationistisk utveckling krävdes en begränsning av den inhemska efterfrågan. Höjningen av mervärdesskatten i juni 1977 var bl. a. motiverad av detta skäl. Regeringens skatte- och avgiftspolitik har även i övrigt syftat till att skapa förutsättningar för att förbättra det relativa kostnadsläget. Genom 1978 års skatteomläggning och genom att inflationsskydda den statliga skatteskalen fr. o. m. år 1979 har man underlättat för arbetsmarknadens parter att träffa löneuppgörelser för längre perioder än ett år och att göra detta inom kostnadsramar som är förenliga med strävan att förbättra den internationella konkurrenskraften. På samma sätt har regeringens

återhållsamhet med att höja det totala uttaget av arbetsgivaravgifter bidragit till att dämpa näringslivets kostnadsutveckling.

De vidtagna åtgärderna har, i förening med det nu träffade avtalet, lagt en god grund för att återvinna konkurrenskraften och därmed trygga sysselsättningen både på kortare och längre sikt.

Det ligger emellertid i sakens natur att de positiva effekterna av flera av de vidtagna åtgärderna kommer att få verkan först efter hand samtidigt som de negativa effekterna ofta gör sig gällande omedelbart. Således slår devalveringens prishöjande effekter relativt snabbt igenom på konsumentprisindex. Den med en devalvering förknippade nödvändiga försämringen av bytesförhållandet påverkar också tämligen omedelbart bytesbalansen under det att de positiva verkningarna av ökade marknadsandelar för export och utlandskonkurrerande hemmaindustri kommer till synes först med viss eftersläpning.

Även i övrigt kommer återanpassningsprocessen efter åren 1975—1976 att ta tid. De under dessa år ackumulerade överlagren håller således nu på att successivt avvecklas men de kommer ännu under hela år 1978 att utöva ett starkt återhållande inflytande på den svenska ekonomiska utvecklingen. Nedgången i lagerinvesteringarna motsvarar en minskning av BNP med 1,6 %.

Kapacitetsutnyttjandet i den svenska ekonomin är f. n. relativt lågt. I syfte bl. a. att snabbare kunna återgå till ett läge med mer normalt resursutnyttjande och därigenom även skapa flera arbetstillfällen är det motiverat att minska näringslivets kostnadsbelastning i form av arbetsgivaravgifter. En sådan åtgärd har också positiva effekter på bytesbalans och prisnivå. Den medför även en ökning av statsbudgetens underskott. I nuvarande konjunkturläge — med stora outnyttjade resurser — anser jag dock att detta kan accepteras. Jag kommer därför senare denna dag att föreslå att den allmänna arbetsgivaravgiften om två procentenheter slopas fr. o. m. den 1 juli 1978. Härigenom fullföljs den i augusti 1977 aviserade politiken att stegvis avskaffa den allmänna arbetsgivaravgiften.

Jag vill i sammanhanget också erinra om att riksdagen beslutat att höja sjukförsäkringsavgiften och barnomsorgsavgiften med sammanlagt 1,3 procentenheter från kommande årsskifte.

Om de av regeringen föreslagna åtgärderna skulle visa sig otillräckliga för att öka kapacitetsutnyttjandet i näringslivet, frigöra de produktivtireserver som där föreligger samt återvinna förlorade marknadsandelar i den takt som på sikt är nödvändig för en balanserad samhällsekonomi, är regeringen beredd att i höst pröva det samlade uttaget av arbetsgivaravgifter fr. o. m. den 1 januari 1979.

Med borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften försvinner den regionalpolitiskt motiverade differentieringen av det samlade avgiftsuttaget. Det finns därför anledning överväga andra former av in-

satser till förmån för inre stödområdet. En hämmande faktor för utvecklingen av näringslivet inom det inre stödområdet är alltså en bristande vägstandard. Regeringen har för avsikt att återkomma med förslag till en särskild satsning avseende vägnätet i denna region inom en ram av 85 milj. kr.

Efter hand som den förbättrade konkurrenskraften ger upphov till ökade order och i takt med att överlagren har avvecklats kommer produktionen successivt att stiga. Efter en nedgång under en följd av år förväntas industriproduktionen vända uppåt under andra halvåret 1978. För år 1979 förutses en ökning med 4 à 5 %. På grund av den stora outnyttjade kapaciteten torde industrins efterfrågan på arbetskraft komma att förstärkas mer påtagligt först med viss fördröjning. Under loppet av år 1979 bör dock en klar förbättring av arbetsmarknadsläget kunna inträda.

Prisstegringstakten låg under år 1977 på 12,6 %. I och med att verkningarna på prisnivån av devalveringen ebbat ut och med det tvåårsavtal som nyligen har träffats föreligger goda förutsättningar för att successivt dämpa inflationstakten. Möjligheterna härtill påverkas också positivt av borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften och av att en ökad efterfrågan för den svenska industrin kan tillgodoses genom produktivitetshöjningar. I syfte att bryta inflationsspiralen har regeringen också skärpt prisövervakningen och infört anmälningsskyldighet för alla påtänkta prisökningar. Prisstegringen mellan december 1977 och december 1978 beräknas nu i den reviderade nationalbudgeten bli 8 %.

Den ekonomiska totalbilden präglas också av mer långsiktiga och strukturella förändringar. Således genomgår vissa branscher såsom stål-, varvs- och tekoindustrierna en strukturomvandling som sammanhänger med nya internationella konkurrens- och marknadsförhållanden.

Frihandel och strukturomvandling har historiskt varit hörnstenar i den svenska välståndsutvecklingen. För en fortsatt sådan utveckling krävs ett omfattande nyföretagande och utvidgning av livskraftiga branscher och företag för att ersätta de sysselsättningstillfällena som i en föränderlig ekonomi med nödvändighet faller bort. Behovet av att återställa näringslivets lönsamhet måste ses mot denna bakgrund. Genom näringspolitiska insatser, bl. a. i form av åtgärder för de mindre och medelstora företagen, söker regeringen också långsiktigt främja företagsverksamheten. För att säkerställa att näringslivet kan fortsätta att utvecklas och konkurrera framgångsrikt på utlandsmarknaden krävs också att forskning och utveckling främjas.

Det är vidare nödvändigt att staten bidrar till att den nödvändiga strukturomvandlingen sker i socialt acceptabla former. Dessa insatser blir med nödvändighet mycket kostsamma och den återhållsamhet som åläggs medborgarna kan ses som det pris som måste betalas av dem som har sin sysselsättning tryggad för att lätta bördan för dem som drabbas av omställningen.

För att återställa balansen i den svenska ekonomin krävs, förutom att konkurrenskraften i näringslivet återställs, även att vi skapar utrymme för den utlandskonkurrerande industrin genom att hålla tillbaka den inhemska konsumtionen. Den tillväxtpotential som finns i den svenska ekonomin måste således under de närmaste åren väsentligen reserveras för att öka exporten och investeringarna samt genomföra den nödvändiga strukturomvandlingen.

Det tillgängliga utrymmet för privat standardökning blir därför begränsat under de närmaste åren. En betydande del av detta utrymme är dessutom in-tecknat av gjorda utfästelser till pensionärerna. Även inom den offentliga sektorn måste återhållsamhet visas. I budgeten för 1978/79 är därför också de statliga konsumtions- och investeringsutgifterna i stort sett oförändrade i reala termer. Jag återkommer i det följande till de mer långsiktiga perspektiven för den statliga sektorn. Först vill jag dock något kommentera den kommunala utvecklingen.

När riksdagen år 1976 diskuterade de i långtidsutredningen angivna tänkbara utvecklingslinjerna för svensk ekonomi under perioden 1976—1980 rekommenderades under stor parlamentarisk enighet ett alternativ som innebar att mellan 10 och 20 % av den antagna produktionstillväxten kunde disponeras för kommunal konsumtionsökning. Riksdagens ställningstagande baserades därvid på relativt optimistiska förutsättningar i fråga om den internationella konjunkturutvecklingen, produktionens tillväxt, utvecklingen av bytesförhållandet m. m.

Den faktiska utvecklingen sedan år 1975 har emellertid blivit en annan. Påfrestningarna på den svenska ekonomin har blivit långt större än långtidsutredningen förutsåg och balansrubbningsen mycket allvarligare. En fortsatt kommunal expansion i den takt som realiserats under de senaste åren och som ligger i de senaste kända långtidsplanerna är uppenbarligen inte förenlig med samhällsekonomin krav. Kommuner-na skulle i ett sådant fall komma att ta i anspråk långt mer än de 20 % av den totala produktionstillväxten som långtidsutredningen förutsåg t. o. m. i sitt högsta alternativ. En betydande nedskärning av de kommunala resursanspråken måste därför genomföras.

Mot denna bakgrund slöt regeringen och kommunförbunden en överenskommelse i juni 1977 där förbunden bl. a. utfäste sig att uppmana sina medlemmar att se över sina flerårsplaner. De första resultaten av denna omprövning bör nu komma till uttryck i de nya flerårsplaner som f. n. håller på att antas i kommuner och landsting.

Nya överläggningar om den kommunala utvecklingen pågår mellan företrädare för regeringen och kommunförbunden. Det är angeläget att dessa leder till att den kommunala konsumtionens ökningstakt anpassas till det föreliggande samhällsekonomiska utrymmet.

Jag vill betona att det inte är fråga om att genomdriva något stopp för den kommunala verksamhetens utbyggnad. Expansionsstakten bör

ses i ljuset av att en planenlig utbyggnad av barnomsorg och långtids-sjukvård samt den utbyggnad av den kommunala servicen som motive-ras av befolkningsförändringarna har beräknats medföra att den kom-munala konsumtionen måste öka med ca 2 % per år i volym under tiden fram till år 1980.

Det är således möjligt att tillgodose inte bara samhällets åtaganden på dessa väsentliga områden av den sociala tryggheten utan även vissa andra högt prioriterade behov inom ramen för en betydligt lägre ök-ningstakt än vad den hittillsvarande kommunala planeringen innebär.

Den kommunala utgiftsutvecklingen påverkas på vissa områden av statligt fastställda bestämmelser. Det är regeringens strävan att minska de kostnadsupptrivande effekterna av sådana regleringar, och åtgärder med denna inriktning har vidtagits.

Den uppgiftsfördelning vi i Sverige har genomfört mellan å ena sidan staten och å andra sidan primärkommuner och landsting innebär att de tunga områdena av omvårdnad och service som riktar sig till de enskil-da människorna huvudsakligen ligger inom den kommunala sektorn. Mot denna bakgrund är det inte onaturligt att den kommunala sektorn tenderar att ta i anspråk en större del av resurstillväxten i ekonomin än den statliga. Det innebär emellertid också att när den offentliga kon-sumtionens tillväxt av samhällsekonomiska skäl måste hållas tillbaka så måste kommunerna ge ett avgörande bidrag till detta.

Borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften avser i första hand att stärka den utlandskonkurrerande sektorns situation. Åtgärden kom-mer emellertid också att medföra betydande kostnadslättnader även för kommunerna. Konsekvenserna härav kommer att beaktas i samband med de pågående överläggningarna med kommunförbunden.

Den förda ekonomiska politiken har skapat förutsättningar för att återvinna balansen i den svenska ekonomin. På senare tid har också vissa positiva tecken kunnat skönjas bl. a. i fråga om handelsbalansens utveckling. Samtidigt är det uppenbart att de problem som vi står inför till sin karaktär är sådana att det kommer att ta tid innan de kan lösas. Den offentliga utgiftspolitiken måste mot denna bakgrund ges en ut-hålligt återhållsam karaktär. En analys av långtidsbudgetens siffror un-derstryker denna slutsats.

2 Statsfinansiella perspektiv på längre sikt

En analys av de statsfinansiella perspektiven på längre sikt kan göras med utgångspunkt i den långtidsbudget som fogas till det reviderade budgetförslaget som bilaga 1. Långtidsbudgetens grundmaterial utgörs av underlag som myndigheterna lämnat i samband med anslagsfram-ställningar samt material från departementen. De slutliga bedömning-arna och utarbetandet av själva långtidsbudgeten har skett inom bud-getdepartementets budgetavdelning.

Långtidsbudgeten syftar till att kartlägga de statsfinansiella konsekvenserna på längre sikt av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. Avsikten är att den därmed skall kunna utgöra ett underlag för att bedöma de budgetpolitiska förutsättningarna på längre sikt. Långtidsbudgeten är en kalkyl rörande statsbudgetens inkomster och utgifter under den framförliggande femårsperioden. Den statliga budgetpolitikens förutsättningar påverkas emellertid även av utvecklingen inom andra delar av den offentliga sektorn. För att underlätta en analys av budgetpolitikens inriktning har därför långtidsbudgeten i år utökats med beräkningar rörande socialförsäkringssektorns utveckling och med ett mera allmänt hållet avsnitt om den framtida utvecklingen inom kommunerna. På grundval av långtidsbudgeten kan bedömningar göras av skattepolitikens förutsättningar och av utrymmet för nya aktiviteter och behovet av omprövningar av existerande program inom den offentliga sektorn.

Långtidsbudgeten är emellertid varken en plan eller en prognos över statsutgifternas eller statsinkomsternas utveckling. På utgiftssidan innefattas endast en beräkning av de resurser som krävs för att olika verksamheter skall kunna bedrivas i enlighet med de beslut som statsmakterna redan har fattat och de åtaganden som gjorts för framtiden. Det görs alltså inga försök att förutse eller rekommendera vilka beslut som statsmakterna skall fatta under perioden.

Vad gäller statsinkomsterna grundas beräkningarna på oförändrade skatteregler och avgiftssatser i den mån inte förändringar beslutats eller förutsatts. Detta innebär att den av riksdagen beslutade indexregleringen av inkomstskatteskalen har tillämpats. Det nu föreslagna borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften fr. o. m. den 1 juli 1978 motvägs delvis av vissa beslutade höjningar av socialförsäkringsavgifter den 1 januari 1979. Det samlade uttaget av arbetsgivaravgifter har förutsatts vara i huvudsak oförändrat för perioden efter budgetåret 1978/79.

Långtidsbudgeten grundas vad gäller åren 1979 och 1980 på samma antaganden rörande pris- och löneutvecklingen i samhället och den ekonomiska tillväxten som presenteras i den reviderade finansplanen. Vad gäller perioden därefter har schablonmässigt lönesumman förutsatts stiga med 7 % årligen och den allmänna prisnivån med 4 % om året. En årlig real tillväxt av bruttonationalprodukten för denna period om 3 % har förutsatts.

Såväl inkomsterna från statlig inkomstskatt som från lönebaserade skatter och socialförsäkringsavgifter är i hög grad beroende av den antagna utvecklingen av lönesumman. Även mervärdesskatteinkomsterna påverkas av lönesummans förändringar, eftersom dessa påverkar utvecklingen av den privata konsumtionen, men sammanhänger även med importens förändring och av konsumtionsutvecklingen i dess helhet.

Statsinkomsternas årliga procentuella tillväxt under den framförliggande perioden skulle enligt långtidsbudgetkalkylen komma att uppgå

till 7,9 %. Den förutsedda inkomstillväxten i löpande priser för perioden efter år 1979 sammanfaller i stort med den som beräknades i förra årets långtidsbudget. Statsinkomsternas absoluta nivå ligger emellertid på en lägre nivå än i förra långtidsbudgeten, vilket bl. a. sammanhänger med förändringarna i arbetsgivaravgifter och i uttaget av statlig inkomstskatt för år 1978. Den svaga utvecklingen av den privata konsumtionen och av importen har också påverkat skatteinkomsterna negativt.

Tabell 1. Statsinkomsternas utveckling 1972/73—1982/83

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73— 1976/77	1978/79 (milj. kr.)	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79— 1982/83
Inkomstskatt	+25,3	47 100	+11,2
Mervärdesskatt	+12,9	29 900	+ 6,6
Övriga inkomster	+13,2	37 780	+ 4,6
Summa	+17,6	114 780	+ 7,9

På utgiftssidan innebär långtidsbudgetens grundkalkyl en framräkning av statsutgifterna med utgångspunkt i en oförändrad prisnivå. Mätt på detta sätt blir statsutgifternas stegringstakt enligt långtidsbudgetkalkylen 2,3 % årligen i fasta priser under den framförliggande femårsperioden. Enligt förutsättningarna för långtidsbudgetberäkningarna har därvid utgiftsutvecklingen begränsats till att omfatta vad som krävs för att infria och vidmakthålla gjorda åtaganden. Taktens i de framtida utgiftsökningarna ligger på i stort sett samma nivå som den ökningstakt som redovisades i förra årets långtidsbudget.

Ett förverkligande av långtidsbudgeten skulle innebära en påtagligt dämpad utgiftsutveckling jämfört med den hittills genomförda. Under budgetåren 1972/73—1976/77 ökade de totala statsutgifterna i genomsnitt med 6,4 % om året i fasta priser.

De relativt sett mest expansiva utgiftsområdena under den förflutna perioden utgjordes av internationellt utvecklingsbistånd, folkpensionsutgifter, statsskuldräntor och näringspolitik. Långtidsbudgetens beräkningar för framtiden visar att bl. a. utfästelserna beträffande folkpensioneringen, bostadspolitiken och barnomsorgen reser betydande krav på framtida utgiftsökningar. Den beslutade fortsatta standardförbättringen för folkpensionärer som inte får ATP eller har låg ATP innebär att pensionerna för dessa grupper ökar betydligt snabbare än den allmänna prisutvecklingen. Härtill kommer att antalet pensionärer ökar. Utgifterna för bostadspolitiken påverkas bl. a. av gjorda åtaganden beträffande räntesubventioner till bostadsbyggandet. En kraftig utbyggnad för åren 1976—1980 av samhällets barnomsorg har beslutats på grund-

val av en överenskommelse mellan regeringen och Svenska kommunförbundet. Utbyggnadsprogrammet omfattar 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser i fritidshem samt en utbyggnad av familjedaghemsverksamheten.

Den snabbaste ökningstakten uppvisar emellertid utgiftsposten statskuldräntor, vilket sammanhänger med kostnaderna för att förränta den statsupplåning som blir följden av de i långtidsbudgeten kalkylerade framtida budgetunderskotten.

Tabell 2. Statsutgifternas utveckling 1972/73—1982/83

	Gnomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	1978/79 (milj. kr.)	Gnomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
Fasta priser	+ 6,4	156 624	+2,3
Löpande priser	+17,3		+6,1

I löpande priser beräknas den årliga genomsnittliga ökningen av statsutgifterna under långtidsbudgetperioden komma att uppgå till 6,1 %. Omräkningen till löpande priser har gjorts så att pris- och löneberoende utgifter i statsbudgeten har förändrats med hänsyn till den antagna pris- och löneutvecklingen. Detta gäller bl. a. statsjänarlöner, försvarskostnaderna och folkpensionskostnaderna. Beträffande sådana utgifter där statsmakterna fastställt en viss nivå i kronor, t. ex. storleken på utgående barnbidrag, har ingen uppräknings med hänsyn till pris- och löneutvecklingen antagits.

Den ökningstakt för utgifterna i löpande priser som framkommer i årets långtidsbudget överensstämmer väl med den som förra årets långtidsbudget uppvisade.

Utgiftsnivån för budgetåren 1977/78 och 1978/79 beräknas emellertid nu ligga väsentligt över den nivå som framgick av 1977 års långtidsbudget. Orsaken till denna högre utgiftsnivå jämfört med beräkningarna för ett år sedan ligger främst i att priserna och i viss mån även lönerna för de statsanställda uppvisat en snabbare ökningstakt än enligt de antaganden som låg till grund för förra årets långtidsbudget. Detta har påverkat den dominerande del av statsutgifterna som är direkt kopplade till utvecklingen av priser och löner och har även föranlett beslut om höjningar av t. ex. barnbidragen.

Utgiftsökningen under den framförliggande perioden fördelar sig relativt jämnt med undantag av ökningen till budgetåret 1979/80, då utgifterna stiger i något långsammare takt. Detta sammanhänger med att vissa sysselsättningspolitiska och industripolitiska satsningar påverkar

budgetåren 1977/78 och 1978/79 men därefter i enlighet med långtidsbudgetmetodikens förutsätts falla bort.

För att belysa hur de statliga utgifterna direkt ställer anspråk på samhällets reala resurser är det av intresse att studera utvecklingen av de statliga konsumtions- och investeringsutgifterna. Enligt årets långtidsbudget skulle utgifterna för statlig konsumtion komma att öka med endast 0,5 % årligen i fasta priser under perioden fram t. o. m. budgetåret 1982/83. Detta innebär en halvering av ökningstakten jämfört med förra årets långtidsbudgetkalkyl och är en effekt av den restriktiva prövning av nya åtaganden vad gäller statlig konsumtion som genomförts. De statliga investeringsutgifterna skulle enligt långtidsbudgeten komma att minska, vilket sammanhänger med långtidsbudgetens teknik. I princip återspeglas endast gjorda åtaganden, vilket leder till en systematisk underskattning av investeringsutgifternas framtida utveckling. De statliga bidragen till kommunal konsumtion beräknas öka i något snabbare takt än ökningen av de statliga konsumtionsutgifterna, men ökningstakten är långsammare än den som redovisades i förra årets långtidsbudget.

Resursfördelningen och resursutvecklingen i samhället påverkas indirekt av statsbudgetens transfereringsutgifter. Liksom i tidigare långtidsbudgetkalkyler uppvisar dessa en betydligt snabbare expansionstakt än de statliga konsumtions- och investeringsutgifterna. Gjorda åtaganden på folkpensioneringens, biståndspolitikens och bostadspolitikens område är här av stor betydelse. Den betydande ökningen av utgifterna för statsskuldräntor bidrar också starkt till den högre ökningstakten.

De utgifter av sysselsättningspolitisk och näringspolitisk art som sammanhänger med det aktuella konjunkturläget har i enlighet med lång-

Tabell 3. Statsutgifternas utveckling 1972/73—1982/83. Konsumtion, investeringar och transfereringar

Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79 (milj. kr.)	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
<i>Konsumtionsutgifter</i>			
Statliga	+ 3,6	38 010	+ 0,5
Driftbidrag till kommuner	+ 6,3	28 100	+ 1,2
<i>Investeringsutgifter</i>			
Statliga	+ 2,5	10 820	- 2,2
Investeringsbidrag till kommuner	- 9,4	1 570	+ 0,6
<i>Transfereringar</i>			
Till hushåll	+ 5,2	38 010	+ 1,4
Internationella	+ 12,8	3 000	+ 2,2
Till företag m.m.	+ 38,4	16 500	+ 2,9
Statsskuldräntor	+ 13,1	9 600	+ 24,3

tidsbudgetmetodik förutsatts falla bort under den framförliggande perioden. Trots detta utvisar långtidsbudgeten att statsutgifterna, om gjorda åtaganden skall infrias, kan beräknas ligga kvar med oförändrad ökningstakt jämfört med föregående års långtidsbudget från den högre nivå som nu förutses för budgetåret 1978/79.

Långtidsbudgetkalkylen utvisar också att statsbudgetens underskott under den framförliggande perioden kan beräknas ligga kvar i närheten av den nivå som nu beräknas för budgetåret 1978/79. Orsakerna till denna högre underskottsnivå jämfört med förra årets långtidsbudget står främst att finna i den pris- och löneutveckling som nu förutses för budgetåren 1977/78 och 1978/79. Prisstegringstakten för de första åren under långtidsbudgetperioden bedöms nu bli snabbare än vad som då förutsattes. Även lönesummans ökningstakt har räknats upp, men i mindre grad. Prisstegringarna har medfört starkt ökade varaktiga utgiftsåtaganden utan att inkomstsidan, som förhållandevis mera styrs av lönesummeutvecklingen, påverkats i motsvarande grad. Den högre underskottsnivån medför i sin tur ökade utgiftsåtaganden för betalning av statsskuldräntor.

Tabell 4. Budgetsaldots utveckling 1977/78—1982/83
(Milj. kr., löpande priser)

	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
Inkomster	110 742	114 780	125 400	136 000	147 100	155 800
Utgifter	140 339	156 624	163 432	176 206	187 334	198 578
Saldo	-29 597	-41 844	-38 032	-40 206	-40 234	-42 778

Trots att långtidsbudgetens beräkningsmetodik innebär att de insatser som nu är aktuella av sysselsättningspolitiska och näringspolitiska skäl bortfaller under perioden utvisar således långtidsbudgeten att den nu uppnådda underskottsnivån i allt väsentligt är ett uttryck för permanenta åtaganden. Fastän inkomsterna relativt sett ökar något snabbare än utgifterna sjunker inte budgetunderskotten av denna anledning, vilket beror på att statens utgifter i utgångsläget i så avsevärd grad överstiger inkomsterna.

Variationer i de antaganden rörande den framtida pris- och löneutvecklingen m. m. som legat till grund för långtidsbudgetkalkylen påverkar inte i avgörande grad saldoutvecklingen. Om antagandena ändras så att ökningstakten av lönesumman resp. priserna förutsätts ligga på en högre eller lägre nivå med bibehållen reallönstegring påverkas såväl statsbudgetens inkomstsida som dess utgiftssida med i stort sett oförändrade budgetunderskott som resultat. Om skillnaden mellan lönesummeökning och inflation antas bli större och reallöneutvecklingen följakt-

ligen gynnsammare blir följden något minskande budgetunderskott. Av årets långtidsbudgetkalkyl kan emellertid dras slutsatsen att de statliga budgetunderskotten blir bestående på i stort sett nuvarande nivå med de förutsättningar som gällt. Alternativa antaganden rörande den framtida ekonomiska utvecklingen rubbar inte i någon avgörande grad denna slutsats.

De budgetunderskott som nu förutses för innevarande och nästkommande budgetår har givetvis sin bakgrund i den rådande ekonomiska situationen. Med en högre aktivitetsnivå i ekonomin skulle vissa utgifter för sysselsättnings- och industripolitiken kunna hållas på en lägre nivå och statsinkomsterna skulle vara något högre. De antaganden som utnyttjats vid långtidsbudgetkalkylen förutsätter emellertid en relativt snabb återgång till stabil tillväxt i samhällsekonomin och stigande reallöner vid dämpad inflationstakt.

Långtidsbudgeten innehåller i år även ett avsnitt om den finansiella utvecklingen i socialförsäkringssektorn. Vidare belyses statens finansiella sparande, dvs. statsbudgetens saldo med avdrag för finansiella transaktioner såsom långivning och aktieteckning. Eftersom de samhällsekonomiska effekterna av saldiförändringar inom socialförsäkringssektorn och vad avser statsbudgeten i väsentliga hänseenden sammanfaller bör statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparande ses tillsammans. Socialförsäkringssektorn utanför statsbudgeten, som helt domineras av AP-fonden, ökade tidigare sitt sparande år från år men har nu stagnerat på en nivå kring ett överskott om ca 14 miljarder kr. Statens och socialförsäkringssektorns sammanlagda finansiella sparande enligt långtidsbudgetkalkylen framgår av nedanstående tabell.

Tabell 5. Statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparande 1977/78—1982/83

(Milj. kr., löpande priser)

1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
-5 500	-16 400	-16 100	-18 100	-19 000	-21 700

Staten och socialförsäkringssektorn utvisar sammanlagt ett tilltagande sparandeunderskott under långtidsbudgetperioden. Eftersom kommunerna av institutionella skäl över en längre period visar ett finansiellt sparande som ligger kring noll innebär detta att den offentliga sektorns sparande under långtidsbudgetperioden tenderar att något försvagas.

Tabell 6. Statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparandeunderskott i procent av BNP i löpande priser

1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
-1,5	-4,0	-3,6	-3,8	-3,7	-3,9

Ställda i relation till den antagna tillväxten av bruttonationalprodukten utvecklas statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparande enligt långtidsbudgetkalkylen på det sätt som framgår av tabell 6. Mätt som andel av bruttonationalprodukten kvarligger statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparandeunderskott på ungefär oförändrad nivå efter budgetåret 1978/79.

Den förda finanspolitiken och den bild av den statsfinansiella utvecklingen som framträder i den nu framlagda långtidsbudgetkalkylen måste ses mot bakgrund av dagens ekonomisk-politiska situation och den utveckling för framtiden som nu kan skönjas.

Genom finanspolitikens aktiva inverkan och genom den förda sysselsättnings- och näringspolitiken har den svenska arbetsmarknaden undgått att drabbas av de arbetslöshetstal som sedan några år tillbaka blivit vanliga i jämförbara länder samtidigt som förutsättningar skapats för industrin att snabbt öka sin produktion. En mindre expansiv finanspolitik skulle ha medfört en lägre aktivitetsnivå, större arbetslöshet och betydande bortfall av produktion och produktionskapacitet. Den förda sysselsättnings- och näringspolitiken har lindrat omställningsprocessens följder för anställda och företag. Det har samtidigt varit nödvändigt att hålla tillbaka den statliga efterfrågan i syfte att hindra att arbetskraft i alltför stor utsträckning varaktigt överförs från den utlandskonkurrerande industrin till den offentliga sektorn. Finanspolitiken har varit restriktiv i den meningen att ökningen i statens konsumtions- och investeringsefterfrågan bringats att praktiskt taget helt upphöra samtidigt som den privata efterfrågan dämpats. Införandet av en inflationsskyddad inkomstskatteskala har gjort det möjligt för arbetsmarknadens parter att överblicka och träffa avtal för en längre period än ett år.

Den förda politiken börjar nu sätta spår i en omsvängning i handelsbalansen. En väsentlig grundval för en fortsatt återanpassning av den svenska ekonomin till balanserad tillväxt utgör vidare det löncavtal som nyligen träffats för den privata sektorn. Arbetsmarknadens organisationer har med detta avtal medverkat till att skapa förutsättningar för ekonomisk utveckling mot normalt resursutnyttjande och en successivt förbättrad bytesbalanssituation. I samma riktning verkar den nyligen träffade jordbruksuppgörelsen.

Grunden för en återgång till mera normala ekonomiska förhållanden har således lagts. Den förda finanspolitiken har utgjort ett led i denna utveckling. Detta innebär dock endast att ett första steg tagits på vägen mot balans i den svenska ekonomin. När aktiviteten i ekonomin ökar och vi återgår till en situation med mera normalt kapacitetsutnyttjande och ekonomisk tillväxt krävs en ekonomisk politik som möjliggör att den inledda utvecklingen kan fullföljas med uthållighet.

Den ekonomiska utveckling som nu kan förutses och som närmare behandlas i den reviderade finansplanen innebär i det korta perspektivet

för företagens del en minskning i det alltför stora underskottet i deras finansiella sparande. Denna utveckling gör att ett betydande offentligt sparandeunderskott kan accepteras. När lageravvecklingen genomförts och företagens investeringar åter ökar kommer kraven på finanspolitiken att skärpas.

Mot denna bakgrund innebär den nu framlagda långtidsbudgetkalkylen en bestämd varningssignal. De stora budgetunderskotten under det innevarande och det kommande budgetåret är ofrånkomliga inslag i den ekonomiska politiken. Fortsatta underskott av denna storleksordning kan emellertid inte accepteras i en situation där ekonomin återgår till fullt kapacitetsutnyttjande. Långtidsbudgetkalkylen visar också att fleråriga stora budgetunderskott medför en begränsning av framtida handlingsutrymme i form av starkt stigande utgifter för statsskuldens förrentning. De möjligheter till en omläggning av finanspolitiken i mera restriktiv riktning som ges i en situation med bättre kapacitetsutnyttjande och högre tillväxttakt måste därför utnyttjas.

Regeringen har i särskilda anvisningar till myndigheterna rörande anslagsframställningarna för budgetåret 1979/80 bl. a. framhållit betydelsen av omprövning av pågående verksamheter samt föreskrivit att myndigheterna som ett huvudförslag i anslagsframställningarna skall redovisa ett besparingsalternativ. Regeringen har vidare genom tilläggsdirektiv till sittande utredningar bl. a. understrukit vikten av återhållsamhet med nya utgiftsanspråk.

I det aktuella konjunkturläget har betydande särskilda insatser till förmån för drabbade branscher och regioner varit nödvändiga för att underlätta strukturomvandlingen. Dessa insatser medför betydande statsutgifter. I ett gynnsammare ekonomiskt klimat minskar behovet av åtgärder av detta slag. Samtidigt visar långtidsbudgeten att framtida statliga åtaganden av nuvarande omfattning för sådana ändamål inte är möjliga.

Långtidsbudgeten visar att tyngdpunkten i de statliga utgiftsåtagandena ligger på transfereringssidan. Inkomstöverföringar till pensionärer, barnfamiljer och utsatta grupper i samhället ställer krav på betydande framtida utgifter. En naturlig utgångspunkt för finanspolitiken på sikt måste vara att växande sådana överföringar till hushållen får balanseras genom ökade inkomster.

Den framtida ekonomiska utveckling som nu kan förutses kommer således att ställa krav på en finanspolitik som leder till lägre budgetunderskott än dem som framgår av långtidsbudgetkalkylen. Det ligger i öppen dag att detta nödvändiggör en synnerligen restriktiv utgiftsgranskning och en fortlöpande omprövning av pågående aktiviteter. Detta förhållande understryks av att långtidsbudgeten på utgiftssidan underskattar det verkliga utgiftstrycket under det att den på inkomstsidan förutsätter ett i stort oförändrat skattetryck.

3 Det reviderade budgetförslaget

I budgetförslaget för budgetåret 1978/79 beräknades totalbudgeten uppvisa ett underskott om drygt 33,2 miljarder kr. för budgetåret 1977/78 och ca 32,2 miljarder kr. för budgetåret 1978/79. De förnyade beräkningar som nu föreligger innebär en rad förändringar på såväl inkomst- som utgiftssidan av budgeten för dessa båda budgetår. Jag kommer att senare redovisa dessa beräkningar mera i detalj.

När det gäller statsinkomsternas utveckling spelar självfallet de antaganden som görs om den allmänna inkomstutvecklingen i samhället en avgörande roll. Riksrevisionsverket har i sin reviderade inkomstberäkning utgått från att lönesumman ökade med 9,3 % år 1977, vilket är något mera än tidigare beräknat. För år 1978 har den beräknade tillväxten av lönesumman på grundval av de avtal som hittills träffats på arbetsmarknaden justerats ned med en halv procentenhet till 7,7 %. För år 1979 kvarstår efter beaktande av dessa avtal antagandet om en ökning av lönesumman med 7 %. Jag har i mina beräkningar av statsinkomsterna haft samma utgångspunkter som riksrevisionsverket.

Jag har tidigare redovisat att regeringen beslutat föreslå ett borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften bl. a. i syfte att åstadkomma en snabbare återgång till ett läge med mera normalt resursutnyttjande i ekonomin. Dessa åtgärder medför helt naturligt en försvagning av budgetens inkomstsida. Som jag senare kommer att närmare redovisa kan effekten härav uppskattas till ca 3,4 miljarder kr. för budgetåret 1978/79. Härutöver är den viktigaste förändringen i bedömningen av utvecklingen av statens inkomster i förhållande till vad som angavs i budgetförslaget att inkomsterna av mervärdeskatten räknats ned med mer än en miljard kr. främst beroende på lägre import än vad som tidigare beräknats. Härtill kommer ett antal mindre justeringar av flera inkomstitlar.

Totalt beräknas statsinkomsterna nu till ca 110,7 miljarder kr. för budgetåret 1977/78 och ca 114,8 miljarder kr. för budgetåret 1978/79. Detta innebär att inkomsterna dessa budgetår ökar med ca 6 resp. knappt 4 %.

Även på utgiftssidan innebär de nya beräkningarna förändringar i förhållande till vad som redovisades i budgetförslaget. Vad gäller budgetåret 1977/78 har beslutade utgifter för industripolitiska insatser som tidigare beräknades komma att i viss utsträckning belasta innevarande budgetår, kassamässigt förskjutits till budgetåret 1978/79. De betydande insatser som gjorts på arbetsmarknadspolitikens område kommer också att till en del leda till utbetalningar från anslagen först under nästa budgetår. Totalt räknar jag med att utgifterna för budgetåret 1977/78 skall uppgå till 140,3 miljarder kr., vilket är ca 4,3 miljarder kr. mindre än tidigare beräknat.

För budgetåret 1978/79 beräknas nu utgifterna bli ca 5 miljarder kr. större än vad som angavs i budgetförslaget. Detta förklaras till stor del av de förskjutningar i utbetalningar i vissa utgifter som jag nyss berört. Jag beräknar nu utgifterna för budgetåret 1978/79 till totalt drygt 156,6 miljarder kr. I detta belopp ingår anslaget till oförutsedda utgifter med oförändrat 8 miljarder kr.

Tabell 7. Totalbudgeten 1977/78—1978/79 (milj. kr.)

	1977/78 Budgetprop. 1978	Ny be- räkning	1978/79 Budgetprop. 1978	Ny be- räkning
Inkomster	111 376	110 742	119 397	114 780
Utgifter	144 600	140 339	151 593	156 624
Saldo	-33 224	-29 597	-32 196	-41 844

De beräkningar jag nu har redovisat resulterar i att budgetunderskottet för budgetåret 1977/78 nu förutses bli ca 29,6 miljarder kr., vilket är en minskning med ca 3,6 miljarder kr. i förhållande till vad som angavs i januari i år (tabell 7). För nästa budgetår stiger underskottet med ca 9,6 miljarder kr. till ca 41,8 miljarder kr. jämfört med budgetförslaget. Som jag tidigare framhållit måste detta statliga utgiftsöverskott ses i relation till de krav som en aktiv finanspolitik ställer i rådande ekonomiska situation. Inte minst kommer här i förgrunden de betydande insatser som regeringen vidtagit till gagn för näringslivets konkurrensförmåga och en tryggad sysselsättning för medborgarna.

SÄRSKILDA FRÅGOR

1 Utnyttjande av finansfullmakten

Regeringen har av riksdagen bemyndigats att för budgetåret 1977/78, om arbetsmarknadsläget kräver det, besluta om utgifter intill ett sammanlagt belopp av 1 500 milj. kr. (prop. 1976/77: 100 bil. 2. FiU 1976/77: 10, rskr 1976/77: 133).

I prop. 1977/78: 100 bil. 2 redovisades de åtgärder, som under budgetåret 1977/78 t. o. m. den 29 december 1977 vidtagits med stöd av finansfullmakten.

För tiden därefter har finansfullmakten utnyttjats vid ytterligare två tillfällen, nämligen den 19 januari och den 16 februari 1978.

Genom beslut den 19 januari 1978 utnyttjades fullmakten dels för byggande av statliga vägar i Uppsala län (30,7 milj. kr.), dels för bidrag till vissa mindre beredskapsarbeten i norra Uppland (7 milj. kr.).

Genom beslut den 16 februari 1978 utnyttjades fullmakten för följande ändamål: inom justitiedepartementets område: ombyggnad av Ängelholms tingsrätt (2,7 milj. kr.); inom kommunikationsdepartementets område: byggande av statliga vägar (147,5 milj. kr.) samt byggande av mareografer åt Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut (1,2 milj. kr.); inom budgetdepartementets område: vissa reparations- och underhållsarbeten (9 milj. kr.); inom arbetsmarknadsdepartementets område: sysselsättningsskapande åtgärder i form av beredskapsarbeten (535 milj. kr.) samt statliga industribeställningar (120 milj. kr.).

Vidare bemyndigades arbetsmarknadsstyrelsen att t. o. m. den 30 juni 1978 i fråga om annat kommunalt beredskapsarbete än investeringsarbete bevilja statsbidrag med belopp motsvarande 75 % av lönekostnaden för till arbetet anvisade arbetslösa.

I prop. 1977/78: 100 bil. 2 redovisades att dittills sammanlagt 679 256 000 kr. hade utnyttjats av finansfullmakten på 1 500 milj. kr.

Riksdagen har sedermera i anledning av förslag om anslag för ifrågasvarande ändamål på tilläggsbudget I (prop. 1977/78: 25) och tilläggsbudget II (prop. 1977/78: 101) anvisat 557 260 000 kr. Genom de nämnda besluten den 19 januari och den 16 februari 1978 har ytterligare 853,1 milj. kr. tagits i anspråk. Att disponera av finansfullmakten för budgetåret 1977/78 återstår f. n. $(1\,500\,000\,000 - 679\,256\,000 - 853\,100\,000 + 557\,260\,000 =) 524\,904\,000$ kr. Regeringen har i prop. 1977/78: 125 hemställt om anslag på sammantaget 975 096 000 kr. till följd av skilda beslut med stöd av finansfullmakten.

Regeringen har vidare — med stöd av riksdagens beslut att för affärs-

verken beräkna ett påslag om 10 % utöver investeringarna för att möjliggöra en av konjunkturmässiga eller andra skäl påkallad ökning av medelsanvändningar (prop. 1976/77: 100 bil. 9, TU 1976/77: 12, rskr 1976/77: 150; prop. 1976/77: 100 bil. 17, NU 1976/77: 24, rskr 1976/77: 206 samt prop. 1977/78: 25, NU 1977/78: 32, rskr 1977/78: 108) — den 23 februari 1978 beslutat vidta följande sysselsättningsfrämjande åtgärder.

Inom kommunikationsdepartementets område: tidigareläggning av spårbygge åt statens järnvägar i Vännäs; tidigareläggning av vissa anläggningsarbeten åt sjöfartsverket samt tidigareläggning av vissa byggnadsarbeten åt televerket (300 000 kr., 2,4 milj. kr. resp. 17,8 milj. kr.); inom industridepartementets område: tidigareläggning av vissa byggnadsarbeten vid statens vattenfallsverk (1,6 milj. kr.).

Utöver detta har regeringen beslutat vidta åtgärder enligt följande.

Inom justitiedepartementets område: vissa byggnads- och reparationsarbeten under kriminalvården (1,8 milj. kr.); inom budgetdepartementets område: vissa mindre ombyggnads- och reparationsarbeten (2,7 milj. kr.); inom utbildningsdepartementets område: tidigareläggning av vissa byggnadsarbeten inom skolväsendet (40,6 milj. kr.) samt tidigareläggning av vissa arbeten vid televerket i anslutning till TV-stationen i Arvidsjaur (700 000 kr.).

2 Totalbudgeten budgetåren 1977/78 och 1978/79

2.1 Totalbudgetens utgiftsanslag

I budgetpropositionen år 1978 beräknade jag totalbudgetens utgiftsanslag, dvs. bortsett från förändringar i anslagsbehållningar och i dispositionen av rörliga krediter, till 135 735 milj. kr. för budgetåret 1977/78. I dessa belopp ingick de i prop. 1977/78: 73 och prop. 1977/78: 101 upptagna anslagen på tilläggsbudget II. Riksdagen har sedermera fattat beslut i anledning av prop. 1977/78: 73. Vad gäller prop. 1977/78: 101 har riksdagen fattat beslut i samtliga frågor med undantag för det av chefen för industridepartementet föreslagna investeringsanslaget till lån för prospektering i Arjeplog.

I prop. 1977/78: 87 om statligt engagemang i handelsstålindustrin, m. m. föreslås att sammanlagt ca 1 781 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget II för innevarande budgetår. Regeringen har i prop. 1977/78: 89 föreslagit att 50 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget II som särskild ersättning till Luleå kommun i anledning av Stålverk 80-projektets nedläggning. Regeringen har vidare föreslagit i prop. 1977/78: 96 att 200 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget II för sysselsättningsstöd till I.K.A.B. Riksdagen har fattat beslut i anledning av dessa propositioner.

Regeringen har i prop. 1977/78: 119 begärt ca 6 milj. kr. till förvärv av aktier i Göta kanalbolag. I prop. 1977/78: 125 har begärts anslag på

tilläggsbudget III för egentliga statsutgifter om 2 084 milj. kr. De största anslagen föreslås gå till sysselsättningskapande åtgärder, byggande av mellanriksvägen Kiruna—Narvik, kapitaltillskott till Statsföretag AB, byggande av statliga vägar samt bidrag till anordnande av förskolor och fritidshem. Regeringen har vidare i prop. 1977/78: 174 föreslagit att 1 715 milj. kr. anvisas för stöd till varvsnäringen. Slutligen har regeringen i prop. 1977/78: 180 föreslagit att 400 milj. kr. anvisas som lån till Norrlands Skogsägares Cellulosa AB. Sammanlagt har sålunda beslutats resp. föreslagits utgiftsanslag för budgetåret 1977/78 om 141 971 milj. kr.

Riksrevisionsverket har med skrivelse den 4 april 1978 överlämnat en beräkning över utfallet av statens budget för innevarande budgetår (bilaga 2). Verket har beräknat de totala statsutgifterna, exkl. förändringar av anslagsbehållningar och i dispositionen av rörliga krediter, till 143 073 milj. kr. Detta är 1 102 milj. kr. mer än den summa för utgiftsanslag som jag nyss redovisade. Skillnaden förklaras av beräknade merutgifter på förslagsanslag. Verkets beräkning i denna del kan jag ansluta mig till. Jag räknar alltså i likhet med riksrevisionsverket med att statsutgifterna, exkl. förändringar av anslagsbehållningar och i dispositionen av rörliga krediter men inkl. merbelastningar på förslagsanslag kommer att uppgå till 143 073 milj. kr. budgetåret 1977/78.

För budgetåret 1978/79 upptogs de totala statsutgifterna, exkl. förändringar av anslagsbehållningar och i dispositionen av rörliga krediter, i budgetpropositionen till 151 293 milj. kr.

I olika propositioner, som har förelagts riksdagen före den 1 april 1978, och beslut som riksdagen har fattat fram till nämnda dag har upptagits anslag som innebär en utgiftsökning i förhållande till det ursprungliga förslaget till statsbudget med 1 581 milj. kr. Chefen för arbetsmarknadsdepartementet kommer senare denna dag att för tillfälligt nyrekryteringsstöd begära ett anslag om 150 milj. kr. för budgetåret 1978/79 samt anslag om sammanlagt 300 milj. kr. till vissa sysselsättningsstödjande åtgärder.

I budgetpropositionen upptogs anslaget till oförutsedda utgifter med 8 000 milj. kr. för sedvanliga tilläggsbudgetar, för vissa strukturinsatser liksom för särskilda propositioner på andra områden. Vidare erinrade jag om svårigheterna att i förtid överblicka alla utgiftskrav som kan aktualiseras under kommande budgetår. Som jag nyss nämnt, har i propositioner och riksdagsbeslut upptagits anslag som innebär en utgiftsökning med ca 2 miljarder kr. Detta skulle kunna motivera en nedjustering av anslaget till oförutsedda utgifter. Vid förnyade beräkningar inom skolöverstyrelsen har å andra sidan framkommit att det i budgetpropositionen upptagna anslaget för bidrag till driften av grundskolor m. m. sannolikt kommer att väsentligt överskridas. Dessutom beräknas utgifterna för räntebidrag till bostäder stiga med ca 100 milj. kr. till följd av ränteförändringen i februari i år. Till detta kommer att vissa medelsbehov under

budgetåret 1978/79, bl. a. för fortsatta insatser för varvsindustrin, är svåra att helt överblicka f. n. Mot denna bakgrund finner jag inte anledning att föreslå ändring av det i budgetpropositionen upptagna beloppet för oförutsedda utgifter.

Underskottet för budgetåret 1978/79 på riksgäldsfonden upptogs i budgetpropositionen till 9 600 milj. kr. Utfallet på detta anslag är i huvudsak avhängigt av budgetsaldot närmast föregående budgetår, men är även i någon mån beroende av budgetsaldot under det budgetår för vilket anslaget är anvisat. Som jag tidigare har anfört förutses budgetunderskottet för innevarande budgetår komma att minska jämfört med beräkningarna i budgetförslaget samtidigt som budgetunderskottet för budgetåret 1978/79 ökar jämfört med mina beräkningar i budgetpropositionen. Detta kan tillsammans med vissa andra förhållanden medföra att underskottet på riksgäldsfonden för budgetåret 1978/79 kan komma att bli lägre än det i budgetpropositionen upptagna beloppet. Det torde få ankomma på riksdagens finansutskott att slutligt beakta effekterna av olika förändringar vad gäller detta underskott.

Jag har låtit upprätta en specifikation över föreslagna och beslutade anslagsförändringar på statsbudgeten i förhållande till budgetpropositionen (bilaga 5). Specifikationen täcker perioden fram till mars månads utgång år 1978 inkl. förslag i bilaga 3 till denna proposition. På grundval av dessa uppgifter beräknar jag utgiftsanslagen på totalbudgeten för budgetåret 1978/79 till 153 324 milj. kr. Eventuella förslag och beslut i övrigt efter den 31 mars 1978 torde få beaktas av riksdagens vederbörande utskott.

2.2 Avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1978/79

Anslagen till avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1978/79 var i årets budgetproposition i viss omfattning upptagna med beräknade belopp beroende på att motsvarande investeringsanslag inte hade begärts definitivt.

Jag får nu anmäla det slutliga behovet av avskrivningsmedel för dessa punkter och för därefter tillkomna ytterligare investeringar.

Under *statens allmänna fastighetsfond* föreslogs i budgetpropositionen för byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde ett anslag om 90 milj. kr. I prop. 1977/78: 106 har för detta ändamål slutligt begärts 30 milj. kr. Avskrivningsanslaget bör föras upp med 15 milj. kr.

Under *statens utlåningsfonder* har i prop. 1977/78: 112 till fiskerilånefonden definitivt begärts 17 milj. kr. Lånen är under viss tid räntefria och löper därefter med ränta motsvarande två tredjedelar av gällande diskonto. Avskrivningsanslaget bör föras upp med 8 242 000 kr.

För lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk

m. m. har i samma proposition definitivt begärts 6,7 milj. kr. Dessa lån är under viss tid räntefria och löper därefter med 5 % ränta. Jag tar upp ett avskrivningsanslag av 3 248 000 kr.

Under *fonden för låneunderstöd* har i prop. 1977/78: 99 till lån för investeringar i bokhandel föreslagits ett anslag av ytterligare 1 milj. kr. utöver i budgetpropositionen föreslagna 1,4 milj. kr. Vissa lån avses bli ränte- och amorteringsfria. Avskrivningsbehovet kan schablonmässigt beräknas till 50 %. Jag tar upp ett avskrivningsanslag av totalt 1,2 milj. kr.

I prop. 1977/78: 122 har för lån till experimentbyggande m. m. begärts ett anslag av 23,5 milj. kr. Detta är 3,5 milj. kr. mer än i budgetpropositionen föreslagna 20 milj. kr. Lånen är ränte- och amorteringsfria under högst tio år och frågan om återbetalning prövas från fall till fall. Jag tar upp ett avskrivningsanslag av 23,5 milj. kr.

2.3 Totalbudgetens inkomster

Riksrevisionsverket har med särskild skrivelse den 31 mars 1978 lämnat reviderade inkomstberäkningar för budgetåren 1977/78 och 1978/79. För en närmare redogörelse för dessa beräkningar får jag hänvisa till verkets skrivelse (bilaga 3).

Avgörande för beräkningen av statsinkomsternas utveckling är de antaganden som görs om inkomstutvecklingen i samhället. Med ledning av tillgänglig statistik har riksrevisionsverket utgått från att den totala lönesumman ökade med 9,3 % mellan åren 1976 och 1977. Verket har, bl. a. med beaktande av de avtal som har slutits på arbetsmarknaden, beräknat den totala lönesummans ökning till 7,7 % mellan åren 1977 och 1978. För första halvåret 1979 har ökningen satts till 7 % på årsbasis.

Riksrevisionsverkets antaganden överensstämmer i huvudsak med dem som återfinns i den reviderade finansplanen och jag har i mina beräkningar haft samma utgångspunkter. Detta innebär att antagandena om ökningen av lönesumman i jämförelse med budgetpropositionen har justerats upp med knappt en halv procentenhet för år 1977 och ned med drygt en halv procentenhet för år 1978. För år 1979 är antagandet oförändrat.

Riksrevisionsverket har beräknat inkomsterna under inkomstiteln *skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.* till 45 500 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 47 100 milj. kr. för nästkommande budgetår. Detta innebär ökningarna med 1 300 milj. kr. resp. 200 milj. kr. jämfört med beräkningarna i budgetförslaget. Jag finner inte anledning att avvika från verkets prognos på denna punkt.

Beräkningarna av inkomsterna på inkomstskattetein baseras på förutsättningen om oförändrat procenttal, dvs. 100, för uttagande av preliminärskatt för budgetåret 1978/79. Enligt lagen (1947: 576) om statlig

inkomstskatt skall varje år bestämmas med vilka procenttal av grundbeloppen den statliga inkomstskatten skall ingå i preliminärskatten för kommande budgetår. Procenttalet för den första hälften av budgetåret 1978/79 skall vara detsamma som under innevarande budgetårs senare hälft. I lagen (1977: 456) om storleken av statlig inkomstskatt som ingår i preliminär skatt för budgetåret 1977/78 har detta procenttal satts till 100 för budgetåret 1977/78. För tiden den 1 juli—den 31 december 1978 blir uttagsprocenten densamma. Jag föreslår att uttagsprocenten även för tiden den 1 januari—den 30 juni 1979 fastställs till 100. Förslag till lag härom har utarbetats inom budgetdepartementet (bilaga 8).

Vid beräkningen av inkomsterna under inkomstiteln *allmän arbetsgivaravgift* har riksrevisionsverket utgått från ett oförändrat uttag om 2 %. Verket beräknar inkomsterna under titeln till 5 950 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 3 994 för budgetåret 1978/79. Vad gäller budgetåret 1977/78 har jag ingen erinran mot verkets beräkningar. Som jag tidigare har nämnt återkommer jag senare denna dag med förslag till regeringen att hos riksdagen hemställa om borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften den 1 juli 1978. Under inkomstiteln kommer dock fyllnadsinbetalningar m. m. att inflyta under budgetåret 1978/79. Jag beräknar därför inkomsterna under inkomstiteln till 600 milj. kr. vilket är 3 394 milj. kr. lägre än verkets förslag.

Inkomsterna av *mervärdesskatten* har av riksrevisionsverket upptagits till 26 300 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 29 900 milj. kr. för det därpå följande budgetåret. Jag ansluter mig till verkets beräkningar. För båda dessa budgetår innebär prognosen nedräkningar med väsentligt över 1 miljard kr. jämfört med vad som angavs i budgetförslaget.

Riksrevisionsverket beräknar inkomsterna under inkomstiteln *särskild beredskapsavgift för oljeprodukter* till 1 000 kr. för budgetåret 1978/79. I prop. 1977/78: 128 om stöd till prospektering efter olja och naturgas föreslås att en avgift för prospektering tas ut genom att den nuvarande särskilda beredskapsavgiften höjs. Efter samråd med chefen för handelsdepartementet och statsrådet Johansson beräknar jag inkomsterna till följd av den höjda avgiften till 80 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Inkomsterna skall emellertid tillföras en särskild fond, benämnd oljeprospekteringsfonden. Den nya avgiften påverkar sålunda inte statsbudgetens saldo och föranleder följaktligen ingen ändring i riksrevisionsverkets inkomstberäkning.

Riksdagen har beslutat (prop. 1977/78: 98, SkU 1977/78: 45, rskr 1977/78: 222) om införande av en skatt på vissa resor med charterflyg (reseskatt). Jag föreslog i budgetpropositionen, efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet, att inkomsterna av denna skatt skulle tillföras en särskild inkomstitel benämnd *särskild skatt på utrikes charterresor med flyg*. Riksrevisionsverket har i sin inkomstberäkning fö-

reslagit att inkomstiteln benämns skatt på charterresor. För min egen del föreslår jag, efter samråd med chefen för kommunikationsdepartementet, att inkomstiteln benämns *reseskatt*. Jag har däremot ingen erinran mot verkets beräkning av inkomsterna under ifrågavarande inkomstitel.

Som jag tidigare har nämnt kommer jag senare denna dag att föreslå regeringen att hos riksdagen hemställa om ett borttagande av den allmänna arbetsgivaravgiften den 1 juli 1978. Vissa andra arbetsgivaravgifter kommer emellertid att höjas den 1 januari 1979. Dessa förhållanden berör givetvis staten i egenskap av avgiftsskyldig och skulle kunna motivera justeringar av lönekostnadspålägget i den statliga verksamheten. I anslagsberäkningarna för budgetåret 1978/79, som riksdagen i vissa fall redan har fattat beslut om, har förutsatts ett oförändrat pålägg om 39 %. Det skulle medföra påtagliga olägenheter att nu generellt ändra uttaget. I fråga om myndigheter med uppdragsverksamhet kan dock, om inte en korrigerigering görs, problem uppkomma med hänsyn till de affärsmässiga betingelser under vilka dessa verksamheter bedrivs. Det torde ankomma på regeringen att besluta om de åtgärder som kan vara motiveerade med anledning av detta förhållande. För affärsverken torde inga speciella svårigheter uppstå eftersom de inte betalar lönekostnadspålägg utan direkt belastas med de ifrågavarande arbetsgivaravgifterna.

Inkomsterna av lönekostnadspåläggen tillförs inkomstiteln *pensionsmedel m. m.* Från denna inkomstitel överförs i juni 1979 i förekommande fall statens arbetsgivaravgifter för kalenderåret 1978 till vederbörande inkomstitel. Beräkningen av inkomsterna för inkomstiteln *pensionsmedel m. m.* under budgetåret 1978/79 måste beakta de faktiska avgiftsuttagen under kalenderåret 1978. Härav följer att borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften endast påverkar beräkningarna avseende andra halvåret 1978. Denna halvårseffekt beräknar jag till 135 milj. kr. Detta innebär att nettotinkomsterna under inkomstiteln *pensionsmedel m. m.* räknas upp med motsvarande belopp jämfört med riksrevisionsverkets beräkningar, dvs. till 1 200 milj. kr. Jag vill för fullständighetens skull nämna att den nu berörda uppbördstekniken beaktats vid min beräkning av inkomsterna under inkomstiteln *allmän arbetsgivaravgift*. Slutligen vill jag påpeka att de beräkningstekniska justeringar jag nu har redovisat i huvudsak inte påverkar totalbudgetens saldo.

Under inkomstiteln *diverse inkomster* har riksrevisionsverket vad avser räntor och amorteringar på energisparlån föreslagit att dessa fr. o. m. budgetåret 1978/79 redovisas under en egen inkomstitel under diverse inkomster benämnd *räntor och amorteringar på energisparlån*. Dessa inkomster har tidigare redovisats under titeln *övriga diverse inkomster*. Jag kan, efter samråd med chefen för bostadsdepartementet och statsrådet Friggebo, ansluta mig till att en inkomstitel med den föreslagna benämningen tas upp i statsbudgeten.

Riksrevisionsverket har föreslagit att inkomster från *ersättning för administrationskostnader avseende bidragsförskott* för budgetåret 1978/79 uppförs under en ny inkomsttitel med denna benämning. Verket har beräknat inkomsterna till 29 750 000 kr. Efter samråd med chefen för socialdepartementet föreslår jag att dessa inkomster i stället tillförs utgiftsanslaget Bidragsförskott under femte huvudtiteln såsom uppborndsmedel. Detta har också förutsatts vid anslagsberäkningen. Vad jag nu förordar medför att verkets inkomstberäkning bör justeras ned med 29 750 000 kr.

Jag övergår nu till att redovisa de ändringar i riksrevisionsverkets beräkningar som jag förordar beträffande *beräknad övrig finansiering*. Samråd har skett med berörda statsråd. Avskrivningsmedel inom *televerkets fond för televisions- och ljudradioanläggningar* bör liksom ifrågavarande investeringsanslag för budgetåret 1977/78 tas upp med 54,4 milj. kr. och för budgetåret 1978/79 med 60,2 milj. kr., vilket är 800 000 kr. mer resp. 1 milj. kr. mindre än vad riksrevisionsverket har beräknat.

Jag beräknar alltfört avskrivningsmedlen inom *luftfartsverkets fond* till 38,2 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 66,6 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Detta är 8,1 milj. kr. resp. 16,6 milj. kr. mindre än vad riksrevisionsverket har beräknat.

Inkl. de av mig förordade avvikelserna från riksrevisionsverkets inkomstberäkningar uppgår totalbudgetens inkomster enligt de förnyade inkomstberäkningarna till 110 742 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 114 780 milj. kr. för budgetåret 1978/79 (tabell 8). Detta är 634 milj. kr. resp. 4 617 milj. kr. mindre än vad som angavs i årets budgetproposition.

Min beräkning av de enskilda inkomsttitlarna på driftbudgeten för budgetåret 1978/79 framgår av specifikationen i bilaga 4.

Jag har i det föregående redogjort för förändringarna i förhållande till budgetpropositionen i fråga om begärda investeringsanslag för budgetåret 1978/79. De begärda investeringsanslagen uppgår nu till 12 665 milj. kr. De för finansiering av dessa investeringar beräknade avskrivningsmedlen som bör anvisas på driftbudgeten uppgår till 1 903 milj. kr. De medel som inom resp. kapitalfond är tillgängliga för finansiering av investeringarna, dvs. avskrivningsmedel och övriga kapitalmedel inom fonderna, beräknar jag till 3 084 milj. kr. På grundval härav beräknar jag investeringsbemyndigandena till 7 678 milj. kr. Kapitalbudgetens utgifter och dessas finansiering framgår av tabell 10.

Jag har låtit upprätta förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1978/79 med specifikation av de i planen angivna investeringsbemyndigandena (bilaga 6).

Tabell 8. Inkomster på totalbudgeten budgetåren 1976/77—1978/79 (Milj. kr.)

	1976/77	1977/78		1978/79		Förändring från	
	Utfall	Budget-prop. 1978	Ny beräkning	Budget-prop. 1978	Ny beräkning	Utfall 1976/77 till ny beräkning 1977/78	Ny beräkning 1977/78 till ny beräkning 1978/79
Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter	46 336	45 661	46 901	48 500	48 621	+ 565	+1 720
Automobilskattemedel	4 569	4 735	4 805	6 080	6 450	+ 236	+1 645
Allmän arbetsgivaravgift	6 997	5 960	5 950	4 061	600	-1 047	-5 350
Mervärdeskatt	21 259	27 750	26 300	31 200	29 900	+5 041	+3 600
Övriga inkomster på driftbudgeten	22 813	24 705	24 184	26 194	26 106	+1 371	+1 922
Beräknad övrig finansiering	2 386	2 565	2 602	3 362	3 103	+ 216	+ 501
Summa	104 360	111 376	110 742	119 397	114 780	+6 382	+4 038

2.4 Beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling

I årets budgetproposition beräknades medelsbehållningarna på reservations- och investeringsanslag öka med 1 500 milj. kr. under *budgetåret 1977/78*. I sin beräkning av budgetutfallet för innevarande budgetår har riksrevisionsverket — mot bakgrund av nya uppgifter rörande myndigheternas bedömning av anslagsbehållningarnas utveckling — bedömt att anslagsbehållningarna kommer att öka med 3 789 milj. kr. Av detta belopp avser ca 1,7 miljarder kr. medel till varvsindustrin och drygt 0,5 miljarder kr. lån till specialstålindustrin. Ytterligare närmare 0,8 miljarder kr. hänför sig till sysselsättningsskapande åtgärder m. m. Jag finner ingen anledning att frångå den bedömning som gjorts av riksrevisionsverket (jfr tabell 9).

För *budgetåret 1978/79* underströk jag i budgetpropositionen svårigheterna att göra en bedömning av anslagsbehållningarnas utveckling, samt räknade med att de skulle förbli oförändrade under budgetåret. Mot bakgrund av att en stor del av den uppbyggnad av anslagsbehållningar som nu beräknas ske under budgetåret 1977/78 torde komma att förbrukas under nästkommande budgetår räknar jag nu med en förbrukning av reserverade medel om 3 000 milj. kr. Jag vill dock framhålla att dessa beräkningar måste omges med betydande osäkerhetsmarginaler.

Tabell 9. Beräknad förändring i anslagsbehållningarna budgetåren 1977/78 och 1978/79
(Milj. kr., ökning +, minskning -)

	Anslags- behållning 77-06-30	Beräknad förändring 77-06-30—78-06-30			Beräknad förändring 78-06-30—79-06-30	
		Budget- prop. 1978	Riksrev.- verket	Föredra- ganden	Budget- prop. 1978	Föredra- ganden
Driftbudgeten (exkl. avskrivningar)	7 356	+ 500	+2 569	+2 569	0	-2 000
Investeringsanslag	2 622	-1 000	+1 220	+1 220	0	-1 000
Summa	9 978	+1 500	+3 789	+3 789	0	-3 000

2.5 Beräkning av dispositionen av rörliga krediter

Budgetutfallet och därmed statens upplåningsbehov påverkas av förändringar i dispositionen av rörliga krediter hos riksgäldskontoret, vilka krediter enligt riksdagens beslut ställts till förfogande för vissa myndigheter och bolag. I budgetpropositionen antogs det disponerade beloppet komma att öka med 1 015 milj. kr. under budgetåret 1977/78. Riksrevisionsverket har i sin skrivelse den 4 april tagit upp en ökning av det disponerade beloppet med 1 055 milj. kr. Jag finner ingen anledning att frångå riksrevisionsverkets bedömning.

För budgetåret 1978/79 förutsåg jag i budgetpropositionen en ökning av de ianspråktagna beloppen om 300 milj. kr. Jag finner ingen anledning att frångå denna bedömning. Jag vill dock erinra om den osäkerhet som gäller vid detta slag av beräkningar.

2.6 Beräkning av totalbudgeten för budgetåren 1977/78 och 1978/79

Med beaktande av vad jag har anfört i det föregående beräknar jag totalbudgeten för budgetåren 1977/78 och 1978/79 på sätt som framgår av tabell 11.

Beräkningarna ger ett underskott i totalbudgeten på ca 29,6 miljarder kr. för budgetåret 1977/78 och på ca 41,8 miljarder kr. för budgetåret 1978/79. Underskottet för budgetåret 1977/78 är ca 3,6 miljarder kr. mindre än det som angavs i budgetpropositionen. För budgetåret 1978/79 är underskottet nu ca 9,6 miljarder kr. större än vad som beräknades i budgetpropositionen.

Till regeringsprotokollet i detta ärende bör fogas som

Bilaga 1: Långtidsbudget för perioden 1978/79—1982/83

Bilaga 2: Riksrevisionsverkets beräkning över utfallet av statens budget för budgetåret 1977/78

Bilaga 3: Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1978/79

Bilaga 4: Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1978/79

Bilaga 5: Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1978/79

Bilaga 6: Förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1978/79

Bilaga 7: Förändringar i förslaget till statsbudget för budgetåret 1978/79 sedan budgetpropositionen

Bilaga 8: Lagförslag

Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. godkänna de allmänna riktlinjer för budgetregleringen som jag har förordat i det föregående,
2. till *Avskrivning av nya kapitalinvesteringar* för budgetåret 1978/79 anvisa följande reservationsanslag, nämligen

Statens allmänna fastighetsfond

Utbildningsdepartementet:

Byggnadsarbeten inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde 15 000 000

Statens utlåningsfonder

Jordbruksdepartementet:

Fiskerilånefonden 8 242 000

Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. 3 248 000

Fonden för låneunderstöd

Utbildningsdepartementet:

Lån för investeringar i bokhandel 1 200 000

Bostadsdepartementet:

Lån till experimentbyggande m. m. 23 500 000

3. godkänna min beräkning av förändringarna i anslagsbehållningarna för budgetåret 1978/79,
4. godkänna min beräkning av förändringarna i dispositionen av rörliga krediter för budgetåret 1978/79,
5. antaga inom budgetdepartementet upprättat förslag till lag om storleken av statlig inkomstskatt som ingår i preliminär skatt för budgetåret 1978/79,
6. godkänna min beräkning av driftbudgetens inkomster för budgetåret 1978/79 enligt den vid detta protokoll fogade specifikationen,
7. godkänna förslaget till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1978/79,
8. på kapitalbudgeten beräkna den mot investeringsplanen svarande inkomstiteln *Lånemedel* till 7 657 716 000 kr.

Långtidsbudget för perioden 1978/79–1982/83

LÅNGTIDSBUDGET FÖR PERIODEN 1978/79 — 1982/83

1 Inledning

Långtidsbudgetarbetets syfte är att kartlägga de statsfinansiella konsekvenserna på längre sikt av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. En sådan kartläggning utgör ett underlag för en analys av de statsfinansiella förutsättningarna under den framförliggande femårsperioden. En sådan analys har sin givna plats vid en bedömning av förutsättningarna att i framtiden åstadkomma en tillfredsställande utveckling av den svenska ekonomin. I syfte att bättre belysa denna fråga har långtidsbudgeten, som i egentlig mening endast omfattar statens inkomster och utgifter, i år utvidgats med vissa beräkningar rörande socialförsäkringssektorn. Även den kommunala utvecklingen berörs. Avsikten är att långtidsbudgeten på detta sätt skall kunna utgöra ett bättre underlag för bedömningar av den samlade offentliga sektorns sparandeutveckling på något längre sikt. Långtidsbudgeten har utarbetats inom budgetdepartementets budgetavdelning.

Beträffande *statsutgifterna* utgör långtidsbudgeten en kalkyl över omfattningen av de finansiella och reala resurser som krävs för att av statsmakterna uppställda mål skall kunna uppfyllas och gjorda åtaganden infrias. Vad gäller *statsinkomsterna* har förutsatts oförändrade avgifts- och skattesatser under perioden, i den mån inte ändringar aviserats eller beslutats. Samma metod har i princip utnyttjats vid beräkningarna avseende *socialförsäkringssektorn*.

Inga försök görs att förutse vilka nya beslut som kan komma att fattas under perioden eller effekterna härav. Långtidsbudgeten är således varken en plan för den framtida utvecklingen eller en prognos för den mest sannolika utvecklingen. I det historiska perspektivet har det visat sig att den faktiska utgiftsutvecklingen i icke oväsentlig grad kommit att överstiga de i långtidsbudgeten upptagna beloppen. Avsikten med långtidsbudgeten är att redovisa vilken finansiell utveckling som blir följden om nya utgiftsåtaganden över huvud taget inte görs och om skatte- och avgiftsreglerna inte ändras. Mot denna bakgrund kan förslag om nya aktiviteter och omprövning av redan gällande program bedömas.

2 Samhällsekonomisk bakgrund

2.1 Den offentliga sektorns roll i samhällsekonomin

Sambanden mellan den offentliga sektorn och övriga delar av ekonomin går i båda riktningarna. Å ena sidan är möjligheterna att bygga ut den offentliga sektorn beroende av resurstillgången och den ekonomiska utvecklingen i samhället i övrigt. Å andra sidan är insatser inom den offentliga sektorn, exempelvis inom utbildning och forskning, barnomsorgen samt näringspolitiken, av väsentlig betydelse för utvecklingen i ekonomin i övrigt.

En väsentlig uppgift för den ekonomiska politiken är att påverka resursfördelningen i samhället. Detta gäller såväl inkomstfördelning som resursernas fördelning mellan privat och offentlig sektor. Även resursanvändningen inom det privata näringslivet påverkas av den ekonomiska politiken, främst i fråga om investeringarnas omfattning och inriktning. Härtill kommer den viktiga reglerande uppgift som finanspolitiken har att i samspel med kreditpolitiken bidra till en balanserad utveckling av ekonomin. Den långsiktiga finanspolitiken är därför förbunden med de centrala målen för den ekonomiska politiken: full sysselsättning, tillfredsställande ekonomisk tillväxt, rimlig prisstabilitet och balans i de utrikes betalningarna. Det är dessa mål som är avgörande när det gäller att bedöma utvecklingen av budgetsaldot och det finansiella sparandet i den offentliga sektorn. Det samlade finansiella sparandet i ekonomin är definitionsmässigt lika med bytesbalansens saldo. En utveckling som innebär ett negativt finansiellt sparande inom den offentliga sektorn måste därför bedömas mot bakgrund av möjligheterna att uppnå ett motsvarande finansiellt överskott inom andra delar av ekonomin.

Inkomsterna för den totala offentliga sektorn (staten, kommunerna och socialförsäkringssektorn) motsvarade år 1977 62,2 % av bruttonationalprodukten. År 1978 beräknas denna andel till 62,5 %. År 1977 registrerades ett finansiellt sparande inom den offentliga sektorn som uppgick till ca 0,7 miljarder kr. År 1978 väntas emellertid överskottet förbytas i ett underskott på ca 8 miljarder kr.

Knappt hälften av den offentliga sektorns utgifter går till den privata sektorn i form av inkomstöverföringar. Återstoden tas i huvudsak i anspråk för statliga och kommunala konsumtions- och investeringsutgifter. År 1977 utgjorde dessa utgifter 33 % av bruttonationalprodukten.

2.2 Tendenser under den närmaste femårsperioden

I både femårsperspektivet och ett mera långsiktigt perspektiv analyseras resurstillgång och resursanvändning i de regelbundet återkommande långtidsutredningarna. Den senast publicerade utredningen, LU 75, fram-

lades i november 1975. Arbetet med en ny långtidsutredning pågår f. n. inom ekonomidepartementet. Den avses täcka perioden 1978—1983 (år 1977 utgör bas för beräkningarna) med en utblick bortom sekelskiftet. Denna nya långtidsutredning beräknas kunna framläggas mot slutet av år 1978.

Utgångspunkten för de alternativa utvecklingsvägar som presenterades i LU 75 var att transaktionerna med omvärlden skulle balansera år 1980. Redan den då förutsedda försämringen i tjänste- och transfereringsbalanserna, bl. a. förorsakad av räntekostnader för den utländska upplåningen, ledde till slutsatsen att en betydande del av resurstillväxten måste avsättas för exportindustrin. Tillväxten i utrymmet för privat och offentlig konsumtion under perioden 1976—1980 (med år 1975 som bas för beräkningarna) angavs till något mer än 2 % per år.

Påfrestningarna på den svenska samhällsekonomin blev emellertid långt större än vad LU 75 räknade med. Den ekonomisk-politiska strategi, den s. k. överbyggningspolitiken, som vårt land under stor politisk enighet valde efter oljekrisen för att värna om sysselsättningen, har lett till en utlandsupplåning långt utöver vad som förutsågs i LU 75. I stället för en beräknad jämvikt år 1980 förutses nu för detta år ett fortsatt betydande bytesbalansunderskott. Den inhemska efterfrågan, särskilt den privata konsumtionen och den offentliga efterfrågan, har under perioden 1975—1977 hållits uppe. Den offentliga konsumtionen har ökat med 3,6 % i genomsnitt per år under åren 1976 och 1977. Samtidigt har investeringsaktiviteten inom näringslivet och inom bostadssektorn minskat kraftigt. I förhållande till nivån år 1975 har näringslivets investeringar år 1977 minskat med ca 5 %. Minskningen av bostadsinvesteringarna under samma period uppgår till ca 15 %.

För att den svenska ekonomin skall uppnå yttre balans före mitten av 1980-talet krävs att konsumtionstillväxten hålls tillbaka och att industriinvesteringarna prioriteras så att det svenska näringslivets konkurrenskraft stärks. Vidare måste betydande resurser avsättas för bostadsinvesteringar. Inom den offentliga sektorn kan däremot behovet av ökade investeringsresurser bedömas vara mindre. På detta område gäller resurskraven snarast arbetskraften. De ökade behoven inom den offentliga tjänsteproduktionen gäller främst långtidsvården och barnomsorgen. Båda dessa aktiviteter kräver främst personella resurser.

Den framtida produktivitet utvecklingen blir avgörande för möjligheterna att öka konsumtionen — såväl den privata som den offentliga. En bedömning av produktivitet utvecklingen i det närmaste femårsperspektivet är i hög grad beroende av vilket antagande som görs om hur stor del av den f. n. outnyttjade industrikapaciteten som kan tas i bruk när den internationella konjunkturen åter pekar uppåt. Ändrade energipriser och framväxten av ny produktionskapacitet i länder med väsentligt lägre arbetskraftskostnader kan mycket väl ha lett till att en stor del av

den svenska industrikapacitet, som i dag står outnyttjad, är föråldrad. Strukturkriserna inom svenskt näringsliv under senare år är i viss mån tecken på att en sådan utveckling har ägt rum. Vid krav på en rimlig ekonomisk tillväxt accentueras i så fall investeringsbehoven inom näringslivet.

2.3 Avvägningsproblem

Förutsättningarna för en mer djupgående diskussion om de långsiktiga avvägningsproblemen förbättras när 1978 års långtidsutredning har lagt fram sitt betänkande. Det torde emellertid redan nu stå klart att näringslivets och bostadssektorns investeringsbehov måste prioriteras under den närmaste femårsperioden. Lönsamheten inom näringslivet måste förbättras så att självfinansieringen av investeringarna kan ökas. För att vi skall kunna närma oss balans i de utrikes betalningarna måste sparandet även i andra sektorer av samhällsekonomin öka. Den offentliga sektorn utgör härvidlag inget undantag.

Om man antar att bruttonationalprodukten skulle kunna växa med ca 3 % per år i genomsnitt under perioden fram till år 1983 och att tidpunkten för balans i utrikesbetalningarna flyttas fram till mitten av 1980-talet visar grova överslagskalkyler att konsumtionsutrymmet skulle kunna växa med maximalt 2 % per år för såväl privat som offentlig sektor. En sådan utveckling torde förutsätta en mycket gynnsam exportutveckling och förutsätter också att de offentliga investeringsutgifternas tillväxt begränsas kraftigt. Mot bakgrund av den snabba ökningen i antalet pensionärer och den standardförbättring som pensionärskollektivet kommer att erhålla pekar detta räkneexempel på en mycket blygsam ökningstakt för de aktiva gruppernas privata konsumtionsstandard fram till mitten av 1980-talet.

3 Beräkningsmetodik och antaganden

3.1 Principerna för utgiftsbedömningarna

De beräkningar av den framtida utgiftsutvecklingen som redovisas i det följande syftar endast till att ange *konsekvenserna* av redan fattade beslut. Beroende på beslutets eller åtagandets karaktär kan dessa konsekvensberäkningar göras på olika sätt. Följande typfall belyser hur beräkningarna utformas i några olika situationer.

1. I vissa fall har statsmakterna *beloppsmässigt kvantifierat* en utgiftsnorm. Detta gäller i allmänhet transfereringar till hushåll och kommuner. De på så sätt kvantifierade programmen kan vara av olika slag:

a) För vissa aktiviteter föreligger mål som gäller t. v. och som inte innefattar standardhöjningar. Detta gäller t. ex. de allmänna barnbidragen som utgår med fastställt belopp för alla barn under 16 år. Här kommer den beräknade anslagsutvecklingen att helt styras av antagandena om befolkningsutvecklingen.

b) För vissa verksamheter innefattar det kvantifierade målet även *standardhöjningar* under hela eller en del av den tid som omfattas av långtidsbudgeten. Vid beräkningarna har hänsyn tagits till detta genom att utgifterna successivt höjts i enlighet med det beslutade åtagandet. Ett exempel härpå är anslaget till folkpensioner där utgifterna för den årliga standardstegringen i form av pensionstillskott medtagits i kalkylerna.

c) Slutligen finns på några områden *tidsbegränsade* program. I dessa fall har i allmänhet utgifterna antagits falla bort i och med att programmet upphör. Exempel på detta är det generella bidraget till kommuner och landstingskommuner som beslöts i samband med överenskommelsen i juni 1977 rörande begränsningen av kommunalskatternas höjning under år 1978.

I den mån det är klart orcalistiskt att räkna med att anslagen kommer att falla bort efter programperiodens slut underskattas givetvis omfattningen av de framtida resursanspråken. I en del fall har statsmakterna även låtit förstå att tidsbegränsade program avses bli förlängda i en eller annan form utan att formella beslut ännu fattats härom. Utgifterna för program av denna karaktär förutsätts ligga kvar på oförändrad nivå. Likaså har i fråga om vissa avtal, vilka löper ut under långtidsbudgetperioden men avses bli förnyade, schablonmässigt antagits oförändrad anslagsnivå.

2. I andra fall har statsmakterna *kvantifierat målen* men inte preciserat de finansiella konsekvenserna härav. Sådana kvantifieringar återfinns exempelvis på den spärrade utbildningens område. I dessa fall har i långtidsbudgeten tagits upp de resurser som beräknats vara nödvändiga för att uppnå de fastställda målen.

3. För de flesta anslag *saknas* av statsmakterna *kvantifierade mål* för

den framtida verksamheten. I dessa fall har konsekvensbedömningen gjorts från andra och i allmänhet mer skönsmässiga utgångspunkter.

a) En i vissa fall användbar metod är att utgå från *oförändrad kvalitet* hos den statliga tjänsteproduktionen. Detta innebär att produktionen får anpassas till förändringar i efterfrågan. Insatsen av resurser påverkas emellertid av produktivitetens utvecklingen, som i allmänhet måste förutsättas vara sådan att en över tiden oförändrad efterfrågan kan tillgodoses med successivt minskade resursinsatser. Det bör understrykas att stora svårigheter föreligger att rätt bedöma efterfråge- och produktivitetens utvecklingen. Antagandena måste göras mycket schablonartade.

b) För de statliga verksamhetsgrenar som förekommer på statsbudgetens utgiftssida i huvudsak som *investering*, bl. a. kommunikationsverken och vägbyggnaden, föreligger särskilda svårigheter att avgöra vilken anslagsutveckling som på längre sikt krävs för att anpassa produktionen till förändringar i efterfrågan. Detta sammanhänger främst med svårigheterna att precisera sambandet mellan investeringar och efterfrågan. Principen i beräkningarna har här varit att investeringarna antagits öka i takt med efterfrågan sedan hänsyn tagits till en förväntad produktivitetens utveckling. För de närmast framförliggande åren domineras dock investeringsverksamheten ofta av att redan fattade investeringsbeslut genomförs.

c) Inom vissa områden saknas kontinuerlig investeringsverksamhet av större omfattning. Däremot aktualiseras punktvis vissa större projekt utan att dessa i och för sig innebär höjd ambitionsnivå för verksamheten. I den mån en utbyggnad inte följer av fastlagda program har en allmän skälighetsbedömning fått göras.

3.2 Principerna för inkomstberäkningarna

För budgetåren 1977/78 och 1978/79 ansluter inkomstberäkningarna till de bedömningar som görs i 1978 års reviderade budgetförslag. Den allmänna arbetsgivaravgiften förutsätts med andra ord tas bort den 1 juli 1978. Riksdagen har beslutat om höjning den 1 januari 1979 av sjukförsäkringsavgiften med 1,0 procentenhet och barnomsorgsavgiften med 0,3 procentenhet. För perioden därefter har i övrigt förutsatts oförändrade skatte- och avgiftssatser i den mån inte förändringar beslutats eller förutsatts av statsmakterna. Detta innebär bl. a. att den av riksdagen beslutade indexregleringen av inkomstkatteskalan har tillämpats.

3.3 Beräkningsunderlag

Långtidsbudgeten omfattar vad gäller statsbudgeten endast i denna ingående utgifter och inkomster. Härav följer att affärsverkens drift-

utgifter och andra utgifter för de statliga bolagen än tillskott av kapital inte ingår i beräkningarna.

Grundvalen för långtidsbudgeten utgörs av långtidsbedömningar som utförts av myndigheterna. Den slutliga bedömningen av anslagsutvecklingen har gjorts inom budgetdepartementets budgetavdelning efter samråd med vederbörande fackdepartement.

Beräkningarna av den framtida utgiftsutvecklingen utgår från anslagsbeloppen för budgetåret 1978/79 enligt 1978 års reviderade budgetförslag. Två olika beräkningar har utförts. I den ena beräkningen har utgångspunkten varit att gällande bidragsbelopp, enhetskostnader, normer osv. inte kommer att förändras under perioden ("fasta priser"). I den andra beräkningen ("löpande priser") har tillfogats vissa schablonmässigt beräknade effekter av gjorda antaganden om framtida pris- och löneökningar. Detta gäller dels löne- och omkostnadsökningar i samband med statlig konsumtion, dels kostnadsökningar till följd av bl. a. indexkonstruktioner. Som exempel på det senare kan nämnas utvecklingsbiståndet som är knutet till bruttonationalproduktens utveckling i löpande priser samt kostnaderna för folkpensioneringen som är knutna till konsumentprisernas utveckling. Av tabell 20 framgår i vilka fall omräkningar till "löpande priser" gjorts. Båda beräkningarna avser perioden t. o. m. budgetåret 1982/83.

Vid en diskussion av den statliga utgiftsutvecklingen under de framförliggande budgetåren är det naturligt att göra jämförelser med utvecklingen under tidigare år. Sådana jämförelser kan visa bl. a. i vilken mån nya tendenser i den totala utgiftsutvecklingen eller i utvecklingen på skilda delområden gör sig gällande.

Som jämförelsematerial kommer i det följande att användas statistik över budgetutfallen för budgetåren 1972/73—1976/77. För budgetåret 1977/78 föreligger slutredovisning först hösten 1978. Detta budgetår har därför inte tagits med i kalkylerna.

För den historiska perioden redovisas beräkningen av utgiftsförändringarna i fasta priser. Omräkningen av utgifterna från löpande priser till fasta priser har gjorts med hjälp av olika indexserier. För vissa utgiftsgrupper finns direkt användbara indextal. Detta gäller t. ex. de kvantitativt viktiga direkta inkomstöverföringarna. Dessa har omräknats efter konsumentprisindex. För andra grupper saknas direkt tillämpbara indexserier. Detta gäller t. ex. de anslag som innehåller omkostnader. För dessa anslag har använts konsumentprisindex sedan detta rensats från varugrupper som inte är relevanta för den statliga konsumtionen.

Den angivna metoden för volymeräkning innebär således att för de utgiftsgrupper som består av transfereringar (inkomstöverföringar) och finansiella transaktioner (utlåning m. m.) anges den nytta i reala termer som resursöverföringen representerar för mottagaren. För de utgifter

som innebär statlig konsumtion eller investering anger volymeräkningarna statens efterfrågan på reala resurser. Fastprisberäkningarna för den historiska perioden är inte helt jämförbara med fastprisberäkningarna för den framförliggande perioden. En direkt jämförelse mellan perioderna kan därför inte göras för vissa ändamålsområden.

3.4 Antaganden

Långtidsbudgeten grundas vad gäller åren 1978, 1979 och 1980 på samma antaganden rörande pris- och löneutvecklingen i samhället och den ekonomiska tillväxten som presenteras i 1978 års reviderade finansplan. Sålunda har antagits att lönesumman dessa tre år ökar med 7,7 %, 7 % resp. 7 % jämfört med året före. Motsvarande antaganden för den allmänna prisutvecklingen är knappt 11 %, 5 1/2 % resp. 5 1/2 %. Den årliga tillväxten i bruttonationalprodukten antas, i enlighet med den reviderade finansplanen, komma att uppgå till 0,8 %, 3,7 % resp. 4,3 %. Vad gäller perioden efter år 1980 fram t. o. m. budgetåret 1982/83 har schablonmässigt förutsatts att lönesumman stiger med 7 % årligen och den allmänna prisnivån med 4 % om året. En årlig real tillväxt av bruttonationalprodukten om 3 % har förutsatts. För den kommunala utdebiteringen har schablonmässigt antagits en höjning med 25 öre per år under långtidsbudgetperioden.

4 Statens utgifter och inkomster

4.1 Statsutgifter efter ändamål

I detta avsnitt redovisas statsutgifternas utveckling i fasta priser under perioden t. o. m. budgetåret 1982/83. Redovisningen omfattar de totala utgifterna över statsbudgeten. Dessa redovisas grupperade efter ändamål. Fjorton av de största ändamålsgrupperna särredovisas. De svarar tillsammans för ca 85 % av utgifterna under budgetåret 1978/79. En redovisning av de totala utgifternas utveckling lämnas i tabell 19. Beräkningarna utgår från de anslagsbelopp för budgetåret 1978/79 som redovisas i det reviderade budgetförslaget. För vissa anslag som är direkt knutna till pris- eller löneindex eller som nära följer den allmänna pris- och lönestegringen i samhället redovisas också tillkommande utgifter vid ovan angivna antaganden om pris- och lönestegringar (tabell 20).

Beräkningarna i 1978 års långtidsbudget styrs i hög grad av de beslut som fattats av riksdagen under de senaste åren. De betydande budgetunderskotten medför stigande utgifter för statsskuldräntor. De totala statsutgifterna i fasta priser fortsätter att öka under långtidsbudgetperioden. Mest märkbara, utöver statsskuldräntorna, är utgiftsökningarna för bostadspolitik, folkpensioner och barnomsorg.

Folkpensioner m. m.

Ändamålsgruppen domineras av utgifterna för folkpensioneringen och statens bidrag till sjukförsäkringen. Med undantag för vissa administrationskostnader utgörs hela ändamålsgruppen av transfereringar till hushållen.

Tabell 1. Folkpensioner m.m.
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+ 8,7	28 077	+691	+616	+486	- 29	+2,5	+1,5
därav								
folkpensioneringen	+ 7,7	24 686	+626	+504	+370	-161	+2,5	+1,3
sjukförsäkringen	+18,4	3 310	+ 61	+110	+115	+130	+1,8	+3,0

Utgifterna för *folkpensionerna* har under perioden 1972/73—1976/77 stigit med i genomsnitt 7,7 % per år räknat i fasta priser. Ökningen beror dels på att antalet pensionärer stigit under denna tid bl. a. genom sänkningen av den allmänna pensionsåldern år 1976, dels på att en rad standardförbättringar genomförts.

Fortsatta sådana effekter slår igenom i beräkningarna för den framförliggande långtidsbudgetperioden. Det totala antalet pensionärer beräknas bl. a. till följd av förändringar i befolkningens ålderssammansättning årligen öka med i genomsnitt 26 000, varav 19 500 ålderspensionärer. Antalet folkpensionärer beräknas år 1978 överstiga 1,8 miljoner, varav drygt 1,3 miljoner ålderspensionärer. Ca 670 000 pensionärer erhåller ålderspension från ATP.

Den beslutade fortsatta standardförbättringen för folkpensionärer som inte får ATP eller har låg ATP innebär att pensionerna för dessa grupper ökar betydligt snabbare än den allmänna prisutvecklingen. Härigenom uppstår betydande årliga kostnadsökningar under långtidsbudgetperioden.

Beräkningen av utgifterna för folkpensioneringen i *fasta priser* t. o. m. budgetåret 1982/83 har gjorts med utgångspunkt i anslaget för budgetåret 1978/79. Beräkningarna omfattar därefter endast sådana utgiftshöjningar som följer av ett ökat antal folkpensionärer och de lagstadgade förändringarna av pensionsförmånerna. I fasta priser ökar utgifterna för folkpensioneringen med ca 600 milj. kr. budgetåret 1979/80.

Den minskade kostnaden budgetåret 1982/83 för beslutade standardförbättringar m. m. sammanhänger med att de av riksdagen beslutade pensionstillskotten genomförts budgetåret 1981/82 samtidigt som antalet pensionärer som uppbär detta tillskott minskar till följd av att allt fler pensionärer får ATP.

Tabell 2. Folkpensioner, utgiftspåverkande faktorer
(Milj. kr., fasta priser)

	Utgiftsförändring till			
	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
Ökat antal pensionärer	+356	+304	+275	+209
Beslutade standardförbättringar m.m.	+270	+200	+95	-370
Summa	+626	+504	+370	-161

Folkpensionernas nivå är knuten till den allmänna prisutvecklingen. Med de antaganden rörande prisutvecklingen som gjorts skulle utvecklingen av utgifterna för folkpensioneringen i *löpande priser* bli följande.

Tabell 3. Folkpensioner
(Milj. kr., löpande priser)

Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
		1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
+18,1	24 686	+2 086	+1 834	+1 370	+949	+8,5	+5,8

Av sjukförsäkringens kostnader finansieras 85 % med arbetsgivaravgifter och resterande 15 % med statsbidrag. Socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen höjs från 9,6 % till 10,6 % den 1 januari 1979. Anslagsberäkningen för perioden t. o. m. budgetåret 1982/83 utgår från gällande bestämmelser och statsbidragsregler. Bl. a. den ökande andelen äldre beräknas medföra att utgifterna ökar något under perioden.

Utbildning och forskning

Denna ändamålsgrupp omfattar de statliga utgifterna för utbildningsväsendet och för den civila forskning som bedrivs av staten eller med statligt stöd. Ändamålsgruppen omfattar bl. a. grundskolan, gymnasiala skolor, högre utbildning och forskning samt studiesociala ändamål och viss del av vuxenutbildningen. Till högre utbildning och forskning förs bl. a. högskolan inkl. jordbrukets högskolor, undervisningssjukhusen och de statliga forskningsråden och styrelsen för teknisk utveckling. I gruppen ingår även de statliga utgifterna för forsknings- och utvecklingsverksamhet på energiområdet.

Utgiftsutvecklingen för *grundskolans* del styrs i betydande utsträckning av befolkningsutvecklingen. Elevantalet i grundskolan beräknas läsåret 1978/79 uppgå till ca 1 036 000 och väntas läsåret 1982/83 ha minskat till ca 993 000. Med oförändrad nettoinvandring kommer denna minskning att fortsätta under 1980-talet. Våren 1976 fattade riksdagen beslut om reformering av skolans inre arbete (SIA). Beslutet innebär bl. a. att ett nytt statsbidragssystem genomförs fr. o. m. budgetåret 1978/79. Syftet är att kommunerna friare skall kunna använda tilldelade resurser.

Lsåret 1978/79 beräknas antalet intagningsplatser i den direkt grundskoleanknutna delen av *gymnasieskolan* motsvara ca 97 % av årskullen 16-åringar. Andelen elever som omedelbart efter grundskolan fortsätter till gymnasieskolan är dock lägre. I långtidsbudgeten har antalet intagningsplatser beräknats till oförändrat 97 % av antalet 16-åringar. Detta medför en ökning av antalet platser med ca 15 000 under perioden.

Inom *vuxenutbildningen* har en kraftig utbyggnad skett av såväl utbildningen i studieförbundens regi som de kommunala skolorna för vuxna. Fr. o. m. år 1976 utgår ett särskilt studiestöd till vuxna i form av tim- och dagstudiestöd samt särskilt vuxenstudiestöd. Det särskilda vuxenstudiestödet ansluter till stödet för arbetsmarknadsutbildning men består till skillnad från detta till en viss del av återbetalningspliktiga medel. I samband med de nya stödformerna för vuxenstudier har införts ett statligt stöd för bl. a. uppsökande verksamhet på arbetsplatser. Kostnaderna för uppsökande verksamhet, dag- och timstudiestöd samt det särskilda vuxenstudiestödet finansieras direkt med en särskild vuxenut-

bildningsavgift och ligger således utanför budgeten. De kostnader för vuxenutbildningen — exkl. studiestöd — som belastar statsbudgeten beräknas för budgetåret 1978/79 till ca 1 450 milj. kr. Under perioden har förutsatts en fortsatt utbyggnad av det särskilda vuxenstudiestödet. För långtidsbudgetperioden förutses, med den teknik som används i långtidsbudgetsammanhang, att antalet studiecirkel ökar med 2 % per år och att kommunal vuxenutbildning på gymnasieskolenivå har samma omfattning som under budgetåret 1977/78. Ingen ökning av bidragen till studiecirkelverksamhet har förutsatts. Undervisning på grundskolenivå inom kommunal vuxenutbildning beräknas öka något under perioden. I tabell 4 har utgifterna för vuxenutbildning fördelats efter skolform.

Tabell 4. Utbildning och forskning
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+3,1	19 821	+723	+136	- 44	-98	+3,6	+0,9
därav								
grundskolan	+5,3	8 194	+187	+ 7	-134	-80	+2,3	-0,1
gymnasieskolan	+2,2	2 959	+121	+109	+103	+36	+4,1	+3,0
högre utbildning och forskning	+2,2	5 596	+228	+ 10	+ 19	-16	+4,1	+1,1
studiesociala ändamål	-3,6	1 910	+ 46	- 12	- 51	-56	+2,4	-1,0

De beslut som statsmakterna har fattat om ändrade behörighetsregler för tillträde till *högskolan* har ökat möjligheterna för nya grupper i samhället att få del av högskoleutbildning. Etableringen av högskoleutbildning på nya orter har också ökat tillgängligheten. Antalet studerande har ökat under läsåret 1977/78. För långtidsbudgetperioden har förutsatts oförändrad kapacitet vad gäller högskoleväsendets grundutbildning. Ett visst resurstillskott har beräknats för redan beslutade ökning av antalet intagningsplatser på vissa utbildningsorter. Detta innebär att kostnaderna stiger något under perioden.

Det statliga stödet till *forskning* utgår dels genom de statliga forskningsråden, styrelsen för teknisk utveckling m. fl., dels genom universitetet och högskolorna. Stödet till *industriellt utvecklingsarbete* utgår genom styrelsen för teknisk utveckling och statens utvecklingsfond. Ökningen av anslagen till direkta forsknings- och utvecklingsändamål har under de senaste åren varit betydande, och en viss fortsatt ökning har kalkylerats under långtidsbudgetperioden.

Till gruppen forskning och utveckling förs också utgifterna för ökad satsning på *eneriforskning*. Regeringen har nyligen lagt fram förslag till riksdagen om ett nytt treårsprogram för energiforskning m. m. inom en total medelsram av 1 000 milj. kr. Programmet omfattar olika forskningsinsatser för effektivare energianvändning, för ökat sparande samt för att öka och säkra tillgången på energi i olika former. En väsentlig del av insatserna avser utnyttjande av olika förnyelsebara energiformer. För budgetåret 1978/79 har föreslagits anslag om 300 milj. kr. Treårsprogrammet innebär att anslagsnivån stiger under de två påföljande budgetåren. I långtidsbudgeten har därefter förutsatts insatser på oförändrad nivå. Till detta kommer kostnader för lån till forskningsinriktat experimentbyggande. Regeringen har i proposition föreslagit en ram under treårsperioden om preliminärt ca 65 milj. kr.

Utgifterna för *studiesociala ändamål* omfattar såväl bidrag som återbetalningspliktiga studiemedel för studerande. Alla elever över 20 år i gymnasieskolan, den kommunala och statliga vuxenutbildningen samt folkhögskolan tillhör numera studiemedelssystemet.

Antalet studiemedelstagare bedöms öka något. Samtidigt väntas återbetalningarna av studiemedel och studielån stiga successivt under perioden, vilket medför att utgifterna för studiemedelssystemet sjunker under långtidsbudgetperioden.

Antalet studerande under 20 år som uppbär olika former av studiehjälp och förlängt barnbidrag beräknas stiga under perioden i enlighet med de beräkningar som redovisats under gymnasieskolan.

Totalförsvaret

I ändamålsgruppen totalförsvaret ingår det militära försvaret, civilförsvaret, det ekonomiska försvaret samt övriga delar av totalförsvaret.

Riksdagen har våren 1977 mot bakgrund av en säkerhetspolitisk bedömning tagit ställning till inriktningen av det militära försvaret, civilförsvaret, det ekonomiska försvaret samt totalförsvaret i övrigt för perioden 1977/78—1981/82 (1977 års försvarsbeslut). Långtidsbudgetberäkningarna utgår från dessa ställningstaganden. För budgetåret 1982/83 har förutsatts oförändrade ramar i förhållande till försvarsbeslutet.

Regeringen har tillsatt en kommitté med uppdrag att överväga och lämna förslag om säkerhetspolitikens inriktning och totalförsvarets utveckling fr. o. m. budgetåret 1982/83.

Regeringen har vidare tillsatt en flygindustrikommitté. Kommittén skall bl. a. överväga om Viggensflygplanet skall utvecklas till en ytterligare attackversion i stället för B3LA och i så fall vilken vidareutveckling av JA 37 som därvid bör ske. Arbetet skall redovisas så att regeringen kan fatta slutligt beslut i flygplansfrågan i samband med budget-

arbetet inför budgetåret 1979/80. I långtidsbudgeten har inga medel utöver den angivna planeringsramen för det militära försvaret beräknats för detta ändamål.

Tabell 5. Totalförsvaret
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter därav</i>	+ 0,5	14 732	+173	- 6	+122	+105	+ 1,2	+ 0,6
militärt försvar	0	13 544	+ 55	+ 0	- 15	- 55	+ 0,4	0
civilförsvaret	+ 0,3	292	- 2	+20	+ 59	+ 38	- 0,7	+ 8,7
ekonomiskt försvar	+10,1	500	+115	+ 0	+ 78	+114	+23,0	+12,7

I syfte att inom den givna ramen för det *militära försvaret* skapa ett så stort utrymme som möjligt för sådan materielanskaffning och utbildning, som ger direkt effekt i krigsorganisationen, har överbefälhavaren fått i uppdrag att minska antalet sysselsatta inom försvaret med 3 900 under perioden september 1972—september 1979. För perioden 1978/79—1982/83 har redovisats en planerad minskning med 2 700 anställda netto. Riksdagen har nyligen beslutat om ytterligare minskning i anledning av proposition om försvarsmaktens centrala ledning m. m.

För budgetåret 1978/79 har föreslagits militära försvarsutgifter om 13 544 milj. kr. Utgiftsförändringarna under långtidsbudgetperioden bortsett från prisreglering beror i allt väsentligt på investeringsutgifter utanför utgiftsramen till följd av omlokalisering av militär verksamhet samt att de medel som innehålls budgetåret 1977/78 återtas med en tredjedel årligen under perioden 1979/80—1981/82.

För att belysa utvecklingen av de militära försvarsutgifterna även i löpande priser har beräkningar gjorts på grundval av de prisantaganden som tillämpas vid beräkningar i långtidsbudgeten i övrigt (tabell 6). Härvid har förutsatts att värnpliktsförmånerna utvecklas enligt nettoprisindex.

Tabell 6. Utveckling av de militära försvarsutgifterna 1978/79—1982/83
(Milj. kr., löpande priser)

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
Militära försvarsutgifter	13 544	14 298	14 984	15 568	16 191
varav priskompensation	(2 030)	(2 732)	(3 418)	(4 017)	(4 695)
Förändring från föregående budgetår		+ 754	+ 686	+ 584	+ 623

Planeringsramen medger att betydande belopp årligen kan användas för forskning och materielanskaffning. Till de större anskaffningsprogrammen hör artilleri, bandpansarvärn, terrängbilar och luftvärnsrobotar för armén, patrullbåtar och kustartilleribatterier för marinen samt anskaffning av jaktversionen av flygplanet Viggen och jaktrobotar för flygvapnet.

Beträffande *civilförsvaret* gäller att planeringen liksom hittills inriktas på åtgärder som gör det möjligt att i händelse av krig skydda och hjälpa befolkningen mot verkningarna av stridshandlingar av olika slag. Dessa åtgärder kan avse kollektivt ordnat skydd i form av främst skyddsrum och utrymning eller individuellt skydd, såsom skyddsmasker och anvisningar om vad som är möjligt att själv göra för sitt skydd i olika situationer.

Riksdagen har år 1975 beslutat om ett nytt system för planering och finansiering av skyddsrumbyggnad. Systemet innebär bl. a. att staten kommer att svara för kostnaderna för skyddsrum som tillkommer i samband med bostadsbyggande fr. o. m. budgetåret 1979/80.

I 1978 års budgetproposition föreslås att 244 milj. kr. anvisas för budgetåret 1978/79 för civilförsvaret utom skyddsrum. För skyddsrum föreslås utgifter om 47 milj. kr. Utgiftsändringarna under perioden beror på den ändrade finansieringsformen för skyddsrumbyggnad.

Det *ekonomiska försvaret* omfattar beredskapsåtgärder inom bl. a. industriproduktionen, livsmedelsförsörjningen, energiförsörjningen och kommunikationerna.

Riksdagen har beslutat om inriktningen av verksamheten inom det ekonomiska försvaret för perioden 1977/78—1981/82, innebärande bl. a. utökad beredskapslagring av livsmedel, gödsel- och bekämpningsmedel, petrokemiska produkter och legeringsmetaller m. m. Vidare beslutades om ett nytt oljelagringsprogram för perioden 1978—1984. Tvångslagringen i näringslivets regi bibehålls i oförändrad omfattning samtidigt som den statliga beredskapslagringen ökar. Kostnaderna för huvuddelen av programmet finansieras genom en höjning av den särskilda beredskapsavgiften för oljeprodukter. Intäkterna från beredskapsavgiften tillförs oljelagringsfonden.

Riksdagen har vidare beslutat om inriktningen av beredskapsplaneringen på teko-området samt om vissa stödåtgärder för att trygga försörjningsberedskapen på detta område.

Kostnaderna för den föreslagna förstärkningen av försörjningsberedskapen för perioden 1978/79—1982/83 beräknas i 1978 års budgetproposition till uppskattningsvis ca 7,3 miljarder kr. i prisläget juli 1977 för den verksamhet som finansieras över statsbudgeten och oljelagringsfonden. I totalförsvarspropositionen som framlades våren 1977 framhålls att den närmare bedömningen av resursbehoven får göras budgetårsvis. Till följd av det ansträngda statsfinansiella läget har re-

geringen i 1978 års budgetproposition föreslagit att utbyggnaden av delar av beredskapslagringen skall ske i något långsammare takt än som tidigare har angivits. Oljelagringsprogrammet fullföljs dock i oförändrad takt. Medelsberäkningen i långtidsbudgeten har gjorts utifrån dessa förutsättningar.

Statsskuldräntor

Utgifterna för denna ändamålsgrupp bestäms av förändringarna i statsskulden, av räntenivån på den statliga upplåningen samt av upplåningens sammansättning. Statens utlåning och förvaltningen av statsskulden handhas av riksgäldskontoret som är ett av riksdagens verk.

Statsskulden ökade under år 1977 med 17 571 milj. kr. och uppgick vid slutet av år 1977 till 97 982 milj. kr. Härav var 54 013 milj. kr. placerade i räntelöpande obligationslån, 11 900 milj. kr. i premieobligationslån och 11 122 milj. kr. i banksystemet. Upplåningen i utlandet uppgick vid slutet av år 1977 till 9 199 milj. kr. Vid slutet av budgetåret 1977/78 beräknas statsskulden uppgå till ca 108 miljarder kr. F. n. beräknas den statliga nyupplåningen ha en genomsnittlig ränta av ca 8,75 %. Eventuella förändringar av diskontot påverkar givetvis denna genomsnittsränta, dock inte fullt ut, eftersom den långa räntan normalt endast delvis följer diskontoändringarna.

Även med en oförändrad räntenivå för nyupplåningen kommer emellertid den genomsnittliga räntesatsen för den totala upplåningen att stiga allt eftersom äldre lån med lägre räntesatser ersätts av nya lån.

Ökningen av ränteutgifterna ett visst budgetår beror i huvudsak på statens upplåning under föregående budgetår. Ränteutgifterna under budgetåret 1978/79 väntas uppgå till ca 9 600 milj. kr.

På längre sikt har endast ungefärliga framskrivningar av ränteutgifterna kunnat göras. Till grund för dessa framskrivningar ligger den förväntade saldoutvecklingen för statsbudgeten under långtidsbudgetperioden. En redogörelse för saldoutvecklingen ges i avsnitt 4.4. Vidare bygger beräkningarna på ett antagande om en räntenivå om 8 % för nyupplåningen. Med de givna antagandena kommer utgiftsökningen för denna ändamålsgrupp att bli betydande nämligen drygt 24 % årligen under perioden. Statsskuldräntorna svarar således för en kraftigt stigande andel av statens totala utgifter.

Tabell 7. Statsskuldräntor
(Milj. kr.)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+13,7	9 600	+3 900	+3 150	+3 250	+3 000	+40,6	+24,3

Stöd till barnfamiljer

Utgifterna under denna ändamålsgrupp avser till stor del inkomstöverföringar till hushållen i form av allmänna barnbidrag, föräldrapenning och bostadsbidrag för barnfamiljer. Den kraftigast växande delen av ändamålsgruppen utgörs dock av statsbidrag till kommunernas barnomsorg. Vidare ingår statens utgifter för bidragsförskott och den del av statens bidrag till social hemhjälp som avser hjälp till barnfamiljer.

Utgiftsutvecklingen för *barnbidragen* bestäms av bidragsnivån och befolkningsutvecklingen. Bidraget utgör fr. o. m. den 1 april 1978 2 260 kr. per barn och år. Bidragen utgår till omkring 1 miljon barnfamiljer med ca 1,8 miljoner barn. Antalet barn i bidragsberättigad ålder beräknas sjunka något under perioden. I enlighet med den metodik som tillämpas i långtidsbudgeten beräknas ingen höjning av bidragsbeloppet under långtidsbudgetperioden.

Föräldraförsäkringen inom sjukförsäkringen trädde i kraft den 1 januari 1974. Ersättning utgår fr. o. m. den 1 januari 1978 med en garantinivå av 32 kr. per dag under sex månader i anslutning till barns födelse eller adoptivbarns ankomst till familjen. Till försäkrad som har rätt till högre sjukpenning än nämnda belopp utgår föräldrapenningen med samma belopp som sjukpenningen, dvs. med 90 % av den sjukpenninggrundande inkomsten. För barn som föds efter årsskiftet 1977/78 har föräldrarna härutöver rätt till s. k. särskild föräldrapenning under sammanlagt tre månader t. o. m. barnets första skolår. För barn födda 1971—1977 gäller särskilda övergångsregler.

Kostnaderna för utbyggnaden av föräldraförsäkringen beräknas uppgå till ca 500 milj. kr. per år. I likhet med övriga delar av sjukförsäkringssystemet bekostas huvuddelen av föräldraförsäkringen med socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen.

Tabell 8. Stöd till barnfamiljer
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+ 6,5	9 152	+752	+335	+338	+418	+ 8,2	+ 4,7
därav								
allmänna barnbidrag m.m.	+ 0,1	4 539	- 90	- 40	- 45	- 45	- 2,0	- 1,2
bostadsbidrag m.m.	+ 7,9	1 571	+ 50	0	0	0	+ 3,2	+ 0,8
bidrag till barnomsorg m.m.	+29,8	3 043	+792	-375	+383	+463	+26,0	+13,5

De statliga och statskommunala *bostadsbidragen* till barnfamiljer utgår till ca en halv miljon familjer med omkring en miljon barn. Bidragen är relaterade till inkomsterna. De statskommunala bostadsbidragen är vidare beroende av bostadskostnaden. Regeringen har föreslagit att beloppen för de statliga bostadsbidragen höjs samt föreslagit höjda inkomst- och hyresgränser.

Ändringarna innebär att bidragen omfördelas till förmån för hushåll med stor försörjningsbörda. Kostnaderna härför har beaktats i medelsberäkningarna. Stödet till låginkomsttagare utan barn har i långtidsbudgeten inräknats i ändamålsgruppen bostadspolitik.

De barn under 18 år vilkas föräldrar lever åtskilda är genom *bidragsförskotten* garanterade ett särskilt ekonomiskt grundskydd. Fr. o. m. den 1 oktober 1977 administreras bidragsförskotten av riks försäkringsverket och försäkringskassorna. I samband med omläggningen ökar statens kostnader övergångsvis under budgetåret 1977/78 för att sedan minska under budgetåren 1978/79 och 1979/80.

Vårdbidraget till föräldrar med svårt handikappade barn i hemmet uppgår till samma nivå som förtidspension. Utgifterna för vårdbidrag har inräknats i ändamålsgruppen folkpensioner m. m.

En kraftig utbyggnad av samhällets *barnomsorg* har beslutats av riksdagen på grundval av en överenskommelse mellan regeringen och Svenska kommunförbundet år 1975. Utbyggnadsprogrammet för åren 1976—1980 omfattar 100 000 nya daghemsplatser och 50 000 nya platser i fritidshem jämte en ökning av antalet platser i kommunala familjedaghem.

För att ge kommunerna ekonomiska möjligheter att genomföra utbyggnaden av barnomsorgen har ett nytt statsbidragssystem med väsentligt höjda och värdebeständiga statsbidrag införts. Driftbidraget för daghem höjdes fr. o. m. den 1 januari 1977 från 7 500 kr. till 14 000 kr. per år för nya platser. För befintliga platser höjs bidraget successivt till samma belopp. Bidraget till nya platser i fritidshem uppgår till hälften av nämnda belopp. För familjedaghemmen har, utöver tidigare statsbidrag, införts ett nytt grundbelopp i bidragssystemet. Bidragsbeloppen är anknutna till den allmänna löneutvecklingen för anställda i offentlig tjänst.

Det nya statsbidragssystemet finansieras genom en arbetsgivaravgift. Socialavgiften till barnomsorgen uppgår för år 1978 till 1,3 % av avgiftsunderlaget och för år 1979 till 1,6 %. Avgiften beräknas senare successivt höjas till 2,2 % år 1981.

Arbetsmarknads- och regionalpolitik

Den här ändamålsgruppen omfattar statens utgifter för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder såsom arbetsförmedling, sysselsättningsskapande

åtgärder, arbetsmarknadsutbildning, kontant stöd vid arbetslöshet samt arbetsmiljöfrämjande åtgärder. Vidare hör utgifterna för regionalpolitiken till denna ändamålsgrupp.

Arbetsförmedlingen har en strategisk roll inom arbetsmarknadspolitiken. Under 1970-talet har arbetsförmedlingen tillförts ca 1 700 nya tjänster. Modern datateknik har successivt tagits i anspråk för framställning av dagliga platslistor. Denna verksamhet har under budgetåret 1977/78 utvidgats till hela landet. Metoder prövas för användning av sådan teknik också i det dagliga förmedlingsarbetet. En lag om skyldighet för arbetsgivare att anmäla lediga platser till arbetsförmedlingen har antagits av riksdagen och sådan skyldighet har gällt på försök i Stockholms, Uppsala, Södermanlands, Malmöhus, Kristianstads och Blekinge län och utvidgades från den 1 mars 1978 till att omfatta också Göteborgs- och Bohus, Älvsborgs, Jönköpings och Värmlands län.

Budgetåret 1978/79 tillförs arbetsmarknadsverket medel motsvarande 225 nya tjänster. Under långtidsbudgetperioden förutsätts en viss fortsatt utbyggnad. Inriktningen av förmedlingsarbetet bestäms i hög grad av behovet att hjälpa ungdomar vid övergång från skola till arbetsliv. Ungdomarna skall tillförsäkras erbjudande om arbete, praktik eller yrkesinriktad utbildning. Även insatserna till förmån för kvinnor och för dem som på grund av något handikapp har svårt att få anställning på den öppna marknaden förstärks liksom arbetet i anpassningsgrupperna.

Bidrag för *arbetsmarknadsutbildning* ges till företag bl. a. för utbildning av anställda som hotas av permittering (25-kronan). Arbetsmarknadsutbildningen omfattar i övrigt AMU-kurser och kurser i det reguljära utbildningsväsendet, där eleverna får utbildningsbidrag. Dessa bidrag uppgår fr. o. m. den 1 juli 1978 till 150—190 kr./dag för elever över 20 år och 75 kr./dag för elever under 20 år. I enlighet med långtidsbudgetmetodikens antas bidragsbeloppen förbli oförändrade under perioden.

Utgifterna för arbetsmarknadsutbildningen finansieras via arbetsmarknadsutbildningsfonden. Till fonden inflyter dels medel från en arbetsgivaravgift på 0,4 %, dels anslag från statsbudgeten.

Arbetsmarknadsutbildningens omfattning har i nuvarande konjunkturläge vuxit starkt. För budgetåret 1978/79 och framåt har antagits en återgång till normal omfattning eller ca 135 000 elever/år.

De sysselsättningskapande åtgärderna i form av *beredskapsarbeten* har beräknats få en i huvudsak oförändrad omfattning under långtidsbudgetperioden jämfört med beräkningen för budgetåret 1978/79. Detta innebär en konjunkturneutral beräkning av anslagen.

För budgetåret 1978/79 har anslagits 270 milj. kr. för *tillfälligt sysselsättningsbidrag* till företag inom stålindustrin: Detta bidrag bortfaller därefter.

Tabell 9. Arbetsmarknads- och regionalpolitik
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+6,0	8 255	+203	+459	+164	+164	+2,5	+2,9
därav								
arbetsmarknads-	+5,8	7 145	+196	+464	+164	+164	+2,7	+3,3
politik								
regionalpolitik	+6,9	1 105	+ 7	- 5	0	0	+0,6	0,0

Sedan budgetåret 1972/73 har antalet anställda vid *arbetarskyddsstyrelsen* och *yrkesinspektionen* i stort sett fördubblats. Ytterligare 80 tjänster tillförs organisationen under budgetåret 1978/79. Härigenom uppgår antalet fasta tjänster till drygt 1 000. Förstärkningarna behövs bl. a. för att utarbeta detaljerade föreskrifter till den nya arbetsmiljölagstiftningen som träder i kraft den 1 juli 1978. En viss fortsatt förstärkning förutses under långtidsbudgetperioden.

Stora ansträngningar görs även fortsättningsvis för att genom *halvskyddat arbete* möjliggöra anställning på den reguljära arbetsmarknaden av personer som annars skulle ha varit hänvisade till sysselsättning i särskilda beredskapsarbeten, arkivarbete eller verkstäder för skyddat arbete.

Riksdagen har beslutat om en ny organisation för *skyddat arbete m. m.* Denna verksamhet samordnas under regionala stiftelser med landstingen och staten som stiftelsebildare. Staten tar hela kostnadsansvaret för den skyddade verksamheten. En förutsättning för detta är att motsvarande kostnader kan avräknas gentemot den kommunala sektorn inom andra områden. I långtidsbudgeten har denna avräkning skett under rubriken Övrigt. Den nya organisationen beräknas träda i kraft den 1 januari 1980.

Regionalpolitiken syftar till att ge människor i olika landsdelar allsidig sysselsättning och service samt en god miljö. Till grund för den regionalpolitiska planeringen skall i varje län ligga en regional utvecklingsplanering, länsplanering. En ny fullständig länsplaneringsomgång inleddes hösten 1978.

Regionalpolitiskt stöd lämnas främst i form av lokaliseringsstöd vid investeringar samt som introduktionsstöd, utbildningsstöd och sysselsättningsstöd. En ram för regionalpolitiskt stöd om 4,8 miljarder kr. har föreslagits för sexårsperioden 1973/74—1978/79. I långtidsbudgeten har beräknats fortsatta insatser på oförändrad nivå. Regeringen avser att under år 1979 lägga fram förslag om den fortsatta regionalpolitiken.

Bostadspolitik

Denna ändamålsgrupp domineras av räntebidrag och långgivning till bostadsbyggande. För budgetåret 1978/79 föreslås dessa uppgå till sammanlagt nära 7,2 miljarder kr. Bland andra ändamål inom gruppen märks lån till kommunala markförvärv samt bostadsbidrag för låginkomsttagare.

Tabell 10. Bostadspolitik
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+4,1	7 711	+1 188	+881	+411	+486	+15,4	+8,5

Bostadsbyggandet har successivt minskat under första hälften av 1970-talet. År 1977 påbörjades drygt 52 000 lägenheter. Antalet påbörjade lägenheter har därmed under senare år understigit det utrymme som har lämnats inom de särskilda bostadsbyggnadsramarna. Detta beror helt på en drastiskt minskad produktion av lägenheter i flerfamiljshus. Småhusens andel av nyproduktionen har ökat kraftigt och uppgick år 1977 till ca 75 %. Motsvarande andel år 1970 var 30 %. Samtidigt har bostädernas storlek ökat, särskilt i småhus. Förskjutningarna mot ett ökat småhusbyggande har gjort att bruttoinvesteringarna i bostäder räknat per lägenhet och i fasta priser har ökat under 1970-talet.

En stor del av statens stöd till bostadsbyggandet utgår i form av räntebidrag och långgivning. De statliga bostadslånen är i genomsnitt ca 50 % högre för lägenheter i småhus än för lägenheter i flerfamiljshus. För statligt belånade hus gäller att räntekostnaden över vissa garanterade nivåer för lån inom låneunderlaget betalas av staten. Nyproducerade hyres- och bostadsrättslägenheter har en garanterad låneränta på 3,9 % under det första året av lånetiden. I 1978 års budgetproposition har föreslagits att denna ränta sänks till 3,6 % för lägenheter som påbörjades under år 1977 och till 3,4 % för sådana lägenheter som påbörjas år 1978. För nyproducerade småhus som bebos av låntagaren är den garanterade räntan 6 %. För småhus som påbörjas under år 1978 har föreslagits en motsvarande sänkning till 5,5 %. De garanterade räntenivåerna höjs därefter för varje följande år av lånetiden för att slutligen nå upp till marknadsnivån (vid ingången av år 1978 var denna

ca 9,75 % för bostadslån). Räntebidrag utgår även till stora delar av det befintliga beståndet av fastigheter som har finansierats med statliga lån. Vid beräkningarna har beaktats de ökade utgifter som följer av den i februari 1978 genomförda höjningen av räntan på långa lån med 0,5 %. Kostnaderna för befintliga lägenheter påverkas även kraftigt av den omreglering av räntan på bundna bottenlån som företas fortlöpande efter som regel 10 år. Den sammanlagda merutgiften till följd av dessa räntejusteringar beräknas för budgetåret 1979/80 till ca 450 milj. kr. Under den senare delen av långtidsbudgetperioden förutses dock en mer balanserad utveckling av räntebidragen till följd av förslaget i 1978 års budgetproposition om en ökad årlig höjning av den garanterade räntan fr. o. m. år 1980.

Ramen för beslut om bostadslån till nybyggnad under år 1978 föreslås i 1978 års budgetproposition bli fastställd till 7 710 000 m² våningsyta. Detta beräknas motsvara 60 000 lägenheter samt därtill anknutna lokaler, såsom daghem och fritidshem.

Medelsramen för beslut om lån till ombyggnad föreslås i 1978 års budgetproposition uppgå till 655 milj. kr. för vart och ett av åren 1978 och 1979. De i långtidsbudgeten angivna anslagsförändringarna har beräknats med utgångspunkt i de bedömningar av bostadsbyggandets omfattning som bostadsmyndigheterna har redovisat mot bakgrund av de kommunala bostadsbyggnadsprogrammen för åren 1977—1981. Utrymmet inom de av riksdagen medgivna ramarna för beslut om bostadslån till nybyggnad kommer enligt dessa bedömningar inte att helt utnyttjas. En betydande ökning av antalet lägenheter med statliga bostadslån har dock förutsetts redan i början av långtidsbudgetperioden. Långivningen till daghem och fritidshem har förutsatts ligga kvar på en oförändrat hög nivå under hela perioden. I beräkningarna har också hänsyn tagits till att hyresförlustlån skall utsträckas till att omfatta hyresförluster t. o. m. år 1979. Utgifterna härför kan antas belasta bostadslånefonden t. o. m. budgetåret 1980/81.

I ändamålsgruppen ingår vidare utgifter för bostadsbidrag till hushåll utan barn. Statskommunala bostadsbidrag kan från den 1 januari 1978 i vissa fall utgå även till sådana pensionärer som dittills har varit berättigade enbart till kommunala bostadstillägg till folkpensionärer.

Kommunikationer

Denna ändamålsgrupp omfattar huvudsakligen utgifterna för vägväsendet, kommunikationsverken — dvs. postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket och sjöfartsverket — samt vissa investeringsutgifter för Sveriges radio.

Vid bedömningen av den framtida utvecklingen har hänsyn i första

hand tagits till den väntade efterfrågeutvecklingen. Som nämnts i avsnitt 3 föreligger vissa svårigheter att avgöra vilken investeringsutveckling som krävs för att anpassa produktionen till efterfrågan. För att få en praktiskt användbar beräkningsmetod har investeringarna, efter reduktion med väntad produktivitetstegring, förändrats i takt med den beräknade efterfrågeökningen. Vidare har vissa beslutade program och engångsprojekt beaktats.

Inom *vägväsendet* beräknas trafikvolymen öka i något långsammare takt än vad som hittills varit fallet under 1970-talet. Vid beräkningen av driftanslagen har beaktats att vägkapitalet stiger till följd av vägbyggandet.

Televerkets investeringar omfattar dels telenätet, dels rundradioanläggningar för distribution av radio- och TV-programmen. Investeringarna i telenätet har bedömts öka mot bakgrund av den väntade teletrafikutvecklingen och telenätets modernisering.

Medelsförbrukningen för *statens järnvägars* investeringar har räknats upp med hänsyn till den förväntade trafik- och produktivitetstvecklingen.

I fråga om *luftfartsverkets* investeringar har medel kalkylmässigt lagts in för åtgärder för inrikesflyget vid antingen Arlanda eller Bromma flygplats. Detta innebär att luftfartsverkets investeringar beräknas öka mot slutet av långtidsbudgetperioden. Övriga investeringar har bedömts mot bakgrund av den förväntade trafikutvecklingen.

I fråga om *sjöfarten* förutses under den framförliggande perioden en fortsatt rationalisering av lots- och fyrväsendet.

I övrigt har bl. a. hänsyn tagits till förslaget om ett reformerat bussbidragssystem.

Tabell 11. Kommunikationer
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	0	7 606	+251	+93	+327	+107	+3,3	+2,5
därav								
väganslag, trafiksäkerhet m.m.	-1,0	4 105	+ 11	- 2	+ 8	+ 38	+0,3	+0,3
kommunikationsverken	+0,7	3 325	+206	+88	+297	+ 87	+6,2	+4,7

Allmänna bidrag till kommuner

I denna ändamålsgrupp ingår skatteutjämningsbidrag, skattebortfallsbidrag i anledning av 1970 års skattereform, särskilt bidrag till kommunerna i samband med den skatteomläggning som trädde i kraft den 1 januari 1973 samt kompensation för minskat skatteunderlag i anledning av den skattereform som trädde i kraft den 1 januari 1975. Vidare ingår det generella statliga bidrag för år 1978 som är ett resultat av överenskommelsen mellan regeringen och kommunförbunden i juni 1977.

1976 års kommunalekonomiska utredning har nyligen avlämnat sina förslag vad gäller bl. a. statens bidrag till kommunerna. Dessa förslag berör flertalet av de allmänna statsbidragen. Beräkningarna i långtidsbudgeten utgår dock — i överensstämmelse med förutsättningarna härför — från gällande bidragssystem.

Skatteutjämningsbidragen, som utgör huvuddelen av ändamålsgruppen, syftar huvudsakligen till att stödja kommuner, landstingskommuner och kyrkliga kommuner med svag skattekraft. Enligt de bidragsbestämmelser som gäller fr. o. m. år 1974 utgår bidrag till kommuner och landstingskommuner för att tillförsäkra dessa ett visst skatteunderlag, som relaterats till medelskattekraften i landet. Skattekraftsgarantin varierar med det geografiska läget. Anslagsbehovet påverkas främst av skatteunderlaget och skattesatsen.

Skatteutjämningsbidragen betyder mest för Gotland och kommunerna i norrlandslänen. De lägsta bidragen per invånare får storstadslänen.

Skattebortfallsbidragen är avsedda att kompensera kommunerna för det inkomstbortfall som uppstod till följd av 1970 års skattereform. Detta bortfall beräknades till 1 250 milj. kr. för år 1971. Bidragsgivningen minskar härefter i takt med att den skattekraft som kommunerna förlorade i anledning av 1970 års skattereform återvinns genom att den beskattningsbara inkomsten per inkomstagare ökar. För inkomståret 1977 beräknas skattebortfallet till drygt 400 milj. kr.

Genom den skattereform som trädde i kraft den 1 januari 1975 har kommuner och landstingskommuner m. fl. fått ett minskat skatteunderlag på grund av ändrade avdragsregler m. m. Riksdagen beslutade att *kompensation* skall utgå för detta. Kompensationen utbetalas sedan år 1977. Den slutliga kompensation som utbetalas under budgetåret 1978/79 beräknas uppgå till ca 1 675 milj. kr.

Som en följd av den överenskommelse som träffades mellan regeringen samt Svenska kommunförbundet och Landstingsförbundet i juni 1977 rörande begränsning av kommunalskatternas höjning betalar staten under år 1978 ett *generellt bidrag* till kommuner och landstingskommuner. Bidraget uppgår till 720 milj. kr. och belastar budgetåret 1978/79 med 360 milj. kr.

Tabell 12. Allmänna bidrag till kommuner
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+4,8	6 578	+15	+180	+146	+202	+0,2	+2,0

Hälso-, sjuk- och socialvård

Denna ändamålsgrupp omfattar utgifter för statliga och statsunderstödda vårdområden. Huvudparten av här redovisade utgifter avser statsbidrag till vårdområden under kommunalt huvudmannaskap, varav statsbidrag till den psykiatriska sjukvården utgör den största posten. Betydande statsbidrag utgår också till annan hälso- och sjukvård, social hemhjälp och samhällets åtgärder för handikappade. I direkt statlig regi drivs dock bl. a. vissa sjukhus samt ungdomsvårdsskolor och vissa vårdanstalter för alkoholmissbrukare.

Genom avtal har staten och landstingen träffat överenskommelse om driftbidragen för den *psykiatriska sjukvården* m. m. för tiden t. o. m. år 1977. Förhandlingar om nytt avtal väntas tas upp under år 1978. Driftbidragen för långtidsbudgetperioden har därför schablonmässigt beräknats på 1977 års nivå.

De statliga utgifterna för *kroppssjukvård och allmän hälsovård* avser

Tabell 13. Hälso-, sjuk- och socialvård
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	-0,8	5 459	+314	+22	+28	+20	+ 5,8	+1,7
därav								
psykiatrisk sjukvård m.m.	-3,5	2 297	+288	- 1	0	0	+12,5	+3,0
kroppssjukvård och allmän hälsovård	-0,9	1 053	+ 15	+15	+ 6	0	+ 1,4	+0,8
åldringvård	+4,9	600	0	0	0	0	0	0

en rad myndigheter på detta område, statliga sjukhus, statsbidrag till olika former av hälso- och sjukvård samt bidrag till kostnaderna för de kommunala undervisningssjukhusen. Beräkningarna av statens utgifter för sjukhus har skett med utgångspunkt i nuvarande grunder för samarbetet med övriga finansärer.

Den öppna *åldringsvården* har fått allt större betydelse. Staten täcker 35 % av kommunernas bruttokostnader för den sociala hemhjälpn, varvid statsbidrag lämnas inte bara för hemvårdare och hemsamariter utan även för att täcka kostnader för vissa andra serviceåtgärder. Ca 350 000 åldringar och handikappade beräknas få social hemhjälp år 1978.

I ändamålsgruppen redovisas även bl. a. utgifterna för nykterhetsvård, ungdomsvård och åtgärder för handikappade.

Nykterhetsvårdens utveckling kännetecknas av att de frivilliga och öppna vårdformerna ökat kraftigt under senare år medan antalet tvångsintagningar minskat. Regeringen har lagt fram förslag om olika åtgärder mot narkotikamissbruk. Bl. a. föreslås ökade statliga insatser för att stimulera en utbyggnad av behandlingshem och andra vårdformer för narkotikamissbrukare.

Anslagen till *ungdomsvården* avser främst de statliga ungdomsvårdsskolorna. De senaste åren har antalet platser minskat.

Samhällets *åtgärder för handikappade* spänner över en rad områden. Den större delen av utgifterna — t. ex. förtidspensioner och handikappersättning inom folkpensioneringen — ingår i andra ändamålsgrupper. Under ändamålsgruppen hälso-, sjuk- och socialvård ingår utgifterna för bidrag till särskolor, bidrag till färdtjänst och social hemhjälp för handikappade, bidrag till organisationer m. m.

Rätts- och polisväsende

Till ändamålsgruppen hör polisväsendet, åklagarväsendet, domstolsväsendet, kriminalvården samt exekutionsväsendet.

Polisväsendet har förstärkts kraftigt under senare år. Under budgetåren 1973/74—1977/78 ökade antalet tjänster med ca 2 500, varav ca 2 000 poliser. För budgetåret 1978/79 tillförs organisationen ytterligare 280 tjänster, därav 130 poliser. För de närmaste åren räknas med en viss fortsatt resursökning, bl. a. mot bakgrund av den allvarliga situationen på narkotikaområdet samt med tanke på att särskilda insatser är nödvändiga mot den ekonomiska och organiserade brottsligheten.

Inom *domstolsväsendet* förutses endast smärre personalökningar. Riksdagen har fattat beslut om nya riktlinjer för fastighetsdataverksamheten. För en första etapp om fem år gäller en ekonomisk ram på 135 milj. kr. i 1976 års prisnivå.

Kriminalvårdens inriktning styrs av det principbeslut om kriminal-

vårdens framtida utformning som fattades av 1973 års riksdag. Beslutet innebär bl. a. en fortsatt ökad satsning på frivård, samt att anstaltsbehandlingen i görligaste mån redan från början inriktas på att förbereda den intagne för ett liv i frihet. I 1978 års budgetproposition har föreslagits att anstaltsköken efter hand bör tillföras kökspersonal som är anställd inom kriminalvården. I övrigt utgår beräkningarna från ett antagande om i huvudsak oförändrad volym.

Tabell 14. Rätts- och polisväsende
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+6,2	5 341	+58	+ 7	-5	+13	+1,1	+0,3
därav								
polisväsende	+4,4	2 921	+14	+13	+1	+16	+0,5	+0,3
domstolar m.m.	+7,5	892	+29	+ 1	+1	+ 1	+3,3	+0,9
kriminalvård	+3,1	868	+16	- 8	-9	- 3	+1,8	-0,1

Internationellt utvecklingsbistånd m. m.

Denna ändamålsgrupp innefattar anslagen till internationellt utvecklingssamarbete, bidrag till internationella organisationer och anslag till andra internationella ändamål. Gruppen domineras av utgifterna för utvecklingssamarbetet.

Tabell 15. Internationellt utvecklingsbistånd m.m.
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+21,0	4 163	+ 29	+122	+123	+128	+0,7	+2,3
därav								
utvecklingsbistånd	+22,1	3 870	+119	+120	+123	+126	+3,1	+3,0

Biståndsanslagen för budgetåret 1978/79 har beräknats så att de något överstiger det av riksdagen fastställda målet om 1 % av bruttonationalprodukten till marknadspris: Utgångspunkten för de i långtidsbudgeten angivna anslagsförändringarna är att biståndsanslagen skall uppgå

till samma andel av bruttonationalprodukten som under budgetåret 1978/79, dvs. något över 1 %.

Energiförsörjning

I samband med att statsmakterna våren 1975 lade fast riktlinjer för energipolitiken för tiden till år 1985 förutsattes att nästa beslutstidpunkt skulle bli år 1978. I syfte att förbereda detta har en särskild energikommission tillkallats. Kommissionen har till uppgift bl. a. att redovisa alternativa energiprogram fram till år 1990. Vidare skall erfarenheter och forskningsrapporter rörande kärnkraftens säkerhetsproblem och hantering av utbränt kärnbränsle och radioaktivt avfall utvärderas. Kommissionen skall även bearbeta frågor om förbättrad energihushållning samt föreslå åtgärder i detta syfte. Kommissionen skall också belysa den försörjningstrygghet som kan uppnås i de olika alternativen och ge en bedömning av de kostnader som är förknippade med dem. Till den 1 juli 1978 skall kommissionens arbete i sin helhet vara slutfört. Regeringen kommer att till 1978/79 års riksmöte lägga fram förslag om inriktningen av den framtida energipolitiken.

Beräkningarna av vattenfallsverkets investeringsbehov utgår från det underlag som har redovisats av verket. I långtidsbudgeten har emellertid i enlighet med den metodik som gäller för långtidsbudgetarbetet inte beräknats medel för en utbyggnad av Forsmark 3. Frågan om den fortsatta finansieringen av Forsmark 3 kommer att tas upp i regeringens proposition om den framtida energipolitiken. Den kraftiga nedgången i vattenfallsverkets investeringsbehov är en följd av dels att vattenkraftsutbyggnaden kraftigt minskar, dels att kärnkraftverk under byggnad successivt färdigställs. Denna nedgång i investeringsbehovet är den huvudsakliga orsaken till de i tabellen redovisade minskningarna under långtidsbudgetperioden.

Regeringen har redovisat förslag till energisparplan för befintlig bebyggelse. Förslaget avser energibesparande åtgärder i såväl bostäder som offentliga lokaler och näringslivets byggnader. Planen, som avslutar en tioårsperiod med början budgetåret 1978/79, är avsedd att omprövas efter tre år. Det redovisade energisparprogrammet uppskattas innebära en total investering på mellan 31 och 48 miljarder kr. Uppbyggnaden av programmet har föreslagits ske stegvis. Det totala investeringsbehovet har förutsatts vara ca 1,8 miljarder kr. budgetåret 1978/79, ca 2,7 miljarder kr. budgetåret 1979/80 och ca 3,6 miljarder kr. budgetåret 1980/81. För bidrag och lån över statsbudgeten har föreslagits medelsanvisningar om sammanlagt 1,1 miljarder kr. för budgetåret 1978/79 samt en planeringsreserv om ytterligare 400 milj. kr. Fr. o. m. budgetåret 1979/80 har beaktats vad som har anförts vid redovisningen av förslaget till energisparplan, nämligen att endast bidrag och subven-

tioner bör direkt belasta statsbudgeten. Beräkningarna i långtidsbudgeten bygger på en successiv uppbyggnad av det totala energisparprogrammet fram t. o. m. budgetåret 1980/81 på det sätt som har redovisats i det föregående. I avvaktan på omprövningen efter treårsperiodens utgång har för de följande budgetåren förutsatts att programmet ligger kvar på 1980/81 års nivå.

Tabell 16. Energiförsörjning
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+8,0	3 666	-1 065	+113	-166	-21	-29,1	-8,9

Näringspolitik

Utgifterna för *näringspolitiken* omfattar en rad anslag för insatser för jordbruk, fiske, skogsbruk, hantverk, handel och industri. Budgetåret 1978/79 uppgår anslagen för dessa ändamål till 3,2 miljarder kr. Utgifterna inom ändamålsgruppen har till stora delar karaktären av mycket stora tidsmässigt koncentrerade satsningar. Exempel på detta utgör tidigare insatser för varvsindustrin. Ändamålsgruppen blir härigenom utsatt för stora variationer i belastning.

Utgifterna inom ändamålsgruppen har ökat kraftigt till följd av det rådande ekonomiska läget och de åtgärder som bl. a. därför vidtagits för att strukturförändringar skall ske i en kontrollerad och godtagbar takt. I enlighet med de principer som ligger till grund för beräkningarna av långtidsbudgeten har en minskning av dessa särskilda resursavsättningar beräknats uppstå.

Under budgetåret 1978/79 belastas statsbudgeten med stora kostnader för beslutade insatser för textil- och konfektionsindustrin, bidrag till de nybildade regionala utvecklingsfonderna och till bildande av ett nytt handelsstålbolag. Även senare år i långtidsbudgetperioden belastas av stora kostnader för handelsstålbolaget.

F. n. pågår inom regeringskansliet beredningsarbete angående fortsatt stöd till varvsindustrin. Ett förslag till neddragning av varvskapaciteten planeras till juni månad 1978. Stora utgifter kan väntas uppstå till följd av situationen inom varvsindustrin. Även på andra områden kan utgiftsanspråk komma att aktualiseras. För budgetåret 1978/79 har detta beaktats under anslaget oförutsedda utgifter som ingår i ändamålsgruppen Övrigt. Medel för icke beslutade satsningar under återstoden av långtidsbudgetperioden faller enligt tillämplade principer utanför långtidsbudgetberäkningarna.

Tabell 17. Näringspolitik
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+10,9	3 238	-418	-48	-224	-113	-12,9	- 6,9
därav								
hantverk, handel och industri	+ 9,2	1 804	-441	-59	-189	- 75	-24,4	-12,8

Övrigt

Under denna rubrik har sammanförts utgifter som inte har hänförs till någon av de tidigare behandlade ändamålsgrupperna. Här återfinns bl. a. anslag för livsmedelssubventioner, miljövård, kyrkliga och kulturella ändamål, idrotts- och fritidsverksamhet, central och regional förvaltning samt oförutsedda utgifter. Vidare har här beaktats förändringar i anslagsbehållningar.

Tabell 18. Övrigt
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
<i>Totala utgifter</i>	+22,8	23 225	-7 187	-32	-309	-56	-30,9	-9,5

Den stora minskningen till budgetåret 1979/80 beror främst på att stora engångsbelopp för industripolitiska satsningar bortfaller efter budgetåret 1978/79. Anslaget oförutsedda utgifter har med hänsyn till detta minskats från 8 miljarder kr. 1978/79 till 4 miljarder kr. per budgetår under återstoden av långtidsbudgetperioden. Dessutom har förbrukningen av anslagsmedelsbehållningar antagits minska från 3 000 milj. kr. för budgetåret 1978/79 till 300 milj. kr. för budgetåren därefter.

Utgifterna för *kyrkliga och kulturella ändamål* har beräknats till ca 1 454 milj. kr. under budgetåret 1978/79. I enlighet med långtidsbudgetmetodiken förutses ingen ökning av utgifterna för dessa ändamål under perioden.

I ändamålsgruppen ingår vidare utgifterna för *livsmedelssubventioner* som för budgetåret 1978/79 väntas uppgå till ca 3,6 miljarder kr. I långtidsbudgetberäkningarna har förutsatts oförändrade livsmedelssubventioner.

Även *skatteadministrationen* ingår i denna ändamålsgrupp. Sammanlagt uppgår kostnaderna under budgetåret 1978/79 för riksskatteverket, länsstyrelsernas skatteavdelningar och de lokala skattemyndigheterna till drygt 1,1 miljarder kr. I början av långtidsbudgetperioden ökar detta belopp till följd av beslutade reformer för effektivisering av skatteadministrationen.

Totala utgifter

I tabell 19 sammanfattas utgiftsutvecklingen för samtliga utgiftsgrupper som behandlats i det föregående. Enligt de redovisade beräkningarna skulle utgifterna i fasta priser under den framförliggande fyraårsperioden öka med i genomsnitt 2,3 % per år att jämföra med en realiserad ökning på 6,4 % per år under perioden 1972/73—1976/77. Den lägre ökningstakten åren framöver beror framför allt på att beräkningarna har beaktat endast sådana utgiftskrav som följer av redan gjorda åtaganden. Ökningstalen under den gångna perioden avser däremot verkställda utgifter.

Tabell 19. Utgiftsutvecklingen 1972/73—1982/83
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
Folkpensioner m.m.	+ 8,7	28 077	+ 691	+ 616	+ 486	- 29	+ 2,5	+ 1,5
Utbildning och forskning	+ 3,1	19 821	+ 723	+ 136	- 44	- 98	+ 3,6	+ 0,9
Totalförsvaret	+ 0,5	14 732	+ 173	- 6	+ 122	+ 105	+ 1,2	+ 0,6
Statsskuldräntor	+13,7	9 600	+3 900	+3 150	+3 250	+3 000	+40,6	+24,3
Stöd till barnfamiljer	+ 6,5	9 152	+ 752	+ 335	+ 338	+ 418	+ 8,2	+ 4,7
Arbetsmarknads- och regionalpolitik	+ 6,0	8 255	+ 203	+ 459	+ 164	+ 164	+ 2,5	+ 2,9
Bostadspolitik	+ 4,1	7 711	+1 188	+ 881	+ 411	+ 486	+15,4	+ 8,5
Kommunikationer	0	7 606	+ 251	+ 93	+ 327	+ 107	+ 3,3	+ 2,5
Allmänna bidrag till kommuner	+ 4,8	6 578	+ 15	+ 180	+ 146	+ 202	+ 0,2	+ 2,0
Hälsa-, sjuk- och socialvård	- 0,8	5 459	+ 314	+ 22	+ 28	+ 20	+ 5,8	+ 1,7
Rätts- och polisväsende	+ 6,2	5 341	+ 58	+ 7	- 5	+ 13	+ 1,1	+ 0,3
Internationellt utvecklingsbistånd m.m.	+21,0	4 163	+ 29	+ 122	+ 123	+ 128	+ 0,7	+ 2,3
Energiförsörjning	+ 8,0	3 666	-1 065	+ 113	- 166	- 21	-29,1	- 8,9
Näringspolitik	+10,9	3 238	- 418	- 48	- 224	- 113	-12,9	- 6,9
Övrigt	+22,8	23 225	-7 187	- 32	- 309	- 56	-30,9	- 9,5
Totalt	+ 6,4	156 624	- 373	+6 028	+4 647	+4 326	- 0,2	+ 2,3

Beloppen i tabell 19 är uttryckta i fasta priser. I tabell 20 redovisas en beräkning av utgiftsutvecklingen utförd i löpande priser. Det sätt på vilket dessa begrepp definierats i långtidsbudgeten redovisas i avsnitt 3.3. De pris- och löncantaganden som gjorts medför helt naturligt en högre takt för utgiftsstegringarna i löpande prisalternativet än i fastprisalternativet. Detta är särskilt uppenbart i fråga om anslag som är direkt knutna till något pris- eller löneindex, såsom försvarsutgifterna och folkpensionerna. Även för en rad andra anslag finns sådana regler som medför utgiftsökningar när exempelvis priser, löner eller bruttonationalprodukten stiger.

Höjda priser medför också omkostnadsökningar i den statliga verksamheten. Vidare har i alternativet med löpande priser förutsatts att utgifterna för löner åt statsanställda kommer att utvecklas enligt antagandet om förändringar av den totala lönesumman i samhället. I kalkylerna har i någon mån beaktats den relativt långsammare produktivitetstegring som äger rum inom den offentliga tjänsteproduktionen. Lö-

Tabell 20. Utgiftsutvecklingen 1972/73—1982/83
(Milj. kr., löpande priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Procentuell förändring 1978/79—1979/80	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83		
Totala utgifter i fasta priser	+6,4	156 624	-- 373	+6 028	+4 647	+4 326	-0,2	+2,3
<i>Tillkommande utgifter</i>								
Utvecklingsbistånd			+ 226	+ 252	+ 204	+ 224	--	--
Försvaret			+ 719	+ 706	+ 634	+ 711	--	--
Folkpensioner			+1 460	+1 330	+1 000	+1 110	--	--
Sjukförsäkringen			+ 50	+ 115	+ 130	+ 135	--	--
Sjukvård, social hemhjälp m.m.			+ 591	+ 282	+ 296	+ 326	--	--
Barnomsorg			+ 272	+ 315	+ 393	+ 507	--	--
Grundskolebidraget			+ 721	+ 732	+ 635	+ 670	--	--
Studiemedelsfonden			+ 83	+ 54	+ 73	+ 91	--	--
Allmänna bidrag till kommuner			+ 269	+ 400	+ 341	+ 349	--	--
Räntebidrag till bostäder			+ 0	+ 30	+ 75	+ 135	--	--
Bostadslånefonden			+ 40	+ 130	+ 350	+ 360	--	--
Löner			+1 400	+1 500	+1 600	+1 700	--	--
Omkostnader m.m.			+1 350	+ 900	+ 750	+ 600	--	--
<i>Summa löne- och priseffekter</i>			+7 181	+6 746	+6 481	+6 918	--	--
Totala utgifter i löpande priser	+17,3	156 624	+6 808	+12 774	+11 128	+11 244	+4,3	+6,1

neökningar och andra prisökningar inom offentlig verksamhet får härigenom ett starkare genomslag på kostnaderna. En i stort sett enhetlig lönestegring i alla sektorer inom samhällsekonomin medför för områden med oförmånligare produktivitetsutveckling en relativt sett större kostnadsstegring än för andra sektorer.

Efter omräkning till löpande priser fås för långtidsbudgetperioden en genomsnittlig ökning av de totala statsutgifterna om 6,1 % per år att jämföra med drygt 17,3 % per år för perioden 1972/73—1976/77. Till budgetåret 1978/80 beräknas utgifterna stiga med 4,3 %. Att den förutsedda utgiftsökningen under de kommande budgetåren ligger på en påtagligt lägre nivå än under jämförelseperioden förklaras dels av själva långtidsbudgettekniken, dels av den gjorda förutsättningen om den framtida pris- och lönestegringen, vilken är väsentligt lägre än den faktiska under senare år.

4.2 Statsutgifternas realekonomiska utveckling

Inledning

Tidigare har redovisats en bedömning av statsutgifternas utveckling fördelade på olika ändamål. För att ytterligare belysa utgiftsutvecklingen i ett samhällsekonomiskt perspektiv krävs en uppdelning av statsutgifterna i realekonomiska termer. Härmed avses en uppdelning i konsumtion, investeringar, transfereringar och finansiella transaktioner.

Vid en analys av den statliga utgiftsutvecklingen i dessa termer är det i första hand av intresse att skilja mellan å ena sidan sådana utgifter som innebär att staten direkt efterfrågar produktionsresurser i form av varor och tjänster och å andra sidan sådana utgifter som påverkar den samhällsekonomiska utvecklingen indirekt genom sina effekter på de disponibla inkomsterna inom andra sektorer av ekonomin.

Den redovisning av anslagsbeloppens utveckling i realekonomiska kategorier som lämnas i det följande bygger i huvudsak på det inom nationalräkenskaperna tillämpade SNA-systemet (System of National Accounts).

De statliga konsumtions- och investeringsutgifterna anger statens direkta efterfrågan på reala resurser. Som *konsumtionsutgifter* betraktas utgifter för statliga myndigheters produktion av tjänster inom t. ex. undervisningssektorn, rättsväsendet och försvaret. Av konsumtionsutgifterna består över 50 % av lönekostnader. Återstoden är omkostnader i den löpande verksamheten, hyror, försvarets materielinköp samt reparationer och underhåll. Som konsumtionsutgifter räknas i detta sammanhang även statliga bidrag till kommunal konsumtion.

I princip skiljer sig inte det investeringsbegrepp som används i beräkningarna för den statliga sektorn från det som används för den privata sektorn. Som statliga *investeringar* betraktas här utgifter för

byggnader och anläggningar samt materielinköp för civila ändamål. Till skillnad mot vad som följer vid en strikt tillämpning av SNA-systemet räknas dock även affärsverkens investeringar som direkta statliga investeringar.

Det bör understrykas att avgränsningen mellan konsumtion och investering från vissa synpunkter kan te sig missvisande. Det kan sålunda hävdas att delar av de som konsumtion betraktade utgifterna för t. ex. utbildning och forskning utgör produktiva investeringar i lika hög grad som exempelvis inköp av maskiner. Det bör också erinras om att utgifterna för försvarsmateriel och militära befästningar i nationalräkenskaps-systemet och även i denna redovisning betraktas som konsumtion och inte som investeringar.

Den del av statens utgifter som endast indirekt påverkar samhälls-ekonomi indelas i transfereringar och finansiella transaktioner.

Transfereringarna indelas i undergrupper med utgångspunkt i olika mottagare av inkomstöverföringen. Den dominerande gruppen är transfereringar till hushållen. I denna grupp ingår de från fördelningssynpunkt viktiga utgifterna för folkpensioner, bostadstillägg, barnbidrag, m. m. Som transfereringar räknas också statens bidrag till företag och organisationer samt utgifter för utvecklingsbistånd och för statsskuldräntor.

Till gruppen *finansiella transaktioner* hänförs utgifter för utlåning, aktieteckning, markinköp, m. m. Denna utgiftskategori kan närmast uppfattas som en del av kreditmarknaden.

Konsumtions- och investeringsutgifter

I tabell 21 redovisas statens utgifter för konsumtion och investeringar tillsammans med bidrag till kommuner för motsvarande ändamål. Effekterna på den totala efterfrågan kan sägas vara i stort sett desamma, oavsett om staten svarar för verksamheten eller om kommunerna driver den med statsbidrag.

Tabell 21. Konsumtions- och investeringsutgifternas utveckling
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79 (avrundat)	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
<i>Konsumtionsutgifter</i>	+4,7	66 110	+0,8
Statliga	+3,6	38 010	+0,5
Driftbidrag till kommuner	+6,3	28 100	+1,2
<i>Investeringsutgifter</i>	+0,1	12 390	-1,8
Statliga	+2,5	10 820	-2,2
Investeringsbidrag till kommuner	-9,4	1 570	+0,6
Summa konsumtions- och investeringsutgifter	+3,8	78 500	+0,4

Dessa utgifter för konsumtion och investeringar, vilka representerar statens och den statsunderstödda verksamhetens direkta efterfrågan på varor och tjänster, utgör 50 % av de totala statsutgifterna. Utgifterna beräknas stiga med 0,4 % per år under den framförliggande femårsperioden, vilket är en avsevärt lägre ökningstakt än för jämförelseperioden 1972/73—1976/77. Detta beror framför allt på att utgifterna under den förflutna perioden inbegriper reformer medan beräkningarna för perioden framåt enbart avser konsekvenserna av redan fattade beslut. Det bör observeras att långtidsbudgetkalkylerna inte innebär någon bedömning av den kommunala konsumtions- och investeringsutvecklingen i sin helhet. Den kommunala sektorn behandlas i avsnitt 6.

Konsumtionsutgifterna stiger årligen med 0,8 % i genomsnitt under den framförliggande perioden. De statliga konsumtionsutgifterna företer en mer begränsad ökning om 0,5 %. Däremot väntas driftbidragen till kommunerna öka med genomsnittligt 1,2 % per år.

Investeringarna visar en genomsnittlig årlig nedgång om 1,8 %. Detta torde i första hand sammanhånga med att bedömningen av investeringsutvecklingen än mer än konsumtionsutvecklingen påverkas av långtidsbudgetens karaktär. Detta gäller framför allt på den statliga sidan. För de statliga investeringarna beräknas sålunda en viss minskning under långtidsbudgetperioden. Detta sammanhänger med att nu beslutade investeringar avslutas. Investeringsbidragen till kommunerna uppvisar däremot en mindre ökning under den framförliggande perioden.

Övriga realgrupper

Utvecklingen av transfereringar och finansiella transaktioner framgår av tabell 22. Transfereringarna beräknas visa en betydligt snabbare tillväxt än konsumtions- och investeringsutgifterna, något som har varit ett genomgående drag även under den historiska jämförelseperioden. Sammantaget beräknas transfereringarna öka med i genomsnitt 6,0 % per år.

Tabell 22. Utvecklingen av transfereringarna m.m.
(Milj. kr., fasta priser)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79 (avrundat)	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
<i>Transfereringar</i>	+ 11,3	67 110	+ 6,0
Till hushåll	+ 5,2	38 010	+ 1,4
Internationella	+ 12,8	3 000	+ 2,2
Till företag m. m.	+ 38,4	16 500	+ 2,9
Statsskuldräntor	+ 13,1	9 600	+ 24,3
<i>Finansiella transaktioner</i>	- 0,2	11 010	- 11,4

Transfereringarna till hushållen beräknas växa med i genomsnitt 1,4 % per år. Folkpensionerna, som beloppsmässigt dominerar denna realgrupp, ökar med 1,3 % per år. Utöver folkpensionerna ingår i denna utgiftsgrupp bl. a. bidragen till sjukförsäkringen och det kontanta stödet vid arbetslöshet.

Transfereringar till företag m. m. inkluderar såväl privata som statliga företag. Även transfereringar till organisationer och ideella föreningar ingår i denna grupp, liksom räntebidrag för bostäder. De senare ökar kraftigt under långtidsbudgetperioden, medan övriga transfereringar till företag m. m. sammantaget minskar under perioden.

I posten finansiella transaktioner ingår förutom den statliga utlåningen till bostadsbyggande, studiesociala ändamål m. m. även förändringarna i dispositionen av rörliga krediter. Mellan budgetåren 1978/79 och 1979/80 förutses en kraftig minskning. Denna beror på att stora industripolitiska satsningar bortfaller under det senare budgetåret. För perioden därefter förutses mindre minskningar för utgiftsposten finansiella transaktioner.

4.3 Statsinkomsternas utveckling

Beräkningen av statsinkomsternas utveckling baseras på antagandet om oförändrade skatteregler under hela långtidsbudgetperioden. Härvid har tillämpats riksdagens beslut om indexreglering av inkomstskatteskalen fr. o. m. beskattningsåret 1978. Vidare har beaktats beslutade eller föreslagna förändringar av arbetsgivaravgifterna. Sålunda antas att den allmänna arbetsgivaravgiften, som f. n. uppgår till 2,0 %, tas bort den 1 juli 1978. Vidare har riksdagen beslutat att sjukförsäkringsavgiften skall höjas med 1,0 procentenhet och barnomsorgsavgiften med 0,3 procentenhet den 1 januari 1979. Beträffande barnomsorgsavgiften förutsätts att den höjs ytterligare med 0,3 procentenheter under vart och ett av åren 1980 och 1981, så att den det sistnämnda året kommer att uppgå till 2,2 %.

Med hänsyn till att löner svarar för den helt övervägande delen av de samlade inkomsterna i samhället blir lönesummans utveckling av avgörande betydelse för skatteunderlagets tillväxt. Den antagna tillväxten av lönesumman ligger till grund för beräkningarna av inkomstskatten. Mervärdeskatten beror av den privata konsumtionen i samhället som i sin tur sammanhänger med lönesummans storlek. Övriga statsinkomster har i flertalet fall framskrivits med hjälp av andra metoder.

De beräknade förändringarna i statsinkomsterna under angivna förutsättningar framgår av tabell 23. Enligt kalkylen kommer statsinkomsternas tillväxt att minska från 17,6 % per år under perioden 1972/73—1976/77 till 7,9 % per år under perioden 1978/79—1982/83. Detta beror bl. a. på att de faktiska ökningarna av lönesumman varit större under

den historiska perioden än vad som antas för långtidsbudgetperioden samt på förändringar i skattereglerna under den historiska perioden.

Av stor betydelse för statsinkomsternas utveckling är förändringarna under inkomstskattetiteln. Denna titel utgör ett samlingskonto för redovisningen av den allmänna skatteuppbörden och av olika arbetsgivaravgifter exkl. allmän arbetsgivaravgift. Inkomsttiteln består av både inkomster och utgifter. Skillnaden mellan dessa utgör den nettoinkomst som redovisas på statsbudgeten. Vad gäller inkomstskatten redovisas på titelns inkomstsida, främst statens bruttouppbörd av preliminär A-skatt och B-skatt, fyllnadsinbetalningar och kvarskatt och på titelns utgiftsida, främst utbetalningar av kommunalskattemedel och överskjutande skatt. De mest betydande arbetsgivaravgifter som redovisas under inkomstskattetiteln är folkpensionsavgiften, barnomsorgsavgiften och sjukförsäkringsavgiften. För den sistnämnda avgiften gäller att 85 % av statens utgifter för sjukförsäkringen finansieras över inkomstskattetiteln och således utgör en avdragspost från statens inkomster.

Som framgår av tabell 23 beräknas nettot på inkomstskattetiteln öka i betydligt långsammare takt under perioden 1978/79—1982/83 än under perioden 1972/73—1976/77. Att den årliga ökningen om 11,2 % under långtidsbudgetperioden likväl ligger över lönesummans ökning beror delvis på att indexregleringen endast hindrar skatteskärpning på den del av löneökningen som motsvaras av en prisstegring och följaktligen är helt nominell. Lönehöjningar därutöver träffas även i fortsättningen av skattesystemets progressivitet.

Mervärdeskatten är beroende av ökningen av konsumtionen av mervärdeskattepliktiga varor, vilken i sin tur antas hänga samman med bl. a. tillväxten av den totala lönesumman. Mervärdeskatteinkomsterna stiger i ungefär samma takt som den totala lönesumman.

Övriga inkomster, bl. a. vissa volymiskatter och inkomster av statens kapitalfonder, väntas öka med över 4 % om året, dvs. i något snabbare takt än den totala volymmässiga produktionstillväxten.

Tabell 23. Statsinkomsternas utveckling 1972/73—1982/83
(Milj. kr., löpande priser, avrundat)

	Genomsnittlig procentuell förändring 1972/73—1976/77	Anslag 1978/79	Anslagsförändring till				Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
			1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	
Inkomstskatt	+25,3	47 100	+6 200	+6 700	+ 7 200	+4 700	+11,2
Mervärdeskatt	+12,9	29 900	+2 500	+2 000	+ 2 100	+2 100	+ 6,6
Övriga inkomster	+13,2	37 780	+1 920	+1 900	+ 1 800	+1 900	+ 4,6
Summa	+17,6	114 780	+10 620	+10 600	+11 100	+8 700	+ 7,9

4.4 Statens budgetsaldo och finansiella sparande

De tidigare presenterade beräkningarna av inkomst- och utgiftsutvecklingen under långtidsbudgetperioden har sammanställts i tabell 24, som visar vilket budgetsaldo som uppkommer för vart och ett av budgetåren 1977/78—1982/83. Underskotten för budgetåren 1977/78 och 1978/79 beräknas nu uppgå till 29,6 resp. 41,8 miljarder kr. Som framgår av tabellen minskar budgetunderskottet till budgetåret 1979/80. Detta sammanhänger med att de stora industripolitiska satsningarna har antagits bortfalla.

Tabell 24. Budgetsaldots utveckling 1977/78—1982/83
(Milj. kr., löpande priser)

	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
Inkomster	110 742	114 780	125 400	136 000	147 100	155 800
Utgifter	140 339	156 624	163 432	176 206	187 334	198 578
Saldo	-29 597	-41 844	-38 032	-40 206	-40 234	-42 778

Tendensen i övrigt under långtidsbudgetperioden är att budgetunderskottet ökar, vilket inte varit fallet i tidigare långtidsbudgetar. Denna nya tendens förklaras främst av att kostnaderna för statsskuldräntor ökar med avsevärt högre belopp, vilket sammanhänger med budgetunderskottens väsentligt högre nivå. Den genomsnittliga årliga ökningen av statsskuldräntorna under långtidsbudgetperioden är drygt 3,3 miljarder kr. att jämföra med knappt 1,3 miljarder kr. i 1977 års långtidsbudget.

Som framgår av avsnitt 4.2 innehåller statsbudgetens utgiftssida såväl utgifter som innebär en direkt efterfrågan på produktionsresurser som utgifter som snarare påverkar likviditetssituationen inom andra delar av ekonomin. Genom att eliminera denna senare typ av finansiella transaktioner, som enligt gängse definitioner omfattar bl. a. statlig långivning, aktieteckning samt köp och försäljning av mark, framkommer statens finansiella sparande. Vid en analys av sparandeutvecklingen i samhället är detta ett mera relevant begrepp än det traditionella budgetsaldot. Beräkningarna av statens finansiella sparande under långtidsbudgetperioden redovisas i tabell 25.

Tabell 25 Statens finansiella sparande 1977/78—1982/83
(Milj. kr., löpande priser, avrundat)

	1977/78	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83
Budgetsaldo	-29 600	-41 800	-38 000	-40 200	-40 200	-42 800
Finansiella transaktioner	9 000	11 000	7 600	7 700	6 900	6 700
Finansiellt sparande	-20 600	-30 800	-30 400	-32 500	-33 300	-36 100

Frånsett förändringen till budgetåret 1979/80 är utvecklingen av det finansiella sparandet i huvudsak parallell med budgetsaldots förändring under långtidsbudgetperioden. Den skiljaktiga utvecklingen mellan budgetåren 1978/79 och 1979/80 sammanhänger med att en betydande del av de industripolitiska satsningarna under budgetåret 1978/79 är av finansiell karaktär, främst lån och aktieteckning.

5 Socialförsäkringssektorn

Delar av det sociala trygghetssystemet ingår i sin helhet i statsbudgeten. Så är fallet med folkpensionerna. Andra delar, som löntagarnas tilläggspensioner (ATP), ligger helt utanför statsbudgeten. Ytterligare andra delar av socialförsäkringssystemet berör delvis budgetens utgifts- och/eller inkomstsida och därmed, i vissa fall, budgetsaldot. Gränsdragningen mellan statsbudgetens område och socialförsäkringssektorn utanför budgeten är med andra ord i viss mån godtycklig.

Gemensamt för hela socialförsäkringssektorn och statsbudgeten är att de helt regleras av beslut fattade av statsmakterna. Vid en analys av den offentliga verksamhetens reala och finansiella utveckling är det därför motiverat att behandla såväl statsbudgeten som socialförsäkringssektorn.

I den till finansplanen fogade nationalbudgeten presenteras för detta ändamål prognoser inte bara för staten och kommunerna utan även för en socialförsäkringssektor. Den använda definitionen, som är i enlighet med internationell praxis, omfattar försäkringsformer såväl inom som helt eller delvis utanför budgeten. Vid sammanställningen av den totala offentliga sektorn får därför transaktionerna mellan statsbudgeten och socialförsäkringssektorn elimineras.

I långtidsbudgeten har socialförsäkringssektorn utanför statsbudgeten definierats på sådant sätt att den endast omfattar de transaktioner inom socialförsäkringssektorn vilkas netto inte påverkar statsbudgetens saldo. Därmed kan denna sektors och statsbudgetens finansiella sparande direkt adderas varvid ett samlat finansiellt sparande för dessa två områden erhålles. Den på detta sätt definierade socialförsäkringssektorn utanför budgeten omfattar allmän tilläggspensionering (ATP), del av arbetslöshetsförsäkringen, delpensionsförsäkringen, arbetsskadeförsäkringen och den frivilliga pensionsförsäkringen.

Den helt dominerande delen av socialförsäkringssektorn utanför budgeten utgörs av den allmänna tilläggspensioneringen (ATP). ATP-avgifterna tillförs AP-fonden och ligger, fränsett egenföretagares avgifter, helt vid sidan av statsbudgeten. AP-fondens finansiella sparande har ökat kraftigt under 1960- och början av 1970-talet. Denna tillväxt har emellertid stagnerat under de senaste åren. De främsta orsakerna till detta är att det procentuella avgiftsuttaget som tidigare stegrades snabbt, hållits på oförändrad nivå samtidigt som pensionsutbetalningarna stigit. I tabell 26 redovisas beräkningar av AP-fondens utveckling under långtidsbudgetperioden. Därvid har, i enlighet med långtidsbudgetmetodiken, antagits att avgiftsuttaget ligger kvar på oförändrad nivå. Riksförsäkringsverket har föreslagit att uttaget ökas antingen med 0,25 % årligen fr. o. m. år 1980 så att avgiften år 1984 blir 13 % eller

med 0,25 % för år 1980 och 0,5 % årligen för tiden 1981—1984 så att avgiften sistnämnda år blir 14 %.

Tabell 26. AP-fondens utveckling 1978/79—1982/83
(Milj. kr., löpande priser, avrundat)

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
Inkomster	28 600	31 400	34 300	37 100	40 200	+ 8,9
Utgifter	13 900	16 600	19 300	22 100	25 000	+ 15,8
Saldo	+14 700	+14 800	+15 000	+15 000	+15 200	+ 0,8

Saldot av AP-fondens inkomster och utgifter beräknas som framgår stiga något i löpande priser. I fasta priser innebär dock utvecklingen ett sjunkande saldo. Beräkningar som gjorts för tiden fram till sekelskiftet tyder på att om avgiftsuttaget förblir oförändrat och den reala räntan inte ökar kraftigt kommer saldot av AP-fondens inkomster och utgifter att fortsätta att minska i fasta priser för att mot slutet av 1900-talet minska även i löpande priser. I vissa räkneexempel skulle ett negativt saldo uppstå mot slutet av seklet.

För huvuddelen av övriga fonder, exempelvis för delpensions- och arbetsskadeförsäkringarna, förutses sparandeunderskottet öka under långtidsbudgetperioden som följd av att inkomsterna ej utvecklas i samma takt som utgifterna. Riksförsäkringsverket har föreslagit höjning av avgifterna för delpensionering och arbetsskadeförsäkring. I tabell 27 redovisas saldot av inkomster och utgifter för den samlade socialförsäkringssektorn utanför budgeten.

Tabell 27. Saldo för socialförsäkringssektorn utanför budgeten 1978/79—1982/83
(Milj. kr., löpande priser)

	1978/79	1979/80	1980/81	1981/82	1982/83	Genomsnittlig procentuell förändring 1978/79—1982/83
AP-fonden	+14 700	+14 800	+15 000	+15 000	+15 200	
Övrigt	— 300	— 500	— 600	— 700	— 800	
Saldo	+14 400	+14 300	+14 400	+14 300	+14 400	0

Jämfört med utvecklingen för AP-fonden föreligger inga stora skillnader för hela socialförsäkringssektorn utanför budgeten. Nivån ligger dock något lägre för den samlade socialförsäkringssektorn än för enbart

AP-fonden och saldot beräknas bli i stort sett oförändrat under långtidsbudgetperioden. I fasta priser innebär detta en saldominskning under den framförliggande perioden.

6 Kommunerna

Den kommunala sektorns framtida utveckling är i flera avseenden av betydelse för de bedömningar som görs i anslutning till långtidsbudgetarbetet. Dels påverkas olika poster på statsbudgetens utgifts- och inkomstsida av kommunernas och landstingskommunernas ekonomiska förhållanden, dels måste kommunerna tas med i bilden vid de mer övergripande ekonomisk-politiska bedömningarna av det totala skatetrycket i samhället, den offentliga sektorns reala resursutnyttjande samt utvecklingen av det finansiella sparandet i den samlade offentliga sektorn. Förutsättningarna för den statliga budgetpolitiken är således i betydande utsträckning beroende av den kommunala utvecklingen.

Statsbidragen till kommunerna utgör en tung post bland utgifterna på statsbudgeten. Skatteutjämningsbidraget och de båda skattebortfallsbidragen påverkas som nämnts av det kommunala skatteunderlagets och den kommunala utdebiteringens utveckling. Många av de speciella statsbidragen är också som framgått av tidigare avsnitt direkt kopplade till den kommunala utvecklingen. Detta gäller t. ex. bidragen till barnomsorgen som utgår per plats, skolbidragen som täcker lärarlönkostnaderna, samt de bidrag som utgår som en fastställd andel av kommunernas bruttokostnader för en viss verksamhet. För andra speciella bidrag till kommunerna prövas bidragsgivningens omfattning från år till år.

Staten svarar vidare för uppbörden av den preliminära inkomstskatten, även den del som avser kommunal inkomstskatt. För varje kalenderår betalar staten ut ett förskott av kommunalskatte-medel till kommunerna. Förskottet grundas på senast kända taxering och den utdebitering som bestämts för kalenderåret. Slutavräkning sker när taxeringsutfall föreligger. Uppbörden och utbetalningen av kommunalskatte-medel påverkar således statsbudgetens inkomstsida. Det kommunala skatteunderlagets och utdebiteringens utveckling är även av detta skäl av betydelse för långtidsbudgetbedömningarna.

Långtidsbudgeten utgör en utgångspunkt för en bedömning av den statliga budgetpolitiken för de närmaste åren. Vid bedömningen av det statliga skatteuttagets omfattning måste det samlade uttaget av skatter och avgifter till stat, kommun och socialförsäkringar tas med i bilden. Kommunernas ekonomiska utveckling är också av intresse i diskussionen om det finansiella sparandet i den offentliga sektorn. Den statliga budgetpolitikens inriktning kan inte avgöras enbart utifrån bedömningar av det statliga budgetsaldots utveckling. Bl. a. är det viktigt att studera sparandeförändringarna i den samlade offentliga sektorn, dvs. inkl. socialförsäkring, kommuner och landstingskommuner.

Det föreligger uppenbara svårigheter att förutsäga hur den kommunala ekonomin kommer att utvecklas under de närmaste åren. Visst material finns emellertid för sådana bedömningar. Under första kvar-

talet varje år sammanställer kommunerna uppgifter för KELP (Kommunalekonomisk långtidsplanering) med de kommunala långtidsbudgeterna som underlag. Motsvarande uppgifter för landstingskommunerna (LKELP) insamlas under maj månad. De senaste tillgängliga långtidsplanerna, KELP 77—81 samt LKELP 77, gjordes upp våren 1977 och avser åren fram till 1981 för kommunerna och år 1982 för landstingskommunerna.

Ett par statliga utredningar har också redovisat framskrivningar av kommunernas inkomster och utgifter. 1975 års långtidsutredning (LU 75) skisserade olika alternativ för den samhällsekonomiska utvecklingen för perioden 1976—1980 (år 1975 utgjorde bas för beräkningarna) både i reala och finansiella termer. I de olika alternativen varierades också resursutrymmet för kommunal konsumtion och investering. Vidare har 1976 års kommunalekonomiska utredning (KEU 76) presenterat ett delbetänkande med en analys av den kommunala ekonomin fram till år 1985. KEU:s framskrivningar har karaktären av räkneexempel grundade på ett antal valda förutsättningar.

Den kommunala konsumtionen svarar för drygt 70 % av de totala kommunala utgifterna. KEU:s bearbetning av de kommunala planerna (KELP och LKELP) för perioden 1976—1980 (år 1975 utgjorde bas för beräkningarna) visar en planerad ökning av den totala kommunala konsumtionen med ca 3,9 % per år i volym. Ökningstakten är i stort sett densamma för kommuner och landstingskommuner. Dessutom konstaterar KEU 76 att den faktiska utbyggnaden av kommunal verksamhet har tenderat att överstiga den planerade. Även de senaste kommunala planerna indikerar en utveckling för den kommunala konsumtionen som ligger nära den ovan angivna. Enligt Svenska kommunförbundets bearbetning av KELP 77—81 ökar kommunernas konsumtion under perioden 1977—1981 med genomsnittligt 3,3 % per år. I LKELP 77 kan inte konsumtionsutvecklingen för landstingskommunerna läsas fram direkt. Landstingens driftkostnader, som avser kostnader för egen produktion, beräknas öka med 4,3 % per år under perioden 1976—1982.

Riksdagen har förordat en prioritering av barnomsorg och långtidssjukvård inom ramen för den begränsade kommunala expansion som är möjlig. KEU:s analys visar att utbyggnaden av barnomsorgen i enlighet med riksdagens beslut och av långtidssjukvårdens platsantal enligt landstingskommunernas planer tillsammans med den ökade efterfrågan till följd av förändringarna i befolkningsstrukturen leder till en ökning av den totala kommunala konsumtionen 1975—1980 med i genomsnitt 1,9 % per år. Det bör observeras att endast en utbyggnad av antalet platser har beaktats i denna kalkyl, däremot inte en ökad personaltäthet eller andra standardförbättringar inom vårdområdet.

Av KEU:s analys framgår vidare att i stort sett varje volymökning

för den kommunala konsumtionen kommer att kräva inkomstförstärkningar i någon form om inte skatteunderlaget ökar, t. ex. genom en satsningsökning. Ökningen av den kommunala konsumtionen måste understiga 0,5 % per år om den naturliga tillväxten i skatteunderlaget skall ge inkomster som täcker utgifterna.

KEU 76 arbetade med två volymalternativ för den kommunala konsumtionen för perioden fram till år 1985, 2 resp. 3,5 % per år. Om den erforderliga inkomstförstärkningen skall åstadkommas genom en höjning av den kommunala utdebiteringen krävs kommunalskattehöjningar med i genomsnitt ca 50 öre per år, även om konsumtionsökningen har pressats ned så pass långt som till 2 % per år. En konsumtionstillväxt på 3,5 % per år, dvs. långsammare än enligt de kommunala planerna, ställer krav på en årlig höjning av utdebiteringen med mer än en krona. Detta bör jämföras med långtidsbudgetens schablonmässiga antagande om en årlig utdebiteringshöjning med 25 öre.

Enligt KEU:s bedömning kan inte avgiftshöjningar ge några mer betydande tillskott till de kommunala inkomsterna. Kapitalmarknadsutredningen räknar inte heller i sitt nyligen framlagda slutbetänkande med att kommunerna skall kunna beredas ett väsentligt ökat utrymme på kreditmarknaden. Därmed återstår endast kommunalskattehöjningar eller ökade statliga transfereringar till kommunerna. Några sådana ökade transfereringar är inte inlagda i långtidsbudgeten.

Vid bedömningen av hur den samlade offentliga sektorns finansiella sparande kommer att utvecklas är alltså även kommunernas och landstingskommunernas sparande av intresse. De ovan skisserade utvecklingstendenserna antyder klart den spänning som finns mellan utgifts- resp. inkomstutveckling. Någon bestående underbalansering av de kommunala finanserna är dock knappast tänkbar bl. a. av det skälet att den kommunala budgeten skall vara formellt balanserad i den meningen att samtliga utgifter skall motsvaras av inkomster. Enligt kommunallagens bestämmelser skall det överskott eller underskott som har uppstått i föregående års avslutade räkenskaper upptas i budgeten. Det innebär exempelvis att ett underskott på driftbudgeten för år 1977 skall täckas i 1979 års budget. Dessa budgetbestämmelser leder till att de samlade över- resp. underskotten i kommunernas finansiella sparande blir relativt begränsade jämfört med statens möjligheter till över- eller underbalansering av budgeten.

För perioden 1963—1977 har det finansiella sparandet totalt för den kommunala sektorn enligt nationalräkenskaperna varierat från överskott på ca 500 milj. kr. till underskott av i storleksordningen 3 000 milj. kr. För 1978 förutses enligt 1978 års reviderade nationalbudget ett tillfälligt sparandöverskott på ca 3 miljarder kr. Det finns emellertid inte anledning att räkna med att kommunernas finansiella sparande under de närmaste åren på något för samhällsekonomin avgörande sätt kommer att avvika från de nivåer som uppnåtts under senare år.

7 Sammanfattande analys

7.1 Inledning

Som inledningsvis framhölls är långtidsbudgetens syfte att kartlägga de statsfinansiella konsekvenserna på längre sikt av redan fattade beslut och gjorda åtaganden. Avsikten är att långtidsbudgeten därmed skall kunna utgöra ett underlag för att bedöma de budgetpolitiska förutsättningarna under långtidsbudgetperioden. Långtidsbudgeten är i allt väsentligt en kalkyl rörande statsbudgetens inkomster och utgifter under den framförliggande femårsperioden. Den statliga budgetpolitikens förutsättningar påverkas emellertid även av utvecklingen inom andra delar av den offentliga sektorn. För att underlätta en samhällsekonomisk analys av budgetpolitikens inriktning har därför långtidsbudgeten i år utökats med ett avsnitt om socialförsäkringssektorns utveckling och med ett mer allmänt hållet avsnitt om den framtida utvecklingen inom kommunerna. På grundval av långtidsbudgeten kan en bedömning göras av finanspolitikens förutsättningar på längre sikt.

Däremot är långtidsbudgeten varken en plan eller en prognos över statsutgifternas och statsinkomsternas utveckling. På utgiftssidan innefattar långtidsbudgeten endast en beräkning av de resurser som krävs för att verksamhet skall kunna bedrivas i enlighet med de beslut som statsmakterna redan har fattat och de åtaganden som gjorts för framtiden. Det görs alltså inga försök att förutse eller rekommendera vilka beslut som statsmakterna kan komma att fatta under perioden.

Vad gäller statsinkomsterna grundas beräkningarna på oförändrade skatteregler och avgiftssatser i den mån inte förändringar beslutats eller förutsatts. Detta innebär att den av riksdagen beslutade indexregleringen av inkomstskatteskalen har tillämpats. Det i 1978 års reviderade budgetförslag föreslagna borttagandet av den allmänna arbetsgivaravgiften från och med den 1 juli 1978 motvägs delvis av vissa beslutade höjningar av socialförsäkringsavgifter den 1 januari 1979. Det samlade uttaget av arbetsgivaravgifter har förutsatts vara i huvudsak oförändrat för perioden efter budgetåret 1978/79.

Kalkylen utgår från anslagsbeloppen och de beräknade inkomsterna i 1978 års reviderade budgetförslag för budgetåret 1978/79 och omfattar perioden t. o. m. budgetåret 1982/83.

Långtidsbudgetens grundmaterial utgörs av underlag som myndigheterna lämnat i samband med anslagsframställningar och material från departementen. De slutliga bedömningarna och utarbetandet av själva långtidsbudgeten har skett inom budgetdepartementets budgetavdelning.

Långtidsbudgeten grundas vad gäller åren 1979 och 1980 på samma antaganden rörande pris- och löneutvecklingen i samhället och den ekonomiska tillväxten som presenteras i 1978 års reviderade finansplan.

Vad gäller perioden därefter fram t. o. m. budgetåret 1982/83 har schablonmässigt förutsatts att lönesumman stiger med 7 % årligen och den allmänna prisnivån med 4 % om året. En årlig real tillväxt av bruttonationalprodukten om 3 % har förutsatts.

7.2 Inkomstutvecklingen

Såväl inkomsterna från statlig inkomstskatt som från lönebaserade skatter och socialförsäkringsavgifter är i allt väsentligt beroende av den antagna utvecklingen av de samlade löneinkomsterna i samhället, lönesumman. Detta gäller även för inkomsterna från mervärdeskatten. Inkomsterna av denna skatt påverkas av den privata konsumtionen, som i sin tur sammanhänger med lönesummans förändringar. Lönesumman har för den framförliggande femårsperioden antagits komma att stiga med 7 % årligen, och statens inkomster uppvisar i kalkylen en årlig genomsnittlig ökningstakt om 7,9 %.

Inkomstsidan i den långtidsbudget som presenterades i förra årets kompletteringsproposition och som omfattade perioden fram t. o. m. budgetåret 1981/82 var baserad på i huvudsak samma antagande om lönesummans årliga tillväxt och uppvisade en framtida tillväxttakt för statsinkomsterna om 7,2 % årligen.

De framtida inkomsternas *tillväxt* i löpande priser har alltså bedömts i stort sett lika vid dessa två kalkyltillfällen. Inkomsternas årliga *nivå* ligger emellertid i årets långtidsbudget ca 5 miljarder kr. lägre än i förra årets långtidsbudget, vilket sammanhänger med att de beräknade totala statsinkomsterna för budgetåren 1977/78 och 1978/79 reviderats ned i motsvarande grad. Detta beror i sin tur bl. a. på fattade och föreslagna beslut rörande sänkning av den allmänna arbetsgivaravgiften och på att uttaget av statlig inkomstskatt för år 1978 lagts på en något lägre real nivå än vad som antogs i 1977 års långtidsbudget.

Inkomsterna av mervärdeskatten har också reviderats ned i förhållande till tidigare beräkningar.

Långtidsbudgetmetodiken innebär en kalkyl med utgångspunkt i beslutade eller aviserade skatte- och avgiftssatser samt beslutad indexreglering av inkomstskatteskalen. Denna innebär att progressiviteten inte drabbar rent nominella inkomsthöjningar men däremot fortfarande verkar fullt ut på reala inkomsthöjningar. Eftersom en viss årlig realinkomsthöjning har antagits under den framförliggande perioden innebär detta ett något stigande inkomstskattetryck. I en annan riktning pekar att oförändrade skattesatser beräkningsmässigt förutsatts beträffande vissa volymsskatter, t. ex. skatt på vin, sprit och tobak, samtidigt som prisnivån förutsatts stiga. Mätt som andel av bruttonationalprodukten torde långtidsbudgetkalkylen innebära ett i stort sett oförändrat skatte- och avgiftstryck. Långtidsbudgetens antagande om en mindre

årlig höjning av den kommunala utdebiteringen är rent schablonmässigt.

Det samlade uttaget av skatter och avgifter till stat, kommuner och socialförsäkringssektor mätt som andel av bruttonationalprodukten har under de senaste åren ökat snabbt och uppgick år 1976 till drygt 50 %. Skatteandelen för år 1977 kan beräknas uppgå till ca 53 %. Långtidsbudgetkalkylen för staten och socialförsäkringssektorn torde alltså inte medföra någon nämnvärd förändring av denna andel. Kommunernas finansiella problematik har berörts i avsnitt 6. Varje ökning av den kommunala utdebiteringen skulle medföra en ytterligare höjning av det totala skattetrycket och därtill höja marginalskattesatserna. I detta sammanhang kan tilläggas att riksförsäkringsverket har föreslagit en höjning av avgiftsuttaget till bl. a. den allmänna tilläggspensioneringen.

7.3 Utgiftsutvecklingen

De totala statsutgifterna ökade med i genomsnitt 6,4 % om året i fasta priser under perioden 1972/73—1976/77. Långtidsbudgetkalkylen resulterar i en stegringstakt för statsutgifterna med 2,3 % årligen i fasta priser under den framförliggande femårsperioden. Enligt vad som gäller för långtidsbudgetberäkningarna har därvid utgiftsutvecklingen begränsats till att omfatta vad som krävs för att infria och vidmakthålla gjorda åtaganden. Av skillnaden i ökningstakt mellan den faktiskt realiserade utvecklingen och långtidsbudgetkalkylen framgår att ett förverkligande av långtidsbudgetens utgiftspolitik skulle innebära en starkt dämpad utgiftsutveckling jämfört med den hittills genomförda. Takten i de framtida utgiftsökningarna ligger nära de tal som presenterades i förra årets långtidsbudget.

De relativt sett mest expansiva utgiftsområdena under den förflutna perioden utgörs av internationellt utvecklingsbistånd, folkpensioner, näringspolitik samt statsskuldräntor. Långtidsbudgetens beräkningar för perioden fram t. o. m. budgetåret 1982/83 visar att utfästelserna beträffande utbyggnaden av barnomsorgen, bostadspolitiken och folkpensioneringen reser betydande krav på framtida statliga utgiftsökningar. Den snabbaste ökningstakten uppvisar emellertid utgiftsposten statsskuldräntor, som från en redan i utgångsläget betydande nivå om närmare 10 miljarder kr. beräknas öka med i genomsnitt 24 % årligen. Denna ökningstakt beror på kostnaderna för att förränta den statsupplåning som blir följden av de i långtidsbudgeten kalkylerade framtida budgetunderskotten. Ett förverkligande av den beräknade utvecklingen skulle vid slutet av perioden föra upp utgifterna för statsskuldräntor till en mycket betydande nivå. Statsutgifterna i fasta priser exkl. statsskuldräntor ökar i årets långtidsbudget med 0,2 % årligen, att jämföra med 1,3 % i förra årets långtidsbudget.

Den årliga genomsnittliga *ökningen* av statsutgifterna under långtidsbudgetperioden beräknas i löpande priser uppgå till 6,1 % vilket är samma ökningstakt som förra årets långtidsbudget uppvisade. Den absoluta *utgiftsnivån* i utgångsläget är emellertid väsentligt högre än vad som framkom vid förra årets beräkningar. Utgiftsnivån för budgetåret 1978/79 beräknas nu ligga ca 19 miljarder kr. över den nivå i löpande priser som beräknades i 1977 års långtidsbudget, och utgifterna kvarligger enligt långtidsbudgeten på denna högre nivå.

Orsakerna till denna väsentligt högre utgiftsnivå under långtidsbudgetperioden jämfört med antagandena för ett år sedan ligger främst i att prisutvecklingen och i viss mån även löneutvecklingen för de statsanställda uppvisat en snabbare ökningstakt än enligt de antaganden som låg till grund för förra årets långtidsbudget.

Den enligt årets långtidsbudgetkalkyl beräknade prisnivån för budgetåret 1979/80 ligger ca 10 procentenheter över förra årets antaganden avseende detta budgetår och lönesummeantagandet för samma budgetår överstiger med ca 3 procentenheter det antagande som gjordes i förra årets långtidsbudget. Denna snabbare ökningstakt har påverkat den dominerande del av statsutgifterna som är pris- eller löneberoende i någon form. Jämfört med förra årets långtidsbudgetkalkyl har detta exempelvis för de militära försvarsutgifterna och för folkpensionsanslaget för budgetåret 1979/80 medfört en uppjustering av långtidsbudgetkalkylen med ca 1,2 resp. ca 2,9 miljarder kr.

En annan viktig skillnad ligger i själva långtidsbudgetmetodik. I 1977 års långtidsbudget förutsattes i enlighet med de principer som tillämpas vid beräkningarna bl. a. att krontalsbestämda transfereringar inte skulle höjas under långtidsbudgetperioden. Sedan 1977 års långtidsbudget utarbetades har emellertid ett år förflutit och ett budgetförslag för budgetåret 1978/79 lagts fram. Beslut har fattats och förslag har lagts fram som på ett flertal punkter medför att långtidsbudgetsiffrorna överskrids. Som exempel kan nämnas barnbidrag och studiehjälp. Slutligen har även utanför transfereringsområdet vissa nya utgiftsåtaganden skett.

Utgiftsökningen under den framförliggande perioden fördelar sig relativt jämnt med undantag av ökningen till budgetåret 1979/80, då utgifterna stiger i långsammare takt. Detta sammanhänger med att vissa sysselsättningspolitiska och industripolitiska satsningar som beslutats är av tidsbegränsad karaktär och påverkar budgetåren 1977/78 och 1978/79 men därefter i enlighet med långtidsbudgetmetodik förutsätts falla bort. För budgetåret 1978/79 rör det sig här i huvudsak om kvardröjande effekter av under innevarande budgetår beslutade åtgärder. Utgiftsanslagen till arbetsmarknadspolitiska insatser för budgetåret 1978/79 har i enlighet med praxis i huvudsak beräknats konjunktur neutralt.

Detta förhållande belyses av en beräkning av statsutgifternas ut-

veckling om finansiella transaktioner såsom långgivning och aktieteckning exkluderas. Omfattningen av denna typ av utgifter under innevarande och nästa budgetår har samband med de nu aktuella näringspolitiska insatserna, och storleken av de finansiella transaktionerna återgår enligt långtidsbudgetkalkylen fr. o. m. budgetåret 1979/80 till en mera normal nivå. Beräknat exkl. finansiella transaktioner ökar statsutgifterna i långtidsbudgeten i något jämnare men också något snabbare takt.

För att belysa på vilka olika sätt de statliga utgifterna kommer att ställa anspråk på samhällets reala resurser är det av intresse att studera utvecklingen av de statliga konsumtions- och investeringsutgifterna. Enligt årets långtidsbudget skulle utgifterna för statlig konsumtion komma att öka med endast 0,5 % årligen i fasta priser under perioden fram t. o. m. budgetåret 1982/83. Detta innebär en halvering av ökningstakten jämfört med förra årets långtidsbudgetkalkyl och återspeglar en restriktiv budgetpolitik. De statliga investeringsutgifterna skulle enligt långtidsbudgeten komma att minska, vilket är naturligt med hänsyn till att långtidsbudgetens beräkningsteknik innebär en systematisk underskattning av investeringsutgifternas framtida utveckling. De statliga bidragen till kommunal konsumtion beräknas öka i något snabbare takt än ökningen av de statliga konsumtionsutgifterna. Ökningstakten är emellertid något långsammare än den som redovisats i förra årets långtidsbudget.

Årets långtidsbudget bekräftar den i tidigare långtidsbudgetar tecknade bilden att transfereringarna utgör det expansiva elementet i utgiftsutvecklingen. Statsskuldräntornas ökning och folkpensionsutgifterna spelar här en avgörande roll.

Den mest betydelsefulla slutsatsen av årets långtidsbudgetkalkyl vad gäller utgiftsutvecklingen torde vara att den utgiftsnivå som uppnåtts under budgetåret 1977/78 och som nu förväntas för budgetåret 1978/79 inte innebär någon temporär uppgång av utgiftsnivån utan en i allt väsentligt permanent inteckning för framtiden.

Vid en bedömning av den inteckning i resursutrymmet som långtidsbudgetens utgiftssida indikerar måste betonas att långtidsbudgeten endast innebär en teknisk framskrivning av fattade beslut. Konkret innebär detta bl. a. att alla krontalsbestämda inkomstöverföringar, t. ex. barnbidrag, beräknas ligga stilla trots att priser och löner stiger. För en mängd utgiftsområden där årliga uppjusteringar regelmässigt gjorts utan att någon direkt plan fastställts innebär beräkningstekniken ett totalt stopp för utgiftshöjningar. Som exempel kan nämnas kulturpolitiken och stödet till de handikappade. Även i övrigt ligger gällande bidragskonstruktioner fast. Inga medel har således beräknats för nya eller förbättrade bidrag till kommunerna.

7.4 Saldo och finansiellt sparande

Utvecklingen av statsbudgetens saldo sedan budgetåret 1973/74 och under långtidsbudgetperioden fram t. o. m. budgetåret 1982/83 framgår av nedanstående tabell.

Tabell 28. Budgetsaldots utveckling 1973/74—1982/83
(Milj. kr., löpande priser)

1973/74 Utfall	1974/75 Utfall	1975/76 Utfall	1976/77 Utfall	1977/78 Ber. utfall
-9 393	-10 698	-3 724	-10 484	-29 597
1978/79 Ber. utfall	1979/80 LB-kalkyl	1980/81 LB-kalkyl	1981/82 LB-kalkyl	1982/83 LB-kalkyl
-41 844	-38 032	-40 206	-40 234	-42 778

Av tabellen framgår att den förda budgetpolitiken medfört en betydande uppgång av budgetunderskottet under budgetåret 1977/78. Det låga utfallet för budgetåret 1975/76 förklaras främst av vissa inkomst- och utgiftsförskjutningar mellan budgetåren. Tendensen för budgetåret 1977/78 mot stigande budgetunderskott fortsätter under budgetåret 1978/79.

Enligt långtidsbudgetkalkylen ligger budgetunderskotten kvar på den höga nivå och uppvisar, efter en smärre nedgång budgetåret 1979/80, en stigande tendens. Saldot för budgetåret 1979/80 påverkas av att utgifter för vissa näringspolitiska insatser som sker under budgetåret 1978/79 i enlighet med långtidsbudgetens beräkningsmetodik beräknats bortfalla. Sammanfattningsvis kan långtidsbudgetberäkningarna sägas utvisa en framtida utveckling som innebär årliga budgetunderskott om drygt 40 miljarder kr.

I förra årets långtidsbudget kalkylerades budgetunderskotten i genomsnitt komma att ligga kvar på ungefär den nivå som då beräknades för budgetåret 1977/78 eller ca 14 miljarder kr. Underskottens utveckling under långtidsbudgetperioden visade en sjunkande tendens.

Ovan har berörts de förändringar beträffande statsbudgetens inkomst- och utgiftssida som har inträffat sedan förra årets långtidsbudget lades fram. Utvecklingen av saldot återspeglar dessa förändringar. Den väsentligaste faktorn bakom den högre underskottsnivån torde vara den ogynnsamma utveckling i form av väsentligt snabbare prisstegringstakt som nu beräknas för budgetåren 1977/78 och 1978/79 samtidigt som lönesummans ökningstakt också reviderats upp men inte i samma utsträckning. Detta medför starkt ökade åtaganden på utgiftssidan som inte kompenseras av en motsvarande utveckling på inkomst-

sidan. Den högre underskottsnivån medför i sin tur ökade utgiftsåtaganden för betalning av statsskuldräntor.

Den nya högre utgiftsnivån sammanhänger endast i begränsad utsträckning med temporära insatser. I allt väsentligt är den ett uttryck för åtaganden om en framtida utgiftspolitik på samma höga nivå. Eftersom statens utgifter i utgångsläget i så avsevärd grad överstiger inkomsterna innebär det faktum att inkomsterna relativt sett ökar något snabbare än utgifterna inte att budgetunderskotten av denna anledning sjunker. De stigande utgifterna för statsskuldräntor tenderar också att öka budgetunderskotten.

De antaganden rörande den framtida pris- och löneutvecklingen m. m. som utnyttjats vid långtidsbudgetkalkylen är givetvis inte de enda tänkbara. Det bör emellertid framhållas att variationer i dessa antaganden inte i avgörande grad påverkar saldoutvecklingen. Enligt de antaganden som legat till grund för beräkningarna skulle ökningen av lönesumman komma att överstiga prisökningarna. Om antagandena varieras så att ökningen av lönesumman resp. inflationen förutsätts ligga på en högre eller lägre nivå med bibehållen differens påverkas såväl statsbudgetens inkomstsida som dess utgiftssida med i stort sett oförändrade budgetunderskott som resultat. Om skillnaden mellan lönesummeökning och inflation antas bli mindre och reallönestegringen följaktligen lägre blir följden något ökade budgetunderskott.

De betydande budgetunderskott som nu förutses för budgetåren 1977/78 och 1978/79 har givetvis sin bakgrund i rådande ekonomiska läge och den därav påkallade ekonomiska politiken. Vid en högre aktivitetsnivå i ekonomin skulle vissa utgifter för sysselsättnings- och industripolitiken kunna hållas på en lägre nivå och statsinkomsterna skulle vara något högre. Det bör emellertid påpekas att de antaganden som utnyttjats vid långtidsbudgetkalkylen förutsätter en relativt snabb återgång till stabil tillväxt i samhällsekonomin och stigande reallöner vid dämpad inflationstakt.

Den slutsats som kan dras av årets långtidsbudget är följaktligen att nuvarande höga nivå på de statliga budgetunderskotten beräknas bestå med de förutsättningar som gällt för långtidsbudgetkalkylen. Vad gäller utgiftssidan kan konstateras att redan ett fullföljande av den i långtidsbudgeten kalkylerade utgiftsutvecklingen innebär en restriktivare utgiftspolitik än den som hittills förts.

Sverige har f. n. underskott i sin bytesbalans med utlandet. Detta innebär att ekonomin som helhet har ett sparandeunderskott som måste finansieras genom upplåning i utlandet. Om bytesbalansens underskott skall kunna minskas måste sparandet inom landet därför öka i motsvarande grad. Detta kan ske såväl genom att statens sparandeunderskott minskas som genom att sparandet ökar i någon av de andra sektorerna.

I detta perspektiv kan en belysning av den totala offentliga sektorns

sparandeutveckling vara av intresse. Detta innebär att förutom staten även kommunerna och socialförsäkringssektorn förs in i bilden. Enligt vad som framgått av avsnitt 6 väntas inte några nämnvärda förändringar i sparandet inom den kommunala sektorn. Socialförsäkringssektorn utanför statsbudgeten, som domineras av AP-fonden, ökade tidigare sitt sparande år från år men har nu stagnerat på en nivå kring ett sparandeöverskott om ca 15 miljarder kr. Under den framförliggande perioden beräknas socialförsäkringssektorns positiva sparande minska något i fasta priser. Statens och socialförsäkringssektorns sammanlagda sparandeutveckling under perioden 1973/74 till 1982/83 enligt långtidsbudgetkalkylen framgår av nedanstående tabell.

Tabell 29. Statens och socialförsäkringssektorns finansiella sparande 1973/74—1982/83

(Milj. kr., löpande priser)

1973/74 Utfall	1974/75 Utfall	1975/76 Utfall	1976/77 Utfall	1977/78 Ber. utfall
+ 5 000	+ 5 400	+ 14 300	+ 9 800	- 5 500
1978/79 Ber. utfall	1979/80 LB-kalkyl	1980/81 LB-kalkyl	1981/82 LB-kalkyl	1982/83 LB-kalkyl
- 16 400	- 16 100	- 18 100	- 19 000	- 21 700

Av tabellen framgår att den starka försämring av det offentliga sparandet som inträffar i och med budgetåren 1977/78 och 1978/79 kvarstår och accentueras under långtidsbudgetperioden.

Den utveckling av statsbudgetens saldo som nu redovisas måste ses i ljuset av vilket utrymme som på sikt kan tänkas stå till förfogande för placering av statlig upplåning. Detta i sin tur är beroende av den framtida utveckling för ekonomin i sin helhet som förutses och vilka mål som ställs upp.

I 1975 års långtidsutredning presenterades en kalkyl över den finansiella utvecklingen under åren 1975—1980. Enligt långtidsutredningens beräkning lades i allt väsentligt på statsbudgeten uppgiften att åstadkomma den totala sparökning som krävdes för att dels eliminera bytesbalansens underskott, dels täcka förutsedda sparminskningar inom andra inhemska sektorer. Detta innebar i sin tur att budgetunderskottet förutsattes i det närmaste elimineras under långtidsutredningens kalkylperiod.

Förutsättningarna för långtidsutredningens kalkyler har numera förändrats. I bedömningar som därefter gjorts bl. a. i kapitalmarknadsutredningens huvudbetänkande av en ekonomisk utveckling som leder till återvunnen balans ingår emellertid som ett gemensamt drag att de

statliga sparandeunderskotten förutsatts vara lägre än som framkommit i årets långtidsbudget.

Den nu framlagda långtidsbudgeten utvisar klart att gjorda åtaganden och bindningar för framtiden inom budgetpolitiken är av den omfattningen att de inte kan infrias utan inkomstförstärkningar om de statliga budgetunderskotten skall bringas att minska.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
2 Samhällsekonomisk bakgrund	2
3 Beräkningsmetodik och antaganden	5
4 Statens utgifter och inkomster	9
4.1 Statsutgifterna efter ändamål	9
4.2 Statsutgifternas realekonomiska utveckling	33
4.3 Statsinkomsternas utveckling	36
4.4 Statens budgetsaldo och finansiella sparande	38
5 Socialförsäkringssektorn	40
6 Kommunerna	43
7 Sammanfattande analys	46

**Riksrevisionsverkets
beräkning av budgetutfallet
för budgetåret 1977/78**

Bilaga 2

RIKSREVISIONSVERKET

1978-04-04

TILL REGERINGEN

Beräkning över utfallet av statens budget för budgetåret 1977/78

Riksrevisionsverket (RRV) lämnar härmed beräkning över utfallet av statens budget för budgetåret 1977/78.

I beräkningarna ingår de av riksdagen beviljade anslagen på tilläggsbudget I (FiU 1977/78: 13, rskr 1977/78: 115) till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 samt begärda anslag på tilläggsbudget II och III

(prop. 1977/78: 89, 96, 101, 119, 125, 174). Sammanlagt uppgår de medräknade anslagen på tilläggsbudgetar till 12 377 milj. kr.

Underlag för beräkningarna har samlats in från olika myndigheter. Detta har bearbetats och sammanställts inom RRVs prognosavdelning. Beräkningarna grundar sig på det preliminära utfallet för juli—februari samt en prognos för budgetårets återstående månader. Inkomsttitlarna har beräknats i samband med RRVs reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1978/79.

Statens inkomster beräknas uppgå till 110 749 milj. kr. för budgetåret 1977/78 vilket är 3 794 milj. kr. mindre än beräkningen i statsbudgeten. Utgifterna beräknas bli 140 339 milj. kr. dvs. 332 milj. kr. mindre än beräkningen i statsbudget och tilläggsbudgetar. Budgetunderskottet beräknas därmed bli 29 590 milj. kr. I statsbudgeten beräknades underskottet uppgå till 13 751 milj. kr. I bilaga 1 redovisas statsbudgetens inkomster och utgifter fördelade på huvudtitlar.

Statsbudgeten för budgetåret 1977/78 (milj. kr.)

	Statsbudget (inkl. till- läggsbudgetar)	Beräknat utfall	Differens be- räknat utfall och stats- budget
INKOMSTER			
A Skatter, avgifter m. m.	105 013	101 430	-3 583
B Inkomster av statens kapitalfonder	6 545	6 709	+ 164
C Beräknad övrig finansiering	2 985	2 610	- 375
Summa	114 543	110 749	-3 794
UTGIFTER			
Förslags- och obetecknade anslag	102 408	103 910	+1 502
Reservationsanslag	23 433	20 864	-2 569
Investeringsanslag	15 730	14 510	-1 220
Rörliga krediter (+ = ökad disposition, - = minskad disposition)	+ 300	+ 1 055	+ 755
Summa	141 871	140 339	-1 532
STATSBUDGETENS SALDO (inkomster-utgifter)	-27 328	-29 590	-2 262

Inkomster

Det beräknade utfallet för statsbudgetens inkomster framgår av bilaga 2. Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter beräknas uppgå till 45 500 milj. kr. under budgetåret 1977/78 vilket är 135 milj. kr. mer än beräkningen i statsbudgeten.

Allmän arbetsgivaravgift togs i statsbudgeten upp med 7 292 milj. kr. Avgiften avvecklades fr. o. m. den 1 januari 1978 inom det inre stöd-området och sänktes från 4 till 2 procentenheter i övriga delar av landet. Inkomsterna på titeln beräknas nu uppgå till 5 950 milj. kr.

Mervärdeskatten beräknas uppgå till 26 300 milj. kr. Det är 1 450 milj. kr. mindre än beräkningen i statsbudgeten. De minskade inkomsterna beror på att den privata konsumtionen och importvärdet beräknas bli lägre än vad som tidigare antagits.

Försäljningen av personbilar beräknas bli väsentligt mindre än vad som antogs vid beräkningen i statsbudgeten. Omsättningsskatt på motorfordon beräknas nu uppgå till 540 milj. kr. vilket är en minskning med 243 milj. kr.

Inkomsterna på titeln skatt på sprit beräknas bli 3 450 milj. kr. Det är 550 milj. kr. mindre än vad som beräknades i statsbudgeten. Inkomstminskningen beror dels på en förskjutning av skattebetalningarna på grund av förändringar i uppbördssystemet, dels på att konsumtionsökningen beräknas bli något mindre än vad som antogs vid beräkningen i statsbudgeten.

Beräknad övrig finansiering beräknas uppgå till 2 610 milj. kr. vilket är en minskning med 375 milj. kr. jämfört med statsbudgeten. Denna minskning beror bl. a. på att statens järnvägars avskrivningsmedel inom fonden nu beräknas bli 65 milj. kr. mot 496 milj. kr. enligt statsbudgeten.

Förslags- och obetecknade anslag

Utgifterna på förslags- och obetecknade anslag beräknas uppgå till 103 910 milj. kr. under 1977/78 (bilaga 3). Det är 1 502 milj. kr. mer än vad som beräknades i statsbudgeten.

För reglering av prisstegringar inom försvaret anvisades i statsbudgeten sammanlagt 1 543 milj. kr. Kompensation för prisstegringar ingår i denna beräkning i prognosen för resp. anslag. Den beräknas bli 639 milj. kr. större än det belopp som anvisades i statsbudgeten för reglering av prisstegringar.

Utgifterna för folkpensioner beräknas bli 21 920 milj. kr. vilket är 1 670 milj. kr. mer än enligt statsbudgeten. Det är basbeloppet som ökat mer än beräknat. Till följd av löneökningar beräknas bidrag till sjukförsäkringen bli 3 012 milj. kr. Det är en ökning med 412 milj. kr. i förhållande till statsbudgeten. Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka har räknats upp med 409 milj. kr. jämfört med statsbudgeten. Utgifterna på detta anslag beräknas nu bli 2 532 milj. kr. Uppräkningen är en följd av ett nytt avtal mellan staten och sjukvårdshuvudmännen.

I statsbudgeten anvisades 1 200 milj. kr. för täckande av merkostnader för löner och pensioner. Sedan hänsyn tagits till 1977 års löner i prognoserna för resp. förslagsanslag har anslaget tagits upp med 400 milj. kr.

Utgifterna för bidrag till driften av grundskolor resp. gymnasieskolor

beräknas bli 7 400 milj. kr. resp. 2 350 milj. kr. Det är en ökning med 550 milj. kr. resp. 323 milj. kr.

För oförutsedda utgifter anvisades 5 000 milj. kr. i statsbudgeten för 1977/78. Dessa medel var bl. a. avsedda för att täcka in utgifter på tilläggsbudget. I den här beräkningen har hänsyn tagits till förslag om utgifter på tilläggsbudget I—III. Oförutsedda utgifter tas nu upp med 100 milj. kr.

Underskottet på riksgäldsfonden beräknas uppgå till 6 850 milj. kr. vilket innebär en ökning med 600 milj. kr. Denna beror på ökat behov av statlig upplåning och därmed ökade räntekostnader för statsskulden.

Reservationsanslag

I bilaga 4 redovisas förändringar av medelsbehållningar på reservationsanslag. Dessa beräknas uppgå till 9 925 milj. kr. vid budgetårets slut vilket är en ökning med 2 569 milj. kr.

I statsbudgeten anvisades 1 300 milj. kr. för avskrivningslån till beställare av fartyg hos svenskt varv. Fartygen skall levereras före den 30 juni 1980. Behållningen på anslaget den 30 juni 1978 beräknas bli 950 milj. kr.

Regeringen har föreslagit att 950 milj. kr. skall anvisas på tilläggsbudget III som medelstillskott till Svenska Varv AB. Utbetalningarna under 1977/78 beräknas uppgå till 250 milj. kr.

Investeringsanslag

Anslagsbehållningen på investeringsanslag beräknas bli 3 851 milj. kr. vid budgetårets slut (bilaga 5). Det är en ökning med 1 220 milj. kr.

Behållningen på fonden för låneunderstöd ökar från 739 milj. kr. till 2 188 milj. kr. I tilläggsbudget I anvisades 600 milj. kr. som lån till Uddeholms AB. Detta lån beräknas inte utnyttjas under 1977/78. För att underlätta strukturomvandlingen inom specialstålindustrin anvisades 700 milj. kr. på tilläggsbudget I som lån för investeringar och lån för att överbrygga inledande förlustår. Utbetalningarna under 1977/78 beräknas bli 175 milj. kr. Regeringen har föreslagit att 250 milj. kr. anvisas på tilläggsbudget III för avskrivningslån till varvsföretag. Utbetalningarna beräknas ske under kommande budgetår.

Rörliga krediter

Beräknad disposition av rörliga krediter redovisas i bilaga 6. Det utestående beloppet den 30 juni 1978 beräknas uppgå till 2 265 milj. kr. Det är en ökning under budgetåret med 1 055 milj. kr. Av denna ök-

ning svarar televerket för 650 milj. kr., statens järnvägar för 175 milj. kr. och statens vattenfallsverk för 165 milj. kr.

Beslut i detta ärende har fattats av generaldirektören Berggren i närvaro av avdelningschefen Sanell, revisionsdirektören Nilsson och byrådirektören Hansson, föredragande.

G. Rune Berggren

Jörgen Hansson

Bilaga I

Statsbudgeten för budgetåret 1977/78 (milj. kr.)

Inkomster	Statsbudget (inkl. till- läggsbudgetar)	Beräknat utfall	Differens be- räknat utfall och stats- budget
A Skatter, avgifter, m. m.			
I Skatter	101 676	97 901	-3 775
II Uppbörd i statens verksamhet	2 297	2 358	+ 61
III Diverse inkomster	1 040	1 171	+ 131
Summa	105 013	101 430	-3 583
B Inkomster av statens kapitalfonder			
I Statens affärsverksfonder	1 427	1 403	- 24
II Riksbanksfonden	550	650	+ 100
III Statens allmänna fastighetsfond	600	609	+ 9
IV Försvarets fastighetsfond	142	142	—
V Statens utlåningsfonder	3 227	3 264	+ 37
VI Fonden för låncunderstöd	164	206	+ 42
VII Fonden för statens aktier	79	79	—
VIII Fonden för beredskapslagring	136	139	+ 3
IX Statens pensionsfonder	104	105	+ 1
X Diverse kapitalfonder	116	112	- 4
Summa	6 545	6 709	+ 164
C Beräknad övrig finansiering			
I Avskrivningar och övriga kapitalmedel inom kapitalfonderna	2 963	2 589	- 374
Statens affärsverksfonder	2 433	2 051	- 382
Övriga kapitalfonder	530	538	+ 8
II Övrig kapitalåterbetalning	22	21	- 1
Summa	2 985	2 610	- 375
Summa	114 543	110 749	-3 794
Underskott	26 128	29 590	+3 462
Summa	140 671	140 339	- 332

Utgifter	Statsbudget (inkl. till- läggsbudgetar)	Beräknat utfall	Differens be- räknat utfall och stats- budget
A Utgiftsanslag			
I Kungl. hov- och slottsstaterna	16	17	+ 1
II Justitiedepartementet	4 527	4 961	+ 434
III Utrikesdepartementet	3 981	4 021	+ 40
IV Försvarsdepartementet	12 422	13 063	+ 641
V Socialdepartementet	35 408	38 718	+3 310
VI Kommunikationsdepartementet	8 115	7 674	- 441
VII Ekonomidepartementet	357	375	+ 18
VIII Budgetdepartementet	8 982	8 469	- 513
IX Utbildningsdepartementet	16 969	18 083	+1 114
X Jordbruksdepartementet	5 482	5 755	+ 273
XI Handelsdepartementet	1 071	1 186	+ 115
XII Arbetsmarknadsdepartementet	8 930	8 617	- 313
XIII Bostadsdepartementet	8 812	9 053	+ 241
XIV Industridepartementet	13 245	10 201	-3 044
XV Kommundepartementet	1 827	1 945	+ 118
XVI Oförutsedda utgifter	5 000	100	-4 900
XVII Riksdagen och dess verk m. m.	177	196	+ 19
XVIII Underskott på riksgäldsfonden	6 250	6 850	+ 600
Summa	141 571	139 284	-2 287
B Beräknad övrig medelsförbrukning			
I Minskning av anslagsbehållningar	-1 200	—	+1 200
II Ökad disposition av rörliga krediter	300	1 055	+ 755
Summa	- 900	1 055	+1 955
Summa	140 671	140 339	- 332

Beräkning av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1977/78 (milj. kr.)

	Statsbudget	Beräknat utfall	Mer- inkomst Brist	(+) (-)
A Skatter, avgifter, m. m.				
I Skatter:				
1 Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter:				
a Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.	45 365	45 500	+ 135	
b Kupongskatt	33	39	+ 6	
c Utskiftningsskatt och ersättningsskatt	3	3	—	
d Skogsvårdsavgifter	19	18	- 1	
e Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	3	3	—	
f Arvsskatt och gåvoskatt	400	450	+ 50	
g Lotterivinstskatt	260	290	+ 30	
h Stämpelskatt och stämpelavgift	670	599	- 71	
2 Automobilskattemedel:				
a Bensinskatt	2 000	2 100	+ 100	
b Vägtrafikskatt	2 830	2 705	- 125	
3 Allmän arbetsgivaravgift	7 292	5 950	-1 342	
4 Tullar och acciser:				
a Tullmedel	990	980	- 10	
b Mervärdeskatt	27 750	26 300	-1 450	
c Särskilda varuskatter	465	477	+ 12	
d Försäljningsskatt på motorfordon	783	540	- 243	
e Tobaksskatt	2 630	2 450	- 180	
f Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag	30	35	+ 5	
g Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag	50	50	—	
h Skatt på sprit	4 000	3 450	- 550	
i Skatt på vin	680	720	+ 40	
j Skatt på malt- och läskedrycker	767	778	+ 11	
k Energiskatt	4 116	3 996	- 120	
l Särskild beredskapsavgift för oljeprodukter	0	0	—	
m Särskild vägtrafikskatt	201	190	- 11	
n Skatt på annonser och reklam	207	163	- 44	
o Skatt på spel	110	96	- 14	
p Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	22	11	+ 11	
q Investeringsavgift	0	1	+ 1	
r Skatt på charterresor	0	8	+ 8	
Summa skatter	101 676	97 902	-3 774	
II Uppbörd i statens verksamhet:				
1 Expeditionsavgifter	155	125	- 30	
2 Bidrag till kostnader för polis, domstols- och uppborðsväsendet m. m.	73	73	—	
8 Inkomster vid karolinska sjukhuset	389	380	- 9	
15 Körkortavgifter	16	17	+ 1	
16 Avgifter för registrering av motorfordon	72	75	+ 3	
18 Fyravgifter, farledsvaruavgifter	126	117	- 9	
19 Lotsavgifter	32	29	- 3	
24 Pensionsmedel m. m.	817	933	+ 116	

	Statsbudget	Beräknat utfall	Mer- inkomst Brist	(+) (-)
25 Inkomst av myntning	120	95	-	25
40 Inkomster av statens gruvegendom	22	20	-	2
42 Inkomster vid patent- och registrerings- väsendet	74	76	+	2
45 Restavgifter	67	73	+	6
47 Ersättning för vissa komplementkost- nader vid vissa myndigheter m. m.	48	52	+	4
Övriga	287	293	+	6
Summa uppbörd i statens verksamhet	2 298	2 358	+	60
III Diverse inkomster:				
1 Bötesmedel	86	91	+	5
2 Totalisatormedel	157	150	+	13
3 Tipsmedel	368	403	+	35
4 Lotterimedel	279	285	+	6
5 Övriga diverse inkomster	170	242	+	72
Summa diverse inkomster	1 040	1 171	+	131
Summa skatter, avgifter m. m.	105 014	101 430	-	3 585
<i>B Inkomster av statens kapitalfonder</i>				
I Statens affärsverksfonder:				
1 Postverket	30	32	+	2
2 Televerket	125	130	+	5
3 Statens järnvägar	60	0	-	60
4 Luftfartsverket	25	39	+	14
5 Förenade fabriksverken	34	26	-	8
6 Statens vattenfallsverk	1 080	1 125	+	45
7 Domänverket	73	51	-	22
Summa statens affärsverksfonder	1 427	1 403	-	24
II Riksbanksfonden	550	650	+	100
III Statens allmänna fastighetsfond	600	609	+	9
IV Försvarets fastighetsfond	142	142	-	—
V Statens utlåningsfonder	3 227	3 264	+	37
VI Fonden för låneunderstöd	164	206	+	42
VII Fonden för statens aktier	79	79	-	—
VIII Fonden för beredskapslagring	136	139	+	3
IX Statens pensionsfonder	104	105	+	1
X Diverse kapitalfonder	116	112	-	4
Summa inkomster av statens kapitalfonder	6 544	6 709	+	165
Summa driftbudgetens inkomster	111 558	108 139	-	3 419
<i>C Beräknad övrig finansiering</i>	2 985	2 610	-	375
Summa statsbudgetens inkomster	114 543	110 749	-	3 794

Bilaga 3

Beräknade merutgifter och besparingar på förslags- och obetecknade anslag under budgetåret 1977/78 (milj. kr.)

		Statsbudget (inkl. till- läggsbudgetar)	Beräknat utfall	Differens be- räknat utfall och stats- budget
II	B 6 Lokala polisorganisationen: Förvaltningskostnader	2 243	2 457	+ 214
	C 2 Läns- och distriktsåklagar- myndigheterna	131	148	+ 17
	D 2 Allmänna domstolarna	492	554	+ 62
	E 1 Rättshjälpskostnader	120	140	+ 20
	F 2 Kriminalvårdsanstalterna	549	600	+ 51
	F 7 Kriminalvårdsenheter med särskild budget	0	56	+ 56
III	A 1 Utrikesförvaltningen	280	312	+ 32
IV	A 5 Reglering av prisstegringar för det militära försvaret	1 510	—	-1 510
	A 6 Reglering av prisstegringar för civilförsvaret	33	—	- 33
	B 1 Arméförband: Ledning och förbands- verksamhet	2 727	3 449	+ 722
	B 2 Arméförband: Materielanskaffning	779	1 109	+ 330
	B 4 Arméförband: Forskning och utveck- ling	70	95	+ 25
	C 1 Marinförband: Ledning och förbands- verksamhet	883	1 071	+ 188
	C 2 Marinförband: Materielanskaffning	500	565	+ 65
	C 3 Marinförband: Forskning och utveck- ling	30	45	+ 15
	D 1 Flygförband: Ledning och förbands- verksamhet	1 462	1 825	+ 363
	D 2 Flygförband: Materielanskaffning	1 364	1 400	+ 36
	D 4 Flygförband: Forskning och utveck- ling	571	660	+ 89
	E 1 Förvarsstaben	60	75	+ 15
	E 2 Arméstaben	40	51	+ 11
	E 4 Flygstaben	40	51	+ 11
	E 5 Militärområdesstaberna m. m.	202	247	+ 45
	F 3 Fortifikationsförvaltningen	56	71	+ 15
	F 4 Försvarets materielverk	381	478	+ 97
	F 5 Gemensam försvarsforskning	180	221	+ 41
	F 6 Försvarets radioanstalt	89	112	+ 23
	F 7 Värnpliktsverket	50	62	+ 12
	F 20 Insatsberedskap	50	61	+ 11
	G 1 Civilförsvaret	177	203	+ 26
	G 2 Civilförsvaret: Skyddsrum	42	32	- 10
V	B 3 Riksförsäkringsverket	90	103	+ 13
	B 4 Folkpensioner	20 250	21 920	+1 670
	B 6 Bidrag till sjukförsäkringen	2 600	3 012	+ 412
	C 3 Bidrag till sjukförsäkringen för föräldraförsäkringen	270	310	+ 40
	C 4 Ersättning för bidragsförskott	665	700	+ 35
	D 1 Bidrag till social hemhjälp och färdtjänst	665	967	+ 302
	D 2 Bidrag till driften av förskolor och fritidshem	1 452	1 652	+ 200
	D 4 Bidrag till kommunala familje- daghem	395	445	+ 50
	G 1 Karolinska sjukhuset: Driftkostnader	600	729	+ 129

		Statsbudget (inkl. till- läggsbudgetar)	Beräknat utfall	Differens be- räknat utfall och stats- budget
	G 3 Akademiska sjukhuset i Uppsala:			
	Avlöningar till läkare	97	110	+ 13
	G 6 Bidrag till kommunala undervis- ningssjukhus	335	428	+ 93
	H 4 Bidrag till driften av kliniker för psykiskt sjuka m. m.	2 123	2 532	+ 409
	I 5 Ersättning till kommuner enligt socialhjälp- och barnvårds- lagarna	84	105	+ 21
VI	F 2 Ersättning till postverket för befordran av tjänsteförsändelser	372	406	+ 34
VII	B 1 Statistiska centralbyrån: Statistik, register och prognoser	170	189	+ 19
VIII	C 1 Riksskatteverket	159	175	+ 16
	D 2 Skatteutjämningsbidrag till kommunerna m. m.	3 370	3 457	+ 87
	D 6 Kompensation till kommuner m. fl. i anledning av 1974 års skattereform	1 300	1 395	+ 95
	E 5 Stöd till dagspressen	207	218	+ 11
	E 9 Bidrag till vissa investeringar	0	99	+ 99
	E 16 Täckning av merkostnader för löner och pensioner m. m.	1 200	400	- 800
IX	C 1 Skolöverstyrelsen	89	100	+ 11
	C 11 Bidrag till driften av grundskolor	6 850	7 400	+ 550
	C 14 Specialskolan m. m.: Utbildningskostnader	71	89	+ 18
	C 18 Bidrag till driften av gymnasieskolor	2 027	2 350	+ 323
	C 32 Bidrag till byggnadsarbeten inom skolväsendet m. m.	222	257	+ 35
	D 26 Högskoleförvaltningarna	88	98	+ 10
	E 5 Bidrag till kommunal vuxen- utbildning m. m.	291	334	+ 43
	E 8 Bidrag till driften av folk- högskolor m. m.	224	280	+ 56
	E 10 Undervisning för invandrare i svenska språket m. m.	60	99	+ 39
X	B 2 Lantbruksnämnderna	136	160	+ 24
	C 3 Prisreglerande åtgärder på jordbrukets område	3 608	3 665	+ 57
	C 5 Stöd till jordbruket i norra Sverige	105	136	+ 31
	H 12 Bidrag till kommunala avlopps- reningsverk m. m.	140	160	+ 20
XI	G 1 Tullverket: Förvaltningskostnader	402	453	+ 51
XII	B 1 Arbetsmarknadsservice	658	715	+ 57
	B 5 Kontant stöd vid arbetslöshet	762	619	- 143
	D 2 Åtgärder för flyktingar	67	90	+ 23
XIII	B 2 Länsbostadsnämnderna	43	55	+ 12
	B 3 Bostadsbidrag m. m.	1 781	1 615	- 166
	B 4 Rängebidrag m. m.	2 560	2 850	+ 290
XIV	C 1 Regionalpolitiskt stöd: Bidragsverksamhet	258	232	- 26
XV	B 1 Länsstyrelserna	1 066	1 160	+ 94
	B 2 Lokala skattemyndigheterna	318	354	+ 36
	B 3 Kronofogdemyndigheterna	254	264	+ 10
XVI	Oförutsedda utgifter	5 000	100	-4 900
XVII	Riksdagen och dess verk	173	190	+ 17
XVIII	Underskott på riksgäldsfonden	6 250	6 850	+ 600
	Övriga	17 380	17 733	+ 343
	Summa	102 408	103 910	+1 502

Bilaga 4

Beräknade förändringar av reservationsmedelsbehållningar på reservationsanslag under budgetåret 1977/78 (milj. kr.)

		Reservation 1977-07-01	Reservation 1978-06-30	Ökning (+) Minskning (-)
III	C 1	1 027	1 207	+ 180
	C 2	783	601	- 182
V	D 2a	0	40	+ 40
	H 3	85	160	+ 75
VI	B 2	777	847	+ 70
	B 3	616	698	+ 82
	B 5	228	191	- 37
	B 10	0	269	+ 269
X	H 13	240	144	- 96
XII	B 3	1 257	1 482	+ 225
	B 5	121	141	+ 20
XIII	B 7	57	72	+ 15
	B 11	490	715	+ 225
XIV	1976/77			
	B 15	409	—	- 409
	B 16	0	950	+ 950
	1976/77			
	B 17	20	—	- 20
	B 20	0	40	+ 40
		0	175	+ 175
		0	700	+ 700
XIV		0	125	+ 125
	E 5	279	334	+ 55
XV	E 1	0	15	+ 15
	Övriga	967	1 019	+ 52
	Summa	7 356	9 925	+ 2 569

Bilaga 5

Beräknade förändringar av reservationsmedelsbehållningar på investeringsanslag under budgetåret 1977/78 (milj. kr.)

	Reservation 1977-07-01	Reservation 1978-06-30	Ökning (+) Minskning (-)
Statens affärsverksfonder	409	497	+ 88
Statens allmänna fastighetsfond	363	441	+ 78
Försvarets fastighetsfond	43	43	—
Statens utlåningsfonder	693	319	- 374
Därav:			
Lånefonden för bostadsbyggande	373	28	- 345
Fonden för låneunderstöd	739	2 188	+1 449
Fonden för statens aktier	175	175	—
Fonden för förlag till statsverket	3	—	- 3
Fonden för beredskapslagring	54	14	- 40
Diverse kapitalfonder	152	174	+ 22
Summa	2 631	3 851	+1 220

Bilaga 6

Beräknad disposition av rörliga krediter

Myndighet/aktiebolag	Utestående belopp 1977-06-30	Beräknat utestående belopp 1978-06-30	Beräknad förändring 1977/78
Televerket	170	820	+ 650
Statens järnvägar	—	175	+ 175
Statens vattenfallsverk	315	480	+ 165
Domänverket	190	270	+ 80
Förenade fabriksverken	84	170	+ 86
Statens jordbruksnämnd:			
Prisreglering på jordbrukets område	—	10	+ 10
Kammarkollegiet	50	150	+ 100
Norrbottens Järnverk AB	77	—	- 77
Statliga myndigheter med uppdragsverksamhet	44	50	+ 6
Regeringen:			
Försvarsberedskap (FöU 1974: 8)	240	100	- 140
Övriga	40	40	—
Summa	1 210	2 265	+1 055

**Riksrevisionsverkets
reviderade inkomstberäkning
för budgetåret 1978/79**

TILL REGERINGEN

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1978/79

Enligt riksrevisionsverkets (RRV) instruktion skall RRV varje år till regeringen lämna en reviderad beräkning av statens inkomster för det kommande budgetåret, avsedd som underlag för inkomstberäkningen i kompletteringspropositionen.

RRV redovisar i denna skrivelse nya beräkningar av inkomsterna under budgetåret 1978/79 på de större inkomstitlarna samt vissa speciellt konjunktur känsliga inkomstitlar. I anslutning till beräkningarna har bedömningar även gjorts av utfallet för budgetåret 1977/78. Underlag för beräkningarna har inhämtats från berörda myndigheter. För beräkningarna av inkomstskatterna har dessutom uppgifter från RRVs taxeringsstatistiska undersökning och förnyade aktiebolagsenkät utnyttjats.

Inledningsvis presenteras en sammanfattning av beräkningsresultaten. En jämförelse görs mellan den reviderade beräkningen och de belopp som upptogs i budgetpropositionen. Därefter redovisas de förutsättningar och antaganden beträffande skattunderlagets framtida utveckling som ligger till grund för beräkningarna. Bl. a. redovisas i denna del resultaten av RRVs förnyade aktiebolagsenkät som ligger till grund för antagandet om bolagens inkomstutveckling.

För de titlar avseende budgetåret 1978/79 där RRV nu förordar förändringar lämnas i det följande kommentarer till dessa. Avslutningsvis lämnas ett förslag till förnyad beräkning av kapitalbudgetens inkomster.

I en tabellbilaga redovisas resultaten av RRVs reviderade beräkningar titel för titel för budgetåren 1977/78 och 1978/79. För att underlätta jämförelse med prognoserna i den reviderade nationalbudgeten presenteras i tabellbilagan också beräkningsresultaten kalenderårsvis för åren 1977—79.

Den av RRV utgivna Inkomstloggaren för budgetåret 1977/78 kan tillsammans med RRVs inkomstberäkning i december 1977 (se bilaga 1 i Budgetförslaget 1978/79) användas som ett komplement till den nu presenterade reviderade inkomstberäkningen. Inkomstloggaren innehåller utförliga beskrivningar av vad de olika inkomstitlarna avser och vilka bestämmelser som gäller för dessa.

Beslut i ärendet har fattats av generaldirektören Berggren i närvaro av avdelningschefen Sanell, byrådirektörerna Apelblat, Dalmo och Gutfelt, förste revisorerna Jansson, Karlson och Rahmn, byråassistenten Aronsson samt revisionsdirektören Nilsson, föredragande.

Stockholm den 31 mars 1978

G. Rune Berggren

Ove Nilsson

Innehåll

Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1978/79	1
Innehållsförteckning	
I. Sammanfattning	5
Utvecklingen av inkomsterna budgetåren 1977/78 och 1978/79	6
Jämförelse mellan budgetpropositionen och RRVs marsberäkning	9
II. Allmänna förutsättningar	14
Utveckling av skatteunderlaget för fysiska personer	14
Utvecklingen av skatteunderlaget för svenska aktiebolag m. fl.	15
III. Beräkning av de olika inkomsttitlarna	17
<i>Skatter</i>	17
Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.	17
Kupongskatt	26
Arvsskatt och gåvoskatt	26
Lotterivinstskatt	27
Stämpelskatt och stämpelavgift	27
Bensinskatt	27
Vägtrafikskatt	28
Allmän arbetsgivaravgift	28
Tullmedel	29
Mervärdeskatt	30
Särskilda varuskatter	31
Försäljningsskatt på motorfordon	31
Skatt på sprit	32
Skatt på vin	32
Skatt på malt- och läskedrycker	32
Energiskatt	32
Särskild vägtrafikskatt	33
Skatt på annonser och reklam	33
Skatt på spel	33
Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	34
Skatt på charterresor	34
<i>Uppbörd i statens verksamhet</i>	35
Expeditionsavgifter	35
Avgifter för utrikesförvaltningens exportfrämjande åtgärder	35
Ersättning för administrationskostnader avseende bidragsförskott	35
Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	35
Inkomster vid karolinska sjukhuset	36
Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	37
Fyravgifter, farledsvaruavgifter	37
Lotsavgifter	38
Pensionsmedel m. m.	38
Inkomst av myntning	38

Prop. 1977/78: 150 Bilaga 2 Reviderat budgetförslag	4
<i>Diverse inkomster</i>	40
Bötesmedel	40
Totalisatormedel	40
Tipsmedel	40
Lotterimedel	40
Räntor och amorteringar på energisparlån	40
Övriga diverse inkomster	41
<i>Statens affärsverksfonder</i>	41
Postverket	42
Televerket	42
Statens järnvägar	42
Luftfartsverket	43
Förenade fabriksverken	44
Statens vattenfallsverk	46
Domänverket	47
<i>Riksbanksfonden</i>	48
<i>Statens utlåningsfonder</i>	49
Lånefonden för bostadsbyggande	49
<i>Fonden för låneunderstöd</i>	49
Arbetsmarknadsstyrelsens delfond	49
<i>Diverse kapitalfonder</i>	49
Övriga diverse kapitalfonder	49
<i>Beräknad övrig finansiering</i>	49
<i>Tabellförteckning</i>	51
<i>Tabellbilaga</i>	52

I. Sammanfattning

Förutsättningar

RRVs förslag till reviderad beräkning av statsbudgetens inkomster under budgetåret 1978/79 och den nu gjorda uppskattningen av inkomster under budgetåret 1977/78 har utförts under antagande om oförändrad ekonomisk politik. Förändringar av ekonomisk-politisk karaktär har beaktats i de fall då det föreligger beslut av statsmakterna eller förslag därom har lagts fram av regeringen i propositioner offentliggjorda före den 21 mars 1978.

Förutom dessa institutionella förutsättningar är bedömningen av konjunkturutvecklingen betydelsefull för beräkningen av statsbudgetens inkomster. Den bedömning som presenterades av regeringen i den preliminära nationalbudgeten har utgjort det huvudsakliga underlaget för antagandena om den samhällsekonomiska utvecklingen. Under det pågående arbetet med den reviderade nationalbudgeten har RRV också hållit kontakt med konjunkturinstitutet och ekonomidepartementet. Med anledning av vad som har framkommit vid dessa kontakter har vissa revideringar gjorts av antagandena i den preliminära nationalbudgeten.

Antagandena om löneutvecklingen har central betydelse för RRVs beräkningar. Enligt nu tillgänglig statistik beräknas den totala lönesumman ha ökat med 9,3 % från år 1976 till år 1977. Det är en knapp halv procentenhet högre ökningstakt än som antogs i RRVs beräkning i december 1977. Efter föregående beräkningstillfälle har avtalsförhandlingarna på LO—PTK-området slutförts. Antagandena om den totala lönesummans utveckling 1977—1978 har bl. a. med anledning härav justerats ned med drygt en halv procentenhet till totalt 7,7 %. För första halvåret 1979 har ökningen, liksom i decemberberäkningen, satts till 7 %.

De svenska aktiebolagens statligt taxerade inkomster förutses minska med 29 % mellan åren 1976 och 1977. Underlaget för denna prognos har hämtats från den enkät till svenska aktiebolag som RRV utfört under februari—mars 1978. Mellan åren 1977 och 1978 antas schablonmässigt att aktiebolagslagens inkomster ökar med 5 %.

En specifikation av RRVs beräkningar av statsbudgetens inkomster under budgetåren 1977/78 och 1978/79 samt under kalenderåren 1977—1979 framgår av en särskild tabellbilaga. En sammanfattning av beräkningsresultaten framgår av tabell 1. I tabell 2 redovisas de inkomstitlar för vilka RRV nu föreslår ändringar av beräkningen i budgetpropositionen.

Utvecklingen av inkomsterna budgetåren 1977/78 och 1978/79

Enligt de reviderade beräkningarna skulle totalbudgetens inkomster under budgetåret 1977/78 uppgå till 110 749 milj. kr. Det innebär en ökning från budgetåret 1976/77 med 6 389 milj. kr. eller 6,1 %. Det är en väsentligt mindre ökning än under de närmast föregående budgetåren. Mellan budgetåren 1975/76 och 1976/77 ökade inkomsterna med 10 426 milj. kr. eller 11,1 %. Mellan de därefter föregående budgetåren var ökningen 21 444 milj. kr. eller 29,6 %. Minskningen i ökningstakt hänger till stor del samman med förändringar i tillväxten av den totala lönesumman. Tillväxten har i dessa beräkningar antagits bli i det närmaste halverad under kalenderåren 1975—1978.

Av tabell 1 framgår att till ökning i statsinkomsterna mellan budgetåren 1976/77 och 1977/78 bidrar arbetsgivaravgifterna (exkl. allmän arbetsgivaravgift) med 5 519 milj. kr. och mervärdesskatten med 5 041 milj. kr. I neddragande riktning verkar inkomstskatterna som väntas minska med 5 039 milj. kr.

Av arbetsgivaravgifterna förutses folkpensioneringsavgiften och socialavgiften till barnomsorgen tillsammans öka med 4 969 milj. kr. mel-

Tabell 1. Utvecklingen av totalbudgetens inkomster budgetåren 1976/77, 1977/78 och 1978/79, milj. kr.

	1976/77 Utfall	1977/78 RRVs mars- be- räkning	1978/79 RRVs mars- be- räkning	Föränd- ring från 1976/77 till 1977/78	Föränd- ring i procent	Föränd- ring från 1977/78 till 1978/79	Föränd- ring i pro- cent
Skatt på inkomst och förmögenhet (exkl. arbetsgivaravgifter) ¹	33 539	28 500	26 700	-5 039	-15,0	-1 800	- 6,3
Arbetsgivaravgifter (exkl. allm. arbetsgivaravgift) ¹	11 481	17 000	20 400	5 519	48,1	3 400	20,0
Övriga skatter på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter	1 316	1 401	1 521	85	6,5	120	8,6
Automobilskattemedel	4 569	4 805	6 450	236	5,2	1 645	34,2
Allmän arbetsgivaravgift	6 997	5 950	3 994	-1 047	-15,0	-1 956	-32,9
Mervärdesskatt	21 259	26 300	29 900	5 041	23,7	3 600	13,7
Skatt på sprit	3 449	3 450	3 900	1	0,0	450	13,0
Energiskatt	3 528	3 996	4 146	468	13,3	150	3,8
Övriga tullar och acciser	6 905	6 499	6 698	- 406	- 5,9	199	3,1
Uppbörd exkl. pensionsmedel	1 364	1 425	1 641	61	4,5	216	15,2
Pensionsmedel	814	933	1 065	119	14,6	132	14,1
Diverse inkomster	1 040	1 171	1 215	131	12,6	44	3,8
Affärsverk	1 103	1 403	1 510	300	27,2	107	7,6
Övriga kapitalfonder	4 611	5 307	5 826	696	15,1	519	9,8
Driftbudgetens inkomster	101 975	108 139	114 965	6 164	6,0	6 826	6,3
Övrig finansiering	2 386	2 610	3 121	224	9,4	511	19,6
Totalbudgetens inkomster	104 360	110 749	118 086	6 389	6,1	7 337	6,6

¹ Inkomsterna av Skatt på inkomst och förmögenhet (exkl. arbetsgivaravgifter) och Arbetsgivaravgifter (exkl. allmän arbetsgivaravgift) utgör tillsammans de inkomster som i statsbudgeten redovisas under titeln Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m.m.

lan budgetåren 1976/77 och 1977/78. Folkpensioneringsavgiften höjdes år 1977 med 2,1 procentenheter till 8,3 %. Barnomsorgsavgiften uppgick för år 1977 till 1,0 % och för år 1978 uppgår den till 1,3 %. Nettot av de transaktioner som berör sjukförsäkringen och som redovisas bland dessa arbetsgivaravgifter väntas förbättra statsinkomsterna med 720 milj. kr. budgetåret 1977/78. Det hänger samman med att sjukförsäkringens kassamässiga underskott minskar från 1 635 milj. kr. till 915 milj. kr.

De inkomster av skatt på inkomst och förmögenhet som redovisas på statsbudgeten förutses minska budgetåret 1977/78 med 5 039 milj. kr. eller 15 %. Det beror främst på två faktorer, nämligen utbetalningar av kommunalskattemedel och sänkningen av statsskatten år 1978. Staten svarar för hela uppborlden av inkomstskatt, dvs. både statlig och kommunal skatt. Kommunernas andel av skatteuppborlden betalas ut till kommunerna med viss eftersläpning. Nettot av totala inkomstskatteuppborlden och utbetalningar av kommunalskatt redovisas som inkomstskatter i den statliga budgeten. De kraftiga lönesummeökningarna åren 1975 och 1976 på knappt 17 % resp. drygt 13,5 % medförde att totala skatteuppborlden ökade kraftigt dessa år. För åren 1977 och 1978 beräknas lönesummeökningarna bli väsentligt lägre eller 9,3 % resp. 7,7 %. Detta medför att ökningstakten av inkomstskatteuppborlden avtar mellan budgetåren 1976/77 och 1977/78. Samtidigt ökar tillväxten av kommunalskatterna kraftigt. Det framgår av nedanstående tablå.

	Förändring mellan budgetår, milj. kr.		
	1975/76— 1976/77	1976/77— 1977/78	1977/78— 1978/79
Preliminärskatt och fyllnadsbetalningar	+ 8 447	+ 7 951	+ 8 512
./i. Kommunalskatter	+ 8 903	+ 12 163	+ 8 930
Netto	- 456	- 4 212	- 418

Det medför att det statliga nettot för inkomstskatterna sjunker med drygt 4,2 miljarder kr. mellan budgetåren 1976/77 och 1977/78.

Den allmänna arbetsgivaravgiften väntas sjunka med 1 047 milj. kr. eller 15 % mellan budgetåren 1976/77 och 1977/78 till följd av att avgiftssatsen sänktes från 4 % till 2 % år 1978.

Mervärdeskatten beräknas öka med 23,7 % eller 5 041 milj. kr. budgetåret 1977/78. Det beror främst på höjningen av skattesatsen den 1 juni 1977 från 15 % till 17,1 % av värdet inkl. skatt.

Skatten på sprit och vin höjdes i maj 1977. En uppborldsteknisk omläggning av inbetalningarna av sprit- och vinskatter väntas emellertid medföra en senareläggning av inbetalningarna. Uppborlden under mars månad väntas i stort sett utbli. Detta gör att ökningen av skatten på sprit mellan budgetåren 1976/77 och 1977/78 beräknas stanna vid 1 milj. kr.

Energiskatten höjdes i mars 1977 vilket endast till en mindre del påverkade uppbördens under budgetåret 1976/77. För budgetåret 1977/78 förutses en ökning av energiskatten med 468 milj. kr. eller 13,3 %. Höjningen av bensinskatten den 1 maj 1978 väntas påverka inbetalningarna under 1977/78 endast i begränsad omfattning.

Posten övriga tullar och acciser i tabell 2 beräknas minska med 406 milj. kr. budgetåret 1977/78. I denna post ingår försäljningsskatten (f. d. omsättningsskatten) på motorfordon som p. g. a. den sjunkande bilförsäljningen väntas minska med 320 milj. kr. eller 37,2 %. Likaså ingår tullar och skatt på malt- och läskedrycker, som förutses sjunka med 190 resp. 160 milj. kr. mellan budgetåren. Minskningen av den sistnämnda posten beror på att mellanölsförsäljningen upphörde den 1 juli 1977.

Inkomsterna från de statliga affärsverken väntas öka med 300 milj. kr. eller 27,1 %. Statens vattenfallsverk beräknar öka sina inleveranser av överskottsmedel med 295 milj. kr. budgetåret 1977/78. Ränteinkomsterna från lånefonden för bostadsbyggande antas öka med 414 milj. kr. bl. a. till följd av att bostadslåneräntan höjdes med en halv procentenhet till 9,75 % år 1977.

För budgetåret 1978/79 beräknas inkomsterna på totalbudgeten uppgå till 118 086 milj. kr. Det skulle innebära en uppgång med 7 337 milj. kr. eller 6,6 % jämfört med budgetåret 1977/78. Det är en obetydligt högre ökningstakt än som nu beräknats för innevarande år.

Mervärdeskatten beräknas bidra med 3 600 milj. kr. och arbetsgivaravgifterna (exkl. allmän arbetsgivaravgift) med 3 400 milj. kr. till den totala ökningen. Inkomstskatterna och den allmänna arbetsgivaravgiften beräknas däremot minska med 1 800 resp. 1 956 milj. kr.

Minskningen av inkomstskatterna fortsätter således budgetåret 1978/79. Nedgången beror i mindre grad än under de närmast föregående åren på kraftiga ökning av utbetalningar av kommunalskatter, vilket framgår av tabell 1 ovan. Det är i stället införandet av den inflations-skyddade skatteskalen som främst bidrar till minskningen av inkomstskatterna.

Arbetsgivaravgifterna (exkl. allmän arbetsgivaravgift) fortsätter att växa kraftigt fastän i långsammare takt än under innevarande budgetår. Mellan budgetåren 1977/78 och 1978/79 beräknas de öka med 3 400 milj. kr. eller 20 %. Sjukförsäkringsavgiften har förutsatts bli höjd från 9,6 % till 10,6 % den 1 januari 1979. Barnomsorgsavgiften höjdes år 1978 med 0,3 procentenheter och antas öka med ytterligare 0,3 procentenheter år 1979. Den ökar med totalt 801 milj. kr. eller 39,3 % mellan budgetåren. Folkpensioneringsavgiften förutses öka med 1 366 milj. kr. eller 8,6 %.

Bilskatterna väntas öka kraftigt eller med 34,2 % till följd av att bensinskatten höjs den 1 maj 1978. Samtidigt slopas särredovisningen av den särskilda vägtrafikskatten under tullar och acciser. Den ingår

fr. o. m. budgetåret 1978/79 i vägtrafikskatten. Den särskilda vägtrafikskatten beräknas för budgetåret 1977/78 uppgå till 190 milj. kr.

Den allmänna arbetsgivaravgiften minskar även budgetåret 1978/79. Den minskar med 1 956 milj. kr. eller 32,9 % till följd av att avgiften halverades den 1 januari 1978. Avgiftssatsen antas i dessa beräkningar vara oförändrad mellan år 1978 och 1979.

Mervärdeskatten väntas öka kraftigt även budgetåret 1978/79 fastän i långsammare takt än under innevarande budgetår. Ökningen sammanhänger till stor del med ökningen av importen av mervärdeskattepliktiga varor. Ökningstakten för energiskatten, diverse inkomster och affärsverkens inleveranser av överskott väntas avta påtagligt jämfört med de närmast föregående budgetåren. Energiskatten förutses öka med 150 milj. kr. eller 3,8 %. Av affärsverken är det endast postverket, förenade fabriksverken och statens vattenfallsverk som förutser en ökning av inleveranserna mellan budgetåren 1977/78 och 1978/79.

Jämförelse mellan budgetpropositionen och RRVs marsberäkning

Totalbudgetens inkomster under *budgetåret 1977/78* beräknas nu bli 627 milj. kr. lägre än enligt beräkningen i budgetpropositionen. I tabell 2 redovisas de titlar där RRV nu föreslår en ändrad beräkning jämfört med beräkningen i budgetpropositionen.

Uppjusteringen av lönesummans ökning åren 1976—1977 har bidragit till att preliminära A-skatten har ökat mer än som antogs i december. Vidare väntas nu aktiebolagens fyllnadsbetalningar under våren 1978 bli väsentligt större än som förutsattes i decemberberäkningen. Detta har gjort att inkomstskatterna nu beräknas bli 800 milj. kr. större än tidigare. Likaså har arbetsgivaravgifterna justerats upp jämfört med i höstens beräkning. Höjningen uppgår till 500 milj. kr. Uppjusteringen av lönesumman åren 1976—1977 har medfört att fyllnadsbetalningarna av arbetsgivaravgiften våren 1978 nu förutses bli något större än som tidigare antagits. De inkomster som redovisas över statsbudgettiteln skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. har således räknats upp med tillsammans 1 300 milj. kr. för budgetåret 1977/78 jämfört med beräkningen i budgetpropositionen.

Automobilskattemedlen har totalt räknats upp med 70 milj. kr. jämfört med i budgetpropositionen. Höjningen beror på vissa höjningar av vägtrafikskatten samt på att bensinkonsumtionen nu beräknas bli större än som tidigare antagits.

Värdet av den mervärdeskattepliktiga importen har enligt uppgifter från konjunkturinstitutet räknats ned för åren 1977 och 1978. Likaså har värdet av den privata konsumtionen reviderats nedåt. Det har medfört att mervärdeskatten nu beräknas bli 1 450 milj. kr. lägre budgetåret 1977/78 än som antogs i beräkningen till budgetpropositionen.

Prognoserna för försäljningen av personbilar har under budgetåret 1977/78 successivt justerats nedåt. Inkomsterna på titeln försäljnings-skatt (f. d. omsättningsskatt) på motorfordon har därför reviderats ned med 60 milj. kr. både budgetåret 1977/78 och 1978/79. Den från den 1 januari 1978 gällande lagen om dryckesskatt innehåller vissa förändringar vad beträffar inleveranser av skatt på sprit och vin. Uppbörderna blir senarelagd jämfört med tidigare, vilket har medfört att inkomsterna på titlarna skatt på sprit och vin har justerats ned med 350 resp. 70 milj. kr.

Inkomsterna på uppbördstiteln pensionsmedel m. m. har dragits ned med 51 milj. kr. budgetåret 1977/78, vilket sammanhänger med att utbetalningarna av sjukersättningar till staten har höjts. Inkomsterna på riksbanksfonden kommer enligt riksbanken att bli 100 milj. kr. större budgetåret 1977/78 än som redovisades i budgetpropositionen.

Totalbudgetens inkomster under *budgetåret 1978/79* beräknas bli 1 310 milj. kr. mindre än det belopp som uppfördes i budgetpropositionen. Denna nedjustering motsvarar i stort den förändring på 1 300 milj. kr. som gjorts för inbetalningarna av mervärdeskatt. Den sammanhänger med de neddragningar av prognoserna för importen och den privata konsumtionen som nämnts ovan.

Inkomsterna på titeln skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. har räknats upp med 200 milj. kr. budgetåret 1978/79 jämfört med i budgetpropositionen. Bakom denna ökning ligger upprevidering av arbetsgivaravgifterna (exkl. allmän arbetsgivaravgift) med 1 300 milj. kr. och en nedjustering av inkomstskatterna med 1 100 milj. kr. Arbetsgivaravgifterna har höjts bl. a. beroende på att avgiften till sjukförsäkringen nu antagits vara 10,6 % fr. o. m. år 1979. Inkomstskatterna har räknats ned beroende på att aktiebolagens fyllnadsbetalningar våren 1978 har justerats uppåt. Det har i dessa beräkningar medfört att utbetalningen av överskjutande skatt budgetåret 1978/79 reviderats uppåt, vilket minskar nettot på titeln.

Vägtrafikskatterna har beräknats öka med 370 milj. kr. budgetåret 1978/79 jämfört med i budgetpropositionen. Det sammanhänger bl. a. med att den särskilda vägtrafikskatten flyttats från tullar och acciser till denna inkomsttitel.

Inkomsterna av energiskatt budgetåret 1978/79 har räknats ned med 103 milj. kr. p. g. a. att företag med industriell tillverkning kan få ned-sättning av skatten även för år 1978.

Inkomsterna på uppbördstiteln pensionsmedel m. m. har räknats upp med 72 milj. kr. budgetåret 1978/79. Räntor och amorteringar på energisparlån, som beräknas uppgå till 118 milj. kr., föreslår RRV bli särredovisade fr. o. m. budgetåret 1978/79. Dessförinnan har inkomsterna redovisats under övriga diverse inkomster.

Tabell 2. Jämförelse mellan inkomster för budgetåren 1977/78 och 1978/79 enligt budgetpropositionen och RRVs marsberäkning (tkr.)

Inkomsttitel	1977/78			1978/79		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)
Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter	45 661 100	46 901 100	+1 240 000	48 499 600	48 620 600	+ 121 000
däruv						
Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.	44 200 000	45 500 000	+1 300 000	46 900 000	47 100 000	+ 200 000
Kupongskatt	34 000	39 000	+ 5 000	36 000	38 000	+ 2 000
Arvsskatt och gåvoskatt	460 000	450 000	- 10 000	500 000	500 000	± 0
Lotterivinstskatt	295 000	290 000	- 5 000	325 000	320 000	- 5 000
Stämpelskatt och stämpelavgift	648 500	598 500	- 50 000	715 000	639 000	- 76 000
<i>Automobilskattemedel</i>	4 735 000	4 805 000	+ 70 000	6 080 000	6 450 000	+ 370 000
däruv						
Bensinskatt	2 055 000	2 100 000	+ 45 000	3 290 000	3 290 000	± 0
Vätrafikskatt	2 680 000	2 705 000	+ 25 000	2 790 000	3 160 000	+ 370 000
<i>Allmän arbetsgivaravgift</i>	5 960 000	5 950 000	- 10 000	4 061 000	3 994 000	- 67 000
<i>Tullar och acciser</i>	42 246 801	40 245 411	-2 001 390	46 378 801	44 643 801	-1 735 000
däruv						
Tullmedel	990 000	980 000	- 10 000	1 070 000	1 020 000	- 50 000
Mervärdeskatt	27 750 000	26 300 000	-1 450 000	31 200 000	29 900 000	-1 300 000
Särskilda varuskatte	472 600	477 200	+ 4 600	485 600	489 600	+ 4 000
Försäljningsskatt på motorfordon	600 000	540 000	- 60 000	670 000	610 000	- 60 000
Skatt på sprit	3 800 000	3 450 000	- 350 000	3 900 000	3 900 000	± 0
Skatt på vin	790 000	720 000	- 70 000	860 000	860 000	± 0
Skatt på malt- och läskedrycker	770 000	778 000	+ 8 000	790 000	802 000	+ 12 000
Energiskatt	4 031 000	3 996 000	- 35 000	4 252 000	4 146 000	- 106 000
Särskild vägtrafikskatt	190 000	190 000	± 0	203 000	0	- 203 000
Skatt på annonser och reklam	157 000	162 800	+ 5 800	164 000	169 000	+ 5 000
Skatt på spel	126 000	96 000	- 30 000	96 000	63 000	- 33 000
Särskild skatt för svavelhaltigt bränsle	11 000	11 210	+ 210	3 000	4 000	+ 1 000
Investeringsavgift	9 000	1 000	- 8 000	—	—	—
Skatt på charterresor	15 000	8 000	- 7 000	100 000	95 000	- 5 000
<i>Uppbörd i statens verksamhet</i>	2 453 435	2 358 439	- 94 996	2 613 822	2 706 186	+ 92 364
däruv						
Expeditionsavgifter	122 320	125 000	+ 2 680	126 470	131 070	+ 4 600

Inkomsttitel	1977/78				1978/79			
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)		Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) Minskning (-)	
Avgifter för utrikesförvaltningens exportfrämjande åtgärder	100	224	+	124	200	120	-	80
Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkringsrådet	27 100	27 700	+	600	29 100	29 500	+	400
Ersättning för administrationskostnader avseende bidragsförskott	—	—	—	—	—	29 750	+	29 750
Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	20 297	19 967	-	330	24 664	26 223	+	1 559
Inkomster vid karolinska sjukhuset	385 200	380 200	-	5 000	420 700	419 400	-	1 300
Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	7 620	3 512	-	4 108	3 820	3 820	±	0
Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	46 400	47 300	+	900	49 500	49 600	+	100
Fyravgifter, farledsvaruavgifter	147 500	117 000	-	30 500	207 000	232 000	+	25 000
Lotsavgifter	31 000	29 000	-	2 000	32 000	30 000	-	2 000
Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	43 313	36 582	-	6 731	44 323	50 488	+	6 165
Pensionsmedel	984 000	933 000	-	51 000	993 000	1 065 000	+	72 000
Inkomst av myntning	95 000	95 000	±	0	133 000	88 000	-	45 000
Inkomster vid statens utsädeskontroll	11 000	11 099	+	99	11 200	12 200	+	1 000
Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	75 350	75 520	+	170	75 075	75 245	+	170
Inkomster vid statens planverk	800	900	+	100	200	200	±	0
<i>Diverse inkomster</i>	1 156 625	1 170 536	+	13 911	1 220 050	1 214 912	-	5 138
därav								
Bötesmedel	87 225	91 425	+	4 200	86 450	92 450	+	6 000
Totalisatormedel	150 000	149 800	-	200	175 000	175 000	±	0
Tipsmedel	400 900	402 991	+	2 091	400 900	414 162	+	13 262
Lotterimedel	274 000	284 820	+	10 820	300 000	313 300	+	13 300
Räntor och amorteringar på energiparlån	—	—	—	—	—	118 500	+	118 500
Övriga diverse inkomster	244 500	241 500	-	3 000	257 700	101 500	-	156 200

Inkomsttitel	1977/78			1978/79		
	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) minskning (-)	Enligt budgetpropositionen	Enligt RRVs marsberäkning	Ökning (+) minskning (-)
<i>Inkomster av statens kapitalfonder</i>	6 598 194	6 708 985	+ 110 791	7 181 144	7 335 939	+ 154 795
därav						
Postverket	32 000	32 000	± 0	38 000	38 000	± 0
Televerket	125 000	130 000	+ 5 000	140 000	127 000	- 13 000
Statens järnvägar	—	—	—	—	—	—
Luftfartsverket	46 300	38 700	- 7 600	24 000	21 700	- 2 300
Förnada fabriksverken	32 900	26 300	- 6 600	29 600	32 800	+ 3 200
Statens vattenfallsverk	1 124 600	1 124 600	± 0	1 255 000	1 255 000	± 0
Domänverket	59 300	50 900	- 8 400	35 000	35 000	± 0
Riksbanksfonden	550 000	650 000	+ 100 000	550 000	650 000	+ 100 000
Statens utlåningsfonder	3 266 871	3 264 459	- 2 412	3 509 944	3 551 944	+ 42 000
Fonden för låneunderstöd	176 024	206 024	+ 30 000	189 969	214 969	+ 25 000
Statens pensionsfonder	105 012	104 815	- 197	106 802	106 797	- 5
Diverse kapitalfonder	111 216	112 216	+ 1 000	129 236	129 136	- 100
Summa för driftbudgetens inkomster	108 811 155	108 139 471	- 671 684	116 034 417	114 965 438	- 1 068 979
<i>Kapitalbudgetens inkomster</i>	2 564 471	2 609 501	+ 45 030	3 362 378	3 121 019	- 241 359
Summa totalbudgeten	111 375 626	110 748 972	- 626 654	119 396 795	118 086 457	- 1 310 338

II. Allmänna förutsättningar

Utvecklingen av skatteunderlaget för fysiska personer

I RRVs beräkningar i december 1977 antogs lönesumman öka med 8,9 % mellan åren 1976 och 1977. Det var samma ökningstal som användes i den preliminära nationalbudgeten 1978. Den totala ökningen fördelade sig på följande komponenter. Avtalskomponenten beräknades till 7,5 % och löneglidningen till 2,5 %. Sysselsättningskomponenten antogs ge ett negativt bidrag till lönesummeutvecklingen på ca 1 procentenhet.

RRV har i sin reviderade beräkning utgått från att lönesumman ökade med 9,3 % mellan åren 1976 och 1977. Det är huvudsakligen löneglidningen som nu bedöms ha ökat något mer än som antogs i december. Övriga komponenter antas ligga kvar på ungefär samma nivå som tidigare.

Sedan beräkningarna presenterades i december har avtalsförhandlingarna mellan LO-PTK och SAF slutförts. Det innebär att de avtalsmässiga höjningarna 1977—1978 nu kan beräknas med större grad av säkerhet. Enligt beräkningarna till den preliminära nationalbudgeten är ca sex procentenheter av avtalskomponenten intecknade genom avtal slutna under år 1977 och av kostnaderna för den femte semesterveckan. Sysselsättningskomponenten förutses ge ett något större negativt bidrag till lönesummeutvecklingen på mellan 1,5 % och 2 % än som antogs tidigare. Den totala lönesummeökningen mellan åren 1977 och 1978 har därför i RRVs beräkningar antagits bli 7,7 %. Det är en dryg halv procentenhet lägre än som antogs i decemberberäkningen. För år 1979 har RRV liksom i decemberberäkningen skrivit fram lönerna med 7 %.

De utbetalade pensionerna ökade enligt preliminära siffror med 23,4 % mellan åren 1976 och 1977. Den kraftiga ökningen sammanhänger med prisutvecklingen och en kraftig tillväxt av antalet pensionärer. Mellan åren 1977 och 1978 förutses ökningstakten avta något. Den beräknas till 17,9 %. Det är något mindre än som antogs i beräkningen i december 1977. Av de olika pensionsutbetalningarna är det den allmänna tilläggspensionen och delpensionen som ökar mest. För år 1979 har RRV valt att skriva fram pensionerna med ca 12,5 %.

Av inkomsterna från andra förvärvskällor än tjänst har utvecklingen av inkomst av kapital mellan åren 1976 och 1977 ändrats från en antagen ökning på 39 % till en ökning på 43 %. Kapitalinkomsterna förutses öka med 1 % mellan åren 1977 och 1978 jämfört med en antagen ökning på 4 % i december. Förändringarna baseras på nya antaganden om räntenivån, in- och utlåning samt sparande.

Inkomsterna av jordbruksfastighet förutsågs i december ligga på oförändrad nivå år 1977 jämfört med år 1976 och öka med 5 % år 1978. RRV uppskattar nu med ledning av uppgifter från statens jordbruksnämnd att inkomsterna minskade med 6 % år 1977 och att ökningen beräknas uppgå till 9 % år 1978.

Inkomst av rörelse förutsågs i december öka med 2 % under år 1977. RRV bedömer nu att rörelseinkomsterna minskade med 1 % år 1977. För åren 1978 och 1979 förutses inkomsterna öka med 5 % vardera året.

För övriga inkomstslag har endast smärre korrigeringar gjorts av utvecklingstakten mellan år 1977—1979 jämfört med decemberberäkningen.

Utvecklingen av skatteunderlaget för svenska aktiebolag m. fl.

Under februari—mars upprepade RRV sin enkät till ett urval om ca 2 000 svenska företag, sparbanker och försäkringsinstitut. De tillfrågades om den till statlig och kommunal skatt taxerade inkomsten under verksamhetsåren 1976 och 1977. Dessutom tillfrågades företagen om beräknade fyllnadsbetalningar under våren 1978, avdrag för forsknings- och utvecklingskostnader, det särskilda investeringsavdraget samt om det statliga investeringsbidraget. Avdraget och bidraget har förlängts till att gälla t. o. m. 1978 (SFS 1977: 1062, 1063). Investeringsavdraget och bidraget är oförändrade 25 % resp. 10 %. Resultatet av enkäten har fördelats på företagsstorlek och redovisas i tabell 3.

Enligt enkäten beräknas aktiebolagens statligt taxerade inkomster minska med 29 % från 1976 till 1977. Enligt höstens enkät var minskningen 28 %. De kommunalt taxerade inkomsterna beräknas i vårenkäten minska med knappt 5 % mellan åren 1976 och 1977. Motsvarande siffra var 6 % enligt höstenkäten. Det särskilda investeringsavdraget beräknas uppgå till 2 440 milj. kr. för verksamhetsåret 1977. Företag med mer än 500 anställda svarar för 55 % av det totala avdraget. Som en följd av investeringsavdraget minskar den statliga bolagsskatten med 975 milj. kr. De företag som inte kan utnyttja avdraget kan i stället ansöka om investeringsbidrag. Dessa ansökningar beräknas totalt komma att motsvara ett belopp på 120 milj. kr. för verksamhetsåret 1977. Närmare 60 % av detta kommer att betalas ut till företag med högst 19 anställda.

Det särskilda forsknings- och utvecklingsavdraget beräknas uppgå till totalt 375 milj. kr. Företag med mer än 500 anställda svarar för knappt 90 % av avdraget.

Fyllnadsbetalningarna under våren 1978 beräknas enligt enkäten utgöra ca 32 % av den totala bolagsskatten. Företag med 0—19 anställda svarar i absoluta tal för större delen av fyllnadsbetalningarna.

Vid bedömning av 1978 års statligt taxerade inkomster har RRV utgått från en trendmässig ökning på 10 %. Det totala investeringsavdraget beräknas öka för verksamhetsåret 1978 jämfört med 1977. Med hänsyn till detta räknar RRV med en ökning av den statligt taxerade inkomsten på 5 % från 1977 till 1978.

Tabell 3. Statligt och kommunalt taxerad inkomst, fyllnadsinbetalningar, forsknings- och utvecklingsavdrag, investeringsavdrag samt investeringsbidrag fördelat på företagsstorlek verksamhetsåren 1976 och 1977, milj. kr.

Antal anställda	Statligt taxerad inkomst för verksamhetsåret 1976	Förändring i statlig taxerad inkomst mellan verksamhetsåren 1976—1977	Kommunalt taxerad inkomst för verksamhetsåret 1976	Förändring i kommunalt taxerad inkomst mellan verksamhetsåren 1976—1977	Fyllnadsbetalning för verksamhetsåret 1977	Forsknings- och utvecklingsavdrag för verksamhetsåret 1977	Investeringsavdrag för verksamhetsåret 1977	Investeringsbidrag för verksamhetsåret 1977
0— 19	1 305	— 371	2 266	—211	416	4	245	68
20— 99	963	— 217	2 255	— 73	350	14	254	35
100— 499	874	— 427	1 504	—111	247	27	555	12
500—1 999	637	— 61	1 414	+190	187	101	434	3
2 000—	1 473	— 619	3 001	—382	134	227	898	1
Bank- och försäkringsverksamhets fastighetsförvaltning	243	+ 139	411	+154	64	0	42	0
Uppgift saknas	197	— 89	256	— 77	21	2	9	0
Totalt	5 692	—1 645	11 107	—510	1 419	375	2 437	119
Därav företag med mer än 500 anställda	2 110	— 680	4 415	—192	321	328	1 332	4

III. Beräkning av de olika inkomstitlarna

Skatter

För att revidera beräkningarna under denna rubrik har RRV fordrat in nya beräkningar av inkomsterna på vissa titlar från generaltullstyrelsen, riksskatteverket, riks försäkringsverket och arbetsmarknadsstyrelsen.

Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. Liksom i decemberberäkningen har RRV valt att redovisa titelns inkomster resp. utgifter uppdelade på å ena sidan skatt på inkomst och förmögenhet, å andra sidan arbetsgivaravgifter. Arbetsgivaravgifterna har i sin tur delats in i fem olika deltitlar, som belyser den budgetmässiga behandlingen av arbetsgivaravgifterna. Inkomstiteln kan således delas i olika delar. Dessa är:

- ① Skatt på inkomst och förmögenhet m. m. (exkl. arbetsgivaravgifter)
- ② Arbetsgivaravgifter m. m. (exkl. allmän arbetsgivaravgift)
 - A Socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen
 - B Socialavgift till barnomsorgen
 - C Socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen och förskott till de allmänna försäkringskassorna m. m.

Tabell 4. Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m., milj. kr.

Inkomster	1976/77		1977/78		1978/79	
	Utfall		Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med RRVs decemberberäkning	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med RRVs decemberberäkning
Skatt på inkomst och förmögenhet m. m. (exkl. arbetsgivaravgifter) avrundat	+33 539		+28 500	+ 800	+26 700	-1 100
Arbetsgivaravgifter (exkl. allmän arbetsgivaravgift) avrundat	+11 481		+17 000	+ 500	+20 400	+1 300
A Socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen	+12 301		+15 944	- 88	+17 310	+ 77
B Socialavgift till barnomsorgen	+ 711		+ 2 037	- 7	+ 2 838	+ 30
C Socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen och förskott till de allmänna försäkringskassorna	- 1 635		- 915	+ 379	+ 426	+1 234
D Arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen och utbetalningar till de allmänna försäkringskassorna samt de erkända arbetslöshetskassorna	+ 85		- 89	+ 44	- 200	- 20
E Övriga arbetsgivaravgifter	+ 19		0	0	0	0
Netto avrundat	+45 020		+45 500	+1 300	+47 100	+ 200

D Socialförsäkringsavgift till arbetslöshetsförsäkringen och utbetalningar till försäkringskassor samt arbetslöshetskassor

E Övriga arbetsgivaravgifter

Beräkningen över titelns delar sammanfattas i tabell 4. Den allmänna arbetsgivaravgiften redovisas på en egen inkomsttitel. Som framgår av tabellen beräknas nu titeln Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. till 45 500 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 47 100 milj. kr. för budgetåret 1978/79.

Skatt på inkomst och förmögenhet m. m. (exkl. arbetsgivaravgifter)

Samtidigt med beräkningen av inkomstskatterna för nästa budgetår har RRV bedömt utfallet för innevarande budgetår. Beräkningarna sammanfattas i tabell 5 i vilken också framgår skillnaden gentemot RRVs beräkningar i december år 1977.

De olika posternas innebörd förklaras närmare i RRVs decemberberäkning.

RRV har i sin förnyade beräkning liksom i decemberberäkningen utnyttjat resultat av RRVs urvalsundersökning av taxeringsstatistiskt material. En sammanfattning av resultaten av 1977 års undersökning avseende det årets taxering finns i RRVs decemberberäkning. En närmare redogörelse för undersökningar och dess resultat kommer att lämnas i ett statistiskt meddelande (SM) serie N från SCB.

Utgångspunkten för beräkningarna av inkomstskatterna är bl. a. de inkomstfördelningar som antas gälla för åren 1977, 1978 och 1979. Den taxeringsstatistiska undersökningen har använts för att beräkna dessa. De fysiska personernas inkomster och avdrag år 1976 har därvid räknats upp till resp. års nivå med tidigare nämnda inkomstantaganden. I beräkningarna har samma inkomstantaganden och kommunala utdebiteringshöjning applicerats på alla personer.

Förändringarna i skattesystemet år 1978 resp. 1979 har beskrivits i RRVs decemberberäkning. Där redovisas även effekterna av de olika ändringarna i skattereglerna. RRV har gjort nya beräkningar av effekterna med de nya inkomstantagandena men inte funnit anledning att revidera de tidigare redovisade beräkningarna. Förändringarna i skattereglerna var:

- justerad skatteskala år 1978 och 1979
- höjd särskild skattereduktion för samtliga inkomsttagare (400 kr.)
- höjd schablonintäkt för en- och tvåfamiljsfastigheter
- ändrade regler för preliminärskatttabellernas utformning
- ändrade regler för pensionärernas extra avdrag med anledning av skatteomläggningen år 1978

- reducering av småföretagens förmögenhetsskatt beräknat på de egna företagens tillgångar
- höjning av kommunala utdebiteringen med i genomsnitt 1,86 per skattekrona

Preliminärskatteinflödet är i huvudsak känt t. o. m. januariterminen. Utfallet under november och januari avseende skatten på inkomster under september—december 1977 blev större än som förutsågs i beräkningarna i december. Ökningen förklaras dels av att lönesummeökningen blev ca en halv procentenhet högre, dels av att fördelningen av inkomstökningarna under året blev annorlunda. En stor del av de retroaktiva löneutbetalningarna tycks ha skett under årets fyra sista månader. Ungefär 38 % av hela A-skatteuppbörden under inkomståret 1977 flöt in under dessa månader. Det är den högsta andel som noterats under dessa månader sedan det nuvarande uppbördssystemet infördes.

Uppjusteringen av preliminärskatteinflödet, dvs. både A- och B-skatt, motsvaras nästan av en lika stor ökning av den slutliga skatten. Detta medför att de fysiska personernas fyllnadsbetalningar våren 1978

Tabell 5. Skatt på inkomst och förmögenhet m. m. (exkl. arbetsgivaravgifter)

Inkomster Utgifter	1976/77	1977/78		1978/79	
	Utfall	Enligt RRVs marsbe- räkning	Förändring jämfört med RRVs december- beräkning	Enligt RRVs marsbe- räkning	Förändring jämfört med RRVs december- beräkning
Inkomster					
Prel. A-skatt	67 368	75 277	+702	83 359	- 183
Prel. B-skatt	9 446	10 922	- 86	11 177	- 203
Fyllnadsbetalningar av prelskatt	6 120	4 686	+319	4 861	+ 403
Kvarstående skatt	2 854	3 373	± 0	3 098	- 143
Tillkommande skatt sjömansskatt restantier	1 345	1 000	± 0	1 000	± 0
Slutlig kompensation till kommuner 1974 års skattereform	656	1 398	- 2	1 677	+ 7
Summa inkomster	87 789	96 656	+933	105 172	- 119
Utgifter					
Kommunalskattemedel	46 899	59 804	+129	69 013	+ 290
Överskjutande skatt	4 850	5 813	± 0	6 812	+ 868
Övriga restitutioner	654	500	± 0	500	± 0
Utbetalningar till allm. pensions- fonden	654	644	± 0	649	- 77
Omföringar till andra inkomstitlar	297	213	± 0	125	- 9
Omföringar av skattedeb. avg. och egenavgifter till folkpensioneringen, sjukförsäkringen och arbetsskade- försäkringen	896	1 137	± 0	1 312	- 105
Summa utgifter	54 250	68 111	+129	78 411	+ 967
Netto på deltiteln	33 539	28 545	+804	26 761	-1 086
Avrundat		28 500	+800	26 700	-1 100

och deras kvarstående skatter våren 1979 kan antas bli något mindre än tidigare beräknat. Den överskjutande skatten som betalas ut under hösten år 1978 antas därför öka något jämfört med decemberberäkningen.

De totala fyllnadsbetalningarna våren 1978 beräknas emellertid öka med drygt 300 milj. kr. Orsaken till uppjusteringen är den information RRV fått i den tidigare nämnda enkäten över de *juridiska personernas* inkomstutveckling. Även om utvecklingen av de statligt och kommunalt taxerade inkomsterna för år 1977 inte har förändrats jämfört med höstens enkät, så visar enkäten på en uppjustering av fyllnadsbetalningarna under våren 1978. RRV har därför efter en närmare genomgång av enkätmateriallet justerat upp de juridiska personernas fyllnadsbetalningar våren 1978. En konsekvens av uppjusteringen blir också att den överskjutande skatten hösten 1978 beräknas öka i motsvarande grad, eftersom skillnaden mellan preliminär skatt och slutlig skatt inte har förändrats för år 1977. Företagens benägenhet att göra fyllnadsinbetalningar väntas bli bestående även år 1979. De totala fyllnadsbetalningarna har därför uppjusterats med ca 400 milj. kr. budgetåret 1978/79 och den överskjutande skatten inkl. ränta med drygt 850 milj. kr. för samma budgetår jämfört med RRVs decemberberäkning.

Den preliminära A-skatten har för budgetåret 1977/78 reviderats upp med drygt 700 milj. kr., vilket till stor del beror på uppjusteringen av lönesumman och därmed utfallet av A-skatteuppbörden år 1977. Nedjusteringen av inkomstantagandet med en halv procentenhet för år 1978 påverkar preliminärskatteuppbörden budgetåret 1977/78 endast under två av de sex inbetalningsterminerna avseende inkomståret 1978.

Eftersom ett centralt avtal föreligger för en stor del av arbetsmarknaden för år 1978 och år 1979 antar RRV att vissa retroaktiva löner hinner betalas ut under april månad. Därmed kommer preliminärskatterna på dessa retroaktiva löner att betalas in till staten under budgetåret 1977/78. RRV utgick i höstens beräkning från ett genomsnittsår vid fördelningen av preliminärskatteinbetalningarna under 1978. RRV finner inte anledning att ompröva det antagandet eftersom det innebär att hänsyn är tagen till år med tidiga resp. utdragna avtalsuppgörelser, liksom till år ingående i en flerårsavtalsperiod.

Det högre utfallet för år 1977 och nedjusteringen av inkomstantagandet år 1978 jämfört med decemberberäkningen har sammantaget bidragit till att preliminära A-skatten har räknats ned med knappt 200 milj. kr. för budgetåret 1978/79.

År 1979 skall den statliga skatteskalen inflationsskyddas med ett prisindex baserat på prisutvecklingen rensad från effekter av mervärdesskatten mellan augusti år 1977 och augusti år 1978. RRV har liksom i december beräknat uppgången enligt detta prisindex till drygt 10 %.

Det innebär att skatteskalans skiktgränser förskjuts uppåt med 10 % år 1979 jämfört med år 1978.

Den preliminära B-skatten som i huvudsak erläggs av egna företagare, har justerats ned från december bl. a. med hänsyn till att inkomsterna från jordbruk och rörelse nu beräknas ha minskat under inkomståret 1977. Detta medför att den totala B-skatten justeras ned med knappt 100 milj. kr. budgetåret 1977/78 och med ca 200 milj. kr. budgetåret 1978/79 jämfört med decemberberäkningen.

I decemberberäkningen antogs att den kommunala utdebiteringen skulle höjas med 1,84 kr. per skattekrona från år 1977 till år 1978. Utfallet blev något större, vilket innebär att den kommunala utdebiteringen uppgår till 28,71 kr. per skattekrona under år 1978. För år 1979 har RRV liksom i december räknat med en schablonmässig höjning på 0,25 öre per skattekrona. Utbetalningarna av kommunalskattemedel under år 1979 påverkas också av att inkomstantagandet för år 1977 har ändrats. Såväl förskotten för år 1979 som slutavräkningen avseende år 1977 påverkas. För budgetåret 1977/78 räknar RRV således med en uppjustering av utbetalningarna av kommunalskattemedel på ca 120 milj. kr. För budgetåret 1978/79 blir uppjusteringen nästan 300 milj. kr.

De s. k. egenavgifterna till sjukförsäkringen, ATP m. m. har justerats ned för budgetåret 1978/79. Det hänger samman med att inkomsterna för egna företagare har reviderats ned jämfört med antagandena i december.

RRVs kalkyler över inkomstskatterna innebär sammantaget en uppjustering med 800 milj. kr. jämfört med beräkningen i december. Inkomstskatterna beräknas således nu till 28 500 milj. kr. för innevarande budgetår. För budgetåret 1978/79 beräknas inkomsterna till 26 700 milj. kr., vilket är en neddragning med 1 100 milj. kr. Revideringarna hänger till stor del samman med bedömningen av de juridiska personernas skattebetalningar.

Arbetsgivaravgifter (exkl. allmän arbetsgivaravgift)

Arbetsgivaravgifterna betalas under året in i form av preliminära avgifter, fyllnadsbetalningar av preliminära avgifter och kvarstående avgifter. För en närmare redovisning av uppbördsförfarandet för arbetsgivaravgifter hänvisas till RRVs decemberberäkning.

Beräkningarna i december vad gäller de preliminärdebiterade avgifterna för år 1978 byggde på ett antagande om att företagen i större utsträckning än vad som varit normalt tidigare år skulle ansöka om nedsättning av den debiterade preliminära avgiften. Anledningen härtill var att många företag troligen hade blivit för högt debiterade. De preliminära avgifterna ett visst år fastställs genom en uppräknings av

avgiftsunderlaget två år tidigare. I tablån nedan redovisas uppräkningsfaktorer för åren 1974 t. o. m. 1978 tillsammans med den faktiska lönesummeutvecklingen under motsvarande period. Siffrorna inom parentes är prognoserade värden.

År	Uppräkningsfaktor procent- enheter	Lönesummeut- veckling procent- enheter	Differens procent- enheter
1972—1974	15	20	+ 5
1973—1975	20	31	+11
1974—1976	24	33	+ 9
1975—1977	19	(24)	(+ 5)
1976—1978	18	(18)	(0)

Av tablån framgår att lönesummeutvecklingen fram t. o. m. år 1977 har överstigit uppräkningsfaktorn med mellan 5 och 11 procentenheter. De preliminära avgifter som debiteras på grundval av uppräkningsfaktorn har således varit mindre än de slutligt fastställda avgifterna som beräknats med hjälp av det faktiska lönesummeunderlaget. Uppräkningsfaktorn, som fastställs av regeringen, är för år 1978 18 %. I RRVs decemberberäkning räknades med en sammanlagd lönesummcökning på 17,9 % från år 1976 till 1978. De preliminärt debiterade avgifterna skulle därmed överstiga de slutliga avgifterna för samma år. Eftersom den kommunala sektorns lönesummeutveckling för perioden i fråga beräknats till drygt 30 % måste genomsnittet för den privata sektorn ligga under 17,9 %. Utifrån dessa förutsättningar antogs att den effektiva uppräkningsfaktorn för år 1978 skulle bli lägre än 18 %.

Företagen kan ansöka om nedsättning av den preliminära avgiften fram t. o. m. april månad. Vid beräkningstillfället i mars 1978 föreligger ingen information som talar för att arbetshypotesen i december borde omprövas. Lönesummeutvecklingen från år 1976 till 1978 antas i dessa beräkningar uppgå till 17,7 %, dvs. en obetydligt lägre ökningstakt än vad som antogs i december. Först sedan alla ansökningar om nedsättning kommit in kan den preliminära avgiften för år 1978 bedömas mer exakt.

Den kvarstående avgiften för år 1976, som inbetalas under första halvåret 1978, har reviderats upp något jämfört med decemberberäkningen till följd av att avgiftsunderlaget för år 1976 blev något högre än vad som uppskattades i december.

Som nämnts ovan beräknas lönesumman ha ökat med 9,3 % från år 1976 till 1977. Jämfört med decemberberäkningen innebär detta en uppjustering med 0,4 procentenheter. Den slutliga avgiften för år 1977 har till följd härav uppreviderats. Detta betyder att fyllnadsbetalningarna första halvåret 1978 samt den kvarstående avgiften, som inbetalas

första halvåret 1979, blir något högre än vad beräkningarna i december angav. Lönesummeökningen från år 1977 till 1978 har jämfört med decemberberäkningen korrigerats ned från 8,3 % till 7,7 %. Nedkorrigeringen påverkar fyllnadsbetalningarna första halvåret 1979 i neddragande riktning.

Arbetsgivaravgifterna har i det följande delats in i olika grupper med avseende på olikheter i den kassamässiga redovisningen över inkomstskatttiteln.

Socialförsäkringsavgifter till folkpensioneringen samt socialavgift till barnomsorgen

Dessa avgifter redovisas som inkomster på titeln. Utgifterna för såväl folkpensioneringen som barnomsorgen sker via anslag på statsbudgeten.

Tabell 6. Socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen, milj. kr.

Inkomster	1976/77	1977/78		1978/79	
	Utfall	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med RRVs decemberberäkning	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med RRVs decemberberäkning
Inkomster					
Direktdebiterade avgifter	10 699	13 551	+88	14 609	+176
Egenavgifter och övriga skatdebiterade avgifter	359	544	± 0	699	- 95
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	1 243	1 849	± 0	2 002	- 4
Summa inkomster	12 301	15 944	+88	17 310	+ 77
Netto på titeln	+12 301	+15 944	+88	+17 310	+ 77

Tabell 7. Socialavgift till barnomsorgen, milj. kr.

Inkomster	1976/77	1977/78		1978/79	
	Utfall	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med RRVs decemberberäkning	Enligt RRVs marsberäkning	Förändring jämfört med RRVs decemberberäkning
Inkomster					
Direktdebiterade avgifter	711	1 814	+7	2 525	+31
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	—	223	±0	313	- 1
Summa inkomster	711	2 037	+7	2 838	+30
Netto på titeln	+711	+2 037	+7	+2 838	+30

Socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen och förskott till de allmänna försäkringskassorna m. m.

Som framgår av tabell 8 har inkomsterna justerats upp med 1 057 milj. kr. budgetåret 1978/79. Ökningen förklaras huvudsakligen av den i budgetpropositionen föreslagna höjningen av socialförsäkringsavgiften till sjukförsäkringen från 9,6 % till 10,6 % år 1979. Utgifterna för såväl budgetåret 1977/78 som 1978/79 har reviderats ned. Nedrevideringen förklaras av att utgifterna för föräldraförsäkringen och sjukpenningen andra halvåret 1977 blev lägre än vad som förutsågs i december.

Ovanstående innebär att det kassamässiga underskottet som uppgick till 1 635 milj. kr. budgetåret 1976/77 förväntas sjunka till 915 milj. kr. budgetåret 1977/78. För budgetåret 1978/79 beräknas underskottet vända till ett överskott på 426 milj. kr.

Arbetsgivaravgift till arbetslöshetsförsäkringen och utbetalningar till de allmänna försäkringskassorna samt de erkända arbetslöshetskassorna

På titeln redovisas den del av arbetslöshetsförsäkringen som finansieras med arbetsgivaravgifter. Till de allmänna försäkringskassorna utbetalas förskott och slutavräkningsbelopp avseende kostnaderna för kontant arbetsmarknadsstöd (KAS). Vidare utbetalas två tredjedelar av

Tabell 8. Socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen och förskott till de allmänna försäkringskassorna m. m., milj. kr.

Inkomster Utgifter	1976/77	1977/78		1978/79	
	Utfall	Enligt RRVs marsbe- räkning	Förändring jämfört med RRVs december- beräkning	Enligt RRVs marsbe- räkning	Förändring jämfört med RRVs december- beräkning
A. Inkomster					
Direktdebiterade avgifter	11 955	14 458	+124	17 682	+1 068
Egenavgifter och övriga skatte- debiterade avgifter	509	593	+ 0	602	- 8
Avgifter från statliga myn- digheter och affärsverk	1 603	1 782	+ 0	2 316	- 3
Återföring av medel från allmänna sjukförsäkringsfonden	183	191	+ 0	—	—
Övriga inkomster	70	91	+ 0	100	+ 0
Summa inkomster	14 320	17 115	+124	20 700	+1 057
B. Utgifter					
Förskott till de allmänna försäkringskassorna	15 955	18 030	-255	20 274	- 177
Avsättning av medel till allmänna sjukförsäkringsfonden	—	—	—	—	—
Summa utgifter	15 955	18 030	-255	20 274	- 177
Netto på titeln (A—B)	- 1 635	- 915	+379	+ 426	+1 234

kostnaderna för grundbidrag och viss del av kostnaderna för progressivbidrag. Jämfört med decemberberäkningen har endast smärre korrigeringar gjorts.

Tabell 9. Avgift till arbetslöshetsförsäkringen och utbetalningar till de allmänna försäkringskassorna och de erkända arbetslöshetskassorna

Inkomster Utgifter	1976/77	1977/78		1978/79	
	Utfall	Enligt RRVs marsbe- räkning	Förändring jämfört med RRVs december- beräkning	Enligt RRVs marsbe- räkning	Förändring jämfört med RRVs december- beräkning
A. Inkomster					
Direktdebiterade avgifter	602	662	+ 10	704	+ 9
Avgifter från statliga myndigheter och affärsverk	80	89	+ 0	97	+ 0
Återföring av medel från arbetslöshetsfonden	—	—	—	—	—
Summa inkomster	682	751	+ 10	801	+ 9
B. Utgifter					
Kontant arbetsmarknadsstöd	88	139	+ 4	176	+ 28
Utbetalningar till erkända arbetslöshetskassor	241	371	- 38	470	+ 1
Avsättning av medel till arbetslöshetsfonden	268	330	+ 0	355	+ 0
Summa utgifter	597	840	- 34	1 001	+ 29
Netto på titeln (A—B)	+ 85	- 89	+ 44	- 200	- 20

Tabell 10. Övriga arbetsgivaravgifter, milj. kr.

Inkomster Utgifter	1976/77	1977/78		1978/79	
	Utfall	Enligt RRVs marsbe- räkning	Förändring jämfört med RRVs december- beräkning	Enligt RRVs marsbe- räkning	Förändring jämfört med RRVs december- beräkning
A. Inkomster					
1. Arbetsskadeförsäkringsavgift	376	412	+ 2	451	+ 3
2. Byggnadsforskningsavgift	78	86	+ 2	90	- 1
3. Lönegarantiavgift	70	165	+ 0	233	+ 10
4. Arbetarskyddsavgift	210	214	+ 2	199	+ 1
5. Avgift för sjöfolks pensionering	10	10	+ 3	11	+ 4
6. Arbetsmarknadsutbildningsavgift	663	750	+ 6	801	+ 8
7. Delpensionsavgift	296	460	+ 1	499	+ 4
8. Särskild vuxenutbildningsavgift	249	360	+ 4	494	+ 5
Summa inkomster	1 952	2 457	+ 20	2 778	+ 34
B. Utgifter					
Summa 1—7 enl. ovan	1 703	2 097	+ 16	2 284	+ 29
8. Särskild vuxenutbildningsavgift	230	360	+ 4	494	+ 5
Summa utgifter	1 933	2 457	+ 20	2 778	+ 34
Netto på titeln (A—B)	+ 19	0	+ 0	0	+ 0

Övriga arbetsgivaravgifter

De avgifter som redovisas i tabellen nedan inflyter på titeln för att därefter under samma budgetår överföras till olika myndigheter eller fonder.

Avsättningar till/återförningar från budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel

De avsättningar till resp. återföringar från budgetutjämningsfonden av kommunalskattemedel, som enligt den nu framlagda beräkningen bör verkställas under budgetåren 1977/78 och 1978/79, framgår av följande sammanställning, i vilken som jämförelse medtagits motsvarande belopp vid RRVs decemberberäkning (milj. kr.).

	1977/78		1978/79	
	Enligt RRVs decemberberäkning	Enligt RRVs marsberäkning	Enligt RRVs decemberberäkning	Enligt RRVs marsberäkning
Avsättning	10 600	11 100	10 400	10 200
Återföring	10 550	10 200	12 300	12 050
Nettoavsättning	50	700	- 1 900	- 1 850

Med understrykande av de osäkerhetsmoment som föreligger i frågor om inkomstantaganden, kommunal utdebitering m. m. uppskattar RRV nettointkomsterna på titeln skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m. till 45 500 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 47 100 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Kupongskatt. I budgetpropositionen uppfördes titeln kupongskatt med 34 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 36 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Med hänsyn till nettouppbörderna under andra halvåret 1977, vilken uppgick till 29,1 milj. kr., beräknar riksskatteverket i skrivelse till RRV att prognosen för 1977/78 kommer att överträffas med omkring 5 milj. kr. För budgetåret 1978/79 väntas en viss stagnation i aktiebolagens utdelningar, varför uppräknningen begränsas till 2 milj. kr. RRV ansluter sig till riksskatteverkets beräkning. Inkomsterna på titeln kupongskatt beräknas till 39 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 38 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Arvsskatt och gåvoskatt. Utfallet under andra halvåret 1977 motiverar en nedjustering av prognosen i decemberberäkningen med 10 milj. kr. för budgetåret 1977/78.

RRV beräknar inkomsterna på titeln arvsskatt och gåvoskatt till 450 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 500 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Lotterivinstskatt. Riksskatteverket beräknar uppbörden till 290 milj. kr. för innevarande budgetår och 320 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Det är en sänkning för båda åren med 5 milj. kr. jämfört med i decemberberäkningen.

RRV ansluter sig till riksskatteverkets beräkning. Inkomsterna på titeln lotterivinstskatt beräknas till 290 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 320 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Stämpelskatt och stämpelavgift. Inkomsterna på titeln stämpelskatt och stämpelavgift redovisas av riksskatteverket, domstolsverket och centralnämnden för fastighetsdata. I decemberberäkningen beräknades inkomsterna till sammanlagt 648,5 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 715 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Därav hänförde sig 145 respektive 160 milj. kr. till riksskatteverkets uppbörd. I skrivelse till RRV motiverar riksskatteverket en sänkning av dessa belopp med 35 milj. kr. för båda åren:

Under inkomstiteln ryms sju olika skatter och avgifter. Av dessa har tidigare stämpelskatt för aktier och stämpelskatt för obligationer svarat för ungefär tre fjärdedelar av den totala uppbörden. Under andra halvåret 1977 har dessa skatteuppbörder minskat i förhållande till motsvarande period föregående år med mer än 50 resp. 30 % räknat i absoluta tal. Orsakerna härtill är att finna i framför allt de större företagens ovilja att, under rådande lågkonjunktur och den därmed förda åtstramningspolitiken, emittera aktier eller ta upp obligationslån inom riket. RSVs tidigare prognos måste sålunda revideras i starkt sänkande riktning. Mot bakgrund av bl. a. den uppgång som nu kunnat förmärkas på aktiebörsen kan stämpelskatteuppbörden för aktier och obligationer emellertid förväntas åter öka.

Även domstolsverket har justerat ned sin tidigare prognos och beräknar nu inkomsterna till 475 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 499 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Jämfört med höstberäkningen är det en minskning med 15 resp. 41 milj. kr.

Centralnämndens för fastighetsdata uppbörd beräknas som tidigare till 13,5 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 15 milj. kr. för budgetåret 1978/79.

RRV ansluter sig till riksskatteverkets och domstolsverkets beräkningar. Inkomsterna på titeln stämpelskatt och stämpelavgift beräknas till 598 500 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 639 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Bensinskatt. I prop. 1977/78: 94 föreslås, i enlighet med vad som aviserades i budgetpropositionen, en höjning av bensinskatten med 25 öre per liter till 68 öre per liter. Höjningen föreslås träda i kraft den 1 maj 1978. Registrerade tillverkare och återförsäljare av bensin deklarerar månadsvis och betalar in skatt 75 dagar efter månadens utgång. Det

innebär att skatten för maj månad flyter in i augusti. Skattehöjningen påverkar således inte uppbörderna under budgetåret 1977/78.

För perioden juli—februari budgetåret 1977/78 uppgick inkomsterna på titeln bensinskatt till 1 461 milj. kr. Det är en ökning med drygt 4 % jämfört med samma period budgetåret 1976/77. Med hänsyn till utfallet hittills under budgetåret beräknas inkomsterna till 2 100 milj. kr. för budgetåret 1977/78. Det är en ökning med 70 milj. kr. jämfört med beräkningen i december. Konsumtionen av bensin väntas bli högre än vanligt i april till följd av skattehöjningen den 1 maj 1978. Med antagande om en ökning av bensinförbrukningen på 3 % och med hänsyn till "hamstringen" i april beräknas inkomsterna till 3 290 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Det är samma belopp som angavs i budgetpropositionen.

RRV beräknar inkomsterna på titeln bensinskatt till 2 100 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 3 290 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Vägtrafikskatt. I budgetpropositionen aviserades en höjning av kilometerskatten den 1 maj 1978. I prop. 1977/78: 94 föreslås en höjning av kilometerskatten för samtliga kilometerskattepliktiga fordon. Dessutom föreslås en höjning av fordonsskatten för trafiktraktor och registrerat motorredskap som inrättats för drift med brännolja samt för släpvagnar till dessa fordon. Vidare föreslås att lagen om särskild vägtrafikskatt skall upphöra att gälla den 1 maj 1978. Den särskilda vägtrafikskatten skall därefter sammanföras med vägtrafikskatten.

Till följd av skattehöjningen genomförs en extra uppbörd av vägtrafikskatt i april. Denna beräknas öka inkomsterna av vägtrafikskatt med 25 milj. kr. budgetåret 1977/78. För budgetåret 1978/79 beräknas inkomsterna öka med 370 milj. kr. till följd av skattehöjningen. Därav är 11 milj. kr. ökade inkomster vid generaltullstyrelsen.

RRV beräknar inkomsterna på titeln vägtrafikskatt till 2 705 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 3 160 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Allmän arbetsgivaravgift. I budgetpropositionen beräknades inkomsterna på titeln allmän arbetsgivaravgift till 5 960 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 4 061 milj. kr. för budgetåret 1978/79.

I denna beräkning har inkomsterna budgetåret 1977/78 nedjusterats med 10 milj. kr. till 5 950 milj. kr. Nedjusteringen förklaras av att avgiftsunderlaget för år 1976 blev lägre än beräknat vilket medför att de kvarstående avgifterna för år 1976, som betalas in under första halvåret 1978, blir något lägre än vad som beräknades i december. Nedjusteringen av avgiftsunderlaget påverkar även de i december beräknade avgiftsunderlagen för åren 1977, 1978 och 1979 i en neddragande

riktning. Till följd härav har inkomsterna för budgetåret 1978/79 dragits ned från 4 061 milj. kr. till 3 994 milj. kr.

RRV beräknar inkomsterna på titeln allmän arbetsgivaravgift till 5 950 000 000 kr. budgetåret 1977/78 och 3 994 000 000 kr. budgetåret 1978/79.

Tullmedel. Inkomsterna på titeln tullmedel beräknades i december 1977 till 990 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 1 070 milj. kr. för budgetåret 1978/79.

I skrivelse till RRV anför generaltullstyrelsen följande:

Styrelsens inkomstberäkning 1977-10-31 grundades på konjunkturinstitutets bedömning av konjunkturläget hösten 1977. Enligt denna väntades värdet av importen under 1978 öka med 12,1 % till 101 856 milj. kr.

I den preliminära nationalbudgeten för 1978 beräknas importvärdet för 1978 till 97 870 milj. kr., en ökning med 9,5 % i förhållande till det i nationalbudgeten upptagna importvärdet för 1977, 89 375 milj. kr. Styrelsen har nu efter samråd under hand med konjunkturinstitutet ansett sig böra räkna med att ökningen stannar vid 7,5 % och att importvärdet för 1978 därmed skulle bli 96 000 milj. kr., eller 1 870 milj. kr. lägre än som angetts i den preliminära nationalbudgeten.

På grundval av den sålunda reviderade prognosen för importen under 1978 har styrelsen i samråd med konjunkturinstitutet beräknat importvärdet för budgetåret 1977/78 till (45 400 + 46 000 =) 91 400 milj. kr.

Importvärdet för 1979 har beräknats stiga med ca 12,5 % (volym 6 %, pris 6 %) till 108 000 milj. kr. För 1980 har importvärdet beräknats stiga med 11 % till 120 000 milj. kr. Samråd under hand har även beträffande dessa beräkningar skett med konjunkturinstitutet.

På grundval av ovanstående bedömningar har importvärdet för 1978/79 beräknats till (50 000 + 52 000 =) 102 000 milj. kr. och för 1979/80 till (56 000 + 58 000 =) 114 000 milj. kr.

I fråga om de genomsnittliga importandelarna för EFTA-länder inklusive Danmark och Storbritannien, EG-länder (de sex och Irland) och övriga länder har tidigare tendens till förskjutning till "övriga länder" under innevarande budgetår varit avtagande.

Handelsområde	Andel av det totala importvärdet (%)			
	1975/76	1976/77	1976/77 Juli—Dec	1977/78 Juli—Nov
EFTA-länder inkl. Danmark och Storbritannien	35,1	33,7	34,0	34,1
EG-länder exkl. Danmark och Storbritannien	33,3	33,4	33,3	33,3
Övriga länder	31,6	32,9	32,7	32,6

Restitutionerna av tullmedel för budgetåret 1977/78, som tidigare upptagits till 90 milj. kr., beräknas numera till 100 milj. kr.

Inkomstberäkningen för tullmedel från oktober 1977 har nedjusterats

med hänsyn till ändrade importvärden och importandelar. Nettouppbörden av tullmedel för budgetåren 1977/78, 1978/79 och 1979/80 beräknas till respektive 980, 1 020 och 1 120 milj. kr.

RRV ansluter sig till generaltullstyrelsens beräkning. Inkomsterna på titeln tullmedel beräknas till 980 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 1 020 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Mervärdeskatt. Inkomsterna på denna titel uppbärs av länsstyrelserna och tullverket.

Utfallsiffror för inbetald skatt till länsstyrelserna är kända t. o. m. februari månad 1978 och för återbetald skatt t. o. m. januari månad. Till grund för beräkningen av länsstyrelsernas uppbörd av mervärdeskatt ligger en bedömning av den privata konsumtionens utveckling. Mellan 1977 och 1978 beräknas den privata konsumtionen öka med 9,5 %. Detta är en procentenhet lägre än enligt decemberberäkningen. För år 1979 har ökningen beräknats till ca 8 %. Länsstyrelsernas netto-uppbörd av mervärdeskatt under budgetåret 1977/78 beräknas uppgå till 9 300 milj. kr., vilket är 650 milj. kr. lägre än i decemberberäkningen. Uppbörden under budgetåret 1978/79 beräknas uppgå till 10 700 milj. kr. Det är en minskning med 200 milj. kr. jämfört med decemberberäkningen.

Tabell 11. Mervärdeskatt budgetåret 1977/78, milj. kr.

Uppbördsmånad	Tull- verket	Länsstyrelserna		Summa
		Inbetald skatt	Återbetald skatt	
Juli—aug	2 610 ¹	3 948 ¹	2 118 ¹	4 440
Sept—okt	2 714 ¹	3 406 ¹	2 327 ¹	3 793
Nov—dec	3 027 ¹	3 900 ¹	2 684 ¹	4 243
Jan—febr	2 746 ¹	5 357 ¹	2 648	5 455
Mars—april	2 936	3 525	2 502	3 959
Maj—juni	2 967	3 964	2 521	4 410
Summa	17 000	24 100	14 800	26 300

¹ Utfall

Generaltullstyrelsen har reviderat sin prognos för mervärdeskatt på importerade varor. Importvärdet för budgetåret 1977/78 beräknas uppgå till 91 400 milj. kr., vilket är 4 000 milj. kr. lägre än enligt decemberberäkningen. För budgetåret 1978/79 beräknas importvärdet uppgå till 102 000 milj. kr. Detta är en minskning i förhållande till decemberberäkningen med 5 600 milj. kr. Med dessa importvärden beräknar generaltullstyrelsen uppbörden av mervärdeskatt under budgetåret 1977/78 till 17 000 milj. kr. I förhållande till decemberberäkningen är detta en minskning med 800 milj. kr. För budgetåret 1978/79 beräknas mer-

värdeskatten på importerade varor uppgå till 19 200 milj. kr., vilket är en minskning med 1 100 milj. kr. jämfört med decemberberäkningen. RRV beräknar inkomsterna på titeln mervärdeskatt till 26 300 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 29 900 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Särskilda varuskatter. De särskilda varuskatterna redovisas av riksskatteverket och generaltullstyrelsen. I budgetpropositionen uppfördes titeln med 472,6 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 485,6 milj. kr. för budgetåret 1978/79. I sin nya beräkning har generaltullstyrelsen justerat upp sin prognos av uppbörden till 42,2 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 44,6 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Ökningen är ca 4 milj. kr. jämfört med den tidigare prognosen. Höjningen faller huvudsakligen på dryckesförpackningsavgiften.

RRV ansluter sig till generaltullstyrelsens beräkning. Inkomsterna på titeln särskilda varuskatter beräknas till 477 200 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 489 600 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Försäljningsskatt på motorfordon. I prop. 1977/78: 78 föreslås att lagen om omsättningsskatt på motorfordon ersätts med en ny lag om försäljningsskatt på motorfordon. Denna föreslås att träda i kraft den 1 maj 1978. I enlighet med den nya lagen föreslår RRV att benämningen av titeln omsättningsskatt på motorfordon budgetåret 1978/79 ändras till försäljningsskatt på motorfordon. Lagförslaget innehåller vissa mindre skatteändringar. T. ex. utvidgas skatteområdet till att omfatta bussar med en totalvikt av högst 3 000 kg. För personbilar införs en nedre viktgräns vid tjänstevikten 400 kg. En ny skattesats, 1 400 kr., införs för motorcyklar med en tjänstevikt över 210 kg. Dessa skatteändringar medför marginella inkomstökningar på titeln.

Nyregistrering av personbilar 1977 blev lägre än som antogs i beräkningarna i december. Prognoserna för kalenderåren 1978 och 1979 har justerats ned med anledning av detta. Riksskatteverket har beräknat inkomsterna till 530 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 600 milj. kr. för budgetåret 1978/79. I förhållande till budgetpropositionen innebär detta en minskning med 60 milj. kr. för resp. budgetår.

Generaltullstyrelsen har beräknat inkomsterna av försäljningsskatt på enskilt importerade bilar till 10 milj. kr. för vart och ett av budgetåren 1977/78 och 1978/79.

RRV ansluter sig till riksskatteverkets och generaltullstyrelsens beräkningar. Inkomsterna på titeln omsättningsskatt på motorfordon beräknas till 540 000 000 kr. för budgetåret 1977/78. För budgetåret 1978/79 föreslås att titeln benämns försäljningsskatt på motorfordon och att inkomsterna beräknas till 610 000 000 kr.

Skatt på sprit. I skrivelse till RRV anför riksskatteverket följande:

Bestämmelserna i lagen (1977: 306) om dryckesskatt, som trädde i kraft 1 januari 1978 medför en förskjutning i skatteinbetalningarna. Tidigare gällande bestämmelser innebär att skatt skulle erläggas under andra månaden efter leveransmånaden. Skattskyldighet för spritdrycker inträder enligt 9 § första stycket lagen om dryckesskatt när AB Vin- & Spritcentralen erhåller betalning från Systembolaget AB. Skatten inbetalas av spritcentralen till RSV senast femte dagen i andra månaden efter beskattningsmånaden. I avtal mellan staten och systembolaget åläggs bolaget att betala under månaden efter leveransmånaden. Detta medför att skatt på leveranser under januari kommer att inflyta den 5 april. Någon skatteinbetalning under mars 1978 kommer inte att göras. Som en följd av förskjutningen torde inkomsten under innevarande budgetår få räknas ned med 350 milj. kr., vilket belopp tidigare hade beräknats inflyta under juni 1978.

RSV beräknar inkomsten av skatt på spritdrycker under budgetåret 1977/78 till 3 450 milj. kr. och under budgetåret 1978/79 till oförändrat 3 900 milj. kr.

RRV ansluter sig till riksskatteverkets beräkning. Inkomsterna på titeln skatt på sprit beräknas till 3 450 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 3 900 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Skatt på vin. Riksskatteverket meddelar att inkomsten av skatt på vin bör räknas ned med 70 milj. kr. under budgetåret 1977/78 på grund av förskjutningen i skatteinbetalningarna.

RRV ansluter sig till riksskatteverkets beräkning. Inkomsterna på titeln skatt på vin beräknas till 720 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 860 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Skatt på malt- och läskedrycker. I skrivelse till RRV har generaltullstyrelsen justerat upp sin beräkning av skatt på importerade malt- och läskedrycker på grund av bl. a. importökningen av starköl under andra halvåret 1977. Generaltullstyrelsen beräknar uppbörden till 28 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 32 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Riksskatteverket har inte reviderat sin tidigare beräkning.

RRV beräknar inkomsterna på titeln skatt på malt- och läskedrycker till 778 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 802 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Energiskatt. Riksskatteverket beräknade hösten 1977 inkomsterna av energiskatt till 4 031 milj. kr. för budgetåret 1977/78. Härvid antogs att den då i kraft varande nedsättningen av energiskatten för vissa företag med industriell tillverkning skulle upphöra i och med 1977 års utgång. Regeringen har dock förlängt nedsättningen till att gälla även år 1978. Den minskning som medgivits antas fördelas med hälften på vardera elkraft och bränslen och vara lika stora varje kvartal.

Totalt beräknas inkomsterna på titeln energiskatt till 3 996 milj. kr. för budgetåret 1977/78 vilket är en nedrevidering av beräkningen i budgetpropositionen med 35 milj. kr. För budgetåret 1978/79 beräknas inkomsterna på titeln till 4 146 milj. kr. vilket är en nedrevidering på 106 milj. kr. jämfört med budgetpropositionen.

RRV ansluter sig till riksskatteverkets beräkning. Inkomsterna på titeln energiskatt beräknas till 3 996 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 4 146 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Särskild vägtrafikskatt. I prop. 1977/78: 94 föreslås, som tidigare nämnts under titeln vägtrafikskatt, att den särskilda vägtrafikskatten upphör den 1 maj 1978. Den skall därefter ingå i vägtrafikskatten.

RRV beräknar inkomsterna på titeln särskild vägtrafikskatt till 190 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och föreslår att titeln utgår för budgetåret 1978/79.

Skatt på annonser och reklam. I budgetpropositionen uppfördes titeln med 157 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 164 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Genom lagen (1977: 1050) om ändring i lagen (1977: 266) om skatt på annonser och reklam höjdes det s. k. grundavdraget för annonser i dagspress från 6 till 9 milj. kr. samtidigt som skattesatsen för allmänna nyhetstidningar sänktes från 6 till 3 %. Riksskatteverket har beräknat inkomstminskningen budgetåret 1977/78 till följd av lagändringen till 15 milj. kr., vilket är 5 milj. kr. lägre än vad som beräknades i budgetpropositionen. För helt år har inkomstbortfallet beräknats till 43 milj. kr.

Generaltullstyrelsen har justerat upp sin beräkning av uppbörden av skatt på annonser och reklam till 7,8 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 9 milj. kr. för budgetåret 1978/79.

RRV ansluter sig till riksskatteverkets och generaltullstyrelsens beräkningar. Inkomsterna på titeln skatt på annonser och reklam beräknas till 162 800 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 169 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Skatt på spel. I sin förra beräkning tog riksskatteverket hänsyn till regeringens proposition om bl. a. en skattehöjning för spel på automater. Riksdagen har emellertid beslutat om förbud mot automatspel med vinster i pengar eller poletter fr. o. m. den 1 januari 1979.

Skatten på automatspel erläggs senast den 15 i månaden före det kalenderkvartal, som är redovisningsperiod. Skatteinkomsterna från automatspel upphör sålunda i princip fr. o. m. fjärde kvartalet 1978. Med hänsyn till ovanstående har riksskatteverket beräknat inkomsterna av skatt på spel till 96 milj. kr. för budgetåret 1977/78, vilket är 30 milj. kr. mindre än i budgetpropositionen. För budgetåret 1978/79 beräknas

inkomsterna till 63 milj. kr. mot 96 milj. kr. i budgetpropositionen.

RRV ansluter sig till riksskatteverkets beräkning. Inkomsterna på titeln skatt på spel beräknas till 96 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 63 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle. Lagen om svavelhaltigt bränsle trädde i kraft den 1 oktober 1977. Statens naturvårdsverk utövar den centrala tillsynen över efterlevnaden av lagen. Länsstyrelserna utövar den fortlöpande tillsynen inom länet. I skrivelse till RRV den 28 februari 1978 skriver statens naturvårdsverk att man beräknar inkomsterna på titeln till 11,2 milj. kr. för budetåret 1977/78 och till 4,0 milj. kr. för budgetåret 1978/79.

RRV ansluter sig till statens naturvårdsverks beräkning. Inkomsterna på titeln särskild avgift på svavelhaltigt bränsle beräknas till 11 210 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 4 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Skatt på charterresor. I prop. 1977/78: 98 föreslås införandet av en skatt på charterresor med flyg till utlandet. S. k. IT-resor med reguljärt flyg omfattas även av förslaget. Skatten föreslås utgå med 100 kr. per passagerare. För barn under 12 år utgår ingen skatt. Den nya skatten avses träda i kraft den 1 maj 1978. Enligt förslaget är resor som har beställts före den 1 mars 1978 befriade från skatten. Inkomsterna av skatt på charterresor har i propositionen beräknats till ca 100 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Riksskatteverket har beräknat inkomsterna till samma belopp.

Beskattningsperioden föreslås till en månad. Den skattskyldige skall betala in skatten inom en månad efter beskattningsperiodens utgång. Uppbördn för budgetåret 1977/78 kommer sålunda endast att avse skattepliktiga resor under maj månad. Förmodligen har dock en stor del av resorna i maj och efterföljande sommarmånader beställts före den 1 mars, varför någon skatt inte kommer att utgå på dem. Det finns därför anledning att justera ned riksskatteverkets beräkning.

Enligt luftfartsverkets statistik uppgick antalet charterresor under 1977 till ca 1 110 000. Antalet resor under maj månad utgjorde ungefär en tiondel av totala antalet. Av statistiken framgår inte åldersfördelningen på resenärerna. Det saknas även statistik om antalet IT-resenärer.

RRV föreslår att inkomsterna av skatten på charterresor redovisas på en särskild titel benämnd Skatt på charterresor.

RRV beräknar inkomsterna på titeln skatt på charterresor till 8 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 95 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Upplörd i statens verksamhet.

Expeditionsavgifter. I budgetpropositionen uppfördes denna titel till 122,32 resp. 126,47 milj. kr. för budgetåren 1977/78 och 1978/79. Med hänsyn till utfallet t. o. m. januari 1978 och vissa avgiftshöjningar den 1 januari 1978 (SFS 1977:1077) beräknas nu inkomsterna till 125 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 131,07 milj. kr. för budgetåret 1978/79.

RRV beräknar inkomsterna på titeln expeditionsavgifter till 125 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 131 070 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Avgifter för utrikesförvaltningens exportfrämjande åtgärder. I budgetpropositionen beräknades inkomsterna på denna titel till 100 000 kr. för budgetåret 1977/78 och till 200 000 kr. för budgetåret 1978/79. Utrikesdepartementet beräknar nu inkomsterna på titeln till 224 000 kr. och 120 000 kr. under budgetåren 1977/78 resp. 1978/79. Beräkningarna avser endast försöksåret 1978.

RRV ansluter sig till utrikesdepartementets beräkning. Inkomsterna på titeln avgifter för utrikesförvaltningens exportfrämjande åtgärder beräknas till 224 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 120 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Ersättning för administrationskostnader avseende bidragsförskott. Den 1 oktober 1977 fördes administrationen av bidragsförskott över från kommunerna till försäkringskassorna. För att täcka administrationskostnaderna efter omläggningen betalar kommunerna ersättning till staten med 5 % av nettokostnaderna för utgående bidragsförskott. Underlag för RRVs beräkningar har inhämtats från riksförsäkringsverket. Ersättningen beräknas uppgå till 22,5 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 29,75 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Inkomsterna redovisas under budgetåret 1977/78 under inkomstiteln övriga diverse inkomster.

RRV föreslår att en särskild titel införs benämnd ersättning för administrationskostnader avseende bidragsförskott och att den beräknas till 29 750 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen. I budgetpropositionen uppfördes denna titel med 20 297 000 kr. för budgetåret 1977/78 och med 24 664 000 kr. för budgetåret 1978/79. Socialstyrelsen har nu räknat ned inkomsterna för budgetåret 1977/78 med 330 000 kr., vilket beror på att årsavgiften och registreringsavgiften höjdes den 1 januari 1978 till 7 600 kr. resp. 11 300 kr. mot beräknat 7 700 kr. resp. 11 600 kr. För budgetåret 1978/79 har socialstyrelsen justerat upp inkomsterna med 1 559 000 kr. Socialstyrelsen räknar med att höja avgifterna för

att få full kostnadstäckning. Dessutom togs i höstberäkningen ingen hänsyn till de nya avgifterna den 1 januari 1978 för kontroll av naturmedel (600 kr./preparat) och kontroll av diabetestester (3 500 kr./test).

RRV ansluter sig till socialstyrelsens beräkning. Inkomsterna på titeln inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen beräknas till 19 967 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 26 223 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Inkomster vid karolinska sjukhuset. I december beräknades inkomsterna på titeln till 385,2 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 420,7 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Direktionen för karolinska sjukhuset beräknar nu inkomsterna till 380,2 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 419,4 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Beräkningarna av de olika inkomsterna som redovisas på denna titel framgår nedan. Som jämförelse har medtagits förändringar från budgetpropositionen (milj. kr.).

	1977/78		1978/79	
	Enligt marsberäkningen	Ökning (+) Minskning (-) jämfört med budgetpropositionen	Enligt marsberäkningen	Ökning (+) Minskning (-) jämfört med budgetpropositionen
Driftbidrag från Stockholms läns landsting	270,2	-9,0	298,2	-9,0
Landstingets bidrag till investeringar	9,0	±0	9,0	±0
Inkomster för öppen och sluten vård i övrigt	94,2	+3,6	105,3	+7,2
Övriga ersättningar	6,8	+0,4	6,9	+0,5
Summa	380,2	-5,0	419,4	-1,3

Förändringarna mellan beräkningarna beror på att ersättningen från Stockholms läns landsting beräknas minska med 9 milj. kr. för budgetåren 1977/78 och 1978/79 på grund av minskat antal vård dagar. Dessutom höjdes avgifterna den 1 januari 1978 för sluten vård för patienter, som bor i annan del av riket än Stockholms läns landstingskommun. Avgiftshöjningen beräknas öka inkomsterna för budgetåren 1977/78 och 1978/79 med 3,6 resp. 7,2 milj. kr.

RRV ansluter sig till karolinska sjukhusets beräkning. Inkomsterna på titeln inkomster vid karolinska sjukhuset beräknas till 380 200 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 419 400 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen. I budgetpropositionen uppfördes denna titel med 7,62 milj. kr. för budgetåret 1977/78. I detta belopp ingår medel för forskning från arbetarskyddsfonden med 4 108 000 kr. Dessa medel väntas förbrukas under budgetåret 1977/78 eller återföras till fonden, varför RRV beräknar inkomsterna till 3 512 000 kr. För budgetåret 1978/79 beräknas inkomsterna bli 3,82 milj. kr. vilket är samma belopp som i budgetpropositionen.

RRV beräknar inkomsterna på titeln inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen till 3 512 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 3 820 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Fyravgifter, farledsvaruavgifter. I budgetpropositionen uppfördes denna titel med 147,5 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och med 207,0 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Generaltullstyrelsen, som är uppördsmyndighet, beräknar nu inkomsterna enligt nedanstående sammanställning. Som jämförelse har medtagits beräkningen som gjordes i budgetpropositionen (milj. kr.).

	1977/78		1978/79	
	Enligt marsberäkningen	Ökning (+) Minskning (-) jämfört med budgetpropositionen	Enligt marsberäkningen	Ökning (+) Minskning (-) jämfört med budgetpropositionen
Fyravgift (inkl. allmän fyravgift)	92,0	+ 3,0	90,0	± 0
Lokal fyravgift	11,0	+ 3,0		
Inrikes fyravgift	2,0	- 1,0		
Summa fyravgifter	105,0	+ 5,0	90,0	± 0
Avgår till handelsflottans kultur- och fritidsfond	-7,9	- 0,4	-8,1	- 0,1
Fyravgifter, netto	97,1	+ 4,6	81,9	- 0,1
Farledsvaruavgift	20,0	-35,0	150,0	+25,0
Summa	(117,1)	(-30,4)	(231,9)	(+24,9)
Summa, avrundad	117,0	-30,5	232,0	+25,0

Under budgetåret 1977/78 beräknas avgifterna minska med 30,5 milj. kr. i förhållande till vad som beräknades i budgetpropositionen. Minskningen beror på att införandet av farledsvaruavgift har framflyttats från den 1 februari 1978 till den 1 april 1978 (SFS 1978: 12). Samtidigt höjdes taxorna med varierande belopp mellan ca 11 och 21 %. Taxehöjningen förklarar ökningen budgetåret 1978/79 med 25 milj. kr.

RRV ansluter sig till generaltullstyrelsens beräkning. Inkomsterna på titeln fyravgifter, farledsvaravgifter beräknas till 117 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 232 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Lotsavgifter. I budgetpropositionen uppfördes denna titel med 31 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och med 32 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Sjöfartsverket har justerat ned inkomsterna med 2 milj. kr. under vart och ett av budgetåren 1977/78 och 1978/79. Sänkningen beror på att antalet lotsningar sjönk kraftigt under år 1977 jämfört med år 1976.

RRV ansluter sig till sjöfartsverkets beräkning. Inkomsterna på titeln lotsavgifter beräknas till 29 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 31 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Pensionsmedel m. m. I budgetpropositionen beräknades inkomsterna på titeln pensionsmedel m. m. till 984 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 993 milj. kr. för budgetåret 1978/79.

Med anledning av ändrade inkomstantaganden och ny information från statens personalpensionsverk och riksförsäkringsverket har RRV gjort en ny beräkning över inkomsterna på titeln (se tabell 12).

RRV beräknar inkomsterna på titeln pensionsmedel m. m. till 933 000 000 kr. budgetåret 1977/78 och 1 065 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Inkomst av myntning. I budgetpropositionen uppfördes denna titel med 95 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och med 133 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Nu har myntverket räknat ned inkomsterna med 45 milj. kr. under budgetåret 1978/79. Sänkningen beror bl. a. på att 400 000 st 50-kronorsmynt finns utväxlade hos riksbanken. En inlösning av dessa mynt väntas ske under budgetåret 1978/79. Dessutom beräknas tillverkningen av 5-kronorsmynt inte bli lika stor som antogs i höstas.

RRV ansluter sig till myntverkets beräkning. Inkomsterna på titeln inkomst av myntning beräknas till 95 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 88 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Tabell 12. Pensionsmedel m. m., milj. kr.

	1976/77 Utfall	1977/78 Enl. RRVs marsbe- räkning	1978/79 Enl. RRVs marsbe- räkning
<i>Program 1</i>			
Inkomster ¹			
1 Lönekostnadspålägg	4 836	5 740	6 165
2 Personalsjukpenningar m. m.	454	600	650
<i>Summa</i>	5 290	6 340	6 815
Utgifter ¹			
1 Socialförsäkringsavgift till försäkringen för tilläggspension	1 152	1 347	1 406
2 Socialförsäkringsavgift till den allmänna sjukförsäkringen	976	1 087	1 412
3 Allmän arbetsgivaravgift	480	532	289
4 Socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen	757	1 128	1 221
5 Arbetslöshetsförsäkringsavgift	49	54	59
6 Lönegarantiavgift	2	9	10
7 Delpensionsavgift	15	34	37
8 Arbetsmarknadsutbildningsavgift	49	54	59
9 Vissa yrkesskadeersättningar m. m.	15	18	19
10 Ersättning från grupplivförsäkring	51	57	65
11 Vuxenutbildningsavgift	18	20	37
12 Arbetarskyddsavgift	16	17	14
13 Barnomsorgsavgift	.	136	191
14 Avsättningar till framtida kompletteringspensioner	1 710	1 847	1 996
<i>Summa</i>	5 290	6 340	6 815
<i>Program 2</i>			
Inkomster ¹			
Lönekostnadspålägg m. m.	1 230	1 460	1 568
Utgifter ¹			
1 Ersättning från grupplivförsäkring	10	16	19
2 Avsättningar till framtida kompletteringspensioner	1 220	1 444	1 549
<i>Summa</i>	1 230	1 460	1 568
<i>Program 3</i>			
Inkomster ¹			
1 Avsättningar till framtida kompletteringspensioner	2 930	3 291	3 545
2 Vissa pensionsavgifter	19	20	20
<i>Summa</i>	2 949	3 311	3 565
Utgifter ¹			
1 Personalpensionsförmåner	2 135	2 378	2 500
2 Överskott	814	933	1 065
<i>Summa</i>	2 949	3 311	3 565

¹ Utöver angivna belopp redovisas över denna titel vissa personalpensionsförmåner med samma belopp på både inkomst- och utgiftstitlar.

Diverse inkomster

Bötesmedel. Uppbörderna på titeln bötesmedel beräknas för budgetåret 1977/78 till 91,4 milj. kr. och för budgetåret 1978/79 till 92,5 milj. kr. Detta är en ökning jämfört med höstens beräkning på 4,2 milj. kr. och 6,0 milj. kr. för budgetåren 1977/78 resp. 1978/79. Ökningen beror på att rikspolisstyrelsen har reviderat beräkningen från i höstas.

RRV beräknar titeln bötesmedel till 91 425 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 92 450 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Totalisatormedel. Riksskatteverket beräknar inkomsterna på titeln totalisatormedel till 149,8 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 175,0 milj. kr. för budgetåret 1978/79.

RRV ansluter sig till riksskatteverkets beräkning. Inkomsterna på titeln totalisatormedel beräknas till 149 800 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 175 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Tipsmedel. I skrivelse till RRV den 3 mars 1978 skriver AB Tipstjänst att under förutsättning att riksdagen bifaller regeringens proposition om en radprishöjning från 50 öre till 60 öre från omkring 1 maj, samtidigt som radskatten slopas, så beräknas inkomsterna till 403,0 milj. kr. och 414,2 milj. kr. för budgetåren 1977/78 resp. 1978/79. Detta är en höjning med 2,1 milj. kr. och 13,3 milj. kr. jämfört med budgetpropositionen.

RRV ansluter sig till AB Tipstjänsts beräkning. Inkomsterna på titeln tipsmedel beräknas till 402 991 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 414 162 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Lotterimedel. I skrivelse till RRV den 28 februari 1978 skriver Svenska Penninglotteriet AB att man beräknar kunna tillföra inkomsttiteln Lotterimedel 284,8 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och 313,3 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Det är en ökning på ca 11 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och en ökning på ca 13 milj. kr. för budgetåret 1978/79 jämfört med budgetpropositionen.

RRV ansluter sig till Svenska Penninglotteriets ABs beräkning. Inkomsterna på titeln lotterimedel beräknas till 284 820 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 313 300 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Räntor och amorteringar på energisparlån. RRV föreslår att inkomsterna från räntor och amorteringar på energisparlån budgetåret 1978/79 upptas som en egen inkomsttitel under diverse inkomster benämnd räntor och amorteringar på energisparlån. Tidigare har dessa inkomster redovisats under titeln övriga diverse inkomster. Eftersom inkomsterna väntas växa till betydande belopp är det lämpligt att de särredovisas

under en egen titel. Utbetalningarna för energisparlånen sker över anslaget 13 B XI: Vissa energibesparande åtgärder.

Bostadsstyrelsen har beräknat inkomsterna till 67,0 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 118,5 milj. kr. för 1978/79. Inkomsterna fördelar sig enligt följande uttryckta i tusental kr.:

	Räntor	Amorteringar	Summa
1977/78	30 027	36 994	67 021
1978/79	52 600	65 900	118 500

RRV ansluter sig till bostadsstyrelsens beräkning. Inkomsterna på titeln räntor och amorteringar på energisparlån beräknas till 118 500 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Övriga diverse inkomster. På denna inkomstitel redovisades för budgetåret 1976/77 ett utfall på 174,3 milj. kr.

I budgetpropositionen redovisades ersättningen från kommunerna för statens administrationskostnader av bidragsförskotten som inkomster under övriga diverse inkomster. Dessa har nu räknats ned med 3 milj. kr. för budgetåret 1977/78. RRV har föreslagit ovan att ersättning för administrationskostnader avseende bidragsförskotten upptas under egen inkomstitel under Uppbörd i statens verksamhet budgetåret 1978/79. Av denna anledning reduceras inkomsterna på titeln övriga diverse inkomster med 33,4 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Även räntor och amorteringar på energisparlån har av RRV föreslagits att bli redovisade på egen inkomstitel budgetåret 1978/79. Inkomsterna reduceras därför med 118,5 milj. kr. för budgetåret 1978/79 jämfört med i budgetpropositionen.

Inkomstiteln har i likhet med i budgetpropositionen påförts de inkomster, 4,3 milj. kr., som omläggningen av kartförsäljningen hos lantmäteriet väntas innebära.

Med hänsyn tagen till ovanstående beräknar RRV inkomsterna på titeln övriga diverse inkomster till 241 500 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 101 500 000 kr. för budgetåret 1978/79.

B Inkomster av statens kapitalfonder

Statens affärsverksfonder

De statliga affärsverken redovisar i skrivelser till RRV de beräknade inkomsterna för statens affärsverksfonder. Enligt en av RRV upprättad promemoria som skickats till samtliga affärsverk har RRV anmodat dem att följa en enhetlig linje i sina prognoser. I promemorian anges bl. a. att den bedömning av den ekonomiska utvecklingen som redö-

visades i den preliminära nationalbudgeten bör tjäna som vägledning för beräkningarna.

Postverket. I sin inkomstberäkning i november 1977 beräknade postverket inleverera 32 milj. kr. budgetåret 1977/78 och 38 milj. kr. budgetåret 1978/79. I skrivelse till RRV beräknar postverket i likhet med decemberberäkningen att inleverera 32 milj. kr. budgetåret 1977/78 och 38 milj. kr. 1978/79. I skrivelsen anförs följande:

För budgetåren 1977/78 och 1978/79 räknar Postverket fortfarande med att efter erforderliga intäktsförstärkningar kunna redovisa ett överskott på 32 respektive 40 Mkr., vilket motsvarar normal förräntning av det disponerade statskapitalet. Intäkts- och kostnadsnivåerna har dock ändrats något för båda åren jämfört med höstberäkningen.

Postverket räknar nu med en volymökning för de totala portointäkterna med omkring 2 % under såväl innevarande som nästa budgetår.

Personalkostnaderna är praktiskt taget oförändrade jämfört med föregående beräkning.

Sakkostnaderna beräknas öka något mer än i föregående beräkning eller med 16 respektive 17 %.

Beräkningarna bygger också på att Postverkets förslag till höjningar av porton och tidningsavgifter beviljas samt att erforderliga medel från konsolideringsfonden får utnyttjas under båda budgetåren.

RRV ansluter sig till postverkets beräkning. Inkomsterna på titeln postverkets fond beräknas till 32 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 38 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Televerket. Denna titel uppfördes i budgetpropositionen med 125 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och med 140 milj. kr. för 1978/79. I skrivelse till RRV beräknar televerket att inleverera 130 milj. kr. budgetåret 1977/78 och 127 milj. kr. 1978/79. I skrivelse anförs följande:

Beräkningarna bygger på inom teleområden m. fl. enskilda organisationsenheter budgeterade (realistiska) intäkter och kostnader för den aktuella perioden.

Som grund för beräkningen av intäkterna ligger en prognoserad trafikökning avseende telefonsamtal om ca 3,5 % under 1977/78 och ca 3 % under 1978/79. En höjning av samtalsmarkeringsavgiften under budgetåret 1978/79 har förutsatts vid intäktsberäkningen.

Den planerade taxehöjningen beräknas ge televerket ett nettotillskott på ca 80 milj. kr.

RRV ansluter sig till televerkets beräkningar. Inkomsterna på titeln televerkets fond beräknas till 130 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 127 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Statens järnvägar. I budgetpropositionen uppfördes denna titel formellt med 1 000 kr. för budgetåret 1977/78 och med 1 000 kr. för

1978/79. I skrivelse till RRV anger statens järnvägar att någon inleverans inte kommer att ske vare sig för budgetåret 1977/78 eller 1978/79. I skrivelsen anförs följande:

Intäktsberäkningarna ger nu ändrat resultat bl. a. till följd av en i novemberprognosen ej förutsedd höjning av järnvägstaxorna 1978-02-01. Den nya taxenivån har antagits gälla även under budgetåret 1978/79. Vissa volymjusteringar har dessutom gjorts på grundval av utvecklingen under loppet av innevarande budgetår samt bedömningar av konjunktursiktterna enligt den preliminära nationalbudgeten m. m. Revideringen har inneburit uppjusteringar av persontrafikens intäkter, medan godstrafikens sänkts.

Ersättningen för drift av olönsamma järnvägslinjer m. m. har för budgetåren 1977/78 och 1978/79 upptagits till 650 resp. 752 milj. kr. Det senare beloppet inkluderar av SJ begärt tilläggsanslag om 37 milj. kr. för olönsam regional busstrafik som saknar motsvarighet hos konkurrerande transportföretag.

Kostnaderna har beräknats med beaktande av föreliggande rationaliseringsplaner. Beräkningarna bygger på samma antaganden om löne- och sakkostnadsnivåns utveckling som i novemberprognosen. Hänsyn har tagits till såväl beslutade som av regeringen föreslagna ändringar av arbetsgivaravgifterna.

Varken under 1977/78 eller under 1978/79 kan någon inleverans påräknas från SJ.

Den beräknade räntan på statskapitalet under 1977/78 och 1978/79 uppgår till 171 resp. 186 milj. kr.

RRV har i sin inkomstberäkning gjort följande justering.

Ersättning för drift av olönsamma järnvägslinjer har dragits ned med 37 milj. kr. för budgetåret 1978/79. Beloppet är hänförligt till sådan verksamhet som statens järnvägar regelbundet begärt men inte erhållit anslag för.

RRV beräknar inkomsterna på titeln statens järnvägars fond till formellt 1 000 kr. för vart och ett av budgetåren 1977/78 och 1978/79.

Luftfartsverket. Denna titel uppfördes i budgetpropositionen med 46,3 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och med 24 milj. kr. för 1978/79. I skrivelse till RRV har luftfartsverket beräknat inleveranserna till 38,7 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 21,7 milj. kr. för 1978/79. I skrivelsen anförs följande:

Intäkterna för 1977/78 har beräknats till 450,9 milj. kr. Detta är 2,9 milj. kr. lägre än i verkets driftbudget. Intäkterna inkluderar en extraordinär post om 23,2 milj. kr., varav 9 milj. kr. avser ersättning för mark och byggnader och 14,2 milj. kr. avser avskrivningsanslag för bortskrivning av anläggningstillgångar på Torslanda flygplats. Denna intäkt motsvaras av en lika stor extraordinär kostnad.

Kostnaderna för 1977/78 har beräknats till 427,6 milj. kr. vilket är 8,2 milj. kr. högre än i driftbudgeten. Ränteesättningen för kommunala finansieringsbidrag har därvid reducerats med 14,4 milj. kr. vilket

likställer kommunalt och statligt finansieringskapital från förräntnings-synpunkt. Under dessa förutsättningar beräknas överskottet uppgå till 23,3 milj. kr., vilket är 11,2 milj. kr. lägre än driftbudgeten. Förräntningen av statligt och kommunalt finansieringskapital skulle därmed uppgå till 35 % av full förräntning.

Som grund för intäktsberäkningen 1978/79 har trafikvolymen uttryckt i antal landningar beräknats öka med 4 % och i antal passage-rare med 7 %. Vidare har förutsatts en höjning av trafikavgifterna med i genomsnitt ca 10 %.

Rörelsekostnaderna har för 1978/79 totalt antagits komma att öka med 11 %, varav ca 3,5 procentenheter förklaras av helårseffekten av övertagandet av militär flygtrafiktjänst. Sociala kostnader har för budgetåret beräknats efter 34 %.

Avskrivningskostnaderna beräknas bli 80 % högre än för innevarande budgetår främst till följd av färdigställandet av Landvetter flyg-plats.

Under angivna förutsättningar beräknas överskottet för 1978/79 komma att uppgå till 19,1 milj. kr., vilket skulle möjliggöra en räntesättning till stat och kommun om 18 % av full räntesättning.

RRV ansluter sig till luftfartsverkets beräkning. Inkomsterna på titeln luftfartsverkets fond beräknas till 38 700 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 21 700 000 kr. för 1978/79.

Förenade fabriksverken. I budgetpropositionen uppfördes denna titel med 32,9 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och med 29,6 milj. kr. för 1978/79. Förenade fabriksverken har i skrivelse till RRV beräknat inleveranserna till 26,3 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och till 32,8 milj. kr. för 1978/79. I skrivelsen anförs följande:

Resultaten för 1977/78 och 1978/79 förväntas liksom för 1976/77 bli positiva. Beräkningarna för 1977/78 och 1978/79 har gjorts mot bakgrund av FFV halvårsboksut och 1977 års LSP.

I den nya beräkningen för 1977/78 har hela tvätteriverksamheten medräknats, eftersom avveckling sker först per 1978-06-18 (FFV redovisningsperiod 1977/78: 12). I beräkningen har förutsatts att FFV ersätts för de driftsförluster som tvätteriverksamheten genererar på andra halvåret 1977/78. Den uppgång av rörelseintäkterna som framgår av den nya beräkningen är hänförlig till Tvättsektorn där rörelseintäkter för hela året medräknats.

För 1977/78 och 1978/79 har avskrivningar beräknats kalkylmässigt i enlighet med FFV instruktion. Avskrivningarna för tvätteriverksamheten har beräknats enligt bokföringsmässiga principer och uppgår till 4,5 Mkr. för ett halvt år.

Antal heltidsanställda förväntas uppgå till ca 8 400, där tvätteriverksamheten bidrar med ca 2 150 heltidsanställda.

Investeringarna för 1977/78 uppgår till 93,3 Mkr, varav 10,8 Mkr utgör medel för tidigarelagda investeringar från 1978/79 års investeringsram. För 1978/79 uppgår investeringsramen till 95,0 Mkr. där 10,8 Mkr. kommer att utnyttjas redan under budgetåret 1977/78.

Inleveransen för budgetåret 1977/78 är i stor utsträckning avhängig

det beslut som fattas i riksdagen avseende ersättning för tvätteriverksamheten.

Förenade fabriksverken beräknar att överskottet för 1977/78 kommer att uppgå till 32,5 milj. kr. vilket motsvarar 8,25 % avkastning på disponerat statskapital. Fabriksverken anför emellertid i ovannämnda skrivelse till RRV att inleveransen för budgetåret 1977/78 i stor utsträckning är avhängig det beslut som skall fattas av riksdagen under våren 1978 avseende ersättning till fabriksverken för dess tvätteriverksamhet.

I enlighet med riksdagens tidigare beslut (prop. 1976/77: 155, NU 1977/78: 11, rskr 1977/78: 38) kommer 13 av de tvätterier som drivs av förenade fabriksverken att överlätas till kommunala huvudmän. För vissa av de 13 tvätterierna kommer de nya huvudmännen att betala sammanlagt 43 860 000 kr. jämte ränta fr. o. m. den 1 januari 1978 och till dess betalning erläggs. För övriga tvätterier har staten åtagit sig att i samband med överlåtelsen till de nya huvudmännen betala sammanlagt 40 930 000 kr. jämte ränta fr. o. m. den 1 januari 1978 och till dess betalning erläggs. Ett medelstillskott har för detta ändamål beviljats av riksdagen (prop. 1977/78: 25, bil. 11, NU 1977/78: 32, rskr 1977/78: 108).

De beräknade bokförda värdena på tvätterirörelsens tillgångar i form av mark, byggnader, maskiner och persedlar samt fordringar per 1977-12-31 uppgick till 138,6 milj. kr. Dessa har till 100 milj. kr. finansierats med investeringsanslag och till 38,6 milj. kr. med fabriksverkens rörelsemedel. Den sammanlagda försäljningsintäkten beräknas uppgå till 44,9 milj. kr. inkl. ränta. Ett nedskrivningsbehov uppkommer därigenom hos förenade fabriksverken med 93,7 milj. kr.

I regeringens anmälan till tilläggsbudget III till statsbudgeten för budgetåret 1977/78 såvitt avser avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster (prop. 1977/78: 125) föreslås att den nedskrivning som är hänförlig till tillgångar som anskaffats med rörelsemedel belastar fabriksverkens rörelse och att den nedskrivning som är hänförlig till tillgångar som anskaffats med investeringsmedel täcks genom dels uppskrivning av värdet på vissa fastigheter med 15 milj. kr. och dels anlåtande av fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster. Fabriksverken kommer härigenom enligt propositionen att svara för en uppkommen förlust om 38,6 milj. kr. genom ianspråktagande av disponibla medel inom verket under verksamhetsåren 1977/78 och därefter. Genom att förlusten täcks av uppkommande överskott bedöms fabriksverken i propositionen vid utgången av i varje fall verksamhetsåret 1977/78 uppvisa en balanserad förlust.

Under förutsättning av riksdagens godkännande av förslagen i prop. 1977/78: 125 i nämnda avseenden vill RRV framhålla att fabriksverkens beräkning av överskottet och inleveranser för budgetåret 1977/78 förutsätter att den del av den ovannämnda förlusten om 38,6 milj. kr. som ej täcks av vid budgetårets slut befintliga disponibla medel balanseras till kommande räkenskapsår.

RRV ansluter sig till förenade fabriksverkens beräkning. Inkomsterna på titeln förenade fabriksverkens fond beräknas till 26 300 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 32 800 000 kr. för 1978/79.

Statens vattenfallsverk. I budgetpropositionen uppfördes denna titel med 1 124,6 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och med 1 255 milj. kr. för 1978/79. I skrivelse till RRV har statens vattenfallsverk i likhet med beräkningen i december räknat med att inleverera 1 124,6 milj. kr. för 1977/78 och 1 255 milj. kr. för 1978/79. I skrivelsen anförs följande:

Budgetåret 1977/78

I vattenfalls förslag till driftstat för innevarande budgetår anmäldes att redovisade intächts- och kostnadsberäkningar innefattade vissa osäkerhetsfaktorer. Såväl försäljningsutvecklingen som utvecklingen av kostnaderna för bränsle i värmekraftstationer och kostnaderna för tillfälliga kraftköp, vattentillrinningen liksom kärnkraftblockens drifttillgänglighet och idrifttagningstidpunkter m. m. angavs vara av betydelse för det ekonomiska resultatet. Som framgår av det följande har de förutsättningar, som driftstatens beräkningar byggde på, i vissa delar förändrats.

Försäljningen av fast kraft beräknas nu bli ca 3 600 GWh lägre än vad som förutsattes vid driftstatens upprättande, vilket beräknas medföra en intäktsminskning om ca 175 milj. kr. Som en följd av högre inflationstakt och ökat oljepris — beroende bl. a. på devalveringen — än vad beräkningarna i driftstaten baserades på, har index- och energipristilläggen emellertid samtidigt räknats upp med ca 63 milj. kr.

På grund av den tidigare nämnda svaga belastningsutvecklingen har efterfrågan på tillskottskraft minskat, varför priset för såväl försäljning som inköp har sjunkit. Trots ökad volym av den tillfälliga kraftförsäljningen med ca 575 GWh beräknas således intäkterna härav minska med ca 9 milj. kr. beroende på lägre pris. Transiteringsintäkterna beräknas öka med ca 13 milj. kr.

För kanalrörelsen förutsättes en lägre trafikutveckling än vid driftstatens upprättande som beräknas medföra lägre rörelseintäkter om ca 2,8 milj. kr.

Sammantaget beräknas de totala rörelseintäkterna minska med 110,8 milj. kr.

Kostnaderna för kraftanskaffningen i den fastställda driftstaten baserades på förutsättningen om viss kärnkraftproduktion från block 3 i Ringhals. Nu föreliggande beräkning förutsätter att nämnda produktionstillskott ersättes av dels andra kraftslag, dels ökade kraftinköp. På grund av tidigare angiven belastningsminskning beräknas trots detta kostnaderna för bränsle och inköpt kraft minska med ca 194 milj. kr., huvudsakligen beroende på en lägre oljebaserad värmekraftproduktion.

Noteras kan att nettokostnaden för bränsle och inköpt kraft efter avdrag för tillfällig kraftförsäljning minskat med 185 milj. kr.

Finansiella intäkter beräknas öka med 2,4 milj. kr. jämfört med beräkningarna i driftstaten, huvudsakligen beroende på högre räntecintäkter från dotterbolagen.

Totalt innebär de nu redovisade beräkningarna lägre intäkter med 108,4 milj. kr. samtidigt som kostnaderna beräknas minska med 194 milj. kr.

Den reducering av avskrivningarna med 30 milj. kr. som gjordes i samband med fastställandet av driftstaten har i föreliggande beräkning återförts.

För kraftverksrörelsen skulle därmed ett nettoöverskott om 1 153,6 milj. kr. uppkomma, vilket överstiger förräntningskravet med 58,6 milj. kr. Detta belopp har i den nya beräkningen upptagits som bokslutsdisposition och avses kunna användas för att inhämta del av under tidigare år reducerade avskrivningar.

För Vattenfall totalt redovisas ett nettoöverskott om 1 092,4 milj. kr.

Såsom omnämnts i verkets skrivelse angående driftstat för budgetåret 1977/78 har för verket uppstått merkostnader genom försening av planerad idrifttagning av Ringhals block 3 av orsaker som verket inte kunnat råda över. För att dessa kostnader inte skall belasta verkets kunder avser verket att begära nedsättning av förräntningskravet motsvarande nämnda merkostnader. Beloppet som då erhålles som kompensation kommer härvid att påverka angivna avskrivningar, överskott och inleveranser.

Budgetåret 1978/79

Med hänsyn till den osäkerhet som råder beträffande idrifttagningstidpunkterna för såväl block 3 i Ringhals som block 1 i Forsmark samt den framtida belastningsutvecklingen finner vi ej anledning frånga den i november 1977 lämnade beräkningen. Bland förutsättningarna för denna beräkning ingick att de nämnda kärnkraftblocken tas i drift under budgetåret. Vidare byggde beräkningarna på en inflation om 8 %. Beräknad inleverans av överskottsmedel för budgetåret 1977/78 överstiger det redovisade överskottet med 33 milj. kr. För budgetåret 1978/79 beräknas inleveransen understiga redovisat överskott med 20 milj. kr.

RRV ansluter sig till statens vattenfallsverks beräkningar. Inkomster-na på titeln statens vattenfallsverks fond beräknas till 1 124 600 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 1 255 000 000 kr. för 1978/79.

Domänverket. Denna titel uppfördes i budgetpropositionen med 59,3 milj. kr. för budgetåret 1977/78 och med 35 milj. kr. för 1978/79. I skrivelse till RRV har domänverket räknat med att inleverera 50,9 milj. kr. budgetåret 1977/78 och 35 milj. kr. 1978/79. I skrivelsen anföras följande:

Rörelseintäkter

Intäkterna blir för 1977 avsevärt lägre än budgeterat. Försåld virkeskvantitet uppgår endast till ca 90 % av den planerade. Orsaken är bl. a. svåra klimatiska förhållanden i början av året. För stora delar av leveranserna under hösten 1977 har prisuppgörelser ännu inte träffats. Genomsnittliga virkespriser för 1977 beräknas ligga 15—20 kr./m³fub över 1976 års nivå, men något lägre än budgeterat.

För 1978 beräknas god avsättning finnas för sågtimmer. Vissa svårig-

heter väntas för massaved i norra Sverige. Total försäljningskvantitet väntas ändå något överstiga 1977 års. Virkespriserna kommer att sjunka under 1978. I budgeten har beräknats en sänkning på ca 15 % för massaved i hela landet och 6—8 % för timmer i södra Sverige.

I beräkningarna för 1979 har antagits en återgång till 1977 års prisnivå, och för timmer dessutom en viss prisökning.

Rörelsekostnader

Den tyngsta posten, avverkningskostnader, har stigit kraftigt mellan 1976 och 1977, delvis orsakad av svåra snöförhållanden. Trots fortsatt mekanisering och ökat resursutnyttjande har kostnadsökningarna inte kunnat kompenseras av ökad produktivitet.

För 1978 har budgeterats en effektivitetsökning genom mekanisering och rationalisering, som ska kompensera kostnadsökningarna.

Ökning av lönekostnaderna, inkl. soc. avgifter har budgeterats till 11 % mellan 1977 och 1978.

Resultat

Resultatet före bokslutsdispositioner och skatter uppgick till 193 mkr. och beräknas till 160 mkr. för 1977. För åren 1978 och 1979 pekar budget resp. översiktlig beräkning på 50 resp. 40 mkr.

Under 1977 har inleverans till statsverket skett med 54,8 mkr. Inleveransen under 1978 och 1979 beräknas till 51 resp. 35 mkr.

Investeringar

Investeringarna under åren 1977—1979 beräknas till följande (mkr.).

	1977	1978	1979
Skogsmaskiner och inventarier	93	101	102
Byggnader m. m.	34	31	24
Markanläggningar	13	18	7
Markköp	100	20	55
	240	170	188

Större delen, ca 75 %, av maskininvesteringar är reinvesteringar.

RRV ansluter sig till domänverkets beräkning. Inkomsterna på titeln domänverkets fond beräknas till 50 900 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 35 000 000 kr. för 1978/79.

Riksbanksfonden. I budgetpropositionen beräknades inkomsterna på denna titel till 550 milj. kr. under budgetåren 1977/78 och 1978/79. Riksbanken beräknar nu inkomsterna på titeln riksbanksfonden till 650 milj. kr. under vart och ett av budgetåren 1977/78 och 1978/79.

RRV ansluter sig till riksbankens beräkning. Inkomsterna på titeln riksbanksfonden beräknas till 650 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 650 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Statens utlåningsfonder

Lånefonden för bostadsbyggande. Bostadsstyrelsen beräknar inkomsterna under budgetåret 1977/78 till 3 117,6 milj. kr. För budgetåret 1978/79 har bostadsstyrelsen beräknat inkomsterna på titeln till 3 432 milj. kr. vilket innebär en ökning i förhållande till beräkningen i budgetpropositionen med 42 milj. kr. Beräkningarna för flertalet lån med rörlig ränta har grundats på den av regeringen fastställda räntesatsen på statliga bostadslån m. m. Den är 9,75 % för år 1977 och 1978 (SFS 1976: 869, 1977: 993).

RRV ansluter sig till bostadsstyrelsens beräkning. Inkomsterna på titeln lånefonden för bostadsbyggande beräknas till 3 117 588 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 3 432 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Fonden för låneunderstöd

Arbetsmarknadsstyrelsens delfond. Med hänsyn till utfallet hittills under budgetåret har inkomsterna på titeln räknats upp med 30 milj. kr. budgetåret 1977/78. För budgetåret 1978/79 räknas inkomsterna upp med 25 milj. kr.

RRV beräknar inkomsterna på titeln arbetsmarknadsstyrelsens delfond till 165 000 000 kr. för budgetåret 1977/78 och 175 000 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Diverse kapitalfonder

Övriga diverse kapitalfonder. Statens vägverk har reviderat prognosen för statens vägverks förrådsfond. För budgetåret 1977/78 beräknas inkomsterna uppgå till 22,4 milj. kr. vilket innebär en ökning med 1 milj. kr. i förhållande till beräkningen i budgetpropositionen. Inkomsterna under budgetåret 1978/79 beräknas bli 25,7 milj. kr. Detta är en minskning med 0,1 milj. kr. jämfört med beräkningen i budgetpropositionen.

RRV ansluter sig till statens vägverks beräkning. Inkomsterna på titeln diverse kapitalfonder beräknas till 112 216 000 kr., för budgetåret 1977/78 och 129 136 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Beräknad övrig finansiering

Avskrivningsmedel inom fonden. Avskrivningsmedel inom fonden (årsavskrivningar) används för finansiering av investeringar på kapitalbudgeten. RRV har hämtat in ny uppgifter om avskrivningsmedelns utveckling för de större fonderna. I tabell 13 redovisas beräkningarna för budgetåren 1977/78 och 1978/79.

Tabell 13. Avskrivningsmedel inom de större fonderna budgetåren 1977/78 och 1978/79, tusental kr.

	1976/77 Utfall	1977/78 Enligt RRVs mars be- räkning	Ökning (+) minsk- ning (-) jämfört med budget prop.	1978/79 Enligt RRVs mars be- räkning	Ökning (+) minsk- ning (-) jämfört med budget prop.
Statens affärsverksfonder					
Postverket	27 900	23 000	0	23 000	0
Televerket	884 150	890 200	0	1 024 000	+ 6 800
Statens järnvägar	366 456	65 000	+ 38 000	1	-256 999
Luftfartsverket	27 003	46 300	0	83 200	+ 16 600
Förenade fabriksverken	33 595	31 900	0	23 700	- 11 800
Statens vattenfallsverk	435 101	958 600	+ 88 600	1 315 000	0
Summa	1 774 205	2 015 000	+126 600	2 468 901	-245 399
Diverse kapitalfonder					
Statens vägverks förrådsfond	81 302	91 000	+ 330	102 200	+ 4 040

Televerket har räknat upp avskrivningarna med 154,8 milj. kr. under budgetåret 1978/79.

Statens järnvägar har räknat upp sina avskrivningar med 38 milj. kr. under budgetåret 1977/78. För budgetåret 1978/79 har avskrivningarna räknats ned med 314 milj. kr.

RRV beräknar kapitalbudgetens inkomster för budgetåret 1977/78 till 2 609 501 000 kr. och 3 121 019 000 kr. för budgetåret 1978/79.

Tabellförteckning

1. Utvecklingen av totalbudgetens inkomster budgetåret 1976/77, 1977/78 och 1978/79	6
2. Jämförelse mellan inkomster för budgetåren 1977/78 och 1978/79 enligt budgetpropositionen och RRVs marsberäkning	11
3. Statligt och kommunalt taxerad inkomst, fyllnadsinbetalningar, forsknings- och utvecklingsavdrag, investeringsavdrag samt investeringsbidrag fördelat på företagsstorlek verksamhetsåren 1976 och 1977	16
4. Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.	17
5. Skatt på inkomst och förmögenhet m. m. (exkl. arbetsgivaravgifter)	19
6. Socialförsäkringsavgift till folkpensioneringen	23
7. Socialavgift till barnomsorgen	23
8. Socialförsäkringsavgift till sjukförsäkringen och förskott till de allmänna försäkringskassorna m. m.	24
9. Avgift till arbetslöshetsförsäkringen och utbetalningar till de allmänna försäkringskassorna och de erkända arbetslöshetskassorna	25
10. Övriga arbetsgivaravgifter	25
11. Mervärdesskatt budgetåret 1977/78	30
12. Pensionsmedel m. m.	39
13. Avskrivningsmedel inom de större fonderna budgetåren 1977/78 och 1978/79	50

Inkomster på driftbudgeten budgetåren 1977/78 och 1978/79 resp. kalenderåren 1977—1979

Tusental kronor

	Budgetår		Kalenderår		
	1977/78 Prognos	1978/79 Prognos	1977 Preliminärt utfall	1978 Prognos	1979 Prognos
Skatter, avgifter, m. m.					
SKATTER:					
<i>Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter:</i>					
Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.	45 500 000	47 100 000	42 938 014	44 400 000	50 200 000
Kupongskatt	39 000	38 000	43 456	39 000	39 000
Utskiftningsskatt och ersättnings-skatt	3 000	3 000	3 775	3 000	3 000
Skogsvårdsavgifter	18 100	18 100	18 103	18 100	18 100
Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	2 500	2 500	2 375	2 500	2 500
Arvsskatt och gåvoskatt	450 000	500 000	429 199	440 000	512 000
Lotterivinstskatt	290 000	320 000	266 058	306 000	330 000
Stämpelskatt och stämpelavgift	598 500	639 000	595 946	618 750	657 500
<i>Automobilskattemedel:</i>					
Bensinskatt	2 100 000	3 290 000	2 041 931	2 650 000	3 457 000
Vägtrafikskatt	2 705 000	3 160 000	2 806 601	2 895 000	3 275 000
<i>Allmän arbetsgivaravgift</i>	5 950 000	3 994 000	7 284 277	4 683 000	4 095 000
<i>Tullar och acciser:</i>					
Tullmedel	980 000	1 020 000	1 145 396	930 000	1 070 000
Mervärdesskatt	26 300 000	29 900 000	23 613 138	28 000 000	31 100 000
Särskilda varuskatter	477 200	489 600	470 180	481 700	495 150
Försäljningsskatt på motorfordon	540 000	610 000	694 770	573 000	640 000
Tobaksskatt	2 450 200	2 500 200	2 333 764	2 523 150	2 525 150
Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag	35 000	35 000	41 806	35 000	35 000
Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag	50 000	50 000	53 506	50 000	50 000
Skatt på sprit	3 450 000	3 900 000	3 591 724	3 510 000	3 950 000
Skatt på vin	720 000	860 000	687 195	738 000	895 000
Skatt på malt- och läskedrycker	778 000	802 000	872 177	781 200	803 000
Energiskatt	3 996 000	4 146 000	3 811 247	4 017 000	4 264 000
Särskild beredskapsavgift för oljeprodukter	1	1	25 599	1	1
Särskild vägtrafikskatt	190 000	0	198 320	190 000	0
Skatt på annonser och reklam	162 800	169 000	174 630	160 500	183 500
Skatt på spel	96 000	63 000	95 801	84 200	58 000
Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	11 210	4 000	2 210	12 000	1 100
Skatt på charterresor	8 000	95 000	—	53 000	105 000
Investeringsavgift	1 000	—	7 198	1 000	—
Summa skatter	97 901 511	103 708 401	94 248 396	98 195 101	108 764 001
UPPBÖRD I STATENS VERKSAMHET:					
Expeditionsavgifter	125 000	131 070	110 160	129 495	137 290
Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppbördsväsendet m. m.	73 111	72 780	73 343	72 942	72 788
Vattendomstolsavgifter	1 000	1 000	1 083	1 000	1 000
Inkomster vid kriminalvården	2 530	100	4 229	2 530	100

	Budgetår		Kalenderår		
	1977/78 Prognos	1978/79 Prognos	1977 Preliminärt utfall	1978 Prognos	1979 Prognos
Avgifter för utrikesförvaltningens exportfrämjande åtgärder	224	120	—	344	—
Bidrag till riks försäkringsverket och försäkringsrådet	27 700	29 500	26 368	29 200	30 200
Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	19 967	26 223	15 832	24 841	25 000
Ersättning för administrationskostnader avseende bidragsförskott	—	29 750	—	14 500	30 900
Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	1 400	1 400	1 319	1 400	1 400
Inkomster vid karolinska sjukhuset	380 200	419 400	332 223	387 432	419 400
Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	201	201	376	201	201
Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade	53	53	60	53	53
Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	3 512	3 820	3 295	3 612	3 820
Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionens verksamhet	47 300	49 600	44 391	49 600	50 900
Inkomster vid statens vägverk	700	350	725	525	180
Inkomster vid statens trafik-säkerhetsverk	42 000	44 000	39 039	42 900	48 200
Körkortsavgifter	17 000	17 000	15 852	17 000	18 000
Avgifter för registrering av motorfordon	74 900	76 100	73 664	75 300	77 000
Försäljning av sjökort	3 900	3 900	4 128	3 900	3 950
Fyravgifter, farledsvaruavgifter	117 000	232 000	111 416	173 900	239 500
Lotsavgifter	29 000	30 000	27 899	29 700	31 000
Skeppsmätningssavgifter	1 500	1 700	2 086	1 600	1 700
Fartygsinspektionsavgifter	5 360	4 760	4 538	5 060	4 760
Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	36 582	50 488	35 743	43 687	52 491
Inkomster vid statens geotekniska institut	—	—	4 147	—	—
Ersättning för visst värderingsförfarande	40	40	—	40	40
Pensionsmedel m. m.	933 000	1 065 000	948 282	1 141 000	1 536 000
Inkomst av myntning	95 000	88 000	148 239	108 000	101 000
Bidrag till bankinspektionen	8 990	9 030	8 889	9 020	9 100
Bidrag för revision av sparbankerna	1 481	1 500	1 481	1 500	15
Bidrag till försäkringsinspektionen	4 824	5 844	4 801	4 924	5 844
Ersättning för kilometerräknarapparat	—	—	250	—	—
Avgifter för granskning av biografiffilm	384	440	403	384	440
Inkomster vid riksantikvarie-ämbetet	6 045	8 863	11 563	6 245	8 763
Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	570	600	524	580	602
Inkomster vid statens maskinprovningar	—	—	955	—	—
Inkomster vid lantbruksnämnderna	6 000	6 500	5 538	6 200	6 700
Inkomster vid statens jordbruksnämnd	1 259	1 347	1 105	1 299	1 377

	Budgetår		Kalenderår		
	1977/78 Prognos	1978/79 Prognos	1977 Preliminärt utfall	1978 Prognos	1979 Prognos
Inkomster vid statens utsädeskontroll	11 099	12 200	6 477	11 730	12 400
Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	3 150	4 700	2 970	3 890	4 600
Avgifter vid köttbesiktning	17 200	17 200	16 070	17 200	17 200
Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 000	1 000	963	1 000	1 000
Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	8 000	7 800	7 819	8 100	7 900
Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkningen	341	378	252	416	378
Inkomster vid statens gruvegendom	20 000	18 000	25 100	23 400	19 800
Inkomster vid bergsstaten m. m.	4 200	4 600	3 589	4 300	4 700
Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	75 520	75 245	67 188	75 140	75 620
Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	5 660	6 257	5 391	5 910	6 357
Exekutionsavgifter	18 525	19 165	18 328	18 625	19 465
Restavgifter	73 060	76 070	79 670	74 560	76 570
Inkomster vid statens planverk	900	200	1 567	200	200
Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	52 051	50 892	30 893	53 151	51 492
Summa uppbörd i statens verksamhet	2 358 439	2 706 186	2 330 223	2 687 536	3 217 396
DIVERSE INKOMSTER:					
Bötesmedel	91 425	92 450	99 179	92 337	92 642
Totalisatormedel	149 800	175 000	145 212	162 000	187 000
Tipsmedel	402 991	414 162	216 776	412 304	433 894
Lotterimedel	284 820	313 300	266 833	296 666	326 332
Räntor och amorteringar på energisparlån	—	118 500	—	51 200	155 700
Övriga diverse inkomster	241 500	101 500	204 756	175 000	105 000
Summa diverse inkomster	1 170 536	1 214 912	932 756	1 189 507	1 300 568
Summa skatter, avgifter m.m.	101 430 486	107 629 499	97 511 375	102 072 144	113 281 965
Inkomster av statens kapitalfonder					
STATENS AFFÄRSVERKSFONDER:					
Postverket	32 000	38 000	28 144	32 000	38 000
Televerket	130 000	127 000	125 000	127 000	129 600
Statens järnvägar	0	0	—	0	0
Luftfartsverket	38 700	21 700	20 000	38 700	21 700
Förenade fabriksverken	26 300	32 800	25 378	26 300	32 800
Statens vattenfallsverk	1 124 600	1 255 000	829 614	1 092 000	1 275 000
Domänverket	50 900	35 000	55 287	50 900	35 000
Summa statens affärsverksfonder	1 402 500	1 509 500	1 083 423	1 366 900	1 532 100
RIKSBANKSFONDEN	650 000	650 000	550 000	650 000	650 000
STATENS ALLMÄNNA FASTIGHETS- FOND	608 706	739 510	507 582	608 706	739 510
FÖRSVARETS FASTIGHETS- FOND	141 901	152 942	129 259	141 901	152 942
STATENS UTLÅNINGSFONDER	3 264 459	3 551 944	3 046 970	3 418 871	3 715 944

	Budgetår		Kalenderår		
	1977/78 Prognos	1978/79 Prognos	1977 Preliminärt utfall	1978 Prognos	1979 Prognos
FONDEN FÖR LÅNEUNDERSTÖD	206 024	214 969	178 309	206 024	214 969
FONDEN FÖR STATENS AKTIER	79 153	85 324	81 272	79 153	85 324
FONDEN FÖR BEREDSKAPSLAGRING	139 211	195 817	102 046	139 211	195 817
STATENS PENSIONSFONDER:					
Folkpensioneringsfonden	74 500	75 000	74 384		
Civila tjänstepensionsfonden	2 700	2 800	2 526		
Militära tjänstepensionsfonden	286	293	277		
Allmänna familjepensionsfonden	8 600	8 900	7 906		
Statens pensionsanstalts pensionsfond	18 673	19 745	18 124		
Pensionsfonden för vissa riksdagens verk	56	59	53		
Summa statens pensionsfonder	104 815	106 797	103 270	105 115	107 097
DIVERSE KAPITALFONDER:					
Fonden för kreditgivning till utlandet	1 617	1 228	1 807		
Naturvårdsfonden	3 600	4 277	3 300		
Övriga diverse kapitalfonder	106 999	123 631	103 744		
Summa diverse kapitalfonder	112 216	129 136	108 851	112 716	129 636
Summa inkomster av statens kapitalfonder	6 708 985	7 335 939	5 890 982	6 828 597	7 523 339
Tillsammans	108 139 471	114 965 438	103 402 357	108 900 741	120 805 304

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1978/79

Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1978/79

A Skatter, avgifter, m. m.

I Skatter:

1	Skatt på inkomst, förmögenhet och rörelse samt socialförsäkringsavgifter:			
a	Skatt på inkomst och förmögenhet samt socialförsäkringsavgifter m. m.	47 100 000 000		
b	Kupongskatt	38 000 000		
c	Utskiftningsskatt och ersättningskatt	3 000 000		
d	Skogsvårdsavgifter	18 100 000		
e	Bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter	2 500 000		
f	Arvsskatt och gåvoskatt	500 000 000		
g	Lotterivinstskatt	320 000 000		
h	Stämpelskatt och stämpelavgift	639 000 000	48 620 600 000	
2	Automobilskattemedel:			
a	Bensinskatt	3 290 000 000		
b	Vägtrafikskatt	3 160 000 000	6 450 000 000	
3	Allmän arbetsgivaravgift			600 000 000
4	Tullar och acciser:			
a	Tullmedel	1 020 000 000		
b	Mervärdesskatt	29 900 000 000		
c	Särskilda varuskatte	489 600 000		
d	Försäljningsskatt på motorfordon	610 000 000		
e	Tobaksskatt	2 500 200 000		
f	Rusdrycksförsäljningsmedel av partihandelsbolag	35 000 000		
g	Rusdrycksförsäljningsmedel av detaljhandelsbolag	50 000 000		
h	Skatt på sprit	3 900 000 000		
i	Skatt på vin	860 000 000		
j	Skatt på malt- och läskedrycker	802 000 000		
k	Energiskatt	4 146 000 000		
l	Särskild beredskapsavgift för oljeprodukter	1 000		
m	Skatt på annonser och reklam	169 000 000		
n	Skatt på spel	63 000 000		
o	Särskild avgift på svavelhaltigt bränsle	4 000 000		
p	Reseskatt	95 000 000	44 643 801 000	100 314 401 000

II Uppbörd i statens verksamhet:

1	Expeditionsavgifter	131 070 000
2	Bidrag till kostnader för polis-, domstols- och uppborrdsväsendet m. m.	72 780 000
3	Vattendomstolsavgifter	1 000 000
4	Inkomster vid kriminalvården	100 000
5	Avgifter för utrikesförvaltningens exportfrämjande åtgärder	120 000
6	Bidrag till riksförsäkringsverket och försäkringsrådet	29 500 000
7	Inkomster vid den statliga läkemedelskontrollen	26 223 000
8	Inkomster vid statens rättskemiska laboratorium	1 400 000
9	Inkomster vid karolinska sjukhuset	419 400 000
10	Inkomster vid statens vårdanstalter för alkoholmissbrukare	201 000
11	Inkomster under anslaget kostnader för viss utbildning av handikappade	53 000
12	Inkomster vid arbetarskyddsstyrelsen	3 820 000

13	Inkomster av arbetsgivaravgifter till arbetarskyddsstyrelsens och yrkesinspektionens verksamhet	49 600 000	
14	Inkomster vid statens vägverk, att tillföras automobilskattemedlen	350 000	
15	Inkomster vid statens trafiksäkerhetsverk, att tillföras automobilskattemedlen	44 000 000	
16	Körkortavgifter	17 000 000	
17	Avgifter för registrering av motorfordon	76 100 000	
18	Försäljning av sjökort	3 900 000	
19	Fyravgifter, farledsvaruavgifter	232 000 000	
20	Lotsavgifter	30 000 000	
21	Skeppsmättningsavgifter	1 700 000	
22	Fartygsinspektionsavgifter	4 760 000	
23	Inkomster vid Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut	50 488 000	
24	Ersättning för visst värderingsförfarande	40 000	
25	Pensionsmedel m. m.	1 200 000 000	
26	Inkomst av myntning	88 000 000	
27	Bidrag till bankinspektionen	9 030 000	
28	Bidrag för revision av sparbankerna	1 500 000	
29	Bidrag till försäkringsinspektionen	5 844 000	
30	Avgifter för granskning av biografilm	440 000	
31	Inkomster vid riksantikvarieämbetet	8 863 000	
32	Avgifter för särskild prövning och fyllnadsprövning inom skolväsendet	600 000	
33	Inkomster vid lantbruksnämnderna	6 500 000	
34	Inkomster vid statens jordbruksnämnd	1 347 000	
35	Inkomster vid statens utsädeskontroll	12 200 000	
36	Avgifter för växtskyddsinspektion m. m.	4 700 000	
37	Avgifter vid köttbesiktning	17 200 000	
38	Inkomster vid statens livsmedelsverk	1 000 000	
39	Inkomster vid statens veterinärmedicinska anstalt	7 800 000	
40	Avgifter för statskontroll av krigsmaterieltillverkningen	378 000	
41	Inkomster av statens gruvegendom	18 000 000	
42	Inkomster vid bergsstaten m. m.	4 600 000	
43	Inkomster vid patent- och registreringsväsendet	75 245 000	
44	Avgifter för registrering i förenings- m. fl. register	6 257 000	
45	Exekutionsavgifter	19 165 000	
46	Restavgifter	76 070 000	
47	Inkomster vid statens planverk	200 000	
48	Ersättning för vissa komplementkostnader vid vissa myndigheter m. m.	50 892 000	2 811 436 000

III Diverse inkomster:

1	Bötesmedel	92 450 000	
2	Totalisatormedel	175 000 000	
3	Tipsmedel	414 162 000	
4	Lotterimedel	313 300 000	
5	Räntor och amorteringar på energisparlån	118 500 000	
6	Övriga diverse inkomster	101 500 000	1 214 912 000
			104 340 749 000

B Inkomster av statens kapitalfonder**I Statens affärsverksfonder:**

1	Postverket	38 000 000	
2	Televerket	127 000 000	
3	Statens järnvägar	—	
4	Luftfartsverket	21 700 000	
5	Förenade fabriksverken	32 800 000	
6	Statens vattenfallsverk	1 255 000 000	
7	Domänverket	35 000 000	1 509 500 000

II Riksbanksfonden

650 000 000

III *Statens allmänna fastighetsfond:*

1	Slottsbyggnadernas	delfond	1 000	
2	Kriminalvårdsstyrelsens	"	6 099 000	
3	Beskickningsfastigheternas	"	11 661 000	
4	Karolinska sjukhusets	"	45 363 000	
5	Akademiska sjukhusets	"	13 836 000	
6	Byggnadsstyrelsens	"	662 387 000	
7	Generaltullstyrelsens	"	163 000	739 510 000

IV *Försvarets fastighetsfond*

152 942 000

V *Statens utlåningsfonder:*

1	Utrikesförvaltningens lånefond		3 400 000	
2	Biståndsförvaltningens lånefond		90 000	
3	Statens bosättningslånefond		12 000 000	
4	Vattenkraftslånefonden		220 000	
5	Luftfartslånefonden		2 410 000	
6	Statens lånefond för den mindre skeppsfarten		5 500 000	
7	Statens lånefond för universitetsstudier		25 000	
8	Studiemedelsfonden		25 000 000	
9	Lånefonden för studentkårlokaler		190 000	
10	Jordbrukets lagerhusfond		13 000	
11	Kraftledningslånefonden		11 000	
12	Egnahemslånefonden		270 000	
13	Statens avdiktninglånefond		1 150 000	
14	Fiskerilånefonden		1 800 000	
15	Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.		160 000	
16	Skogsväglånefonden		45 000	
17	Statens hantverks- och industrilånefond		300 000	
18	Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer		470 000	
19	Lånefonden för bostadsbyggnande		3 432 000 000	
20	Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder		1 040 000	
21	Lånefonden för kommunala markförvärv		62 000 000	
22	Lånefonden för allmänna samlingslokaler		3 600 000	
23	Övriga utlåningsfonder		250 000	3 551 944 000

VI *Fonden för låneunderstöd:*

1	Kammarkollegiets	delfond	39 000 000	
2	Arbetsmarknadsstyrelsens	"	175 000 000	
3	Bostadsstyrelsens	"	266 000	
4	Riksbankens	"	3 000	
5	Riksgäldskontorets	"	700 000	214 969 000

VII *Fonden för statens aktier*

85 324 000

VIII *Fonden för beredskapslagring*

195 817 000

IX *Statens pensionsfonder:*

1	Folkpensioneringsfonden		75 000 000	
2	Civila tjänstepensionsfonden		2 800 000	
3	Militära tjänstepensionsfonden		293 000	
4	Allmänna familjepensionsfonden		8 900 000	
5	Statens pensionsanstalts pensionsfond		19 745 000	
6	Pensionsfonden för vissa riksdagens verk		59 000	106 797 000

X *Diverse kapitalfonder:*

1	Fonden för kreditgivning till utlandet		1 228 000	
2	Naturvårdsfonden		4 277 000	
3	Övriga diverse kapitalfonder		123 631 000	129 136 000

7 335 939 000

Summa kr. 111 676 688 000

**Specifikation av anslags-
förändringar i förhållande
till budgetpropositionen
för budgetåret 1978/79**

Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för
 budgetåret 1978/79

1 000-tal kr.

Anslagsrubrik	Beräknat belopp i budgetpro- positionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning (+) Minsk- ning (-)	
DRIFTBUDGETEN					
A. Egentliga statsutgifter					
<i>II. Justitiedepartementet</i>					
Brottskadsnämnden, <i>förslagsanslag</i>	—	126	780	+	780
Ersättning för skador på grund av brott, <i>förslagsanslag</i>	—	126	2 000	+	2 000
Summa	—		2 780	+	2 780
<i>V. Socialdepartementet</i>					
Bidrag till anordnande av vårdanstalter och inackorderingshem m. m., <i>reservations- anslag</i>	900	105	1 770	+	870
Bidrag till driften av vårdanstalter och inackorderingshem m. m., <i>förslagsanslag</i>	191 000	105	193 900	+	2 900
Bidrag till kommunala nykterhetsnämnder m. m., <i>förslagsanslag</i>	176 700	105	181 950	+	5 250
Bidrag till organisationer m. m.	8 250	105	9 450	+	1 200
Summa	376 850		387 070	+	10 220
<i>VI. Kommunikationsdepartementet</i>					
Bussbidragsnämnden, <i>förslagsanslag</i>	860	92	1 060	+	200
Stöd till lokal och regional kollektiv persontrafik, <i>förslagsanslag</i>	—	92	15 000	+	15 000
Statens haverikommission, <i>förslagsanslag</i>	—	88	1 200	+	1 200
Summa	860		17 260	+	16 400
<i>IX. Utbildningsdepartementet</i>					
Vissa åtgärder inom litteraturområdet, <i>förslagsanslag</i>	14 612			}	÷ 3 888
Litteraturstöd, <i>reservationsanslag</i>		99	18 500		
Bokhandelsstöd, <i>förslagsanslag</i>	1 300	99	1 250		— 50
Kreditgarantier till förlag och bokhandel, <i>förslagsanslag</i>	—	99	1	+	1
Statens kulturråd:					
Förvaltningskostnader, <i>förslagsanslag</i>	8 789	99	8 909	+	120
Sveriges utbildningsradio aktiebolag	60 493	91	76 000	+	15 507
Åtgärder för att bevara skrifter och ljud- och bildupptagningar	—	97	3 800	+	3 800
Vissa bibliotekskostnader inom högskolan, <i>reservationsanslag</i>	—	97	500	+	500
Nordisk kulturbudget m. m., <i>förslagsanslag</i>	19 525	171	24 188	+	4 663
Summa	104 719		133 148	+	28 429

Anslagsrubrik	Beräknat belopp i budgetpro- positionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning (+) Minsk- ning (-)	
<i>X. Jordbruksdepartementet</i>					
Särskilt stöd till lantbruksföretag m. m. i vissa glesbygder, <i>förslagsanslag</i>	—	113	10 000	+	10 000
Särskilt övergångsbidrag åt jordbrukare, m. m., <i>förslagsanslag</i>	1 400	154	5 400	+	4 000
Främjande i allmänhet av fiskerinäringen, <i>reservationsanslag</i>	1 000	112	3 000	+	2 000
Särskilt omställningsstöd till fiskare, m. m., <i>förslagsanslag</i>	3 000				
Bidrag till fiskets rationalisering m. m., <i>förslagsanslag</i>		112	6 000	+	3 000
Prisreglerande åtgärder på fiskets område, <i>förslagsanslag</i>	45 000	112	25 000	—	20 000
Summa	50 400		49 400	—	1 000
<i>XI. Handelsdepartementet</i>					
Nordiska ministerrådets allmänna budget, <i>förslagsanslag</i>	16 092	173	28 457	+	12 365
Summa	16 092		28 457	+	12 365
<i>XII. Arbetsmarknadsdepartementet</i>					
Bidrag till arbetsmarknadsutbildning	1 421 550	130 } 150 }	1 734 550	{ + { +	113 000 200 000
Sysselsättningsskapande åtgärder, <i>reservationsanslag</i>	1 692 400	150	1 792 400	+	100 000
Kontant stöd vid arbetslöshet, <i>förslagsanslag</i>	973 300	130	1 082 300	+	109 000
Tillfälligt sysselsättningsstöd, <i>reservationsanslag</i>	—	150	150 000	+	150 000
Summa	4 087 250		4 759 250	+/-	672 000
<i>XIV. Industridepartementet</i>					
Täckande av förluster vid lånegarantier till skogsindustrin, <i>förslagsanslag</i>	—	123	1	+	1
Energibesparande åtgärder inom näringslivet m. m., <i>reservationsanslag</i>	295 000	131	310 000	+	15 000
Oljeprospektering, <i>reservationsanslag</i>	20 000	128	—	—	20 000
Styrelsen för teknisk utveckling: Teknisk forskning och utveckling, <i>reservationsanslag</i>	280 500	111	353 000	+	72 500
Utrustning, <i>reservationsanslag</i>	10 800	111	11 500	+	700
Energiforskning, <i>reservationsanslag</i>	114 300	110	238 500	+	124 200
Grundläggande forskning för energiområdet, <i>reservationsanslag</i>	6 129	110	—	—	6 129
Bidrag till verksamheten vid Aktiebolaget Atomenergi, <i>reservationsanslag</i>	44 750	110	46 000	+	1 250
Energiteknisk forskning och utveckling vid Aktiebolaget Atomenergi, <i>reserva- tionsanslag</i>	15 000	110	12 000	—	3 000
Nordisk fond för teknologi och industriell utveckling, <i>reservationsanslag</i>	4 290	173	—	—	4 290
Betalning av ränta och amortering på statens skulder till Statsföretag AB och ett nytt handelsstålsbolag, <i>reservationsanslag</i>	—	87	104 000	+	104 000
Summa	790 769		1 075 001	+	284 232
<i>XV. Kommundepartementet</i>					
Kronofogdemyndigheterna, <i>förslagsanslag</i>	295 281	129	303 486	+	8 205
Summa	295 281		303 486	+	8 205
Summa förändringar av egentliga stats- utgifter					+1 033 631

Anslagsrubrik	Beräknat belopp i budgetpro- positionen	Slutligt förslag eller beslut		Förändring	
		Propositio- nens eller skrivelsens nummer	Anslags- belopp	Ökning Minsk- ning	(+) (-)
B. Utgifter för statens kapitalfonder					
II. Avskrivningar av nya kapitalinvesteringar	1 917 895	150	1 902 561	—	15 334
Summa förändringar av utgifter för statens kapitalfonder				—	15 334
Summa förändringar på driftbudgeten					+1 018 297
KAPITALBUDGETEN					
I. Statens affärsverksfonder					
Televerket					
Utbildningsdepartementet:					
Televisions- och ljudradioanläggningar	54 400			}	+ 5 800
Televisions- och radioanläggningar		91	60 200		
Industridepartementet:					
Statens vattenfallsverk					
Kraftstationer m. m.	2 265 000	116	2 310 000	+	45 000
Summa utgiftsförändringar under statens affärsverksfonder				+	50 800
II. Statens allmänna fastighetsfond					
Utbildningsdepartementet:					
Vissa byggnadsarbeten för Sveriges Radio	1	91	10 000	+	9 999
Byggnadsarbeten inom utbildnings- departementets verksamhetsområde	90 000	106	30 000	—	60 000
Summa utgiftsförändringar under statens allmänna fastighetsfond				—	50 001
IV. Statens utlåningsfonder					
Jordbruksdepartementet:					
Fiskerilånefonden	1	112	17 000	+	16 999
Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.	1 700	112	6 700	+	5 000
Summa utgiftsförändringar under statens utlåningsfonder				+	21 999
V. Fonden för låneunderstöd					
Utbildningsdepartementet:					
Lån för investeringar i bokhandel	1 400	99	2 400	+	1 000
Bostadsdepartementet:					
Lån till experimentbyggande m. m.	20 000	122	23 500	+	3 500
Industridepartementet:					
Lån till processutveckling i Ranstad	13 600	124	49 000	+	35 400
Lån till ett nytt handelsstålsbolag för rekonstruktionsändamål	—	87	200 000	+	200 000
Lån till ett nytt handelsstålsbolag för investeringsändamål	—	87	700 000	+	700 000
Summa utgiftsförändringar under fonden för låneunderstöd				+	939 900
VII. Fonden för förlag till statsverket					
Jordbruksdepartementet:					
Lagring av jordbruksprodukter	—	154	35 000	+	35 000
Summa utgiftsförändringar under fonden för förlag till statsverket				+	35 000
Summa förändringar på kapitalbudgeten				+	997 698

1. The first part of the document discusses the importance of maintaining accurate records of all transactions and activities. It emphasizes that proper record-keeping is essential for transparency and accountability, particularly in the context of financial reporting and auditing. The text notes that incomplete or inaccurate records can lead to significant errors and misstatements, which may have legal and financial consequences for the organization.

2. The second part of the document outlines the various methods and tools used to collect and analyze data. It highlights the importance of using reliable and validated instruments to ensure the quality and integrity of the data. The text also discusses the need for careful planning and execution of data collection procedures to minimize bias and maximize the representativeness of the sample.

3. The third part of the document focuses on the analysis and interpretation of the data. It describes the various statistical techniques and methods used to identify patterns, trends, and relationships within the data. The text emphasizes the importance of using appropriate statistical tests and measures to ensure the validity and reliability of the results. It also discusses the need for careful interpretation of the results, taking into account the limitations and potential biases of the data and the analysis.

4. The fourth part of the document discusses the reporting and communication of the findings. It emphasizes the importance of presenting the results in a clear, concise, and accessible manner that is understandable to the intended audience. The text also discusses the need for transparency and honesty in reporting the results, including any limitations or uncertainties associated with the data and the analysis.

5. The fifth part of the document discusses the implications and applications of the findings. It highlights the importance of using the results to inform decision-making and to identify areas for improvement. The text also discusses the need for ongoing monitoring and evaluation to ensure that the findings remain relevant and applicable over time.

Förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1978/79

Förslag till investeringsplan för budgetåret 1978/79

I Statens affärsverksfonder:		
A. Postverkets fond	85 998 000	
B. Televerkets fond	37 600 000	
C. Statens järnvägars fond	700 499 000	
D. Luftfartsverkets fond	22 198 000	
E. Fabriksverkens fond	59 898 000	
F. Statens vattenfallsverks fond	901 000 000	
G. Domänverkets fond	1 000	1 807 194 000
II Statens allmänna fastighetsfond		298 200 000
III Försvarets fastighetsfond		106 230 000
IV Statens utlåningsfonder		3 839 014 000
V Fonden för låneunderstöd		1 429 594 000
VI Fonden för statens aktier		75 000 000
VII Fonden för förslag till statsverket		49 000 000
VIII Fonden för beredskapslagring		79 500 000
IX Diverse kapitalfonder:		
Statens vägverks förrådsfond	4 199 000	
Sjöfartsverkets fond	—16 246 000	
Statens datamaskinfond	3 500 000	
Jordfonden	1 000	
Naturvårdsfonden	4 000 000	
Förrådsfonden för ekonomiskt försvar	—1 062 000	—5 608 000
		<hr/>
		7 678 124 000
<i>Avgår kapitalåterbetalning:</i>		
Avsättning till fonden för oregerade kapitalmedels- förluster	1 000 000	
Övrig kapitalåterbetalning	19 408 000	20 408 000
		<hr/>
		7 657 716 000

FÖRSLAG TILL INVESTERINGSSTATER FÖR BUDGETÅRET 1978/79

I. Statens affärsverksfonder

A. Postverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	
från statsbudgeten	1 000		109 000 000
inom fonden	23 000 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande	85 998 000		
	<u>109 000 000</u>		<u>109 000 000</u>

B. Televerkets fond

Avskrivningsmedel: Tele- anläggningar m. m.		Investeringsanslag:	
från statsbudgeten	6 500 000	Teleanläggningar m. m.	1 007 900 000
inom fonden	962 800 000	Televisions- och radioanläggningar	60 200 000
Avskrivningsmedel: Tele- visions- och radioanläggningar			
inom fonden	60 200 000		
Övriga kapitalmedel:			
Teleanläggningar m. m.	1 000 000		
Investeringsbemyndigande:			
Teleanläggningar m. m.	37 600 000		
	<u>1 068 100 000</u>		<u>1 068 100 000</u>

C. Statens järnvägars fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	
från statsbudgeten	66 300 000		773 800 000
inom fonden	1 000		
Övriga kapitalmedel	7 000 000		
Investeringsbemyndigande	700 499 000		
	<u>773 800 000</u>		<u>773 800 000</u>

D. Luftfartsverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	
från statsbudgeten	1 000		88 800 000
inom fonden	66 600 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande	22 198 000		
	<u>88 800 000</u>		<u>88 800 000</u>

E. Fabriksverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	
från statsbudgeten	1 000		83 600 000
inom fonden	23 700 000		
Övriga kapitalmedel	1 000		
Investeringsbemyndigande	59 898 000		
	<u>83 600 000</u>		<u>83 600 000</u>

F. Statens vattenfallsverks fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	2 310 000 000
från statsbudgeten	84 000 000		
inom fonden	1 315 000 000		
Övriga kapitalmedel	10 000 000		
Investeringsbemyndigande	901 000 000		
	<u>2 310 000 000</u>		<u>2 310 000 000</u>

G. Domänverkets fond

Investeringsbemyndigande	1 000	Summa investeringsanslag	1 000
<i>Summa investeringsbemyndi-</i>			
<i>ganden för statens affärs-</i>			
<i>verksfonder</i>	1 807 194 000		

II. Statens allmänna fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	765 711 000
från statsbudgeten	363 521 000		
inom fonden	102 190 000		
Övriga kapitalmedel	1 800 000		
Investeringsbemyndigande	298 200 000		
	<u>765 711 000</u>		<u>765 711 000</u>

III. Försvarets fastighetsfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	423 800 000
från statsbudgeten	255 070 000		
inom fonden	39 500 000		
Övriga kapitalmedel	23 000 000		
Investeringsbemyndigande	106 230 000		
	<u>423 800 000</u>		<u>423 800 000</u>

IV. Statens utlåningsfonder**Utrikesförvaltningens lånefond**

Investeringsbemyndigande	1 400 000	Investeringsanslag	1 400 000
--------------------------	-----------	--------------------	-----------

Biståndsförvaltningens lånefond

Investeringsbemyndigande	400 000	Investeringsanslag	400 000
--------------------------	---------	--------------------	---------

Statens bosättningslånefond

Investeringsbemyndigande	35 000 000	Investeringsanslag	35 000 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

Statens lånefond för den mindre skeppsfarten

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

Studiemedelsfonden

Avskrivningsmedel från statsbudgeten	1 020 000 000	Investeringsanslag	1 020 000 000
---	---------------	--------------------	---------------

Lånefonden för studentkårlokaler

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

Lånefonden för byggnadsarbeten vid folkhögskolor

Investeringsbemyndigande	12 000 000	Investeringsanslag	12 000 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

Fiskerilånefonden

Avskrivningsmedel från statsbudgeten	8 242 000	Investeringsanslag	17 000 000
Investeringsbemyndigande	8 758 000		
	<u>17 000 000</u>		<u>17 000 000</u>

Lånefonden till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m.

Avskrivningsmedel från statsbudgeten	3 248 000	Investeringsanslag	6 700 000
Investeringsbemyndigande	3 452 000		
	<u>6 700 000</u>		<u>6 700 000</u>

Statens fiskredskapslånefond

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

Lånefonden för lån med uppskjuten ränta

Investeringsbemyndigande	15 000 000	Investeringsanslag	15 000 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

Lånefonden för bostadsbyggande

Investeringsbemyndigande	3 705 000 000	Investeringsanslag	3 705 000 000
--------------------------	---------------	--------------------	---------------

Lånefonden för inventarier i vissa specialbostäder

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

Lånefonden för kommunala markförvärv

Investeringsbemyndigande	50 000 000	Investeringsanslag	50 000 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

Lånefonden för allmänna samlingslokaler

Investeringsbemyndigande	8 000 000	Investeringsanslag	8 000 000
--------------------------	-----------	--------------------	-----------

Summa investeringsbemyndiganden för statens utlåningsfonder

3 839 014 000

V. Fonden för låneunderstöd

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	1 696 379 000
från statsbudgeten	88 775 000		
Övriga kapitalmedel	178 010 000		
Investeringsbemyndigande	1 429 594 000		
	<u>1 696 379 000</u>		<u>1 696 379 000</u>

VI. Fonden för statens aktier

Investeringsbemyndigande	75 000 000	Investeringsanslag	75 000 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

VII. Fonden för förlag till statsverket

Övriga kapitalmedel	28 000 000	Investeringsanslag	77 000 000
Investeringsbemyndigande	49 000 000		
	<u>77 000 000</u>		<u>77 000 000</u>

VIII. Fonden för beredskapslagring

Investeringsbemyndigande	79 500 000	Investeringsanslag	79 500 000
--------------------------	------------	--------------------	------------

IX. Diverse kapitalfonder**A. Statens vägverks förrådsfond**

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	108 400 000
från statsbudgeten	1 000		
inom fonden	102 200 000		
Övriga kapitalmedel	2 000 000		
Investeringsbemyndigande	4 199 000		
	<u>108 400 000</u>		<u>108 400 000</u>

B. Sjöfartsverkets fond

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	34 200 000
från statsbudgeten	1 000		
inom fonden	50 395 000		
Övriga kapitalmedel	50 000		
Investeringsbemyndigande	-16 246 000		
	<u>34 200 000</u>		<u>34 200 000</u>

C. Statens datamaskinfond

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	90 000 000
inom fonden	85 000 000		
Övriga kapitalmedel	1 500 000		
Investeringsbemyndigande	3 500 000		
	<u>90 000 000</u>		<u>90 000 000</u>

D. Jordfonden

Investeringsbemyndigande	1 000	Investeringsanslag	1 000
--------------------------	-------	--------------------	-------

E. Naturvårdsfonden

Investeringsbemyndigande	4 000 000	Investeringsanslag	4 000 000
--------------------------	-----------	--------------------	-----------

F. Förrådsfonden för ekonomiskt försvar

Avskrivningsmedel		Investeringsanslag	6 900 000
från statsbudgeten	6 900 000		
inom fonden	1 062 000		
Investeringsbemyndigande	-1 062 000		
	<u>6 900 000</u>		<u>6 900 000</u>

Summa investeringsbemyndiganden för diverse kapitalfonder -5 608 000

SUMMA INVESTERINGSSTATER

Avskrivningsmedel		Summa investeringsanslag	12 664 696 000
från statsbudgeten	1 902 561 000		
inom fonden	2 831 648 000		
Övriga kapitalmedel	252 363 000		
Investeringsbemyndigande	7 678 124 000		
	<u>12 664 696 000</u>		<u>12 664 696 000</u>

**Förändringar i förslaget
till statsbudget för
budgetåret 1978/79
sedan budgetpropositionen**

Bilaga 7

**FÖRÄNDRINGAR I FÖRSLAGET TILL STATS-
BUDGET FÖR BUDGETÅRET 1978/79 SEDAN
BUDGETPROPOSITIONEN**

Totalbudgeten för

Inkomster

	Budget- propositionen Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
<i>A. Skatter, avgifter, m. m.:</i>			
I. Skatter	105 019,4	— 4 705,0	100 314,4
II. Uppbörd i statens verksamhet	2 613,8	+ 197,6	2 811,4
III. Diverse inkomster	1 220,1	— 5,1	1 214,9
Summa	108 853,3	— 4 512,5	104 340,7
<i>B. Inkomster av statens kapitalfonder:</i>			
I. Statens affärsverksfonder	1 521,6	— 12,1	1 509,5
II. Riksbanksfonden	550,0	+ 100,0	650,0
III. Statens allmänna fastighetsfond	739,5	—	739,5
IV. Försvarets fastighetsfond	152,9	—	152,9
V. Statens utlåningsfonder	3 509,9	+ 42,0	3 551,9
VI. Fonden för låneunderstöd	190,0	+ 25,0	215,0
VII. Fonden för statens aktier	85,3	—	85,3
VIII. Fonden för beredskapslagring	195,8	—	195,8
IX. Statens pensionsfonder	106,8	—	106,8
X. Diverse kapitalfonder	129,2	— 0,1	129,1
Summa	7 181,1	+ 154,8	7 335,9
<i>C. Beräknad övrig finansiering:</i>			
I. Avskrivningar och övriga kapitalmedel inom kapitalfonderna:			
Statens affärsverksfonder	2 732,3	— 263,0	2 469,3
Övriga kapitalfonder	610,7	+ 4,0	614,7
II. Övrig kapitalåterbetalning	19,4	—	19,4
Summa	3 362,4	— 259,0	3 103,4
Summa	119 396,8	— 4 616,7	114 780,1
<i>Underskott</i>	32 195,9	+ 9 648,0	41 843,9
Summa milj. kr.	151 592,7	+ 5 031,3	156 624,0

budgetåret 1978/79

Utgifter

	Budget- propositionen Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
<i>A. Utgiftsanslag:</i>			
I. Kungl. hov- och slottsstaterna	17,8	—	17,8
II. Justitiedepartementet	5 089,8	+ 2,8	5 092,6
III. Utrikesdepartementet	4 391,1	—	4 391,1
IV. Försvarsdepartementet	13 952,5	—	13 952,5
V. Socialdepartementet	41 623,1	+ 10,2	41 633,4
VI. Kommunikationsdepartementet	8 149,2	+ 16,4	8 165,6
VII. Ekonomidepartementet	399,3	—	399,3
VIII. Budgetdepartementet	9 279,4	—	9 279,4
IX. Utbildningsdepartementet	19 097,8	— 14,8	19 083,0
X. Jordbruksdepartementet	5 657,3	+ 56,0	5 713,3
XI. Handelsdepartementet	1 136,8	+ 12,4	1 149,1
XII. Arbetsmarknadsdepartementet	6 997,6	+ 672,0	7 669,6
XIII. Bostadsdepartementet	10 478,5	+ 3,5	10 482,0
XIV. Industridepartementet	5 144,3	+1 264,6	6 408,9
XV. Kommundepartementet	2 032,6	+ 8,2	2 040,8
XVI. Oförutsedda utgifter	8 000,0	—	8 000,0
XVII. Riksdagen och dess verk	245,5	—	245,5
XVIII. Riksgäldsfonden	9 600,0	—	9 600,0
Summa	151 292,7	+2 031,3	153 324,0
<i>B. Beräknad övrig medelsförbrukning:</i>			
I. Minskning av anslagsbehållningar	—	+3 000,0	3 000,0
II. Ökad disposition av rörliga krediter	300,0	—	300,0
Summa	300,0	+3 000,0	3 300,0
Summa milj. kr.	151 592,7	+5 031,3	156 624,0

Driftbudgeten för

Inkomster

	Budget- propositionen Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
<i>A. Skatter, avgifter, m. m.:</i>			
I. Skatter	105 019,4	-4 705,0	100 314,4
II. Uppbörd i statens verksamhet	2 613,8	+ 197,6	2 811,4
III. Diverse inkomster	1 220,1	- 5,1	1 214,9
Summa	108 853,3	-4 512,5	104 340,7
<i>B. Inkomster av statens kapitalfonder:</i>			
I. Statens affärsverksfonder	1 521,6	- 12,1	1 509,5
II. Riksbanksfonden	550,0	+ 100,0	650,0
III. Statens allmänna fastighetsfond	739,5	—	739,5
IV. Försvarets fastighetsfond	152,9	—	152,9
V. Statens utlåningsfonder	3 509,9	+ 42,0	3 551,9
VI. Fonden för låneunderstöd	190,0	+ 25,0	215,0
VII. Fonden för statens aktier	85,3	—	85,3
VIII. Fonden för beredskapslagring	195,8	—	195,8
IX. Statens pensionsfonder	106,8	—	106,8
X. Diverse kapitalfonder	129,2	- 0,1	129,1
Summa	7 181,1	+ 154,8	7 335,9
Summa inkomster på driftbudgeten	116 034,4	-4 357,7	111 676,7
<i>Beräknat underskott på budgetregleringen:</i>			
Beräknat underskott på budgetregleringen	23 610,2	+ 5 426,0	29 036,2
Återföring från budgetutjämnings- fonden av kommunalskattemedel	1 900,0	- 50,0	1 850,0
Summa	25 510,2	+ 5 376,0	30 886,2
Summa milj. kr.	141 544,6	+1 018,3	142 562,9

budgetåret 1978/79

Utgifter

	Budget- propositionen Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
<i>A. Egentliga statsutgifter:</i>			
I. Kungl. hov- och slottsstaterna	17,8	—	17,8
II. Justitiedepartementet	5 033,4	+ 2,8	5 036,2
III. Utrikesdepartementet	4 368,3	—	4 368,3
IV. Försvarsdepartementet	13 466,5	—	13 466,5
V. Socialdepartementet	41 473,6	+ 10,2	41 483,9
VI. Kommunikationsdepartementet	5 997,1	+ 16,4	6 013,5
VII. Ekonomidepartementet	399,3	—	399,3
VIII. Budgetdepartementet	8 744,4	—	8 744,4
IX. Utbildningsdepartementet	17 920,0	+ 28,4	17 948,4
X. Jordbruksdepartementet	5 522,6	— 1,0	5 521,6
XI. Handelsdepartementet	1 027,3	+ 12,4	1 039,6
XII. Arbetsmarknadsdepartementet	6 997,6	+ 672,0	7 669,6
XIII. Bostadsdepartementet	6 695,5	—	6 695,5
XIV. Industridepartementet	2 084,1	+ 284,2	2 368,3
XV. Kommundepartementet	2 032,6	+ 8,2	2 040,8
XVI. Oförutsedda utgifter	8 000,0	—	8 000,0
XVII. Riksdagen och dess verk	245,5	—	245,5
Summa	130 025,7	+1 033,6	131 059,3
<i>B. Utgifter för statens kapitalfonder:</i>			
I. Riksgäldsfonden	9 600,0	—	9 600,0
II. Avskrivningar av nya kapital- investeringar	1 917,9	— 15,3	1 902,6
III. Avskrivning av oreglerade kapitalmedelsförluster	1,0	—	1,0
Summa	11 518,9	— 15,3	11 503,6
Summa utgifter på driftbudgeten	141 544,6	+1 018,3	142 562,9
Summa milj. kr.	141 544,6	+1 018,3	142 562,9

Kapitalbudgeten för**Inkomster**

	Budget- propositionen Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
Lånemedel	6 385,7	+1 272,0	7 657,7

Summa milj. kr. 6 385,7 +1 272,0 7 657,7

budgetåret 1978/79

Utgifter

	Budget- propositionen Milj. kr.	Senare ändringar Milj. kr.	Summa Milj. kr.
I. Statens affärsverksfonder:			
Postverkets fond	86,0	—	86,0
Televerkets fond	37,6	—	37,6
Statens järnvägars fond	443,5	+ 257,0	700,5
Luftfartsverkets fond	22,2	—	22,2
Fabriksverkens fond	48,1	+ 11,8	59,9
Statens vattenfallsverks fond	856,0	+ 45,0	901,0
Domänverkets fond	0,0	—	0,0
II. Statens allmänna fastighetsfond	318,2	— 20,0	298,2
III. Försvarets fastighetsfond	106,2	—	106,2
IV. Statens utlåningsfonder	3 827,7	+ 11,3	3 839,0
V. Fonden för låneunderstöd	493,7	+ 935,9	1 429,6
VI. Fonden för statens aktier	75,0	—	75,0
VII. Fonden för förslag till statsverket	14,0	+ 35,0	49,0
VIII. Fonden för beredskapslagring	79,5	—	79,5
IX. Diverse kapitalfonder:			
Statens vägverks förrädsfond	8,2	— 4,0	4,2
Sjöfartsverkets fond	—16,2	—	—16,2
Statens datamaskinfond	3,5	—	3,5
Jordfonden	0,0	—	0,0
Naturvårdsfonden	4,0	—	4,0
Förrädsfonden för ekonomiskt försvar	—1,1	—	—1,1
Summa	6 406,1	+1 272,0	7 678,1
Avgår kapitalåterbetalning:			
Avsättning till fonden för oreglerade kapitalmedelsförluster	1,0	—	1,0
Övrig kapitalåterbetalning	19,4	—	19,4
Summa	20,4	—	20,4
Summa milj. kr.	6 385,7	+1 272,0	7 657,7

Lagförslag

Bilaga 8

Förslag till

Lag om storleken av statlig inkomstskatt som ingår i preliminär skatt för budgetåret 1978/79¹

Härigenom föreskrivs att statlig inkomstskatt för skattskyldig, som avses i 10 § 1 mom. lagen (1947: 576) om statlig inkomstskatt, skall för budgetåret 1978/79 ingå i preliminär skatt med 100 procent av grundbeloppet.

¹ Jämför 1977: 456.

Innehållsförteckning

Innehållsförteckning

Reviderat budgetförslag 1978/79	1
1 Budgetens samhällsekonomiska bakgrund	1
2 Statsfinansiella perspektiv på längre sikt	5
3 Det reviderade budgetförslaget	14

Särskilda frågor

1 Utnyttjande av finansfullmakten	16
2 Totalbudgeten budgetåren 1977/78 och 1978/79	17
2.1 Totalbudgetens utgiftsanslag	17
2.2 Avskrivning av nya kapitalinvesteringar för budgetåret 1978/79	19
2.3 Totalbudgetens inkomster	20
2.4 Beräkning av anslagsbehållningarnas utveckling	24
2.5 Beräkning av dispositionen av rörliga krediter	25
2.6 Beräkning av totalbudgeten för budgetåren 1977/78 och 1978/79	25

Hemställan	27
-------------------	-----------

Bilaga 1: Långtidsbudget för perioden 1978/79—1982/83

Bilaga 2: Riksrevisionsverkets beräkning av budgetutfallet för budgetåret 1977/78

Bilaga 3: Riksrevisionsverkets reviderade inkomstberäkning för budgetåret 1978/79

Bilaga 4: Specifikation av inkomsterna på driftbudgeten för budgetåret 1978/79

Bilaga 5: Specifikation av anslagsförändringar i förhållande till budgetpropositionen för budgetåret 1978/79

Bilaga 6: Förslag till investeringsplan och investeringsstater för budgetåret 1978/79

Bilaga 7: Förändringar i förslaget till statsbudget för budgetåret 1978/79 sedan budgetpropositionen

Bilaga 8: Lagförslag

ARBETSMARKNADSDEPARTEMENTET
Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1978-04-20

Föredragande: statsrådet Wirtén

Anmälan till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1978/79 såvitt avser arbetsmarknadsdepartementets verksamhetsområde

De senaste åren har präglats av den djupaste och mest utdragna lågkonjunkturen under efterkrigstiden. Trots detta har arbetslösheten i vårt land kunnat hållas nere på en internationellt sett mycket låg nivå och den har legat klart lägre än under den närmast föregående lågkonjunkturen. Under första kvartalet i år låg arbetslösheten enligt arbetskraftsundersökningarna på 2,4 %, mot över 3 % vid motsvarande tid åren 1972 och 1973.

Detta förhållande skall ses som ett resultat av de mycket kraftiga arbetsmarknadspolitiska insatser som under de senaste åren har gjorts för att hålla tillbaka arbetslösheten. Arbetsmarknadspolitiken har under den senaste konjunkturedgången inriktats på att understödja företagens möjligheter att behålla arbetskraften när efterfrågan har gått ner. I inledningsskedet av konjunkturdämpningen sattes lagerstöd in. Under år 1977 har stora satsningar gjorts på utbildning och andra nya åtgärder för att motverka uppsägningar och permitteringar. Den s.k. 25-kronan kan beräknas ha medfört ett sysselsättningsstillskott på omkring 20 000 personer i genomsnitt under året. Det tillfälliga sysselsättningsbidraget för lokalt dominerande företag har under andra halvåret 1977 sysselsatt särskilda arbetsstyrkor på ca 5 000 personer. Även de omfattande tidigareläggningarna av statliga industribeställningar, bidragen till kommunal upphandling och det s.k. äldrestödet till tekoindustrin har haft stor betydelse. Tillsammans torde de olika företagsinriktade åtgärderna i den s.k. första försvarslinjen ha givit en sysselsättningseffekt på minst 30 000 personer räknat som årsgenomsnitt. Dessa insatser har medfört att de kraftiga sysselsättningsminskningar som skett inom industrin i stor utsträckning har kunnat genomföras utan direkta uppsägningar. Därigenom har arbetslösheten bland den redan etablerade arbetskraften också kunnat hållas nere på en lägre nivå än under den föregående lågkonjunkturen. Under det första kvartalet år 1978 låg således arbetslösheten inom industrins arbetslöshetskassor på 2 % av medlemsantalet mot ca 2,5 % vid motsvarande tid åren 1972 och 1973.

Genom att så stora insatser har gjorts för att motverka uppsägningar av anställda, har de olika åtgärderna för att ta hand om redan arbetslösa i större utsträckning än tidigare kunnat inriktas på de nytillkommande på arbetsmarknaden. I slutet av mars sysselsattes i beredskapsarbete och reguljär arbetsmarknadsutbildning närmare 110 000 personer, vilket är 30 000 fler än ett år tidigare. Mer än hälften av denna ökning faller på ungdomar under 25 år. Därmed uppgick antalet ungdomar i arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete till närmare 50 000 i slutet av mars år 1978.

Chefen för ekonomidepartementet har tidigare denna dag i den reviderade finansplanen redovisat beräkningar över industrins produktionsutveckling. Enligt dessa bedömningar börjar industriproduktionen stabiliseras, efter en successiv nedgång under tre års tid. För år 1978 väntas industriproduktionen totalt sett komma att öka något jämfört med år 1977. Ökningen förutses komma att ligga på andra halvåret i år. En mer betydande produktionsuppgång väntas dock ske först under loppet av år 1979. Eftersom stora delar av industrin fortfarande har betydande kapacitetsöverskott kommer emellertid inte en produktionsökning att omedelbart medföra ett större personalbehov. Produktionsuppgången kommer i stället i första hand att åstadkommas genom att företagen tar till vara den betydande produktivitetsreserv som f.n. finns inom industrin. De i den reviderade finansplanen redovisade beräkningarna anger en fortsatt nedgång av antalet sysselsatta inom industrin under år 1978, även om minskningen väntas bli mindre omfattande än under de båda föregående åren. Nedgångstakten kommer successivt att bromsas upp, och sysselsättningsminskningen väntas upphöra under år 1979.

Det omedelbara behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder måste naturligtvis bedömas också med hänsyn till de mer kortsiktiga indikatorer som föreligger över arbetsmarknadsutvecklingen. Flertalet av de indikatorer som brukar användas för att beskriva efterfrågan på arbetskraft inom industrin visar att situationen ännu inte förbättrats jämfört med läget för ett år sedan. Platstillströmningen från industrin låg under det första kvartalet i år 15 % lägre än under samma period förra året trots att allmän platsanmälan mellan dessa perioder införts i Stockholms, Uppsala och Södermanlands län. Antalet vid förmedlingen kvarstående platser låg under första kvartalet i år endast på 60 % av antalet ett år tidigare. Antalet personer som har berörts av uppsägningsvarsel inom industrin har hittills i år legat drygt 25 % högre än under motsvarande period förra året. Enligt konjunkturbarometern för industrin i mars år 1978 uppger närmare en fjärdedel av företagen att det föreligger risk för driftsinskränkningar under det närmaste halvåret. I länsarbetsnämndernas rapporter om arbetsmarknadsutsikterna i april år 1978 bekräftas att det sker en viss återhämtning inom industrin. Nämnderna betonar dock att ett stort antal varsel om uppsägningar kommer att verkställas under de närmaste månaderna och att någon minskning av antalet nyanmälda varsel ännu inte skett.

Till följd av den här beskrivna efterfrågeutvecklingen har arbetslösheten bland industrikassamedlemmar hittills i år legat 50 % högre än vid samma tid år 1977. Totalt sett har antalet arbetslösa varje månad sedan mitten av år 1977 legat ca 20 000 högre än vid motsvarande månad ett år tidigare. Den ytterligare ökning som enligt arbetskraftsundersökningen registrerades i mars 1978 kan ses som ett varningstecken för att den låga efterfrågan kan få ytterligare genomslag på arbetslöshetssiffrorna.

Även om en mer allmän uppgång i industriproduktionen kan förväntas under år 1979, visar således de aktuella kortsiktiga arbetsmarknadsindikatorerna på fortsatt låg arbetskraftsefterfrågan och fortsatt stor risk för personalinskränkningar inom industrin under återstoden av år 1978. Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) har givit uttryck för samma bedömning av utvecklingen och föreslår som en följd därav en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska insatserna under andra halvåret 1978.

AMS framhåller att förstärkta förmedlingsinsatser fordras för ungdomar och för personer som berörs av större företagsomställningar. För sådana förstärkta förmedlingsinsatser krävs enligt AMS såväl personella som tekniska resursförstärkningar. När det gäller särskilda insatser för ungdomar föreslår AMS att ungdomar som genomgår arbetsmarknadsutbildning eller särskild kurs i gymnasieskola skall få utbildningsbidrag med 70 kr per dag oavsett om de uppfyller villkoren för kontant arbetsmarknadsstöd eller ej. Vidare föreslås att ungdomar i hela landet under de första sex månaderna av en anställning skall kunna få flyttningsbidrag i form av resekostnadsersättning för resa mellan hemort och tjänstgöringsort. För att främja frivillig personalomsättning vid företag som har övertalig arbetskraft föreslår AMS att flyttnings- och utbildningsbidrag skall kunna utgå till samtliga anställda vid sådana företag. Jag avser att behandla AMS förslag vad avser de delar jag här redogjort för när ett mer fullständigt material för bedömning föreligger.

När det gäller nuvarande stödformer föreslår AMS förlängningar av det tillfälliga sysselsättningsbidraget till företag med dominerande ställning på orten och det tillfälliga sysselsättningsbidraget till äldre arbetskraft inom teko-industrin. AMS erinrar också om att det nuvarande bemyndigandet om utbildning i företag för permitteringshotad personal löper ut den 30 juni 1978. I en särskild skrivelse kommer AMS att ta upp frågan om tidigareläggning av offentliga byggnadsarbeten.

I budgetpropositionen (prop. 1977/78:100, bil 15) framhöll dåvarande chefen för arbetsmarknadsdepartementet att han ville avvakta utvecklingen på arbetsmarknaden under våren 1978 innan han tog ställning till behovet av fortsatta särskilda insatser. Mot bakgrund av den utveckling jag här har redovisat och de synpunkter som AMS har anfört anser jag det vara nödvändigt att även under andra halvåret 1978 med olika medel stödja sysselsättningen inom företagen. Den tillfälliga höjningen till 25 kr. per timme av bidraget till utbildning av permitteringshotad personal och bidraget till

utbildning i kombination med nyanställning bör förlängas att gälla även under andra halvåret 1978. Jag anser också att det tillfälliga sysselsättningsbidraget till vissa företag med dominerande ställning på orten, det s.k. 75 %-bidraget, bör utgå under andra halvåret 1978. Jag beräknar medelsbehovet för en förlängning av nuvarande regler för utbildningsbidragen till 200 milj. kr. och medelsbehovet för en förlängning av det tillfälliga sysselsättningsbidraget till 100 milj. kr. Anslagen Bidrag till arbetsmarknadsutbildning resp. Sysselsättningsskapande åtgärder bör räknas upp med motsvarande belopp.

Det är f.n. för tidigt att avgöra i vilken omfattning efterfrågan kan behöva stimuleras genom ytterligare tidigareläggning av angelägna offentliga beställningar och byggnadsarbeten. Jag avser att lämna förslag till regeringen om detta när tillräckligt underlag föreligger.

Jag vill också erinra om att regeringen nyligen (prop. 1977/78:164) har lagt fram proposition om åtgärder mot ungdomsarbetslöshet. I den propositionen föreslogs att en rad åtgärder skall vidtas under andra halvåret 1978 för att underlätta ungdomens övergång från skola till arbetsliv.

När det gäller det s.k. äldrestödet till tekoindustrin har riksdagen särskilt bemyndigat regeringen att förlänga stödperioden till utgången av år 1978. Reglerna för detta stöd kan emellertid komma att ändras. I samband med sina beslut i anledning av regeringens proposition (prop. 1977/78:25, AU 1977/78:19, rskr 1977/78:87) med förslag om bl.a. förlängning av det s.k. äldrestödet har riksdagen hemställt att regeringen närmare undersöker frågan om reducerat stöd till företag som vid sidan av tillverkning sysslar med försäljning av importvaror. Regeringen har givit AMS i uppdrag att utreda denna fråga. Jag ämnar senare föreslå en förlängning av denna stödform men vill närmare studera resultatet av AMS utredning innan jag tar ställning till en eventuell förändring av reglerna.

Även vid en förlängning av den nuvarande åtgärdsuppsättningen föreligger det emellertid risk för en stigande arbetslöshet. Den s.k. 25-kronan, som under år 1977 har utgjort den mest betydelsefulla åtgärden för att stödja sysselsättningen inom företagen, har under det senaste halvåret minskat i betydele. Antalet personer i utbildning med hjälp av detta bidrag ligger f.n. på drygt hälften av det antal som redovisades vid mitten av förra året. Denna försvagning kan, åtminstone för industrins del, väntas fortsätta. Det är en följd av att allt fler företag börjar att få sitt utbildningsbehov fyllt och att det ekonomiska utrymmet för företagen att anordna utbildning blir mindre ju längre den nuvarande efterfrågesituationen består. Till detta kommer det förhållandet, att ju längre den nuvarande låga rekryteringsbenägenheten inom industrin består, desto större krav kommer att ställas på arbetsmarknadspolitiken i övrigt. En stor del av de personer som sysselsätts i arbetsmarknadspolitiska åtgärder skulle i en normal konjunktursituation ha rekryterats till industrin. Den mycket kraftiga ökningen av åtgärder för framför allt ungdomsgrupperna, som jag nyss har redovisat,

kommer efter hand att medföra ett ökat utflöde av personer från arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete. Därigenom ökar antalet arbetsökande ytterligare. Möjligheterna att under andra halvåret 1978 få till stånd en lika kraftig ökning av antalet sysselsatta i reguljär arbetsmarknadsutbildning och beredskapsarbete som den som har skett under vinterhalvåret bedömer jag emellertid som begränsade.

Mot bakgrund av den här skisserade utvecklingen finns det enligt min mening behov av att komplettera nuvarande åtgärdsuppsättning med tillfälliga åtgärder av en mera offensiv karaktär för att bereda arbete åt redan arbetslösa eller nytillkommande personer på den reguljära arbetsmarknaden. Jag redovisar därför i det följande ett förslag till nyrekryteringsbidrag, vilket har till syfte att förmå företag med förväntningar om en uppgång i avsättning och produktion att tidigarelägga de nyrekryteringar som kommer att föranledas av en sådan uppgång. Även AMS har i skrivelse till regeringen i januari i år aktualiserat tanken på ett bidrag av denna typ.

Redan tidigare finns flera stödformer där bidrag utgår vid nyanställning av personal. Det gäller t.ex. det s.k. jämställdhetsbidraget, det regionalpolitiska sysselsättningsstödet och bidraget för halvskyddad sysselsättning. Den volymmässiga utvecklingen av dessa stödformer har under den innevarande lågkonjunkturen varit mycket begränsad. Syftet med dessa stödformer är inte att åstadkomma tidigareläggningar av planerad sysselsättningsexpansion, utan snarare att utjämna differenser i konkurrenskraft mellan olika grupper av arbetsökande eller konkurrensförutsättningar mellan olika regioner. För att dessa stödformer skall ge en god effekt förutsätts att det i grunden finns en efterfrågan som kan fördelas på ett från sysselsättningssynpunkt lämpligt sätt. Den typ av offensivt nyrekryteringsbidrag som nu föreslås syftar, till skillnad från nu existerande former, till att påverka den totala volymen i arbetskraftsefterfrågan vid en given tidpunkt. Eftersom avsikten är att åstadkomma en allmänt ökad efterfrågan bör bidraget också utgå utan någon begränsning i fråga om sammansättningen av den nyrekryterade personalen. En begränsning till särskilda målgrupper skulle med stor sannolikhet begränsa bidragets genomslagskraft, samtidigt som det skulle kunna uppfattas som diskriminerande mot sådana grupper och enskilda som faller utanför denna avgränsning. En allmän uppgång i efterfrågan på arbetskraft kommer också de mest utsatta grupperna till del. Genom en ökad efterfrågan ges arbetsförmedlingen möjligheter att bättre bistå de arbetsökande som bäst behöver förmedlingens tjänster. Det är emellertid också viktigt att de redan nu existerande sysselsättningspolitiska åtgärderna för särskilt utsatta grupper inte urholkas genom introduktionen av ett nytt bidrag. Ett allmänt nyrekryteringsbidrag måste därför i vissa fall gå att kombinera med andra bidrag. De närmare formerna för en samordning mellan olika bidrag bör ankomma på regeringen att avgöra.

Avsikten med det bidrag som nu föreslås är att i förväg in-teckna rekryte-

ringseffekterna av en väntad konjunkturuppgång. Förutsättningarna för ett sådant bidrag föreligger för närvarande främst inom tillverkningsindustrin. Antalet sysselsatta inom denna näringsgren har minskat starkt de två senaste åren. En ökad efterfrågan på industriprodukter kommer därför så småningom att kräva personalökningar. Inom övriga efterfrågeberoende näringsgrenar, t.ex. handeln, kommer inte en konjunkturuppgång under den tidsrymd som nu kan överblickas att som helhet föranleda omfattande personalökningar. Med hänsyn till att förutsättningarna för personalökningar varierar starkt mellan olika företag, och till behovet av att få till stånd en så betydande personalökning som möjligt, anser jag dock att nyrekryteringsbidraget bör kunna utgå såväl till tillverkningsindustrin som till varuhandeln och övriga servicenäringar.

En viktig utgångspunkt vid konstruktionen av ett bidrag är att det skall vara enkelt att administrera. Det här föreslagna bidraget kommer att vara av tillfällig karaktär, och det kan tänkas komma att utnyttjas av ett mycket stort antal enskilda företag. För att arbetsmarknadsmyndigheterna skall få ökad möjlighet att i en redan hårt ansträngd arbetsituation administrera ytterligare ett bidrag med kort introduktionstid, stort potentiellt utnyttjande och krav på snabb handläggning, måste regler och kontrollrutiner göras så enkla som möjligt. Det är naturligtvis också viktigt att samhället med ett rekryteringsbidrag inte särskilt gynnar företag som till följd av t.ex. olämplig personalpolitik har en onormalt hög personalomsättning. Tvärtom bör bidraget medverka till en ansvarsfull och ambitiös personalpolitik vid de berörda företagen. Med hänsyn till detta bör bidraget beräknas på den nettoökning av antalet anställda som ett företag kan uppvisa under bidragsperioden. Samtidigt bör en förutsättning för att bidrag skall kunna utgå vara att företaget förbinder sig att under bidragsperioden låta all nyrekryterad personal genomgå visst fastställt introduktionsprogram. Ramarna för ett sådant minimiprogram och reglerna för dess tillämpning i det enskilda fallet bör fastställas av AMS efter samråd med arbetsmarknadsparternas centrala organisationer.

Ett bidrag av den här föreslagna grundkonstruktionen baseras på enklast tänkbara beräkningsmetod. Samtidigt medför det särskilda utbildningsvillkoret att företag med redan ambitiösa personalutbildningsprogram och låg personalomsättning tar på sig mindre extra utbildningskostnader i jämförelse med företag med lägre ställda ambitioner på detta område och med hög personalomsättning. Utbildningsvillkoret bör också i viss mån bidra till att utjämna skillnaden i introduktionskostnader för olika arbetssökandekategorier och därigenom gynna de minst konkurrensstarka individerna.

Avsikten med nyrekryteringsbidraget är att förmå företagen att tidigare-lägga personalökningar som ändå skulle komma till stånd inom en för företaget överblickbar framtid. Eftersom reglerna för bidraget knappast kan utformas så att det inte utgår för personalökning som skulle komma till stånd även utan bidrag är det viktigt att bidragsperioden avbryts innan den spontana efterfrågeökningen får full kraft. Bidragsperioden måste dock ges

en sådan längd att företagen ges tid att planera om sin rekryteringspolitik.

En anpassning av bidragsperioden till enskilda branschers eller företags konjunktursituation vore självfallet önskvärd att uppnå. Det föreligger emellertid vid varje tidpunkt under en konjunkturykel en betydande spridning vad gäller efterfrågesituationen mellan såväl olika branscher som mellan företag inom en och samma bransch. Det är, med hänsyn till det från administrativa utgångspunkter nödvändiga kravet på enkel handläggning, inte möjligt att åstadkomma en tidsmässig differentiering av bidraget till enskilda branscher och företag. Bidragsperiodens längd och dess inplacering måste därför i stället avgöras med hänsyn dels till det arbetsmarknadspolitiska behovet av sysselsättningsskapande åtgärder, dels till den mer allmänna rekryteringssituationen.

Enligt de bedömningar som nu kan göras kommer, trots att det redan finns klara indikationer på en ökande orderingång inom industrin, ett allmänt nyrekryteringsbehov inte att göra sig gällande förrän under loppet av år 1979. Med hänsyn till detta skulle en bidragsperiod som stimulerade tillgäreläggning av rekrytering fram t.o.m. första kvartalet år 1979 kunna motiveras. Som jag tidigare har framhållit är det i första hand de nytillträdande grupperna på arbetsmarknaden som drabbas av den nuvarande låga rekryteringsnivån inom näringslivet. Detta förhållande blir särskilt markerat i samband med skolårets slut. Behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomsgrupperna ökar regelmässigt under tredje kvartalet när de ungdomar som just slutat skolan söker sig ut på arbetsmarknaden. Mot denna bakgrund bör nyrekryteringsbidraget introduceras i ett så tidigt skede att rekrytering av de ungdomar som i sommar slutar skolan stimuleras. Jag föreslår därför att bidrag får utgå för personalökning som genomförs under perioden den 1 juli 1978 - den 31 mars 1979. För att uppnå avsedd effekt med bidragsformen är det viktigt att understryka att den är av tillfällig karaktär och att bidragsperioden inte avses att förlängas efter den 31 mars 1979. Ett företag som vill komma i åtnjutande av bidraget måste alltså förlägga personalökningar före denna tidpunkt.

För att förhindra att bidrag utgår för rent säsongmässiga eller mycket kortvariga personalökningar måste ett minimikrav för personalökningens varaktighet fastställas. Jag förordar därför att bidrag får utgå endast för den personalökning som uppnås under bidragsperioden och som bibehålles den 1 juli 1979.

För att begränsa möjligheterna för ett företag att inför bidragsperiodens början manövrera sig in i ett ur bidragssynpunkt gynnsamt utgångsläge, genom att minska personalstyrkan fram till denna tidpunkt, bör dessutom ökningen av personalstyrkan inte få beräknas på ett lägre utgångsvärde än det som gäller vid månadskiftet april/maj 1978.

Vid fastställande av bidragets storlek bör hänsyn tas dels till önskemålet att uppnå en så hög sysselsättningseffekt som möjligt, dels till angelägenheten att få denna effekt förlagd så tidigt som möjligt under bidragsperio-

den. Det är uppenbart att en låg bidragsnivå måste ge en mindre sysselsättningsseffekt än en hög. För att fylla en verklig funktion måste bidraget därför ges en relativt generös utformning. Rena produktionssubventioner är olämpliga såväl av handelspolitiska skäl som med hänsyn till risken för inhemsk konkurrenssnedvridning. Bidraget bör istället utgå som en viss del av de kostnader för utbildning m.m. som är förknippade med en tidigare-lagd nyrekrytering. För att tillgodose önskemålet om en snabb sysselsättningsseffekt, bör bidraget differentieras på ett sådant sätt att personalökning som genomförs i början av bidragsperioden berättigar till en större täckning av dessa nyrekryteringskostnader än ökning som uppnås mot slutet av perioden.

Kostnaderna för introduktion av nyanställda beror bl.a. på det allmänna introduktionsprogram, som ett företag tillämpar. Av betydelse i det enskilda fallet är naturligtvis också den tid som en nyanställd tillbringar i företaget innan han eller hon till fullo kan utnyttjas i den löpande verksamheten. Företag som kvalificerar sig för bidrag måste på grund av det föreslagna minimivillkoret för introduktionsutbildning ta på sig större allmänna utbildningskostnader än andra företag. Vidare kommer företag, som i enlighet med bidragets syfte rekryterar personal innan detta är ekonomiskt motiverat, att få en längre period under vilken den nyanställda uppbär full lön, men inte till fullo kan användas i verksamheten. Detta innebär att introduktionskostnaderna för företag som kvalificerar sig för bidraget i genomsnitt blir betydligt större än de normala.

Företagens kostnader för introduktion och utbildning av enskilda nyanställda varierar naturligtvis i mycket stor utsträckning. Av samma skäl som jag tidigare anfört vad gäller bidragsperiodens tidsmässiga inplacering, måste emellertid nyrekryteringsbidraget baseras på en för de berörda näringarna gemensam bedömning av dessa kostnader. Några helt aktuella undersökningar av kostnaderna för nyrekrytering av personal finns inte att tillgå. Enligt beräkningar som gjordes i svenska undersökningar i början av 1970-talet, låg emellertid dessa kostnader för industrin normalt inom intervallet 5 000–10 000 kr. per nyanställning beräknat i 1970 års lönenivå. Omräknat i 1978 års kostnadsnivå kan dessa kostnader i stort sett beräknas ha fördubblats.

Med hänsyn till att bidraget beräknas på nettoökning av personalstyrkan medan introduktionskostnaderna belastar all nyrekrytering, och att bidraget särskilt under periodens första del skall möjliggöra rekrytering av ungdomar med begränsad yrkeserfarenhet, föreslår jag att bidrag får utgå med 12 000 kr. per person för sådan personalökning som uppnås under det tredje kvartalet 1978. Jag bedömer att detta belopp skall möjliggöra en extra introduktionsperiod på upp till två månader med ungefär samma kompensationsnivå som tillämpas för 75 % - bidraget och 25 - kronan. För ökning som uppnås under fjärde kvartalet 1978 föreslås bidrag utgå med 8 000 kr. och för personalökning under första kvartalet 1979 med 4 000 kr. per per-

son. Vid beräkning av bidragets storlek skall antalet anställda omräknas i heltidssysselsatta. Bidraget bör utbetalas vid kontrollperiodens slut.

Handläggning av det här föreslagna nyrekryteringsbidraget bör åligga arbetsmarknadsstyrelsen eller, efter styrelsens bemyndigande, länsarbetsnämnderna. Innan den ansvariga myndigheten beslutar om bidrag bör företrädare för personalen vid de berörda företagen ha beretts tillfälle att avge yttrande.

Vad som här angivits är allmänna riktlinjer för ett nyrekryteringsbidrag. Det bör ankomma på regeringen att lämna närmare föreskrifter för bidraget. Det åligger också regeringen att besluta om vilka särskilda informationsinsatser som bör göras vid introduktionen av bidraget.

Kostnaderna för det föreslagna nyrekryteringsbidraget kan inte exakt anges. Med utgångspunkt från den i den reviderade finansplanen redovisade sysselsättningsutvecklingen beräknar jag att kostnaderna för nyrekryteringsbidraget kommer att rymmas inom en ram av 150 milj. kr.

Under tolfte huvudtiteln har för budgetåret 1978/79 anvisats ett förslagsanslag av 10 000 000 kr. för stöd till lageruppbyggnad. Anslaget disponeras för statsbidrag enligt förordningen (1975: 475, omtryckt 1976: 1053, ändrad senast 1978:60) om statligt stöd till lagerökning för lagerhållning under olika perioder t.o.m. den 30 juni 1977 samt för utgifter i samband med statliga lånegarantier enligt samma förordning. Dessa lånegarantier har två gånger förlängts och kan enligt riksdagens senaste beslut i frågan (prop. 1977/78:25, AU 1977/78:19, rskr 1977/78:87) gälla till den 30 juni 1978. F.n., kvarstår garantier för ca 25 lån på sammanlagt ca 120 milj. kr.

Såvitt nu kan bedömas finns risk för att en del av de företag som har lånegarantier kommer att tvingas hålla kvar överlagren även efter den 1 juli 1978. Jag anser att regeringen bör begära riksdagens bemyndigande att vid behov förlänga garantierna ytterligare till och med den 31 december 1978. Förlängning bör härvid endast komma i fråga för de företag som alljämt har betydande överlager.

Med hänvisning till vad jag nu anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

1. den tillfälliga höjningen till 25 kr. per timme av bidraget till utbildning vid påtaglig risk för permittering och bidraget till utbildning i kombination med nyanställning skall gälla även under andra halvåret 1978,
2. det tillfälliga sysselsättningsbidraget till vissa företag med dominerande ställning på orten får utgå även under andra halvåret 1978,
3. godkänna de av mig förordade riktlinjerna för ett tillfälligt nyrekryteringsbidrag,
4. bemyndiga regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer att förlänga giltighetstiden för statliga garantier för lageruppbyggnadslån.

5. till *Bidrag till arbetsmarknadsutbildning* för budgetåret 1978/79 under tolfte huvudtiteln utöver tidigare anvisat anslag anvisa ytterligare 200 000 000 kr.,
6. till *Sysselsättningsskapande åtgärder* för budgetåret 1978/79 under tolfte huvudtiteln utöver tidigare anvisat reservationsanslag anvisa ytterligare 100 000 000 kr.,
7. till *Tillfälligt sysselsättningsstöd* för budgetåret 1978/79 under tolfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag på 150 000 000 kr.